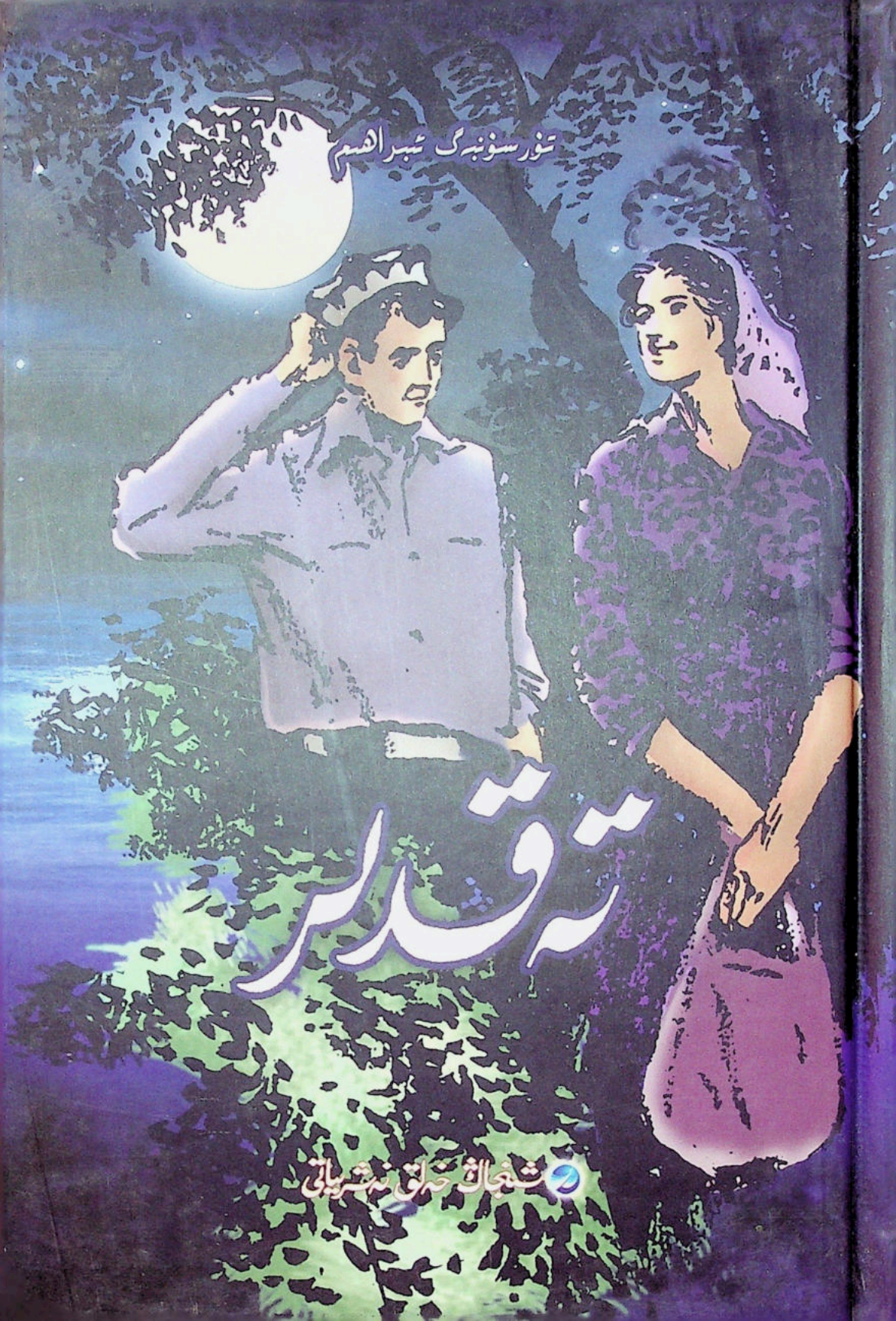

تنویر سونبہ گ عبر الھم
تہ قدر
شفیق خالق نہ شریاتی

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇر ئەدەبىي ئەسەرلىرىدىن تاللانمىلار

1 — 20

维吾尔原创文学作品精选

تنویر سنوبیک شہزاد اعظم

تقدیر

(رومان)

شفیق خلق نشریاتی

www.uyghurkitap.com

图书在版编目(CIP)数据

命运：维吾尔文 / 吐尔逊拜格·义布拉因著. — 2版. — 乌鲁木齐：新疆人民出版社，2012.11
ISBN 978-7-228-16080-8

Ⅰ.①命… Ⅱ.①吐… Ⅲ.①长篇小说 — 中国 — 当代 — 维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.①I247.5

中国版本图书馆CIP数据核字(2012) 第251731号

责任编辑　阿地力江·阿布都萨拉木
编　　辑　阿布都肉苏力·吾买尔
特约编辑　帕提古丽·米吉提
特约校对　万力·在顿
封面设计　买买提·诺贝提
出版发行　新疆人民出版社
地　　址　乌鲁木齐市解放南路348号
电　　话　0991-2827472
邮　　编　830001
印　　刷　四川新华彩色印务有限公司
经　　销　新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本　880×1230毫米 1/32
印　　张　13.75
插　　页　2
版　　次　2012年11月第2版
印　　次　2012年11月第1次印刷
印　　数　1 - 3000册
定　　价　30.00 元

مۇھەررىردىن

تۇرسۇنبەگ ئىبراھىم 1953 - يىلى كۇزدە مەكتەت ناھىيىسىنىڭ يانتاق يېزا ئاقبەل كەنتىدە دېھقان ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. 1958 - يىلى ئاتالمىش «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» ھەرىكىتىدە ئوردىكۆل كەنتىگە كۆچۈپ كەلگەن.

1960 - يىلىدىن 1964 - يىلىغىچە ناھىيىلىك بازار 1 - باشلانغۇچ مەكتىپىدە، 1964 - يىلىدىن 1966 - يىلىغىچە 1 - ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ تولۇقسىز سىنىپىدا ئوقۇغان. 1966 - يىلىدىن 1972 - يىلىغىچە ناھىيىلىك باغۋەنچىلىك مەيدانىدا «كەمبەغەل دېھقان، تۆۋەن ئوتتۇرا دېھقانلارنىڭ قايتا تەربىيىسى»نى قوبۇل قىلغان.

1972 - يىلىدىن 1975 - يىلىغىچە قەشقەر دارىلمۇئەللىمىنده ئوقۇغان. 1975 - يىلى مەكتەپنى تاماملاپ، رادىئو ئۇزۇلىغا تەقسىم قىلىنغان ھەمدە دىكتور، مۇخبىر، تەھرىر ۋە رادىئو ئۇزۇل باشلىقى قاتارلىق خىزمەتلەرنى ئىشلىگەن.

1985 - يىلى خىزمەت ئېھتىياجى بىلەن يۆتكىلىپ ناھىيىلىك مەدەنىيەت يۇرتىنىڭ مەسئۇلى بولغان. 1988 - يىلى غەربىي شىمال مىللەتلەر ئىنستىتۇتىغا بېرىپ ئىككى يىل بىلىم ئاشۇرغان.

تۇرسۇنبەگ ئىبراھىم 1976 - يىلى «قەشقەر ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىدا ئېلان قىلغان «ۋەتەن شەنگە» دېگەن شېئىرى بىلەن ئەدەبىيات سېپىگە كىرىپ كەلگەن. ھازىرغىچە ئۇنىڭ ئۇچ يۈز سەكسەن پارچىدىن ئارتۇق شېئىرى، سەكسەن پارچىدىن ئارتۇق ھېكايىسى، ئىككى پوۋېستى ۋە يىگىرمە پارچىدىن ئارتۇق

ئىلمىي ماقالىسى ئېلان قىلىنغان.

1988 ـ يىلى قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى تەرىپىدىن «ۋىسال كۈيلىرى» (بىرلەشمە توپلام) ناملىق شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلىنغان. شۇنىڭدىن كېيىن شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، شىنجاڭ ياشلار ـ ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى ۋە مىللەتلەر نەشرىياتى قاتارلىق نەشرىياتلار تەرىپىدىن «رومكا ئىچىدىكى سۆز»، «كۆز تەگكەن گۈزەل» قاتارلىق پوۋېستلىرى؛ «سۆيگۈ ئىسيانى» (ھېكايە ـ نەسرلەر توپلىمى)، «مەكىت چوڭ قۇيرۇقلۇق قويى» (پەن ـ تېخنىكىغا ئائىت ئەسەر)، «تىكەنلىك گۈل» (باشقىلار بىلەن بىللە تۈزگەن يۇمۇرلار توپلىمى) قاتارلىق كىتابلىرى نەشر قىلىنغان. 1995 ـ يىلى شىنجاڭ گۈزەل سەنئەت ـ فوتو سۈرەت نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان «ئۇيغۇر دولان مۇقاملىرى»ناملىق كىتابنىڭ تېكىستلىرىنى رەتلەپ چىققان. بۇ كىتاب 1997 ـ يىلى مەملىكەت بويىچە ئاز سانلىق مىللەتلەر تىل ـ يېزىقىدىكى كىتابلارنى باھالاش پائالىيىتىدە ئىككىنچى دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشكەن.

ئۇنىڭ ئەسەرلىرى ئىچىدە «ئادەم بۇلاق»، «لەيلەپ قالغان تۇيغۇلار» (شېئىر)، «سۆيگۈ سۈرىتى» (شېئىر)، «مەلئۇننىڭ تېنى» قاتارلىقلار مۇكاپاتلانغان.

تۇرسۇنبەگ ئىبراھىم ھازىر مەملىكەتلىك ئاز سانلىق مىللەتلەر يازغۇچىلار جەمئىيىتى ۋە شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى.

1

«... توۋا، شۇنچە كۆجۈم، شۇنچە چىرايلىق مەھەللىلەر نېمانچە چۆلدەرەپ كەتكەندۇ؟ قىش ۋاقتى بولغاچقا، دەل - دەرەخ يوپۇرمىقىدىن ئايرىلغاچقا، شۇنداق كۆرۈنۈۋاتامدۇ يا؟ ياق، دەل - دەرەخ تۈگۈل ئېشەك ھەيدىگۈدەك بىرەر تال تاياقمۇ ئۇچرىمايۋاتسا... توۋا، ئۆز ۋاقتىدىكى شۇنچە كۆپ دەل - دەرەخلەر نەگە كەتكەندۇ؟ ئۇنى كىم، نېمىشقا كېسىۋەتكەندۇ؟ قانداق كېسىپ بولغاندۇ؟ قانداقمۇ ئىشلىتىپ تۈگەتكەندۇ؟ كىندىك قېنىم تۆكۈلگەن يەرگە قەدەم قويدۇم دەپ ھەددىدىن ئارتۇق خۇشال بولۇپ كېتىپ ئېزىپ كەتتىممۇ يا؟ ياق، مۇنداق بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. مەن ئازسامۇ، يۇرىكىم ھەرگىز ئازمايدۇ. چۈنكى، مېنىڭ كىندىك قېنىم مۇشۇ تۇپراقتا تۆكۈلگەن. غەمسىز، گۈزەل بالىلىقىم مۇشۇ مەھەللىدە ئۆتكەن، مېھرىبان ئاتا - ئانام، ئوماق ئۈكىلىرىم، يەنە ئا...»

«ئا ...» ئېسىگە كېلىشى بىلەن تەڭ ئۇنىڭ ۋۇجۇدى ئوت بولۇپ ياندى، بىر ھازاغىچە تەرلىگەن، ھاسىرىغان ھالدا يولىنى داۋام قىلدى، يانچۇقىدىن تاماكا خالتىسىنى ئېلىپ، غاژىسىغا تاماكا سالغاچ خالتىغا قارىدى. كۆك، قىزىل، ئاق، سېرىق ۋە قارا يىپەك رەختلەرنىڭ قۇراقلىرىدىن كۆڭۈل قويۇپ تىكىلگەن بۇ تەۋەررۈك خالتىنى ئۇ بەش يىلدىن بېرى بىر مىنۇتمۇ يېنىدىن ئايرىمىغانىدى. ئاشۇ بەش يىلدىن بېرى ئۇ گەرچە خالتىنى تالاي قېتىم كۆرگەن، تالاي قېتىم سېغىنىش ھېسسىياتىنى ئاشۇ خالتا ئارقىلىق پەسەيتكەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ بۇگۈنكىدەك سېھرىي كارامەتكە ئىگە ئىكەنلىكىنى كۆرمىگەنىدى. ئەنە، خالتىنىڭ ئۈستىگە توقۇلغان قارا مەخمەل جىيەك بىر دىنلا يېيىلىپ، يەلپۇنۇپ تۇرغان قاپقارا تال - تال چاچلارغا ئايلاندى. ئۇنىڭ ئاستىدىكى قىزىل قۇراقلار قان

ئۇيغۇر كتاب نۇر بىكانى www.uyghurkutap.com

تەپچىپ تۇرغان ئاق سۇزۇك يۇز ۋە تىترەپ تۇرغان نېپىز لەۋلەرگە ئۆزگەردى. ئەنە، ئۇنىڭغا تونۇش بىر جۈپ بۇلاق كۆز ئىسسىق ياشقا تولغان هالدا تىكىلىپ قاراپ تۇرماقتا. لېكىن، كۆزلەر نۇرسىز، لەۋلەر بولسا ساداسىز...

ئۇ ئاخىر تاقەتسىزلىك بىلەن توۋلىدى:

ــ ئادالەت!...

بىراق، ئاشۇ توۋلاش بىلەن تەڭ هەممە يوقالدى. ئۇ گويا بۇنىڭغا ئىشەنمىگەندەك ئەتراپقا قارىدى. «ئادالەت مېنىڭ كەلگەنلىكىمنى ئاڭلاپ ئالدىمغا چىققان بولسىمۇ، لېكىن نازلىنىپ يوشۇرۇنۇۋالدىمۇيا» دەپ ئويلاپ، تۆت تەرەپكە سىنچىلاپ سەپسالدى، لېكىن ئۇن يەتمەس يىراقلىقتا ئۇ يەر ــ بۇ يەردە بىرنەچچە سۇۋاقسىز ئۆي چوقچىيىپ تۇرغاندىن باشقا، يېقىن ئەتراپتا ئادەمگە دالدا بولغۇدەك هېچ نەرسە كۆرۈنمەيتتى. شۇنداق بولۇشىغا قارىماي، ئۇ ئالدىغا تۆت ــ بەش قەدەمچە مېڭىپ، ئۆزىنى ئېلىپ كېتىۋاتقان بۇ تارغىنا يېزا يولىنى توغرىسىغا كېسىپ ئۆتكەن ئېرىقنىڭ چۈۋۈق كۆۋرۈكى ئۈستىگە چىقتى. چۈنكى، ئۇ كۆۋرۈك بىلەن ئېرىق بېشىنىڭ ئېگىزلىكى گەرچە يېرىم مېتىردىن ئاشمىسىمۇ، لېكىن شۇ تاپتا ئادالەتنىڭ مۇشۇ ئەتراپتىن راستتىنلا چىقىپ قېلىشىنى شۇنچىلىك خالايتتى. ئەمما، ئېرىق ئىچىدە تېشىلىشكە باشلىغان ئاقۇچ نېپىز مۇزلاردىن باشقا هېچ نەرسە يوق ئىدى. ئۇ ئۇمىدسىزلەنگەن هالدا قولىدىكى تاماكا خالتىسىغا قاراپ بىرپەس تۇردى. ئېسىنى يىغىپ، بايىقى ئىشنىڭ قانداقتۇر بىرەر سېھرىي كارامەت ئەمەس، بەلكى سۆيۈملۈكى ئادالەتنىڭ مۇبارەك دىدارىنى كۆرۈشكە تەشنا بولغان ئوتلۇق قەلبىدىكى بېسىپ بولماس هاياجىنىنىڭ مەھسۇلى ئىكەنلىكىنى هېس قىلدى. غاڭزىدىكى تاماكا بايىدىن بېرى تۆكۈلۈپ تۈگىگەنىدى. ئۇ غاڭزىغا قايتا تاماكا سېلىپ سەرەڭگە ياقتى، گويا قەلبىدىكى هاياجىنىنى شۇنىڭ بىلەن باسماقچى بولغاندەك، غاڭزىنى كۈچەپ ــ كۈچەپ

شوربدی. هەر قېتىم شوراشتىن توختىغاندا، ئۇنىڭ ئېغىز - بۇرنىدىن قويۇق ئاقۇچ ئىس تۇرۇلۇپ چىقاتتى. بىر پەستىن كېيىن گويا قەلبىدىكى ھاياجان لاۋلىرىنىڭ بىر قىسمى ئاشۇ ئىسلار بىلەن ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈپ كەتكەندەك سەل يەڭگىللىدى. غاڭزىسىنى قېقىپ تاماكا خالتىسىغا ئوراپ ھەربىيچە ئۇزۇن جۇۋىسىنىڭ يان يانچۇقىغا سالغاچ ئورنىدىن تۇردى. ئەتراپقا بويۇنداپ يەنە بىر قېتىم قاراپ باقتى. شۇ تاپتا ئۇ ئايرىلغىنىغا بەش يىل بولغان سۆيۈملۈك يېزىسىنىڭ مەيلى چوڭ، مەيلى كىچىك، مەيلى ئەر، مەيلى ئايال بولسۇن، بىرەر تىرىك ئادىمى بىلەن ئۇچرىشىشنى ھەم ئۇنىڭ بىلەن بىرەر ئېغىز بولسىمۇ سۆزلىشىشنى تولىمۇ خالايتتى. بىراق، نېمە ئۈچۈنكى، يۈرت ئىچىنى بىر خىل غېرىبلىق باسقان بولۇپ، ئۆيلەرنىڭ موربىسى تۈتۈنسىز، مەھەللىلەر ئىت - مۈشۈكسىز ئىدى. زەل - زىرائەتلەر يىغىپ بولۇنغان مۇنداق كۈنلەردە قوي، كالا، ئات، ئېشەكلەر ئەركىن يايلايدىغان ئېتىزلار قۇپقۇرۇق، ھەتتا جىگدە شاخلىرىغا ئالا قويماي قونۇۋېلىپ، تىنماي چۇرۇقلايدىغان ئاق قۇشقاچلار، بىرەر قارچۇغىنى ئارىغا ئېلىۋالسا، ئاسمانىنى بېشىغا كىيىپ كەچكىچە قاقىلداپ ئەگىپ يۈرىدىغان قاغىلار، شۇقۇرما ① ياكى غوڭ قاپاقلىرىنى سايرىتىپ، توپ - توپ بولۇپ ئۇچۇپ يۈرىدىغان كەپتەرلەر ۋە تۈيۇقسىز پۈررىدە ئۇچۇپ ئادەمنى چۆچۈتىدىغان تورغايلاردىنمۇ ئەسەر يوق...

ئۇ قەدىمىنى تېزلەتتى. كۈن ئولتۇرۇپ قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتكۈچە ئۆيىنى ئۆز كۆزى بىلەن بىر كۆرۈشنى كۆڭلىگە پۈكتى. بۇندىن بەش يىل ئىلگىرى يېزا تارىخىدا ئۇ تۇنجى قېتىم ھەربىيلىككە تاللىنىپ، ئاتا - ئانىسى، ئۇرۇق - تۇغقان، ئەللە - مەھەللە بىلەن خوشلىشىپ ماڭغاندا، تاكى ئۆينىڭ قارىسى كۆزدىن يىتكۈچە ھەر ئون قەدەمدە بىر ئارقىسىغا قاراپ

① كەپتەرگە ئېسىپ قويسا، غوڭۇلدىغان ئاۋاز چىقىرىدىغان بىر خىل يەرلىك ئويۇنچۇق.

ماڭغان. ئاشۇ چاغدا كۆز قارىچۇقىغا ئورناپ كەتكەن كۆرۈنۈشلەر هېلىمۇ ئۇنىڭ ئېنىق ئېسىدە: ئورنى يەر يۈزىدىن بىر مېتىرچە كۆتۈرۈلۈپ سېلىنغان بىر يۇرۇش يېزا ئۆيى، ئۆگزىدىن ئىككى مېتىرچە چىقىپ قالغان يوغان ياغاچقا ئورنىتىلغان قىسماقلىق پەغەز ئاق كەپتەرلەر بىلەن تولغان. ئۆيگە تۇتاش سېلىنغان ئېغىل ئۇستىگە باشقا ئۆگزىلەردىن بىر هەسسە ئېگىز قىلىپ ئوت ـ خەس بېسىلغان، مەهەللىدىكى كۆلنى چۆرىدەپ تىكىلگەن دەرەخلەر خۇددى بەسلەشكەندەك ئاسمان ـ پەلەك ئۆسۈپ كەتكەن. بولۇپمۇ ئۆينىڭ كەينىدىكى هېلىقى «شېهىت يار» دەپ ئاتىلىپ قالغان، ئون ئادەمنىڭمۇ قۇچىقى يەتمەيدىغان يوغان قېرى تېرەك...

ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۇپۇق سىزىقىغا قارىدى، لېكىن ئىلگىرى بۇنىڭدىنمۇ يىراق جايلاردىن قارىسا، ئۇچى ئۇپۇق سىزىقىنىڭ ئۈستىدە ئېنىق كۆرۈنىدىغان ئۇ تېرەكمۇ بۈگۈن هېچ كۆرۈنمەيدۇ. «بۇ نېمە ئىشتۇ؟ باشقا دەل ـ دەرەخلەرنىڭ كېسۈۋېتىش مۇمكىن، لېكىن ئۇ تېرەكنى قانداق كەسكەندۇ؟ ئۇنىڭغا هەرە ياكى پالتا بويلاشمىسا... زەنجىر چاقلىق تراكتوردا تارتقانمىدۇ يا؟ ياق، ئۇنى باغلاشقا يەتكۈدەك، تارتىپ ئۆرىيەلىگۈدەك ئارقان نەدە؟ ! ئەگەر بار دېيىلگەندىمۇ تۆت ـ بەش تراكتورنىڭ كۈچى يېتىشى مۇمكىن ئەمەس. ئەمىسە ئۇ تېرەك نەگە كەتكەندۇ؟ !...» ئۇ ئاشۇلارنى خىيالىدىن ئۆتكۈزدى. بىر مىنۇتمۇ بولسا بالدۇرراق باراي دەپ، يولنى تاشلاپ، ئۇدۇللاپ ماڭدى. هەيدەلمەيلا ئوسا قىلىنغان ئېتىزلىقلاردا ئېرىپ تۇگەشكە باشلىغان مۇزلار ئارىسىدىن چىقىپ قالغان قوناق كۆتەكچىلىرى بىلەن كېۋەز شادىلىرى ئۇنىڭ پۇتىغا پۇتلىشىپ تۇراتتى، لېكىن ئۇ بۇنى سەزمەيتتى، پۈتۈن ئەس ـ يادى ئۆيىنى تېزرەك كۆرۈشتىلا ئىدى.

كۈن ئۇپۇق سىزىقىدىن پەسكە ساڭگىلاپ، ئۆز نۇرىنىڭ ئۇچتىن بىر قىسمىنى ئۈستىدىكى بۇلۇتلارغا سېپىپ قىزغۇچ

رەڭ بېرىشكە باشلىغاندا، ئۇ ئۆيگە ئىككى چاقىرىم كېلىدىغان يەردىكى بىر دۆڭگە يېتىپ كەلدى. دۆڭ ئۈستىگە چىقىپ ئۆيى تامان قارىدى. كۈننىڭ ئاخىرقى نۇرى تارتىلىپ، سۇس گۈگۈم ئېتەك يېيىشقا باشلىغان ئۈپۈق سىزىقى ئاستىدىكى چەكسىز بوشلۇقتا ئىككى كۆلەڭگە قارىيىپ كۆرۈندى. ئۇ سىنچىلاپ قاراپ ئۇنىڭ بىرىنىڭ ئۆز ئۆيى ئىكەنلىكىنى جەزم قىلدى. لېكىن، يەنە بىرى نېمىدۇ؟ بىرى ياندىپ ئۆي سالدىمىكىن دېسە، ھېچ ئۆيگە ئوخشىمايدۇ. شەكلىدىن قارىغاندا، چۆكۈپ تۇرغان تۆگىنىڭ ئۆزى. راست، ھەقىقەتەن تۆگىگە ئوخشايدىكەن. ئەنە ئاۋۇ چوقچىيىپ تۇرغىنى ئىككى لوككىسى، ئاۋۇسى ئۇزۇن سوزۇلغان ئەگرى بوينى... بىراق نەدىمۇ مۇنچىۋالا چوڭ گىگانت تۆگە بولسۇن؟ ئۇنىڭ ھەر بىر لوككىسى ئىككى ئۆيدەك كۆرۈنۈۋاتسا، ئۇنداقتا ئۇ قانداق مەخلۇقتۇ؟ !...

ئۇ دۆڭدىن چۈشۈپ يەنە ماڭدى، كۆزىنى ھېلىقى كۆلەڭگىدىن ئۈزمەيتتى. لېكىن بارغانسېرى قويۇقلىشىۋاتقان گۈگۈمدا ئۇنىڭ زادى قانداق نەرسە ئىكەنلىكىنى ئېنىق ئايرىغىلى بولمايتتى. ئارىلىق پەقەت ئون مېتىرچە قالغاندىلا، ئۇ ئاندىن ھەممىنى چۈشەندى. ئۆيىنىڭ ئارقىسىدىكى ھېلىقى يوغان قېرى تېرەكنى نېمىشقىدۇر ئۆرۈۋېتىپتۇ. ئۇنى پالتا بىلەن كەسمەپتۇ، ھەرىدىمەپتۇ. تراكتور بىلەنمۇ تارتماپتۇ. لېكىن ئەتراپىنى كولاپ يىلتىزىنى كېسىشىپتۇ. بۇ يۇرتتا ئۇ تېرەكنى كىمنىڭ تىككەنلىكىنىلا ئەمەس، قاچانلاردا تىكىلگەنلىكىنى ئېيتىپ بېرەلەيدىغان ئادەم يوق ئىدى. دېمەك، يۇرت ئاپىرىدە بولغاندىن باشلاپ تا ھازىرغىچە مۇشۇ يۇرت بىلەن تەڭ كۆكلەپ كەلگەن بۇ غايەت زور تېرەكنى كىملەردۇر يىلتىزىنى كېسىش ئارقىلىق ئۆرۈۋېتىپتۇ. ئۇ ئاق يەرگە شۇنچىلىك چوڭقۇر يىلتىز تارتىپتۇكى، ئۇ يىلتىزلارنى كېسىش ئۈچۈن بىرنەچچە مو كەلگۈدەك يەر بىرنەچچە مېتىر چوڭقۇرلۇقتا كولىنىپ بىر كۆل ھاسىل بوپتۇ. كۆل بولغاندىمۇ بىر نەچچە كۆلگە باراۋەر

كەلگۈدەك غايەت زور بىر كۆل...

ئۇ ئوڭغۇل - دوڭغۇل توپا دۆۋىلىرىنى ئايلىنىپ ئۆتۈپ، تېرەكنىڭ يەردە ياتقان يوغان گەۋدىسىنى سىلىدى. يىلتىزى كېسىلگىنىگە نەچچە ئايلار بولغانلىقى بىلىنىپ تۇرغان بۇ تېرەك گويا جېنى چىقىپ بولغان ئۆلۈك تەندەك مۇزلاپ كەتكەنىدى. ئۇنىڭ ئۇچى تەرىپىدىكى سان - ساناقسىز شاخ - چاتاقلار كېسىۋېلىنغان، قوۋزىقى سويۇلغان، ئادەمنىڭ بويى يەتكۈدەك يەرلىرى چانىلىپ يېرىندىلار ئاجرىتىۋېلىنغانىدى. ئۇنىڭ ئۆز يۈرتىغا قەدەم بېسىشى بىلەن تەڭ باشقىچە شادلىنىپ چەكسىز ھاياجانغا تولغان قەلبىگە ئەمدى تۇنجى قېتىم بىرخىل مەيۇسلۇك سايە تاشلىغاندەك بولدى. بايىدىن بېرى شۇنچە تېز سوقۇۋاتقان يۈرىكىمۇ ئاستىلاپ، ئوتتەك قىزىپ كەتكەن ۋۇجۇدى مۇزلاشقا باشلىدى. ئۇ ئالدىدىكى تېرەككە ئاخىرقى قېتىم سەپسېلىپ قاراپ چىقتى - دە، ئارقىسىغا ياندى.

ئۇنىڭ كۆڭلى گەرچە بىر قىسما بولۇپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن مەھەللىسىگە ئاياغ باسقاندا يۈرىكى يېڭىۋاشتىن كۈچلۈك سوقۇشقا باشلىدى. چۈنكى، ئۇ مۇشۇ ئۆيدە يورۇق ئالەمگە كۆز ئاچقان، ئىنسانىنىڭ ئېسىدىن مەڭگۈ چىقمايدىغان گۈزەل بالىلىق دەۋرىنى مۇشۇ ئۆي، مۇشۇ مەھەللىدە ئۆتكۈزگەن. ئۇ مەھەللىگە قەدەم بېسىپلا، سول تەرەپتىكى بۇلۇڭغا قارىدى. چۈنكى، ئۇ يەردە ئۇ ئۆزى باققان ئالابوياقنىڭ كاتىكى بار ئىدى. ھەر قېتىم ئۇ بىر يەرگە بېرىپ قايتىپ كەلگەندە، ئەڭ ئاۋۋال ئالا بويناق ئاشۇ كاتىكىدىن يۇگۇرۇپ چىقىپ قۇيرۇقىنى شىپاڭلىتىپ، بېشىنى ئۇنىڭ پۇتلىرىغا سۈرتىپ قارشى ئالاتتى، ئەمدى بولسا ئالا بويناق تۇگۈل ئۇنىڭ كاتىكىمۇ كۆرۈنمەيدۇ. ئۇ ئۇدۇل ئىشىك تۈۋىگە باردى. ئەنە، ئوڭ قانتىنىڭ گىرۋىكىگە ساددىلا گۈل چىقىرىلغان پەۋاز، داچەن بىلەن قېتىپ مىخلانغان ئۇنىڭغا

تونۇش قوش قاناتلىق ئىشىك، ئىشىك زەنجىرلىنىڭ ئاخىرقى ئۇچى ئۆتكۈزۈلگەن قاغىتۇمشۇقىغا ئىككى ئاچقۇچلۇق يەرلىك قۇلۇپ سېلىنغان... ئۇ ئىشىك شېلىنى تۇتقىنىچە بىر ھازا سۈكۈت قىلىپ تۇردى. ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ سول قولتۇقىدىكى ماش رەڭ سېرىق بريزېنت سومكىنى يەرگە قويۇپ ئىشىككە يۆلەنگىنىچە ئىزىدا ئولتۇردى. تاماكا خالتىسىنى ئېلىپ، غاڭزىسىنى تاماكا بىلەن تۇتاشتۇردى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ ھەربىر ھەربىكىتى شۇقەدەر ئاستا ئىدىكى، يانچۇقىدىن ھەربىر نەرسىنى ئالغاندا يەنە بىرھازا توختايتتى. ئاخىر ئۇ سەرەڭگىنى ئالدى، بىر تېلىنى ئايرىۋېلىپ يەنە بىرھازا تۇردى. ئۇ بىرنەرسىنى ئويلايتتى، لېكىن ئۇنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتى. شادلىق، ئەجەبلىنىش ۋە مەيۇسلۇك تۇيغۇلىرى ئۆز ئارا گىرەلىشىپ كەتكەن ئۇنىڭ قەلبىنى بىرخىل غېرىبلىق قاپلىۋالغانىدى. سەرەڭگىنى ياقتى. «پاڭ!» قىلغان سادا بىلەن تەڭ كەچكى گۈگۈم قاراڭغۇلۇقىدا كىچىككىنە بىر يورۇقلۇق پەيدا بولدى. ئۇ خۇددى يۇرەكنىڭ شەكلىگە ئوخشاپ كېتىدىغان ئاشۇ تىرناقچىلىك يورۇقلۇققا قاراپ تۇرۇپ قالدى. پەقەت قولىنىڭ كۆيگەنلىكىنى سەزگەندىلا، ئاندىن كۆيۈپ تۈگىگەن سەرەڭگە تېلىنى يەرگە تاشلىدى. يەنە بىر تال ئېلىپ تاماكىسىنى تۇتاشتۇردى. ھەربىر شوراپ توختىغاندا، غاڭزا ئۇچىدىن كىچىككىنە بىر ئوت كۆتۈرۈلۈپ ئۆچەتتى. ئاشۇ ئوتنىڭ يورۇقىدا ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈۋاتقان قويۇق ئاقۇچ ئىسلار غەل - پال كۆزگە كۆرۈنۈپ قالاتتى. ئۇ ئاشۇ ئىسلارغا قاراپ ئولتۇرۇپ، تىزگىنسىز خىياللىرىنىڭ يىراق - يىراقلارغا — بۇندىن بەش يىل ئىلگىرى سۆيۈملۈك يېزىسى ئاقكۆلدىن ئايرىلغان چاغلارغا كەتكەنلىكىنى سەزمەيلا قالدى.

ئۇيغۇر كىتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

2

1953 ـ يىلى كەچ كۈز. نادىر پۈتۈن ھاياتىدا مەڭگۈ ئەستىن چىقمايدىغان ئاجايىپ بىر چاغنى ئۆز بېشىدىن ئۆتكۈزدى. ئۇنىڭ كىندىك قېنى تۆكۈلگەن ئاقكۆل يېزىسىدا بۇ يەردىكى كىشىلەر ئۇخلاپ چۈشىدىمۇ كۆرمىگەن ئاجايىپ تارىخىي ئۆزگىرىشلەر ئارقا ـ ئارقىدىن يۈز بېرىپ، ئەلمىساقتىن ئايرىم شەخسلەرنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا بولۇپ كېلىۋاتقان يەر، سۇ، چارۋا ۋە دەل ـ دەرەخلەر يەر ئىسلاھاتى ھەرىكىتى ئارقىلىق پۈتۈن دېھقانلارغا تەڭ نىسبەتتە بۆلۈپ بېرىلدى. تەكلىماكان چۆلىنىڭ غەربىي بۇرجىكىگە جايلاشقان بۇ قەدىمىي يېزىدا تارىختىن بۇيان يەر ئىگىلىرى ۋە چارۋىدارلارغا ئورتاقچى، يىللىقچى بولۇپ ئىشلەپ كەلگەن بۇ نامرات دېھقانلار، يەر، سۇ ۋە چارۋىغا ئىگە بولدى. تۇنجى قېتىم ئومۇمىي خەلق سايلىمى يۈرگۈزۈلۈپ، يېزا، كەنت باشلىقلىرى ئەل رايى بويىچە سايلاپ چىقىلدى. ئاشۇ ھەرىكەتلەرگە زىچ ماسلاشتۇرۇلۇپ، ئوغلاق تارتىشىش، چېلىشىش ۋە دولان مەشرەپى قاتارلىق ئەنئەنىۋى پائالىيەتلەر ھەپتىدە بىر دېگۈدەك ئۆتكۈزۈلۈپ، پۈتۈن يېزا قاينام ـ تاشقىنلىققا چۆمدى. نادىر ئۇچۇن تېخىمۇ مۇھىم بولغىنى يالغۇز ئاقكۆل يېزىسىدىلا ئەمەس، بەلكى قوشنا يېزىلاردىمۇ «ئاقكۆل ئاپپىقى» دېسە بىر كۈن تەرىپلىنىدىغان چىرايلىق قىز ئادالەتنىڭ مەنىلىك قاراشلىرى ئىدى. «قىزلار داڭقى چىققان يىگىتنى ياخشى كۆرىدۇ» دېگەن سۆز راست بولسا كېرەك. ئۆز ئەتراپىنى خۇددى پەرۋانىدەك ئايلىنىپ يۈرىدىغان مەن ـ مەن دېگەن يىگىتلەرگە بىرەر قېتىمدىمۇ قاپىقىنى ئېچىپ قاراپ باقمايدىغان ئادالەت «ئوغلاقچىلارنىڭ چەۋەندازى»، «چېلىشچىلارنىڭ پالۋىنى» ۋە «دولان مەشرەپىنىڭ يىگىتبېشى» بولۇپ كېلىۋاتقان نادىرغا يېقىندىن بۇيان باشقىچە مەنىلىك قارايدىغان بولۇپ قالغانىدى.

بۇ ئىش ئاقكۆل يېزىسىدا ئارقا - ئارقىدىن يۈز بەرگەن ئاجايىپ تارىخىي ئۆزگىرىشلەر بىلەن قېتىلىپ، ئەمدىلا ئون سەككىز ياشقا تولغان نادىرنىڭ مۇھەببەتكە تەشنا ياش قەلبىنى زىلزىلىگە كەلتۈردى. بۇ كۈنلەردە ئۇ شۇنچىلىك خۇشال ئىدىكى، ئۆزىنى يەردە مېڭىپ يۈرگەندەك ئەمەس، بەلكى قانات چىقىرىپ ئۇچۇپ يۈرگەندەكلا ھېس قىلاتتى. ئايلار ئۇنىڭغا ھەپتىدەك، ھەپتىلەر كۈندەك تۇيۇلاتتى. كۈنلەرنىڭ قانداق ئۆتۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى سەزمەيلا قالاتتى.

شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئاقكۆل يېزىسىدا «ئازادلىق ئارمىيىنىڭ مىللىي قىسمىغا ئەسكەر قوبۇل قىلغىلى ئادەم كەپتۇ» دېگەن خەۋەر تارالدى. بۇ نادىر ۋە ئۇنىڭ دوستلىرىغا يەنە بىر يېڭىلىق بولۇپ تۇيۇلدى. ئۇلار «ئۇچ ۋىلايەت مىللىي ئارمىيىسى» ھەققىدە نۇرغۇن قىزىقارلىق ھېكايىلەرنى ئاڭلىغان. ئاشۇ ھېكايىلەردىكى مىللىي ئارمىيە جەڭچىلىرىنىڭ ئاجايىپ قەھرىمانلىقلىرى ئۇلارنىڭ ساددا، پاك قەلبىدە ئۆچمەس تەسىراتلارنى قالدۇرغانىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەينى يىللاردا ئادالەتنىڭ ئاتىسىمۇ يېتىمچى بولۇپ چىقىپ كېتىپ، كېيىن مىللىي ئارمىيىگە قاتناشقان. بىر قېتىملىق جەڭدە مۇھاسىرىدە قېلىپ قۇربان بولغان. ئەينى چاغدا مىللىي ئارمىيە باش قوماندانلىق شتابىنىڭ ئەۋەتكەن خېتى بىلەن مەرھۇمنىڭ سۈرىتىنى ئادالەتنىڭ ئۇزۇندىن بۇيان قەدىرلەپ ساقلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى نادىرمۇ بىلەتتى. بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى نادىرنىڭ قەلبىدە بىر خىل يوشۇرۇن ئىستەك ئويغاتتى. ئۇلار بىرنەچچە دوست بىر - بىرىنى قىزىقتۇرۇش نەتىجىسىدە، شۇ كۈنىلا ئۆزلىرىنى تىزىملىتىش ئۈچۈن ئەسكەر قوبۇل قىلغۇچىنى ئىزدەپ بېرىشتى ۋە ئەينى چاغدا ئۇچ ۋىلايەت مىللىي ئارمىيىسىدە ئىشلەپ نۇرغۇن ئىسسىق - سوغۇقنى ئۆز بېشىدىن ئۆتكۈزگەن خۇش چىراي، سالاپەتلىك پىشقەدەم ئوفىتسېرنى كۆرۈپ ھەۋەسلىنىپ قاراپ قېلىشتى. ئوفىتسېر

ئۇلار بىلەن بىرمۇ بىر قول ئېلىشىپ كۆرۈشۈپ، ئۇلارنىڭ كېلىشتىكى مەقسىتىنى چۈشەنگەندىن كېيىن، كۈلۈپ تۇرۇپ شۇنداق دېدى:

ــ ناھايىتى ياخشى قىپسىلەر، يىگىتلەر، ئارمىيىمىز سىلەردەك قاۋۇل، ساغلام، جۈشقۇن يىگىتلەرگە موھتاج. شۇنىڭ بىلەن بىللە سىلەرمۇ مىللىي ئارمىيىدىن ئىبارەت بۇ جەڭگىۋار مەردلەرنىڭ مەكتىپىگە كىرىپ ھەر جەھەتتىن تەربىيىلىنىشكە موھتاج...

ئۇ يىگىتلەر بىلەن سەممىي پاراڭلىشىپ ئائىلە ئەھۋالىنى بىر قۇر سۈرۈشتۈرۈپ چىققاندىن كېيىن، مەيدە يانچۇقىغا قىستۇرۇپ قويۇلغان قەلەمنى ئېلىۋېتىپ سورىدى:

ــ قېنى، قايسىڭلار بىرىنچى بولۇپ تىزىملىتىسىلەر؟

يىگىتلەر كېلىشىۋالغاندەك نادىرغا قاراشتى.

ــ مەن تىزىملىتاي، ــ دېدى نادىر يىگىتلەرنىڭ ئىشەنچىسىنى يەردە قويماسلىق ئۈچۈن.

ــ ئىسمىڭىز نېمە؟

ــ نادىر.

ــ دادىڭىزنىڭچۇ؟

ــ ئاتامنىڭ ئېتى ئىسلام بەگ.

ئوفىتسېر يېزىشتىن توختاپ، قىزىقسىنىپ سورىدى:

ــ ئاتىڭىز قاچان بەگ بوپتىكەن؟

ــ ئاتام بەگ بولماپتىكەن، ئاتامنىڭ ئاتىسى ئۆتمۈشتە بەگ بوپتىكەن.

ــ مۇنداق دەڭ، ئائىلە تەركىبىڭىز نېمە؟

ــ ئوتتۇرا دېھقان.

ئوفىتسېر يەنە نادىرنىڭ يېشى، توي قىلغان ـ قىلمىغانلىقى قاتارلىقلارنى سورىدى. ئاشۇ تەرىقىدە نادىر بىلەن بىللە كەلگەنلەرنىڭ ھەممىسىنى تىزىملاپ بولغاندىن كېيىن:

ــ ئەمدى قايتىپ كەتسەڭلار بولىدۇ. مۇناسىۋەتلىك ئىشلارنى

بىز ئۆز ۋاقتىدا ئايرىم ئۇقتۇرمىمىز، — دېدى.
يىگىتلەر قايتىپ چىقىشتى. ئوفىتسېرنىڭ قىزىل بەش يۇلتۇز ۋە ياقا بەلگىسى تاقالغان ھەيۋەتلىك كىيىملىرى، يانپېشىغا ئېسىۋالغان چىرايلىق تاپانچىسى، شۇنداقلا ئىلى تەلەپپۇزىدىكى چاققان سۆزلىرى خېلىغىچە ئۇلارنىڭ ئاغزىدىن چۈشمىدى. نادىرغا ھەممىدىن بەك ياققىنى، چىرايلىق جىگەررەڭ كۆن قاپ ئىچىدىن دەستىسى بىلەن ئۇچى چىقىپ قالغان ھەيۋەتلىك تاپانچا بولۇپ، ئۇنىڭغا گويا ئەتىلا ئۇقتۇرۇش كېلىپ ئاشۇ تاپانچىدىن بىرى تەقسىم قىلىنىدىغاندەكلا تۇيۇلاتتى. ئاشۇ تۇيغۇ ئىلكىدە نادىر دوستلىرى بىلەن كۆزى قىيمىغان ھالدا خوشلاشتى. ئۆز ئۆيى تەرەپكە قايرىلىدىغان ئەگرى يولنىڭ دوقمۇشىدا ئادالەتنىڭ ئۆيى بار ئىدى. ئۇ بۇ ئۆيگە كېلىپ قالغانلىقىنىمۇ سەزمەيلا قالدى. پەقەت ئۆي ئىچىدىن چىقىۋاتقان «لەيلىگۈل» ئاھاڭىدىكى يېقىملىق زىل ناخشىنىڭ ئاۋازىلا ئۇنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە تارتتى:

ئاتام سورىمايدۇ ھالىمنى،
ئانام سورىمايدۇ ھالىمنى.
ئارىمىزدا مۇسۇلمان يوق، نادىرىم،
كۆرۈشتۇرمەيدۇ يارىمنى...

ناخشىنىڭ قايتۇرمىسىنى ئادالەت «نادىرىم» دەپ ئوقۇغاندا، نادىرنىڭ يۈرىكى گويا شۇرۇرىدە ئېرىپ ئېقىپ كېتىۋاتقاندەك بولدى. ئۇنىڭ ئۆز ئۆيى تەرەپكە كېتىۋاتقان پۇتلىرى بارا - بارا ئاستىلاپ، ئاخىر ئىختىيارسىز توختاپ قالدى.

ئۇ قاتىدا سەن بولساڭ،
بۇ قاتىدا مەن، يارىم.
ئانارگۈلى سەن بولساڭ، نادىرىم،
يوپۇرمىقى مەن، يارىم.

ناخشا خوددی جمجمت یاز کېچسی ئویغاق یولتوزلار بىلەن سىردىشىپ تىنماي شىلدىرلاپ ئاقىدىغان بۇلاق سۈيىنىڭ ئاۋازىدەك يېقىملىق، يەرنىڭ ئاستىدىن چىقىۋاتقان سېھىرلىك ۋە مۇڭلۇق دولان قالۇننىڭ خۇشتاپ[1] بىلەن تىترەتكەن ئاۋازىدەك زىل ئىدى. نادىرنىڭ يۈرىكى قىزنىڭ ناخشا بىلەن سۆزلەۋاتقان يۈرەك سۆزىنى چۈشەندى. دېمىسىمۇ ئۇلار بىر - بىرىگە جېنىنى پىدا قىلىشقا تەييار تۇرغان ئاشىق - مەشۇقلاردىن ئىدى، لېكىن تۇي - تۆكۈن، مەشرەپلەردە كۆزلىرىنىڭ ئۆزئارا ئۇچرىشىپ يۈرەك چۈشىنىدىغان مەنىلەرنى ئىپادىلەشكىنىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، تېخى بىرەر خاس جايدا ئۇچرىشىپ باقمىغان، بىرەر ئېغىز سۆزنىمۇ يۈزتۇرا دېيىشىپ كۆرمىگەنىدى.

نادىر بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ ئاستا - ئاستا ئىشىك تۈۋىگە كەلدى، كۆزنى ئىشىك قانىتىنىڭ يوچۇقىغا يېقىن ئەكېلىپ ئۆي ئىچىگە بويۇنداپ قارىدى. ئادالەت ئىشىكنىڭ ئۈدۈلىدىكى سۇپىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ چاق ئېگىرىۋېتىپتۇ. چاقنىڭ ئوڭ يېنىدىكى غەلۋىرگە ئېگىرىلگەن يىپلار تۇرۇلگەن قومۇش پىلتە بىلەن تېخى ئېگىرىلمىگەن ئۇچلار ئايرىم تىزىپ قويۇلۇپتۇ. سول يېنىدا پاقلان بولغان بىر ئالا ئارسلان ئادالەتنىڭ قولىدىكى ئېگىرىلىۋاتقان ئۇچقا ئېسىلىپ ئويناۋېتىپتۇ.

— پەش ! شەيتانىنىڭ بالىسى، بىردەم ئادەمنى ئازدۇرمىسىڭ نېمە بولار؟

ئادالەت ناخشىدىن توختاپ ئارسلانغا ۋارقىرىدى. تۇيۇقسىز چىققان بۇ ئاۋازدىن چۆچۈپ كەتكەن ئارسلان ئىككى سەكرەپلا ئاللىقايىقا غايىب بولدى. ئەمدى جىمجىتلىققا چۆمگەن ئۆي ئىچىدە چاقنىڭ بىر خىل رېتىمدا غۇيۇلدىغان ئاۋازىلا قالدى.

---

① خۇشتاپ — قالۇن تارلىرىنى سىيرىپ، تىترىگەن ساداغا چىقىرىدىغان ئەسۋاب.

نادىر ئادالەتنىڭ چېھرىگە سەپسالدى. مەيىن شامالدا يەلپۇنۇۋاتقان مەجنۇنتالنىڭ بوستانلىرىدەك، تال - تال قىلىپ ئۇششاق ئۆرۈلگەن قاپقارا سۇمبۇل چاچلار ئادالەتنىڭ خۇش پىچىم يەلكىسى ئۈستىدە يېنىك تەۋرىنىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ ئوماققىنە ئېڭىكىنى توختىماي ئايلىنىۋاتقان چاقنىڭ قاناتلىرى توسۇۋالغان بولغاچقا، پەقەت ئويماقتەك گىلاس رەڭ ئاغزىلا كۆرۈنەتتى. ۋايىگە يەتكەن قىزىل ئالمىدەك تاۋلىنىپ تۇرغان يۇمۇلاققىنە ئىككى مەڭزىنى ئىككىگە ئايرىپ تۇرغان چىرايلىق زىننخلىرى ئوتتۇرىسىدىكى ئېقىپ چۈشكەندەك نۇقسانسىز بۇرنى شۇنچىلىك ياراشقاندى. بىردە يىكىكە، بىردە قولىدىكى ئۇچقا نۆۋەت بىلەن قاراپ تالمايۋاتقان چوڭ - چوڭ بۇلاق كۆزلەر، ھەر قېتىم «لاپ» قىلىپ ئۈستۈنگە باققاندا، نادىرنىڭ يۈرىكى ئىختىيارسىز «جىغ!» قىلىپ قالاتتى. نادىر ئاشۇ كۆزلەرنىڭ ئەتراپىدىكى تۆكۈلۈپ تۇرغان تال - تال كىرپىكلەرگە، سىزىپ قويغاندەك ئىنچىكە، سىياھتەك قارا تەبىئىي ئەگىم قاشلارغا، نۇرلىنىپ تۇرغان مارجاندوپپىغا بىرمۇ بىر سىنچىلاپ سەپسېلىپ چىقتى. چۈنكى، ئۇ يوللاردا توي - تۆكۈن، ھېيىت - ئايەملەردە ئادالەتنى كۆپ ئۇچراتقان، كۆپ كۆرگەن بولسىمۇ، بىراق بۇگۈنكىدەك سىنچىلاپ قانغۇچە قارىۋېلىشقا پېتىنالمىغان، پۇرسەت تاپالمىغاندى. ئۇ ئادالەتنىڭ ئۆز نەزىرىدىكىدىنمۇ نەچچە ھەسسە ئارتۇق گۈزەل ئىكەنلىكىنى تۇنجى قېتىم ھېس قىلدى. توساتتىن ئۇنىڭ خىيالىغا: «ئادالەتنى تاشلاپ ھەربىيلىككە كېتەرمەنمۇ؟...» دېگەن بىر پىكىر كەلدى - دە، كۆڭلى لاسسىدە بولدى. «نېمىشقا ئاۋۋال ئادالەت بىلەن بىر كۆرۈشۈپ ئاندىن تىزىملاتمىغاندىمەن، ئەگەر تاسادىپىي ئۇقتۇرۇش كېلىپ قالسا قانداق قىلغۇلۇق، مېنىڭ ئۆزۈمنى تىزىملىتىپ بولغىنىمنى ئادالەت ئۇقسا نېمە دەر؟...»

ئىشىكنىڭ تۈيۈقسىز ئېچىلىشى بىلەن تەڭ نادىر چۆچۈپ ئويدىن بېشىنى كۆتۈردى. ئادالەتمۇ ئىشىكنى ئېچىپ «ۋىيەي»

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

دەپ يەرگە قارىغىنىچە ئىزىدا تۇرۇپ قالدى. شۇ تاپتا ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسىنىڭ يۈرىكى بىر - بىرىگە ئاڭلانغۇدەك دەرىجىدە دۈپۈلدەۋاتاتتى. ھەر ئىككىلىسى ئوخشاشلا قىزىرىپ كەتتى. ئۇلار ئاشۇنداق قىزىرىپ، تاتىرىپ، نېمە قىلىشلىرىنى بىلمەي تۇرۇپ قېلىشتى.

ــ ئۆيگە كىرىڭ، ــ دېدى بىرھازادىن كېيىن ئادالەت يەردىن ئۇستۇن قارىماستىن.

نادىر ھودۇقۇش، قورۇنۇش ئىچىدە يەنە بىردەم گاڭگىراپ تۇردى، ئەمدى ئارقىسىغا يېنىپ كەتسە ھەت بولىدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ، ئاخىر مېڭە تەستە بوسۇغىدىن ئاتلىدى. ئۇنىڭ قەدەملىرى شۇنچە ئېغىر، شۇنچە ئاستا ئىدى. قەلبىنى ھاياجانغا ئوخشاپ كېتىدىغان ئاجايىپ بىرخىل كۆچلۈك ھېسسىيات دولقۇنلاتسا، ۋۇجۇدىنى بىر خىل قورۇنۇش تۇيغۇسى قاپلىۋالغانىدى. ئۇ ئۆيگە كىرىپ ئادالەت ھازىرلا سېلىپ قويغان بەقەسەم كۆرپە ئۈستىدە يۇكۇنۇپ ئولتۇردى. قائىدە بويىچە پەتە قىلىپ تىنچ - ئامانلىق سورىماقچى بولدى، لېكىن خۇددى تۇيۇقسىزلا زۇۋانى تۇتۇلۇپ قالغان ئادەمدەك ئاغزىغا ھېچقانداق گەپ كەلمىدى. ئادالەتنىڭ سېلىۋاتقان داستىخىنىغا قاراپ نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي جىم ئولتۇرۇپ قالدى. ئادالەتنىڭ ھەرىكىتى شۇنچە چاققان، شۇنچە تېتىك كۆرۈنەتتى. لېكىن، نېمە ئۈچۈنكى، ئۇنىڭمۇ قوللىرى بىلىنەر - بىلىنمەس تىترەۋاتاتتى. داستىخانغا قايماق باغلاپ ئوبدان ئۇيىغان بىر ھېجىر قېتىق، گىردىدەك قىزارتىلغان ئاق سۇزۇك قوناقنىڭ زاغرىسىدىن ئۇچ - تۆتنى ئېلىپ كېلىپ قويدى. پەقەت نانىنى ئوشتۇشقا باشلىغاندىلا، نادىر ئاران:

ــ بولدى، ئوشتۇماڭ، ــ دېيەلىدى.

لېكىن، قىزنىڭ ئاپئاق نازۇك قوللىرى نانىنى ئوشتۇپ بولغانىدى. ئۇ تالاغا چىقىپ كېتىپ ھايال بولمايلا تورلاشقان

چىرايلىق ماموتقازىدىن[1] بىرنى ئېلىپ كىرىپ داستىخانغا قويدى، يەنە يەردىن ئۇستۇن قارىماي تۇرۇپ:

— پىچاق بېرەيمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— بولدى، مەندە بار...

نادىر ئەسلىدە: «بولدى، قوغۇن يېگۈم يوق» دېمەكچى ئىدى، لېكىن «مەندە بار» دەپ سالغىنى ئۈچۈن، يېشىل تاۋار بەلۋېغىنىڭ سول تەرىپىگە ئېسىۋالغان پىستان باسقان قىزىل غىلاپتىن ئالا دەستىلىك سوخچۇما[2] پىچىقنى ئېلىپ قوغۇننى تىلىشقا مەجبۇر بولدى. ئۇرۇقىنى بىر كاسىغا يىغىپ قويۇپ، يەنە بىر كاسىدىن بىرنەچچە تىكە ئويۇپ يەپلا بولدى قىلىپ دۇئاغا قول كۆتۈردى.

— ۋىيەي، يېمىدىڭىزغۇ؟ — دېدى ئادالەت بىرخىل نارازى بولغان قىياپەتتە.

— بولدى، جىق يېدىم.

ئادالەت ئامالسىز داستىخاننى يىغىشتۇردى. تۆشۈكلۈككە بېرىپ بىر نەرسىنى ئىزدىگەندەك، ئۇ يەر - بۇ يەرنى ئاختۇرۇشقا باشلىدى، لېكىن نېمە ئىزدەۋاتقانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى. نادىر گەپ قىلىشقا ئاغزىنى ئۆمەللەپ كۆردىيۇ، بىراق گېپىنى نېمىدىن باشلاشنى تاپالمىدى. ئادالەت گەۋدىسىنى باشقا تەرەپكە بۇرىسا يەر تېگىدىن سەپسېلىپ قارايتتى، ئۆزى تەرەپكە سەل - پەللا بۇرالسا دەرھال كۆزلىرىنى باشقا ياقتا قاچۇراتتى. ئادالەت تۆشۈكلۈكتىكى تامغا تۇتۇلغان يۇمىلاق گۈللۈك سەرگەز زەدىۋالنىڭ موربغا يېقىن بىر يېرىگە سانجىپ قويۇلغان يېڭىنىنى ئېلىپ، نادىر تەرەپكە ئۆرۈلۈۋىدى، نادىر دەررۇ ئوچاقتا قارىغان بولۇپ تۇرۇۋالدى. كۆلۈڭدا چىلان

---

① ماموتقازى — دولاندىكى داڭلىق قوغۇن سورتلىرىنىڭ بىرى.

② سوخچۇما — ئۇچى يېرىم يۇمىلاق كەلگەن تۇز پىچاق.

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

رەڭگىدىكى چاققانغىنا بىر چىلىم تۇراتتى. ئۇ سەيخانىدىكى[1] يېڭىدىن سېلىنىپ تېخى چېكىلمىگەن تاماكىنى كۆرۈپ، ئادالەتنىڭ ئاكىسىنىڭ تاماكىنى سېلىپ بىرەر ئالدىراش ئىش بىلەن چېكىشكە ئۇلگۈرمەي بىر يەرگە كېتىپ قالغانلىقىنى پەرەز قىلدى. دەيدىغان نۇرغۇن - نۇرغۇن يۇرەك سۆزلىرى تۇرۇپ، ئادالەت بىلەن مېڭە تەستە يالغۇز ئۇچراشقان چېغىدا، ئۇ گەپلەرنىڭ بىرىنمۇ دېيەلمەسلىكى نادىرنىڭ جېنىغا تەگكەنىدى. ئۇ ئورنىدىن تۇردى، بېرىپ چىلىمنى قولىغا ئالدى، گۈگۈت ئىزدەپ ئوچاق ۋە مورا باشلىرىغا قارىدى. ئۇنىڭ نېمە ئىزدەۋاتقانلىقىنى چۈشەنگەن ئادالەت:

— ئورۇس گۈگۈت تۈگەپ قاپتىكەن، — دەپ تۆشۈك تامدىكى ئويۇقتىن بىر تاختا تارىشا گۈگۈتنى ئېلىپ بىر يېقىم يىردى. ئوچاق ئالدىغا كېلىپ، كۈل بىلەن كۆمۈپ قويغان چوغنى ئاچتى. تارىشا گۈگۈتنىڭ گۈڭگۈرت يالتىلغان بېشىنى چوغقا تەگكۈزۈپ ئوتنى تۇتاشتۇرغاچ سورىدى:

— تاماكا چەككىنىڭىزنى كۆرمەيتتىم، قاچانىنىڭياقى ئۆگىنىۋالدىڭىز؟

نادىر ئۆز كۆڭلىدە: «سىز كۆڭلۈمنى ئوغرىلىۋالغاندىن بۇيان...» دېمەكچى ئىدى. بىراق، ئەمدىلا ئاغزىنى ئۆمەللەپ تۇرۇشىغا، ئادالەت ئوت تۇتىشىپ بولغان گۈگۈتنى چىلىمغا تەڭلىۋىدى:

— ئەكېلىڭ، ئۆزۈم تۇتاشتۇراي، — دېيىشكە مەجبۇر بولدى.

ئۇ ئادالەتنىڭ قولىدىكى گۈگۈتنى ئالماقچى بولۇپ قولىنى سۇنۇشىغا چاپىنىنىڭ يېڭى تېگىپ كېتىپ، چىلىمنىڭ سەيخانىسى كۈلۈڭغا دومىلاپ چۈشتى - دە، ئىچىدىكى تاماكا چېچىلىپ كەتتى. قايتا سالغىلى تاماكا يوق ئىدى. ئۇ راستىنلا

---

① سەيخانا — چىلىمنىڭ تاماكا سېلىنىدىغان جايى.

تاماكا چەكمەيتتى. شۇنداق بولسىمۇ تاماكا ئاختۇرغان بولۇپ، يانچۇقلىرىغا قويماي قول سېلىپ چىقتى. ئامالسىز سەيخانىنى نىلىغا[1] قوندۇرۇپ چىلىمنى بۇرۇنقى ئورنىغا توختىتىپ قويدى. ئەمدى ئۇنىڭغا مەيلى قانداقلا بولسۇن ئېغىز ئېچىپ گەپ قىلىشتىن بۆلەك باشقا ھېچقانداق باھانە قالمىغانىدى.

— ئاۋۇت ئاكىڭىز بىر يەرگە كەتتىمۇ؟ — دەپ سورىدى ئۇ باشقا گەپ تاپالماي.

— ھەئە، ياقۇپكامنىڭ كالىسى ئالا قاراق بولۇپ قاپتىكەن، بايىتىن ئانام سەن بېرىپ ئالاقارىقىنى ئېلىپ بەر دەپ شۇ يەرگە باشلاپ كەتكەن.

— ئاكىڭىز ئۆزىنى ھەربىيلىككە تىزىملاتتىمۇ؟

— ياق، ئانام قويمايدىكەن، بولمىسا ئاكامدىن بۇرۇن مەن تىزىملىتىپ بولاتتىم.

— بۇ گەپچە ئانىڭىز توسۇۋالمىغان بولسا، بىزنىمۇ تاشلاپ كېتىۋېرىدىكەنسىز - ھە؟

مۇشۇ ئۆيگە كىرگەندىن بۇيان قىزنىڭ ئالدىدا شۇنچىلىك گەپنى قىلىشتۇرۇپ دېيەلىگىنىگە خۇشال بولغان نادىر يەر تېگىدىن ئادالەتكە قارىدى، يېيىلىپ تۇرغان تال - تال چاچلىرىنىڭ ئۇچىنى بىردەم چۇۋۇپ، بىردەم ئۆرۈپ ئويناپ ئولتۇرغان ئادالەتنىڭ چېھرىدە بىلىنەر - بىلىنمەس تەبەسسۇم جىلۋە قىلاتتى. ئۇ نادىرغا «لاپ» قىلىپ بىر قاراپ قويۇپ جاۋاب بەردى:

— مەن تىزىملاتسام، سىز تىزىملاتمامتىڭىز؟

— مەنغۇ جان دەپ تىزىملىتاتتىم، شۇڭا...

نادىر گەپنىڭ ئاخىرىنى يۇتۇۋەتتى.

— شۇڭا دەپ توختاپ قالدىڭىزغۇ؟

— شۇڭا مەنمۇ بۇگۈن تىزىملىتىپ كەلدىم.

---

① نىلى — چىلىمنىڭ سەيخانىسى ئاستىدا تۇرىدىغان ئىچى كاۋاك ناياقچە.

نادىر ئەمدى راستىنى ئېيتىشقا مەجبۇر بولغانىدى. كۆڭلىدە: «بۇ گېپىمدىن ئادالەت جەزمەن رەنجيدۇ، سىز مېنى تاشلاپ كېتەمسىز؟ دەپ قېيىدايدۇ...» دەپ ئويلىدى. ئەمما، ئادالەتنىڭ سۆزى پۈتۈنلەي نادىر ئويلىغانلىرىڭ ئەكسىچە بولۇپ چىقتى:

ــ بەك بەلەن بوپتۇ، كۆڭلۈمدىكىدەك ئىش قىپسىز. ئۆزۈمنىڭ بارالماي، ئاتامنىڭ ئىزنى باسالمىغىنىمغا كۆڭلۈم يېرىم ئىدى، مانا ئەمدى كۆڭلۈم يايراپ قالدى، ــ دېدى ئۇ خۇشال هالدا.

نادىر هەيرانلىق بىلەن ئادالەتنىڭ چىرايىغا سەپسالدى. هەقىقەتەنمۇ ئۇنىڭ كۆزلىرىنىڭ ئىچىدىن بىرخىل تەبىئىي كۈلكە چىقىپ تۇراتتى. ئۇ گويا بۇنىڭغىمۇ ئىشەنمىگەندەك يەنە قايتىلاپ سورىدى:

ــ راست دەۋاتامسىز، مەن كېتىپ قالسام مەيلىمۇ؟

ــ كەتسىڭىز يەنە كېلىدىغانسىز؟ مەن سىز كەلگۈچە ساقلاپ تۇرىمەن...

قىز ئاخىرقى سۆزىنى شۇنچە تەستە، شۇنچە پەس ئاۋازدا ئېيتتىكى، بۇنى نادىرنىڭ قۇلقى ئەمەس، پەقەت يۈرىكىلا ئاڭلىدى. پۈتۈن ۋۇجۇدىنى ئۇ مۇشۇ كۈنگىچە تېخى هېس قىلىپ باقمىغان، تىل بىلەن ئىپادىلەپ بەرگىلى بولمايدىغان ئاجايىپ بىرخىل شېرىن تۇيغۇ قاپلىدى. بۇ تۇيغۇ ئۇنىڭ يۈرىكىدىن تېشىپ چىقىپ، تومۇرلىرى ئارقىلىق پۈتۈن بەدىنىگە تاراۋاتقاندەك بولدى. ئاشۇ تۇيغۇ ئىلكىدە ئۇ چەكسىز سۆيۈنۈش ئىزىنى بىلەن ئادالەتكە ئىختىيارسىز هالدا يەنە بىر قېتىم قارىدى. قىزنىڭ خۇش پېچىم گەۋدىسى خۇددى ئېچىلىش ئالدىدىكى غۇنچىنىڭ نازۇك غولىدەك ئالدىغا ئېگىلگەن، شەلپەردەك قىزارغان يۈزلىرى بىلىنەر ــ بىلىنمەس ئېسىلىپ قالغان، يېرىم يۇمۇلغان سېھىرلىك بۇلاق كۆزلىرى ئەتراپىدىكى ئۇزۇن ــ ئۇزۇن تەبىئىي قايرىلما كىرپىكلەر ئوتلۇق

قارىچوقلارنى توسۇۋالغاندى. ئۇ نادىرنىڭ ئۆزىگە سىنچىلاپ قاراۋاتقانلىقىنى سېزىپ، خىجىل بولغاندەك ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ تالاغا ماڭدى، بوسۇغىدىن ئاتلاپلا ئارقىسىغا يېنىپ:

— ئانام كېلىۋاتىدۇ، — دېدى.

نادىر ئىشىك تۈۋىگە كېلىپ سىرتقا قارىدى. ئالاھازەل ئىككى ئۇن يېتىمى يەردە بېشىغا ئۇزۇن رومال ئارتقان بىر ئايال يالغۇز كېلىۋاتاتتى.

نادىر ئايرىلىشقا كۆزى قىيمىغان ھالدا سىرتقا چىقتى ۋە كەينىگە قاراپ:

— يەنە ئۇچرىشارمىز، — دەپلا تېز - تېز مېڭىپ كەتتى.

3

— قايسىڭ سەن؟ بۇ يېرىم كېچىدە ئىشىك تۈۋىدە نېمە ئىش قىلىسەن!

نادىر تۇيۇقسىز سورالغان بۇ قوپال سوئالدىن چۆچۈپ خىيالدىن بېشىنى كۆتۈردى. ئۇنىڭ ئالدىدا، ئىككى قەدەمچە نېرىدا ئۇچ ئادەم تۇراتتى. ئۇلارنىڭ بىرى كىچىك بالا، ئىككىسى چوڭ ئادەم بولۇپ، قاچانلاردا كەلگەنلىكى ۋە ئاردىدىن قانچىلىك ۋاقىت ئۆتكەنلىكى ئۇنىڭغا نامەلۇم ئىدى.

— مەن، — دەپ جاۋاب بەردى ئۇ كۆپ ئويلاشقا ئۇلگۇرمەستىنلا.

— مەن دېگەن قايسىڭ؟ ئېتىڭ نېمە!؟

ئۇ بۇ ئاۋازنى ئەمدى تونۇدى. يۇرىكى تېز - تېز سوقۇشقا باشلىدى. ئادەمنىڭ قۇلاق پەردىسىنى ئىختىيارسىز جىزىلدىتىۋېتىدىغان بۇ بوم ۋە جاراڭلىق ئاۋاز — دەل ئۇنىڭ ئاتىسى ئىسلام ئاكىنىڭ ئاۋازى ئىدى.

— مەن نادىر، ئاتا...

ئۇ ئەسلىدە ئاتىسىدىن ئەھۋال سورىماقچى، ئۆز قەلبىنىڭ

چەكسىز سېغىنىش ئىلكىدىكى يۈكسەك ئىستەكلىرىنى بىرمۇبىر ئىزھار قىلماقچى ئىدى، لېكىن نېمە ئۈچۈنكى ئورنىدىن تۇرۇپلا داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدى.

ــ نادىر، جېنىم بالام! سەنمىدىڭ! ۋاي خۇدايىمەي، نېمىشقا ئاۋازىڭدىن تونۇمىغاندىمەن؟ جېنىم بالام، مۇبارەك دىدارىڭنى بىر كۆرۈشكە زار بولغانىدۇق. سەن بىلەن دىدار كۆرۈشەلمەي ئۆلۈپ كېتىدىغان ئوخشايمىز دېگەنىدۇق. سېنى قانداق شامال ئۇچۇرۇپ كەلگەندۇ؟ ۋاي جېنىم بالام!...

زىۋىدىخان ئاچا شۇلارنى دېگىنىچە كېلىپ نادىرغا ئۆزىنى ئاتتى. بىرھازاغىچە ئۇنى باغرىغا بېسىپ، تىكەندەك يىرىكلىشىپ كەتكەن ئالىقانلىرى بىلەن نادىرنىڭ يۈز ـ كۆزلىرىنى سىلىدى. ئۇ: «بالام، ۋاي جېنىم بالام!» دېگەن سۆزنى تىنماي تەكرارلايتتى، يىغا ئارىلاش ئاۋازى تىترەپ چىقاتتى. دەسلەپتە ھەيرانلىقتىن ئېسىنى يوقاتقان ئىسلام ئاكا بىر ھازادىن كېيىن ئەسلىگە كەلگەندەك بولدى ۋە ھاياش قىلىقلىق بالىنى قۇچىقىغا ئېلىۋېتىپ، زىۋىدىخان ئاچىغا تىترەك ئارىلاش ئاۋازدا:

ــ تالادا بىزنى ساقلاپ ئولتۇرۇپ توڭلاپ كەتكەندۇ، ئىشكىنى ئېچىپ ئوت يېقىڭلا، ــ دېيىلىدى.

ئۆي گۆردەك قاراڭغۇ ئىدى. لېكىن، نادىر مۇشۇ ئۆيدە يورۇق ئالەمگە كۆز ئېچىپ، ئۆزىنىڭ غۇبارسىز بالىلىق چاغلىرىنى ئۆتكۈزگەن بولغاچقا، ھەر بىر بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلارمۇ ئۇنىڭغا بەش قولدەك ئايان ئىدى. ئۇ ئىشكىتىن كىرىپ ئىككى قەدەم مېڭىپلا سولغا بۇرۇلدى. چۈنكى، ئىشكىتىن دەھلىزگە كىرىپ ئىككى قەدەم ماڭسا، دەھلىز سۇپىسىدىن ئۆتۈپ مېھمانخانىغا كىرگىلى بولاتتى. ئۇ مېھمانخانا بوسۇغىسىدىن ئاتلاپلا ئوڭ تەرەپكە قولىنى سوزۇپ كۆرۈۋىدى، ھېچنېمە ئۇرۇلمىدى. ئەسلىدە مېھمانخانا

ئۆينىڭ ئىشىكىنىڭ ئوڭ تەرىپىگە سىدام ئويما نەقىشلىك كاتساندۇق[1]، ئۇنىڭدىن تاكى قارشى تامغا تۇتاشقىچە بولغان جايغا يوغان كات قويۇلغانىدى. نادىر بىرنەرسىلەرنى ئۆرۈۋەتمەي دەپ ئىزىدا جىم تۇردى. زىۋىدىخان ئاچا ئاللىكىملەرنى قارغاپ، مىڭ غۇدۇراپ، بىرھازاغىچە بىر يەرلەرنى ئاختۇرۇپ يۈرۈپ مىڭ تەستە سەرەڭگىنى تېپىپ جىنچىراغنى ياقتى. نادىر قاپقارا ئىس پۈرقىرىتىپ يېنىۋاتقان جىنچىراغنىڭ غۇۋا يورۇقىدا ئۆي ئىچىگە سەپسالدى: ئىشىك تۈۋىگە قويۇلغان ھېلىقى سىدام نەقىشلىك يوغان كاتساندۇق ئورنىغا بىر يۈدۈم كەلگۈدەك كېۋەز شادىسى بىلەن بىر قۇچاق پاتاس[2] دۆۋىلەپ قويۇلۇپتۇ. كاتساندۇقتىن تاكى قارشى تامغىچە لىق كېلىدىغان چوڭ كاتتىن ئەسەرمۇ يوق. پەقەت موربلىق ئوچاقنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى تۆر ھېسابلىنىدىغان يەرگە پاخال سېلىنىپ ئۈستىگە يىرتىق پالاس تاشلاپ قويۇلۇپتۇ. تۆت تامدىكى گۈللۈك سەرگەز زەدىۋال ئورنىغا بورا زەدىۋال ياغاچ قوزۇق بىلەن مىخلاپ قويۇلۇپتۇ. مورا بېشىنىڭ ئېگىزلىكى بىلەن تەڭ قىلىپ ياسالغان ئويۇق - تەكچىلەر قۇپقۇرۇق... نادىر كۆڭلى بىر قىسما بولغان ھالدا نەزىرىنى ئۆي ئىچىدىن ئاتا - ئانىسىغا يۆتكىدى. ئىسلام ئاكىنىڭ چىنارداەك مەزمۇت ۋە تىك قەددى سەل ئېگىلگەن، بىرەر تالمۇ قورۇق كۆرۈنمەيدىغان تۇز ھەم كەڭ پېشانىسىنى تۇرۇم - تۇرۇم قورۇقلار قاپلىغان؛ يارىشىملىق ئۇزۇن بۇرۇتىنىڭ ئۇچى بېسىپ تۇرىدىغان سوزۇنچاق كەلگەن پاكىز ئېڭىكىنى قويۇق، رەتسىز ساقاللار بېسىپ كەتكەن؛ زىۋىدىخان ئاچىنىڭمۇ سېمىز، يۇمىلاققىنە يۈزى ئورۇقلاپ سوزۇنچاقراق بولۇپ قالغان. ھەر ئىككىسىنىڭ چىرايى قارىداپ، كۆزلىرى خۇددى چوڭقۇر ئۆڭكۇر ئىچىدىن كۆرۈنگەن جىنچىرىغدەك پىلدىرلاپ

---

① كاتساندۇق — ئاستى ساندۇق، ئۈستى كارىۋات شەكلىدە ياسالغان كارىۋات بولۇپ، ئازادلىقتىن ئىلگىرى دولان دېھقانلىرى كەڭ ئىشلەتكەن.

② پاتاس — ئوت قالاش ئۈچۈن تېرىۋېلىنغان قومۇش يىلتىزى.

قالغاندى.

— تاهىر، ئويغاندىڭمۇ؟ قوپە بالام، نادىر ئاكاڭ كەلدى! ماۋۇ ناسىرغا نېمە بولغاندۇ؟ ئاكاڭنى تونۇيالمىدىڭمۇ يا، ناسىر؟...

نادىر قورقۇش، يېتىرقاش ئىلكىدە ئۆزىگە مۆلدۈرلەپ قاراپ تۇرغان ئىككى ئۇكىسىغا قارىدى. ناسىر ئون تۆت - ئون بەش ياشلارغا بېرىپ قالغان بولسىمۇ، بويى ئانچە ئۆسمەپتۇ، ئۇستىخىنىمۇ شۇنچە ۋۇجۇك، چىرايى ياداڭغۇ، ئۇنىڭغا باققاندا تاهىر ھەرھالدا ئوبدان چوڭ بوپتۇ، چىرايىمۇ ناسىرنىڭ كىچىك ۋاقتىدىكى چىرايىغا ئوخشاش يۇمىلاق... نادىر ناسىرنىڭ بېشىنى سىلاپ قويۇپ، تاهىرنىڭ ئالدىغا كېلىپ قولىنى سوزۇۋېتىپ، دېدى:

— كېلە، ئۇكام! مېنى تونۇدۇڭمۇ؟

تاهىر قۇچىقىغا ئېلىش ئۈچۈن سوزۇلغان نادىرنىڭ قولىنى ئىتتىرىۋېتىپ، ئىسلام ئاكىغا مەھكەم يېپىشتى.

— سەن ماڭغاندا كىچىك ئىدى، ھەرقاچان بىر - ئىككى ئايلىق بولۇپمىتىكى، تونۇماي يېتىرقاۋاتىدۇ، — دېدى ئىسلام ئاكا ۋە نەزىرىنى نادىردىن تاهىرغا يۆتكەپ سۆزىنى داۋام قىلدى، — قورقما بالام، ئاكاڭ نادىر شۇ، بىز ساڭا دائىم ئاكاڭ نادىر ھەربىيلىككە كەتكەن، كەلسە تاپانچا ئەكېلىپ بېرىدۇ دەيتتۇققۇ؟ - ھە، شۇ ئاكاڭ مۇشۇ شۇ.

تاپانچىنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپ نادىرنىڭ ئېسىگە سومكا كەلدى ۋە ئۇنى ئەكىرىش ئۈچۈن مېڭىشقا تەمشىلىۋىدى، تاهىر:

— تاپانچا ئەكىيدۇ دەپ ئەدەمنى گويداپ، قېنى ئەكەممەپتۇ يا! — دېدى بالىلارغا خاس چۇچۇك تىل بىلەن.

— ئەكەلدىم، ئۇكام، — دېدى نادىر چىقىپ كېتىۋېتىپ.

ئۇ بايا ئىشىك تۈۋىدە قويۇپ ئۇنتۇپ قالغان ماش رەڭ سېرىق سومكىنى ھايال بولمايلا ئېلىپ كىردى ۋە تاهىرنىڭ ئالدىدا قويۇپ ئاغزىنى ئاچتى.

— بۇ نېمە؟ — دېدى تاهىر كۈرۈشكا ئىچىدىكى لۆڭگىگە

يۆگەپ قويۇلغان پاستا بىلەن چىش چوتكىسىنى كۆرۈپ.
— بۇ چىش چوتكىسى، ماڤۇ پاستا.
— پاستا؟ — ئۇ ھەيران بولغان ھالدا كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ يەنە سوردى، — پاستانى نېمە قىلىدۇ؟
— يۇز يۇغاندا بۇنىڭ بىلەن چىشنى چوتكىلايمىز.
— چىشنى چوتكىلىمىسا نېمە بويىدۇ؟
نادىر سوۋغاتلىق ئۇچۇن ئېلىپ كەلگەن نەرسىلەرنى بىر - بىرلەپ سومكىدىن ئېلىۋېتىپ جاۋاب بەردى:
— چىشنى چوتكىلاپ تۇرسا قۇرت يېمەيدۇ، ئادەم چىش ئاغرىقىدىن قۇتۇلىدۇ.
— ئەمىسە مەنمۇ چوتكىيايمەن، ئانامنىڭ چىشىنى بەك تۇيا قۇيۇت يەيدۇ. ئانا، سەنمۇچوتكىيا جۇمۇ؟
ھۆل پاتاسلارنى كۆيدۇرەلمەي، ئوت پۇۋلەش بىلەن بولۇپ كەتكەن زىۋىدىخان ئاچا «ماقۇل بالام» دەپ قويۇپ يەنە ئوت پۇۋلەشنى داۋاملاشتۇردى.
— ئانا، ئانا ! ساڭا يوماي ئەكەپتۇ ! — دېدى تاھىر، نادىر ئەمدىلا قولىغا ئېلىۋاتقان ئاق گىرىپتىشىن رومالنى تارتقۇشلاپ.
ئۇنىڭ بايىقى يېتىرقاشلىرى ئەمدى ئاللىقاياقلارغا يوقالغانىدى. ئۇ ئاشۇنداق چۇرقىراپ يۇرۇپ، ئانىسىنىڭ «كېيىن ئارتاي» دېگىنىگە ئۇنماي، بېشىدىكى كونا پوررەڭ تور رومالنى ئالغۇزۇۋېتىپ، گىرىپتىشىن رومالنى ئارتقۇزدى. ئاتىسىنىڭ يانچۇقسىز پاختىلىق چاپىنىنىڭ قوينىدىكى يىرتىقىغا يانچۇق سائىتىنى تىققۇزدى. ئاكىسى ناسىرغا مايكىنى كىيدۇرىمەن دەپ قوپۇۋېدى، نادىر، ھازىر كىيسە توڭۇپ كېتىدۇ، ئەتىگەنلىككە كىيسۇن دەپ يۇرۇپ تەستە ئۇناتتى.
— تاپانچا ! ماڭا ياس تاپانچا ئەكەپتۇ ! — دەپ چۇرقىرىدى تاھىر سومكىنىڭ ئەڭ ئاستىدىكى ئويۇنچۇق مىلتىقنى كۆرۈپ.
— بۇنىڭ ئېتى مىلتىق، مانا مۇنداق قۇرىسەن، ماڤۇ ئوقنى

مەيەگە سالىسەن، ئەمدى ماۋۇ تەپكىسىنى باسساڭ ئېتىلمىدۇ. قېنى، ئېتىپ باقە.

«پاق» قىلغان سادا بىلەن تەڭ كالىبىر ئاغزىدىكى پلاستى (سۈلياۋ) ئېتىلىپ چىقىپ، مورا تەكچىسىگە تېگىپ ئوچاق ئالدىغا چۈشتى. تاھىر ئوقۇنى ئېلىش ئۈچۈن مېڭىشقا تەمشىلىۋىدى، نادىر:

ــ مانا ماۋۇ شوينىنى تارتساڭ ئوق كېلىدۇ. قاراپ تۇر، ــ دەپ ئوق باغلاپ قويۇلغان شوينىنى تارتىپ كۆرسەتتى قويدى. تاھىربىرده شوينىغا، بىرده ئوققا قاراپ تۇرۇپ قېلىپ سورىدى:

ــ ئوقنىمۇ باغيىغىيى بويىدىكەن ــ ھە؟

نادىر، تاھىرنىڭ كىچىككىنە تۇرۇپ ھەممىگە قىزىقىدىغان زېرەك، شوخ ۋە قىزغىن مىجەزىدىن مەمنۇن بولۇپ، ئەستايىدىللىق بىلەن جاۋاب بەردى:

ــ بۇ دېگەن ئويناىدىغان يالغان مىلتىق. شۇڭا، ئوقنى باغلىغلى بولىدۇ، لېكىن راست مىلتىقنىڭ ئوقنى باغلىغلى بولمايدۇ.

ــ ئەمىسە، ماڭا ياس مىيتىق ئەكەسەڭ بوممامدۇ، ياس مىيتىغىم بوسا، ئوسمانىنى ئاتتىم تازا!

نادىر بۇ گەپلەرگە دەسلەپتە ئانچە زەن قويۇپ كەتمىدى، لېكىن ئىسلام ئاكىنىڭ:

ــ ئۇنداق دېمە بالام، ھەممە گۇناھ ئوسماندا ئەمەس، زامان شۇنداق، ــ دېگەن سۆزىنى ئاڭلاپ، ئويلىنىپ قالدى.

دېمىسىمۇ، نادىر ئايرىلغىنىغا بەش يىل بولۇپ ئاشقان سۆيۈملۈك يېزىسىنىڭ تۇپرىقىغا قەدەم باسقاندىن بۇيان كۆڭلى تىل بىلەن ئىپادىلەپ بەرگىلى بولمايدىغان بىرخىل كۆڭۈلسىزلىكنى سەزگەنىدى. لېكىن، ئۇ ئۇمىدىنى ئۆيگە باغلاپ، ئۆز كۆڭلىنى بەزلىدى. مانا، ئۆيگىمۇ كەلدى، لېكىن ئۆز ۋاقتىدا سەل ــ سەرەمجانلارنىڭ كۆپلۈكىدىن ئادەم دەسسىگۈدەك يەرنىمۇ تەستە تاپقىلى بولىدىغان بۇ ئۆي، مانا

ئەمدى بوران ئۇچۇپ تۇرىدىغان «تۆت بۇلۇڭ، بىر كۇلۇڭ»غا ئايلانغان؛ ئۆزىنىڭ ھالال ئەمگىكى بىلەن مۇشۇ ئۆيدە بىر ئۆمۈر گۈلدەك ھايات كەچۈرۈپ كەلگەن ئاق كۆڭۈل ئىسلام ئاكا بىلەن زىۋىدىخان ئاچىنىڭ روھى سۇنغان، ھەتتا ئەمدىلا بەش ياشقا قەدەم قويغان گۆدەك تاھىرنىڭ سەبىي قەلبىمۇ، تېخى نادىرغا ناتونۇش بولغان رەزىللەرگە بولغان نەپرەت بىلەن تولغان...

نادىر تۇغۇلۇپ ئۆسكەن سۆيۈملۈك يېزىسىنى ۋەيرانە ھالغا كەلتۈرگەن، گۈلدەك ئۆيىنى بوران ئۇچۇپ تۇرىدىغان كۆڭۈلسىز كەپىدىنمۇ بەتتەر ھالغا چۈشۈرۈپ قويغان، ئاق كۆڭۈل، مېھرىبان ئاتا ـ ئانىسىنىڭ قەددىنى پۈكۈپ روھىنى سۇندۇرغان نەرسىنىڭ زادى نېمە ئىكەنلىكىنى ئۇقۇشنى شۇنچە خالايتتى، لېكىن بۇ ھەقتە ئېغىز ئېچىپ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ جاراھەتلەنگەن قەلبىگە تۇز سېپىشكە پېتىنالمايتتى. بايىدىن بېرى تىنماي چۈرۈلداپ ھەممىنى ئاغزىغا قاراتقان تاھىر، ئەمدى مىلتىق بىلەن ھەپىلىشىپ سەل پەسكويغا چۈشتى. بۇ پۈرسەتتە نادىر قەلبىنى ئازابلاۋاتقان سوئاللارنى ئاتىسىدىن سوراپ كۆرمەكچى بولۇپ ئېغىز ئاچتى:

ـــ ئاتا، يۈرتتا نېمە بولدى؟ ئەجەب ۋەيرانە كۆرۈنىدۇ... ـــ ئۇ ئۆز كۆڭلىدە ھەممىنى سورىماقچى ئىدى، لېكىن نېمە ئۈچۈنكى ئاران شۇ سۆزنىلا دېيەلىدى. ئىسلام ئاكا ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىۋېلىپ، گويا ئۆز ـ ئۆزىگە سۆزلەۋاتقاندەك ئاۋازدا جاۋاب بەردى:

ـــ كۆز تەگدى، بالام، ھەممىنى دايۆجىڭ ئاتلىق يەكچەشمىنىڭ كۆزى يەپ كەتتى. ئۇ تېخى يەنە يەيدۇ...

ـــ خۇدايىم ساقلا ! بالا بىلەن كۆرۈشەر ـ كۆرۈشمەي يەنە شۇم ئېغىزلىق قىلغىلى تۇردۇڭلا، ھېرىپ ـ ئېچىپ كەلگەن ئادەمگە باشقا چىرايلىق گېپىڭلا يوقمىدى؟

زىۋىدىخان ئاچا ئوچاققا پاتاس سېلىۋېتىپ ئىسلام ئاكىغا ئالىيىپ قارىدى.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ ھەي، ـــ دېدى ئىسلام ئاكا يەنە ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ، ـــ بار گەپنى دېدىم، خوتۇن. ئەمدى سەنمۇ قايتىپ كەلدىڭ، بالام، قالغىنىنى ئەتە ـ ئۆگۈنگىچە ئۆز كۆزۈڭ بىلەن كۆرۈپ، ئۆزۈڭمۇ بىلىپ قالىسەن، بولدى، ئاۋۇال تائام، ئاندىن كالام، دەپتىكەن. قېنى خوتۇن، ھېلىقى ئۇنۇڭلىنى ئېلىپ بالىنىڭ قورسىقىغا بىر نەرسە ئېتىپ بېرىڭلا.

ـــ بايىنىڭياقى مەنمۇ شۇ كويدا، ـــ زۇبەيدىخان ئاچا نادىرغا قاراپ خجىللىقىنى يوشۇرالمىغان ھالدا سۆزىنى داۋام قىلدى، ـــ قازان يوق، بالام، بولمىسا بۇچاغقا ئاشمۇ پىشىپ قالاتتى، خۇدا جاجىسىنى بەرمەيدىغان ئىمانسىزلار قازاندىن بىرنى قالدۇرۇپ قويۇشقىمۇ ئۇنىماي ھەممىنى ئېلىپ كېتىشتى.

ئىسلام ئاكا كىرلىشىپ كىيگۈسىز بولۇپ كەتكەن مۇغەمبەر تۇمىقىنى قولىغا ئېلىپ، بېشىنى قاشلىغىنىچە جىم بولۇپ قالدى. ئەتىگەن ناھىيىدە قوراللىق بۆلۈم مەسئۇللىرى بىلەن قايسىبىر ئىدارىنىڭ ئاشخانىسىدا بىر قاچا زاڭ ئىچكەنچە، تاھازىرغىچە ھېچنېمە يېمىگەن نادىر گەرچە قورسىقى ئېچىپ تۇرسىمۇ، لېكىن ئاتا ـ ئانىسىنى خجىل قىلماسلىق ئۈچۈن:

ـــ بولدى، مېنىڭ قورسىقىم توق، تاماق ئېتىش ھاجەتسىز، ـــ دېدى.

ـــ مەن خېمىر يۇغۇرۇپ بولغۇچە تۇداخۇن بىلەن بىر كۆرۈشۈپ ئەھۋالنى دەپ باقساڭلا، كىچىك داشنى[1] بېرىپ تۇرامۇ يا؟ ـــ دېدى زۇبەيدىخان ئاچا ئىسلام ئاكىغا قاراپ.

ـــ بۇ چاققا ھەرقاچان يېتىپ بولدى. ياتمىغان تەقدىردىمۇ ئوسمان بەڭگىنىڭ ئۇقۇپ قېلىشىدىن قورقۇپ بەرمەسمىكىن.

ـــ بولدى، ئانا، ئاۋارە بولماڭلار، راستتىنلا قورسىقىم توق.

ـــ ۋايتاڭەي، بالام، بۇ ئاي، بۇ كۈنلەردە كىمنىڭ قورسىقى توقكىنتاڭ. بىلمىسەم ـ بىلمەسەم سەنمۇ ھەرقاچان ئەتىگەن تاماق

---

① كىچىك داش قازان دېمەكچى.

يېگەن بولغىيدىك. ئەتىگەن يېگەن تاماقنى باغلاپ قويسىمۇ بۇ چاغقىچە قورساقتا تۇرمايدۇ. مەن ساڭا كۆمەچمۇ بولسا كۆمۈپ بېرەي.

زۇلەيخان ئاچا ماغدۇرسىز قوللىرى بىلەن يەرگە تايىنىپ ئورنىدىن تۇردى. ئاۋۇال تۆشۈكلۈكتىكى كاساڭنى قولىغا ئالدى، ئاندىن تۆر تەرەپتىكى بۇلۇڭغا بېرىپ بورا زەدىۋالىنى قايرىدى. ھەر بىرى كىچىكرەك تەڭنىدەك چىقىدىغان ئىككى تال خىشنى ئېلىپ يەردە قويدى. قولىنى تامنىڭ ئىچىگە تىقىپ، بىر خالتىنى سۇغۇرۇۋالغاندىن كېيىن ئاۋايلاپ ئاغزىنى ئاچتى. يېرىملاپ قالغان خالتىدىن ئىككى چاڭگال ئۇنىنى كاساڭغا تۆكۈۋېلىپ خالتىنىڭ ئاغزىنى مەھكەم چەگدى ۋە ئەسلىدىكى ئورنىغا تىقىپ خىشلارنى ئاۋۋالقىدەك تىزىپ قويدى. بورا زەدىۋالىنى تىكلەپ قويۇپ ئوچاق ئالدىغا كەلدى. پورۇقلاپ قاينىۋاتقان مىس چۆگۈندىكى قايناق سۇنى كاساڭدىكى ئۇنغا قۇيۇپ، چالغۇچ① بىلەن مالتىلاشقا باشلىدى.

ھەممىگە سەپسېلىپ ھەيرانلىق بىلەن قاراپ قالغان نادىرنىڭ قەلبىدىكىنى ئىسلام ئاكا سەزدى بولغاي، ئۇ بىرنى يۆتىلىۋېلىپ نادىرغا چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى:

— ھەيران قالما، بالام، تاماقنى بىر يەردە يەيمىز دەپ قازان — قومۇشنى قالدۇرماي يىغىۋالغان يەردە، يەيدىغان ئۇنىنى قويىدۇ دەمسەن؟ ئاشۇ ئۇننى ئاناڭ تامنىڭ بۇرجىكىنى تېشىپ تىقىپ قويمىغان بولسا، بۇ چاغقا بىزمۇ ئاچلىقتىن ئۆلىدىكەنمىز. نۇرغۇن كىشىلەر ئاچلىقتىن ئۆلۈپ كەتتى. ئاشخانىنىڭ ماڭا بەرگەن ئۇمىچىغا ئۇكاڭ تاھىرمۇ تويمايدۇ. بىرەر ئوچۇم ئۇن، بىرەر — ئىككى باش چامغۇر تاپقانلار ئۆيىدە يوشۇرۇپ يەي دېسە، ئوسمانىدەك غالچىلار ئىت — مۇشۇكتەك تىمسىقلاپ پۇراپ

---

① چالغۇچ — ئەينى شارائىتتا دېھقانلار ئۇماچ، زاڭ، ياما چېلىش ئۈچۈن ئۆزلىرى ياسىۋالغان ياغاچ.

يۇرۇپ، كىمنىڭ ئۆيىنىڭ موربىسىدىن تۇتۇن چىقسا، باستۇرۇپ كىرىپ تەكشۈرىدۇ. ئۆيىنى ئاختۇرۇپ قولىغا چىققانىنى مۇسادىرە قىلدۇق دەپ ئېلىپ كېتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن تۇغقىشىغۇ مەيلى ئىدى، ئەتىسى ئوتتۇرىغا چىقىرىپ قويۇپ كۆرەش قىلىدۇ - تېخى، ھېلى بىزنىڭ ئۆيگە كىرىپ قالمىسىلا بولاتتىغۇ.

— خۇدايىم ساقلا، خۇدايىم شۇ ئىمانسىزلىنىڭ كۆزىگە بۇگۈن ئاخشام ئۇيقۇ بالاسى بېرەر! — دېدى زىۋىدىخان ئاچا خېمىر يۇغۇرۇۋېتىپ.

نادىرنىڭ قەلبى باش - ئايىغى يوق گادىرماچ خىياللار بىلەن بولۇپ كەتكەنىدى. بىر سوئالغا جاۋاب تاپالماي تۇرۇپ، ئونلاپ - يۈزلەپ يېڭى سوئاللار تۇغۇلاتتى. ئۇ ئاشۇ جاۋابسىز سوئاللار ئىلكىدە مۇڭلىنىپ ئولتۇرۇپ، گويا نورمال سېزىمدىن ئايرىلغاندەك ئاجايىپ بىر ھالغا كېلىپ قالدى. زىۋىدىخان ئاچىنىڭ ئوچاقتىكى قوقاسلارنى تۆت تەرەپكە يېيىپ، ئوتتۇرىسىغا كۆمەچنىڭ خېمىرىنى قويۇپ ئۈستىگە كۈل چېچىۋەتكەندىن كېيىن يەنە قوقاسلار بىلەن كۆمۈپ قويۇشى، ناسىر بىلەن تاھىرنىڭ ئوچاق يېنىغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ يېنىك خورەك تارتىشلىرى ئۇنىڭغا گويا چۈشىدە كۆرۈۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. ئۇ تاكى زىۋىدىخان ئاچا كۆمەچنى پىشۇرۇپ كاسىك بىلەنلا ئالدىغا ئېلىپ كېلىپ، يېيىشكە تەكرار تەكلىپ قىلغانغا قەدەر ئاشۇ ھالەتتە ئولتۇردى. ئىسسىق كۆمەچتىن تويغۇچە يەپ، ئۈسسىغانلىقىنى ھېس قىلدى. كۆمەچ پىشمايدۇ دەپ ئوچاقتا چۆگۈن قويۇلمىغاچقا، زىۋىدىخان ئاچا قاپاقتىن بىر تاۋاق سۇ قۇيۇپ ئەكېلىپ بەردى. ئۇ پەقەت ئاشۇ مۇزدەك سۇنى قانغۇچە ئىچكەندىن كېيىنلا بايىدىن بۇيانقى ھېلىقى ئۇيقۇلۇق ھالىتىدىن ئويغانغاندەك بولدى.

— ئىلاھە ئامىن! — دېدى ئىسلام ئاكا ئۇنلۇك ئاۋازدا.

نادىر دۇئاغا قول كۆتۈرۈۋېتىپ، كىچىكىدە ئانىسىدىن ئۆگەنگەن، ئەمما ھەربىي سەپتە بەزى يەرلىرىنى ئۇنتۇپ قېلىشقا

باشلىغان ئاشۇ ئەرەبچە سۆزلەرگە قۇلاق سالدى.

ــ ئاللاھۇممە رەببىنا، ئاتىنا، فىددۇنيا، ھەسەنەتەن، ۋەفىل ئاخىرەتى ھەسەنەتەن، ۋەقىينا ئازابەننار. بى رەھمەتتىكە يا ئەرھەمەر راھىمىن. شۇ ئىچكەن تۇز ـ تائام ئەۋلىيا، ئەنبىيا، يۇرتسىز، چىراغسىز، مۇساپىر، مۇجاپىرجەمئىي شەھىتلەرنىڭ، مەغرىبتىن مەشرىققىچە، لائىلاھە ئىللەللاھۇ، مۇھەممەدىن رەسۇلىللا دەپ ئىمان ئېيتقان جەمئىي ئىممىتانە مۇھەممەدنىڭ روھىغا تەگكەي، ئاللاھۇ ئەكبەر!

ــ ئەمدى ئورۇن سېلىڭلا، ــ دېدى ئىسلام ئاكا ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ، ــ ھېلى كۆزنى يۇمدۇممىكىن دەپ بولغۇچە دولقۇنغا باڭ[1] چالمدۇ.

زۇبەيدىخان ئاچا بايىقى كۆمەچكە داستىخان ئورنىدا ئىشلەتكەن كاساڭنى بۇلۇڭدىكى سۇپرا ئۈستىگە دۇم كۆمتۇرۇپ قويۇپ ئورنىدىن تۇردى. تۆر تامنىڭ بۇلۇڭىغا يىغىپ قويۇلغان يوتقان ـ كۆرپىلەرنى يۆتكەپ، ئاستىدىكى بىر پارچە كونا كىگىزنى ئېلىپ پالاس ئۈستىگە سالدى. ھەرخىل قۇراقلاردىن تىكىلگەن، كىرلىشىپ كەتكەن تۆت تەكىيىنى تامنى بويلىتىپ قاتار تىزدى. بۇلۇڭ تەرەپكە بىر كۆرپىنى ئۇزۇنىسىغا سېلىپ ئۈستىگە بىر يوتقانىنى ئايرىم ياپقاندىن كېيىن نادىرغا قاراپ:

ــ ئورنۇڭنى سېلىپ قويدۇم، بالام، بىرەدەم ئۇخلىۋالغىن، ــ دېدى.

نادىر ئۆزىدىن باشقىلار ئۇچۇن بىرلا يىرتىق يوتقانىنىڭ داق كىگىز ئۈستىگىلا تاشلاپ قويۇلۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئورۇن يىغىلغان بۇلۇڭغا قارىدى. بۇلۇڭدا ئەمدى بۆشۈكنىڭ كونا ئودىلىقىدىن باشقا ھېچ نەرسە قالمىغانىدى. ئۇ ئۆزىگە سېلىپ بېرىلگەن كۆرپىنى ئېلىپ بۇيان تەرەپتىكى ئورۇنغا سېلىپ

---

① باڭ ــ ئىچى ئۇيۇپ ئېلىۋېتىلىپ ياسىلىدىغان، بىرخىل سادا چىقىرىدىغان ياغاچ بولۇپ، چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش مەزگىلىدە يېزىلاردا كەڭ ئىشلىتىلگەن.

قويماقچى بولۇپ ئورنىدىن تۇردى. بىراق، ئاتۇغمىچە زىۋىدىخان ئاچا ئوچاق يېنىغا يۆلىنىپ ئۇخلاپ قالغان تاھىرنى كىيىملىرى بىلەنلا ھېلىقى كىگىز ئۈستىگە ياتقۇزۇپ يوتقانىنى چۈمكەپ قويۇپ، ئوچاقنىڭ يەنە بىر تەرىپىدىكى ناسىرنى ئويغىتىشقا باشلىدى. ئەمدى قانچە گەپ قىلغان بىلەنمۇ زىۋىدىخان ئاچىنى ماقۇل كەلتۈرۈشنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكى نادىرغا ئايان ئىدى. ئۇ سىرتقا چىقىپ كىرىپ، ماش رەڭ ھەربىيچە ئۇزۇن جۇۋىسىنى ناسىر بىلەن تاھىر ياتقان ئورۇننىڭ ئۈستىگە يېيىپ قويۇپ ئۆتۈكىنى سالدى. ئۆزى ئۈچۈن سېلىنغان ئورۇننىڭ ئۈستىگە چىقىپ كالتە چاپانىنى يەشتى. قۇلاقچىسىنى تەكىيىنىڭ يېنىغا قويۇپ، مۇزدەك يوتقانغا كىردى. زىۋىدىخان ئاچا تالاغا چىقىپ كەتكەچكە، چىراغ تېخى ئۆچۈرۈلمىگەنىدى. ئوڭدىسىغا ياتقان نادىرنىڭ كۆزلىرى تورۇسقا تىكىلدى. يۈرت ئىچىدىكى شۇنچە دەل ـ دەرەخلەرنىڭ كېسىلگىنى، ئۇنىڭغا قوشۇپ ئۆيدىكى سەرەمجانلارنىڭمۇ بىرى قويماي ئېلىپ كېتىلگىنى يەتمىگەندەك، ئۆز ۋاقتىدىكى تانابقا چۈشۈرۈپ چاسىلانغان كۆركەم جەگىلەر بىلەن ھەر بىر تېلى ئايرىم رەندىلىنىپ ياپىسالانغان چىرايلىق سۇر ۋاسىلار ئېلىۋېتىلىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا ئىسلىشىپ قاپقارا بولۇپ كەتكەن قوپال ئەگرى ياغاچلار بىلەن قۇلاقلىرى رەتسىز ساڭگىلىشىپ تۇرغان يېكەنلەر سېلىپ قويۇلۇپتۇ...

چىراغ ئۆچۈرۈلدى. ئۆي ئىچى خۇددى گۆرەڭ قاراڭغۇلاشتى، لېكىن نادىرنىڭ تېخى ئۇيقۇ يېقىنلاشمىغان كۆزلىرى ئوچۇق ئىدى. ئاشۇ چەكسىز قاراڭغۇلۇق ئىچىدىمۇ يەنىلا تورۇسقا تىكىلىپ تۇرغان بۇ كۆزلەرنىڭ ئالدىدىن شۇ تاپتا ئەينى چاغدىكى مۇناسىۋەتلىك خاتىرىلەر بىر ـ بىرلەپ ئۆتمەكتە ئىدى.

4

ئاقكۆل كەنتىنىڭ ئۆيلىرى باشقا جايدىكى يېزا ـ كەنتلەرگە سېلىشتۇرغاندا كۆپ تەرەپلەردىن ئۆزگە خاس ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە: تەكلىماكاندىن ئىبارەت سىرلىق قۇم دۇنياسى بىلەن يېقىن تام قوشنىلاردىن بولۇپ ئۆتۈۋاتقان بۇ كەنتنىڭ تۈپرىقىمۇ خۇددى ئۆز ئادەملىرىنىڭ قەلبىدەكلا ھەددىدىن زىيادە يۇمشاق بولغانلىقتىنمىكىن، بۇ يەردە ئۆيلەرنى ئاساسەن ياغاچتىن ياساشقا توغرا كېلىدۇ. ئۆي سالغۇچىلار تاملارنى قۇرۇق زەينىڭ نابۇت قىلىشىدىن ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن ئەڭ ئاۋۋال مۇشۇ يەردىكى ئۇزۇنغىچە سېسىمايدىغان ئۆسۈملۈك ــ قومۇشنى ئۇل ئورنىغا بېسىپ، ئۈستىگە زەگىندە① ئارتىدۇ. ئاندىن بىر ـ بىرىگە تۇتاشتۇرۇلغان زەگىندىلەرگە قەدەمدە بىردىن دېگۈدەك تۇۋرۇك ئورنىتىپ، ھەر بىر تۇۋرۇكنىڭ ئارىلىقىنى تۆيىزە② بىلەن توقۇپ چىقىدۇ. تۆيىزە ئۈستىگە چاپلىنىدىغان لاينىڭ توپىسى ئۈچۈن ئۇزاق يوللارنى بېسىپ دەريا بويلىرىدىن سېغىز توشۇپ كېلىدۇ. بۇ يەرنىڭ تامچى بىلەن ياغاچچىلىرىمۇ شۇ قەدەر ئۈستىكى، تامچىلارنىڭ توزغاق ئارىلاشتۇرۇلغان كاكۇل بىلەن سۇۋۇغان ئىنچىكە سۇۋاقلىرى پاشا تېپىلىپ كەتكۈدەك دەرىجىدە سىلىق بولسا، ياغاچچىلارنىڭ ھۈنەر ـ سەنئىتى ئارىسىدىكى ياغاچ چىلگىنى③ كۆرگەن كىچىك بالىلار: «ئاۋۇ چىلگىنى ماڭا تىلىپ بەر!» دەپ ئاتا ـ ئانىسىنى خاپا قىلىشىدۇ...

ئەنە شۇ خىلدىكى ئۆيلەرنىڭ بىرى بولغان ئىسلام ئاكىنىڭ

---

① ② مەكىت قاتارلىق ناھىيىلەردىكى ئارىسىغا ياغاچ ئېلىپ ياسىلىدىغان ئۆيلەرگە كېرەكلىك نەرسىلەر ئىسمى.

② تۆيىزە ــ مەكىتتە ئارىسىغا ياغاچ ئېلىپ ياسىلىدىغان ئۆگزىلەرگە كېرەكلىك نەرسىنىڭ نامى.

③ چىلگە ــ قوغۇنىنىڭ بىر تۈرى.

ئۆيى بۇگۈن چوڭ - كىچىك مېھمانلار بىلەن لىق تولغانىدى. مېھمانلارنىڭ ئايىغى ئۈزۈلگەندىن كېيىن ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىغا — تۆڭلۈككە توغرىلىنىپ بىر گىلەم سېلىندى. گىلەمنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىغا يۇمشاققىنا ئەتلەس يۆگەككە يۆگەلگەن بوۋاقنى كۆتۈرگەن زىۋىدىخان ئاچا كېلىپ ئولتۇردى. ئۇنىڭ بىرئاز سەمرىپ، ئاقىرىپ سۈزۈلۈپ قالغان چىرايىدا بىلىنەر - بىلىنمەس تەبەسسۇم ئەكس ئېتەتتى. ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ تۆڭلۈككە قاراپ سەل ئالدىغا سىلجىپ جايلىشىپ ئولتۇرۇۋالغاندىن كېيىن، بوۋاقنىڭ بېشىدىكى كۆز مونچاق ئېسىلغان قۇراق پوسمىنى ئالدى. ئۆي ئىچىدىكى ئۇششاق چوڭ ھەممەيلەن تۆڭلۈككە قاراشتى. تورۇسنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئىككى جەگنىڭ ئارىلىقىدىن تۆت چاسا قىلىپ ئېچىلغان ئەلگەك چوڭلۇقىدىكى تۆڭلۈكنىڭ تۆت تەرىپىگە، تىلىم ئورنى پىياز كۆكى رەڭگىدە، ئارىلىقى تۇخۇم سېرىقى رەڭگىدە سىرلانغان تۆت چىلگە ئورنىتىلغانىدى. تانابقا كەلتۈرۈپ چاسلىنىپ ھەر ئىككى غېرىچقا بىردىن سېلىنغان جەگىلەرنىڭ يۈزىگە بىر - بىرىگە ئوخشىمايدىغان ئۆزگىچە شەكىلدىكى قاپارتما نەقىشلەر ئويۇلغان، سىلىق رەندىلىنىپ ھىم ياپسالانغان چىرايلىق ۋاسلار سۇس چىلان رەڭگىدە گەجلەنگەن. پەرمان① ۋە سىنجىلار② غا چوت ئۇرۇقى شەكىلدىكى، ھەرە چىشى شەكىلدىكى خىلمۇخىل نەقىشلەر چىقىرىلغان شاللار مىخلانغانىدى. ئۇنىڭدىن پەستە تامچىلارنىڭ ئۆز ھۇنىرىنى نامايان قىلىپ چىقارغان سىپتا ئويۇق - تەكچىلەر بولۇپ، بۇ ئويۇق تەكچىلەرگە گۈللۈك جانان چىنىلەر، پىيالىلەر، پەتنۇس، قۇرئان، ھەپتىيەكلەر تىزىپ قويۇلغانىدى. كۆزلەر ئەنە شۇلارنى تولۇق كۆرۈپ بولۇشقا ئۇلگۈرمەيلا تۆڭلۈكتىن بوۋاقنىڭ بېشىغا قوماچ قويۇلۇشقا باشلىدى. ھەر بىر تال قوماچ تاراسلاپ

① پەرمان — ئىككى جەگنىڭ ئارىلىقىدىكى شال.

② سىنجا — جەگىلەرنىڭ ئاستىدىكى ئۇرغۇن ياغاچ.

تەگكەنده، بوۋاق بوغۇم - بوغۇم بۇدرۇق قوللىرىنى ھەريانغا مىدىرلىتىپ تېپىچەكلەپ يىغلايتتى. يىغلىغاندا بولسا ئۇنىڭ چىڭ يۇمۇلغىنىدىن ئىزناسى يوقاپ كېتىشكە ئاز قالغان كىچىككىنە كۆزلىرىدىن مونچاق - مونچاق ياشلار تۆكۈلەتتى. كەڭ ئېچىلغان چىشسىز ئاغزىدىن جان - جەھلى بىلەن قىرقىرغان ئاچچىق بىر سادا ئېتىلىپ چىقاتتى. زىۋىدىخان ئاچا بوۋاقنى يېنىك لىڭشىتىپ تىنماي پەپىلەيتتى. ئالاھازەل ئۇچ - تۆت مىنۇتلاردىن كېيىن تۇڭلۇكتىن چۇشۇۋاتقان قوماچ توختىدى. ئۇششاق بالىلار چۇرقىرىشىپ بېرىپ گىلەمدىكى قوماچلارنى تېرىپ يانچۇقلىرىغا سېلىشقا باشلىدى. ئىشىك تۇۋىده ئولتۇرغان ۋۇجۇك بىر ياش يىگىت ئورنىدىن تۇرۇپ زىۋىدىخان ئاچىنىڭ يېنىغا كەلدى. قولىدىكى يۆگەكلىك خامنى ئېچىپ، ئۇستىرا، بىلەي، قايچا، تارغاقلارنى يەرده قويدى. يېپىيېڭى چەكمەن كاپلىغۇچنىڭ بىر بېشىنى بەلۋېغىغا قىستۇرۇپ ئۇستىرىسىنى كاپلاشقا كىرىشتى. ئاغزىغا ئەمچەك سېلىنغان بوۋاقنىڭ يىغىسى سەل پەسەيگەنىدى. يىگىت بىر نوگاي سۇ ئەكېلىپ بوۋاقنىڭ بېشىنى ئۇۋىتتى - ده، «بىسمىللا»نى ئوقۇپ چاچقا ئۇستىرا سالدى...

بۇ نادىرنىڭ ئىككىنچى ئىنىسى تاھىرنىڭ «قىرىقى تويى» ئىدى. ئاقكۆل يېزىسىدا بوۋاق تۇغۇلۇپ قىرىق كۈنلۈك بولغاندا ئاشۇنداق «قىرىقى تويى» ئۆتكۈزۈلىدىغان بىرخىل ئادەت بار ئىدى. ئادەتته مۇنداق «قىرىقى تويى»لىرىغا يېقىن ئۇرۇق - تۇغقانلار، مەھەللىدىكى بارلىق ئۇششاق بالىلار ۋە ئايرىم ھەقەمسايىلار قاتناشتۇرۇلاتتى. لېكىن، بۇگۈن يىغىلغان ئادەم نىسبەتەن كۆپ بولۇپ، ئۇرۇق - تۇغقان، ھەقەمسايىلاردىن باشقا، پۈتۈن ئاقكۆل كەنتىنىڭ ياشلىرىمۇ جەم بولغانىدى. چۈنكى، نادىر ئەته ھەربىي سەپكە ماڭماقچى، بىللە ئۆسۈپ چوڭ بولغان دوست - ئاغىنىلىرىگە چاي بېرىپ خوشلاشماقچى ئىدى.

تاھىرنىڭ قىرىقى چىقىرىلىپ، بىر پارچە قىزىل گۆش

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

هالەتتىن ئەتراپقا كۆلۈپ قارايدىغان ئوماق بوۋاقتا ئايلانغانلىقى ھەمدە زۇۋدىخان ئاچىنىڭ ئورنىدىن تۇرغانلىقى مۇبارەكلىنىپ بولغاندىن كېيىن داستىخان سېلىنىپ، مېھمانلارنىڭ ئالدىغا قۇيرۇقلىرى لىغىرلاپ تۇرغان سېمىز غىنا ئىككى ئۇچا[1] ئېلىپ كېلىندى.

— ئەمدى، — دېدى ئىسلام ئاكا گېلىنى قىرىپ قويۇپ مېھمانلارغا قاراپ ئۇنلۇك ئاۋازدا، — ھەرقايسىلىرىنى بۇ يەرگە يىغىشتىن مەقسەت، ئوغلىمىز نادىر ئەتە ھەربىيلىككە ماڭىدىغان بولغاچقا، ئۇرۇق ـ تۇغقانلارغا بىر پىيالە، ياشلارغا بىر پىيالە — ئىككى پىيالە خوشلىشىش چېيىمىز بار ئىكەن....

— رەھمەت، جىق جوڭتىپتۇق، — دېيىشتى مېھمانلار بىر ئېغىزدىن.

ئارىدىن ئىككى يىگىت چىقىپ بۆكەللىك[2] ئېلىشقا كىرىشتى. ئۇچا پارچىلىنىپ بولغۇچە، قىزىتىلغان سۇ يېغىغا چىلىنىپ قىزارتىلغان چىرايلىق ياغاچ لېگەنلەردە پولۇ ئېلىپ چىقىلىپ مېھمانلارنىڭ ئالدىغا قويۇلدى. پارچىلانغان گۆش لېگەنلەردىكى پولۇ ئۇستىگە بېسىلغاندىن باشقا، ھەر بىر كىشىنىڭ ئالدىغا ئايرىم ـ ئايرىم قويۇپ چىقىلغاندىن كېيىن، ئىسلام ئاكا ھەممەيلەننى غىزاغا تەكلىپ قىلدى.

— بىز، — دېدى بىر يىگىت ئورنىدىن قوپۇپ قول باغلاپ تۇرۇپ، — نادىرنىڭ ئەل ـ ئاغىنىلىرىنىڭمۇ نادىرغا بىر پىيالە خوشلىشىش چېيىمىز بار ئىكەن...

ئۇ ئىشىككە قاراپ شەرەت قىلىۋىدى، ئىككى يىگىت بىر داستىخانغا يۆگەلگەن يەنە بىر ئۇچانى ئېلىپ كىرىپ ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇچانىڭ ئۈستىدىكى پەتنۇسقا تۆت نان ئېلىنىپ، نان

---

① ئۇچا — پۇتۇن پېتى پىشۇرۇلغان قوي گۆشى.

② بۆكەللىك — گۆش پارچىلىغۇچىلار بۆكەل دەپ ئاتىلىپ، گۆش پارچىلاش «بۆكەللىك قىلىش» دەپمۇ ئىشلىتىلىدۇ.

ئۇستىگە بىرمۇنچە پۇل بىلەن ئىككى بولاق قەنت تىزىلغانىدى. ئارقىدىن ئۇرۇق - تۇغقانلار، ئەھلىمەھەللىلىكلەر نادىرغا سۇتلۇك توقاچ، پىچاق، پۇل، يەل - يېمىش قاتارلىق ھەر خىل نەرسىلەرنى ئايرىم - ئايرىم ھالدا يوللۇق تۇتۇشتى. زىۋىدىخان ئاچا نادىرغا ۋاكالىتەن: «ھەشقالا، رەھمەت» دەپ، يوللۇق تۇتۇلغان سوۋغاتلارنى داستىخاندىن ئالدى.

دۇئادىن كېيىن مېھمانلار ھويلىغا سېلىنغان كىگىزگە باشلاندى. ئەمدى مەشرەپنىڭ نۆۋىتى ئىدى. مەشرەپخۇمار ئاقكۆللۇكلەر مۇنداق سورۇننى مەشرەپسىز ئۆتكۈزۈشمەيتتى.

بۇگۇنكى بۇ مەشرەپكە سەلەي بوربورمۇ كەلگەنىدى. سەلەي بوربور بويى ھەممە ئادەمدىن ئىككى گەز ئېگىز چىقىدىغان، ئېگىزلىكىدىن ئېشەككە مىنسە پۇتى يەرگە تېگىپ قالىدىغان بولغاچقا، يىراقراق بىر يەرگە بېرىپ - كېلىشكە توغرا كەلسە، ئېشەككە ئولتۇرۇپمۇ پۇتى قاپىرىپ كېتىدىغان، بۇ يۇرتتا تۇرۇپ ۋارقىرىسا، ئاۋازى ئۇ يۇرتنىڭ ئەڭ چېتىدىكى ئادەمگۇ ئۆيىدە ئولتۇرۇپ بىمالال ئاڭلىيالايدىغان كارامەت ئاۋازلىق بىر ئادەم ئىدى. چۈنكى، باشقا ھەممە نەغمىچىلەرنىڭ ئاۋازى بىرنەچچە مەھەللىگە يەتسە، ئۇنىڭ ئاۋازى ئەتراپتىكى قوشنا كەنتلەرنىڭ ھەممىسىگە ئاڭلىناتتى.

نەغمىچىلەر ھويلىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى كۆرپە سېلىپ مەخسۇس تەييارلانغان جايدىن ئورۇن ئېلىشتى. چىرايلىق قۇراق تەكىيە ئۇستىگە قويۇلغان قالۇن دوگامەت مۇقامى[1] نىڭ مۇقەددىمىسىنى باشلىۋىدى، ئۇنىڭغا قىل غىجەكنىڭ مۇڭلۇق ئاۋازى بىلەن دولان راۋابنىڭ رېتىملىق ساداسى يانداشتى. پاۋۇزدىن كېيىن سەلەي بوربور داپنى قولىغا ئېلىپ، گەردىشتىكى مىس ھالقىلارنى جالدىرلىتىپ تۇرۇپ مۇقام

① دوگامەت مۇقامى — دولان مۇقاملىرىنىڭ بىرى.

باشلىدى.

ئاق تەڭگە پۇلۇم بولسا،
ئاق يەرگە ساراي سالسام.
ئاق جۇۋان مېنىڭ بولسا،
بوينىغا گىرە سالسام...

نەغمىچىلەر ئۇنىڭغا ماسلىشىپ «ۋاي ئاللا ! ۋاي ئاللا !...» دەپ ئۇنلۇك توۋلاشتى. ئاخىرقى ئىككى مىسرا يەنە بىر تەكرارلىۋېتىلگەندىن كېيىن مەشرەپنىڭ چېكىتمىسى باشلاندى. ئەمدى ھەممە نەغمىچىلەر سەلەي بوربورغا ئەگىشىپ بار ئاۋازى بىلەن چىڭقىلىپ توۋلاشتى:

ئىرمىشايلى، چىرمىشايلى،
شايى كۆڭلەككە،
شايى كۆڭلەك تۇگمىلىرى
تەگسۇن يۇرەككە...

يىگىتبېشى ئورنىدىن تۇرۇپ، سورۇنىنى ئارىلاپ يۇرۇپ: «ئاۋۇتكام بىلەن پازىل داڭغا ھەشقاللا، ياقۇپ مىراب بىلەن تۇنساخاچامغا ھەشقاللا !...» دەپ مېھمانلارنى بىر - بىرلەپ ئۇسسۇلغا تەكلىپ قىلىشقا باشلىدى. نادىرنىڭ ئۇدۇلىغا كەلگەندە: «نادىر بىلەن ماڭا ھەشقاللا !» دەپ ئەتراپتىكىلەرنى كۈلدۈرۈۋەتتى. سورۇن ئەرلەر، ئاياللار، چوڭلار ۋە كىچىكلەر بىلەن تولغاندى. نادىر ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇسسۇل ئويناۋاتقانلار توپىغا قوشۇلۇپ كەتتى. «تاق، دۇم، دۇم، دۇم - تاق - دۇم» قىلغان بىر خىل رىتىمدا چېلىنىۋاتقان داپنىڭ ئاۋازى ئەڭ ئاخىرقى قېتىم «دۇم !» قىلىشى بىلەن تەڭ سورۇندىكىلەر خۇددى بىرلا ئادەمدەك، بىرلا ۋاقىتتا گەۋدىسىنى شاققىدە پەردىشى① تەرەپكە بۇراپ، پۇتىنى يەرگە «تاق» قىلىپ ئۇراتتى.

① پەرداش — ئۇسسۇلغا چۇشكۇچىنىڭ جۇپتى، ئىككى ئادەمنىڭ بىرى.

نەغمە سەنەمگە كۆچتى. ئەمدى ھەممەيلەن جۇپ ـ تاق قەدەملەر بىلەن سولغا يېرىم ئايلىنىپ پەردىشى بىلەن بىر بېقىشۋالغاندىن كېيىن، تېز قەدەم بىلەن ئوڭغا تولۇق بىر ئايلىنىپ، قوللىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ مەردانە قىياپەت بىلەن ئىككى تەرەپكە چاققان ھەركەتلەندۈرۈپلا ئارقىسىغا بىرنەچچە قەدەم يېنىپ يەنە پەردىشىغا باقاتتى. بۇ كۆرۈنۈش بىرنەچچە قېتىم تەكرارلانغاندىن كېيىن، نەغمە سەلىقەسىگە ئۆزگەردى. نادىر مەيدانىنى بىر ئايلىنىپلا ئۇسسۇل ئويناۋاتقانلار توپىدىن ئايرىلىپ يېنىپ چىقتى. زىۋىدىخان ئاچا پىياز كۆكى رەڭگىدىكى ئۇچ يۈەنلىك پۇلدىن بىرنى قولىغا ئېلىپ ئۇسسۇل ئويناۋاتقانلارنىڭ يېنىغا كەلدى، قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ پۇلنى ئۇلارنىڭ بېشىدىن ئۆرۈدى ۋە نەغمىچىلەرنىڭ ئالدىغا ئاپىرىپ تاشلىدى. ئارقىدىن ئۇرۇق ـ تۇغقانلار، ھەقەمسايىلار، شۇنداقلا نەغمىچىلەرنىڭ، ئۇسسۇل ئويناۋاتقانلارنىڭ يېقىنلىرى ھەمدە بۇگۈنكى مەشرەپنىڭ تېخىمۇ قىزىشىنى خالايدىغان باشقا كىشىلەر بىر يۈەنلىك، بەش مولۇق، ئىككى مولۇق پۇللارنى ئۇسسۇلچىلارنىڭ بېشىدىن ئۆرۈپ، نەغمىچىلەرنىڭ ئالدىغا تاشلايتتى. ھەر بىر دۆرە[1] مەشرەپ سەنقەس بىلەن سىيرىلما باسقۇچىغا كەلگەندە پۇل ئۆرۈش يەنە باشلىناتتى. بىرنەچچە دۆرە مەشرەپتىن كېيىن، يىگىتبېشى دەررە[2] سىلىنغان بىر پەتنۇسنى كۆتۈرۈپ مەيدانغا كىردى. دەررە شۇ قەدەر چىڭ ئېشىلگەندىكى، خۇددى تىرىك غازنىڭ بوينىغا ئوخشاش بىرخىل شەكىلدە، پەتنۇستىن ئىككى غېرىچچە ئېگىز كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى. ئۇنىڭ ئىككى تەرىپىگە يېرىمدىن چاي قۇيۇلغان ئىككى پىيالە توختىتىلغانىدى.

ـــ بۇگۈنكى بۇ مەشرىپىمىزنىڭ، ـــ دەپ گېپىنى باشلىدى

---

① دۆرە ـــ ھەر بىر مەيدان دولان مەشرىپى «بىر دۆرە» دېيىلىدۇ.

② دەررە ـــ دولان مەشرىپىدىكى جازا قورالىرىنىڭ بىرى.

ئۇ سورۇندىكىلەرگە قاراپ، — تېخىمۇ كۆڭۈللۈك بولۇشى ئۈچۈن، مېھمانلارنىڭ قورسىقى ئېچىپ قالمىسۇن، ئۇسسۇپ قالمىسۇن دەپ، ئىسلام بەگ ئاكام مەشرەپكە قاتنىشىۋاتقان ئوتتۇز ئوغۇل، توققۇز قىزغا بىر دانە ماخۇ بىلەن ئىككى پىيالە چاي تەييارلىغانكەن، هەممىمىز تەڭ تالىشىپ ئىچسەك...

ئۇ سۆزىنى توختىتىپ پەتنۇسنى يەردە قويدى. بىر جۇپ پىيالىنى قولىغا ئېلىپ، چايدىن بىر يۇتۇمدىن ئىچىپ قويغاندىن كېيىن نادىرنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— مۇشۇ چاينى سەن بىلەن ئىچكۈم كېلىۋاتىدۇ، ئاداش، — دېدى.

نادىر ئورنىدىن تۇرۇپ:

— ماقۇل، بىللە ئىچىلى، — دېدى.

ئادەتتە دولان مەشرىپىنىڭ قائىدىسى بويىچە مەشرەپ ئەھلى بىر - بىرىگە چاي تۇتۇشتىن ئاۋۋال ئىككى پىيالىنى بىر قولىغا جايلاشتۇرۇپ قولتۇق ئاستىدىن ئايلاندۇرغىنىچە ئاستا - ئاستا بېشى ئۇستىگە ئېلىپ چىقىپ، پىيالىدىكى چاينى بىر تېمىمۇ تۆكمەستىن تولۇق بىر ئۆرۈپ بولغاندىن كېيىن، ئاندىن كۆڭلى خالىغان ئادەمگە قوشاق بىلەن تۇتۇشى شەرت ئىدى. چاينى قوبۇل قىلغۇچىمۇ قوشاققا قوشاق ئارقىلىق جاۋاب قايتۇرغاندىن كېيىن، پىيالىنى قولىغا ئېلىپ بايىقى قائىدە بويىچە ئىش كۆرەتتى. ناۋادا چاينى ئۆرۈش داۋامىدا بىرەر تېمىمنى تۆكۈۋەتسە ياكى قائىدىگە خىلاپ باشقا ئىشلارنى قىلسا، دەرھال «جازا»غا تارتىلىپ، مەشرەپ ئەھلىنىڭ تەلىپى بويىچە ئويۇن چىقىرىلاتتى. لېكىن، بۇگۈنكى مەشرەپنىڭ يېگىتبېشىلىقىنى قىلىۋاتقان ئابدۇللا نادىرنىڭ يېقىن دوستى بولغاچقا، ئەتە سەپەرگە ئاتلىنىش ئالدىدا تۇرغان نادىرنى ئاۋارە قىلماسلىق ئۈچۈن چاينى ئۆرۈمەيلا پىيالىنى تەڭلىدى. نادىر بىر جۇپ پىيالىنىڭ ئالدىنقىسىنى ئالغاندىن كېيىن، ئابدۇللا

مەشرەپ قائىدىسى بويىچە تەزىم بىلەن ئورنىدىلا بىرنى ئايلىنىۋېتىپ قوشاق باشلىدى:

سەپەرگە ئاتلىنار بوپسەن،
خۇدايىمغا ئامانەت.
جان تەندە ئامان بولسا،
كۆرۈشەرمىز سالامەت.

نادىر ئىككىنچى پىيالىنى قولىغا ئالدى. تەزىم بىلەن بىر ئايلىنىپ چىقىپ پىيالىنىڭ ھەر بىرىدىن بىر يۇتۇمدىن چاي ئوتلىدى. ئەمدى نۆۋەت ئۇنىڭغا كەلگەنىدى. ئۇ بىرده قولىدىكى چايغا، بىرده يىراق ـ يىراقلارغا قارايتتى. مېھرىبان ئاتا ـ ئانىسىدىن، بىللە ئوينىاپ چوڭ بولغان ئەزىز دوستلىرىدىن، بولۇپمۇ ئوڭىدا كۆز ئالدىدىن، ئۇخلىغاندا چۈشىدىن كەتمەيدىغان سۆيۈملۈكى ئادالەتتىن ئايرىلىپ، ناتونۇش يەرلەرگە كېتىش ئالدىدا تۇرغانلىقىنى قەلبى تۇنجى قېتىم سەزدى. پۈتۈن ۋۇجۇدى تىل بىلەن ئىپادىلىگۈسىز بىرخىل مۇڭ بىلەن تولدى. قەلبىدە بېقىپ چوڭ قىلغان ئاتا ـ ئانىسىغا، ئەزىز دوستلىرىغا، سۆيۈملۈكى ئادالەتكە بېغىشلانغان خىلمۇ خىل قوشاقلار قاينايتتى. بۇنىڭ قايسىسىنى ئوقۇپ، قايسىسىنى قويۇشنى بىلمەيتتى. كۆڭلىدە بىر قوشاقنى ئوقۇماقچى بولاتتى، لېكىن ئاغزىنى ئۆمەللەپ تۇكۇرۈكىنى يۇتۇشىغا، گېلىغا بىر نەرسە قاپلىشۇۋالغاندەك نەپەس ئېلىشىمۇ قىينىلىشىپ كېتەتتى. ئۇ سورۇننىڭ خوتۇن ـ قىزلار ئولتۇرغان تەرىپىگە قارىدى. ئۇ يەردە ئادالەتنىڭ بولۇشىنى شۇنچىلىك خالايتتى، ھەرقانداق مەشرەپكە بارسا ئاۋۋال خوتۇن ـ قىزلار ئارىسىغا سەپسېلىپ ئادالەتنى ئىزدەيتتى. بىر توپ خوتۇن ـ قىزلار ئارىسىدا ئادالەتنىڭ خۇددى بىر توپ يۇلتۇز ئوتتۇرىسىدىكى تولۇن ئايدەك تولغان ھۆسنى ـ جامالىنى نامايان قىلىپ نازاكەت بىلەن

ئولتۇرۇشى ھەمدە پات - پات يەر تېگىدىن قاراپ قويۇشلىرى، كۆزلىرى ئۇچرىشىپ قالغاندا بولسا ۋىللىدە قىزىرىپ كېتىشلىرى ئۇنىڭغا تەڭداشسىز لەززەت بېغىشلايتتى. بۇگۇن نېمە ئۈچۈنكىن خوتۇن - قىزلار ئارىسىدا ئادالەت كۆرۈنمەيتتى. ئۇ نېمە ئۈچۈن كەلمىگەندۇ؟ !...

نادىر پۈتۈن بەدىنىنىڭ ئىختىيارسىز ھالدا غۇژۇلدە قىلىپ قورۇلغاندەك بولۇۋاتقانلىقىنى، ئارقىدىنلا كۆز جىيەكلىرى ئىچىدە ئىسسىققىنا بىر نەرسىنىڭ يامراپ، گويا كۆزلىرى پەردە تارتىلغاندەك بارغانسېرى غۇۋالىشىۋاتقانلىقىنى سەزدى. سورۇندا، كىشىلەر ئالدىدا ياش تۆكۈۋېتىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن كۆزلىرىنى مەھكەم يۇمدى. نەملەشكەن كىرپىكلەر بىر - بىرىگە تەگكۈچە بولغان ئاشۇ ئارىلىقتا ئۇ ئادالەتنىڭ سېيماسىنى غىل - پاللا كۆرگەندەك بولدى، لېكىن كۆزلىرىنى ئاچمىدى، ئاشۇ ھالەتتە بىر دەم تۇردى. ئادالەت گويا ئۇنىڭغا قاراپ تۇرغاندەكلا تۇيۇلاتتى. ئۇ ئاخىر تۇكۇرۇكىنى زورلاپ تۇرۇپ يۇتۇپ، قوشاقنى باشلىدى:

كۆك كەپتەرلەر ئۇۋلاپتۇ،
پېشايۋاندا، پەرماندا.
قاچانغىچە يۇرەرمىز،
كۆرۈشەلمەي ئارماندا؟ !

نادىر كۆزىنى ئاچتى. ئادەتتىكى تەبەسسۇم ئىپادىسىدە جىمىرلاپ تۇرغان سانسىز كۆزلەرنىڭ ئارقىسىدا، خۇددى بۇلۇتسىز ياز كېچىسىدىكى چولپاندەك پارلاپ تۇرغان بىر جۈپ تونۇش شەھلا كۆزنىڭ ئۆزىگە يېقىملىق قاراپ تۇرغانلىقىنى كۆردى. بۇ ئادالەتنىڭ كۆزلىرى ئىدى. نادىرنىڭ قەلبىدىكى مۇڭ تۇمانلىرى ئەمدى ئاللىقاياقلارغا تارقاپ كەتتى. كۆزلىرى مەمنۇنلۇق بىلەن چاقناپ، چىرايىدا بىر يوشۇرۇن كۈلكە ئەكس

ئەتتى. ئۇ كۆڭلىدە قولىدىكى چاينى ئادالەتكە تۇتۇشنى شۇنچىلىك خالايتتى، لېكىن ئادالەت نېمە دەر؟ كىشىلەر كۆلكە - چاقچاق قىلىشىپ، ئۇنى ئىزاغا قويارمۇ؟...

نادىر ئويلاپ بىر قارارغا كېلىپ بولغۇچە، نەغمىچىلەر «زىل بايا‌ۋان» مۇقامىنى باشلىدى. نەغمە باشلانغاندا قائىدە بويىچە چاي تۇتۇش ۋە دەررە ئويناش توختىتىپ تۇرۇلاتتى. نادىر چېينىنى كۆتۈرۈپ ئۆز جايىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئۇ پات - پات ئادالەتكە قاراپ قويىاتتى. ئادالەت گويا مەشرەپتە ئۇزۇن تۇرالمايمەن دېگەندەك قىلىپ، ھەممە خوتۇن - قىزلارنىڭ ئارقىسىغا بېرىپ ئولتۇرۇۋالغانىدى. نادىر بۇنى چۈشەندى. ئۇنىڭ يېنىغا بارغۇسى كەلدى، لېكىن مەشرەپ سورۇنىدا ئەرلەر بىر يەردە، ئاياللار بىر يەردە ئولتۇرىدىغان، بىرەر ئەر ياكى ئايال قارشى تەرەپتىكىلەر بىلەن ئىختىيارىي پاراڭلىشىپ كۈسۈرلاشسا، مەشرەپ مەيدانىدىكى «بەگ»، «مىرشەپ»لەر تەرىپىدىن دەرھال سوراقتا تارتىلىپ، «جازا»غا ئۇچرايدىغان بىر خىل قائىدە - يوسۇن بولغىنى ئۈچۈن، نادىر ئادالەتنىڭ يېنىغا بارالمىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە چاي پىيالىسىمۇ نادىردا بولۇپ، ناۋادا ئۇنى قويۇپ باشقا ئىش بىلەن مەشغۇل بولۇپ قالسا، يېنىدىكىلەرنىڭ بىرى پىيالىلەرنى قەستەنگە تىقىۋېلىپ، مەيداندىكى «بەگ» كە:

— داد، بېگىم! ساھىبخانىمىز بۇگۈنكى مەشرەپكە كەلگەن ئوتتۇز ئوغۇل، توققۇز قىزنى ئۇسساپ قالمىسۇن دەپ ئىككى پىيالە چاي بەرگەنىدى، مەيدە بىر ئاژناپ[1] چېينىنى ئىچىپ قانماي، پىيالىلەرنىمۇ بىللە يۇتۇۋېتىپتۇ، ئەمدى بىز نېمىدە چاي ئىچىمىز؟ ئەگەر ئۆزلىرى مازدىن قاتتىق، قۇچقاچ كاللىسىدىن چوڭ بۇيرۇقلىرىنى چۈشۈرۈپ تېپىپ بەرمەيدىغان بولسىلا، توكۇر خورىزىمنى توقۇماي قاشقا تارتىپلا مىنىپ مۇنداق مەشرەپتىن يامانلاپ كېتىمەن! — دەپ ئەرز قىلىپ، يەنە «جازا»غا قويىدىغان ئىش بار ئىدى...

---

① ئاژناپ — قارنى يامان، ئاچ كۆز مەنىسىدە.

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

بىر دۆرە مەشرەپ ئاخىرلاشتى. نادىر چاينى كىمگە تۇتۇشنى ئويلاپ بولغۇچە، بىرى كېلىپ ئۇنىڭغا دەررە تۇتتى. نادىرنىڭ ئەتە ھەربىي سەپكە كېتىدىغانلىقى ھەممىگە ئايان بولغىنى ئۈچۈن، كىشىلەر، بولۇپمۇ ياشلار ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئۇسسۇلغا چۈشۈشنى، دەررە ئويىنىۋېلىشنى، چاي تۇتۇشنى، قىسقىسى، ئىمكانقەدەر كۆپرەك بىللە بولۇشنى خالايتتى. شۇ سەۋەبتىن، نادىرغا ئادالەت بىلەن پاراڭلاشقۇدەك پۇرسەت بولمىدى. پەقەت قايسىبىر يىگىت «پېيىنى بوغمىغان تەخەيدەك پۇتلىرىنى كالچايتىپ ئولتۇرغان جىنايىتى» ئۈچۈن سوراق قىلىنىپ، «سامسا يېقىش جازاسى»غا تارتىلىشقا باشلىغاندىلا نادىر ئاستا ئورنىدىن تۇردى. كىشىلەرنىڭ دىققىتى «سامسا يېقىش» تاماشىسى ئۈستىگە مەركەزلەشكەن ئاشۇ پۇرسەتتە، ئادالەت بىلەن سۆزلىشىۋېلىش ئۈچۈن سورۇننىڭ ئارقىسىغا ئۆتتى. نېمىشقىدۇر، تېخى بايىلا تۇرغان ئادالەت ئەمدى كۆرۈنمەيتتى. نادىر خوتۇن ـ قىزلار ئارىسىغا يەنە بىر سەپسېلىپ چىقىپ، ئادالەتنىڭ راستىنلا يوقلۇقىغا ئىشەنگەندىن كېيىن، كىشىلەرنىڭ ئارقىسىدىن ئايلىنىپ ئۆتۈپ سىرتقا چىقتى. ئالاھازەل بىر ئۇن يېتىمى يەردە ئىككى ئايال كېتىپ باراتتى. ئۇلارنىڭ بىرى بېشىغا ئۇزۇن ئاق رومال ئارتقان، يەنە بىرىنىڭ مەجنۇنتالنىڭ بوستانلىرىدەك تال ـ تال قىلىپ ئۇششاق ئۆرۈلگەن چاچلىرى، ھەر بىر قەدەم ئالغاندا ئىككى خۇش پىچىم يەلكىسى ئۇستىدە يېنىك تەۋرىنىپ باراتتى. نادىر ئۇنىڭ ئادالەت ئىكەنلىكىنى، بىرەر ئىش چىقىپ ئانىسى كېلىپ ئېلىپ ماڭغانلىقىنى جەزم قىلدى. نېمە قىلىشنى بىلمەي، تاكى دوستى ئابدۇللا چىقىپ چاقىرغۇچە ئاشۇ ئىزىدا تۇردى...

ھويلىدا مەشرەپ داۋام قىلماقتا ئىدى. نادىر كىرىپلا يەنە ئۇسسۇلغا تارتىلدى. ئاق كۆڭۈل ئاقكۆل ياشلىرىنىڭ نادىر بىلەن ئۇسسۇلغا چۈشمىگىنى قالمىدى. ھەتتا سەلەي بوربورمۇ بىر قېتىملىق نەغمىنى باشقىلارغا ئۆتۈنۈپ، نادىر بىلەن بىر دۆرە

ئۇسسۇل ئويىنىۋالدى. جۇرئەتلىك جۈۋان - چوكانلاردىن بىرنەچچىسى مەنىلىك قوشاقلار بىلەن دەررە ۋە چاي تۇتۇشتى. لېكىن، بۇلارنىڭ ھېچقايسىسى نادىرنىڭ ئادالەت بىلەن كەتكەن كۆڭلىنى قايتۇرۇپ كېلەلمىدى. ئۆزى مەشرەپ مەيدانىدا بولغىنى بىلەن، كۆڭلى ئادالەتكە ئەگىشىپ كەتكەن نادىر شۇ تاپتا بۆلەكچىلا بىر ھالغا چۈشۈپ قالغانىدى. ئۇسسۇلغا تارتسا قوپاتتى، لېكىن نەغمە سەنەمگە كۆچسىمۇ يەنىلا چېكىتمىگە ئويناۋېرەتتى، دەررىدىن ئۆزىنى ھېچ قاچۇراي دېمەيتتى. ئۇنىڭغا دەررە تۇتقانلار، دەسلەپتە ئادەتتىكى دەررە ئويناش قائىدىسى بويىچە ئېپىنى تېپىپ ئارقا - ئارقىدىن ئۇرۇش ئۈچۈن پۇرسەت ئىزدەيتتى. نادىرنىڭ خۇددى مەڭدەپ قالغان ئادەمدەك، دۈمبىسىگە ئارقا - ئارقىدىن تېگىۋاتقان ئاشۇ دەررىلەرگە ھېچبىر ئىنكاس قايتۇرماي تۇرۇۋېرىشىگە قاراپ، ئاخىر دەررىنى بېرىشكە مەجبۇر بولاتتى. بۇنى زېرەك ئابدۇللا سەزدى. سەلەي بوربورنىڭ قېشىغا بېرىپ قۇلىقىغا پىچىرلىۋىدى، نەغمە قىلىشقا تەييارلىنىۋاتقان سەلەي بوربور:

— مەيەدە ئوتتۇز ئوغۇل، توققۇز قىزغا مەسلىھەت سالىدىغان بىر ئىش چىقىپ قالدى. بۈگۈن ئىسلام بەگ يۇرتتىكى ئوتتۇز ئوغۇل، توققۇز قىزنى يىغىپ، نادىرەمنىڭ خوشلىشىش چېيىنى بەرگەچ كۆڭۈللۈك مەشرەپ قىلىپ بەرگەن. بىزچە، ئوتتۇز ئوغۇل، توققۇز قىزنىڭ كۆڭلى بويىچە بولغاندا، بۇ مەشرەپنى كېچىچە ئويىنىساقمۇ قانمايمىز. لېكىن، نادىرەم ئەتە ماڭىدىغان بولغاچقا، كېچىچە بەزىبىر تەييارلىقلىرىنى قىلىۋالمىسىمۇ بولمايدىكەن. شۇڭا، مەشرىپىمىز مەشەگچە بولسا، خالىغانلار ئەتىگەنلىككە كېلىپ نادىرنى ئۇزىتىپ قويساق دېيىشىپ قالدۇق. بۇنىڭغا ئوتتۇز ئوغۇل، توققۇز قىز نېمە دەيدىكىن؟

سورۇننىڭ بىرنەچچە يېرىدىن: «شۇنداق قىلىلى!» دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى.

— ئەمىسە، ئىسلام بەگكە رەھمەت! مەشرەپكە كەلگەن

ئوتتۇز ئوغۇل، توققۇز قىزغىمۇ رەھىمەت! ــ دېدى سەلەي بوربور تېخىمۇ ئۇنلۇك قىلىپ.

كىشىلەر ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشۇپ خوددى ئۇۋىسى بۇزۇلغان ھەرىلەردەك تالاغا مېڭىشتى. ئىسلام ئاكا، زىۋىدىخان ئاچا ۋە نادىرلار چىقىپ ئۇلارنى ئۇزىتىپ قويۇپ كىرىشتى. ئابدۇللا ۋە نادىرنىڭ باشقا بىرقانچە دوستلىرى نادىرنىڭ تەييارلىق قىلىشىغا ياردەملەشمەكچى بولۇپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن باشقا ئىشلار چىقىمىغاچقا، ئەتىگەنلىككە جەزمەن ئۇزىتىپ كېلىدىغانلىقلىرىنى ئېيتىشىپ قايتىشتى.

نادىر پات ـ پات تالاغا چىقىپ ئەتراپقا قاراپ باقاتتى. كۆن ئاللىقاچان ئولتۇرۇپ قاش قارايغان بولسىمۇ، لېكىن ئەمدىلا چىققان ئاي سۇس نۇر چېچىپ تۇرغاچقا، ئەتراپتىكى نەرسىلەرنى پەرق قىلغىلى بولاتتى. نادىر ئادالەتنى بىر يەرگە يوشۇرۇنۇۋالغان بولمىسۇن دەپ ئويلاپ، كۆل بېشىنى، تېرەك ئەتراپىنى ئايلىنىپ كەلدى، جىم تۇرۇپ ئەتراپنى تىكشاپ باقاتتى. ئادالەت كەلگەندەك ئەمەس ئىدى. ئۇ ئۆيگە كىرىپ ئۆزى ياسىۋالغان كۇرسىدا① ئولتۇردى. زىۋىدىخان ئاچا مېھمانلارنى ئۇزىتىپ بولۇپلا نادىرنىڭ ئەڭ ئامراق تامىقى پوشكال ئېتىشكە كىرىشكەنىدى. نادىرنىڭ كىرگەنلىكىنى كۆرۈپ، بىرنەچچە قىزىق پوشكالنى ئېلىپ كېلىپ: «يېگەچ تۇرغىن، بالام، تويغۇچە يەۋالغىن، ئەتە بىر كەتسەڭ ساڭا پوشكال ئېتىپ بېرىدىغان ئاناڭ ئاقكۆلدە قالمدۇ...» دېگىنىچە نادىرنىڭ قولىغا تۇتقۇزدى. نادىر پوشكالغا شۇنچە ئامراق بولسىمۇ، لېكىن شۇ تاپتا زادىلا يېگۈسى يوق ئىدى. ئەس ـ يادى ئەتىگەنلىككە يولغا چىقىشتىن بۇرۇن ئادالەت بىلەن بىر كۆرۈشۈۋېلىشتىلا قالغانىدى. ئانىسىنىڭ كۆڭلى ئۈچۈن بىر پوشكالنى قاتلاپ ئاغزىغا بىرنەچچە سالدى، قالغان پوشكالنى ئىنىسى ناسىرغا تۇتقۇزۇپ يەنە تالاغا چىقتى.

---

① كۇرسا ــ قاتلىنىدىغان، ئۈستى تاسما ياكى رەخت بىلەن توقۇلىدىغان كىچىك ئورۇندۇق.

بۇلۇتسىز سۇزۇك ئاسماندىكى سانسىز يۇلتۇزلار گويا ئۇنىڭ چىقىشىنى كۈتۈپ تۇرغاندەك تىنماي جىمىرلاپ تۇراتتى، ئادالەت يەنىلا ھېچ كەلگەندەك ئەمەس ئىدى. نادىر تامغا يۆلەكلىك شوتىنىڭ ئىككىنچى بالدىقىغا چىقىپ ئولتۇردى. ئادالەتنىڭ ئۆيى تەرەپكە قاراپ خىيالغا كەتتى. «ئادالەتكە نېمە بولغاندۇ؟ مەندىن رەنجىپ قالغانمىدۇ يا؟ ياق، رەنجىپ قالغان بولسا بايا مەشرەپكىمۇ كەلمەس ئىدى. ئانىسىنىڭ كېلىپ ئېلىپ كەتكىنىدىن قارىغاندا، ئۆيىدە بىرەر جىددىي ئىش بار ئوخشايدۇ. جىددىي ئىش بولمىغاندىمۇ ئەمدى بۇ كېچىدە كېلەلمەيدۇ. ئۇنداقتا مەن بارسامچۇ؟ توغرا، مەن باراي، مەن بىر ئوغۇل بالا تۇرۇپ، ئۆزۈم بارماي ئۇنىڭ كېلىشىنىلا كۈتۈپ ئولتۇرىۋەرگىنىم نېمىسى !...»

نادىر ئورنىدىن تۇرۇپ ئادالەتنىڭ ئۆيىگە قاراپ ماڭدى. ئىشىك تۈۋىگە كەلگەندە يەنە ئويلىنىپ قالدى. «بۇ كېچىدە ئۆيگە نېمە دەپ كىرەرمەن؟ شەرىخان ئاچامغۇ بىلىنىشتۇرمەس، لېكىن ئادالەتنىڭ ئاۋۇت ئاكىسى بىلەن ئىككىمىز تەڭ دېمەتلىك تۇرساق، ئۇنىڭغا نېمە دەيمەن؟ يۈزىگە قانداق قارايمەن؟ ئۇلارنىڭ ئالدىدا ئادالەت بىلەن قانداق سۆزلىشىمەن؟... ئەمدى قانداق قىلسام بولار؟ مۇشۇ يەردە ساقلاپ تۇرسام ئادالەت چىقىپ قالارمۇ ـ يا؟ چىقىپ قېلىشىمۇ مۇمكىن، تېخى ياتار ۋاقمۇ بولمىدى. ھېچبولمىغاندا يېتىشتىن ئىلگىرى سىرتقا بىر چىقىپ قالار، شۇنداق قىلاي، مۇشۇ يەردە ساقلاپ تۇراي...»

ئۆيدىن تاسادىپىي باشقا بىرى چىقىپ قالسا دوقۇرۇشۇپ قالماسلىق ئۈچۈن نادىر كەينىگە يېنىپ ئەگرى يولنىڭ دوقمۇشىدىكى بىر تۇپ توغراقنىڭ يېنىغا كېلىپ زوڭزىيىپ ئولتۇردى، ھەمدە ئۆيدىن چىققان ئادەمنى تونۇيالماي قالماسلىق ئۈچۈن، كۆزىنى ئىشكتىن ئۈزمىدى. ئالاھازەل بىر چۆگۈن قاينىمى ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئىشىك ئېچىلىپ بىر كۆلەڭگە سىرتقا چىقتى. ئىشكنىڭ ئېچىلىشى بىلەن سىرتقا

چېچىلغان جىنچىرىغىنىڭ غۇۋا نۇرىدا ھېلىقى كۆلەڭگىنىڭ بېشىدىكى قارا كۆرپە تۇماقنىڭ شەكلى ئېنىق كۆرۈندى. نادىر ئۇنىڭ ئاۋۇت ئىكەنلىكىنى جەزم قىلدى. ئاۋۇت ئارقىغا ئۆتۈپ كېتىپ بىرھازادىن كېيىن قايتىپ كەلدى ۋە بۇرنىنى تاشلاپ ئۆيگە كىرىپ كەتتى. ئەمدى تالاغا چىقىۋچى چوقۇمكى ئادالەت بىلەن شەرىخان ئاچىنىڭ بىرى بولاتتى ياكى ئىككىسى بىللە چىقىپ قېلىشىمۇ مۇمكىن ئىدى. شۇڭا، نادىر تېخىمۇ دىققەت قىلىپ ئىشىككە تىكىلىپ ئولتۇردى. ئولتۇرۇۋېرىپ كۆزلىرى تالدى. تېلىپ كەتكەن كۆزلەرگە ھەر خىل كۆلەڭگىلەر كۆرۈنگەندەك بولاتتى. نادىر كۆزلىرىنى ئۇۋۇلىۋېتىپ قايتىدىن سىنچىلاپ قارايتتى. بىرھازادىن كېيىن چىراغ ئۆچۈرۈلۈپ ئىشىك شىلىنىڭ يوچۇقىدىن سىرتقا چۈشكەن كېسىم ـ كېسىم نۇرلار يوقالدى. نادىر ئۆيدىكىلەرنىڭ ياتقانلىقىنى جەزم قىلدى. ئەمدى تاڭ ئاتقۇچە كۈتكەن بىلەنمۇ ئادالەتنىڭ سىرتقا چىقىپ قېلىشىدىن ئۇمىد كۈتكىلى بولمايتتى. ئەپسۇسكى، نادىر بۇ يەردە تاڭ ئاتقۇچە كۈتۈپمۇ ئولتۇرالمايتتى. ئولتۇر دېگەن تەقدىردىمۇ تاڭ ئېتىپ جاھان يورۇغاندىن كېيىن، ئادالەت بىلەن ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىدىلا سۆزلىشىش ئۇنچە ئاسانغا چۈشمەيتتى. قايتىپ كېتەي دېسە، ئادالەت بىلەن خوشلىشالماستىن كېتىۋېرىشكە كۆڭلى زادىلا قويمايتتى. قانداق قىلىش كېرەك !؟...

نادىر كۆزلىرىنى يۇمۇپ ئىزىدا يەنە بىر ھازا ئولتۇردى، كاللىسىغا ھېچنېمە كەلمەيتتى، ئاخىر نېمە قىلارىنى بىلمەستىن ئاستا ئورنىدىن تۇردى. بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ ئىشىك تۈۋىگە باردى. قۇلىقىنى ئىشىككە يېقىپ ئۆي ئىچىنى تىڭشاپ باقتى. يىراق بىر يەردىن ـــ ئۆيىنىڭ نېرىقى بۇلۇڭىدىن سۇس خورەك ئاۋازى كېلەتتى. بىردەم تىڭشاپ تۇرۇپ كەينىگە يانىدى. ھېلىقى توغراق تۈۋىگە بارغاندا كەينىگە قارىغۇسى كەلدى. قانداقتۇر بىر غايىب سادا ئۇنىڭغا: «كەتمە ! كەتمە ! !» دەپ ئارقا ـ ئارقىدىن خىتاب قىلاتتى. يەنە ئىشىك تۈۋىگە باردى. ئەمدى

بايقى خورەك ئاۋازى يەنمۇ كۈچەيگەندى. ئاستا ئىشكنى ئىتتىرىپ باقتى. ئىشىك ئىچىدىن دەم بىلەن تاقالغان بولسا كېرەك، «تىرىق» قىلىپ كەينىگە سەل سىلجىپلا بىر نەرسىگە تاقىشىپ توختاپ قالدى. نادىر ئادالەتنىڭ ئۈخلىمىغانلىقىغا ئىشىنەتتى، ئىشكنىڭ تىرىقىشىغان ئاۋازىنى ئاڭلىسا بەلكى چىقىپمۇ قالار دەپ بىردەم كۈتتى. لېكىن خېلىغىچە ئۆي ئىچىدىن ھېلىقى خورەك ئاۋازىدىن باشقا ھېچقانداق بىر سادا چىقمىدى. ئۆگزىگە چالما تاشلاپ باقماقچى بولۇپ ئەتراپتىن چالما ئىزدىدى. ئىزدەپ كېتىۋېتىپ ئۆينىڭ يان تېمىغا ئارتىلىدۇرۇپ قويۇلغان شوتىنىڭ يېنىغا كېلىپ قالدى. «ئۆگزىگە چالما تاشلاپ يۈرگۈچە، ئۆزۈم چىقىپ تىكشاپ باقسامچۇ؟» دېگەن بىر پىكىر خىيالىدىن كەچتى. شوتىنىڭ بالداقلىرىغا پەم بىلەن دەسسەپ ئۆگزىگە چىقتى. تورۇسنىڭ غاراسلاپ كېتىشىدىن ئەنسىرەپ، يېنىك دەسسەپ پۇتلىرىنى بەكمۇ ئاستا يۆتكىدى. بىرىنچى تۇڭلۇكنىڭ يېنىغا كېلىپ، يەر بېغىرلاپ تۇرۇپ ئۆي ئىچىنى تىڭشىدى. يەنىلا بايقى خورەك ئاۋازىدىن باشقا ھېچقانداق سادا ئاڭلانمىدى. بادامدوپپىسىنى قولىغا ئېلىپ، بوينىنى تۇڭلۇككە سوزۇپ تۇرۇپ ئۆي ئىچىگە قارىدى. لېكىن گەۋدىسى بىلەن بېشى تازا تىكلەشكەن ئايىنىڭ نۇرىنى توسۇۋالغاچقا، ئۆي ئىچىدىكى نەرسىلەرنى پەرق قىلغىلى بولمايتتى. قۇلىقىنى تۇڭلۇككە توغرىلاپ يەنە بىر پەس تىڭشاپ باققاندىن كېيىن ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ يەنە بايقىدەك پەم بىلەن دەسسەپ ئىككىنچى تۇڭلۇكنىڭ يېنىغا باردى. قۇلىقىنى تۇڭلۇككە يېقىن ئەكېلىپ تىڭشاشقا باشلىدى. ئۆي ئىچىدىن بىلىنەر - بىلىنمەس ھالدىكى بىرخىل يېنىك، نازۇك نەپەس ئاۋازى ئاڭلىناتتى. نادىرنىڭ يۈرىكى ئىختىيارسىزلا كۈچلۈك سېلىپ كەتتى. بۇرنى تىل بىلەن ئىپادىلەپ بولمايدىغان، يۈرەككە بەكمۇ ياقىدىغان بىر خىل يېقىملىق پۇراقنى سەزگەندەك بولدى. ئاشۇ تەبىئىي سېزىملار ئۇنىڭغا: «ئادالەت

مۇشۇ ئۆيده بار !» دەۋاتقاندەكلا قىلاتتى. كۆرەلمەيدىغانلىقىنى ئۇقۇپ تۇرۇپ ئۆي ئىچىگە يەنە قاراپ باقتى. قۇلىقىنى دىكك تۇتۇپ بايىقى يېنىك نەپەس ئاۋازىنى قايتىلاپ ئاڭلىدى. بۇ ئۆيدىمۇ ئاشۇ ئاۋازدىن باشقا ھېچقانداق سادا يوق ئىدى... «ئادالەت يالغۇزمۇ نېمە !؟» نادىرنىڭ كۆڭلىگە تۇيۇقسىز ئاشۇ خىيال كېلىپ قالدى. قۇلىقىنى تۇڭلۇككە تېخىمۇ يېقىن توغرىلاپ، تىنماي تۇرۇپ بىر پەس تىڭشاپ باقتى. ھېلىقى رىتىملىق يېنىك نەپەس ئاۋازىدىن باشقا ئىككىنچى بىر ئادەمنىڭ تىنىقى ئاڭلانمىدى. ئادەتتە شەرىخان ئاچىنىڭ كۆپ يۆتىلىدىغانلىقىنى ئېسىگە ئېلىپ، يەنە بىر ھازاغىچە تىڭشىدى. لېكىن، ئۆي ئىچىدىن يۆتەل تۇڭۇل چوڭراق تىنغان ئاۋازمۇ ئاڭلانمايتتى. دېمەك، ئادالەت بۇگۈن يالغۇز يېتىپتۇ. ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك؟ توۋلاپ باقسام ئويغىنارمۇ؟ ياق، ئادالەت ئويغانسىغۇ مەيلى، ئادالەت بىلەن ئاۋۇتمۇ بىللە ئويغىنىپ قالسا چاتاق بولىدۇ. مەنغۇ ئەتىگەنلىككە كېتىدىغان ئادەم، كېتىپ قۇتۇلارمەن، لېكىن ئادالەت ئاكسىنىڭ يۈزىگە كېيىن قانداق قارايدۇ؟... ئەمىسە قانداق قىلغۇلۇق !؟

نادىر تۇڭلۇك بېشىدا يېتىپ ئاشۇلارنى ئويلىدى، لېكىن ھېچقانداق مۇۋاپىق چارە تاپالمىدى. كېتەي دېسە، ئادالەتنىڭ ئىچكىرىكى ئۆيده ئۆزى ياتقانلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ، كۆرۈشەلمەي، خوشلىشالماي كېتىشكە زادىلا كۆڭلى ئۇنمايتتى. كەتمەي دېسە، ئادالەت بىلەن كۆرۈشۈشكە ئامال تاپالمايتتى. ئۇ ئاشۇ ھالەتتە بىر پەس ياتتى. بەلۋېغىنىڭ چىگىلگەن توڭكىرەكلىرىنىڭ قورسىقىغا پېتىپ ئاغرىتىۋاتقانلىقىنى سېزىپ، بەلۋاغنى يەشتى. ئەمما ،ئېھتىياتسىزلىقتىن، يېشىلگەن بەلۋاغ تۇڭلۇكتىن ئۆيگە چۈشۈپ كەتكىلى تاسلا قالدى. چۈشۈپ كېتىۋاتقان بەلۋاغنىڭ بىر ئۇچىنى تۇتۇۋېلىشقا ئارانلا ئۈلگۈرگەن نادىر، يەنە بىر ئۇچى ئۆي ئىچىگە ساڭگىلاپ تۇرغان بەلۋاغقا قاراپ تۇرۇپ قالدى. چۈنكى، شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆڭلىدىن:

«بەلۋاغقا ئېسىلىپ ئۆيگە چۈشسەمچۇ؟!» دېگەن بىر پىكىر «لاپ» قىلىپ ئۆتكەندى. ئۇ يەنە ئويلاشقا باشلىدى. «ناۋادا تۇڭلۇكتىن بىر ئادەمنىڭ ئېسىلىپ چۈشۈۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئادالەت قورقۇپ ۋارقىراپ تاشلىسا قانداق قىلغۇلۇق؟ ... ياق، ئۇ ئويغىنىپ كەتسە، ۋارقىراپ بولغۇچە مەن ئۆزۈمنى ئاشكارىلايمەن. مېنىڭ چۈشۈۋاتقانلىقىمنى بىلسىلا، ئادالەت ئويغىنىپ كەتكەن تەقدىردىمۇ ۋارقىراپ يۈرمەيدۇ... توغرا، شۇنداق قىلاي، ئەمدى بۇنىڭدىن باشقا ئامالمۇ يوق...»

نادىر تۇڭلۇكنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئىككى تال ۋاسىغا بەلۋېغىنىڭ بىر ئۇچىنى مەھكەم چەگدى. ئۆزىنىڭ ۋاسىنىڭ ئارىلىقىغا پاتمايدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ، ۋاسىلارنى بىر تەرەپكە پەم بىلەن سۈرۈپ كامارنى چوڭايتتى، ئاندىن ئىككى پۇتنى تۇڭلۇكتىن ساڭگىلىتىپ، ئىنتايىن ئاستا ھەرىكەت بىلەن پەسكە سىيرىلدى. قولىنى ھەر بىر يۆتكىگەندە بىر قېتىم توختاپ، ئادالەتنىڭ تىنىقىنى تىڭشايتتى. ئويغانمىغانلىقىنى ئۇقۇپ يەنە پەسكە سىيرىلاتتى. پۇتى يەرگە تەگكۈچە ئاشۇنداق قىلدى. پۇتى يەرگە تەگكەندىن كېيىن بەلۋاغنى قويۇپ بېرىپ، ئۆي ئىچىگە دىققەت بىلەن قاراپ چىقتى. ئۆزى چۈشكەن تۇڭلۇكنىڭ سول تەرىپىدىكى كاتساندۇق ئۈستىدە ئادالەت پۇت - قوللىرىنى تۆز سۇنغان ھالدا يېنىك نەپەسلىنىپ سوزۇلۇپ ياتاتتى. نادىر ئۇنىڭ يېنىغا، تۆرگە ھەمدە تۆشۈكلۈككىمۇ سىنچىلاپ قاراپ بېقىپ، شەرىخان ئاچىنىڭ راستتىنلا يوقلۇقىغا ئىشەنگەندىن كېيىن، كاتساندۇققا قاراپ قەدەم ئالدى، لېكىن بىرىنچى قەدەمنى ئېلىپلا توختاپ قالدى، چۈنكى ئاشۇ بىرىنچى قەدەمنى ئالغان پۇتى تېگىپ كېتىپ، چىراغپاي ئۆرۈلۈپ كەتتى. «تاراق - تۇرۇق» قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ، ئادالەتمۇ چۆچۈپ بېشىنى كۆتۈردى. ئۇنىڭ ۋارقىراپ تاشلىماسلىقى ئۈچۈن نادىر ئالدىراپ پەس ئاۋازدا ئېغىز ئاچتى:

— قورقماڭ، بۇ، مەن...

ئادالەت نادىرنىڭ ئاۋازىنى تونۇدى، لېكىن ئۇنىڭ قانداق كىرگەنلىكىنى، نېمە ئىش يۈز بەرگەنلىكىنى ئاڭقىرالماي گاڭگىراپ تۇرۇپلا قالدى. نادىر ئۆرۈلۈپ چۈشكەن چىراغپايىنى پەم بىلەن يۆلەپ قويۇپ، ئاستا كاتاساندۇقنىڭ يېنىغا كەلدى. يوتقانىنى دالدا قىلىپ ئولتۇرغان ئادالەت ئالدىراپ كىيىنگىلى تۇردى. پۇرلىشۇالغان كۆڭلەك ئۇنىڭ گەجگىسىدە تۇرۇۋېلىپ ئاۋارە قىلاتتى. ئۇ كۆڭلەكنى پەسكە تارتىپ بولغۇچە بولغان ئارىلىقتا نادىرنىڭ كۆزلىرى ئاشۇ ئاپپاق، يۇمران بەدەن بىلەن ئۇچراشتى. شۇ ھامان پۈتۈن ۋۇجۇدىغا تەڭداشسىز لەززەتلىك بىر ئىللىق سېزىم تاراپ كەتتى. ئادالەت كۆڭلىكى بىلەن چاپىنىنى كىيىپ بولغاندىن كېيىن، يوتقانىنى سەل ئاياغقا سۈرۈپ قويۇپ ئورنىدىن تۇرۇشقا تەمشەلدى. يوتقانىنىڭ يېرىم ئۆرۈلۈشى بىلەن تەڭ ئادالەتكىلا خاس ئاجايىپ بىر خىل يېقىملىق ئىسسىق پۇراق نادىرنىڭ بۇرنىغا گۇپپىدە ئۇرۇلدى. ئەمدى ئۇنىڭدا يەنە ئارتۇقچە قاراپ تۇرغۇدەك ئىختىيار قالمىغانىدى. ئۇ كاتاساندۇققا چىقىپ ئولتۇرۇپ ئادالەتنىڭ قولىنى تۇتتى. مامۇقتەك يۇمشاق، ياغلىغاندەك سىلىق ھەم كەچ كۈزنىڭ ئاپتىپىدەك يېقىملىق تۇيۇلۇۋاتقان ئاشۇ قولدىن ھارارەتلىك بىر ئىللىق سېزىم چىقىپ، نادىرنىڭ ۋۇجۇدىغا يامىشتى. يۈرىكى گويا سىمابتەك ئېرىپ، شۇرريدە ئېقىپ كېتىۋاتقاندەك بولدى. سول قولىنى ئىختىيارسىزلا كۆتۈرۈپ قىزنىڭ مۈرىسىگە قويدى. ئادالەت يەرگە قارىغىنىچە بېشىنى ساڭگىلىتىپ ئولتۇراتتى. ئۇ ئادالەتنىڭ ئوتتەك قىزىپ كەتكەن يۈزىگە ئالقىنىنى تەگكۈزۈپ ئاستا ئىتتىرىپ ئۆزىگە تارتىپ قاراتتى. قىز يەنىلا يەردىن ئۈستۈن قارىمايتتى. نادىر بېشىنى سەل پەسلىتىپ، ئۇنىڭ ئوتتەك قىزىق لەۋلىرىگە لېۋىنى ياقتى. مەززىلىك بىر يالقۇنلۇق نەپەس يۈزىگە ئۇرۇلدى. قىز نادىرنىڭ قۇچىقىدا گويا نامەلۇم بىر ئىلاھىي كۈچ تەرىپىدىن سېھىرلەپ قويۇلغاندەك، كۆزلىرىنى يۇمۇپ قارشىلىقسىز ئولتۇراتتى. نادىر ئۇنىڭ

ۋۇجۇدىنىڭ ياپراقتەك تىترەۋاتقانلىقىنى سەزدى. يۈزىنى قىزنىڭ يۈزىگە يېقىپ تۇرۇپ، پىچىرلاپ سورىدى:

— بايا قورقتىڭىزمۇ؟

— ياق، ئۇنىڭىزدىن تونۇپ قورقمىدىم.

نادىر قىزنى تېخىمۇ چىڭ قۇچاقلاپ، سوئالىنى داۋام قىلدى:

— شەرىخان ئاچام بىر يەرگە كەتكەنمۇ؟

— ھەئە، ئەسلىي ئانام بۇگۈن چۈشتىلا كۆكتامدىكى[1] ئاكىسىنى يوقلاپ كەلگىلى بارماقچىدى. مەن سىلىنىڭ ئۆيىدىكى مەشرەپكە كەتسەم، ئانام ئاغرىپ قالغان ئاكامنى تاشلاپ كېتەلمەي، مېنى قىچقىرغىلى بېرىپتىكەن. مەن يېنىپ كەلگەندىن كېيىنلا شۇ يەرگە كەتكەن...

— مەشرەپتە سۆزلىشۋالارمىز دەپ ئويلاپتىم، ئانىڭىزنىڭ سىزنى ئېلىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي قالدىم. خوشلاشماي كېتىشكە كۆڭلۈم زادىلا ئۇنىمىدى.

— بۇ ئۆيگە قانداق كىردىڭىز؟

— تۇڭلۇكتىن چۈشتۈم.

— تۇڭلۇكتىن چۈشتۈم؟

— ھەئە.

— ياق، مەن ئىشەنمەيمەن، سىز يا كىچىك بالا بولمىسىڭىز، شۇنچىلىك تۇڭلۇككە قانداق پاتىسىز؟

— مەنمۇ تۇڭلۇكتىن پاتارمەن دەپ ئويلاپمۇ باقمىغان، تالاغا چىقسا كۆرۈشەرمىز دەپ مەھەللىڭىزدە تۇردۇم. ئاكىڭىز چىقىپ كىرىپ كەتتى. سىز چىقمىغاندىن كېيىن، كۆرۈشۈشنىڭ ئامالىنى ئىزدەپ ئۆگزىگە چىقتىم.

تاشقارقى ئۆيدىن ئادالەتنىڭ ئاكىسىنىڭ يۆتەلگەن ئاۋازى ئاڭلاندى. نادىر گېپىنى توختىتىپ بىر دەم جىم تۇرۇۋالغاندىن كېيىن، سۆزىنى داۋام قىلدى:

---

① كۆكتام — يېزا ئىسمى.

ئۇيغۇرچە كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ــ تۆتلۈك بېشىغا كېلىپ سىزنىڭ يالغۇز ئىكەنلىكىڭىزنى بىلدىم. بەلۋېغىمنى ۋاسىغا چىگىپ، شۇنىڭغا ئېسىلىپ سىيرىلىپ چۈشتۈم.

ــ ئادالەت، ھەي، ئادالەت!

ئادالەت بىلەن نادىر ئادالەتنىڭ ئاكىسىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كېتىشتى، بىر - بىرىگە تېخىمۇ چاپلىشىپ جىم تۇردى.

ــ ھەي، ئادالەت!!

ئادالەت ئاكىسىنىڭ تېخىمۇ قاتتىق ۋارقىراۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، تىترەپ تۇرۇپ جاۋاب بەردى.

ــ ھە! توختاپ تۇرغىن، ھازىر چىقاي.

ــ بولدى، چىقمىساڭمۇ بولىدۇ، بىر نېمىلەرنى دەپ جۆيلۈگەندەك قىلىۋاتىسەن. شۇڭا قارا بېسىپ قالمىسۇن دەپ ئويغىتىپ قويدۇم.

نادىر بىلەن ئادالەت خېلىغىچە قىمىر قىلىشمىدى. بىر ھازادىن كېيىن، نادىر تېخىمۇ بوش پىچىرلاپ سورىدى:

ــ ئەمدى ئۇخلىغانمىدۇ؟

ــ تاڭەي، كۈندۈزى جىق ئۇخلايدىغان، كېچىسى يۆتىلىپ زادىلا ياتالمايدىغان بولۇپ قالدى. ئوسمان موللامغىمۇ ئوقۇتتۇق. ھېچ ساقىيالمايۋاتىدۇ...

ــ ئادالەت، ھەي، ئادالەت!

ئادالەت ئاكىسىنىڭ يەنە چاقىرىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ سۆزدىن توختاپ جاۋاب بەردى:

ــ ھە!

ــ يەنە پىچىرلىغىلى تۇردۇڭغۇ؟

ــ ئۇخلاپ قاپتىمەن...

ــ ئورنۇڭدىن قوپۇپ تالاغا بىر چىقىپ كىرىپ ياتقىنا، ئۇكام، ئۇخلاپ قالساڭ يەنە جۆيلۈگىلى تۇرىدىكەنسەن.

ــ ئەمدى جۆيلىمەيمەن.

ـــ ئۇنداق ھۆرۈن بولما، مەن قوپ دېگەندىكىن قوپۇپ تالاغا بىر چىقىپ كىرگىن.

ئادالەت ئاستا بۇرۇلۇپ نادىرغا قارىدى. سىرتتىكى ئاينىڭ شولىسى ئىنتايىن غۇۋا يورۇتۇپ تۇرغان ئۆينىڭ ئىچىدە، گەرچە نادىر ئادالەتنىڭ چىرايىدىكى ئىپادىنى ئېنىق كۆرەلمىگەن بولسىمۇ، لېكىن «ئەمدى چىقمىسام بولماس...» دېگەن بىر مەنىنى چۈشەنگەندەك بولدى. گەپ قىلىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. قولىنى ئادالەتنىڭ بوينىدىن ئېلىپ نېمە قىلىشنى بىلمەستىن ئولتۇرۇپ قالدى. ئادالەت ياغلىقىنى قايتىدىن چىگىپ، چاچلىرىنى تۈزەشتۈرۈۋاتاتتى. «سىز قانداق قىلىسىز» دېگەندەك نادىرغا قاراپ جىم بولۇپ قالدى. نادىر بۇنى چۈشەندى. بېشىنى كۆتۈرۈپ تۇڭلۇككە قارىدى. ئادالەت چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ھەربىكەت قىلسا، ئاۋۇتنىڭ سېزىپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى. شۇڭا، ئورنىدىن تۇرۇپ تۇڭلۇكتىكى ساڭگىلاپ تۇرغان بەلۋاغقا ياماشتى. تۇڭلۇككە يېقىنلاشقاندا بىر قولىنى تۇڭلۇكتىن چىقىرىپ گەۋدىسىنى كۇچەپ كۆتۈردى. بىراق قانچە قىلىپمۇ بېشىنى تۇڭلۇكنىڭ سىرتىغا چىقىرالمىدى. ئىككى - ئۈچ قېتىم كۇچىگەندىن كېيىن قوللىرى سىرقىراپ بوشىشىپ كەتتى. ۋاقىت ئۇزىراپ كەتسە ئاۋۇتنىڭ گۇمانىنى قوزغاپ قويۇشتىن ئەنسىرەپ يېنىپ چۈشتى. ئەمدى نادىر «قانداق قىلىمىز؟» دېگەن نەزەر بىلەن ئادالەتكە قارىدى. شۇ تاپتا ئۇلار بىر - بىرى بىلەن پەقەت كۆز ئىشارىسى، ئەقلىي سەزگۈلىرى ئارقىلىقلا سۆزلىشىۋاتاتتى. ئارتۇقچە ئويلاشقا ۋاقىت يوقلۇقى چۈشىنىشلىك ئىدى. ئادالەت كاتساندۇق ئۈستىدىكى ئاسقۇدۇن[1] بىر ئۇزۇن چاپانىنى تارتىپ چۈشۈردى. ئۈستىگە يېپىنىپ نادىرنىڭ يېڭىدىن تارتىپ ئىشىككە قاراپ ماڭدى. ئىشكىنى ئاچقاندىن كېيىنلا چاپانىنىڭ بىر تەرىپىنى نادىرنىڭ گەجگىسىگە

① ئاسقۇ ـــ دولان يېزىلىرىدىكى ئۆيلەردە كىيىم - كېچەك ئېسىپ قويۇش ئۈچۈن تورۇسقا بېكىتىلىدىغان كىيىم ئاسقۇ.

ئارتتى. ئادالەتنىڭ مەقستىنى ئەمدى چۈشەنگەن نادىر تېخىمۇ تۇگۈلۈپ بېشىنى چاپاننىڭ ئىچىگە تىقتى. ئۇلار بىر - بىرىگە چىڭ چاپلىشىپ پەم بىلەن تاشقىرىقى ئۆيگە چىقىشتى.

ــ ئەجەب ئوزۇندا چىقتىڭىلا؟ ــ دېدى ئاۋۇت. ئادالەت توختىماستىنلا جاۋاب بەردى:

ــ شۇ... كىيىملىرىمنى تاپالمايلا تەستە تاپتىم.

ئۇلار بوسۇغىدىن ئاتلاپلا ئىشىكنى مەھكەم ياپتى. نادىر تەرلەپ كەتكەنىدى. چاپان ئىچىدىن چىقىپ سالقىن ھاۋادىن قانغۇچە نەپەسلەندى. ئاۋۇت چىقىپ قالسا كۆرۈپ قالمىسۇن دەپ، تامنىڭ يان تەرىپىگە ئۆتۈپ كېتىشتى.

نادىرنىڭ كۆڭلىدە ئادالەتكە دەيدىغان نۇرغۇن - نۇرغۇن گەپلىرى بار ئىدى. لېكىن، قايسىسىنى باشتا دېيىشنى، گەپنى نېمە دەپ باشلاشنى بىلمەيتتى. ئۇلار بىر - بىرىنىڭ قوللىرىنى تۇتۇشۇپ جىم تۇرۇپ قېلىشتى. بىر ھازادىن كېيىن ئادالەت تۇنجى بولۇپ ئېغىز ئاچتى:

ــ ئاكام چىقىپ قالارمىكىن دەپ قورقۇۋاتىمەن. ئەمدى ئۇزاق تۇرمايلى.

نادىر چوڭقۇر ئۇھ تارتىۋېلىپ، ئاسمانغا قاراپ تۇرۇپ شۇنداق دېدى:

ــ كۆڭلۈمدە سىزگە دېمەكچى بولغان گەپلىرىم ئاسماندىكى ئاشۇ يۇلتۇزلاردىنمۇ جىق ئىدى. ئەمدى ئايرىلىدىغان چاغدا بىرىمۇ يادىمغا كەلمەيۋاتىدۇ... سىزنىڭ بىرەر ئېغىز گېپىڭىز يوقمۇ؟

ئادالەت يەرگە قاراپ تۇرۇپ جاۋاب بەردى:

ــ مەن ئانامنىڭ مېنى قىز قىلىپ تۇغۇپ قويغىنىغا پۇشايمان قىلىۋاتىمەن، بولمىسا...

ــ بولمىسا، دەپ توختاپ قالدىڭىزغۇ؟

ــ مەنمۇ ئوغۇل بالا بولغان بولسام، سىز بىلەن ھەربىيلىككە بىللە كېتەتتىم...

ئادالەت كۆڭلىدە يەنە: «مەرھۇم ئاتامنىڭ ئىزنى باساتتىم» دېمەكچى ئىدى، لېكىن ھاياجانلانغان نادىر ئۇنى باغرىغا بېسىپ

لەۋلىرىگە ئۇزاققىچە سۆيدى. بېشىنى كۆتۈرۈپ، تىلىنىڭ ئۇچىغىلا كېلىپ قالغان: «مەن كەلگۈچە ساقلاپ تۇرۇڭ...» دېگەن سۆزنى يۇتۇۋېتىپ:

— مەن كەتتىم، خوش، خۇداغا ئامانەت، — دېدى.

— توختاپ تۇرۇڭ، ئاپلا...

ئادالەت شۇنداق دەپلا ئۆزىمۇ توختاپ قالدى. نېمىلەرنىدۇ ئويلاپ بىردەم ئارىسالدى بولۇپ تۇرغاندىن كېيىن نادىرغا قاراپ شۇنداق دېدى:

— بەلۋېغىڭىزنى ئۇنتۇلۇپ قاپسىز. ئۆگزىگە يەنە بىر چىقىپ ئېلىۋېلىپ ماڭارسىز. خوش ئەمىسە، خۇدايىم سالامەت كۆرۈشكىلى نېسىپ قىلار، خۇدايىمغا ئامانەت!

نادىر تاكى ئادالەت ئۆيگە كىرىپ ئىشىكنى ئىچىدىن تاقىغانلىقى ئاڭلانغانغا قەدەر ئىزىدا تۇردى، ئاندىن ئۆينى ئايلىنىپ شوتىنى تاپتى. ئۆگزىگە چىقىپ تۇڭلۇك بېشىغا باردى. ئاي ئاللىقاچان غەربكە قايرىلىپ بولغاچقا، ئۆي ئىچى تېخىمۇ قاراڭغۇلىشىپ كەتكەنىدى. تۇڭلۇكتىن قاراپ، ئادالەتنىڭ ياتقان ـ ياتمىغانلىقىنى پەرق قىلالمىدى. بەلۋاغنى يېشىپ تارتىۋىدى، ئۆي ئىچىگە ساڭگىلاقلىق يەنە بىر ئۇچىغا بىر نەرسە ئېسىلىۋالغاندەك بىلىنىدى. تارتىپ ئۆگزىگە چىقارغاندىن كېيىن تۇتۇپ بېقىۋىدى، قولىغا ھەر بىرى كىچىك بالىنىڭ بېشىچىلىك چىقىدىغان ئىككى مۇنەك نەرسە ئۇرۇلدى. ئۇنىڭ بىرى قاتتىق، بىرى يۇمشاق ئىدى. يېشىپ كۆرۈۋىدى، بىرى ئاق يىپەك قوليا‌غلىقىغا چىگىلگەن ناۋات، يەنە بىرى تاماكا بىلەن تولغان تاماكا خالتىسى بولۇپ چىقتى. نادىر بېشىنى ئەمدىلا تۇڭلۇككە يېقىن ئەكىلىۋىدى، ئاۋۇتنىڭ يۆتەلگىنى ئاڭلاندى. تۇڭلۇكتىن بېشىنى تارتىپ، ناۋات بىلەن تاماكىنى بەلۋېغىغا قېتىپلا بېلىگە باغلىدى. ئادالەت بىلەن ئىچىدە يەنە بىر خوشلىشۋېتىپ ئاستا ئورنىدىن تۇردى.

ئۇيغۇرچە كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

5

ـــ ئاكا ! نادى ئاكا !

نادىر ئىنىسى تاھىرنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئويغىنىپ كەتتى، كۆزىنى ئېچىپ ئەتراپقا قارىدى. تۆشۈكتىن چۈشكەن نۇر دەستىسى خۇددى لىغىلداپ تۇرغان ئاپئاق شايىنى تاكى تامنىڭ ئۇلىغىچە قىيپاش تارتىپ قويغاندەك كۆرۈنەتتى. ئاخشام سېلىنغان ئورۇن ـ كۆرپىلەر يىغىلمىغان بولۇپ، شۇ پېتىچە تۇراتتى. ئۆيدە ئىنىسى تاھىردىن باشقىلارنىڭ ھېچقايسىسى كۆرۈنمەيتتى.

ـــ قوپە، ئاكا، ئاشخانىغا باڭ چايدى، چىقىپ ئۇماچ ئېچىمىز، ـــ دېدى نادىرنىڭ بېشىدا ئولتۇرغان تاھىر چۈڭۈرلاپ.

نادىر ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ سورىدى:

ـــ ئۆيدىكىلەر نەگە كەتتى؟

ـــ دېيقۇنغا كەتتى، شۇ، ئەتىگىنى دېيقۇن يا.

نادىر كىيىنىپ بولۇپ ئورۇن ـ كۆرپىلەرنى يىغىشتۇرۇپ ئەسلىدىكى ئورنىغا ـــ تۆر تامنىڭ بۇلۇڭىغا تىزىپ قويدى. تامغا تۇتۇلغان بورا زەدىۋالغا قاراپ قەلبى ئاجايىپ بىر خىل ھېسسىيات بىلەن تولدى. ئاخشام جىنچىراغنىڭ غۇۋا يورۇقىدا ئېنىق كۆرۈنمىگەن يېشىل، سېرىق ۋە قىزىل رەڭلىك قىيپاش گۈللەر ئەمدى كۆزگە ئوچۇق تاشلىنىپ تۇراتتى.

«... ئىخ مېنىڭ سەنئەتخۇمار خەلقىم ! سېنىڭ ئاددىي بوىچىلىرىڭمۇ بىر بۇيۇك سەنئەتكار، ئىجادكار... مانا، تاملارغا تۇتۇلغان زەدىۋال ئېلىپ تاشلانسا، ئۇنىڭ ئورنىغا بورىنى زەدىۋال قىلىشنى كەشىپ قىپسەن. ئۆيمىز بولسىمۇ چىرايلىقراق تۇرسۇن دەپ، شۇ ئاددىي قومۇشلارنىڭ ئۆرۈش ـ ئارقاقلىرىغا ھەرخىل رەڭلەرنى بېرىپ ئاجايىپ يېڭى، نەپىس گۈللەرنى پەيدا قىپسەن، يوقسۇزلۇق، ئاچلىق ۋە دەھشەتلىك ئېغىر ئەمگەكمۇ

سېنىڭ قېنىڭغا سىڭىپ كەتكەن گۈزەللىكنى سۆيۈش تەبىئىتىڭنى ئۆزگەرتەلمەپتۇ. ئېھتىمال بەزىلەر سېنىڭ توپا - چاڭ بېسىپ كەتكەن كۆرۈمسىز ئۇستۈېشىڭغا، ئاپتاپتا كۆيۈپ قاريداپ كەتكەن چىرايىڭغا قاراپ ھەر نېمىلەرنى دېيىشەر، ئەمما ئاشۇنداقلار توپا - چاڭ باسقان ئاشۇ كۆرۈمسىز ئۇستۈاش ئارىسىدا ئالتۇنغا بەرگۈسىز پاك بىر ۋۇجۇدنىڭ بارلىقىنى بىلەمدىغاندۇ؟ !...»

ــ قوپە بى ئاكا، ئولتۇيىۋېتىدىكەنسەن، ھېيى بىكا ئۇماچ تۇگەيدۇ.

تاھىرنىڭ بۇ سۆزى بىلەن نادىرنىڭ ئويلىرى ئۈزۈلۈپ قالدى. ئۆزىگە قاراپ تۇرغان ئۇكىسىنىڭ قولىنى تۇتۇپ ئورنىدىن تۇرغاچ دېدى:

ــ ماقۇل، ئۇكام، يۇزىمىزنى يۇيۇپ ئاشخانىغا چىقايلى.

ئىشىك تۇۋىدىكى ئەۋرەز يېنىدا بوينىغا چىگە ئارغامچىدىن تۇتقا ئېتىلگەن بىر قاپاق، چەپچىكىنىڭ يېرىمى كۆيۈپ كەتكەن، ئاغزىنىڭ ياپقۇچى يوق بىر چۆگۈن تۇراتتى. نادىر چۆگۈنگە قولىنى ئۇزىتىۋېتىپ، ئىشىك شىلىدىكى قالايمىقان چانالغان كەكە ئىزىنى كۆردى.

ــ بۇ يەرنى كىم چاندى؟ ــ دەپ سورىدى ئۇ يۇزىنى يۇيۇۋېتىپ.

ــ مەن.

نادىر ئۇكىسىغا قايرىلىپ بىر قاراپ قويۇپ يەنە سورىدى:

ــ نېمىشقا؟

ــ مەن ئۇخىياپ قاسام ئانام ئۆيگە سۇياپ قويىاپ دويقۇنغا كېتىپتىكەن، ئوغۇنۇپ قوقۇم كەلدى. ئانامنى قىچقىسام كەلمىدى، يىغلىدىم. قانداق قىيسام چىقايامەن دەپ قايىسام كەكە تۇيىدۇ. تامنى چاناپ كاما ئېچىپ چىقاي دېسەم تام قېينىكەن، ئىشىك نېپىزكەن، ئىشكىنى چاناۋەسەم كاما ئېچىيمىدى. تۇڭيۇكتىن چىقاي دەپ چىياغپايىنى ئەكىيىپ تۆپىسىگە چىقسام،

ئۆيۈپ كېتىپ ژىقىيىپ چۈشتۈم. چىقاممايا ژىغىياۋەسەم ئانام كىيىپ ئىشكىنى ئاچتى، ئاندىن ئانامۇ ژىغىيدى شۇ...

نادىر ئوكسىنىڭ بالىلارغا خاس تەبىئىي ھېسسىيات بىلەن قىلغان بۇ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، يالغۇز چوڭلارنىڭلا ئەمەس، بەلكى گۈناھسىز كىچىك بالىلارنىڭمۇ بەھۈدە ئازاب تارتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى. ئوكسىنىڭ يۈز - كۆزىنى يۈيۈپ بولغاندىن كېيىن ئىشكىنى قۇلۇپلىدى. ئۇ ئاشخانىنىڭ نەدە ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتى، شۇڭا ئوكسىغا ئەگىشىپ ماڭدى. يول باشلاپ كېتىۋاتقان تاھىر يېقىلغان يوغان تېرەكنى ئايلىنىپ ئۆتۈپ، نادىرنى ئىلگىرىكى مەسچىت ئورنىغا سېلىنغان يوغان بىر زالغا باشلاپ كىردى. زالنىڭ ئىشىكىگە يېقىن بۇرجىكىدىكى يەرنى كولاپ ئېتىلگەن كېلەڭسىز ئوچاقتا بىر بېشىدىن ۋېرىلداپ سۇ چىقىپ تۇرغان ھۆل سۆگەتلەر پۈتۈن پېتىچە كۆيۈۋاتاتتى. نادىر يۇرتتىكى دەل - دەرەخلەرنىڭ نېمە ئۈچۈن كېسىۋېتىلگىنىنى، قانداق كېسىپ تۈگىتىلگىنىنى ئەمدى چۈشەنگەندەك بولدى. ئىچىگە بىر ئادەمنى تاشلىۋەتسە چىقالمىغۇدەك يوغان بىر داش قازاندا پىتىقلاپ ئۈماچ قاينىۋاتاتتى. نادىر قازان بېشىدىكىلەر بىلەن سالاملاشتى. دەسلەپتە ئۇلار نادىرنى تونۇمىدى. بېشىدىكى يېپىيېڭى قۇلاقچىغا، قاپقارا قويۇق قاشلىرى، ئۆتكۈر كۆزلىرى، يارىشىملىق بۇرۇتى ۋە توپا - چاڭدىن خالىي سۈزۈك يۈزلىرىگە گويا يۇقىرىدىن كەلگەن بىر چوڭ باشلىققا قارىغاندەك ئەيمىنىپ قارىدى، كېيىن تاھىرنىڭ «ئاكا، ئاكا» دەپ چاقىرىشلىرىدىن تونۇپ، نادىر بىلەن يېڭىۋاشتىن كۆرۈشتى. قاچان كەلگەنلىكىنى، نەلەردە بولغانلىقىنى سورىدى.

ھايال ئۆتمەي دولقۇنغا كەتكەن ئەزالارمۇ قايتىپ كەلدى. نادىر ئاياللار بىلەن سالاملىشىپ، ئەرلەر بىلەن بىرمۇبىر قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى. مۇزلاپ كەتكەن قارامتۇل قوللار تارىشىدەك قاتتىق ئىدى. بارغانسېرى چوڭقۇرلاپ كەتكەن نۇرسىز كۆزلەردە پەقەت نادىرنىڭ كۆزلىرى بىلەن ئۇچراشقان بىرنەچچە دەقىقە

ئىچىدىلا زورىغا كۈلۈمسىرىگەن بىر ئىپادە ئەكس ئېتىپ ئۆچەتتى. يىرتىلىپ مازلىرى چىقىپ قالغان جۈلجۈل كىيىملەرنىڭ يەڭ، ياقىلىرى كىرلىشىپ، خۇددى جۇۋازچىنىڭ پەشتامىسىدەك بولۇپ كەتكەنىدى. ھارغىنلىقتىن ئېزىلگەن گەۋدىلەر ئاران مىدىرلايتتى. نادىر بىلەن كۆرۈشۈۋاتقانلارنىڭ بىر - ئىككى ئېغىز تىنچلىق سوراشقىنى بىلەن كىچىك بالىلارنىڭ ئاچچىق يىغىسىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، زال ئىچىدە گويا تىرىك ئادەم يوقتەك ھېچقانداق كىشى بىر - بىرى بىلەن سۆزلەشمەيتتى.

— ھە، نادىراخۇن، قايتىپ كەپسەن؟

نادىرنىڭ قولى تۇنجى قېتىم ئىللىق بىر قول بىلەن ئۇچراشتى، لېكىن قارايمىغان، تارىشىدەك قېتىپمۇ كەتمىگەن ئاشۇ قول ئىگىسىنىڭ تەلەپپۇزى ئەكسىچە شۇنچە سوغۇق ئىدى، چاشقان قۇيرۇقىدەك ئۇزۇن بۇرۇتلىرىنىڭ ئاستىدىكى دورداي كالپۇكلىرىدا ياراشمىغان بىر كۈلكە ئەكس ئەتسىمۇ، ئەمما كۆكۈچ يادائغۇ تەلەتىدىن مۇز ياغاتتى. نادىر ئۇنىڭ تىنىقىدىن نەشە پۇرىقى كېلىۋاتقانلىقىنى سەزدى. شۇ ھامان تاھىرنىڭ «ئوسمان بەڭگىنى ئاتتىتتىم تازا !» دېگەن سۆزى يادىغا كېلىپ، ئوسمانىنىڭ كۆزلىرىگە قارىدى. قارا بىلەن كۆكنىڭ ئارىلىقىدىكى بۇ چېقىر كۆزلەردىن بىرخىل مەنىستەمەسلىك، تەكەببۇرلۇق ئالامىتى چىقىپ تۇراتتى.

— ئوبدان تۇردىڭىزمۇ، ئوسمىنىكا؟ ئۆيدىكىلەر تىنچلىقمۇ؟ — دېدى نادىر چاندۇرماي.

ئوسمان خۇددى يۇقىرى مەرتىۋىلىك ئەمەلدارلاردەك بېشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ ئۆتۈپ كەتتى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئابدۇللا كېلىۋاتاتتى.

— تىنچلىقمۇ، ئاداش ! قاچان كەلدىڭ؟ سەن بىلەنمۇ كۆرۈشىدىغان ۋاقىت بولىدىكەن - ھە؟...

— تۇنۇگۈن كېلىشىم، قانداق ئەھۋالىڭ؟ ياخشى تۇردۇڭمۇ؟

ئۇيغۇرچە كىتاب ئوقۇيلى www.uyghurkitap.com

خەلچىخان ئاچام تىنچلىقمۇ؟...

ئىككى دوست ئۇزۇنغىچە قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى. بىر - بىرىنىڭ چىرايىغا سەپسېلىپ قاراشتى. ئابدۇللا ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەيتتى، كۆزلىرىدە تەبىئىي بىر شادلىق جىلۋە قىلاتتى. نادىر شۇنچە كىشىلەر ئارىسىدا پەقەت ئابدۇللانىلا خۇشال ھالەتتە كۆردى. گەرچە ئۇنىڭ ئۇستۇبېشىمۇ جۇل - جۇل بولۇپ كەتكەن، چىرايى قاردىاپ، كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن چاقچاقنى ياخشى كۆرىدىغان قىزغىن، شوخ مىجەزىنى ئېغىر ئەمگەك قىلچە ئۆزگەرتەلمىگەنىدى. نادىر ئۇنىڭ باشقىلارغا تامامەن ئوخشىمايدىغان بۇ تەرىپىدىن خۇشال بولدى.

— كېلە، ئاداش، ئاۋۇال تائام، ئاندىن كالام دەپتىكەن. قورساقلار شاھمپەتتانى① بەك سېغىنىپ كەتتى. ئاۋۇال شۇنىڭ بىلەن بىر كۆرۈشۈۋالايلى، — دېدى ئۇ نادىرنىڭ قولىدىن تارتىپ.

نادىر كىرىۋاتقانلار بىلەن كۆرۈشۈش مەقسىتىدە ئىشىككە قارىۋىدى، ئۇلار ئۆزىنىڭ ئۆيىدىكىلەر بولۇپ چىقتى. ئابدۇللا ئاش ئەكەلمەكچى بولۇپ قازان بېشىغا كەتتى.

— بىز تېخى سېنى ئۆيدە دەپ ئۆيگە كىرىپتۇق، — دېدى ئىسلام ئاكا يېقىن كېلىۋېتىپ.

نادىر ئېغىز ئېچىپ بولغۇچە تاھىر جاۋاب بېرىپ بولدى:

— ئاكامنى مەن ئوغۇتۇپ باشياپ كەيدىم.

ئىسلام ئاكا تاھىرنىڭ بېشىنى سىلاپ قويۇپ قازان تەرەپكە ماڭدى. كىشىلەر قازان بېشىغا قاتار بولۇپ ھەرخىل قاچىلارنى كۆتۈرۈشۈپ ئۆچىرەتتە تۇرۇشاتتى، بىر قەدەم مېڭىپ، بىر قېتىم توختايتتى. ئاش ئۇسقۇزۇپ بولغانلار زالنىڭ بىر بۇرجىكىگە بېرىپ ئولتۇرۇپ ئېشىنى ئىچىشەتتى. ئۆچىرەت

① شاھمپەتتا — ئۇماچنىڭ يەنە بىر خىل ئاتىلىشى.

نۆۋەتتىنىڭ ئىسلام ئاكىغا يېقىنلاپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ زۇبەيدىخان ئاچىمۇ ئاشنى ئەكېلىپ بېرىش ئۈچۈن قازان يېنىغا كەتتى. نادىر ئىككى ئۈكىسى بىلەن تام قېشىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ، زال ئىچىدىكى ھەر بىر ئادەمگە سىنچىلاپ قاراپ چىقتى. لېكىن ئۇ ئىزدىگەن، دىدارىنى پاتراق كۆرۈشكە ئىنتىزار بولغان ئادەم ھېچ كۆرۈنمەيتتى...

ئىسلام ئاكا بىلەن زۇبەيدىخان ئاچا ھايال ئۆتمەيلا لىقمۇ لىق ئۇماچ ئۇسۇلغان ئاياقلارنى[1] كۆتۈرۈشۈپ كەلدى. ھەر بىرىنىڭ ئالدىغا بىردىن ئاياق توختىتىلدى. ئەڭ يوغان ئاياقنىڭ ئىسلام ئاكىنىڭ ئالدىغا قويۇلغىنىنى كۆرگەن تاھىر:

— يوغان ئاياقتىكىنى مەن ئىچىمەن، ئەكەي ماڭا بە !... — دەپ غەلۋە قىلغىلى تۇردى.

نادىر ئۆزىنىڭ ئالدىغا قويۇلغان ئارا ئاياقنى تاھىرنىڭ ئالدىغا قويۇۋېتىپ، دېدى:

— مانا، مانى سەن ئىچكىن، ئۇكام.

— ياق ! ياق ! بۇنىڭغا تويمايمەن ! يوغان ئاياقتىكىنى مەن ئىچىمەن !...

نادىر ئاۋۋال ئۇكىسىنى كىچىكلىكتىن شۇنداق قىلىۋاتىدۇ، دەپ ئويلىغانىدى، مانا ئەمدى ئۇنىڭ كىچىكلىكتىن ئەمەس، بەلكى ئېغىر قەھەتچىلىكنىڭ گۆدەك تاھىرنىڭ سەبىي ئېڭىغا تەسىر قىلىشتىن بولۇۋاتقانلىقىنى چۈشەندى. «مۇشۇنچىلىك بالىلارمۇ تويمايۋاتقان يەردە، چوڭلار قانداق ئۆرە تۇرىدىغاندۇ؟ دېھقانلار كېچە ـ كۈندۈز ئىشلەپ تاپقان شۇنچە ئاشلىق نەگە كېتىدىغاندۇ؟...»

نادىر ئاتىسىنىڭ كۆزىگە قارىدى. ئاتىلارغا خاس مېھرىبانلىق بىلەن چاقناپ تۇرغان كۆزلەرنىڭ قارىچۇقىدا غەزەپلىك ئېچىنىش بىلەن ئارىلىشىپ كەتكەن بىر يوشۇرۇن ھەسرەت ئىپادىسى قېتىپ قالغانىدى. قېتىپ قالغان ئاشۇ يوشۇرۇن ئىپادە بىرخىل

---

① ئاياق — ياغاچ قاچا.

ئاۋازسىز تىل بىلەن سۆزلەۋاتقاندەك، گويا كى ئۇ: «ئاھ خۇدا، بۇ قانداق زامان؟ ! كېچە - كۈندۈز ئېتىزلىقتا ئىشلەيمىز. ئەمما، ئۆزىمىز تېرىغان، قان - تەرىمىز سىڭگەن ئاشلىقنى بىر قېتىممۇ قورساق تويغۇچە يېيەلمەيمىز. بىز تۈگۈل ئاشۇ مۇشتەتەك بالىلارمۇ تويمايدۇ. ئۇلارنىڭ گۇناھى نېمە !؟ ياكى سەن بۇ زامانغا پەقەت جاھالەتنىلا يارىتىپ، ئادالەت ياراتمىدىڭمۇ !؟ ئەگەر ياراتقان بولساڭ، ئۇ ئادالەت قېنى !؟...» دەۋاتقاندەك قىلاتتى.

— مانا، بالام، ئىچكىن...

ئىسلام ئاكا ئۆزىنىڭ ئالدىدىكى ئاياقنى ئېلىپ تاھىرنىڭ ئالدىغا قويۇپ بېرىپ، تاھىرنىڭ ئالدىدىكى جامغا ئۈسۈلغان ئۇماچنى ئىچىشكە باشلىدى.

نادىر ئالدىدىكى ئاياقنى قولىغا ئالدى، نېمە ئۈچۈنكىن كۆڭلى «غىققىدە» بولۇپ قېلىپ زادىلا ئىچكۈسى كەلمىدى. زورلاپ تۇرۇپ بىر قوشۇق ئىچىۋىدى، ئاغزىغا بىرمۇنچە كېپەك شامىسى يىغىلىپ قالدى. ئۇ يەر تېگىدىن ئاستا باشقىلارغا قاراپ باقتى. ھەممە ئادەم قاچىسىدىكى ئۇماچنى گويا ئۈسساپ كەتكەن يولۇچى سۇ ئىچكەندەك شۇمۇرۇپ ئىچەتتى. بەزىلەر قۇرۇقدىلىپ قالغان قاچىلىرىنى كۆتۈرۈپ يەنە قازان بېشىغا كېتىۋاتاتتى. نادىر ئاغزىغا يىغىلىپ قالغان كېپەك شامىسىنى زورلاپ تۇرۇپ يۇتتى، كانىيىنى بىر نەرسە تاتلىغاندەك بولۇپ ئۆتۈپ كەتتى.

— مەن ئىچىپ بولدۇم.

نادىر بېشىنى كۆتۈرۈپ ئالدىغا قارىدى. ناسىر قۇرۇق ئاياقنى كۆتۈرۈپ كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ قاراپ ئولتۇراتتى.

— يەنە ئىچەمسەن؟ — دەپ سورىدى زىۋىدىخان ئاچا ئۇنىڭدىن.

— ھەئە.

— ئايىقىڭنى ئەكەل، قازان بېشىغا بېرىپ باقاي.

ئىسلام ئاكا زىۋىدىخان ئاچىغا قاراپ دېدى:
— بەرمەيدىغانىنى ئۇقۇپ تۇرۇپ بارغانىڭ نېمە پايدىسى؟
— مەن ئىچىپ بولالمايدىكەنمەن، قاچاڭنى ئەكەل، مانى بۆلەيلى، — دېدى نادىر ناسىرغا قولىنى تەڭلەۋېتىپ.
ناسىر قاچىسىنى تەڭلىۋىدى، ئىسلام ئاكا توسۇپ قويدى:
— بولدى قىل، ناسىر، قالدىسىنى چۈشلۈككە ئىچەرسەن، — ئىسلام ئاكا نادىرغا قاراپ سۆزىنى داۋام قىلدى، — ھازىر ئىچكۈڭ كەلمىگىنى بىلەن ھېلى قورسىقىڭ ئېچىپ قالىدۇ، بالام. «ئۇماچ ئىچتىم توق، ئۆرە قوپتۇم يوق» دېگەن بىكار گەپ ئەمەس، زورلاپ تۇرۇپ ئىچكىن...
— ئازراقلا بۆلۈپ بېرەي.
نادىر قاچىسىدىكى ئۇماچنىڭ يېرىمىنى دېگۈدەك ناسىرنىڭ قاچىسىغا بۆلۈپ بەردى. ناسىرنىڭ قاچىنى سول قولىدا ئېلىۋاتقانلىقىنى، ئاشنىمۇ سول قولىدا ئىچىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ ئوڭ قولىغا سەپسېلىپ قاردى. بېشىدىن باشلاپ يەڭ ئىچىدىن چىقىپ تۇرغان بۇ قولنىڭ قۇرۇپ كەتكەن قاپقارا تېرىسى سۆڭەككە چاپلىشىپ قالغان بولۇپ، بارماقلار چوكىدەك قالغانىدى. نادىرنىڭ يۈرىكى بىر نەرسىنى سەزگەندەك «جىغ!» قىلىپ قالدى. ناسىردىن ئالدىراپ سورىدى:
— قولۇڭ نېمە بولدى؟
ناسىر گاھ نادىرغا، گاھ ئىسلام ئاكىغا قاراپ كۆزلىرىنى مۆلدۈرلىتىپ تۇرۇپ جاۋاب بەردى:
— تاش بېسىۋالغان.
— تاش بېسىۋالغان؟ نېمە بولۇپ؟!
— نېمىسىنى سورايسەن، بالام، — ئىسلام ئاكا تاھىردىن ئاشقان ئاشنى قولىغا ئېلىۋېتىپ ناسىرنىڭ ئورنىدا جاۋاب بەردى، — ئۆتكەن يىلى پولات تاۋلايمىز دەپ ھەممىمىزنى تاغقا

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ھەيدىدى. خۇدا بىزنىڭ يۇرتلارغا تاغمۇ يارىتىپ قويماپتىكەن تاغ بار يەرگە 15 كۈندىن كېم بارغىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلىسەن، مەن ئاغرىپ، بىرنەچچە كۈنگىچە ھوشۇمنىمۇ بىلمەي يېتىپ قاپتىمەن. بىر ئۆيدىن بىر ئەر بارمىسا بولمايدۇ دەپ ئۇكاڭنى ئېلىپ كېتىشىپتۇ. قولىنى كاردىن چىقىرىپ ئەۋەتىشتى. ھېلىمۇ خۇداغا شۈكۈر. يالغۇز بىزنىڭ ئاقكۆلدىنلا 19 ئادەمنىڭ ئۆلۈكى تاغدا قالدى. ئۆلۈپ كەتكەن ئات - ئېشەكنىڭغۇ ھەددى - ھېسابى يوق.

نادىر تۇنۇگۈندىن بېرى يۇرتنىڭ، ئۆينىڭ ۋەيرانە قىياپىتىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن، ئاتا - ئانىسىدىن بۇاستە ئاڭلىغان بولسىمۇ، لېكىن ئىنىسى ناسىرنىڭ مېيىپ بولغان قولى ھەققىدە ھېچنېمە ئاڭلىمىغان، ئۆيدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆرە دەسسەپ تۇرغاچقا، مۇندىق بولۇپ چىقىشىنى ئويلاپمۇ باقمىغانىدى. مانا ئەمدى ناسىرنىڭ مېيىپ بولغان قولىغا تۇيۇقسىز كۆزى چۈشۈپ قېلىپ يۇرىكى ئېچىشتى، قەلبى غەزەپلىك ئېچىنىش بىلەن تولدى. «ئىسىت ! ئىسىت ! ئۇ تېخى ھەر قانچە كىرسە 14 - 15 لەرگە كىرگەندۇ. چوڭ بولغاندا قانداقمۇ قىلار؟ !...»

ـــ ھەممەيلەن دەققەت قىلىلى !

تۇيۇقسىز ئاڭلانغان بۇ قوپال ئاۋاز نادىرنى ئىختىيارسىز ئۆزىگە قاراتتى. ئوسمان تەلەتتىن مۇز ياغقان ھالدا، ھەيۋە بىلەن ۋارقىراپ سۆزلەۋاتاتتى.

ـــ بۇگۈن مۇز ھاشىرى قىلىمىز. ھەممەيلەن بىردىن پالتا، بىردىن كەتمەن ئېلىپ كېلىمىز. ئاياللار زەمبىل، زەمبىلى يوقلار تاغار ئېلىپ چىقىمىز...

نادىر ئانىسىغا قاراپ پىچىرلىدى.

— مۇزنى تاغاردا يۇدۇپ توشۇيدىغان گەپمۇ؟

— ھەئە، بالام.

— بىزنىڭ ئۆيدە زەمبىل باردۇ؟

زىۋىدىخان ئاچا جاۋاب بېرىپ بولغۇچە، ئوسمان تېخىمۇ قاتتىق ئاۋازدا ۋارقىرىدى:

— پاراڭ سالمايلى ! ھەرقانچە بېشىمىزنىڭ ساقلىلى بار يولداشلار بولسىمۇ، يېڭى كەلگەن بولساقمۇ پاراڭ سالمايلى !

نادىر بۇ سۆزلەرنىڭ ئۆزىگە دارىتىلاپ ئېيتىلىۋاتقانلىقىنى شۇ ھامان سەزدى. چۈنكى، مۇشۇ زالدىكى ئەر كىشىلەر ئارىسىدا پەقەت نادىرنىڭلا بېشىدا چېچى بار ئىدى. ئۇ ئىزادىن قۇلاقلىرىغچە قىزىرىپ كەتتى، چىشلىرى غۇچۇرلاپ، قېنى قىزىدى. ئوسماننىڭ شۇنچە ئادەمنىڭ ئارىسىدا ئۆز ئىناۋىتىنى تۆكۈشكە ئۇرۇنۇشىغا چىداپ تۇرالمىدى. بىرنېمە دېمەكچى بولۇپ ئاغزىنى ئۆمەللىشىگە، بۇنى سېزىپ قالغان ئىسلام ئاكا ئۇنىڭ تىزىنى ئاستا بېسىپ توختىتىپ قويدى. ئوسمان يەنە بىرنېمىلەرنى دېمەكچى بولۇپ گېلىنى قىرىپ تۇراتتى، سىرتتا ئات تۇيىقىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى. ھەممەيلەن ئىشىككە بويۇنداپ قاراشتى. ھايال ئۆتمەي ئېگىز، قورايدەك ئورۇق بىر يىگىت كىرىپ كەلدى ـ دە:

— ھەربىيلىكتىن قايتقان نادىر ئىسلام مۇشۇ يەردىمۇ؟ — دەپ سورىدى.

نادىر ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ جاۋاب بەردى:

— ھەئە، مانا مەن.

— سىزنى گۇڭشېدىن چاقىرىدۇ.

نادىر ئاتىسىغا: «مەن بېرىپ كېلەي» دەپ قويۇپلا سىرتقا قاراپ ماڭدى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

6

«يەرلىكتىمۇ مۇشۇنداق ياخشى نەسىللىك ئاتلار بولىدىكەن - ھە؟ جەڭگە ئۆگىتىلمىگىنىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، بىزنىڭ قىسمىدىكى ئاتلاردىن قىلچە پەرقلەنمەيدىكەن، جانۋار...»

نادىر ئات ئۈستىدە — ئالاقىچى يىگىتنىڭ ئارقىسىدا ئولتۇرۇپ ئەنە شۇلارنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى. ئۇلارنىڭ ئاستىدىكى بۇلماقىتەك سېمىز چىلان تورۇق ئاجايىپ سىلىق يورغىلاپ شامالدەك تېز كېتىۋاتاتتى. نادىر ئۇ ئاتنى كىمدىن، قانچە پۇلغا ئالغانلىقىنى، ھازىر قانچە ياش ئىكەنلىكىنى سوراپ باقتى، لېكىن ئالاقىچى يىگىت پەقەت سورالغان سوئالغىلا جاۋاب بېرىش بىلەن چەكلەنگەچكە، نادىر ئارتۇقچە گەپ - سۆز قىلماستىن، يول بويىدىكى يۇرت - مەھەللىلەرگە سەپسېلىپ ماڭدى. يالغۇز ئاقكۆڭلىنىڭ ئەمەس، كۆكتام، ئېگىز لاڭقا، ئويبۇلاق كەنتلىرىنىڭمۇ داۋۇ - دەرەخسىز، ئىت - مۇشۇكسىز، قارىغان ئادەمنى غېرىبلىق باسىدىغان ۋەيرانە بىر ھالغا كېلىپ قالغانلىقىنى كۆردى.

ئۇلار كۈن قوزا چۈش بولغاندا گۈڭشېغا يېتىپ كېلىشتى. ئالاقىچى يىگىت ئاتنى قورۇ ئىچىدىكى مەخسۇس قادالغان موما ياغاچقا قاڭتۇرۇپ قويغاندىن كېيىن، نادىرنى بىر ئىشخانىغا باشلاپ ئەكىردى، لېكىن ئىشخانىدا ئادەم يوق ئىدى.

— سەل تۇرۇپ تۇرۇڭ. مەن توخسۇن سېكرېتارنى قىچقىرىپ قويايى، — دېدى ئالاقىچى يىگىت سىرتقا چىقىپ كېتىۋېتىپ. ئىشخانىنىڭ ئوتتۇرىسىغا ساندۇق شەكلىدىكى يوغان بىر تۆت چاسا مەش قويۇلغان بولۇپ، ئوچۇق قويۇلغان ئاغزىدىن توغراق ئوتۇنىنىڭ ئۈچلىرى چىقىپ تۇراتتى. نادىر كۆيۈپ يەرگە چۈشۈپ كېتەي دەپ قالغان بىرنەچچە تال ئوتۇننى مەشنىڭ ئىچىگە تىقىۋېتىپ، جۇۋىسىنى سېلىپ يېپىنچاقلىدى، سىرلانمىغان

قوپال بىر ئاق ئورۇندۇقنى مەشكە يېقىنراق تارتىپ ئولتۇرۇپ، ئەتراپقا سەپسالدى. بۇلۇڭغا قاناتلىرى ياپىلاق توغرى تۆمۈردە تاقىلىپ، تۆمۈرنىڭ بىر بېشىغا قۇلۇپ سېلىنغان سىرسىز، ئەمما ئىسلىشىپ قاپداپ كەتكەن بىر ئىشكاپ، ئىشكاپ ئالدىغا ئىككى تارتمىلىق ئاددىيلا بىر شىرە قويۇلغانىدى. ئىشكاپنىڭ يان تەرىپىدىكى تامغا ئۇزۇن بىر زىخ قېقىلىپ، ئۇنىڭغا ھەرخىل قەغەزلەر سانجىپ قويۇلغان. تاملارغا چوڭ ـ كىچىك بايراقلار، جاھازلىق، جاھازسىز تەقدىرنامىلەر يېپىلغانىدى. نادىر ئۇدۇلدىكى بىر بايراققا يېزىلغان خەتلەرنى ئوقۇپ باقماقچى بولۇپ ئورنىدىن تۇراي دەپ تۇرۇشىغا، ئىشىك ئېچىلىپ سېمىز، پاكارغىنە بىر ئادەم كىرىپ كەلدى ۋە نادىرغا قولىنى تەڭلەۋېتىپ:

ـــ ھە، نادىر ئىسلام سىز بولامسىز؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ ھەئە، ـــ دېدى نادىر ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ.

ـــ ئولتۇرۇڭ، ئولتۇرۇڭ، ئاڭلىسام، سىزنى ئاقكۆلدىكى ئىسلامبەگنىڭ بالىسى دەيدۇ، راست ئىسلامبەگنىڭ بالىسى بولامسىز؟

ـــ ھەئە.

ـــ ئاتىڭىزنى تونۇيمەن. بىز باشلانغۇچ كوپېراتسىيە قۇرىدىغان چاغدا سىلەرنىڭ ئۆيۈڭلاردا ئۇزاق تۇرغان...

نادىر گەپكە قۇلاق سالغاچ ئۇنىڭغا سەپسېلىپ قارىدى. بېشىغا قارا كۆرپە تۇماق كىيىۋالغان بۇ ئادەمنىڭ چىرايى خۇددى كۆمۈر سۈۋاپ قويۇلغاندەك قارا بولۇپ، كۆزلىرىنىڭ ئىچى بىلەن چىشىلا ئاشۇ چىرايىغا تەبىئىي سېلىشتۇرما بولغان ھالدا تېخىمۇ ئاقىرىپ كۆرۈنەتتى. يۈز ھەم پېشانىلىرىدىكى چوقۇر شۇ قەدەر كۆپ ۋە چوڭقۇر ئىدىكى، بىر سىقىم تېرىقنى قويسا سۆزسىز توختايتتى. ئادەمگە قارىچىغىنىڭ تۇمشۇقىنى ئەسلىتىدىغان بۇرنى ئاستىدىكى گۆشلۈك كالپۇكلىرىنى ھەر بىر ئېغىز سۆز ئارىلىقىدا بىر قېتىم يالاپ قويىاتتى.

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ـــ خوش، ئەمدى ئەسلىدىكى گېپىمىزگە كەلسەك، ـــ دېدى ئۇ باشلانغۇچ كوپېراتسىيە ھەققىدىكى ئىشلار توغرىسىدا بىر ھازا سۆزلىگەندىن كېيىن، ـــ ناھىيە بىزگە سىزنىڭ ھەربىيلىكتىن قايتقانلىقىڭىزنى ئۇقتۇرۇپ، مۇڭاپىق ئورۇنلاشتۇرۇشىمىز توغرۇلۇق يوليورۇق بەردى. ھەربىيلىكتە بەلەن ئىشلەپسىز. ئەمدى گۇڭشېدىمۇ ئاشۇ يەردىكىدەك ئوبدان ئىشلىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمىز. گۇڭشې داڭۇېي مۇزاكىرىلىشىپ، سىزنى گۇڭشې كادىرلىقىغا ئېلىپ قېلىشنى ماقۇللىدۇق. ئاقكۆل كەنتىنى نۇقتا قىلىپ ئىشلەيسىز، خوش، سىزنىڭ قانداق پىكرىڭىز بار؟

نادىر سەل تۇرۇپ قېلىپىراق جاۋاب بەردى:

ـــ ھازىرچە باشقا پىكرىم يوق.

ـــ ئۇنداق بولسا، خوش، ئەتە ھەممە كەنتىلەرنىڭ مۇدىرلىرىغا گۇڭشېدا مەجلىس بار. سىزنىڭ ئىشلىرىڭىزنى مەجلىستە شۇلارغا ئۇقتۇرىمىز. خوش، بۈگۈن گۇڭشېدا يېتىپ تۇرۇڭ، مەن توڭشۇنيەنگە[1] دەپ قويىمەن. سىزنى قىچقىرىپ كەلگەن ھېلىقى بالىنى تونۇيسىزغۇ؟

ـــ تونۇيمەن.

ـــ ھە، شۇنىڭغا دەپ قويىمەن. ئېتى مۇمىنجان، ياتىدىغان يېرىڭىزنى شۇ كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

نادىر سېكرېتار بىلەن تەڭ ئورنىدىن تۇرۇپ تالاغا چىقتى، ئىشىكنى يېپىپ قويۇپ، مۇمىنجاننىڭ كېلىشىنى كۈتتى، سوۋۇتۇلغان ئاتنىڭ يېنىغا بېرىپ باش ـ كۆزلىرىنى سىلىدى. تەرلەپ كەتكەن ئاتنىڭ ئۇستۈبشىدىن ھور كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى. ئاچچىق بىر پۇراق دىماغقا ئۇرۇلاتتى. ئات بولسا تۇرۇپ ـ تۇرۇپ تۇمشۇقىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ بېشىنى يېنىك سىلكىپ قويىاتتى.

كۈن چۈش بولۇپ قايىرىلغاندا مۇمىنجان كېلىپ نادىرنى تاماققا باشلاپ باردى. تاماقتىن كېيىن يېنىدىن بىر ئاچقۇچنى

---

① توڭشۇنيەن ـــ ئالاقىچى.

ئېلىپ نادىرغا بەرگەچ:

— مەن ھەممە كەنتلەرگە بىر بېرىپ كېلىدىغان بولۇپ قالدىم. مانا ماۋۇ ئاچقۇچ، ئاۋۇ مەجلىسخانىدا مېنىڭ ياتقىم بار، كېچىگە قالسام سىز ياتقاچ تۇرارسىز، — دېدى.

نادىر ئىشىكنى ئېچىپ زال ئىچىگە كىردى. ئاقكۆلدىكى ئاشخانا قىلىۋېلىنغان زالدىن ئىككى ھەسسە چوڭ چىقىدىغان بۇ زالنىڭ ئاستىغا ئالا قويماي بورا سېلىپ چىقىلغان بولۇپ، بورا ئۈستىگە ئارىلاپ كونا كىگىزلەر تاشلاپ قويۇلغانىدى. ئىشىكنىڭ كەينىدىكى بۇلۇڭغا بىر يوتقان، بىر كۆرپە ۋە بىر تەكىيىنىڭ يېغىپ قويۇلغانلىقىغا قاراپ، نادىر مۆمىنجاننىڭ ياتقى ئاشۇ ئىكەنلىكىنى بىلدى. ئىشىكنى يېپىپ قويۇپ ھېلىقى يىغىقلىق ئورۇنغا يۆلىنىپ ئولتۇردى. زال ئىچى بىرخىل قاتمۇق زەي پۇرىقى بىلەن تولۇپ كەتكەنىدى. ئۇ بىردەم ئولتۇرۇپ زېرىكتى، سىرتتا تونۇش - بىلىشلەر بىلەن ئۇچرىشىپ قالسام ئەجەب ئەمەس دەپ ئورنىدىن تۇردى، ئاندىن ئىشىكنى قولۇپلاپ قورۇغا چىقتى. زالنىڭ قارشىسىدىكى بىر - ئىككى ئىشخانىنىڭ موربىسىدىنلا تۇتۇن چىققاندىن باشقا، ھېچقانداق بىر ئۆيدە ئادەم بارەك ئەمەس ئىدى. ئۇيان مېڭىپ، بۇيان مېڭىپ قورۇدىن چىقتى. قورۇ ئالدىدىكى چوڭ يولدا بىر قىز كېتىۋاتاتتى. بوي - تۇرقى، مېڭىشلىرى بەكمۇ ئادالەتنىڭ ئۆزىلا ئىدى، نادىر ئورنىدا تۇرۇپ قالدى. قىز بولسا بارغانسېرى يىراقلاپ كېتىۋاتاتتى. نادىرنىڭ قەلبىنى بىرخىل غېرىبلىق باسقانەك بولدى: «شۇنچە يىللاردىن بۇيان مەيلى يولدا، مەيلى تاغدا بولاي، ئۇنى بىر مىنۇتمۇ ئونتۇنمىم يوق ئىدى. ئەپسۇسكى ئۇ ھازىر كەينىگىمۇ قاراپ قويماي كېتىۋاتىدۇ... ھەي، قارا سېنىڭ كاللاڭنى، ئادالەت مېنىڭ بۇ يەردە ئىكەنلىكىمنى بىلمىسە كەينىگە قاراپ نېمە قىلاتتى؟ يۈگۈر، نادىر ! ئادالەتكە تېز يېتىشكىن ! ھېلى ئۇ كۆزدىن غايىب بولسا ھېچ يەردىن تاپالمايسەن !...»

نادىر ئاشۇ ئوي بىلەن قىزنىڭ كەينىدىن ماڭدى، تېزرەك يېتىشۋالاي دەپ قەدەملىرىنى تېز - تېز يۆتكەيتتى. ئەمدى ئۇنىڭ قەلبىنى بىرخىل شادلىق قاپلاشقا باشلىدى: «شۇنداقلا ئالدىغا ئۆتۈپ يولىنى توسۇپلا تۇرسام، ئادالەت نېمە دەر؟ دەسلەپتە مېنى تونۇماي قورقۇپ كېتىشى مۇمكىن، كېيىن تونۇيدۇ، ئانارداڭ يۈزلىرى تېخىمۇ قىزىرىپ يەرگە قارىۋالىدۇ. كۆڭلىدە: «سىزمۇ بار ئىكەنسىز - ھە؟ قاچان كەلدىڭىز؟» دەپ سورىغۇسى كەلسىمۇ، ئاغزىدىن چىقىرالماي تىرنىقىنى تاتىلاپ قىزىرىپ تۇرىدۇ... مېنىڭ گەپ قىلىشىمنى كۈتىدۇ. مەن نېمە دېسەم بولار؟...» نادىر ئەنە شۇلارنى ئويلايتتى. قەدىمىنى بارغانسېرى تېزلىتىپ يۈگۈرگەندەك ماڭماقتا ئىدى، لېكىن قىز دەسلەپتىلا خېلى يىراقتا بولغاچقا، دەرھاللا يېتىشۋېلىش مۇمكىن بولمىدى. نادىرنىڭ يۈگۈرگۈسى كېلەتتى، لېكىن كىشىلەرنىڭ ئۆمرىدە كۆرمىگەن ئاجايىپ غەلىتە بىر نەرسىگە قارىغاندەك قارىشىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەيتتى. «ئىنسانلار نېمە ئۈچۈن بىر - بىرىگە دەخلى قىلىدىغاندۇ؟ نېمىشقا كۆڭلىدىكى ئىشلارنى ئەركىن، بىمالال قىلالمايدىغاندۇ؟ شۇ تاپتا ھەربىي سەپتە ھۇجۇمغا ئۆتۈشنى مەشىق قىلغاندا يۈگۈرگەندەك تازا بىر يۈگۈرسەمغۇ ئادالەتكە ھايال قالمايلا يېتىشۋالاتتىم...»

قىز گويا نادىرنىڭ كۆڭلىدىكىنى سەزگەندەك كەينىگە قايرىلىپ بىر قارىدى - دە، سول قول تەرەپكە بۇرۇلۇپ يولىنىڭ دوقمۇشىدىن ئۆتۈپ كەتتى. نادىر قەدىمىنى تېخىمۇ تېزلەتتى. ھايال ئۆتمەيلا تەرلەشكە باشلىدى. ھېلىقى دوقمۇشقا يېتىپ كېلىپ قىز ماڭغان تەرەپكە قارىدى، ئەمما كوچىدا بىر ئۇزۇن ھاسىغا ھەرخىل تۆمۇر - تەرسەك، لاتا - پۈتىلەرنى ئۆتكۈزۈپ مۇرىسىگە ئارتىۋالغان، پۈتلىرى يالاڭ ئاياغ بىر سائىلدىن باشقا ھېچكىم كۆرۈنمەيتتى. نادىر ئىزىدا قېتىپ تۇرۇپ قالدى، ئەتراپتىن كۆزلىرىنى ئۇزمەي بىردەم كۆزەتتى. ھېلىقى سائىلنىڭ ئەللىك - ئاتمىش قەدەمچە مېڭىپ ئوچۇق بىر

ئىشككە كىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئالدىغا ئاستا ماڭدى. بىراق، نادىر ئۆينىڭ ئالدىغا بېرىشىغىلا، سائىلنى بىر قېرى ئادەم ھەيدەپ چىقىرىپ ئىشىكنى ئىچىدىن ئېتىۋالدى، سوراپ باقاي دېسە، ئەتراپتا بىرمۇ ئادەم كۆرۈنمەيتتى. ئادالەتنى بىرەر ئۆيگە كىرىپ كەتكەن بولسا، بىردەمدىن كېيىن چىقىپ قالار دەپ خېلىغىچە يول تۆپىسىدىكى قىردا ئولتۇرۇپ باقتى، لېكىن ھېچقانداق بىر ئىشنى ئېچىلمايتتى. ئەمدى نادىر ئۇچۇن ئۈمىد قالمىغانىدى. ئۇ باشقا بىرىنى ئوخشاتقان ئوخشايمەن، دەپ ئويلاپ ئاستا ئورنىدىن تۇردى. يول بويى خۇددى بىر نەرسىسىنى يىتتىرىۋەتكەن ئادەمدەك يەرگە قاراپ ماڭدى.

«مۆمىنجاننىڭ ياتقى»غا بارغاندىن كېيىنمۇ نادىرنىڭ كاللىسىدىن ئادالەت ھەقىدىكى ئويلار زادىلا كەتمىدى. «توۋا، ئەجەب بىر ئىش بولدى ـ ھە ! كىشىلەرنىڭ نېمە دېيىشىدىن قەتئىينەزەر، ئادالەتنى كۆرگەندىن كېيىنلا ئارقىسىدىن يۇگۇرسەمۇ بوپتىكەن. بىكاردىن ـ بىكار تازا ئوبدان پۇرسەت قولدىن چىقىپ كەتتى. بۇگۇن ئاقكۆلگە قايتالمايدىغانلىقىم ئېنىق، ئەتە مەن بېرىپ بولغۇچە ھەممە ئادەم ئىشقا چىقىپ كەتكەن بولىدۇ. كەچتە ئادالەتنىڭ ئۆيگە بارغىلى بولمايدۇ. ئەمدى يەنە قاچانمۇ مۇنداق پۇرسەت كېلەر؟...»

بىردەمدىن كېيىن نادىرنىڭ كاللىسىدا باشقىچە ئويلار پەيدا بولدى: «مېنىڭ بايا كۆرگىنىم ئادالەت ئەمەسمۇ يە؟ ئەگەر ئۇ راستتىنلا ئادالەت بولىدىغان بولسا، دوقمۇشتىن ئۆتۈۋېتىپ قايرىلىپ قارىغان چاغدا مېنى تونۇغان بولاتتى. كۆزى ئېنىق پەرق قىلالمىغان تەقدىردىمۇ، يۇرىكى مېنى تونۇيتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئەگەر ئۇ راستتىنلا ئادالەت بولسا بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىدۇ؟ كۇپكۇندۇزدە ئاشۇنداق غايىب بولۇپ كېتىشىدىن قارىغاندا، مەن ئادالەتنىڭ شەكلىگە كىرىۋالغان بىر پەرىزاتقا يولۇقتۇممۇ يە؟...» نادىرنىڭ كاللىسىغا كىرىۋالغان بۇ ئويلار خۇددى ئايىغى چىقماس بىر چۇشتەك، تاكى مۆمىنجان قايتىپ

كەلگەنگە قەدەر داۋاملاشتى. مۆمىنجان قايتىپ كەلگەندە كۇن ئولتۇرۇپ قاش قارىيىشقا باشلىغانىدى. ئۇلار ئاتنى سوۋۇتۇپ قويۇپ گۈڭشې ئاشخانىسىغا چىقىپ تاماق يېيىشتى. مۆمىنجان كادىرلارنىڭ ئىشخانىلىرىنى تازىلاپ، ياتاقلىرىغا ئوت قالاپ، ئاتنى ئوتقا قويۇپ كىرگۈچە نادىر ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇپ يېنىدا تۇردى. بۇ ئىشلارنى تۈگىتىپ زالدىكى ياتاقتا كىرگەندە خېلى كېچە بولۇپ قالغانىدى. مۆمىنجان تامغا قېقىلغان ئالتەنچىلىك تاختا ئۈستىدىكى جىنچىراغنى يېقىپ، ئۇن ـ تېنسىز ئورۇن سېلىشقا باشلىدى. پەقەت ئورۇننى سېلىپ بولغاندىن كېيىنلا نادىرغا قاراپ:

ـــ ياتامدۇق؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ مەيلى، ـــ دېدى نادىر مۇجمەل جاۋاب بېرىپ.

مۆمىنجان يېشىنىشكە كىرىشتى. نادىر توخسۇن سېكرېتارنىڭ «ياتىدىغان يېرىڭىزنى مۆمىنجان كۆرسىتىپ قويىدۇ» دېگەن سۆزلىرىنى يادىغا ئەكېلىپ، بۇگۈن مۆمىنجان بىلەن ياتىدىغانلىقىنى چۈشەندى. ئەمدى نادىر ئۇچۇن قىلغۇدەك باشقا ئىش قالمىغانىدى. غاڭزىسىنى تاماكىغا توشقۇزۇپ بىر نەچچە قېتىم شورۇغاندىن كېيىن يېشىنىپ يوتقانغا كىردى. كاللىسىغا يەنە ئادالەت ھەققىدىكى خىياللار كىرىۋېلىپ، ئۆزىنىڭ قاچان ئۇخلاپ قالغانلىقىنىمۇ سەزمەي قالدى...

ئاللىكىملەرنىڭ گۇدۇڭ ـ گۇدۇڭ پاراڭلىرى، خىرىلداپ كۈلۈشلىرى بىلەن نادىر ئويغىنىپ كەتتى. بوغۇق ئاۋازغا مەسخىرىلىك كۈلكە ئارىلاشقان بىرى سۆزلەۋاتاتتى:

ـــ توۋا، ما خەقنىڭ ئىشنى ! ما چوكانىنىڭ چېچى ئەجەبمۇ قىسقىكىنا؟ قانداقراق نېمىدۇ؟ مۇنداق ئىشنى قىلغان ئادەم دېگەن بۇ ۋاقتا بويىنى سۇغا سېلىپ بولماي، شۇ كەمگىچە ياتقان بارمۇ؟ تېخى بىر كىم كىرىپ قالارمۇ دېمەي، ئىشكىنىمۇ تاقىماي ئۆز ئۆيىدەك بەخىرامان يېتىشىپ كېتىپتۇ جانۋالار !...

ـــ تايىنى تۇتۇپ كېتىپ ئىشكىنى تاقاشنىمۇ ئۇنتۇپ قالغان

گەپ !... — كىملەردۇر پىخىلداپ، كىملەردۇر خىرىلداپ كۈلۈشتى. ئىشكىتىن كىرىۋاتقانلارنىڭ ئاياغ تىۋىشى ئۇزۇلمەيتتى. نادىر دەسلەپتە ئۇلار كىمنى دەۋاتقاندۇ دەپ ھەيران قالدى. كېيىن بىردىنلا ھەممىنى چۈشەندى: ئىشكىتىن كىرىۋاتقانلار مەجلىسكە كەلگەن مۇدىرلار بولۇپ، ئاخشام مۆمىنجان دەپ قويمىغانلىقى ئۈچۈن نادىر ئىشكىنى تاقىماي ياتقاچقا، ئۇلار زالغا كىرىپ تېخىچە ئۇخلاپ ياتقان نادىر بىلەن مۆمىنجاننى كۆرگەنىدى. نادىرنىڭ بېشىدىكى چاچ ئۆمرىدە تەكلىماكاننىڭ غەربىي بۇرجىكىدىكى بىرنەچچە يېزا - كەنتتىن باشقا ھېچقانداق يەرگە چىقىپ باقمىغان بۇ ساددا ئادەملەرگە باشقىچە كۆرۈنگەنىدى...

ئورنىدىن تۇرۇشقا تەمشىلۋاتقان نادىر ئەمدى نېمە قىلارىنى بىلمەي تۇرۇپ قالدى. خىرىلدىغان، پىچىرلىغان كۈلكىلەر قۇلاققا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئىزا تارتقىنىدىن نادىر يۈزلىرىنىڭ قىزىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى سەزدى. كەچكىچە ئاشۇنداق يېتىۋېرىشنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكى ئۇنىڭغا ئايان ئىدى. ئۇنىڭ ئاچچىقى كەلدى، كۈلۈشۈۋاتقان ئاشۇ نادان ئادەملەرگە ۋارقىرىغۇسى، ئۇلارنى ئېغىزغا ئالغۇسىز سەت تىللار بىلەن تىللىغۇسى كەلدى، لېكىن ئۇلار كۆپ ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىردىن كەنتنىڭ مۇدىرلىرى، تېخى...

نادىر نېمە قىلىشىنى بىلمەي تۇرغاندا، تەلىيىگە مۆمىنجان ئويغىنىپ ئورنىدىن تۇردى.

— ئۇكام، مۆمىنجان، بۇگۈن ئاخشامقى ئىشنىڭ كاتتىغۇ؟ — دېدى كۈلۈشۈۋاتقانلارنىڭ بىرى پىخىلداشتىن توختاپ.

— قانداق دەيسىز، داۋۇتكا؟

داۋۇت ئاتلىق ئۇ كىشى يوتقاندىكى نادىرنى ئېڭىكى بىلەن ئىما قىلىپ تۇرۇپ:

— ئاينا، ئاشۇنى دەيمەن، — دېدى.

مۆمىنجان ھېچ نەرسىنى چۈشەنمەستىن، بىردە نادىرغا،

بىرده داۋۇت ئاتلىق ھېلىقى مۇدىرغا قاراپ قالدى.

ــ ئۇنچە خۇپسەنلىك قىلمىساڭمۇ كىم بىلەن ياتقىنىڭنى ھەممە ئادەم كۆردى. ئەمدى توخسۇن سېكرېتار كۆرسىلا...

ــ ھە، نادىرنى دەمسىز؟ ــ دېدى مۇمنجان داۋۇت مۇدىرنىڭ سۆزى تۈگىمەستىنلا، ــ توخسۇن سېكرېتار تۇنۇگۈن كۆرگەن، ھېلى بۇگۈنكى مەجلىستە ھەممىڭلارغا ئۆزى تونۇشتۇرۇپ قويىدۇ، تېخى.

ــ نېمە؟ نېمە دېدىڭ؟

مۇمنجان ئېغىز ئېچىپ بولغۇچە نادىر گويا قاتتىق ئۇيقۇدىن ئويغانغان ئادەمدەك ئۇنلۈك ئەسنەپ، قوللىرىنى يوتقاندىن چىقىرىپ كېرىلدى، ئاندىن بېشىنى كۆتۈرۈپ مۇمنجانغا قاراپ:

ــ تاڭ ئېتىپ كېتىپتۇ ــ دە ! ــ دەپ قويدى.

تاڭ بارغانچە سۈزۈلمەكتە ئىدى. داۋۇت مۇدىر ۋە باشقىلار نادىرنىڭ قاپقارا ۋە قويۇق بۇرۇتلىرىغا، ئەركەكلەرگە خاس بېجىرىم گەۋدىلىرىگە قاراپ شۇك بولۇپ قېلىشتى. ئىشىك تۈۋىدىكى بىرى: «توخسۇن سېكرېتار كېلىۋاتىدۇ» دېۋىدى، ھەممەيلەن ئۇيۇر ــ توپۇر تاراپ كېتىشتى. نادىر كىيىملىرىنى تېز كىيىپ ئورنىدىن تۇردى.

ــ ھەممەيلەن كېلىپ بولدىما؟ ــ دېدى توخسۇن سېكرېتار ئىشىكتىن كىرەر ــ كىرمەيلا.

بىرنەچچەيلەن تەڭلا جاۋاب بېرىشتى.

ــ كېلىپ بولدۇق.

ــ ئاقكۆڭلدىن كىم بار؟

ــ مەن !

نادىر زالنىڭ بىر بۇلۇڭىدىن چىققان بۇ ئاۋازنى تونۇدى، ئۇ ئوسماننىڭ ئاۋازى ئىدى.

ــ ئۇنداق بولسا ھازىر مەجلىسىمىزنى باشلايمىز !... ــ توخسۇن سېكرېتار ھەر جۈملە ئارىلىقىدا گېلىنى بىر قېرىپ قويۇپ كۈچەپ سۆزلەشكە باشلىدى. لېكىن، بۇ گەپلەر نادىرنىڭ

قۇلىغا كىرمەيتتى. بايىقى خىر - خىر كۈلكىلەر ئۇنىڭ جېنىغا تەگكەنىدى. ئۇ كۆڭلىدە يىغىندىن چىقىپلا چېچىنى چۈشۈرۈۋېتىشنى قارار قىلدى.

7

تۈن كېچە.

ئاچچىق تاماكا ۋە ئۆتكۈر نەشە پۈرىقى بىلەن تولغان ئۆيدە، ئوچاقنى چۆرىدەپ ئولتۇرغان تۆت ئادەم نۆۋەت بىلەن خورۇلدىتىپ چىلىم تارتقاچ سۆزلەشمەكتە:

— تېخى تۈنۈگۈنلا كەلگەن بىر سويمەكنىڭ بۇگۈن گۈڭشې كادىرى بولۇۋېلىشى زادىلا قاملاشماپتۇ، ئوسمىنكا! مېنىڭ قورسىقىم ئېسىلىۋاتىدۇ. نېمىشقا مەجلىستە توخسۇن سېكرېتارغا بۇ پىكرىڭىزنى دېمىدىڭىز؟

— ماۋۇ گەپنى كۆرۈڭ، ئوسمىنكام ئۆزى دېسە قانداق بولىدۇ، گۈڭشېدىكىلەر ئوسمىنكامنى يېڭى كادىر بەرسەك پاتقۇزمىدى، چەتكە قاقتى دەپ قالمامدۇ، پىكىر بەرسەك مانا بىز بەرسەك بولىدۇ.

— ھەببەللى، مانا ما گەپ جايىدا بولدى. ئەمىسە مەن ئەتىگەنلىككە ھارۋامنى قېتىپ ئېلىپ چىقاي، ئوبۇلكام ئىككىلىك خەت پۈتۈپ دەيدىغان گېپىمىزنى تەييارلىۋالىدۇ. بىز ئۇچىمىز بېرىپ توخسۇن سېكرېتارنى تېپىپ، ئاممىنىڭ پىكرى دەپ خەتنى تۇتىمىز...

— ھەي ئاغىنىلەر، — دېدى ئوسمان گەپنىڭ ئاخىرىنى خۇددى ئۇھ تارتقاندەك سوزۇپ ئېيتىپ، — تېخى ھېچقايسىڭلار چوڭ بولماپسىلەر. مەن بايا دېدىمغۇ؟ نادىرنى گۈڭشې ناھىيىنىڭ يوليورۇقىغا ئاساسەن ئۆستۇرگەن تۇرسا، سىلىنىڭ، مېنىڭ پىكىر بەرگىنىمىزنىڭ پايدىسى بولامدۇ؟

— ئەمىسە ئاشۇ سويمەككە ئاقكۆڭلىنى تاشلاپ بېرىپ، ئۇ نېمە

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

دېسە ماقۇل دەپ يۇرۇۋېرىمىزمۇ؟

ــ بۇنىڭمۇ چارىسى بار، ھەممىمىز بىر ياقىدىن باش چىقارساقلا، ھېلىغۇ نادىر ئىكەن، ھەرقانچە ھاتەمنى ئەۋەتسىمۇ ئاقكۆلدە تۇرغۇسىز قىلىۋېتىمىز. بىزدىمۇ ئازدۇر ــ كۆپتۇر ھوقۇق بار. ئوبۇلاخۇن بوغالتىر بولغاندىكىن، نومۇرنى ئىشقا سالىدۇ. نامەت ئەترەت باشلىقى، نادىراخۇنىنىڭ ئۆيىدىكىلىرى ئۇنىڭ قول ئاستىدا ئىشلەيدۇ. گېزى كەلسە ئايۇپنىڭ ھارۋىسىدىنمۇ پايدىلىنىمىز، تېخى.

ــ مانا ماۋۇ مەسلىھەتزە، بەلەن بولدى. ھەر نېمە دېگەنبىلەن ئوسمىنىكامنىڭ خېلى پەمى بار جۇما. ھەممە ئادەم تاش سانىسا، ئوسمىنىكام قۇم سانايدۇ.

ــ ئوسمىنىڭزمۇ بىر ئادەم ئايىۋاخۇن. ھارۋىڭزنى شوتىدىكى بىر ئېتىڭىز يالغۇز سۆرىيەلمەيدۇ. نادىراخۇنىنمۇ بوش چاغلىمايلى، كۆزگە ئىلمىغان پۇتاق كېيىن ئىشتانىنى ژىتمىسۇن، ئاقكۆلدە نادىراخۇننى ياقىلايدىغانلارمۇ يوق ئەمەس. بايا گۈڭشېنىڭ يولىورۇقىنى يەتكۈزۈپ، ئۇنىڭ ئاقكۆلدە نۇقتىدا تۇرۇپ ئىشلەيدىغانلىقىنى ئېيلان قىلىۋاتسام، بەزىلەرنىڭ ئېشىكى ئىككى چىشلىق بولۇپ كەتتى. بۇنى ئۇنتۇپ قالماڭ.

ــ راست، دېگەندەك ئابدۇللا قاتارلىق بىرنەچچىسى نادىرنىڭ كونا ئاغىنىلىرى. ئا ئىسلام باينىمۇ: «ۋاي ئىسلامبەگ ئاكا...» دەپ ھۆرمەت قىلىشىدىغانلار ئاز ئەمەس، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ۋاقتى كەلگەندە نادىرغا يان تاياق بولۇشىدۇ.

ــ باشقىنىڭمۇ كارى چاغلىق، ئوبۇلكا، ئاشۇ ئابدۇللا زە، قوشاق توقۇپ ئەزالارنى ئاسانلا ئاغزىغا قارىتىۋالىدىكەن.

ــ ئۇ ھارامزادە يېقىنىنكىياقى يەنە قوشاق توقۇدىما؟

ــ تېخى ئىككى كۈننىڭ ئالدىدا بىر قوشاقنى ئوقۇپ يۇرەتتى.

ــ قانداق قوشاق ئىكەن ئۇ؟ يادىڭدا بولسا دېگىنە قېنى.

ــ ھە ... ھە راست، ئەمدى يادىمغا كەلدى:

هەيدىشىمىز بەش سۆڭلۇق ساپان،
كىيىشىمىز ماز گۈللۈك چاپان.
ئىشلەيمىز نومۇرغا،
تەلمۈرىمىز مۇدىرغا...

ـــ بەلەن گەپ، ئۆز ئېشىغا ئۆزى توپا سالاي دەپتۇ ئۇ ئەخمەق، ۋاقتانى ـ ۋاق كەلسە، دايۆجىنگە قارشى توقۇلغان بۇ قوشاق بىلەن ئۇ ھارامزادىنىڭ ئىككى پۇتىنى بىر ئۆتۈككە تىقمىز. سەن ئۇنىڭ يەنە قانداق قوشاقلارنى تارتىتىدىغانلىقىغا دىققەت قىلغىن، ئايۇپ.

ـــ ماقۇل، ئوسمىنكا، مەن قاچانمۇ سىزنىڭ جىجىقىڭىزدىن چىققان؟

ـــ يەنە بىر گەپ، نامەت، ئەتە ـ ئۆگۈن ئىچىدە كۈكۈمەتكە[1] گۈڭشې بويىچە ھاشار قوزغايدۇ. بىز بىر ئامال قىلىپ نادىرنى ئاشۇ ھاشارغا مەسئۇل قىلىپ ئەۋەتمىسەك بولمايدۇ. يەنە ھېلىقى ئابدۇللا قاتارلىق ھارامزادىلەرمۇ بارسۇن.

ـــ ئۇنىڭغا مەن ئىگە، ئوسمىنكا، ئۆزۈم سىزنىڭ كۆڭلىڭىزدىكىدەك قىلىپ توغرىلايمەن...

ئوسمان ئايۇپنىڭ قولىدىكى چىلىمنى قولىغا ئېلىپ شوراپلا يەنە ئايۇپقا بېرىپ:

ـــ ھېچنېمىسى قالمىغان قۇرۇق كۈشەندىنى بېرىپسەن، يېڭىلىغىنە، مەن تالاغا بىر چىقىپ كېرەي، ـــ دەپ ئورنىدىن تۇردى. ئايۇپنىڭمۇ تەرتىپ قىستاپ ئاران ئولتۇرغانىدى. «مەنمۇ چىقىپ كېرەي» دەپ ئۇمۇ ئورنىدىن تۇردى.

ـــ ئېشەك ـ ئېشەكتىن قالسا قۇلىقىنى كەس دەپتىكەن، جۇرىگا، ئوبۇلاخۇن، بىزمۇ چىقىلى، ـــ دېدى نامەت.

ئۇلارنىڭ ھەممىسى تالاغا چىقىپ كېرىشتى. «قولىنى يۇماي چېكىپ سالسا، ئادەم سارىڭ بولىدۇ» دېگەن ئەقىدىسى بويىچە،

---

① كۈكۈمەت ـــ جاي ئىسمى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkutap.com

يەنە ھەممىسى قوللىرىنى يۇيۇشۇپ قولتۇقلىرىغا ئېرىتىشتى. ئايۇپ قويۇن يانچۇقىدىن ھېچقاچان ئايرىمايدىغان، تولا چىگىپ پۈرلىشىپ قورۇلۇپ كەتكەن ياغلىقىنى ئېلىپ يەشتى. تۇخۇم چوڭلۇقىدىكى كاللەك نەشىدىن بۇغدايدەك چىمدىپ ئېلىپ بىر چېكىم قىلىپ تەييارلىدى. ئاڭغىچە نامەت تاماكىنى چاڭداپ تەييار قىلىپ تۇرغانىدى. نەشە بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ سەيخانىغا سېلىشتى. «باش بۇرنى ئوسمىنىكامدىن كەلسۇن» دەپ ئوسمانغا تۇتۇشتى.

— كېلە، ئىشقى! ئىشقى يوقنىڭ كۆتىگە مىشقى! — دېدى ئوسمان چىلىمنى قولىغا ئېلىۋېتىپ.

— ئىشقى! — دەپ توۋلاشتى ئۇلارنىڭ ھەممىسى تەڭلا.

ئوسمان چېكىپ بولۇپ چىلىمنىڭ تۆشۈكىنى قولىنىڭ ئالقىنى بىلەن سۈرتۈۋېتىپ ئوبۇلاخۇنغا بەردى. ئوبۇلاخۇن خۇددى قوي گۆشىنىڭ پاچاق سۆڭىكىدىن يىلىك شورىغاندەك كۇچەپ تۇرۇپ ئىككى قېتىم شورىۋېلىپ نامەتكە بەردى. ئاشۇ تەرزدە چىلىم تولۇق بىر قېتىم ئايلىنىپ چىققاندىن كېيىن، ئوسمان يەنە يېڭىلاپ نەشە سالغۇزدى. ئارقا - ئارقىدىن يانداۋرمىلاپ چېكىلگەن نەشە ئەمدى ئاستا - ئاستا تەسىرىنى كۆرسەتكە باشلىدى. ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ئەلەسلىشىپ، ئاغزىدىن گېپى چۈشۈپ قالغىلى تۇردى.

— ما ئوسمىنىكامنى، — دېدى ئايۇپ بىر دەمدىن كېيىن بېشىنى چايقاپ، — بۇ يەردە ئوبۇلكامدەك، نامەتكامدەك، مەندەك مېھمانلىرى ئولتۇرساق، بىر قوغۇننى بىزدىن ئايىغىنىنى، ئىسىت، ئىسىت...

— قوغۇن؟! نەدە قوغۇن بار ئىكەن؟

— ئوسمىنىكام خاپا بولمىسا ھازىر تاپىمەن، ھازىر.

بېشىنى چېتىغا ساڭگىلىتىپ جىم ئولتۇرغان ئوسمان بېشىنىمۇ كۆتۈرمەستىن سورىدى:

— نېمىنى تاپسەن، ئايۇپ؟

ـــ سىز خاپا بولمىسىڭىز، تىقىپ قويغان بوز كۆكچىنى تاپىمەن، ئوسمىنىكا.

ـــ تاپ، بوز كۆكچى بولسا، تاپ.

ئايۇپ ئۆز ـ ئۆزىگە چۈشىنىكسىز بىر نېمىلەرنى دېگىنىچە ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆينىڭ بۇلۇڭىغا باردى. ياريا هارۋىنىڭ تامغا يۆلەپ قويۇلغان بىر جۈپ كۈدىسىنى ئەپلەشتۇرۇپ كۆتۈرەلمەي، يۈمىلىتىپ ئوچاقنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى.

ـــ مانا، ئوسمىنىكا.

ئوسمان بېشىنى كۆتۈرۈپ چەكچەيگىنىچە قاراپ ئولتۇرۇپ قالدى. ئۇنىڭ قوشۇمىلىرى قات ـ قات بولۇپ تۇرۇلۇپ كەتكەنىدى.

ـــ پىچىقىڭ بارمۇ؟

ـــ بار، پىچىقى يوقمۇ ئەر بولامتىكى، مانا شەمەردەك پىچاق بار دەڭا.

ـــ ئەمىسە پىچە.

ئايۇپ غىلاپتىن ئېلىپ بولغان پىچىقىنى يېڭىگە سۈرتۈۋېتىپ كۈدىغا سۈركەشكە باشلىدى، قانچە قىلىپمۇ پىچاقنى «قوغۇن»غا زادىلا ئۆتكۈزەلمىدى. ئۇ ھەپىلەشكەنسېرى كۈدا دومىلاپ ئاۋارە قىلاتتى.

ـــ قوغۇنىڭىزغا گەپ ئۆگىتىپ قويۇپسىز، ئوسمىنىكا، پەقەت جىم تۇرغىلى ئۇنىمىدى. بۇ گەپ ئۇقىدىغان قوغۇن ئىكەن، مەن گەپ ئۇقىدىغان قوغۇننى كۆرمىگەن، بۇ قوغۇندىن قورقتۇم، بولدى، پىچمايمەن.

ـــ نېمە دەيدۇ، ما ئەخمەق، قوغۇنىڭ گەپ ئۇقىدىغىنى نەدە بار؟ قاچە، ئۆزۈم بىر پىچاي.

نامەت ئايۇپنىڭ قولىدىكى پىچاقنى ئېلىپ كۈدىغا بىرقانچە قېتىم سۈركەپ ئۆتكۈزەلمىگەندىن كېيىن:

ـــ شۇنىمۇ پىچاق دەپ قىستىڭمۇ؟ ـــ دەپلا تاراڭشىدە يەرگە تاشلىۋېتىپ ئۆزىنىڭ پىچىقىنى ئالدى.

— كۆرەرمەن، نامىتىكا، پىچىپ باققىنە.

— مانا كۆرۈپ تۇر، قوغۇن دېگەنگە سۇدەك ماڭمىغان پىچاقنى چۆرۈۋېتەرمەن.

نامەتمۇ «قوغۇننى ئۆرۈپ - چۆرۈپ پىچىقىنى قايتا - قايتا غىداپ باقتى. كۇدىنىڭ بىرىنى قويۇپ، يەنە بىرى بىلەنمۇ ھەپلىشىپ كۆردى، لېكىن ھېچقانداق قىلىپ پىچىقىنى ئۆتكۈزەلمىدى.

— سۇدەك ماڭغىنى شۇما، نامىتىكا، — قېنى چۆرۈۋەتمەيلىمۇ؟

— توختىغىنە، ما قوغۇننىڭ بۇرنى تۆشۈك تۇرىدۇ يا؟

نامەت كۇدىنىڭ ئوقلۇقىدىكى تۆشۈكنى كۆرۈپ قولىنى تىقىپ باقتى. بۇرنىما ئۇشكىدىن چىقىپ كامىردا تۇرۇپ قالغان پۈزەكلەرنى تاتىلاپ چىقاردى.

— ماڭ، ماڭەۋا ئايۇپ، ئۇشكىدە تەشكەن كۆتەككەنيا بۇ !

— كۆتەكنى ئۇقماي قوغۇن دەپ ئادەمنى بىرمۇنچە قايمۇقتۇرۇۋەتتى، ماۋۇ سارىڭ.

— كۆتەك؟ — دەپ تەڭلا سوراشتى ئايۇپ بىلەن ئوسمان گويا كېلىشۋالغاندەكلا.

— ھەئە، مانا تۇتۇپ باقمامسىلەر؟ كۆتەككەن بۇ !

ئايۇپ، ئوسمان ۋە ئوبۇلئاخۇنلارنىڭ ھەممىسى كۇدىنى بىر قېتىمدىن تۇتۇپ كۆتۇرۇپ بېقىشتى.

— كۆتەك بىلەن قوغۇننى بىلمىگۇدەك ھالغا كەپتۇق، ئاغىنىلەر، ئەمدى بولار، قويۇڭلار، كېتىلى، — دېدى ئوبۇلئاخۇن ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ.

ئۇلار ئورنىدىن تۇرۇپ ئالدى - كەينىگە دەسسىشىپ يۇرۇپ چىقىپ كېتىشتى. ئوسمان ئىشكىنى تاقاپ چىراغنى ئۆچۈرۈپ ياتتى. بېشىنى تەكىيىگە قويۇشى بىلەن تەڭ، گويا ئۆي پىرقىراپ ئايلىنىۋاتقاندەك، بېشى پەسكە، پۇتى ئاسمانغا بولۇپ قالغاندەك تۇيۇلۇشقا باشلىدى. كۆزلىرىنى يۇمۇۋېدى، سىرىق، قىزىل،

سۆسۈن رەڭ ئۇچقۇنلار كۆز ئالدىدا جىمىرلاپ بېشىنى تېخىمۇ قايدۇرۇشقا باشلىدى. يەنە بىر تەرەپتىن ئۇسسۇزلۇق ۋە ئاچلىق سېزىمى كۈچەيمەكتە ئىدى. ئۇ ھەر قېتىم نەشە چەككەندە ئاشۇنداق بولۇپ قالاتتى. ئۆيدە قانچىلىك نان بولسا ھەممىنى يەپ بولاتتى. ئاشۇ خۇمارى يەنە تۇتۇشقا باشلىدى. كۆزىنى ئېچىپ تۆشۈكلۈكتىكى قوشۇقلۇق سېۋەتكە قارىدى. ئادەتتە ئەزالارغا يەتمىسە يېرىمدىن بېرىلەتتى، لېكىن ئاشخانىدىكىلەر بۇ سېۋەتتىن نانىنى كەم قىلمايتتى.

ئوسمان ئورنىدىن تۇرۇپ تۆشۈكلۈككە باردى. قوشۇقلۇقنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ بىر نانىنى ئالدى. تۆشۈكتىن چۈشۈۋاتقان ئاي نۇرىدا ئۆي ئىچى غۇۋا كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئىشىك تەرەپتىكى تام يېنىدا تۇرغان چۆگۈن بىلەن قاپاقنى كۆتۈرۈپ باقتى. ھەر ئىككىلىسى قۇرۇق ئىدى. ئامالسىز ئورنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ نانىنى قۇرۇق يېيىشكە كىرىشتى. توساتتىن ئۇنىڭ كۆزى ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدىكى تاۋاقنىڭ ئاغزىچىلىك چوڭلۇقتىكى بىر ئاق نەرسىگە چۈشتى. «قېتىق، ئاشخانىدىكىلەر قېتىق ئەكىرىپ قويۇپتۇ. ۋاي - ۋاي - ۋاي ! ئەجەب بولدى، ياخشىمۇ بايىقى بەڭگىلەر كۆرۈپ قالماپتۇ...» ئوسماننىڭ ئاغزىغا سېرىق سۇ يىغىلىپ كەتتى.

يوتقانىنى يېپىنىپ تىزلىنىپ ماڭغان پېتىچە ھېلىقى «قېتىق»نىڭ قېشىغا باردى. قاچا - قوشۇق يۇيۇشقا ئالدىراپ نانىنى بىر چىشلەمدىن ئوشتۇپلا «قېتىق»قا مىلاپ ئاغزىغا سېلىۋەردى...

ئەتىسى ئۇ ئورنىدىن تۇرغاندا، ئاغزى - بۇرنىنىڭ قىچىشىۋاتقانلىقىنى سېزىپ، قاشلاش ئۈچۈن قولىنى ئاپىرىۋىدى، ئاغزىغا چاپلىشىپ كەتكەن يۇڭلار قولىغا چىقتى. مەيدىسىنى قانداقتۇر يىرىك، يېقىمسىز بىرنەرسە ئاغرىتماقتا ئىدى. «بۇ نېمە ئىشتۇ؟» دەپ ئويلىغىنىچە ئورنىدىن تۇردى.

ئۆتۈكىنى كىيىش ئۈچۈن يوتقانىنىڭ ئاياغ تەرىپىگە بېرىپ، كىگىزنىڭ تاۋاق ئاغزىچىلىك چوڭلۇقتىكى بىر يېرىدىن يۇمىلاقلىنە بىر تۆشۈك ئېچىلىپ قالغانلىقىنى كۆردى ۋە شۇ ھامان ئاخشام قېتىقلا نان مىلاپ يەپ چۈش كۆرگەندەك قىلغىنىنى ئېسىگە ئالدى...

8

نادىرنىڭ گۈڭشېدىن قايتىپ كېلىپ ئىشقا چۈشكىنىگە مانا بۈگۈن ساق بىر ھەپتە بولدى. بۇ بىر ھەپتە داۋامىدا ئۇ ئىنسانىنىڭ ئەقلىگە سىغمايدىغان نۇرغۇنلىغان ئاجايىپ - غارايىپ ئىشلارنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆردى، قۇلىقى بىلەن ئاڭلىدى. ھەر قېتىم ئاشۇنداق ئىشلارنى كۆرگەندە ياكى ئاڭلىغاندا، ئۇنىڭ قەلبىدە: «بۇ زادى نېمە ئۈچۈن ؟» دېگەن بىر سوئال پەيدا بولاتتى، لېكىن قانچە ئويلاپمۇ جاۋاب تاپالمايتتى. قەدىمدە بىر دېگۈدەك پەيدا بولۇپ جاۋابسىز قېلىۋاتقان بۇ سوئاللار ئۇنى قىينايتتى. تىت - تىت بولغان نادىر بەزى كېچىلىرى تاڭ ئاتقۇچە ئۇخلىيالماي، قوقاستىكى قىلدەك تولغىنىپ چىقاتتى. مۇنداق چاغلاردا ئۇ ھەربىي قىسىمدىكى تۇرمۇشنى، شوخ، چاقچاقچى سەپداشلىرىنى، بولۇپمۇ ئۆزىگە ھەققانىيەت ئىدىيىسىنى سىڭدۈرگەن، ئوقۇتۇپ ساۋاتلىق قىلىپ، كۆزىنى ئاچقان پېشقەدەم ئوفىتسېرنى ياد ئېتەتتى... بۇگۈن كەچ بىر قىسىم ئەزالار ئەترەتنىڭ ئاتخانىسىدىن قىغ چىقىرىشقا ئورۇنلاشتۇرۇلغانىدى. ئېرىق - ئۆستەڭلەر رېمونتىنى كۆزدىن كەچۈرۈپ كەچ قايتقان نادىر ئاشخانىغا كىرىپ ئۆزىگە ئېلىپ قويۇلغان ئىككى ئاياق ئۇماچنىڭ بىرىنى ئىچتى. يەنە بىرىنى ئېلىپ سەلەي بوربورنى يوقلاپ چىقىش ئۈچۈن ماڭدى. ئاقكۆل بويىچىلا ئەمەس، پۈتۈن گۈڭشي ھەتتا ناھىيە بويىچىمۇ تەڭدىشى يوق بۇ ئېگىز ۋە زور ئادەم،

ئاشخانىنىڭ ئۈمىچىغا تويمىغانلىقتىن، ئامالسىز ئاشنى ئىتتىك ئىچىپ ئىككى قېتىم نۆۋەت كەلتۈرۈشنى ئادەت قىلىۋالغان بولۇپ، قىزىق ئۇماچ ئۇنىڭ ئىچكى ئەزالىرىنى كۆيدۈرۈپ زەخىملەندۈرۈپ قويغاچقا، تەرەت تۇتالماسلىق كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ قالغانىدى. ئۇ نادىرنى كۆرۈپ ئۇزاقتىچە كۆز ياشلىرىنى توختىتىۋالالمىدى، كېيىن نادىرنىڭ قولىنى تۇتۇپ تۇرۇپ:

— مەندەك نىجاسەتكە پېتىپ قالغان ئادەمنى يوقلاشقىمۇ ئادەم چىقىدىكەن، ئىشقا سالىدىغان چاغدا «سەلىيىكامنىڭ كۈچى بار» دەپ پېتىپ قالغان هارۋىنى، تۆت ئادەم كۆتۈرەلمەيدىغان كۆتەكلەرنى يالغۇز ماڭا كۆتەرتكەنلەر مانا ئەمدى كېسەل بولۇپ يېتىپ قالسام بىرەر قېتىمىمۇ يوقلاپ چىقاي دېمىگەن، ئەمدى مۇرادىمغا يەتتىم، بالام، ئۆلۈپ كەتسەممۇ ئارمىنىم يوق، — دېدى.

نادىر ئۇنىڭ سۆزلىرىنى تەستە ئاڭلىيالىدى، چۈنكى ئۇنىڭ ئاڭلىغان ئادەمنىڭ يۈرىكىنى ئىختىيارسىز جىغىلدىتىۋېتىدىغان ئىلگىرىكى بوم، هەيۋەتلىك ئاۋازى ئەمدى قالمىغان؛ مەڭزى ۋە ئېڭىكىنىڭ سۆڭەكلىرى تومپىيىپ چىقىپ، يۈز تېرىلىرى خۇددى قاپاق لېشىدەك سولىشىپ ساڭگىلاپ كەتكەنىدى.

— كۆڭلىڭىزنى بۇزماڭ، سەلەيكا، — دېدى نادىر تەسەللى ئېيتىپ، — مەن ناهىيە تەرەپكە ئۆتسەم دوختۇر بىلەن كۆرۈشۈپ سىزگە دورا ئالغاچ كېلىمەن. چوقۇم ساقىيىپ كېتىسىز.

— ياخشى سۆزۈڭگە رەهمەت، بالام، مېنىڭ كۆڭلۈمگە هەممە ئىش ئايان، مەن ئەمدى ساقىيالمايمەن، ياخشى - يامان دېيىشكەن بولساقمۇ مەندىن رازى بولغىن !...

سەلەي بوربورنىڭ ئاران - ئاران مۆلدۈرلەپ تۇرغان جانسىز كۆزلىرىدىن يىپى ئۈزۈلگەن مارجاندەك تۆكۈلۈۋاتقان مونچاق - مونچاق ياشلارغا قاراپ، نادىرنىڭ ئىچى سىيرىلىپ كەتتى. «راستتىنلا ساقىيالماي قالارمۇ؟ بىرەر ئامال قىلىپ داۋالىتىپ

ئۇيغۇرچە كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ساقايتىۋالىدىغان ئىشنى قىلىش كېرەك ئىدى. ئەمما، بىزنىڭ ئاقكۆل تۇرماق، گۈڭشېدىمۇ دوختۇر يوق ئىكەن. ئىلگىرىغۇ قەلەمشار ئۇستام تېڭىپلىق قىلاتتى. پولات تاۋلايمىز دەپ شۇ بىچارە ئادەمنىمۇ نابۇت قىلىشىپتۇ؛ راخمان موللامنىڭ يېنىغا ئاپىرىپ باقساقچۇ؟ كىشىلەر جانىنى قۇتقۇزۇش ئۈمىدىدە ئۇ يەرگە ئەتىگىنى - ئاخشىمى مەخپىي بېرىپ يۈرگىنى بىلەن، راخمان موللامنىڭ قولىدىن دۇئا ئوقۇشتىن باشقىسى كەلمەيدۇ. ناھىيىگە ئاپىرىپ باقايلى دېسەك، ئارىلىق يىراق، ئۇنىڭ ئۇستىگە «كوپىراتسىيىنىڭ ئات - ئۇلاغلىرىدىن شەخسلەرنىڭ پايدىلىنىشىغا قەتئىي رۇخسەت يوق!» ئىكەن... قانداق قىلىش كېرەك؟ قاراپ تۇرۇپ سەلەيكامدەك كەمدىن - كەم ئۇچرايدىغان ئادەمنى ئۆلۈمگە ئۇزىتىپ قويارمىزمۇ؟ ئاقكۆلدە، ياق، ئاقكۆلدىلا ئەمەس، پۈتۈن ناھىيىدىمۇ ئەمدى مۇنداق ئاۋازلىق، مۇنداق كېلىشكەن قاۋۇل، كۈچتۇڭگۇر ئادەم ھەرگىز دۇنياغا تۆرەلمەيدۇ!...»

نادىر ئاشۇلارنى خىيالىدىن ئۆتكۈزۈپ ئورنىدىن تۇردى. سەلەي بوربور بىلەن خوشلىشىپ ئاتخانىغا قاراپ ماڭدى. ئەزالار ئاي قاراڭغۇسىدا مۆدۈرۈپ - چوقۇرۇپ، ئاتخانا ئالدىغا ئېغىلنىڭ قىغلىرىنى دۆۋىلەۋاتاتتى. باشلار ساڭگىلىغان، گەۋدىلەر مۈكچەيگەن بولۇپ، پۈتلار گويا غايەت ئېغىر بىر نەرسىنى ئېسىپ قويغاندەك ئاران - ئاران يۆتكىلەتتى. بۇنىڭغا قاراپ نادىر ئابدۇللانىڭ: «مىدى - مىدى، كوپىراتسىيە مېنىڭمىدى، سېنىڭمىدى؟...» دېگەن سۆزلىرىنى يادىغا كەلتۈردى. «دېمىسىمۇ ئابدۇللانىڭ سۆزلىرى ئورۇنلۇق، — دەپ ئويلىدى ئۇ ئىچىدە، — خۇددى ئېشەك ئۆلمەپتۇ، ئىشتىنىمۇ نېرى كەتمەپتۇ دېگەندەك، ئىش تېخى تۈگىمىگەن، ئەزالار تېخى ئارام ئالالمىغان، ھەممە ئىش بەئەينى ئالۋاڭغىلا ئوخشايدۇ. ئوسمانىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، مۇنداق ئالۋاڭدىن جاق تويمىغان بىرمۇ ئادەم يوق. ئەجەبا بۇنى ھۆكۈمەت ئۇقمامدىغاندۇ؟ ئۇقسا بىلىپ تۇرۇپ

نېمىشقا ئۆزگەرتمەيدىغاندۇ؟ تېخى بۇنى ئاز دەپ چوڭ - كىچىك ھەممە ئادەمگە بىردىن قاپاق كۆتۈرتۈپ ئۆزىنىڭ سۆيدۈكىنى يىغىش ۋەزىپىسىنىمۇ قوشۇپ يۈكلەپتۇ. «كۆتۈرەلمىسەڭ ساڭگىلىتىۋال» دېگەندەك، ئۇنى كېچە - كۈندۈز يېنىدىن ئايرىماي، نەگە بارسا شۇ يەرگە ئاپارمىسا تېخى بولمىغان، ئاشۇلار دېگەندەك سۆيدۈك بىلەن سۆڭەك كۈلىنى ئارىلاشتۇرسا راستتىنلا شۇنداق ئالىي دەرىجىلىك ئوغۇت ياسىلامدىغاندۇ؟ مۇبادا راست ياسىلىدۇ دېيىلگەن تەقدىردىمۇ، جاھانىنىڭ نەرىدە قاپاققا مەجبۇرىي سىيىپ، ئۆزىنىڭ سۆيدۈكىنى ئۆزى كۆتۈرۈپ پۇراپ يۇرىدىغان ئىش باردۇ ؟ ئىنسانىنىڭ ئەقلىگە سىغمايدىغان مۇنداق بىمەنىلىكلەرنى زادى ئۆزگەرتكىلى بولماسمۇ ؟... بولىدۇ. چوقۇم بولۇشى كېرەك ! قېنى ئاۋۋال ئوغۇتنى ياساپ سىناق قىلىشىپ باقسۇن، جەزمەن ئۇنىڭ نەتىجىسى (ئۆزى بەش تەڭگە، توقۇمى ئون تەڭگە) دېگەندەك بولىدۇ. ئەنە شۇ چاغدا...»

نادىر ئەنە شۇلارنى ئويلاۋاتقاندا، قىغ دۆۋىسىنىڭ ئۇ تەرىپىدىن ئىككى چوكانىنىڭ قىلىشىۋاتقان گېپى ئاڭلاندى:

— تۇرۇپ تۇرۇڭلار، ئاداش، مەن بىر سىيىۋالاي.

— قاپىقىڭلىنى ئېغىلدا قويغاندەك قىلىۋاتاتتىڭلا، شۇنىڭغا سىيمەمسىلە؟

— ئوش، كىچىكمىدە ئانام شۇمەككە سىيگۈزۈپ بوپتىكەن، ئەمدى چوڭ بولغاندىمۇ ئاشۇ خەقنىڭ گېپىگە ئەخمەق بولۇپ سوغۇقتا قاپاققا دۇملەپ ئولتۇرامدىمەن؟

— ھېلى سۆيدۈك تاپشۇرۇۋالمىدىغان چاغدا قانداق قىلىسىلە؟

— قانداق قىلىتتىم، ئازگالدىكى زەي سۇدىن قاپاققا پىشكى قۇيۇپ نامەت بەڭگىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىۋېتىمەن شۇ...

بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ نادىرنىڭ كۈلكىسى قىستىدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە جاۋابسىز سوئاللار بىلەن تولۇپ كەتكەن سۇنۇق كۆڭلىمۇ بىرئاز كۆتۈرۈلۈپ قالغاندەك بولدى. چۈنكى، ھېچكىمنى ئاڭلىمايدۇ، دەپ چىن يۈرەكتىن ئېيتىلغان بۇ

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

تەبىئىي سۆزلەرگە بىر خىل ئىچكى قارشىلىق يوشۇرۇنغانىدى. نادىر ئۆزىنىڭ ئاڭلاپ قالغانلىقىنى ئۇلار ئۇقسا خىجىل بولۇپ قالمىسۇن دەپ چاندۇرماي تىزلا ئاتخانىغا كىرىپ كەتتى. ئات، كالا، قوي ئېغىللىرى تۆتاشتۇرۇپ سېلىنغان ئاتخانىنىڭ بىرىنچى ئېغىلىنىڭ چوڭ ئىشىكى ئوچۇق بولۇپ، ئىشىك ئۈدۈلىدا بىر جىنچىراغ غۇۋا پىلىلداپ يېنىپ تۇراتتى. ئىشىكتىن تىزلا كىرىپ قالغان نادىر بىر - ئىككىيلەننىڭ قىغ ئۇسۇپ بېرىۋاتقانلىقىنى، بىر نەچچە ئايالنىڭ تېخى چىقىرىلمىغان قىغنىڭ ئۇستىدىلا تامغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ ئۇيقۇغا كەتكەنلىكىنى كۆردى.

— ئۆھۇ ! ئۆھۇ ! !

كىمدۇر بىرى بەلگە بەرگەندەك ئادەتتىن تاشقىرى قاتتىق ئاۋازدا زورمۇزور يۆتەلدى. تامغا يۆلىنىپ ئۇخلاپ قالغان ئايالالار ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كۆزلىرىنى ئۇۋۇلىغان هالدا قىغ ئۇسۇپ بېرىۋاتقانلارنىڭ ئالدىغا كېلىپ تاغىرىنىڭ ئاغزىنى ئاچتى. نادىر كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ، ئۇلارنىڭ ئانىسى دېمەتلىك ياشانغان ئايالالار ئىكەنلىكىنى بىلدى. ئۇلارغا ئىچى ئاغرىپ كۆڭلىدىكى سۆزلەرنى قىلغۇسى كەلدى. لېكىن، مۇنداق ئالدىراڭغۇلۇقنىڭ بەزىدە پايدىسىغا قارىغاندا زىيىنى كۆپرەك بولىدىغانلىقىنى هېس قىلىپ تۇرۇپ قالدى. گەپ - سۆزسىز كېلىپ، بىرىنىڭ قولىدىكى ئارىنى ئېلىپ قىغ ئۇسۇشقا باشلىدى.

ئېغىلدا جىمجىتلىق هۆكۈم سۈرمەكتە ئىدى. پەقەت ئارىنىڭ قىغقا سانجىلغان يېنىك ئاۋازى بىلەن قىغ توشۇۋاتقانلارنىڭ چېچىلغان ئەخلەت، ئوت - چۆپلەرنى دەسسىگەن تىۋىشلىرىلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. قىغنى ئۇسۇپ بولغان ئايالالار تالاغا چىقىپ كېتىپ بىر هازادىن كېيىن كىردى. ئۇلار بىر - بىرىگە قارىشىپ بىر نېمىلەرنى يوشۇرۇن ئىما قىلىشتى، ئاخىر بىرى ئېغىز ئاچتى:

— بالام نادىر، سەن باشقىلاردەك مۇدىر - پۇدىر دېيىشمىمزنى ئانچە خالاپمۇ كەتمەيسەن، شۇڭا بىزمۇ سېنى ئۆز بالىمىزدەك كۆرۈپ بالام دەۋاتىمىز. بايا ئۇخلاپ قالغىنىمىزنى كۆرۈپ باشقا گەپمۇ قىلمىدىڭ. بىز بۇنىڭدىن بەك خۇش بولدۇق. ئەگەر سېنىڭ ئورنۇڭدا باشقا بىرى بولىدىغان بولسا، ئانا پىشاتتى. بۇ ئىش ئىت يىلىدىن ئېشەك يىلىغىچە پىشانمىزدىن ئېرىمەيتتى... ئەمدى...

سۆزلەۋاتقان ئايال دۇدۇقلاپ توختاپ قېلىۋىدى، يەنە بىرى داۋاملاشتۇردى:

— ئەمدى بالام، سانىي ئاچاڭمۇ خجىل بولۇپ ئېيتالمىدى. گەپنىڭ راستىنى ئېيتساق، بىز مەشەدە ئالتە خوتۇن بار ئىكەنمىز، ئۇيقۇسىزلىققا پەقەت چىدىيالمىدۇق. «مىڭ كۈن ئۇخلىماسلىق» دېگەن گەپ چىققىلىمۇ ئۇزۇن بولۇپ كەتتى. يا ئۇ مىڭ كۈن پۇتمىدى، يا بۇ جان چىقمىدى. ئەمدى ھەممىمىز مۇسۇلمانكەنمىز. رۇخسەت قىلساڭ، بۇگۈن ئاخشام كىچىككىنە ئۇخلىۋالساق دېيىشكەنىدۇق. بايا ساڭا دېيەلمىگەن گەپمۇ شۇ ئىدى...

نادىر ئويلىنىپ قالدى. رۇخسەت قىلىۋېتەي دېسە، ئۆزىنىڭ پېيىدە يۈرگەن ئوسمان قاتارلىقلارنىڭ بىلىپ قېلىپ قەستەن ئاۋارىچىلىك تۇغدۇرۇشىدىن ئەنسىرەيتتى. «ياق» دەي دېسە، بۇنىڭغا ئەسلىي تىلى بارمايتتى. شۇنداقتىمۇ كۆز ئالدىدا بىر ئېغىز سۆزگە تەلمۇرۈپ تۇرۇشقان بۇ بىچارە ئاياللارغا بىر نەرسە دەپ جاۋاب بەرمەيمۇ بولمايتتى ! ئۇ ئاخىر ئېغىز ئاچتى:

— بولىدۇ، بېرىپ ئۇخلىۋېلىڭلار. لېكىن ئەتىگەنلىك دولقۇنغا ئۇلگۈرۈپ چىقمىساڭلار بولمايدۇ.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ئاياللار خۇشاللىقىدا ئۇنىڭغا ئۇزۇن ئۆمۈر تىلىشىپ كەتتى. تاغارلىرىنى قېقىشتۇرۇپ، سۆيدۈك قاپاقلىرىنى ئىزدەپ مېڭىۋىدى، قىغ ئۇسۇۋاتقان ئەرلەردىن بىرى:

— ئوسمان مۇدىر ئۇقۇپ قالارمىكىن، — دېدى.
نادىر ئۇنىڭغا ئالدىنى قىلىپ تۇرۇپ زەردە بىلەن جاۋاب بەردى:
— مەن ئۆزۈم ئىگە!
ئەزالار تارقاپ كېتىشتى. ھەممە ئادەم كەتكەندىن كېيىنمۇ نادىر نىڭ ئۇندىمەي تۇرۇشىنى كۆرگەن ئابدۇللا ئاستا ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ سورىدى:
— مۇنچىۋالا ئويلىنىپ نېمە قىلىسەن، ئاداش. بۇگۈن بەڭگىلەرنىڭ يىغىلىدىغان كۈنى، بۇ چاغقا بېشىنى قاپاق، كۆزىنى چاپاق قىلىشىپ، ئاسمانغا قاراپ ئەرشىنى، يەرگە قاراپ كەشنى كۆرۈۋاتىدۇ ئۇلار، ئوسمان بەڭگى كېلىپ قالغان تەقدىردىمۇ...
— ئۇنى ئويلاۋاتقىنىم يوق، ئابدۇللا، مېنىڭ ئاقكۆلده سەندىن ئارتۇق دوستۇم يوق، ھەممە ئىشىم ساڭا ئايانغۇ...
نادىر كۆڭلىدىكىنى ئېيتماقچى بولۇپ ئېھتىيات يۈزىسىدىن ئەتراپقا قارىدى.
— بىلدىم، — دېدى ئابدۇللا ئاڭغىچە ئېغىز ئېچىپ، — ئۆتكەندە سەن بىلەن بىر پاراڭلاشماقچىدىم. ھېچ ۋاقىت بولمايۋاتىدۇ، دېگەن چېغىدىلا كۆڭلۈم سەزگەن.
— ئۇنداقتا بىزنىڭ ئۆيگە كېتەمدۇق؟
— ئۇ پارىڭىمىز ئۇچۇن ھەر ئىككى ئۆي ئەپلەشمەيدۇ. ئاتا - ئانىلىرىمىز تۇرسا، قانداق ئوچۇق پاراڭلاشقىلى بولىدۇ؟
— ئەمىسە، سىرتتا ئايلانغاچ پاراڭلىشايلى.
— قىش ۋاقتى تالادىن ئۆي ياخشى، ئاداش، ھازىر ئەزالارنىڭ ھەممىسى ئۆيلىرىگە كېتىپ بولدى. ئايۇپ قىغ چىقىرىۋاتقانلارنى بار دەپ ئاتخانىغا تېخى خېلى ئۇزۇنغىچە كەلمەيدۇ. ئېغىل بولسىمۇ مەشەدە پاراڭلىشىۋېرەيلى.
ئۇلار قىغ ئوستىگە بىر ئازدىن سامان تۆكۈپ ئوستىدە ئولتۇردى. غاڭزىغا تاماكا سېلىپ بىر تال پوتاقنى يېرىپ

جىنچىراغنىڭ ئوتىغا يېقىن تۇتاشتۇردى:

ــ قېنى ئاداش، بىر سۆزلىگىن. شۇ چاغقىچە مەن نېمىشقا ئادالەتنى كۆرمەيمەن؟ ئۇ زادى ئاقكۆلده بارمۇ، يوقمۇ؟ يوق بولسا نەگە كەتتى؟ نېمىشقا كەتتى؟ مۇشۇلارنى قالدۇرماي بىر سۆزلىگىنە.

ئابدۇللا غاڭزىنى ئاخىرقى قېتىم بىر شورۇپلىپ، ئۆتۈكىنىڭ پاشنىسىغا ئۇرۇپ تاماكا كۈشەندىلىرىنى قاققاچ گەپ باشلىدى:

ــ سۆزلىسەم گەپ جىق، ئاداش. سەن ھەربىيلىككە كەتكەندىن كېيىن بىر ـ ئىككى يىل ئۆتۈپلا شەرىخان ئاچام قازا قىلىپ، ئادالەت ئاكىسى بىلەن يالغۇز قالدى. كېيىن ئاۋۇت ئۆيلەندى. ئۇ ئالغان خوتۇننى سەنمۇ بىلىسەن. ئېگىز لاڭقادىكى ھېلىقى پىچاق قىسىپ يۇرىدىغان، تاماكا چېكىدىغان دارازا خوتۇن يادىڭدىمۇ؟ ئاۋۇت ئاشۇ ئەركەكزەدەكنى ئالدى. شۇنىڭ بىلەن ئاۋۇتنىڭ ئۆيى بەڭگىلەرنىڭ ئۇۋىسى، قىمارۋازلارنىڭ تاۋكاسىغا ئايلىنىپ كەتتى. بىچارە ئادالەت ئاكىسىغا يالۋۇرۇپ ئاڭلىتالماي، تەربىيە قىلىسىڭىز دەپ مېنىڭ يېنىمغىمۇ كەلدى. مەن ئاۋۇتقا خېلى قاتتىق گەپ قىلىپمۇ باقتىم، پايدىسى بولمىدى. بىر ـ ئىككى يىل ئۆتۈپ دايۆجىڭ باشلىنىشى بىلەن تەڭ ئاۋۇت ئاغرىقچان بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ بەڭگى ئۇلپەتلىرى قىلچە يۇز ـ خاتىر قىلماستىن، بىر ئۆيدىن بىر ئەركەك بولمىسا قەتئىي بولمايدۇ، دەپ ئۇنى تاغقا پولات تاۋلاشقا ئەۋەتتى. شۇ كەتكەنچە ئاۋۇت تاغدىن قايتىپ كېلەلمىدى. ھېلىقى خوتۇن ئاۋۇت قازا قىلغاندىن كېيىنمۇ ئۆيدىن چىقىپ كەتمىدى. مەن بېرىپ ئۇنى كەتكۈزۈۋېتەي دەپمۇ ئويلىدىم، لېكىن ئۇنى كەتكۈزۈۋەتسەم ئادالەت يالغۇز قالىدىكەن، شۇڭا بىر مەزگىل ئادالەتكە ھەمراھ بولۇپ تۇرۇپ تۇرسۇن دەپ بارمىدىم. ئارىدىن بىرنەچچە ئاي ئۆتۈپ ئېتىزلىقتا ئادالەت بىلەن سۆزلىشىپ قالدىم...

ئابدۇللا گېپىنى توختىتىپ جىم بولۇپ قالدى. نادىر ئۇنىڭغا

قاراپ تەقەززا بولغان هالدا سوربدى:

ــ ئۇ نېمە دېدى؟ گېپىڭنى توختىتىۋالدىڭغۇ؟

ئابدۇللا خېلىغىچە ئىككىلىنىپ تۇرۇپ قالدى. ئىككىلىنىپ قالغانلىقىنى چاندۇرماسلىق ئۈچۈن نادىرنىڭ غاڭزىسىنى ئېلىپ تاماكا سالدى. نادىر ئۇنىڭغا ئوت يېقىپ بېرىۋېتىپ يەنە سوربدى:

ــ ئۇ زادى نېمە دېدى؟ تېزرەك دېسەڭچۇ؟

ئابدۇللا ئاغزىدىكى قويۇق ئىسنى ھاۋاغا پۈۋلىۋېتىپ، غاڭزىنى نادىرغا تۇتۇپ بەرگەندىن كېيىن دېدى:

ــ سەن بىزنىڭ ئارىمىزدا ئەزەلدىن يوشۇرىدىغان گەپ بولمىغان، ئاداش. راستىنى دېسەم، ھېلىقى خوتۇن ئادالەتنى كۆزگە ئىلماي نۇرغۇن بۇزۇقچىلىقلارنى قىپتۇ. ئادالەت چىرايلىق نەسىھەت قىلسا ئاڭلىماپتۇ. ئەمىسە ئۆيدىن چىقىڭ دېسە، بىشەملىك قىلىپ تېخى چىققىلى ئۇنماپتۇ. بۇلارنى ئاڭلاپ ناھايىتى ئاچچىقىم كەلدى. بېرىپ ئۇ ئىنسابسىز دەللىنى قوغلاپ چىقارماقچى بولدۇم، لېكىن ئۇ كەتكەندىن كېيىن ئادالەتنىڭ نەدە تۇرۇشىنى ئويلاپ يەنە بېشىم قاتتى. ئادالەتنىڭ ئۆزىدىن بىر سوراپ باقاي دەپ سورىسام، «سىزچە، نەدە تۇرسام بولار؟» دەپ يەنە مەندىن سوراۋاتىدۇ. گېپىنىڭ تېگىدە گەپ بارلىقىنى سېزىپ قالدىم. چاقچاققا يۆلەپ: «ئىسلام ئاكامنىڭ ئۆيىدە زىۋىدىخان ئاچامغا ھەمراھ بولمامسىز؟» دېسەم، قىزىرىپ كېتىپ: «مەنمۇ شۇنداق ئويلىغان...» دېدى. شۇنىڭ بىلەن كۈندۈزى ۋاقىت چىقىرالماي، بىر ئاخشىمى دولقۇندىن يېنىپ ئۆيگە باردىم...

ئابدۇللا يەنە جىم بولۇپ قالدى.

ــ ھە، كېيىن قانداق بولدى؟ ــ دەپ سوربدى نادىر.

دەل شۇ چاغدا سىرتتىن كېلىۋاتقانلارنىڭ ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى.

ــ بەڭگىلەر يىغىلىشتىن تاراپتۇ، ــ دېدى ئابدۇللا سىرتقا قۇلاق سالغاچ، ــ ئايۇپ ئاتاخانىسىغا كەلگەن چېغى.

— بىرنەچچە ئادەمنىڭ ئاياغ ئاۋازى كېلىۋاتىدۇغۇ؟
ئاياغ تىۋىشى بارغانچە يېقىنلىشىشقا باشلىدى.
— ئوسمانمۇ بىللە كەلگەن ئوخشايدۇ.
دېگەندەكلا سىرتتا ئوسماننىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:
— يەر يەپكەتتىمۇ ما خەقنى، بىرىمۇ كۆرۈنمەيدۇ يا؟
— ئاۋۇ كالا ئېغىلىدا چىراغ يېقىقلىق تۇرىدۇ، ئوسمىنىكا، يۈر، كىرىپ باقايلى. ھەممىسى شۇ يەردە ئۇخلىغىلى تۇردىمۇ بۇ نان قېپىلىنىڭ.
ئوسمان بىلەن ئايۇپ ئېغىلغا كىرىپ كەلگەندە نادىر بىلەن ئابدۇللا غاڭزىدىكى تاماكىنى پاتاق قۇلىقى بىلەن تۇتاشتۇرۇۋاتاتتى.
— ئەزالارنىڭ بىرىمۇ كۆرۈنمەيدۇ يا؟ — دېدى ئوسمان نادىرغا قاراپ.
نادىر تۇتاشتۇرغان تاماكىسىنى قاتتىق بىر شوراپ، غاڭزىنى ئابدۇللاغا تەڭلەۋېتىپ جاۋاب بەردى:
— تېخى ھازىرلا ئىشتىن چۈشۈپ ئۆيلىرىگە كېتىشتى.
— كىمنىڭ رۇخسىتى بىلەن كەتتى؟
— مەن رۇخسەت قىلدىم.
— خاتا قىپسىز، يۇقىرىدىن مىڭ كۈن ئۇخلىماسلىقنى تەكىتلەۋاتسا، توخۇ قوناقىغا چىقار - چىقمايلا ئەزالىنى قويۇۋەتسەك، قانداقمۇ چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلىگىلى بولىدۇ؟
نادىر ئاتىسىغا ئالغاچ كەلگەن، لېكىن ئاتىسى ئالغىلى ئۇنىمىغان قويۇن سائىتىنى تۇنجى قېتىم ئېلىپ قارىدى. ئىستىرىلكا توپتوغرا بىرگە توغرىلانغانىدى. سائىتنى يانچۇقىغا سېلىۋېتىپ دېدى:
— كۈندىكىدىن پەقەت ئىككى سائەتلا بۇرۇن قويۇپ بېرىلىپتۇ. بۇنىڭ مەسئۇلىيىتى سۇرۇشتۇرۇلسە، مەن ئۆزۈم ئىگە.
ئوسمان «قېنى كۆرەرمىز!» دېگەندەك قىلىپ «ھىم!» دەپ دىمىغىنى قېقىپ قويۇپ چىقىپ كەتتى. ئايۇپ چىراغنى ئېلىپ

ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ماڭدى. ئاتخانا بىلەن بايىقى ئېغىلنىڭ ئارىلىقىدا سۇۋاقلىرى چۈشۈپ كەتكەن بىرلا توقۇما تام بولغاچقا، ئەمدى ئابدۇللانىڭ سۆزىنىڭ ئاخىرىنى داۋاملاشتۇرۇش ئەپسىز ئىدى. نادىر بىلەن ئابدۇللامۇ ئورنىدىن تۇرۇپ تالاغا قاراپ مېڭىشتى.

9

ئابدۇللا ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم نادىرنىڭ گېپىنى يەردە قويدى. ئاتخانىدىن يېنىپ چىققاندىن كېيىن «بەك ھېرىپ كەتتىم...» دېگەننى باھانە قىلىپ ئادالەت ھەققىدىكى سۆزنىنىڭ داۋامىنى دېگىلى ئۇنىماي ئۆيىگە قاراپ ماڭدى. نادىر گەرچە ئاقكۆڭلىدىكى ئەڭ يېقىن دوستى بولغان ئابدۇللانىڭ بۇ ئىشىدىن بىرئاز غەيرىيلىك ھېس قىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئامالسىز ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ قالدى. نادىردىن بارغانسېرى يىراقلاپ كېتىۋاتقان ئابدۇللا شۇ تاپتا: «ئۇ كۇندىكى ئىشنى نادىرغا دېسەم بولارمۇ، دېمىسەم بولارمۇ؟» دېگەن بىرلا نەرسىنى ئويلاۋاتاتتى. ئويلا ـ ئويلا ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن شۇ كۇندىكى ئىشلار بىر ـ بىرلەپ ئۆتۈشكە باشلىدى.

ئادالەت بىلەن كۆرۈشكەن كۈنى ئابدۇللا كەچلىك دولقۇندىن تاراپ ئۆيىگە باردى ـ دە، كەتمەننى يەردە قويۇپ، ئاۋۇال قورساقنىڭ كەم قالغان قىسمىنى سۇ بىلەن بولۇشىغا توشقۇزدى، ئاندىن ئانىسىغا: «ئىسلامكاملارنىڭ ئۆيىگە بېرىپ نادىرنىڭ ئىشىنى ئۇقۇشۇپ كېلىمەن» دەپ قويۇپ ئۆيدىن چىقىپ كەتتى. ئابدۇللا بىلەن ئادالەتنىڭ ئۆيىنىڭ ئارىلىقى خېلى بار ئىدى. «مەن بارغۇچە ئۇلار يېتىپ قالمىسۇن» دەپ ئىتتىك ماڭغاچقىمۇ، تەرلەپ چىلىق ـ چىلىق بولۇپ كەتتى. ئىشىك تۈۋىگە بېرىپ ئۇلارنىڭ ياتقان ـ ياتمىغانلىقىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن، ئىشىك شىلىنىڭ يوچۇقىدىن ئۆي ئىچىگە

قارىدى. نە چىراغ، نە ئوچاقتىكى ئوت ئۇچقۇنى كۆرۈنمەيتتى. قۇلىقىنى يوچۇققا يېقىن ئەكىلىپ تىڭشاپ باقتى. بىلىنەر - بىلىنمەس دەرىجىدىكى تىنىق ئاۋازدىن باشقا ھېچقانداق سادا يوق ئىدى. ئابدۇللا ئۇلارنى ئۇخلاپ قاپتۇ دەپ پەرەز قىلدى. «ئويغىتايمۇ، ئويغاتمايمۇ؟» دەپ ئىككىلىنىپ بىر دەم تۇردى. ئۇ بۇ يەرگە كېلىپ بولغۇچە ھېرىپ كەتكەنىدى، دېمىنى ئالغاچ ئويلىدى. ئاخىر: «ھامان كەپتىمەن، قايتىپ كەتسەم يەنە قاچان كېلەلەيمەن؟ ئۇنىڭدىن كۆرە ئويغىتاي...» دېگەن يەرگە كەلدى. ئىشىكنى مۇشتلاش ئۇچۇن قولىنى كۆتۈرۈۋىدى، ئۆي ئىچىدىن ئاۋاز چىققاندەك قىلدى. ئابدۇللا جىم بولۇپ تىڭشىدى:

— ئادالەت، ھوي ئادالەت!

— ھە! يەنە نېمە گەپ؟

— بايىقى گەپنى ئويلاپ كۆردىڭىزمۇ؟

— بولدى، بولدى! — دېدى ئادالەت ئۇنىڭ گېپىنىڭ ئاخىرىنى كۇتمەيلا زەردە بىلەن، — بىر گەپنى تېپىۋالسىڭىز يانداۋۇرمىلاپ دەۋېرىدىكەنسىز، ھېرىپ كەتكەندە ئادەمنى بىر ئۇخلىغىلى قويۇڭا.

— ھېلىمۇ گېپىمگە كىرسىڭىز ھەممە جايادىن قۇتۇلۇپ ھېرىپ كەتمەيدىغان بولىسىز يا؟

— جايادىن قۇتۇلمىسامۇ، ئۆمۇرۋايەت ھېرىپ ئۆتسەممۇ مەيلى، لېكىن ھەرگىزمۇ سىزنىڭ گېپىڭىزگە كىرەلمەيمەن.

— ھەي ئەخمەق، ھەي ئەخمەق! سەندىكى چىراي مەندە بولسىچۇ؟! ئېتىزلىقتا جايا تارتىپ بوينۇمنى بىر غېرىچ سوزۇپ كېچە - كۈندۈز ئۇخلىمايلا كەتمەن چاپقۇچە، توخسۇن سېكرېتارنى ۋاي غوجام دەپ موككىدە تېگىۋېلىپ، قات - قات بەقەسەم كۆرپە ئۈستىدە راھەت كۆرمەمدىم؟...

ھوشيار ئابدۇللا قىلىنىۋاتقان گەپلەرنىڭ ئۇرانىدىن توخسۇن سېكرېتارنىڭ ئادالەتكە ئەلچى قويغانلىقىنى، ئادالەتنىڭ قەتئىي رەت قىلغانلىقىنى سېزىپ قالدى. ئەھۋالنى يەنىمۇ ئېنىقراق

بىلىش ئۇچۇن گەپكە قايتا قۇلاق سالدى:

ــ ئۇنداق راھەتنى، بولدى، ئۆزىڭىز كۆرۈۋېلىڭ ! سىزچە، سېكرېتار دەپلا ئاشۇ بوۋامدەك قېرى چوقۇرغا تەگسەم، ئاندىن ئەخمەق بولمىغان بولامدىم؟

ــ قېرى بولسا نېمە بوپتۇ؟ ھاجىتىڭىزدىن چىقالمايلا قالسا...

ــ بولدى دەيمەن. ھەممە ئادەم سىزگە ئوخشاش ھاجىتى تۈيماسلاردىن بولمايدۇ. نومۇس قىلماي ھەر قىسما گەپنى قىلۋېرىدىكەنسىز.

ــ ۋۇي، ئىزا تارتىپ كەتتىمۇ دەيمەن ما خېنىم ! خىيالىڭىزدا مېنى ھېچ ئىشنى بىلمەيدۇ دەيدىكەنسىز ــ ھە؟ ئۇقۇپ قويۇڭ، ھەممە ئىشتىن خەۋىرىمىز بار جۇمۇ، بىزنىڭ !

ــ خەۋىرىڭىز بولۇپ ــ بولماي نېمە ئىش بوپتىكەن؟ «سەۋزىدىن خەۋەر يوق، گۈرۈچ دەم يەپتۇ» دېگەندەك، مېنىڭ خەۋىرىم يوق تۇرۇپ، سىزنىڭ نېمە خەۋىرىڭىز بولۇپ يۈرەتتى؟

ــ «قورققان ئاۋۋال مۇشت كۆتۈرە» دېگەندەك نېمانچە چېچاڭلايسىز؟ قورقماڭ، ھەربىيلىككە كەتكەن ئاشىنىسى بارکەن، شۇنىڭغا ئىشتىما ساقلايدىكەن دەپ، توخسۇن سېكرېتارغا دەپ قويمايمەن.

ــ دەڭ ! بېرىپ ھازىرلا دەڭ ! مەن ئۇنىڭدىن ھەرگىز تانمايمەن !

ــ مانا، مانا ھەممە ئىش ئەمدى ئاشكارا بولدى. بايا، ۋاي مەن دېگەن تۇخۇمدىن ئاق، سېغىزغاندىن ساق، دەۋاتاتتىڭىزيا؟ !

ئادالەت نېمە ئۇچۇنكىن جىم بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ ئورنىدا ئابدۇللانىڭ ھېلىقى بىشەم خوتۇننى تازا تىللىغۇسى كېلىپ كەتتى، لېكىن ئۇ تېخى ئىشكىنىڭ سىرتىدا ئىدى. ئىشكىنى قاقماقچى بولۇپ قولىنى كۆتۈرۈشىگە ئۆي ئىچىدە يەنە گەپ باشلىنىپ كەتتى:

ــ چوڭ سۆزلىگەن بىلەن مانا بىر دەمدە يېلىڭىز چىقتى.

ئۇنىڭدىن كۆرە، ئاسماندىكى غازنىڭ شورپىسىغا نان چىلاپ نەچچە ئايلىق يەردىكى مازغا ئىشتىها ساقلىغۇچە، توخسۇن سېكرېتارغا ماقۇل دېيىڭىز بولمامدۇ؟

— يوق چاينىما ! كىم ماز ئىكەن !؟ باينىڭياقى گەپ قىلمىسام ئەمدى ئۇنىمۇ چىشلەپ تارتقىلى تۇردىيا، ماۋۇ قانجۇق !؟ يوق ئادەمنى غاجىماي، گېپىڭ بولسا مانا ماڭا دە !

— نېمە دەيدۇ ماۋۇ ئانىسى يالمىغان، ئاتىسى قالمىغان سەت پاسكىنا. ھېلى بىكار...

ئۇنىڭ ئاغزىدىن چىقىۋاتقان گەپكە ئابدۇللا چىداپ تۇرالمىدى. ئادالەتنى چاقىرىپ ئىشكىنى ئاچقۇزماقچى بولدى. لېكىن، «مېنىڭ باينىڭياقى ئىشىك تۇۋىدە تۇرۇپ ھەممە گەپنى ئاڭلىغىنىمنى ئۇقسا، ئادالەت ئىزا تارتىپ قالارمۇ؟» دەپ ئويلاپ يەنە تۇرۇپ قالدى. ئۆي ئىچىدىكى تىللاشماق ئەمدى ئەۋجىگە چىققانىدى. ھەر ئىككىيلەن تەڭ ۋارقىرىشاتتى. كىمنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىنىمۇ ئۇققىلى بولمايتتى. ھايال ئۆتمەي ئۆي ئىچىدىن «پالاق - پۇلۇق»، «تاراق - تۇرۇق» قىلغان ئەنسىز سادالار ئاڭلىنىشقا باشلىدى. ئابدۇللا ئەمدى ئۇلارنىڭ تۇتۇشۇپ قالغانلىقىنى سېزىپ ئىشكىنى مۇشتلىدى. ئۆي ئىچىدىن جاۋاب ئورنىغا «ۋايجان !» دەپ چىرقىرىغان ئاۋاز ئاڭلاندى. ئابدۇللا ئىشكىنى مۇرىدەپمۇ ئاچالماي، بىرنەچچە قەدەم كەينىگە يېنىپ يۈگۈرۈپ كەلگەن پېتى بىرنى تېپىۋىدى، ئۇلگۈجىدىن ئاجراپ كەتكەن ئىشىك تاراڭلاپ بېرىپ ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىغا چۈشتى. ئۆي ئىچىدىكىلەر تۇيۇقسىز يۈز بەرگەن بۇ ئىشتىن قورقۇپ كەتكەن بولسا كېرەك، ۋارقىراپ - چىرقىراشلار پەسىيىپ، ئۆي ئىچى بىردىنلا جىمىپ قالدى. ئابدۇللا دەرھال يانچۇقىدىكى سەرەڭگىنى ئېلىپ مورا بېشىدىكى چىراغنى ياندۇردى.

ئۆي ئىچىدە يوتقان - كۆرپىلەر قالايمىقان چېچىلىپ ياتاتتى. چۆگۈن - قاپاقلار ئۆرۈلگەنىدى. ئادالەت سۇپىنىڭ گىرۋىكىگە بېسىۋېلىنغان بولۇپ، تاتلاپ تېرىسى سويۇۋېتىلگەن يۈزىدىن

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

تۆت بارماقنىڭ ئىزىنى بويلاپ قان تامچىپ تۇراتتى.

ــ ھۇ ئىگىسىنى ئالمىغان تۇزكور قۇش ! قويۇۋەت ! ــ دېدى ئابدۇللا تېخىچە ئادالەتنى بېسىۋېلىپ تۇرغان ھېلىقى بىشەمگە.

ــ يېرىم كېچىدە سەن نېمە دەپ كەلدىڭ، ھوي كاسكى؟ سەنمۇ بۇ جالاپنىڭ ئاشنىسىمىدىڭىيا !

ــ ئاغزىڭنى يۇم، توڭگۇزدىن تۆرەلگەن رەزگى قانجۇق !

ئابدۇللا بېرىپلا ئۇنىڭ گەجگىسىدىن تۇتۇپ غەزەپ بىلەن ئارقىسىغا تارتتى. ئابدۇللانىڭ يېقىن كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا ئېسىلىش ئۈچۈن ئادالەتنى قويۇپ بەرگەن ھېلىقى خوتۇن ئارقىسىغا ئۇچۇپ كەتتى. يەردىكى چۆگۈننى ئېلىپ بىر ئېتىۋىدى، ئابدۇللانىڭ پېشانىسىگە تېگىپ تېرىسىنى يېرىۋەتتى. ئابدۇللا كۆزىگە ئېقىپ چۈشۈۋاتقان قانىنى سۈرتۈپ بولغۇچە كېلىپ چاتىرىقىغا بىرنى تەپتى. ئاغرىق ئازابىغا چىدىيالمىغان ئابدۇللا مۆكچىيىپ ئولتۇرۇپ قالدى.

ــ ھالىڭ شۇنچىلىكمىدى؟ ئوغۇل بالا بولساڭ قېنى قوپمامسەن؟ ! خەق بىزنى بىكاردىن ــ بىكارغا «ئەركەكزەدەك» دېمەيدۇ جۇما، ئۇقۇپ قوي ! ھېلىغۇ سەن ئىكەنسەن، مەن ــ مەن دېگەن نى ــ نى ئوغۇل بالىنى چاتىرىقىمدىن ئۆملەتكەنمەن !

ئابدۇللا چىشىنى چىشلەپ تۇرۇپ ئورنىدىن تۇردى. ئۇنىڭ ئەتراپىدا قان داغلىرى قېتىپ قالغان كۆزلىرىدىن غەزەپ ئۇچقۇنى چاقنايتتى. ئادالەتنىڭ ئالدىدا مۇنداق سەتچىلىكىنىڭ يۈز بېرىشىنى ئويلاپمۇ باقمىغانىدى. كۆڭلىدە ھېلىقى بىشەمنى بايا قىلغان سۆزلىرىگە مەڭ تۇۋا قىلغۇزۇشقا قەسەم ئىچتى، چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ ئالدىغا قاراپ ماڭدى.

ــ كېلە قېنى ! ــ دېدى ھېلىقى «ئەركەكزەدەك» يەنە كۆرەڭلەپ.

ئابدۇللا كۆرەڭلەۋاتقان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، چېكىسىنى نىشانلاپ بىر مۇشت ئاتتى. «قاس !» قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ ئۇ

كەينىگە سەنتۇرۇلۇپ بېرىپ ئولتۇرۇپ قالدى. ئابدۇللا ئۇنىڭ گەجگىسىدىن تۇتۇپ ئورنىدىن تۇرغۇزدى، يەنە ئورماقچى بولۇپ قولىنى كۆتۈرۈشىگە، ئۇ خوتۇن كاپ قىلىپ ياقىسىغا ئېسىلىپ ئالدىغا بىر تارتىۋىدى، ئابدۇللا يىقىلىپ چۈشكىلى تاسلا قالدى. ياقىسىدىكى قوللارنى قايرىپ يۇرۇپ مىڭ تەستە ئاجرىتىپ تۇرۇشىغا، ئۇ خوتۇن ئابدۇللانىڭ بېلىدىن قۇچاقلاپ تۇتۇپلا كۆتۈرۈۋالدى. ئابدۇللا ئۆمرىدە مۇنداق كۈچتۈڭگۇر خوتۇننى كۆرمىگەنىدى. سەللا كېچىكسە، ئۇ خوتۇننىڭ ئاستىغا چۈشۈپ قېلىشى كۆزگە كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇ بىرلا يۇلقۇنۇپ قوللىرىنى ئۇنىڭ پاتىڭىغا ئاپاردى ـ دە، ئىككى تال چېچىنى قامالاپ تۇتۇپ بار كۈچى بىلەن پەسكە قارىتىپ تارتتى. قاڭتۇرۇلغان ئاتتەك تۇمشۇقى ئاسمانغا بولۇپ قالغان ئۇ خوتۇن ئەمدى ئابدۇللانى قويۇپ بېرىپ، ئۆزىنىڭ چېچىغا ئېسىلدى. يەرگە دەسسىگەن ئابدۇللا قولىدىكى چاچنى مۇرىسىگە ئېلىپ بىر تارتىۋىدى، ئۇ خوتۇن بىر ئوبدانلا يانپاشقا چىقتى. ئابدۇللا ئۇنى «گۇپ!» قىلىپ يەرگە ئاتتى ـ دە، سول قولى بىلەن چاچنى تولغاپ تۇتۇپ، ئوڭ قولى بىلەن ئۇنىڭ ئاچ بىقىنىغا كېلىشتۇرۇپ تازا ئۇرۇشقا باشلىدى.

ـــ ۋايجان! ۋاي ئادەم بارمۇ! ۋايجان!...

ئابدۇللا ئۇرۇشتىن توختاپ زەردە بىلەن سورىدى:

ـــ بايا بىر نېمىلەرنى دەۋاتاتتىڭ، ئەمدى ۋايجان دەپ توۋلايسىنا! سەن دېگەن نى ـ نى ئوغۇل بالىنى ئۆملىتىدىغان نوچى خوتۇن ئەمەسمىدىڭ؟! بايىقى گەپلىرىڭ قېنى؟!

ـــ ئوغۇل بالا بولساڭ چېچىمنى قويۇپ بېرىپ ئورنۇڭدىن بىر قوپە!

ـــ تېخى ئۇقمىدىڭمۇ؟ ئوغۇل بالا بولغىنىم ئۈچۈن سېنى تېگىمدە ئۆملىتىۋاتىمەن! بايا قىلغان سۆزلىرىڭگە تۇۋا قىلمايدىغان بولساڭ، بۇ ئۆيگە ئەمدى كىرمەسلىككە قەسەم قىلمايدىغان بولساڭ تېخى مەندىن كۆرىدىغىنىڭ بار!

ئۇ بىر ـ ئىككى قېتىم يۇلقۇنۇپ باقتى، ئابدۇللانىڭ

قولىدىن ئاجرىيالماي يەنە سۆزلەشكە باشلىدى:
ــ بۇ ئۆيگە كىرىش ـ كىرمەسلىكىم بىلەن سېنىڭ نېمە كارىڭ؟ بۇ دېگەن ئۆزۈمنىڭ ئۆيى. خالىساڭ كىرىمەن، خالىمىساڭ كىرمەيمەن!
ــ مەن سېنى مانا ھازىرلا خالايدىغان قىلىمەن!
ئابدۇللا ئۇنىڭ چېچىنى تېخىمۇ چىڭ تارتىپ تۇرۇپ، ۋايجان توۋلاشلىرىغا پەرۋا قىلماستىن يەنە بىر نەچچىنى ئۇردى. ئىككى تىزىنى ئىككى ئەمچىكىگە توغرىلاپ بىر نىقتىۋىدى:
ــ ۋاي كىرمەيمەن! ۋايجان! ئىككىنچى كىرمەيمەن! ــ دەپ چىرقىراپ كەتتى.
ــ ئاۋۋال بايىقى گەپلىرىڭگە توۋا قىل!
ــ ۋاي ئۇقماپتىمەن! پەندىيات! يۇزمىڭ قېتىم توۋا قىلدىم!
ــ بۇ ئۆيگە يەنە خالىساڭ كىرەمسەن؟
ــ ۋاي ياق، بوسۇغىغا ئىككىنچى قەدەم باسقۇچى بولمايمەن!
ئابدۇللا تىزى بىلەن يەنە بىر نىقتىۋېتىپ سورىدى:
ــ ھېلىقى گېپىڭدىن يېنىۋالساڭچۇ؟
ــ ۋاي، ياق! ھەرگىز يېنىۋالمايمەن، پەقەت يېنىۋالمايمەن!
ــ ئەمىسە، قەسەم قىل.
ــ ئادالەتنىڭ ئۆيىگە ئىككىنچى كىرمەيمەن. ۋايجان! بۇ گېپىمدىن يېنىۋالسام، كالامۇللا مىڭ ئۇرسۇن! تىلىم قۇرۇپ كەتسۇن، يېگەن تۇز ـ تائاملىرىم ھارام بولسۇن!...
ئۇ يەنە ئاتىسىنىڭ، كۆزى، پۇتى ۋە قولىنىڭ، بۇ جاھاندىكى قەسەم قىلىشقا بولىدىغانلىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ نامىنى تىلغا ئېلىپ بىر قېتىمدىن قەسەم ئىچىپ چىقتى.
ئابدۇللا ئۇنىڭ چېچىنى قويۇپ بېرىپ سۇپىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئۇ ئورنىدىنمۇ قوپماستىن: «ۋايجان! ۋايىيەي!»لا دەيتتى، بىردەم بىقىنىنى، بىردەم مەيدىسىنى سىلايتتى. بىر ھازادىن كېيىن ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ چۈڭلىغان چاچلىرىنى تۇزەشتۇردى، چاپىنىنى، ئۆتۈكىنى كىيدى. بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلارنى ئاختۇرۇپ ئۆزىنىڭ كۆڭلەك ۋە باشقا لاتا ـ پېتىلىرىنى بوغچا

قىلىپ بىر رومالغا چەگدى - دە، ئۆيدىن چىقىپ كەتتى.
ئابدۇللا ئەنە شۇلارنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ، مەيلى قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، بۇ ئىشلارنى ھازىرچە نادىرغا ئۇقتۇرماي تۇرۇش قارارىغا كەلدى.

10

دەرد كەلدى، ئەلەم كەلدى،
قوينۇم تولدى ياش بىلەن.
ئۆلسەم بىللە قويۇڭلار،
ياربىم قەلەم قاش بىلەن.

كىمدۇر بىرى ئۇزۇپ - ئۇزۇپ ئېيتىۋاتقان بۇ مۇڭلۇق ناخشا، باش ئەتىيازنىڭ تۇنجى ئېرىتكۈچى غۇر - غۇر شامىلى بىلەن، شىمالدىن جەنۇبقا قاراپ سوزۇلغان ھاشارچىلار سېپىنى بويلاپ يىراق - يىراقلارغا تارقالماقتا. پالتا، مىتۇن ۋە كەتمەنلەرنىڭ تېخى توڭى ئېرىمىگەن يەرگە ئۇرۇلغاندا چىقارغان رېتىمسىز قوپال ساداسى گاھى - گاھىدا ناخشا ئاۋازىنى بېسىپ كېتەتتى. ناخشا ئېيتقۇچىمۇ ھارغان، ھالسىزلانغان بولسا كېرەك، ھەر بىر پائۇزا ئارىلىقىدا خېلى ئۇزۇنغىچە جىمىپ قالاتتى. بەزىدە تۇيۇقسىز كۇچەيگەن شامال ناخشىنىڭ يېرىمىنى ئاللىياقلارغا ئۇچۇرۇپ كېتەتتى..
نادىرنىڭ ناخشا ئاڭلاپ باقمىغىنىغا خېلى كۈنلەر بولۇپ قالغانىدى. ئۇ ھەربىي قىسمىدىكى چاغدا مىللىي ئارمىيىنىڭ ئەينى چاغلاردىكى جەڭگىۋار ناخشىلىرىنى زور ئىشتىياق بىلەن ئۆگەنگەن؛ ئۆزىمۇ ئاھاڭى ئۆزگىچە ئالاھىدىلىككە ئىگە بولغان دولان ناخشىلىرىنى جەڭچى سەپداشلىرىغا ئېيتىپ بەرگەن؛ ھەتتا پېشقەدەم ئوفىتسېرنىڭ: «دولان خەلق ناخشىلىرى — خەلقىمىزنىڭ سەنئەت خەزىنىسىدىكى يەنە بىر نۇرلۇق گۆھەر

بولۇشىغا مۇناسىپ ئىكەن» دەپ ماختىشىغا سازاۋەر بولغانىدى ئەمما ئاقكۆلگە قەدەم باسقان كۈندىن تارتىپ ناخشا ئاڭلاش ئۇياقتا تۇرسۇن، بىرەر ئادەمنىڭ ئېچىلىپ ـ يېيىلىپ كۈلگىنىنىمۇ كۆرۈپ باققىنى يوق.

بۇنىڭ سەۋەبىمۇ نادىرغا چۈشىنىشلىك...

نادىر قولىدىكى كەتمەننى يەرگە قويۇپ ناخشىنىڭ داۋامىنى كۈتتى. نېمە ئۈچۈنكىن، ناخشا قايتا ئاڭلانمىدى. ئۇ كەتمەننى ئىزىدا قويۇپ دامبا ئۈستىگە چىقتى. ئاغزى كەڭلىكى ئالتە مېتىر كېلىدىغان بۇ ئۆستەڭ دامبىنىڭ ئۈستىدىن هېسابلىغاندا بىر ئادەم بويى كولانغانىدى. هاشارچىلار سېپى بىر تۈز سىزىقنى بويلاپ ئۈزۈندىن ـ ئۈزۈنغا سوزۇلغان بولۇپ، ئىككى باشنىڭ ئەڭ ئاخىرىدىكى كىشىلەر كۆزگە مىدىرلاپ تۇرغان بىر تال قارا چېكىتتەك كۆرۈنەتتى. نادىر بايا ناخشا ئاۋازى ئاڭلانغان تەرەپكە قاراپ، ئاتلىق بىر ئادەمنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. «كىمدۇ؟ ناهىيىدىن كەلگەن باشلىقمىدۇ، گۇڭشېدىن كەلگەنمىدۇ؟ گۇڭشېدىن كەلگەن بولسا، هەرقاچان توخسۇن سېكرېتار بولۇشى مۇمكىن. ناخشا ئاۋازى شۇڭا توختاپ قاپتىكەن ـ دە !...»دەپ ئويلىدى ئۇ ئىچىدە.

دېگەندەك، ئاتلىق كىشى توخسۇن سېكرېتار بولۇپ چىقتى.

ـــ هە، نادىراخۇن، ـــ دېدى ئۇ نادىرنىڭ يېنىغا يېقىن كېلىپ ـ كەلمەيلا بىرخىل سوغۇق تەلەپپۇزدا، ـــ باشقىلاردىن كېيىن قاپتۇقىغۇ؟ دايۇجىڭ دېگەننىڭ مەنىسى چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش بولىدىغانلىقىنى بەلەن بىلمىزغۇ دەيمەن؟ هاشارنى مۇشۇنداق چاپساق قانداقمۇ چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلىيەلەيمىز !؟

ئاۋۇال سالاملىشىپ، تىنچلىق ـ ئامانلىق سوراشقا تەييارلانغان نادىر، بۇ ئويلىمىغان سوئالغا نېمە دەپ جاۋاب بېرىشنى بىلمەي تۇرۇپلا قالدى.

ـــ خوش. ئۇنىمىز ئىچىمىزگە چۈشۈپ كەتتىيا؟ ئەزالىنى يەنە ئۇخلاشقا قويۇپ بېرىۋاتمىزمۇ يا؟ مەن شۇنى دەپ قويايلى:

ئۇيقۇمىزنى ئۆزىمىز ئاچمىساق، تەشكىل ئېچىپ قويىدۇ جۇما ! ئەمدى ئۇخلاۋەرمەيلى !

توخسۇن سېكرېتار گېپىنى دەپ بولۇپلا ئېتىغا قامچا سېلىپ ئايىغ تەرەپكە قاراپ كەتتى. نادىرنىڭ كۆڭلىدىن ئاتخانىدا قىغ چىقارغان ئاخشىمى يۈز بەرگەن ئىشلار شۇ ھامان بىر - بىرلەپ ئۆتتى. «دېمەك، ئوسمان قىلنى پىل كۆرسىتىپ ئاللىقاچان چېقىپ بولغانكەن - دە ! شۇنداقتىمۇ مۇنداق گەپنى ئاۋۋال تەكشۈرۈپ باقماي، ھېچبولمىغاندىمۇ، دېيىشكە توغرا كەلسە مەجلىستە دېمەي، شۇنچە خەقنىڭ ئالدىدىلا شالىنى چاچقىنى نېمىسى؟ ! مەن ياكى توخسۇن سېكرېتارنىڭ ئارپىسىنى خام ئورۇمىسام...»

ئاشۇلارنى خىيالىدىن ئۆتكۈزۈۋاتقان نادىر، بىرنىڭ جەينىكىنى نوقۇشى بىلەن يېنىغا قارىدى. ئابدۇللا ئۇنىڭغا تاماكا سېلىنغان غاڭزىنى تەڭلەپ تۇراتتى. ئۇ غاڭزىنى قولىغا ئېلىپ قانغۇچە شورىدى.

— ھەممىسى ئوسمانىنىڭ ئويۇنلىرى، — دېدى ئابدۇللا ئۇنىڭغا بوش ئاۋازدا، — ئوتۇن تۈگىگىلى ئۇچ كۈن بولدى. چامنى چاپمىساق تېخى تۇرغان، ئوچاققا تەرمەچ تەرمىسەك تېخى، يامىنى خام يېگىلى بولمىغان. ئوسمان بەڭگى مۇشۇلارنى ئوبدان بىلىدۇ، بىلىپ تۇرۇپ قەستەن ئوتۇن ئەۋەتمەيۋاتىدۇ...

نادىردىن ئۈن چىقمىدى. ئۇنىڭ غەزەپ ئۇچقۇنى يېنىۋاتقان كۆزلىرى بىر نۇقتىغا قادىلىپ قالغانىدى. ئەلەم ئىلكىدىكى مۇڭ باسقان مىسكىن قەلبىدە پىكىر دولقۇنلىرى ئۆركەشلەيتتى: «مەن نېمىشقا گۇڭشې كادىرى بولدۇم؟ نېمىشقا بۇ ھاشارغا مەسئۇل بولۇپ كەلدىم؟ باشقىلارنىڭ تىل - ھاقارىتىنى ئاڭلاش ئۈچۈنمۇ؟ باشلىق بولۇشتىن مەقسەت، پەقەت قول ئاستىدىكىلەرنى تىللاپ، ھاقارەتلەپ، ھەتتا ئۇرۇپ ئىشقا سېلىش ئۈچۈنمۇ؟ ئۇنداقتا مەنمۇ قول ئاستىمدىكىلەرنى تىللىشىم، ھاقارەتلىشىم كېرەكمۇ؟ ياق، ياق ! ئۇلارنىڭ قىلچە گۇناھى يوق،

ئۇيغۇر كتاب تورىبىتى www.uyghurkitap.com

بىر كېچە ـ كۈندۈزدە پەقەت ئىككى يېرىم سائەتتىنلا ئۇخلاپ، قورسىقىغا كوركىراپ تۇرىدىغان سۈيۈق، خام ئۇماچنى چالا ـ بۇلا ئىچىپ، تېخى توك ئېرىمىگەن مۇشۇنداق سوغۇقتا تىزىغچە سۇ كېچىپ، كېچە ـ كۈندۈز هايۋان ئورنىدا ئىشلەۋاتقان ئاشۇ بىچارىلەردە نېمە گۇناھ؟ ئۇلارنى شۇنچىۋالا قىينىۋاتقان نەرسە زادى نېمە؟ توخسۇن سېكرېتارمۇ؟ ناھىيىنىڭ هاكىممۇ؟ ياق، ئۇلار هەممىسى يۇقىرىنىڭ بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلىۋاتقانلار. ئۇنداقتا دايۇجىڭمۇ؟ ئەگەر «هەئە، دايۇجىڭ» دېيىلسە، ئۇ هالدا دايۇجىڭنىڭ مەقسىتى يۇرت ـ مەھەللىلەرنى خارابلاشتۇرۇش، ئادەملەرنى جاپا ـ مۇشەققەتتە قىيناپ ئۆلتۈرۈشتىن ئىبارەتمۇ؟ هېلىمۇ ئادەملەرنىڭ ئۇچتىن بىر قىسمى ئاچلىقتىن، ئېغىر، دەهشەتلىك ئەمگەكتىن ئۆلۈپ تۈگىدى. هەتتا سەلەي بور ـ بوردەك كەم تېپىلىدىغان ئاجايىپ كۈچتۈڭگۇر ئادەمۇ چىدىمىدى. ئىككى تەرىپىمىزدىكىلەر توڭنى تېشىپ سۇ كېچىپ ئىشلەۋاتقىلى ئىككى كۈن بولدى. بىزمۇ بۈگۈن توڭنى ئېلىپ بولساق، ئەتە سۇغا كىرىمىز. مۇشۇنداق سوغۇقتا كېچە ـ كۈندۈزلەپ تىزىغچە سۇ كېچىپ ئىشلەش ئادەمنى نابۇت قىلمامدۇ؟ توخسۇن سېكرېتاردەك ۋە ئوسماندەك ئادەملەرغۇ سۇغا كىرمەيدۇ. چۈنكى، ئۇلارنىڭ ۋەزىپىسى ـــ يۇقىرى ئۈچۈن غالچىلىق قىلىش، ئۆزىگە تۇز ـ تائام بەرگەن قېرىنداشلىرىنى، بېشىغا كۈن چۈشكەندە سايە بولىدىغان ئەلە ـ مەھەللە، هەقەمسايىلارنى دايۇجىڭ ئاتىلىق ئەجدىهانىڭ قۇربانىغا ئايلاندۇرۇشتىن ئىبارەت...

ئەمما، مەن هەرگىزمۇ ئۇنداق قىلمايمەن. ئاتامدەك ياشانغان كىشىلەرنى، ئابدۇللادەك ئالتۇنغا بەرگۈسىز يىگىتلەرنى سۇغا چۈشۈرۈپ قويۇپ، ئۆزۈم غاڭزىنى توغرا چىشلەپ قاشتا غادىيىپ يۇرۇشكە يۈزۈم قانداقمۇ چىدايدۇ؟ لېكىن مېنىڭ يۇرتداشلار بىلەن بىللە ئىشلىشىم باشقا گۇڭشې كادىرلىرى ۋە مۇدىرلارنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرۈپ قويۇپتۇ. ئۇلارنىڭ نەزىرىدە، باشلىق دېگەن

باشلىقتەك چوڭ سۆپەت بولۇشى، بۇيرۇق بولسا بېرىپ، ئەزالارنىڭ ئۇششاق - چۈششەك ئىشلىرىغا تولا ئارىلىشىۋالماسلىقى كېرەك ئىكەن. دېمەك، «ياۋاش بولساڭ باسىدۇ، يامان بولساڭ ئاسىدۇ» دېگەندەك، بۇ دۇنيادا ياۋاشقىمۇ شۇنچە تەس، بىر تەرەپتە ھەدەپ قىستاۋاتقان تەشكىل، يەنە بىر تەرەپتە بۇرنىغا ئەجەل پۇرىقى پۇراپ تۇرسىمۇ ئامالسىز ئىشلەۋاتقان گۇناھسىز بىچارە دېھقانلار... قارىغاندا، مەن بۇ باشلىقلىقنى قىلالمىغۇدەكمەن، چۈنكى ھازىرقى شارائىتتا باشلىق بولۇش — خۇددى ئوسمانغا ئوخشاش غالچىلىق قىلىپ، ئەل - يۇرتنى ئەجدىھانىڭ ئاغزىغا تاشلاپ بېرىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىكەن...»

— يەنە بىر چېكەمسەن؟

نادىر خىيالدىن بېشىنى كۆتۈرۈپ يېنىغا قارىدى. ئابدۇللا تېخىچە ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپتۇ.

— بولدى، — دېدى نادىر قولىدىكى غاڭزىنى ئۇنىڭغا بېرىۋېتىپ.

نادىر ئۇن - تىنسىز ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆستەڭ ئىچىگە چۈشتى. ساقاللىرى ئۇچتەك ئاقىرىپ، بەللىرى مۇكچەيگەن، ئورۇقلۇقىدىن تېرىلىرى ئوستىخىنىغا چاپلىشىپ كەتكەن بىر بوۋاينىڭ قولىدىكى پالتىنى ئېلىپ قەھرى بىلەن توڭ چېپىشقا كىرىشىپ كەتتى. پالتىنى ھەر بىر ئۇرغاندا، چاپانىنىڭ پېشىدەك چوڭلۇقتىكى توڭلار گۈمۈرۈلۈپ چۈشەتتى. قوناقتەك، بۇغدايدەك چاچراندىلار چاچراپ چىقىپ يۈز - كۆزلىرىگە تاراسلاپ تېگەتتى. ئۇ ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا خېلىغىچە ئاشۇنداق ئىشلىدى. ئالقانلىرىنىڭ قاپىرىپ تېشىلگەن يەرلىرى ۋاژىلداپ ئېچىشىپ، پۈت - قوللىرى ئۇيۇشۇپ سىرقىراپ ئاغرىشقا باشلىدى. ئۇ بۇلارغا پەرۋا قىلمايتتى، پالتىنى بارغانسېرى ئېگىز كۆتۈرۈپ كۈچەپ سالاتتى.

— كەچ بولۇپ كەتتى، — دېدى ئابدۇللا ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ.

يۇقۇرقى كتاب توربېكتى www.uyghurkitab.com

ـــ ئەمدى تەرمەچ تەرمىسەك ئۇلگۈرەلمەسمىزمىكىن.

نادىر ئېگىز كۆتۈرۈڭغان پالتىنى ئاستا يەردە قويۇپ كۈنگە قارىدى. تۇمان ئارىلاش سۇس قىزىل چاك باسقان ئۇپۇق سىزىقىدا، يېرىمى ئولتۇرۇپ بولغان كۈن گويا كائىنات بىلەن مەيۇسلۇك ئىلكىدە خوشلىشۇاتقاندەك ئاران كۆرۈنۈپ تۇراتتى. نادىر قولىنىڭ دۇمبىسى بىلەن يۈزىدىكى تەرلەرنى ئېرتىۋېتىپ قاشقا قاراپ ماڭدى.

ئەتراپ تۇپتۇز كەتكەن غىڭ ساي بولغاچقا، قولغا چىققۇدەك بىر نەرسە تېپىشمۇ قىيىن ئىدى. غەرب تەرەپتە قارىيىپ كۆرۈنۈپ تۇرغان تاغلارنى ھېسابقا ئالمىغاندا، يېقىن ئەتراپتا كۆزگە چېلىققۇدەك بىرەر تۇپ دەرەخمۇ يوق ئىدى. شۇنداق بولۇشىغا قارىماي، تەرمەچ تېرىشكە چىققانلار تەرەپ ـ تەرەپكە تاراپ كېتىشتى. ئۇلار ئالدىغا ئۇچرىغان بىرەر تال تېزەك، بىرەر تال سامانىنىمۇ گويا ئالتۇن تېپىۋالغاندەك ئاۋايلاپ ئېلىپ پېشىگە سالاتتى. كۈن تامامەن ئولتۇرۇپ ئەتراپنى قاراڭغۇلۇق بېسىشقا باشلىغاندا، تەرمەچ تېرىشكە كەتكەنلەر بىر ـ بىرلەپ قايتىپ كېلىشتى. تېرىپ كەلگەن تەرمەچلەرنى ئوچاق ئالدىغا تۆكۈپ كۆرۈۋىدى، يېرىم سېۋەتتىن سەللا ئاشتى. بۇنىڭ بىلەن بىر كەنتنىڭ ھاشارچىلىرىغا بىر ۋاخ تاماق ئېتىش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى. تاماق ئەتمىسە، چۈشتە پىيالىنىڭ ئاغزىچىلىك بىر زاغرىنى سوغۇق سۇغا چىلاپ يەپ، دەم ئالماستىن توك چاققان كىشىلەرنىڭ ئۇچەيلىرى قورسىقىغا چاپلىشىپ كەتكەنىدى. ھارغان، ھالسىزلانغان كىشىلەر مۆلدۈرلەپ تۇرغان كۆزلىرىنى بىر ـ بىرىگە ئۇمىد بىلەن تىكەتتى. ئاچلىق ئازابىغا چىدىيالمىغانلار، بىردەمىمۇ بولسا ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈپ قورسىقىنى گولداپ تۇرۇش ئۈچۈن سۇ ئىچىشەتتى. بىرخىل مۇك ئىلكىدىكى ھەسرەت بىلەن تولغان نادىرنىڭ قەلبىدە يەنە جاۋابسىز سوئاللار پەيدا بولۇشقا باشلىدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ ئالدىدا بويۇنلىرىنى قىسىپ، يەرگە كىرىپ

كەتكۇدەك بولۇپ ئولتۇرۇشقان بىچارە گۇناھسىز كىشىلەرگە قۇرۇق ئوي ئەمەس، بەلكى بىر ۋاخ تاماق كېرەك ئىدى. نادىر ئىچىگە يېرىم سۇ قۇيۇلۇپ ئوچاقتا ئېسىپ قويۇلغان قازانغا قاراپ تۇرۇپ قالدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆڭلىدىن: «ئۇماچنى ئاشۇ سۇغىلا چېلىپ، كېيىن قازانغا ئوت يېقىپ قاينىتاساق قانداق بولار؟...» دېگەن بىر پىكىر ئۆتۈۋاتاتتى. ئاچلىقتىن تارتىشىپ كەتكەن قورساقلار تەقەززالىق بىلەن تاماق كۈتۈۋاتقان، ئەمما تاماق ئېتىش ئۈچۈن ئاشۇ كىچىككىنە تەرمەچتىن باشقا يېقىلغۇ بولمىغان شارائىت ئاستىدا ئاشۇنداق قىلمايمۇ باشقا ھېچقانداق ئامال يوق ئىدى.

— ئۇننى سۇغىلا چالىلى، ئاندىن ئوت قالىساق، بۇ تەرمەچلەر بىلەن قازاننى قاينىتۇۋلىشىمىز مۇمكىن، — دېدى نادىر ئوچاق بېشىدا قازانغا قاراپ ئولتۇرغانلارغا.

بۇ پىكىر ھەممەيلەنگە ياقتى. ھەش - پەش دېگۈچە قازاندىكى سۇغا ئۇن چېلىنىپ، ئوچاققا ئوت يېقىلدى. تەرمەچنى ئىسراپ قىلماسلىق ئۈچۈن، ئوت قالاشقا تەجرىبىلىك، پەملىك ئىككى ئادەم تاللىنىپ مەخسۇس ئوت قالاشقا قويۇلدى. ھەممەيلەننىڭ كۆزى ئوچاق بىلەن قازاندا ئىدى. تەرمەچلەر خۇددى بىناكارلار خىش تىزغاندەك، بىر-بىرىنىڭ ئۈستىگە بىرى پەم بىلەن تىزىلاتتى. ئوتنىڭ ئۆچۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن ھېلىقى مەخسۇس ئىككى ئادەم قوللىرىغا ئېلىپ تەييار قىلىپ تۇرغان تەرمەچلەرنى ئوچاققا نۆۋەت بىلەن ئۈزۈلدۈرمەي سېلىپ تۇراتتى. تەرمەچلەر تۇگەپ سېۋەتنىڭ قوڭى كۆرۈنگەندە، قازاندىكى ئۇماچنىڭ بىر نەچچە يېرىدىن توخۇنىڭ كۆزىدەك بىرمۇنچە كىچىك تۆشۈكچىلەر ئېچىلىپ ھور كۆتۈرۈلۈپ چىقىشقا ۋە نۆۋەت بىلەن «پىتىق - پىتىق !» قىلغان ئاۋازلار ئاڭلىنىشقا باشلىدى. بۇ ئۇماچنىڭ قاينىغانلىقى بولۇپ ھېسابلىناتتى. ئادەتتە قاينىغان سۇغا چېلىنغان ئۇماچمۇ ئالاھازەل 15 مىنۇت ئاشۇنداق پىتىقلاپ قاينىغاندىن كېيىن پىشقان ھېسابلىناتتى. بۇ قېتىم سوغۇق

سۇغىلا چىلىنغان بۇ ئۇماچ چالا - بۇلا قاينىشى بىلەن تەڭ ئاياقلارغا ئۇسۇلدى. قورسىقى ئېچىپ كۆزلىرىگە ھېچنېمە كۆرۈنمەي قالغان كىشىلەر، ئۇن تېتىپ تۇرغان خام ئۇماچنى پۇدەپ - پۇدەپ ئىچىشمەكتە ئىدى.

ھايال ئۆتمەي قازان قۇرۇقدىلىپ قالدى. مۇنداق چاغدا ئاشپەزنىڭ قازان يۇيۇشىغا ھاجەت قالمايتتى. چۈنكى، تەشەببۇسكارلىق بىلەن «قازاننى قىرىۋېتىدىغانلار» كۆپ بولۇپ، ئاشپەز قازانىنىڭ تېشىلىپ كېتىشىدىن ئەنسىرىمىسىلا بولمۇھرەتتى.

قازان تېخى تولۇق قىرىپ بولۇنماي تۇرۇپلا كەچلىك دولقۇنغا باڭ چېلىندى. باشقا كەنتتىكىلەرنىڭ غىزالىنىپ بولغىنىغا خېلى بولغاندى. باڭ ئاۋازى بىلەن تەڭ دامبا ئۇستىدە، ئۆستەڭ ئىچىدىكى خەرەكلەر[1] دە غۇۋا يورۇپ تۇرغان چىراغلار پەيدا بولۇشقا باشلىدى.

نادىر گۈڭشېدىن تارقىتىپ بەرگەن ئاسما چىراغنىڭ ئەينىكىنى ئېلىپ پىلىكىگە سەرەڭگە ياقتى. ئەينەك كۆتۈرگۈچ تەپكىنى ئىزغا ئەكېلىپ قويۇپ، چىراغنى ئېلىپ چام تەرەپكە ماڭدى. ئۇ ھەمىشە ئاشۇنداق ئىدى: دەھشەتلىك ئېغىر ئەمگەكتىن ھېرىپ ھالسىزلانغان، بىرەر ۋاخمۇ قورسىقى تويغۇدەك تاماق كۆرمەي كۆزلىرىنىڭ خۇنى قاچقان بىچارە دېھقانلارغا بۇيرۇق چۈشۈرۈشتىن ئۆزىنى قاچۇراتتى. گەپ قىلىش، ئىش ئورۇنلاشتۇرۇش بەك زۆرۈر بولۇپ قالسا، «... ئاۋۇ ئىشنى مۇنداق قىلايلى» دېگەن سۆز بىلەنلا كۇپايىلىنەتتى. بولمىسا ئۆزى بېرىپ قىلىشقا تېگىشلىك ئىشنى ئۇن - تىنسىز قىلىۋېرەتتى.

نادىرنىڭ بۇ ئادىتىنى ئوبدان بىلىدىغان دېھقانلار ئۇنىڭ ئاسما چىراغنى كۆتۈرۈپ چام بېشىغا قاراپ كېتىۋاتقانلىقىنى

---

① خەرەك — ئىككى چامنىڭ ئارىلىقىدا چېچىلماي تاشلىنىپ قالىدىغان يەر.

كۆرۈپ دەرھال ئورنىدىن تۇرۇشتى. قاچا - قۇچىلىرىنى چالا - بۇلا يۇيۇپلا، كەتمەن - پالتىلارنى قولىغا ئېلىپ چام بېشىغا قاراپ مېڭىشتى. پۈتۈن ھاشار لىنىيىسى بويىچە كەچلىك دولقۇن باشلىنىپ كەتكەنىدى. توك چېقىۋاتقان پالتا - مىنتىلەرنىڭ گۈپۈلدەشلىرى، ياندىكى سۇ كېچىپ ئىشلەۋاتقانلارنىڭ ئېگىز دامبىغا كۇچەپ تويا ئاتقاندىكى «ھە - ھۇ »لىرى ۋە كەتمەنگە چاپلىشىۋېلىپ دامبىدىن يۇمىلاپ چۈشكەن ھۆل توپىلارنىڭ سۇغا چۈشكەندىكى چولتۇكشىغان ئاۋازلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. نادىر ئىشقا چۈشۈشتىن ئىلگىرى بىر چېكىۋېلىش ئۈچۈن غاڭزىسىنى ئېلىپ تاماكا سالدى. تۇتاشتۇرۇپ ئۆزى بىر - ئىككى قېتىم شورىۋەتكەندىن كېيىن ئابدۇللاغا بېرىش مەقسىتىدە ئەتراپقا قارىدى. ھەممە ئادەم كېلىپ بولغان بولسىمۇ، لېكىن ئابدۇللا كۆرۈنمەيتتى. نادىر ئۇنىڭ يەنە ياتىدىغان جايىنى تەييارلاش ئۈچۈن قالغانلىقىنى چۈشەندى. چۈنكى «ھۆكۈمەت» دەپ ئاتىلىدىغان بۇ يەرگە ھاشارغا كەلگەندىن بۇيان شامالغا دالدا بولغۇدەك بىرەر - يېرىم چېدىر تىكىش ئىمكانىيىتىمۇ بولماي، ئۇستى ۋە تۆت تەرىپى پۈتۈنلەي ئوچۇق بولغان داق يەردە يېتىپ - قوپۇشقا توغرا كەلگەچكە، نادىرنىڭ قۇلىقى غوڭۇلدايدىغان ئاجايىپ بىر ئىش يۈز بەرگەنىدى. ئابدۇللا بۇنىڭ سوغۇق ئۆتۈپ كېتىشتىن بولغان ئىش ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ، نادىرنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قارىماي ھەر ئاخشىمى ئوچاقتىكى قوقاسنى ئەكېلىپ نادىر ياتىدىغان جاينىڭ ئاستىغا تۆكۈپ، ئۇستىنى بىر قات توپا بىلەن كۆمۈپ نادىرغا مەخسۇس جاي تەييارلاپ بېرەتتى. ھەر قېتىملىق تاماق ئۈچۈن ئوت يېقىلغاندا، ئوچاقتا مۇشتەك بىر چالمىنى كۆمۈپ قىزىتىپ، بەلۇبغىغا يۆگەپ كېلىپ نادىرنىڭ قۇلقىغا ئېسىق ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن بېرەتتى. دېگەندەك، ئابدۇللانىڭ بىرنەچچە كۈن ئاشۇنداق قىلىشى نەتىجىسىدە، نادىرنىڭ قۇلىقىنىڭ غوڭۇلدىشى ئاساسەن توگەشكە باشلىغانىدى.

نادىر ئوچاق تەرەپكە قاراپ باقتى. ئەتراپ قاراڭغۇ، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۆزى ئۆستەڭنىڭ ئىچىدە بولغاچقا، دامبىدىن باشقا ھېچ نەرسىنى كۆرەلمىدى. تاماكىنى يەنە بىر - ئىككى شوراپ غاڭزىسىنى قاقتى - دە، پالتىنى قولىغا ئېلىپ توك چېقىشقا كىرىشىپ كەتتى.

11

چوڭلىرى ئادەم بېشىدەك، كىچىكلىرى مۇشتۇمدەك چىقىدىغان ھەرخىل تاشلار ئوڭغۇل - دوڭغۇل بېسىلغان قوپال تاشيولدا، ئۇستىگە يوتقان - كۆرپە ۋە پالتا - كەتمەنلەر تاشلاپ قويۇلغان ئىككى كالا ھارۋىسى كېتىپ باراتتى. ياغسىراپ كەتكەن كونا ياريا ھارۋا تۇرۇپ - تۇرۇپ نالە قىلغاندەك ئېچىنىشلىق غىچىلدايتتى. ئورۇقلۇقىدىن ئىككى بىقىنى ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن، سۆڭگەچ سۆڭىكى خۇددى ئۆزى سۆرەۋاتقان ھارۋىنىڭ چوقىسىدەك چوقچىيىپ چىققان كالىلار ئېغىر پۇشۇلداپ ئاران كېتىۋاتىدۇ. ھارۋا ئۇستىدىكى يوتقان - كۆرپىلەرنى شۇنچىلىك چاڭ - توزان بېسىپ كەتكەنكى، ئۇنىڭ ئەسلىي رەڭگىنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى بىلىپ بولمايتتى. ھەممىسىلا بىرخىل رەڭگە — قېنىق توپا رەڭگە كىرگەن. يالغۇز يوتقان - كۆرپىلەرلا ئەمەس، ئاشۇ ئىككى ھارۋىنى ھەيدەپ كېتىۋاتقان ئىككى بوۋاينىڭ ئۇستۇبېشى، ھەتتا ساقال - بۇرۇت، قاش - كىرپىكلىرىمۇ توپا رەڭگە ئۆزگىرىپ كەتكەنىدى. ھارۋىنىڭ ئالدىدا تاكى بىر - ئىككى ئۇن يېتىمى يەرگىچە، ھەر ئەللىك - ئاتمىش قەدەم ئارىلىقتا ئوچ - توتتىن كىشى كېتىپ باراتتى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئۆتۈكلىرىنى سېلىپ ئۆشنىسىگە ئارتىۋالغان، بەزىلىرى تۇماقلىرىنى قولىغا ئېلىۋالغان، يەنە بەزىلىرى پەشلىرىنى قايرىپ قولىنى بېلىگە قويۇۋالغان بولۇپ، تەستە يۆتكىلىۋاتقان ئېغىر قەدەملىرىدىن ھالسىرىغانلىقى

چىقىپ تۇراتتى. كېلىۋاتقانلار ھاشارنى باشقىلاردىن بىر كۈن كېيىن تۇگىتىپ مەھەللىگە قاراپ يولغا چىققان ئاقكۆللۈك دېھقانلار ئىدى. نادىر بىلەن ئابدۇللا ھەممەيلەننىڭ ئارقىسىدا، كالا ھارۋىسى بىلەن بىللە كېلىۋاتاتتى.

ــ ئالدىرىمىغىن، ئاداش، ــ دېدى نادىر ئابدۇللاغا، ــ ئەمدى پاراڭلاشقاچ ماڭايلى.

ئۇلار توختاپ تاماكا چېكىشتى. ھارۋا بىر ئۇن يېتىمى ئۇزاپ كەتكەندىن كېيىن، نادىر ماڭغاچ خۇددى ئۆز - ئۆزىگە سۆزلەۋاتقاندەك دېدى:

ــ قانداق زامانلار يېتىپ كەلدى، ھېچ ئۇقمىدىم. ھەربىي سەپتىن قايتىپ كەلگىنىمگە مانا بۇگۈن ساق ئىككى يېرىم ئاي بوپتۇ. ئىككى يېرىم ئايدىن بۇيان ئادالەت بىر كۈنمۇ ئېسىمدىن چىققىنى يوق. ئەمما، تېخىچە ئۇنىڭ دىدارىنى كۆرۈشمۇ نېسىپ بولمىدى. سەن بىلەن كۈندە دېگۈدەك ئۇچرىشىپ، بىر قازانلىنىڭ تامىقىنى يەپ، بىر يەردە ئىشلەۋاتىمىز، شۇنداق تۇرۇپ ئېچىلىپ - يېيىلىپ سۆزلىشىپ، كۆڭلىمىزدىكى گەپ - سۆزلىرىمىزنى قىلىشۇالغىلى يېرىم سائەت ۋاقتىمۇ چىقمايدۇ. بەزىدە ۋاقىت چىققان بىلەن، ئادەم چىدىغۇسىز ئېغىر ئۇيقۇسىزلىق، ئاچلىق ۋە ھارغىنلىق دەستىدىن گەپ قىلىشقا ھەر ئىككىلىمىزنىڭ رايى بارمىدى. نەچچە ۋاقىتتىن ئىچىم تىتىلداپ سىراڭ بولايلا دېدىم. بۇگۈن مۇشۇنچىلىك ۋاقىت چىقىپتۇ. ئادالەت ھەققىدە بىلىدىغانلىرىڭنىڭ ھەممىسىنى قالدۇرماي بىر دېگىنە، ئاداش.

ــ مەنمۇ بەزىدە «ئاخىر زامان يېتىپ كەلگەن ئوخشايدۇ» دەپ قالىمەن. بىر مەھەللىدە تۇغۇلۇپ، ئاچماق ئىشتان كىيگەن چاغدىن باشلاپلا بىللە ئويناپ، بىللە چوڭ بولغان ئىككى سىرداش دوست، ئىككى يېرىم ئاي بىللە يۈرۈپ كۆڭلىدىكى گەپلىرىنى بىر - بىرىگە دېيىشىشكە يېرىم سائەت ۋاقىت تاپالماپتۇ دېسە كىممۇ ئىشىنەر؟ توۋا دەيمەن.

— كالا ئېغىلىدا قىغ چىقارغان ھېلىقى ئاخشىمى «بىر كۈنى دولقۇندىن يېنىپ ئادالەتنىڭ ئۆيىگە باردىم...» دەۋاتقان چېغىدا ئوسمان غالچا كىرىپ قېلىپ گەپنىڭ ئاخىرى ئۇزۇلۇپ قالغانىدى، قېنى شۇ يەردىن باشلاپ بىر سۆزلىگىنە.

— ياۋاللا، شۇنچە ئېنىق ئېسىگىدە بار ئىكەن — ھە!

نادىر جاۋاب بېرىش ئورنىغا ئابدۇللاغا بىر قاراپ قويدى.

— چاقچاق قىلدىم، رەنجىپ قالمىغىن يەنە. شۇ كۈنى كەچلىك دولقۇندىن يېنىپ ئۇ ئۆيگە باردىم...

ئابدۇللا توختاپ قالدى. نادىر بىرنەچچە قەدەم ماڭغاندىن كېيىن سورىدى:

— ھە، كېيىن قانداق بولدى؟

ئابدۇللا تۇمتۇقىنى قولىغا ئېلىپ، ئۆسۈپ كەتكەن كىر چاچلىرىنى قاشلىغاچ سۆزىنىڭ ئاخىرىنى داۋاملاشتۇردى:

— بارسام، ئادالەت بىلەن ھېلىقى ئەركەكزەدەك خوتۇن بار ئىكەن، ئۇنىڭ بىلەن سۆزلەشتىم. باشتا ھەر گەپ بولسا چىرايلىق دېيىشكىنىمىز تۇزۇك دەپ چىرايلىق گەپ قىلسام، ھېچ يېقىن كەلمەيدۇ. ئاخىر ئامال بولماي كۆزۈمنى يۇمۇپ ئاغزىمنى قويۇۋەتتىم. دەسلەپتە مەن بىلەن تەڭ تۇرۇپ تىللاشتى، كېيىن گەپكە چىدىماي يۇگۇرگىنىچە كېلىپ ياقامغا ئېسىلدى. قولۇمغا كالتەكنى ئېلىپ بىر سۇرەن سالسام، ياقامنى قويۇپ بېرىپ بىر بۇلۇڭغا تۇگۇلۇپ كىرىپ كەتتى. شۇنداق قىلىپ يۇرۇپ مەڭ تەستە ئۇنى ئاقكۆلدىن كېتىدىغان قىلدىم...

ئابدۇللا يولدىن توغرىسىغا كېسىپ ئۆتكەن بىر ئېرىقتىن دۇم يېتىپ تۇرۇپ قانغۇچە سۇ ئىچتى، ئورنىدىن تۇرۇپ ئاغزىنى قولىنىڭ دۇمبىسى بىلەن سۈرتۈۋەتكەندىن كېيىن، ماڭغاچ سۆزىنىڭ داۋامىنى باشلىدى:

— ئەتىسى ئۇ خوتۇن راستىنلا ئاقكۆلدىن يوقالدى. مەن بىزنىڭ خوتۇننى ئەۋەتىپ ئادالەتنى زىيارەتخان ئاچامنىڭ يېنىغا ئەكېلىپ قويدۇم...

ئابدۇللا ئۇن ـ تىنسىز بىرنەچچە قەدەم مېڭىۋېتىپ نادىردىن سورىدى:

ـــ سىلىنىڭ ئۆيدىكىلەر بۇ ھەقتە ساڭا ھېچنېمە دېمىدىمۇ؟

ـــ ياق، ئۇلار بىلەن مەن كەلگەن ئاخشىمى بىردەم پاراڭلاشقانچە، تا ھازىرغىچە ئىككىنچى قېتىم پاراڭلاشقۇدەك پۇرسەتمۇ بولمىدى. بىر ئۆينىڭ ئادەملىرى بولغىنىمىز بىلەن بىرىمىز ئېتىزلىقتا، بىرىمىز ھاشاردا، يەنە بىرىمىز يەنە بىر يەردە يۇرۇۋاتساق، ھەتتا كېزى كەلسە، ھەپتىلەپ، ئايلاپ ئېتىز بېشىدا قونۇپ ئىشلەپ ئۆيگىمۇ قايتالمايۋاتساق، سۆزلەشكۇدەك پۇرسەت نېمىش قىلسۇن. ئۇنىڭ ئۇستىگە تاھىر تېخى كىچىك، ناسىر بولسا يېرىم ئادەم بولۇپ قاپتۇ. ئۇ گەپلەرنى ئەمدى ئاتام بىلەن ئانامدىن سورامدىمەن؟ قېنى بىلگەنلىرىڭنى سۆزلەۋەرگىن.

ئابدۇللا كېتىۋېتىپ تاماكا خالىتىسى بىلەن غاڭزىسىنى ئالدى. غاڭزىنىڭ تۆشۈكىنى بىر ـ ئىككى قېتىم پۇۋلۇۋېتىپ تاماكا سېلىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ بۇ ھەرىكەتلىرى زورمۇزور قىلىنىۋاتاتتى. نادىر بۇنى سەزدى، چۈنكى ئۇلار تېخى بايىلا يول تۆپىسىدە توختاپ تاماكا چېكىشكەنىدى. «دېمەك، ئابدۇللا ماڭا ئېيتىشقا قىسىلىۋاتقان بىر گەپ بار، مەيلى ئۇ قانداق ئىش بولسا بولسۇن، ئابدۇللادىن تولۇق ئۇقۇشۇم كېرەك.»

نادىر ئابدۇللا تاماكىنى تۇتاشتۇرۇپ ئۆزىگە تەڭلىگىچە بولغان ئارىلىقتا گەپ ـ سۆز قىلمىدى، غاڭزىنى قولىغا ئېلىۋېتىپ:

ـــ ئادەمنى مۇنچە تەقەززا قىلماي، قېنى ئەمدى سۆزلىگەچ ماڭغىن، ئاداش، ـــ دېدى.

ئابدۇللا نادىرنى ئۆز ئاتا ـ ئانىسىدىن ئارتۇق ھۆرمەت قىلاتتى. شۇڭا، ئۇ ئەمدى دوستىنى ئارتۇقچە تەقەززا قىلماسلىق ئۈچۈن كۆڭلىدە بىر قارارغا كېلىپ ئېغىز ئاچتى:

ـــ شۇنداق قىلىپ، ئادالەت سىلىنىڭ ئۆيگە كۆچۈپ كەلدى. بۇنىڭدىن زىۋدىخان ئاچام بەكمۇ خۇشال بولدى. «مېنىڭ

جىگەرلىك قىزىم ئادالەت، دوست - دۇشمەننىڭ ئالدىدا بېشىمنى ئاسمانغا يەتكۈزدى. ئۇنى نادىر بالامنى كۆرگەن كۆزۈمدە كۆرىمەن...» دەپ ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەپ يۈردى. يالغۇز زىۋىدىخان ئاچاملا ئەمەس، ئادالەتنىڭ بۇ ئىشىدىن بىزمۇ خۇشال بولدۇق، ئىشقىلىپ، بۇ گەپنى ئاڭلىغان ئون ئادەمنىڭ توققۇزى ئادالەتنىڭ جىگەرلىكلىكىنى ماختىدى. لېكىن، سەن ئوبدان بىلىسەن، بىزنىڭ ئاقكۆلدە ھاڭگا ئېشەكنى تۇغدۇرىدىغان، ئۆلۈك ئىتنى تالاشتۇرىدىغان پىتىنخورلارمۇ يوق ئەمەس.

ئۇلار يوق يەردىن پۇتاق چىقىرىپ پىتىنە - پاساتلارنى تېپىشتى. قانچە قىلغان بىلەنمۇ قىز بالا ئەمەسمۇ، بۇ ئىمانسىزلارنىڭ تېتىقسىز تۆھمەتلىرىنى ئاڭلاپ ئادالەت يىغلاپ يۈردى. بىز قولىمىزدىن كېلىشىچە ئۇنىڭغا تەسەللى بەردۇق. پىتىنە - پاساتلارغا قۇلاق سالماي، دوست - دۇشمەننىڭ ئالدىدا كۇلۇپ يۈرۈشكە دەۋەت قىلدۇق. لېكىن، «كۆتۈرەلمىسەڭ ساڭگىلىتىۋال» دەپ، ئادالەت ئۆزىنى ئاران - ئاران تۇتۇپ يۈرگەندى، بىر ئاخشىمى كەچلىك دولقۇندىن تارقايدىغان چاغدا، ئوسمان بەڭگى يوقىلاڭ بىر ئىشنى باھانە قىلىپ ئادەم جىقلا يەردە ئادالەتنىڭ سىلىنىڭ ئۆيگە كۆچۈپ كەلگەنلىكىنى چۈشلەپ تارتىپ، ئۇنى ئېغىزغا ئالغۇسىز سەت گەپلەر بىلەن تىللاپ كېتىپتۇ. ئادالەت شۇ يەردىن يىغلاپ چىقىپ كەتكەنچە، سىلىنىڭ ئۆيگىمۇ بارماي، ئۇدۇل ئۆزىنىڭ ئۆيىگە كېتىپتۇ ۋە تاڭ ئاتقۇچە توختىماي يىغلاپ چىقىپتۇ. ئۇ كۈنى مەنمۇ، ئىسلامبەگ ئاكاممۇ يوق ئىكەنمىز. ناسىرنىڭ ئەھۋالى ئېغىر بولغاچقا، زىۋىدىخان ئاچام بارالماي مېنىڭ خوتۇنۇمنى ئەۋەتىپتىكەن. ئۇ ئادالەتنىڭ ئاچچىقىغا پايلىماي ئۆزىنى بىر نەرسە قىلۋېلىشىدىن ئەنسىرەپ كېچىچە ئۆرە ئولتۇرۇپتۇ. لېكىن، ئادالەت ئۇنىڭغا: «نادىرنى كۆرمەي ئۆلسەم كۆزۈم ئوچۇق كېتىدۇ...» دەپ ھەرگىز باشقا

نىيىتى يوقلۇقىنى ئېيتىپتۇ. تاڭ ئېتىشقا ئاز قېلىپ كۆزى ئۇيقۇغا ئېلىنىشكەن چاغدىمۇ، «نادىر، نادىر!» دەپ جۆيلۈپ چىقىپتۇ. ئەتىگەنلىك دولقۇنغا چېلىنغان باڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئويغىنىپ يۈز - كۆزلىرىنى يۇيۇپتۇ. تالاغا چىقىپ يېرىم يولغا كەلگەندە: «ئۆيدە بىر نەرسىنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن. بېرىپ ئەكېلەيلا. سىز ماڭغاچ تۇرۇڭ، ھازىرلا يېتىشىمەن...» دەپ ئارقىسىغا يېنىپتۇ. ئەمما، ئەتىگەنلىك دولقۇن تۇگەپ تاماق ۋاقتى بولغاندىمۇ كەلمەپتۇ. تاماق ۋاقتىدا ئوسمان يەنە ھۇكۇجە[1] قىلىپ، زوربخان ئاچام بىلەن مېنىڭ خوتۇنۇمنى ئادالەتنى تېپىپ كېلىشكە ئەۋەتىپتۇ. ئۇلار بارسا ئادالەتنىڭ ئۆي ئىچى جىمجىت، ئۆي ئەتراپىنى ئايلىنىپ چىقىپ ھېچقانداق بىر ئالامەت سەزمىگەندىن كېيىن ئۆگزىگە چىقىپ تۆشۈلۈكتىن ئۆي ئىچىگە قاراپ بېقىپتۇ، ھەر ئىككى ئۆي قۇپقۇرۇق، ئەتراپقا قاراپ توۋلاپتۇ. باشقا ھېچقانداق سادا يوق، ئۇلار يېنىپ كېلىپ ئەھۋالنى دېگەندىن كېيىن، ئوسمان بىرنەچچە ئادەمنى باشلاپ بېرىپ ئىشىكنى بۇزۇپ ئۆي ئىچىگە كىرىپتۇ. سۇپىدىكى بورا ئېلىپ تاشلىنىپ، بورا تېگىدىكى كامارنىڭ بىر نەرسىنىڭ ئېلىپ كېتىلگەنلىكىنى، كامار ئەتراپىدا ئاندا - ساندا بۇغداينىڭ چېچىلىپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇلار ئادالەتنى بىر يەرگە قېچىپتۇ دەپ ھۆكۈم چىقىرىشتى. لېكىن، نەگە قاچقانلىقىنى تا ھازىرغىچە ھېچكىم بىلمەيدۇ. دەسلەپتە كىشىلەر ھەرخىل مىش - مىش گەپلەرنى تارقىتىپ يۈرۈشتى. بەزىلەر: «ئادالەتنىڭ كۇچادا بىر تۇغقىنى بار ئىكەن، شۇنىڭ يېنىغا قېچىپ كېتىپتۇ...» دېسە، بەزىلەر «ئاتىسىنىڭ غۇلجىدا قالغان قەبرىسىنى ئىزدەپ كېتىپتۇ» دېيىشتى، يەنە بەزىلەر، «خىنىيا[2]نىڭ جاڭگىلىدا گەمە كولاپ يالغۇز ئۆي تۇتۇپ ئولتۇرۇپتۇ» دېسە، بەزى شۇم ئېغىزلار

---

① ھۆكۈجە — ھەيۋە، خىرىس مەنىسىدىكى يەرلىك شېۋە.

② خىنىيا — تەكلىماكاننىڭ غەربىي بۇرجىكىدىكى توغراقلىق جاڭگال.

باشقا بولمىغۇر گەپلەرنىمۇ تېپىشتى. لېكىن، ۋاقىت ئۆتكەنسېرى ھەممە مىش - مىش گەپلەر يوقاپ، مانا ئەمدى ھەممە ئادەم ئادالەتنى ئۇنتۇپ قېلىشتى. مېنىڭ بىلمىغانلىرىم ئاشۇ، ئاداش.

ئابدۇللا سۆزىنى تۈگىتىپ نادىرغا قارىدى. قوشۇمىلىرى تۇرۇلۇپ، كۆزلىرى يىراق بىر نۇقتىغا قادىلىپ قالغان نادىر چوڭ - چوڭ تىنىپ، ئۇن - تىنسىز كېتىۋاتاتتى، يۈزلىرىگىلا ئەمەس، بويۇنلىرىغمۇ بىرخىل سۇس قىزىللىق تەپكەن، گۆرەن تومۇرلىرى كۆپۈپ چىققانىدى. ئابدۇللا ئۇنىڭ غەزەپتىن چىشلىرىنى چىڭ چىشلىۋالغانلىقىنى بىلدى، غاڭزىسىنى ئېلىپ تاماكا سالدى ۋە تۇتاشتۇرمايلا نادىرغا تەڭلىدى. غەزەپلىك خىياللار ئىلكىدە ئۆزىنى ئۇنتۇپ كېتىۋاتقان نادىر بۇنى كۆرمىدى. پەقەت ئابدۇللا ئۇنىڭ بىلىكىگە نوقۇپ غاڭزىنى ئىككىنچى قېتىم تەڭلىگەندىن كېيىنلا قولىغا ئالدى. ئابدۇللا سەرەڭگە يېقىپ بىرنۇپتىپ دېدى:

— مېنىڭچە، ئادالەت ھەرقاچان غۇلجا تەرەپلەردە، ئاداش. ئۇنىڭ كۇچادا ۋە باشقا يەرلەردە تۇغقىنى بارلىقىنى مەن ئاڭلاپ باقمىغان. ئۇنىڭ ئاتىسىنىڭ قەبرىسى غۇلجىدا قالغانلىقىنى ھەممە بىلىدۇ. يەنە كېلىپ ئادالەت ئۆيىدىن چىقىپ كەتكەن چاغدا سەن غۇلجىدا ئىدىڭ، ئۇ چوقۇم سېنى ئىزدەپ چىقىپ كەتتى.

قولىدىكى غاڭزىنى خۇددى كىچىك بالا قەنت شورىغاندەك قانماي تەكرار - تەكرار شوراۋاتقان نادىر ئابدۇللانىڭ كۆزلىرىگە قارىدى. ئۇنىڭ ئاشۇ قارىشىدا: «راستمۇ؟ ئادالەت راستتىنلا ھاياتمىدۇ؟ ! ئاھ، ئادالەت ! ھازىر قايدىسەن؟ !» دېگەن مەنىلەر ئىپادىلىنەتتى.

12

ئەتىيازنىڭ ئۈيقۇسى ئاجايىپ شېرىن بولىدۇ. بولۇپمۇ ئۇ تاڭ ئاتارغا يېقىن شۇنچىلىك شېرىنلىشىپ كېتىدۇكى، ئادەم تاسادىپىي ئويغىنىپ كەتكەن تەقدىردىمۇ، گويا يېڭى توي قىلغان ئامراق ئەر - خوتۇنلار بىر - بىرىنىڭ قۇچىقىدىن مېھرىنى ئۈزەلمىگەندەك، زادىلا ئورنىدىن تۇرغۇسى كەلمەيدۇ. يەر بىلەن تەڭ بوشاشقا باشلىغان بەدەننىڭ ھەممىلا يېرىگە سىڭىپ كەتكەن ئاجايىپ بىر لەززەتلىك سېزىم، ئادەمنى ئىختىيارسىز ھالدا يەنە بىردەم يېتىشقا، ئۇخلاشقا ئۈندەيدۇ.

لېكىن، تۇخسۇن سېكرېتار بۇگۈن ئادەتتىكىدىن خېلىلا سەھەر ئورنىدىن تۇردى. ھەر كۈنى تۇخسۇن سېكرېتاردىن يېرىم سائەت بۇرۇن ئورنىدىن تۇرۇپ، يۈزىنى يۇيىدىغان سۇ بىلەن ئەتىگەنلىك تامىقىنى بېشىغا ئەكېلىپ قويىدىغان ئالاقچى تېخى ئورنىدىن تۇرمىغانىدى. تۇخسۇن سېكرېتار تۇجۇركىسىنى يېپىنچاقلاپ كۆزلىرىنى ئۇۋۇلىغانچە بېرىپ ئىشىكنى ئاچتى - دە، ئالاقچى ياتىدىغان زالغا قاراپ گېلىنى قىرىپ ۋارقىرىدى:

— مۆمىنجان ! ھەي مۆمىن !

ئارىدىن ھېچقانچە ۋاقىت ئۆتمەيلا چاپىنىنىڭ بىر يېڭىنى سېپىشقا ئۇلگۈرەلمىگەن مۆمىنجان يالاڭ ئاياغ، يالاڭۇاش پېتى يۇگۇرۇپ چىقىپ، ئۇدۇل تۇخسۇن سېكرېتارنىڭ ئالدىغا كەلدى.

— تۇنۇگۈن ئاخشام مەن ساڭا نېمە دېگەن؟

— ...

— گۆشىيىپ تۇرۇشىنى مانىڭ، مەن ساڭا گەپ قىلىۋاتىمەن !

مۆمىنجان تىرىقىنى تاتىلاپ يەرگە قاراپ تۇرۇپ ئاران ئاڭلانغۇدەك جاۋاب بەردى:

— ئۇخلاپ قاپتىمەن.

— كېچىچە ئۇخلىماي تام تەشكىلى بارغانمىدىڭ؟ ! شۇ

چاغقىچە يولغا چىقمىساق، ئاقكۆلگە قاچان بارىمىز !؟ ماڭ جۇگو تېز بول ! !

مۆمىنجان ياتقىغا كىرىپ تۇمقىنى كىيىۋېلىشىنمۇ ئۇنتۇپ ئاشخانىغا يۈگۈرگەندەك كىرىپ كەتتى. ھايال بولمايلا بىر چۆگۈن ئىسسىق سۇ ئېلىپ چىقىپ، توخسۇن سېكرېتارنىڭ قولىغا سۇ بەردى...

ئۇلار تاماق يەپ بولۇپ ئاقكۆلگە قاراپ يولغا چىققاندا، كۈن نەيزە بويى ئۆرلىگەنىدى. توخسۇن سېكرېتار ھەدەپ ئېتىنى قامچىلايتتى. تۇرۇپ - تۇرۇپ ئۆزىچە غودۇڭشىپ قويياتتى. مۆمىنجان ئۇنىڭ تېخىمۇ قارىداپ كەتكەن چىرايىغا، قورۇلۇپ كېچىككەنە بولۇپ قالغان يېقىمسىز كۆزلىرىگە قاراپ ئىختىيارسىز ئۇھ تارتىپ قويدى. چۈنكى، مۇنداق چاغلاردا ئۇ ئادەملىك قېلىپىدىن چىقىپ، باشقا بىر مەخلۇققا ئايلىنىپ قالاتتى. خۇددى غالجىر ئىتتەك ئالدىغا ئۇچرىغانلىكى كىشىنى تالايتتى. «بۇگۈن قايسى بىچارە تالىنار؟ كىم ئۇنىڭغا ئاۋۇال يۇقار؟ بۇگۈنكىدەك گۈڭشې بويىچە نەق مەيدان يىغىنى ئېچىلىدىغان چاغدا تالىنىپ كەتكەن ئادەملەرگە ئۇۋال بولىدۇ - دە...» مۆمىنجان ئەنە شۇلارنى ئويلاپ كېتىۋاتاتتى.

ئۇلار ئاقكۆلگە يېتىپ كەلگەندە كۈن تىكلەشكەن بولۇپ، ئەتىگەن ئىچكەن ئۈماچ قورسقىدىن چۈشۈپ قالغان ئەزالار ئېتىزلىقتا خۇددى مەست ئادەملەردەك لەلەڭلەپ بىر ئىشلارنى قىلىۋاتاتتى. توخسۇن سېكرېتارنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى يىراقتىن كۆرۈپلا ئوسماننىڭ چىرايىغا كۈلكە يۈگۈردى. ئۇ ئەزالارغا يىغىلىش بۇيرۇقىنى بېرىپ، ئۆزى ئۈدۈل توخسۇن سېكرېتارنىڭ ئالدىغا باردى ۋە ئاتنىڭ تىزگىنىگە قول ئۇزىتىۋېتىپ:

— سالامۇ ئەلەيكۈم ! قاندا، تىزلىقما؟ ھەممە ئىشنى پۈتتۈرۈپ يوللىرىغا قاراپ تۇرغىلى نەۋاخ، — دېدى.

مۆمىنجان «مۇدىرنى تالايدىغان بولدى» دەپ ئويلىغانىدى، لېكىن ئۇنىڭ ئاتتىن چۈشۈپ: «ئىشلار پۈتكەنلا بولسا ياخشى،

سەل تۇرۇپ مەجلىسنى باشلايمىز» دېگىنىنى ئاڭلاپ ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا باشقىچە بىرخىل مۇناسىۋەتنىڭ بارلىقىنى ھېس قىلىپ قالدى. ھەرقايسى كەنتلەردىن نەق مەيدان يىغىنىغا كېلىدىغان مۇدىرلار تېخى تولۇق كېلىپ بولالمىغانىدى. توخسۇن سېكرېتار ئاقكۆلنىڭ تەييارلىق ئەھۋالىنى كۆزدىن كەچۈرۈشكە باشلىدى. ئاۋۋال ئەزالار ئىشلەۋاتقان ئېتىزلىققا باردى. ئەزالار ئەيمىنىش نەزىرى بىلەن ئۇنىڭغا يەر تېگىدىن قاراپ قويياتتى. يەر تېگىدىن قاراۋاتقان ئاشۇ كۆزلەرنىڭ چوڭقۇر بىر يەرلىرىگە بىرخىل يىرگىنىش ئىپادىسى يوشۇرۇنغانىدى. ئۆزىگە قارىغان ھەر بىر كۆزدە پەقەت ئەيمىنىش نەزىرىنىڭلا بولۇشىنى خالايدىغان توخسۇن سېكرېتار، ئۇنىڭ ئاستىغا يوشۇرۇنغان باشقا ئىپادىلەرنى سەزمەيتتى. ئەكسىچە قوللىرىنى كەينىگە تۇتۇپ، خۇددى ئۇرۇشتا غەلىبە قىلغان گېنېرال ئۆز ئەسكەرلىرىنى مەغرۇرلۇق بىلەن كۆزدىن كەچۈرۈۋاتقاندەك غادىيىپ يۈرەتتى. ئۇ ئەزالار قىغ تۆكۈۋاتقان ئازگال يېنىغا كېلىپ زۇڭزايدى ۋە بېشىنى كۆتۇرۇپ:

— مېتىر قېنى؟ — دەپ سورىدى.

ئوسمان كەينىگە بىرنەچچە قەدەم يېنىپ بېرىپ، قىر باغرىغا تاشلاپ قويۇلغان ئاددىيلا بىر ياپىلاق تاياقنى ئەكېلىپ بەردى. بۇ ئۇلار ئۆزلىرى ياسىۋالغان مېتىر ئىدى.

— بۇ مېتىر ساقمۇ؟

— ساق، بۇنى بىزنىڭ بوغالتىر جەدىۋەلدىكى سانتىلارغا توغرىلاپ ياسىغان.

ئوسمان جاۋاب بېرىۋاتقاندا توخسۇن سېكرېتار مېتىرنى غېرىچلاپ كۆردى. مېتىر ئۇنىڭ غېرىچىدا توپتوغرا بەش غېرىچ كەلدى:

— ساقتەك تۇرىدۇ، — دېدى ئۇ مېتىرنىڭ بىر بېشىنى قىغ تۆكۈۋاتقان ئازگالنىڭ تېگىگە ئۇزىتىۋېتىپ.

ئۇنىڭ سامان تىققان تاغاردەك پومپىيىپ تۇرغان قورسىقى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تاقاشقاچقا، مېتىرنىڭ بېشى ئازگالنىڭ تېگىگە يەتمىدى، يەنە سەللا ئېگىشسە قىغ ئازگىلىغا بېشىچە موللاق ئېتىپ چۈشەتتى. بۇنىڭدىن ئەنسىرىگەن ئوسمان دەرھال ئازگال ئىچىگە سەكرەپ چۈشۈپ توخسۇن سېكرېتارنىڭ قولىدىن مېتىرنى ئالدى.

ــ ئاقكۆلده ياغاچ يوقتەك، شۇنىمۇ مېتىر دەپ ياسۋالدىڭمۇ ئوسمىناخۇن؟ ــ دېدى ئۇ ئۆز ئەيىبىنى يېپىپ.

ئاقكۆلدىلا ئەمەس، پۈتۈن گۇڭشې تەۋەسىدىمۇ ياغاچ قالمىغانلىقى، ھەتتا مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭمۇ كېسىپ تۈگىتىلگەنلىكى ئوسمانغا ئايان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ بۇلارنى تىلغا ئالمايتتى. شۇڭلاشقا:

ــ ما قېتىم بىرنى ئۆزۈنراق قىلىپ ياسىتارمىز، شۇجى، ــ دەپ قويدى.

توخسۇن سېكرېتار ئوسماننىڭ ياردىمىدە قىغ ئازگىلىنىڭ چوڭقۇرلۇقىنى ئۆلچەپ چىقتى. ئازگال يەر يۈزىدىن توپتوغرا بىر مېتىر ئاتمىش سانتىمېتىر چوڭقۇرلۇقتا كولانغانىدى. توغرىسى يىگىرمە ئىككى مېتىر، كەڭلىكى ئوتتۇز مېتىر كېلىدىغان، پەقەت ئاتمىش ئالتە كۋادرات مېتىرلا كەم بولغان بۇ بىر مو يەرنى بايىقى مېتىر بىلەن تولۇق مېتىرلاپ چىقىش تەسكە چۈشەتتى. شۇڭا، توخسۇن سېكرېتار ئورنىدىن تۇرۇپ كۆز چېنى بىلەن بىر قۇر ئۆلچەپ كۆردى. بىر مو كېلىدىغانلىقىغا كۆڭلىده ئىشەنچ ھاسىل قىلغاندىن كېيىن بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى. ئەمدى مەجلىسنى باشلىسا بولىۋېرەتتى، قىر ئۈستىگە چىقىپ ئەتراپقا بويۇنداپ قارىدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ جىددىي تۇس ئېلىشقا باشلىغان كۆزلىرى ۋە قارچىغىنىڭ تۇمشۇقىغا ئوخشاپ كېتىدىغان ئىلمەك بۇرنى ئادەمگە بەئەينى ئۇۋ ئىزدەپ تۆت تەرەپكە تەلپۈنۈپ قاراۋاتقان ئاچ قارچىغىنى ئەسلىتەتتى. ئۇ بۇ قاراشنى بىردەم داۋام قىلدۇرغاندىن كېيىن گېلىنى قىرىپ قويۇپ:

ــ ھەممەيلەن كېلىپ بولدۇقما؟ ــ دەپ ئۇنلۇك سورىدى.

ئەتراپتىكىلەر چىڭ، بوش ھەر خىل ئاۋازدا، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ «كېلىپ بولدۇق !» دەپ توۋلاشتى.

— ئويبۇلاقتىن ئادەم كەلدىما؟

— مەن كەلدىم.

توخسۇن سېكرېتار ئاۋاز چىققان تەرەپكە سىنچىلاپ قاراپ چىققاندىن كېيىن يەنە سورىدى:

— ئېگىز لاكقادىنچۇ؟

— بار، مەن كەلدىم.

— ئۇنداق بولسا، — دېدى توخسۇن سېكرېتار ئاۋازىنى تېخىمۇ كۆتۈرۈپ، — ھازىر نەق مەيدان مەجلىسىمىزنى باشلايمىز. خوش، بۈگۈنكى نەق مەيدان مەجلىسىمىزنىڭ مەقسىتىگە كەلسەك، يەر يولدىشى كومىتېتتىن ئىبارەت بۇ يېڭى ئۈسۈلنى پۈتۈن گۈڭشې تەۋەسىگە كېڭەيتىپ، ئاشلىق ئىشلەپ چىقىرىشتا سۈنئىي ھەمراھ قويۇپ بېرىشنى ئىشقا ئاشۇرۇشتىن ئىبارەت. يەر يولدىشى دېگەن نېمە؟ بۇنى ھەرقاچان بەزىلەر تېخى ئاڭلاپمۇ باقمىغان، يەر يولدىشى مانا ئالدىڭلاردا تۇرۇپتۇ: ئوشۇق - كېمى يوق ساق بىر مو يەرنى بىر مېتىر ئاتمىش سانتىمېتىر چوڭقۇرلۇقتا كولايمىز. بىر يېرى ئېگىز، بىر يېرى پەس بولۇپ قالسا بولمايدۇ. ھەممە يەر كۆلىنىڭ كۆزىدەك تەپتەكشى تۇزلىنىشى كېرەك، ئاندىن ئاتخاندىكى قىغنى ئاچىقىپ كولانغان يەرگە تۆكىمىز. تۆكۈلگەن قىغمۇ يەر يۈزى بىلەن تەپتەك بولۇشى كېرەك. ئۇنى توپا بىلەن تىندۇرساق ئېگىز بولۇپ قالمامدۇ؟ دەپ غەم قىلماڭلار. ئېگىز بولۇپ قالغاندەك كۆرۈنگىنى بىلەن بىر سۇ قۇيغاندىن كېيىن قىغ ئولتۇرۇشۇپ يەر يۈزىدىن پەسلەپ كېتىدۇ. شۇڭا، قىغنى كولانغان يەرگە يەر يۈزى بىلەن تەڭ قىلىپ تۆكۈپ، ئاندىن ئۇنىڭ ئۈستىنى توپا بىلەن كۆمۈپ چىقىمىز. خوش، سۇ قۇيۇپ بولغاندىن كېيىن ئولتۇرۇشۇپ كەتسە، يەنە توپا تۆكۈپ تۇزلەيمىز. مانا مۇشۇنداق تەييارلانغان يەر — يەر يولدىشى

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

كۆمۈلگەن يەر بولىدۇ. خوش، نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلىمىز؟ بۇنى قېنى قايسىڭلار دەپ باقسىلەر؟

توخسۇن سېكرېتار گېپىنى توختىتىپ ئەتراپتىكىلەرگە بويىنى سوزۇپ قارىدى، ھېچكىم ئېغىز ئاچمىغاندىن كېيىن يەنە سۆزلەشكە باشلىدى:

ــ يەر يولدىشى كۆمۈشتىن مەقسەت، بايىاتىن دەپ ئۆتكىنىمىزدەك، ئاشلىق ئىشلەپ چىقىرىشتا سۇنئىي ھەمراھ قويۇپ بېرىشتىن ئىبارەت.

توخسۇن سېكرېتار يەنە بىر ھازا سۆزلىدى. يەر يولدىشى كۆمىدىغان يەرنىڭ چوڭقۇرلۇق ئۆلچىمى، تۆكۈلىدىغان قېغ ۋە ئۇنى كېلەر ھەپتىدىن قالدۇرماي تەقلەپ بولۇش قاتارلىق ئىشلارنى تەكرار ـ تەكرار ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئەگەر دېيىلگەن ۋاقىتتىن كېيىن قېلىنسا، ئاشۇ كەنتنىڭ مۇدىرى بىلەن ئۆزى بىۋاستە ھېسابلىشىدىغانلىقىنى ئالاھىدە جاكارلىدى، ئاندىن يەنە سۆزدىن توختاپ، كىمنىدۇر ئىزدىگەندەك ئەتراپتىكىلەرگە سەپسالدى. كۆزلىرى ئۆزىگە يېقىنلا بىر يەردە تۇرغان نادىر بىلەن ئۇچراشقاندا، قاپىقى تۇرۇلۇپ، چىرايى جىددىي تۈس ئالدى.

ــ ئەمدى ئاخىرقى بىر مەسىلە، ــ دېدى ئۇ بىرئاز جىم تۇرۇۋالغاندىن كېيىن، ــ يەر يولدىشى كۆمۈلگەن يەرنىڭ ھوسۇلى مەسلىسى، بۇ ئىنتايىن مۇھىم مەسىلە. شۇنچە ئەمگەك كۈچىنى ئىشلىتىپ، بىر مو يەرنى بىر مېتىر ئاتمىش سانتىمېتىر چوڭقۇرلۇقتا كولاپ، شۇنچە قىغنى تۆككەندىكىن، ھوسۇلنىمۇ شۇنىڭغا لايىق ئالمىساق بولمايدۇ. قېنى، نادىراخۇن، سىلى دەپ بېقىڭلا، خوش، يەر يولدىشى كۆمۈلگەن بۇ بىر مو يەردىن قانچىلىك ھوسۇل ئالالايسىلە؟

ئۆزىدىن مۇنداق سوئالنىڭ سورىلىشىنى كۈتمىگەن نادىر نېمە دەپ جاۋاب بېرىشنى بىلمەي تۇرۇپ قالدى.

ــ سىلى گۇڭشېنىڭ ئاقكۆلگە مەسئۇل كادىرى. ئاقكۆلدىكى ھەرقانداق ئىشقا سىلى ئىگە. گۇڭشې بويىچە تۇنجى يەر يولدىشى

ئاقكۆلده كۆمۈلدى. ئاقكۆلگه سىلى ئىگه بولغاندىكىن، ئۇنىڭ هوسۇلىغىمۇ ئەلۋەتته سىلى ئىگه بولۇشقا تېگىشلىك. خوش، قېنى دەپ بېقىڭلا، يەر يولدىشى كۆمۈلگەن بۇ يەردىن زادى قانچىلىك هوسۇل ئالالايسىلە؟

ئادەتته بىر مو يەردىن ئوتتۇرا هېساب بىلەن بەش يۈز يەتمىش جىڭ ئاشلىق ئېلىنىۋاتقانلىقى، ئەڭ ياخشى يەردىنمۇ ئەڭ كۆپ بولغاندا مىڭ جىڭ ئەتراپىدا ئاشلىق ئېلىش مۇمكىنلىكى نادىرغا ئايان ئىدى. لېكىن، ئۇنداق يەرلەرگه ئەللىك - ئاتمىش تاغاردىنلا قىغ تۆكۈلگەن بولسا، يەر يولدىشى كۆمۈلگەن بۇ يەرگه ساق 1 مېتىر 60 سانتىمېتىر قېلىنلىقتا قىغ ياتقۇزۇلۇپ چىقىلغان. مۇنچه قېلىنلىقتىكى قىغنىڭ ئۈستىگه زىرائەت تېرىسا ئۇرۇق كۆيۈپ ئۆلمەسمۇ؟ بولدى، بۇ كېيىنكى ئىش. هازىر ئەڭ ئاۋۋال توخسۇن سېكرېتارنىڭ سوئالىغا جاۋاب بېرىۋېتىش كېرەك. بوپتۇ، ئادەتتىكى بىر مو يەردىن ئېلىنىدىغان هوسۇلنى مىڭ جىڭ دەپ تۇرايلى. ئۇنداقتا يەر يولدىشى كۆمۈلگەن يەرنىڭكىنى ئون هەسسە ئاشۇرۇپ، ئون مىڭ جىڭ دېسەم قانداق بولار؟ ياق، بۇ ئۇچىغا چىققان پوچىلىق بولىدۇ. ئون مىڭ جىڭ ئاشلىقنى بىر مو يەرگه تۆكسىمۇ بىر غېرىچتىن ئېگىز دۆۋىلىنىشى مۇمكىن. قاراپ تۇرۇپ يالغان گەپ قىلسام قانداق بولىدۇ؟... ئەمما توخسۇن سېكرېتارنىڭ شۇ تاپتا مەندىن كۈتۈۋاتقىنى پوچىلىق. زامانىنىڭ تەلەپ قىلىۋاتقىنى قىپقىزىل يالغانچىلىق !...

— هە، هېچ گەپ قىلمايمىزغۇ؟ ئۇنىمىز ئىچىمىزگه چۈشۈپ كەتتىيا، نادىراخۇن؟ گەپ قىلىلى، ئاممىنى ساقلىتىۋەرمەي بىر نېمە دەيلى !

توخسۇن سېكرېتارنىڭ بۇ سوغۇق تەلەپپۇزى نادىرنىڭ كۆڭلىگه تەگدى. بۇ تەلەپپۇزنى يەنه قايتا ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن، ئاغزىغا كەلگەننى دېدى:

— بۇ يەردىن ئەللىك مىڭ جىڭ ئاشلىق ئېلىشقا

تىرىشمىز.

ــ تىرىشمىز؟ تېخى قورقماي ئالمىز دېگەن گەپنىمۇ قىلماي، تىرىشمىز دەۋاتىسىلىغۇ؟ يەر يولدىشى كۆمۈلگەن يەردىن ئاران ئەللىك مىڭ جىك ئاشلىق ئالساق، سۇنئىي ھەمراھ قويۇپ بېرىشنى قانداق ئىشقا ئاشۇرىمىز؟ قەتئىي ئالمىز دېيىلمەي، تىرىشمىز، پىرىشمىز دەپ يۈرگەن ئىشەنچسىز بىر ئادەم بىر كەنتكە قانداق مەسئۇل بولالايدۇ؟ قېنى، ئوسمىناخۇن، سىلى بىر دەپ بېقىڭلا، بۇ يەردىن سېلى قانچىلىك ھوسۇل ئالالايسىلە؟

ئۆزىدىن ئاشۇ سوئالنىڭ سورىلىشىنىلا كۈتۈپ تۇرغان ئوسمان سوئال سورىلىپ بولغۇچە بار ئاۋازى بىلەن جاۋاب بەردى:

ــ مەن بۇ يەردىن يۈز مىڭ جىك ئاشلىق ئالىمەن. ئەگەر ئالالمىسام، يىل ئاخىرىدا گۈڭشې رەھبەرلىرىگە كاللام بىلەن جاۋاب قىلىمەن!

ــ خوش، نادىراخۇن، ئاڭلىدىڭلىمۇ؟ سىلى ئەللىك مىڭ جىڭنىمۇ كېسىپ ئېيتالمىغان بىلەن، يۈز مىڭ جىڭغا كاللىسى بىلەن جاۋاب قىلالايدىغانلارمۇ بار جۇمۇ؟

توخسۇن سېكرېتار نادىرغا قاراپ دىمىغىدا كۈلۈپ قويدى، ئاندىن كۆزىنى ئەتراپتىكىلەرگە يۆتكەپ تېخىمۇ قاتتىق ئاۋازدا جاكارلىدى:

ــ بۈگۈنكى بۇ نەق مەيدان مەجلىسىمىز ناھايىتى بەلەن ئېچىلدى. ھەممىڭلار ئۆز كۆزۈڭلار بىلەن كۆردۈڭلار، قۇلىقىڭلار بىلەن ئاڭلىدىڭلار. ھازىر بىزدە ئىككى خىل مەپكۇرە① مەۋجۇت. نادىراخۇننىڭكىدەك ئىشەنچسىز مەپكۇرە بىلەن ئاشلىق ئىشلەپ چىقىرىشتىمۇ چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەپ، سۇنئىي ھەمراھ قويۇپ بەرگىلى، ئامېرىكا بىلەن

① مەپكۇرە ــ 1950 ـ يىللاردا ئىدىيە، مەپكۇرە دەپ ئىستېمال قىلىنغان.

ئەنگلىيەگە يېتىشىپ، سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئۆتۈپ كەتكىلى بولمايدۇ. بىزدە ئوسمان مۇدىرنىڭكىدەك چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەشكە ماسلىشىدىغان ئاكتىپ مەپكۇرە بولۇشى كېرەك. مۇنداق ئاكتىپ مەپكۇرىلەرگە مەدەت بېرىپ، پاسسىپ مەپكۇرىلەرنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن مەن شۇنى جاكارلايمەنكى، بۈگۈندىن باشلاپ نادىر ئىسلام گۈڭشېنىڭ ئاقكۆلگە مەسئۇل كادىرلىقىدىن قالدۇرۇلدى. ئورنىغا ئاقكۆل كەنتىنىڭ مۇدىرى ئوسمان روزى ئۆستۇرۇلدى ! مەجلىس تامام.

كىشىلەر بىر ـ بىرىگە ھەيرانلىق بىلەن قاراپ قېلىشتى. بولۇپمۇ ئاقكۆللۈك دېھقانلار مۇنداق بولۇشىنى زادىلا خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقمىغانىدى. ئۇلار ئېچىنىش، ئىچ ئاغرىتىش نەزىرى بىلەن نادىرغا قاراشتى ۋە تېخىمۇ ھەيران قېلىشتى. چۈنكى، نادىر ئۇلار ئويلىغانىنىڭ ئەكسىچە ئۆزىگە خاس بىر خىل يېقىملىق تەبەسسۇم بىلەن ئەتراپتىكىلەرگە كۆلۈپ قاراپ تۇراتتى.

13

ئەتىگەندىن بۇيان تىپتىنچ تۇرغان ھاۋا چۈشكە يېقىن بىردىنلا ئۆزگىرىپ، غەرب ئاسمىنىنىڭ ئۈپۈق سىزىقىدا غايەت زورَ سېرىق چاڭ ـ توزان كۆتۈرۈلۈشكە باشلىدى. ئۇ خۇددى شىددەت بىلەن بېسىپ كېلىۋاتقان مىسلىسىز كەلكۈندەك، ئاجايىپ تېز سۈرئەت بىلەن يامراپ، پۈتۈن ئاسمان گۈمبىزىگە يېيىلماقتا ئىدى. ئاقكۆل ۋە ئاقكۆل ئەتراپىغا جايلاشقان ھەممە يېزا ـ كەنتلەر ئۈچۈن مۇنداق بوراننى ئاز دېگەندىمۇ يىلىغا بىر قېتىمدىن باشتىن كەچۈرۈشكە توغرا كېلەتتى.

ھەر يىلى ئەتىياز بىلەن يازنىڭ ئارىلىقىدا بىر قېتىم چىقماي قالمايدىغان بۇ سېرىق بوران گەرچە ئادەم ۋە ئۆيلەرنى ئۈچۈرۈۋېتىش دەرىجىسىدە بولمىسىمۇ، لېكىن يەر يۈزىنى بىر

ئىلىك قۇم توپا بىلەن كۆمۈپ تاشلايتتى. مۇنداق بوراندا بىر دەم سىرتتا قالغان كىشىلەر، مۆلدۈرلەپ تۇرغان بىر جۈپ كۆزنى ھېسابقا ئالمىغاندا ھەممىلا يېرى توپا رەڭگە كىرىپ، توپىدىن ياسالغان باشقىچە بىر ئادەمگە ئايلىنىپ قالاتتى...

زىۋىدىخان ئاچا بوراننى كۆردى. ئۇ خۇددى پايانسىز قومۇشلۇققا تۇتاشقان دەھشەتلىك ئوتتىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان ئىس - تۈتەككە ئوخشاش يامراپ كەلمەكتە ئىدى. ئۇ قولىدىكى كەتمەننى قويۇپ، تاھىرنى ياتقۇزۇپ قويغان قىر تەرەپكە قاراپ ماڭدى.

ــ ھە، زىۋىدىخاچا، يەنە نەگە؟ بالام ئاغرىپ قالدى دەپ غىت قىلىپ كەتمەننى تاشلاپ بالىنىڭ قېشىغا قېچىۋەرسەك، ما ئىشنى ئىگىچە ـ سىڭلىمىز قىلامدا؟! مىيەگە كېلىلى، مىيەگە!

ئەترەت باشلىقى نامەتنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ، زىۋىدىخان ئاچا كېتىۋاتقان يېرىدىلا توختاپ قالدى. نادىر ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلانغاندىن بۇيان، ئوسمان ۋە ئۇنىڭ شېرىكلىرى نادىرنىڭ ئائىلىسىدىكىلەرگە ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق ئىشىنىڭ ئېغىرىنى تەقسىملەپ قويىدىغان، سەللا بىر ئىش بولۇپ قالسا، قىلچە يۇز - خاتىر قىلماستىن سوغۇق گەپ قىلىدىغان بولۇپ قالغانىدى. زەردىسى يامان ئىسلام ئاكا بۇ خورلۇقلارغا چىداپ تۇرالماي، نەچچە قېتىم ئېلىشماقچى بولۇپ تەييارلانغاندا، نادىر تەرىبىيە قىلىدى: «ھازىر ئۇ تەلۇلەرنىڭ تەلۇلىكتە ئۇچىغا چىققان ۋاقتى، ئاتا. مەيلى، قىلىدىغىنىنى قىلۋالسۇن، ئۇلار بىلەن تەڭ بولمايلى. سوغۇقتىن قاتقان توڭنى سوغۇق ئېرىتەلمەيدۇ، توڭنى ئېرىتىش پەقەت باھار شامىلىنىڭ قولىدىن كېلىدۇ...» دەپ توسۇپ قويغانىدى. شۇڭا، تاھىرنىڭ بوغۇزى ئاغرىپ، گېلىدىن سۇمۇ ئۆتمىگىلى ئۇچ كۈن بولغان بولسىمۇ، لېكىن ئوسمانلارنىڭ رۇخسەت بەرمەسلىكىنى بىلىپ، بىر كۈنمۇ رۇخسەت سورىمىدى. ئۇچ كۈندىن بۇيان بىچارە ئىسلام ئاكا بىلەن زىۋىدىخان ئاچا تاھىرنى يوتقانغا ئوراپ، ئېتىزمۇ ئېتىز كۆتۈرۈپ يۈردى. بىر ئېتىزدىكى ئىش تۈگەپ، ئىككىنچى بىر ئېتىزغا

يۆتكىلىدىغان چاغدا، ئىسلام ئاكا يوتقانلىقى بېشىدىن تۇتسا، زىۋىدىخان ئاچا ئايىغىدىن كۆتۈرۈپ، خۇددى جەك مەيدانىدا يارىلانغان مېيىپلارنى توشۇغاندەك، تاھىرنى بىر ئېتىزدىن يەنە بىر ئېتىزغا توشۇپ كېلەتتى. بۇگۈن ئۇچىنچى كۈنى تاھىرنىڭ ئەھۋالى تېخىمۇ بوشاپ كەتكەنىدى. تېخى تۇنۇگۈن چۈشلۈك تاماق ۋاقتىدا بىرىنىڭ: «قۇشقاچ چاڭگىسىنى ئېلىپ ئىسرىق سالسا ساقىيىپ كېتىدۇ...» دېگىنىنى ئاڭلاپ، ئىسلام ئاكىنىڭ مۇرىسىگە دەسسەپ چىقىپ، تامنىڭ كامىرىدىن قۇشقاچ چاڭگىسى ئالغان تاھىر، بۇگۈن ئارىلىقتىن بىر كۈن ئۆتۈپلا، زىۋىدىخان ئاچىنىڭ سورىغان سوئاللىرىغىمۇ بېشىنى لىڭشىتىش، باش چايقاش بىلەنلا جاۋاب بېرىدىغان ھالغا چۈشۈپ قالغانىدى. ئۇنىڭ گەپ قىلىش تۇگۈل، كۆزلىرىنىمۇ ئاچالماستىن بارغانچە بەك قىزىپ يەرگە چاپلىشىپ يېتىپ كېتىشىگە قاراپ، زىۋىدىخان ئاچا نېمە قىلارىنى بىلمەيلا قالدى. ئۇ ئىمكانىيەت بولسىلا تاھىرنىڭ يېنىغا كېلىپ تىنىقلىرىنى تىڭشاپ باقاتتى، چېكىسىنى تۇتۇپ كۆرەتتى. ئۇنىڭ مەيلىچە بولسا، تاھىرنىڭ يېنىدىن بىر مىنۇتمۇ ئايرىلغۇسى يوق ئىدى، لېكىن...

— ھە، نېمىگە گۆشىيىپ قاراپ تۇرىمىز؟ مىيەگە كېلىلى دېگەندىكىن كەلسەك بولارمىكىن، ھېلى بىكار سەتلىشىپ قالمىز جۇما!

نامەتنىڭ ئالدىنقى قوپال سۆزىنى ئاڭلاپ ئىزىدا تۇرۇپ قالغان زىۋىدىخان ئاچا، مانا ئەمدى قەلبىدىكى بىر تالاي گەپنى زورىغا بېسىپ نامەتنىڭ چېقىر كۆزلىرىنىڭ ئىچكىرىسىگە قارىدى - ده، لام - جىم دېمەستىن ئارقىسىغا ياندى. ئۇنىڭ ئارقىسىغا يانغانلىقىنى كۆرۈپ، نامەت گويا سوقۇشتا ئۇتۇپ چىققان خورازدەك بوينىنى سوزغىنىچە ئۇچىنچى بىر ئېتىزلىق تەرەپكە قاراپ كەتتى.

سېرىق بوران بارغانسېرى يېقىنلىشىپ، ئېتىز ۋە

ئەتراپتىكى بارلىق نەرسىلەر خوددى سېھىرلىك بىر قات نېپىر قىزغۇچ پەردىنىڭ ئارقىسىدىن كۆرۈنۈۋاتقاندەك ئاجايىپ تۇس ئېلىشقا، بوراننىڭ باش بۇرنى بولغان غۇر - غۇر شامالمۇ كۈچەيىپ، قىر ئۈستىدىكى قۇرۇق توپىلارنى ئۇچۇرتۇشقا باشلىدى. دېمەك، يەنە بىر - ئىككى مىنۇت ئۆتەر - ئۆتمەيلا كۈچلۈك بوراننىڭ يېتىپ كېلىشى كۆزگە كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئەمدى تاھىرنىڭ يېنىغا بارمىسا، ئۇنى بوران توپىسى كۆمۈپ تاشلايتتى. زۇنۇدىخان ئاچا نامەت كەتكەن تەرەپكە قاراپ قويۇپ تاھىرنىڭ يېنىغا ماڭدى. بېرىپ يۈزىنى يېپىپ قويۇش ئۈچۈن، بېشىدىكى كونىراپ كەتكەن رومالنى قولىغا ئالدى. كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا يېتىپ كەلگەن بوران ئۇنىڭ دوپپىسىنى ئۇچۇرۇپ كەتتى. «خوتۇن كىشىنىڭ چېچىنى كۇن كۆرسە بەك يامان بولىدۇ» دېگەن ئەقىدىگە ئۆمۇر بويى قاتتىق ئەمەل قىلىپ كەلگەن زۇنۇدىخان ئاچا، قولىغا ئالغان رومالنى قايتا بېشىغا ئارتىپ، دوپپىسىنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈردى. گاھى يەرگە تېگىپ، گاھى تەگمەي دومىلاپ كېتىۋاتقان دوپپا، ئىككى ئېتىزنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئېرىقنىڭ قىرىغا كېلىپ توسۇلۇپ قالمىغان بولسا، زۇنۇدىخان ئاچىنىڭ ئۇنىڭغا يېتىشەلىشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئۇ كېلىپ دوپپىسىغا قولىنى ئۇزىتىپلا تۇرۇپ قالدى، دوپپىنىڭ يېنىدا ئۇرۇش مەيدانىدا ئەسىرگە چۈشكەن مىيىپ ئەسكەردەك كۆزلىرىنى بىچارىلىك بىلەن چىمچىقلىتىپ، ھەر تەرەپكە ئامال ئىزدەۋاتقاندەك تىنماي بوينىنى سوزۇپ قاراۋاتقان بىر ئاق كەپتەر تۇراتتى. زۇنۇدىخان ئاچا ئاۋۇال كەپتەرنى ئاۋايلاپ قولىغا ئالدى، ئاندىن دوپپىسىنى بىر قولى بىلەن ئېلىپ رومالنىڭ ئاستىغا باستۇرۇپ كىيدى. كەپتەرنىڭ بىلىنەر - بىلىنمەس تىترەۋاتقانلىقىنى سېزىپ، ئىچىنى ئاغرىتىپ بېشىنى سىلاپ قويدى. «كەپتەرنى كۆرسە، تاھىرنىڭ سەل كۆڭلى ئېچىلىپ قالار» دەپ ئويلاپ تاھىر تەرەپكە قاراپ ماڭدى.

بېشى ئوڭ تەرەپكە قىيسىيىپ قالغان تاھىرنىڭ كۆزلىرى يۇمۇقلۇق ئىدى. يېرىم ئوچۇق قالغان ئاغزىدىن ئېقىپ چۈشكەن تۈكۈرۈك، ئۇنىڭ بېشىغا قويۇلغان چاپانىنىڭ ئالدىقان چوڭلۇقتىكى يېرىنى ھۆل قىلىۋەتكەن، بارغانسېرى كۆچىيىۋاتقان بوران ئېلىپ كەلگەن چاڭ ـ توپا، ئاشۇ ھۆل بولۇپ كەتكەن يەرگە قېتىپ كەتكەنىدى. ئۇلارغا قاراپ زىۋىدىخان ئاچا تاھىرنىڭ ئۇخلاپ قالغانلىقىنى بىلدى. بوغۇزى ئاغرىغان ئۈچ كۈندىن بۇيان ھازىر تۈكۈرۈپ بولغۇچە يەنە ئاغزىغا تۈكۈرۈك يىغىلىۋالىدىغان بولۇپ قالغان تاھىر، كېچىلىرىمۇ زىۋىدىخان ئاچا بەرگەن ياغلىققا تۈكۈرگىلى ئۇنىماي يەرگە تۈكۈرىمەن دەپ تۇرۇۋالاتتى.

زىۋىدىخان ئاچا ئىككى قوللاپ مەھكەم تۇتۇۋالغان كەپتەرنى بىر قولىغا ئېلىپ، يەنە بىر قولى بىلەن تاھىرنىڭ چېكىسىنى تۇتۇپ كۆردى. قىزىتما شۇنچىلىك ئۆرلەپ كەتكەنىدىكى، ئۇنىڭ قولى گويا بىر پارچە چوغقا تەگكەندەك بولدى. تاھىرنىڭ تىز ـ تىز سوقۇۋاتقان چېكە تومۇرلىرىمۇ بارماقلىرىغا خىلى كۈچلۈك ئۇرۇلاتتى. زىۋىدىخان ئاچا تاھىرنى ئويغىتىپ ئۇنىڭدىن: «بالام، جېنىم بالام! گېپىڭ بەك ئاغرىپ كېتىۋاتامدۇ؟ ئوسمان موللامنىڭ يېنىغا ئاپىرايمۇ؟ ئازراق بىر نەرسە يەپ باقامسەن؟...» دەپ سورىغۇسى كەلدى، ئەمما شۇ تاپتا ئەگەر تاھىر ئويغىنىپ: «ئانا، قورسۇقۇم ئاچتى، نان بەرگىن» دەپ سالسا، يېنىدا ئۇنىڭغا بەرگۈدەك بىر تال جىگدە چاغلىق نەرسە يوق ئىدى. «ئويغاتماي، ئۈچ كۈندىن بۇيان بىچارىنىڭ تېخى ئەمدى كۆزى ئۇيقۇغا ئىلىنىپتۇ. بىردەم بولسىمۇ ئارام ئېلىۋالسۇن. بەلكى مۇشۇ ئۇيقۇ بىلەن خۇدايىم شىپالىق بېرىپ، ساقىيىپ قالامدۇ تېخى...» زىۋىدىخان ئاچا ئەنە شۇلارنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزۈپ، تاھىرنىڭ چوغدەك قىزىق پىشانىسىگە سۆيۈپ قويدى. ئاغزىدىن ئېقىپ چىققان تۈكۈرۈكنى پەم بىلەن ئېرتىپ، يۇزىگە بېشىدىكى رومىلىنى ئېلىپ ياپتى. كەپتەرنى

ئۇچۇپ كەتمىسۇن دەپ، روملىدىن بىر تال يىپ سۇغۇرۇپ قانىتىنى بوغۇشلىدى. نەدە قويۇشنى بىلمەي تۇرغاندا، نامەتنىڭ يەنە سەت ۋارقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى:

ــ هوي، ساڭا تۇرەك ! هوي زىۋىدە ئىمىن ! هوي، سايىم سوپەك ! !...

ئارقا ـ ئارقىدىن چاقىرىلىۋاتقان بۇ كىشىلەرنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپ، زىۋىدىخان ئاچا يالغۇز ئۆزىنىڭلا ئەمەس، باشقا ئەزالارنىڭمۇ بوراندىن پاناھلىنىش ئۇچۇن تاراپ كەتكەنلىكىنى بىلدى. كېچە ـ كۇندۇز ئارام ئالماي ئىشلەۋېرىپ ھالىدىن كەتكەن، جان تۇمشۇقىغا يەتكەن ئەزالار، يېنىدا ئەتىرەت باشلىقى ياكى مۇدىر دېگەنلەردىن بىرەرى بولمىسىلا، بىر مىنۇت بولسىمۇ ئىزىدىلا ئولتۇرۇپ ھاردۇق ئالاتتى. نامەتنىڭ كانىيى يېرىلغۇدەك بارغانسېرى چىڭقىلىپ ۋارقىراۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، زىۋىدىخان ئاچا ئورنىدىن تۇردى. كەپتەرنى قويۇشقا كۆڭۈلدىكىدەك يەر تاپالماي، بىردەم ئارىسالدا بولدى ـ دە، ئاخىر تاھىرغا يېپىپ قويغان چاپاننى قايرىپ ئاستىغا كەپتەرنى سالدى، ئۇستىنى يەنە چاپان بىلەن يېپىپ، تاھىرنىڭ يۇزىگە يېپىلغان رومالنى تۇزەشتۇرۇپ قويۇپ، نامەت چاقىرغان تەرەپكە قاراپ ماڭدى.

كۇچلۇك بوران كۆزنى ئاچۇرمايتتى، ئاياللارنىڭ رومىلىنىڭ ئۇچى، كۆڭلىكىنىڭ پېشى تىنماي پالاقلايتتى. دولقۇنسىمان چىقىۋاتقان بوران ھەر بىر كۇچەيگەندە، كىشىلەر ئالدىغا مۇكچىيىپ كېتەتتى. شۇنداق بولۇشىغا قارىماي، ئەزالار قۇم ـ بوران دېگىزىغا ئايلانغان ئېتىزلىقتا كېۋەز تېرىماقتا ئىدى. نامەت ئىككى قولىنى ئاغزىغا كاناي قىلىپ تۇرۇپ، تېخىچە يوق ئەزالارنى ھەدەپ چاقىرماقتا ئىدى. زىۋىدىخان ئاچا پەم بىلەن ئۇنىڭ ئارقىسى تەرەپتىن ئايلىنىپ ئۆتۇپ ئەزالار توپىغا قوشۇلۇۋالدى.

كىمدۇر بىرى ئېتىكىدىكى چىگىتنىڭ يېرىمىنى ئۇنىڭ

ئېتىكىگە تۆكۈپ بەردى. بۇ يەردىكى ھەرقانداق تېرىقچىلىق پەقەت قول بىلەن كەتمەنگىلا تايىنىپ ئېلىپ بېرىلىدىغان بولغاچقا، ئەمدى زىۋىدىخان ئاچىغا «كۆز» ئېچىپ ماڭمىدىغان يەنە بىر ئادەم بولۇشى كېرەك ئىدى. ئۇ ئەتراپقا قاراۋاتقاندا سايىم سوپەك پەيدا بولدى. زىۋىدىخان ئاچا ئۇنىڭ بىلەن گۈرۈپپا بولۇپ، ئۇ ئاچقان «كۆز»گە چىگىت سېلىپ مېڭىشقا باشلىدى. كۈچلۈك بوران سېلىنغان چىگىتلەرنى ھەر تەرەپلەرگە ئۇچۇرۇپ كېتەتتى. شۇ سەۋەبتىن چىگىت سېلىنغان «كۆز»لەرنىڭ ئوندىن يەتتىسى قۇرۇق كۆمۈلەتتى. بۇنىڭ بىلەن ھېچكىمنىڭمۇ كارى يوق ئىدى. چۈنكى، كىم بۇ ئىشقا كۆڭۈل بۆلۈپ ئۇنى ئىنكاس قىلسا، شۇ ئادەم تىل ـ دەشنام ئاڭلايتتى. بوران تېخىمۇ كۈچىيىپ، چاڭ ـ توپا بارغانسېرى قويۇقلاشقىلى تۇردى. بايا ئېتىزنىڭ ئۇ بېشىدىكى ئادەمنى كۆرگىلى بولسا، مانا ئەمدى ئۆزىنىڭ يېنىدىكى ئادەمنىمۇ تەستە كۆرگىلى بولىدىغان بولۇپ قالدى. ئادەتتە مۇنداق سېرىق بوران خۇددى ئۆتكۈنچى يامغۇرغا ئوخشاش شىددەت بىلەن بىر ھۇجۇم قىلسىلا ئۆتۈپ كېتەتتى. بوران ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن ئەتراپ سۈزۈلۈپ شۇنچە چىرايلىق بولۇپ قالاتتى. لېكىن، بۇ قېتىمقى بوران نېمە ئۈچۈنكى بارغانسېرى كۈچىيىپ، كۈچەيگەنسېرى ئەتراپ قاراڭغۇلىشىشقا باشلىدى. ئاردىدىن بىر ـ ئىككى ئاش پىشىم ۋاقىت ئۆتكەندە بولسا خۇددى كەچ كىرىپ كېچە بولۇپ كەتكەندەكلا بىر ھال يۈز بەردى. قانچە سىنچىلاپ قارىغان بىلەنمۇ، كۆز ئالدىدىكى ئادەمنىڭ كۆلەڭگىسىدىن باشقا نەرسىنى كۆرۈش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. «كۆز» ئېچىۋاتقانلار پۈتىنى چانىۋالماسلىق ئۈچۈن كەتمەننىڭ دۇمبىسىنى يەرگە ئۇرۇپ قويۇپ كېتىۋېرەتتى. چىگىت سېلىۋاتقانلار ئېتىكىدىكى يۈكتىن بالدۇرراق قۇتۇلۇش ئۈچۈن، چىگىتنى قارىسىغىلا ئۈچۈملاپ تاشلاۋېرەتتى. ئۇلار قىلىۋاتقان بۇ ئىشنىڭ يەرنى قاتۇرۇش بىلەن چىگىتنى تۇگىتىشتىن باشقا ھېچقانداق رولى يوق ئىكەنلىكىنى

ئېنىق بىلىپ تۇرسىمۇ، ئۇنىڭ ئورنىغا بىرەيمەن ئارام ئېلىپ ئولتۇرۇۋېلىشنى شۇنچە خالىسىمۇ، لېكىن نامەتنىڭ سېسىق گېپىنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن مىدىرلاپ تۇرۇشقا مەجبۇر ئىدى.

نامەت خېلىغىچە ئۇلارنى ئايلىنىپ يۈردى، بىرەرىنىڭ بىر نەرسە دەپ ئېغىز ئېچىشىنى كۈتتى. چۈنكى، ئەزالار ئۇنىڭغا ئەھۋال ئېيتسا، يالۋۇرسا ئۇ شۇنچە خۇشال بولاتتى، كىشىلەرنىڭ بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، كۆز ئالدىدا قول قوۋۇشتۇرۇپ تەلمۈرۈپ تۇرۇشىنى كۆرۈش ئۈچۈن بۇ دۇنيادىكى ئەڭ لەززەتلىك ئىشلارنىڭ بىرى ئىدى. ئەنە شۇنداق چاغلاردا ئۇ ئاشۇ لەززەتنىڭ تەمىنى تېخىمۇ بەكرەك تېتىۋېلىش ئۈچۈن ئەسلىدە ماقۇل دېيىشكە تېگىشلىك بولغان ئىشلارغىمۇ ماقۇل دېمەيلا قالماستىن، ئەكسىچە يوق يەردىن پۇتاق چىقىرىپ بىرمۇنچە كايىماي قويمايتتى. ئەگەر شۇ تاپتا بىر كىم ئۇنىڭغا، قاراڭغۇلۇق سۈزۈلگىچە بىرەيمەن توختاپ تۇرايلى دېگەن بولسا، ئۇ بۇنىڭ ئەكسىچە ئەزالارنى تېخىمۇ بەكرەك ئىشلەتكەن بولاتتى. ئۇنىڭ بۇ خۇيىنى ئوبدان بىلىدىغان ئەزالار لام ـ جىم دېمەستىن ئۆز ئىشىنى قىلىۋەردى. ھېچكىم ھېچنېمە دېمىگەندىكىن، ئاخىر ئۇ ئۆزى ئېغىز ئېچىشقا مەجبۇر بولدى:

ـــ دەقەت ! ئەزالار دەقەت، ھازىر بوران پەسىيىپ كۆز كۆرگۈدەك بولغۇچە ئىشنى توختىتىپ تۇرىمىز، پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ تاراپ كېتىشكە قەتئىي بولمايدۇ ! كىم مۇشۇ ئېتىزدىن باشقا ئېتىزغا چىقىپ كەتسە، مەندىن خاپا بولمىسۇن ! ئولتۇرۇڭلار، ھەممىڭلار ئىزىڭلاردا ئولتۇرۇڭلار !

ئەزالار ئۇششۇكتە قالغان چۆمۈلىدەك بوينىنى ئىچىگە تىقىپ ئىزىدا ئولتۇرۇشتى. ئۇيقۇسىزلىق، قۇم ـ بوران ۋە قاراڭغۇلۇق تەبىئىي ھالدا كۆزلەرنى يۇمغۇزدى. ھايال ئۆتمەيلا ئۇ يەر، بۇ يەردىن سۇس خورەك ئاۋازى ئاڭلىنىشقا باشلىدى. زىۋىدىخان ئاچىنىڭ ئەس ـ يادى تاھىردىلا قالغانىدى. ئورنىدىن تۇرسا نامەتنىڭ سېزىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، ئولتۇرغان پېتى تىزلاپ

مېڭىپ بىر نەچچە مېتىر ئۇزىدى. ئەمدى نامەتنىڭ ئۇنى كۆرەلمىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى، شۇڭا ئورنىدىن تۇردى. قاراڭغۇلۇقتا ئەتراپنى ئېنىق پەرق قىلالماي، قىرنى بويلاپ مېڭىپ ئاۋۇال ئىككى ئېتىزلىق ئارىلىقىدىكى ئېرىقنى تاپتى، ئاندىن ئاشۇ ئېرىقنى بويلاپ مېڭىپ تاھىرنى ياتقۇزۇپ قويغان قىرنىڭ بېشىغا كەلدى. خۇددى يەرنىڭ تېگىدىن چىقىۋاتقاندەك ئاران ئاڭلىنىۋاتقان بوش، قۇرغاق بىر يىغا ئاۋازىنى ئاڭلاپ قەدىمىنى تېخىمۇ تېزلەتتى. تاھىرنى ياتقۇزۇپ قويغان يەرگە بەش ـ ئالتە قەدەمچە قالغاندا، توّت پۇتلۇق بىر قارا كۆلەڭگىنىڭ بىر نەرسىنى تارتقۇشلاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، يېقىندىن بۇيان تارالغان: «مازارلىقتا يەرلىكتىكى ئۆلۈكنى ئېچىپ يەيدىغان بىر ئىت پەيدا بولۇپ قاپتۇ» دېگەن گەپ يادىغا كەلدى ـ دە، يۈرىكى «قارت !» قىلىپ قالدى. «ۋاي ئادەم بارمۇ؟» دەپ ۋارقىرىغىنىچە ئالدىغا قاراپ يۈگۈردى. قولىدا ھېچ نەرسە يوقلۇقى يادىغا يېتىپ، يەرگە ئېگىشىپلا قولىغا چىققان چالمىنى ئېلىپ ئىتقا قارىتىپ ئاتتى. «ئىت بىلەن ئېشەك خوتۇن كىشىنى بوزەك قىلىدۇ» دېگەن سۆز راست بولسا كېرەك، زىۋىدىخان ئاچىنىڭ ھودۇقۇش ئىلكىدىكى ئەنسىز ئاۋازىنى ئاڭلىغان ئىت، بىقىنىغا تەككەن چالمىغا پەرۋاسۇ قىلماستىن سەت خىرقىرىغىنىچە ئېتىلىپ كەلدى. بويى تورپاقتەك چىقىدىغان بۇ يوغان مەخلۇقنىڭ خۇددى ئادەمنىڭ مېڭىسىگە توغرىلانغان مىلتىقنىڭ ئاغزىدەك سۇرلۇك كۆرۈنىدىغان كۆكۈچ كۆزلىرىنى كۆرۈپ، زىۋىدىخان ئاچىنىڭ ئۆپكىسى ئاغزىغا كەپلىشىپ قالغاندەك بولدى، لېكىن يۈرەك پارىسى بولغان تاھىرنى تاشلاپ قېچىپ كېتىشكە ئەسلا پۇتى بارمايتتى. بىر تەرەپتىن: «ۋاي ئادەم بارمۇ؟ ! » دەپ جېنىنىڭ بارچە ۋارقىراپ، يەنە بىر تەرەپتىن ئىتقا ھەدەپ توپا چېچىشقا باشلىدى. ئەمما ھەش ـ پەش دېگۈچە ئىت ئېتىلىپ كېلىپ، زىۋىدىخان ئاچىنىڭ مۇرىسىگە پۇت قويۇپ تىكلەشتى، يوغان ئېچىلغان ئاغزىدىكى قېقىپ قويغان

تۆمۇر قوزۇقتەك قاتار - قاتار ئۆتكۈر چىشلار زىۋىدىخان ئاچىنىڭ يۈزىگە توغرىلاندى. بۇنى كۆرۈپ قورقۇپ كەتكەن زىۋىدىخان ئاچا ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا بار كۈچى بىلەن ئىتنىڭ گېلىدىن سقىپ ئىتتىرىپ تىرەجەپ تۇرۇۋالدى. ئاغزىنى زىۋىدىخان ئاچىنىڭ يۈزىگە يەتكۈزەلمىگەن ئىت، ئەمدى تۇمشۇقىنى بۇراپ، گېلىدىن سقىپ تۇرغان قوللارغا چاڭ سېلىشنىڭ كويىغا چۈشتى. ئىت ھەدەپ تۇمشۇقىنى پەسكە بۇرايتتى. زىۋىدىخان ئاچا ئۇنىڭ گېلىنى تېخىمۇ چىڭ سقىپ جېنىنىڭ بارىچە يىراق ئىتتىرەتتى. زىۋىدىخان ئاچا ھەممە كۈچىنى ئىككى قولىغا يىغىپ ئىتنى ئارقىسىغا ئىتتىرىۋەتتى. چالا - بۇلا يىقىلغان ئىت ئىككىنچى قېتىم ئېتىلىپ كېلىپ يەنە پۇت قويۇش ئۈچۈن تىكلەشكەندە زىۋىدىخان ئاچا ئۆزىنى ئارقىسىغا ئېتىپ قېچىۋىدى، كۆڭلىكى ئىتنىڭ ئاغزىغا كىرىپ قالدى، ئۆزىنى يەنە بىر قەدەم ئېلىپ قېچىۋىدى، ئارقىسىغا يىقىلىپ چۈشتى. غالجىرلاشقان ئىت ئاغزىغا چىققان يەرگە چاڭ سالاتتى. ياخشىمۇ، زىۋىدىخان ئاچا تېخى پاختىلىق كىيىمىنى تاشلىمىغان بولغاچقا، ئىتنىڭ چىشى بەدىنىگە ئۆتمەيتتى.

ـــ چاخ دەيمەن، كاپىر!

زىۋىدىخان ئاچا ئىسلام ئاكىنىڭ ئاۋازىنى تونۇدى. «قاس!» قىلغان سادا بىلەن تەڭ، ئىت قاتتىق كاڭشىپ يوق بولۇپ كەتتى. زىۋىدىخان ئاچا بېشىنى كۆتۈرۈپ، قولىدىكى كەتمەننى يەردە قويۇۋاتقان ئىسلام ئاكىنى كۆردى.

ـــ نېمە بولدى؟ تاھىر قېنى؟

بۇ سوئاللارغا جاۋاب بەرمەستىن زىۋىدىخان ئاچا ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇن - تىنسىز ھالدا تاھىرنىڭ يېنىغا يۈگۈردى. ئۇنىڭ ئىت چىشلەپ تىتما - تالاڭ قىلىۋەتكەن كۆڭلەك، چاپانلىرى پالاقشىپ پۈتلىرىغا پۈتلىشىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ بايىقى ئەنسىز ئاۋازىنى ئاڭلاپ يېتىپ كەلگەن بىرنەچچە كىشى ئىسلام ئاكىدىن سوراشتى:

ـــ نېمه بولدى، ئىسلام ئاكا؟

ـــ مەن كەلسەم خوتۇننى بىرئىت تالىغلى تۇرۇپتىكەن، قالغىنىنى مەنمۇ ئۇقمۇدۇم.

ئۇلار ھېچ نەرسىنى ئاڭقىرالماي زىۋىدىخان ئاچىنىڭ قېشىغا بېرىشتى. قۇچىقىدىكى تاھىرنىڭ ياشلىرىنى ئېرتىپ، باش - كۆزلىرىنى سىلاپ ئولتۇرغان زىۋىدىخان ئاچا يىغا ئارىلاش ئاۋازدا سوراۋاتاتتى:

ـــ جېنىم بالام، يۈمشاق بالام، سىزنى ئۇ توڭگۇزنىڭ ئىتى قورقۇتۇۋەتتىمۇ؟ مەن بار، بالام، قورقماڭ. ئۇ كاپىر بىر يېرىڭىزنى چىشلىۋالمىغاندۇ؟ جېنىم بالام...

قورقۇپ كەتكەن تاھىر تۇرۇپ - تۇرۇپ قۇرۇق ئېسەدەپ قويىاتتى، بوغۇزى ئاغرىپ گەپ قىلالماس بولۇپ قالغاچقا، ئاشۇ ئېسەدىگەن ئاۋازىمۇ تېشىغا چىقمايتتى. زىۋىدىخان ئاچىنىڭ «بىر يېرىڭىنى چىشلىۋالمىغاندۇ؟» دەپ سورىغىنىنى ئاڭلاپ، ئىككى قوللاپ چىڭ قۇچاقلىۋالغان ئاق كەپتەرنى ئىسلام ئاكىغا بەردى، ئاندىن سول پۇتىدىكى قىپقىزىل قانغا بويالغان ئىشتاننى پەم بىلەن ئۇستۇن قىلىپ پاچىقىنى كۆرسەتتى، بۇلجۇڭ گۆشىنىڭ سەل تۆۋەندىكى بىر يەردىن تېخىچە قان تامچىپ تۇراتتى.

ـــ ۋاي خۇدايىمەي ! بايىنىڭياقى نېمىشقىمۇ كۆرمىگەندىمەن؟ ! ۋاي ئىسىت بالام ! قانداقمۇ چىدىغانسىز؟ ! تېخى مۇشتەك تۇرۇپ سىزگە بۇ نېمە تارتقۇلۇق؟ ! ھەممە بالا - قازا بىز بىلەن تۇغۇپ كەتسە بولماسمىدى؟ ! ۋاي ئىسىت بالام، جېنىم بالام !...

ھاڭ - تاڭ قالغان ئىسلام ئاكا قولىدىكى كەپتەرنى زىۋىدىخان ئاچىغا بېرىپ تاھىرنى قۇچىقىغا ئالدى. ئىت چىشلىۋالغان يەرگە پەم بىلەن سىنچىلاپ قاراپ چىقتى. ئىتنىڭ چىشى پېتىپ كەتكەن ئىككى تۆشۈكنىڭ ئاغزىدىكى گۆشلەر بىلىنەر - بىلىنمەس تىتىلىپ كەتكەن بولۇپ پاچاقنىڭ باشقا يەرلىرى ساق ئىدى.

ئسلام ئاكا بېشىنى كۆتۈرۈپ زىۋىدىخان ئاچىغا قارىدى. ئۇنىڭ ئاشۇ قارىشىغا يوشۇرۇنغان غەزەپلىك ئەيىبلىشىنى چۈشەنگەن زىۋىدىخان ئاچا ئۆزىنىڭ ئالدىنقى قېتىم كەلگەندە تاھىرنىڭ ئۆخلاپ قالغانلىقىدىن تارتىپ، كېيىن يۈز بەرگەن ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى بىر - بىرلەپ سۆزلەپ بەردى. ئەتراپتا قاراپ تۇرغانلار بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، بايىقى تورپاقتەك ئىتتىنىڭ چوقۇم ئۆلۈك يەپ ئۆگەنگەن ئىت ئىكەنلىكىنى جەزم قىلىشتى. چۈنكى، پۈتۈن گۈڭشې تەۋەسىدە ئەمەس، پۈتۈن ناھىيە تەۋەسىدە ئېلىپ بېرىلغان ئىت يوقىتىش دولقۇنىدا بىرمۇ ئىت قالدۇرۇلماي ئۆلتۈرۈۋېتىلگەنىدى. ئاشۇ قاتاردا تاھىرنىڭ باققىنىغا تۆت ئاي بولغان ئوماققىنە ئالا كۈچۈكىمۇ ئۇرۇپ ياتقۇزۇۋېتىلىپ، ئۆينىڭ ئارقىسىغا كۆمۈۋېتىلگەن. ئۇنى كۆمگەنلەر كۈچۈك بولغاندىكىن دەپ سەل قاراپ بوشراق كۆمگەچكە، چالا ئۆلۈك ھالدا كۆمۈۋېتىلگەن بىچارە كۈچۈك ئىككى كۈندىن كېيىن بېشى ئىششىپ سېۋەتتەك بولۇپ كەتكەن بىر ھالدا يەنە قايتا پەيدا بولۇپ قالغاندا، ئوسمان ئاتايىن گۈڭشېدىن مىلتىق ئەكېلىپ، تاھىرنىڭ يىغلاپ يالۋۇرۇشلىرىغا قارىماي ئېتىپ ئۆلتۈرۈپ قايتا كۆمۈۋەتكەنىدى. بۇ ئىش گۆدەك تاھىرنىڭ سەبىي قەلبىگە قاتتىق تەسىر قىلىپ كەتكەچكە، شۇندىن باشلاپ: «مىلتىقىم بولسا ئوسمانىنى ئاتاتتىم» دەيدىغان بولۇپ قالغانىدى...

تاھىرنىڭ پاچىقىدىكى قان ھېچ توختايدىغاندەك ئەمەس ئىدى. زىۋىدىخان ئاچا ئىت چىشلەپ يىرتىۋەتكەن كۆڭلىكىدىن بىر پارچە لاتىنى ئۈزۈۋېلىپ تېڭىپ قويماقچى بولۇدى، كىمدۇر بىرى قانىنى توختىتىدۇ دەپ، ئۆتۈكىنىڭ قونجىنى قايرىپ تەتۈر ئۆرۈپ، پىچاق بىلەن قىرىپ قىرىندا چىقاردى ۋە ئۇنى تاھىرنىڭ پۇتىغا سېپىپ تېڭىپ قويۇشتى. يەنە كىمدۇر بىرى: «ئىت چىشلىۋالغان يەرگە خېمىرتۇرۇچ تاڭمىسا پات ساقايمايدۇ» دەپ، ئۆز بېشىدىن ئۆتكەن بىرئىشنى سۆزلەپ

بېرىۋىدى، ئىسلام ئاكا بىلەن زىۋىدىخان ئاچا تاھىرنى ئاشخانىغا ئېلىپ مېڭىشتى ۋە بىر خېمىرتۇرۇچ تېپىپ پاچىقىنى يېڭىۋاشتىن تېڭىشتى. بۇران توختىماستىن چىقماقتا ئىدى. ھاۋا تېخىچە سوزۇلمىگەچكە، ئارىدىن قانچىلىك ۋاقىتنىڭ ئۆتكەنلىكىنى بىلىپ بولمايتتى. تاھىر بارغانسېرى قىزىپ، كۆزلىرىنىمۇ ئاچماستىن ئەنسىز تىنىشقا باشلىدى. ئۇ بېشىنى بىردەم زىۋىدىخان ئاچىنىڭ سول مۇرىسىگە قويۇپ باقاتتى، سەل تۇرۇپلا ئوڭ مۇرىسىگە قويىاتتى. ھەر بەش مىنۇتتا بىر قېتىم تۇكۇرۇش ئۈچۈن بوينىنى سوزاتتى، لېكىن خۇددى چىشى كىرىشىپ قالغان ئادەمدەك ئاغزىنى تولۇق ئاچالمىغاچقا، تۇكۇرۇك چىشلىرىنىڭ ئارىسىدىن چىقىپ بولالماي ئاۋارە قىلاتتى، ئىسلام ئاكا بىلەن زىۋىدىخان ئاچىنىڭ سورىغانلىرىغىمۇ ھېچ جاۋاب بەرمەيتتى. بۇنى كۆرۈپ ئىسلام ئاكا بىلەن زىۋىدىخان ئاچىنىڭ باغرى خۇن بولدى، ئاۋازى ئىختىيارسىز تىترەپ، كۆز چاناقلىرى ياش بىلەن لىق تولدى، نېمە قىلىشنى بىلەلمىگەن ھالدا تاھىرنى ئۆيگە ئېلىپ باردى. «تۆت بۇلۇڭ، بىر كۇلۇڭ» دىن باشقا ھېچنېمە يوق بۇ قۇپقۇرۇق ئۆيمۇ ئۇلارنىڭ مەيۇسلۇك قاپلىغان كۆڭلىگە ھېچقانداق ئۈمىد بېغىشلىيالمىدى. تاھىرنى ياتقۇزۇپ قويۇشقا كۆڭلى ئۇنىمىغان زىۋىدىخان ئاچا ئۇنى كۆتۈرۇۋېلىپ، خۇددى كىچىك بوۋاقنى پەپلىگەندەك پەپلەپ مېڭىپ يۇرەتتى.

— ئۇچ - تۆت كۈندىن بۇيان، — دېدى ئۇ ئىسلام ئاكىغا قاراپ، — كۆڭلۈمگە بىر ئىش كېلىۋېلىپ ئاغزىمدىن چىقارمىغانىدىم. بالىنىڭ بېشىدىن بىر نەرسە ئۆرۈپ قان قىلىدىغان ئىش ئىدى... بىر چۈجە چاغلىق نەرسىمزمۇ بولمىسا، ... ئاھ خۇدا ! ئەمدى قانداقمۇ قىلارمىز؟ !...

ئۆينىڭ ئوتتۇرىدا نېمە قىلارىنى بىلمەي داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالغان ئىسلام ئاكا بىر نەرسىنى يادىغا ئالغاندەك ئۈدۈل تۆر تامنىڭ تەكچىسى يېنىغا باردى ۋە بايا ئاشۇ يەرگە قوندۇرۇپ

قويغان ئاق كەپتەرنى پەم بىلەن تۇتۇپ كېلىپ دېدى:

ــ خۇدايىم بۇ كەپتەرنى بوران چىققان باھانە ـ سەۋەب بىلەن ئەۋەتىپ بېرىپتۇ، بالىنىڭ بېشىدىن مۇشۇنى ئۆرۈپ قان قىلىۋېتەيلى.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ تاھىر ئىتتىك بېشىنى كۆتۈردى. ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن قاپاقلىرىنى سۈزۈپ، سۆلى قاچقان كۆزلىرىنى يېرىم ئاچتى. يېرىم ئېچىلغان ئاشۇ كۆزلەردىن بىرخىل نارازىلىق ئوتى چاقنايتتى. ئاغزىنى ئۆمەللەپ گېلىدىن گەپ چىقىرالمىغاندىن كېيىن، ئوڭ قولىنى چىقىرىپ كەپتەرگە سوزدى.

ــ بالا كەپتەرنى تالىشىۋاتىدۇ...

ئىسلام ئاكا كەپتەرنى ئېلىپ تاھىرنىڭ يېنىغا كېلىپ سورىدى:

ــ بالام، بۇ كەپتەرنى بېشىڭىزدىن ئۆرۈپ قان قىلىۋەتسەك ساقىيىپ كېتىتىڭىز....

تاھىر ئىسلام ئاكىنىڭ سۆزى تۈگىمەيلا بېشىنى چايقاپ كەپتەرنى قولىغا ئالدى، ئىككى قولى بىلەن چىڭ قۇچاقلاپ يەنە كۆزلىرىنى يۇمدى.

ــ بالىنىڭ كۆڭلى ئۇنىمىدى. ئەمدى قانداقمۇ قىلارمىز؟ راخمان موللامنىڭ يېنىغا ئاپىرىپ ئوقۇتۇپ باقلىمۇ يا؟

ــ راخمان مولламۇ ئاغرىپ يېتىپ قاپتۇ، ئۆزىنىڭ تەرىتىگىمۇ چىقالمايدىكەن.

ــ ئەمىسە قانداق قىلىمىز؟ بالا بەك قىينىلىپ كېتىۋاتىدۇ...

ئىسلام ئاكا چوڭقۇر ئاتلىق مېھرى بىلەن تاھىرغا قارىدى. يادىاپ يۈزلىرى كىچىككىنە بولۇپ قالغان تاھىر زىۋىدىخان ئاچىنىڭ قۇچىقىدا بېشىنى بىرەم ئۇيانغا، بىرەم بۇيانغا تاشلاپ، ئەنسىز تىنىپ، تولغىنىپ ياتاتتى. بۇ ھالنى كۆرۈپ ئىسلام ئاكىنىڭ كۆڭلىگە غەيرىي ئىشلار كېلىشكە باشلىدى.

ۋۇجۇدىغا تىترەك ئولىشىپ، كۆز چاناقلىرى نەملەشتى. ئۇ ئۆمرىدە نى - نى ئېغىر كۈنلەرنى باشتىن كەچۈرگەن، ئاشۇ چاغلاردىمۇ ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن بىر تامچىمۇ ياش چىقمىغانىدى. لېكىن، مانا ئەمدى كۆز ياشلىرىنى تۇتۇپ قالالمىدى. پولات تاۋلاش ئۇچۇن تاغقا بېرىپ ئادەم ۋە ئات - ئېشەكلەرنىڭ يېرىمىدىن ئايرىلىپ قايتىپ كەلگەندە، ئاچلىق ۋە دەھشەتلىك ئېغىر ئەمگەك سەلەي بوربورغا ئوخشاش قانچىلىغان تېپىلغۇسىز ئادەملەرنى ئېلىپ كەتكەندە، ئاقكۆلنىڭ زىننىتى بولغان ھەر بىر تۇپ دەرەخنى گۈڭشېنىڭ ئوچىقى پۈتۈن - پۈتۈن يالماپ يۇتۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندە پەيدا بولۇپ ۋۇجۇدىغا يىغىلىپ قالغان بۇ ھەسرەتلىك ياشلار مانا ئەمدى يىپى ئۈزۈلگەن مارجاندەك تارىلاپ تۆكۈلۈشكە باشلىدى. ئىچ - ئىچىدىن ئېتىلىپ چىقىۋاتقان بۇ يىغىنى زادىلا توختىتىۋالالماي ئۇن سېلىپ يىغلاپ كەتتى. ئۇنىڭ چەكسىز غەزەپ بىلەن مۇڭلۇق ھەسرەت ئارىلىشىپ كەتكەن ئېچىنىشلىق ئاۋازى بوغۇلۇپ - بوغۇلۇپ چىقاتتى، قاداق باسقان، قېتىپ تارىشىدەك بولۇپ كەتكەن قوپال قوللىرىنىڭ دۈمبىسى بىلەن كۆز ياشلىرىنى سۈرتەتتى، ئەمما سۈرتۈپ بولغۇچە يەنە ئىسسىق ياشلار تارىلاپ ئېقىپ چۈشەتتى. ئۇ ئىشىك تۈۋىگە بېرىپ، يەردىكى قىل ئارغامچىنى ئالدى، ئاندىن بوينىغا سېلىپ ئۇنلۇك ھالدا پەريات كۆتۈردى:

— ئەي كېرەملىك ئاللا! مەن ھېچ ئۇقمۇدۇم، سېنىڭ ئالدىڭدىكى گۇناھىم نېمىدۇر؟ قىلغان قايسى گۇناھىم ئۈچۈن پېشانەمگە بۇ قىسمەتلەرنى يېزىپ، ئۇنى ماڭا راۋا قىلغانسەن؟! مەنغۇ ئوسمانغا ئوخشاش مۇسۇلمان كاپىرلارنىڭ دەستىدىن بىناماز يۈرۈپ گۇناھ قىلسامۇ قىلغاندىمەن؛ ئانىنىڭ سۈتى بۇرنىدىن پۇراپ تۇرغان ئاشۇ بەش ياشلىق بالىنىڭ گۇناھى نېمە ئەمدى؟! ئەي رەھىم - شەپقەتلىك ئاللا! بەندىلىرىڭنىڭ ھەممە مۇشكۈلاتىنى ئۆزۈڭ ئاسان قىلغۇچىسەن، بىلىپ - بىلمەي

قىلغان گۈناھلىرىمدىن ئۆتكىن ! ئاشۇ كىچىككىنە گۈناھسىز بەندىڭدىن بىر رەھىم - شەپقىتىڭنى ئايىمىغىن ! ...

ئىسلام ئاكا ناله قىلاتتى، بويىنىدىكى ئارغامچىنىڭ ئىككى ئۇچىنى ئىككى قولىدا چىڭ تۇتۇۋېلىپ ھەدەپ تارتاتتى. ئىچى - ئىچىدىن ئۆرلەپ چىقىۋاتقان غەزەپ بىلەن ھەسرەتنىڭ كۈچىدىن بارغانسېرى چىڭ تارتىلىۋاتقان ئارغامچا ئۈنىڭ كانىيىنى سىقىپ، بىردەمدىلا يۈز - كۆزلىرىنى ئېسىلدۇرۇۋەتتى، ئارقىدىنلا بۇرنىدىن ئوقتەك قان كەتتى. پەقەت شۇ چاغدىلا ئىسلام ئاكا قولىدىكى ئارغامچىنى قويۇپ بەردى. ئاڭغىچە قانىنى كۆرۈپ ھودۇققان ھالدا يۇگۇرۈپ كەلگەن زىۋىدىخان ئاچا ئارغامچىنى بىر قولى بىلەن بوشىتىپ ئىسلام ئاكىنىڭ بوينىدىن ئېلىۋەتتى. ئىسلام ئاكىنىڭ بۇرنىدىن ئاقىقان قان ھېچ توختايدىغاندەك ئەمەس ئىدى. دەسلەپتە ئىسلام ئاكا ھېلىغىچە توختاپ قالار، دەپ ئېقىۋاتقان قانىنى ئۆز ئىختىيارىغا قويۇپ بەردى، كېيىن بارماقلىرىنى بوغۇپ، بۇرنىغا پاختا تىقىپ باقتى، ئەمما بۇرنىنىڭ بىر تۆشۈكىگە پاختا تىقىپ قويۇلسا، قان يەنە بىر تۆشۈكتىن، ھەتتا ئاغزىدىن ئېقىپ چىقىپ زادىلا توختىمىدى. قانىنىڭ توختىماي ئېقىۋېرىشى بىلەن ئىسلام ئاكىنىڭ بارا - بارا ھېشى قېيىپ كۆزلىرى تورلاشقىلى تۇردى، ئاخىر ئولتۇرالماي قالدى. زىۋىدىخان ئاچا تاھىرنى بىردەم ياتقۇزۇپ قويۇپ، ئىسلام ئاكىغا ئورۇن سېلىپ بەردى ۋە تەكىنىنىڭ يېنىغا بىر تەڭنىنى ئەكېلىپ قويۇپ قويدى.

تۇن تەڭگە يېقىن تاھىرنىڭ بوغۇزى ئۆزلۈكسىدىن ئېغىز ئېلىپ، ئاغزىدىن تۈكۈرۈك بىلەن بىللە بىر خىل قاڭسىق سۇيۇقلۇق ئېقىپ چۈشتى. شۇندىن باشلاپ ئۇنىڭ سەل كۆڭلى ئېچىلغاندەك بولۇپ، بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۇيان - بۇيانغا قارىغىلى تۇردى. بۇنىڭدىن خۇش بولۇپ كەتكەن زىۋىدىخان ئاچا تاھىرنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ كەتتى ۋە ئارقا - ئارقىدىن سوراشقا باشلىدى:

— گېلىڭىزنىڭ ئاغرىقى سەل قويۇپ بەردىمۇ، جېنىم بالام؟ ئۇچ كۈندىن بۇيان بىر يۈتۈم سۇمۇ ئىچمەي بىزنى قورقۇتۇۋەتتىڭىز بالام؟ قورسىقىڭىز قانچە ئاچقاندۇ بىچارە بالام. مەن بىر قوشۇق ئاش ئېتىپ بېرەيمۇ؟

تاھىر ئوماقلىق بىلەن بېشىنى چايقاپ، ئاغزىدىكى تۈكۈرۈكنى يەرگە تۈكۈرۈۋەتكەندىن كېيىن، قىينىلىپ تۇرۇپ ئېغىز ئاچتى:

— سۇ ئىچمەن.

— ئاڭلىدىڭلىمۇ؟ بالا گەپ قىلدى !... ماقۇل، جېنىم بالام، گېلىڭىزدىن ئۆتىدىغانلا ئىش بولسا، مانا ھازىر ئەكېلىپ بېرەي...

زۇلەيخان ئاچا خۇشلۇقتا ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەيتتى. ھايال ئۆتمەيلا بىرئاياق سۇ ئەكېلىپ بەردى. ئۇچ كۈندىن بۇيان تولا تۈكۈرۈپ، بەدىنىدە نەملىكتىن ئەسەر قالمىغان تاھىر ئاياقنى قولىغا ئېلىپ، بىر ئاياق سۇنىڭ ھەممىسىنى ئىچىپ تۈگەتتى ـ دە، يېتىپلا تاتلىق ئۇيقۇغا كەتتى.

14

خېنىيا بىلەن ئاقكۆلنىڭ ئارىلىقى توپتوغرا ئۇچ يېرىم كۈنلۈك يول ئىدى. بېرىشقا ئۇچ يېرىم كۈن، كېلىشكە ئۇچ يېرىم كۈن، ئوتۇن بېسىشقا يېرىم كۈن ۋاقىت كېتەتتى. بۇنىڭغا يول بويى كالىلارنى ھارمۇق ئالغۇزۇپ بېقىشقا كەتكەن يېرىم كۈننىمۇ قوشقاندا، خېنىيادىن بىر ھارۋا ئوتۇن ئەكېلىش ئۈچۈن ساق سەككىز كۈن كېتىدۇ دېگەن سۆز. سەككىز كۈنگىچە كېچە ـ كۈندۈز توختىماي يول ماڭىسەن. قورساق ئېچىپ كەتسە خالتىدىكى قېتىپ كەتكەن زاغرىلارنى ئىشتىھا بىلەن غاجاپ، قاپاقتىكى سۇ بىلەن ئېغىزنى ھۆل قىلىۋېلىپلا كېتىۋېرىسەن. ئۇيقۇڭ كەلسە كېتىۋېتىپ ھارۋا ئۈستىدىلا ئۇخلايسەن. تاكى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

يۇرتقا قايتىپ كەلمىگۈچە جاڭگالنىڭ بوران ـ قۇيۇنلىرىغا دالدا بولغۇدەك ئەسكى تام ياكى تومۇزنىڭ پىژغىرىم ئىسسىقلىرىغا پاناھ بولغۇدەك ئالىقانچىلىك سايە تېپىلمايدۇ. سەككىز كۈنگىچە جاندىن جاق تويۇپ، مىڭ بىر جاپا ـ مۇشەققەتتە ئېلىپ كەلگىنىڭ پەقەتلا بىر ھارۋا توغراق ئوتۇنلا بولىدۇ. ئەپسۇسكى، سەككىز كۈنلۈك قان ـ تەرنىڭ بەدىلىگە كەلگەن ئاشۇ بىر ھارۋا ئوتۇننى گۈڭشېنىڭ ياۋۇز ئوچىقى تۆت كۈندىلا يالماپ تۈگىتىدۇ. يۇرتتىكى دەل ـ دەرەخلەر ئاللىبۇرۇن كېسىپ تۈگىتىلىپ، ئېشەك ھەيدىگۈدەك بىر تال تاياق تاپقىلى بولمايدىغان دەرىجىگە يەتكەچكە، يەنە خېنىياغا چاپماقتىن باشقا چارە يوق ...

نادىر ھارۋىنىڭ قاتتىق سىلكىشىدىن ئويغىنىپ كەتتى. ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئەتراپقا قارىدى. نەيزە بويى ئۆرلىگەن سەھرا قۇياشى، شورلۇق دالىلاردىكى بوجۇق① تۈپراقتىن ئەمدىلا باش كۆتۈرۈپ چىقىۋاتقان قامغاق بىلەن چۇچۇكبۇيىلارنىڭ يۇمران يوپۇرماقلىرىنى ئۆزۈنىڭ قىزغۇچ نۇرى بىلەن ئاجايىپ گۈزەل تۇسكە كىرگۈزۈۋەتكەنىدى. ئۇپۇق سىزىقىغا تاقاشقان قۇم بارخانلىرى يىراقتىن خۇددى ئۆركەشلەۋاتقان كۈمۈش رەڭ دولقۇندەك كۆرۈنەتتى. قاياقتىندۇر چۆل تورغىيىنىڭ چۇچۇلىغان يېقىملىق ئاۋازى ئاڭلاندى. بۇ، گۈڭشېنىڭ ئوچىقى ئۈچۈن ئوتۇن توشۇشقا ھەيدەلگەن نادىرنىڭ ئۈچ كۈندىن بۇيان تۇنجى قېتىم تورغاي ئاۋازىنى ئاڭلىشى ئىدى. «ئىخ، ئەقىللىق تورغاي! ـــ دەپ ئويلىدى ئۇ ئىچىدە، ـــ سەن ئۆزۈڭنىڭ ئاشۇ ئەقىللىقلىقىڭ بىلەن بەختلىك سەن. قېنى ئېيتقىنا، سەندىن باشقا قايسىبىر جان ـ جانىۋار ساڭا ئوخشاش مۇشۇنداق بىپايان چۆلنى ئۆزىگە ماكان قىلىپ تاللىيالىدى؟ سېنىڭ مۇشتۇمدەك ۋۇجۇدۇڭدىكى مېغىزچىلىك كىچىككىنە يۈرىكىڭ ئەركىنلىككە شۇنچە تەشنا بولغاچقا، سەن باشقا جان ـ جانىۋارلارغا ئوخشاش

① بوجۇق ـــ ئۇستى قېتىپ كەتكەن، دەسسىسە پۇت ئۇشۇققىچە كىرىپ كېتىدىغان بوز توپا.

ئادەملەر ئىلكىدىكى ساختا گۈزەللىككە ئالدانمىدىك. ئەكسىچە سېنىڭ ئەركىنلىككە تەشنا ئاشۇ پاك يۈرىكىڭ تەبىئىي ساپ ھاۋا بەخش ئەتكۈچى مۇشۇ بىپايان چۆلنى ئۆزىگە ئۆمۈرلۈك ماكان ئەتتى. سېنىڭ بۇ گۈزەل ماكانىڭ سېنىڭ پاك يۈرىكىڭگە ساپ ئەركىنلىك ھاۋاسى بەخش ئېتىپلا قالماستىن، بەلكى ئۆزىنىڭ مۇشۇ تىنچ، ئازادە ۋە بىپايان قوينى ئارقىلىق سېنىڭ ھايات ياشىشىڭغىمۇ شارائىت يارىتىپ بەردى. خالىساڭ ئۈچىسەن، خالىساڭ يەنە خالىغان يېرىڭگە قونۇپ، ئۆز ئەركىنلىكىڭ بىلەن بىمالال ناخشا ياڭرىتىسەن، ئەمما ئادەملەر ئىلكىدىكى ساختا گۈزەللىككە ئالدانغان باشقا بىچارە قۇشلارچۇ؟ ئۇلار ئادەملەر تەرىپىدىن ‹تۆت زىياندىاش› دەپ قارىلىپ، كۆرگەنلا يېرىدە تۇتۇپ ئۆلتۈرۈلمەكتە. گەرچە ياراتقۇچى ئۇلارنىمۇ ئۈچىدىغان بىر جۈپ قانات بىلەن بىللە ياراتقان بولسىمۇ، لېكىن ئاشۇ ‹زىيانداش›لاردىن بىرىنى تۇتۇپ ئۆلتۈرۈپ پۈتىنى تاپشۇرۇپ بېرىش بەدىلىگە بىر كۈنلۈك تاماقنا ئېرىشىشكە مەجبۇرلانغان بىقۇۋۇل كىشىلەر ئۆز ھاياتىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن مىڭ بىر چارە ـ ئامالىلارنى تېپىپ ئۇلارغا بۇ دۇنيانى ھارام قىلدى. مانا ھازىر بىزنىڭ يۇرتلاردا ئۇلارنىڭ نەسلى قۇرىدى. دورىلىق ئۈچۈنمۇ بىر قۇشقاچ تېپىلمايدۇ...»

ھارۇننىڭ توختاپ قېلىشى بىلەن نادىر خىيالدىن باش كۆتۈرۈپ ئالدىغا قارىدى. بىر يىلدىن بۇيان مۇشۇ جاڭگالدىن ئوتۇن ئەكىلىش بىلەنلا بولۇۋاتقان ئاقنىياز تېخىچە ھارۋا ئۇستىدە بەخىرامان ئۇخلاۋاتاتتى. ئۇنىڭ ھارۋىسىغا قېتىلغان قېرى ئۇي ھەر قېتىمقىغا ئوخشاش ئوشۇقىغىچە كىرىپ تۇرۇپ، ئالدىرىمايلا سۇ ئىچمەكتە ئىدى. «ئاچچىق قۇدۇقتىكى زەي ئېقىن مۇشۇ بولسا كېرەك، ــ دەپ ئويلىدى نادىر ئاقنىيازنىڭ يولدا كەلگۈچە دەپ بەرگەنلىرىنى ئېسىگە ئېلىپ، ــ كالىلار شۇ زەي ئېقىندىن سۇ ئىچىۋالغانچە، تاكى ئوتۇننى بېسىپ يەنە شۇ يەرگە كەلگۈچە بىر تېممۇ سۇ كۆرمەيدۇ» دەۋاتاتتى. ئىچسۇن، بىچارە

جانۋارلار قانغۇچە ئىچىۋالسۇن... بايا ئاقنىيازنىڭ كالىنى يېتىلەپ ماڭغاندا پاچىقىنىڭ سۇغا چىلاشقان يەرلىرىنى نېپىز بىر قەۋەت شور قاپلىۋالغانىدى. نادىر قەدىمكى دەريا ئېقىنلىرىنىڭ چوڭقۇر جايلىرىدا تەبىئىي پەيدا بولغان بۇ زەي سۇنىڭ نەقەدەر تۇزلۇق، ئاچچىق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى.

يىراقتىن ناخشا ئاۋازى ئاڭلاندى:

قۇرۇپ قاقشال بولۇپ قالدۇق،
ئوتۇنچى ئاپىرىپ ساتسۇن.
خېرىدارىم يېتىپ كەلسە،
غېرىبلىق شەھىرىدىن تاپسۇن.

چوكان خېنىم، چوكان خېنىم،
تېگەمسىز ھارۋىكەش بالىغا؟...

نادىر ناخشا ئاۋازى كەلگەن تەرەپكە قاراپ، ئانچە يىراق بولمىغان يەردە يەنە بىر كالا ھارۋىسىنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. ئېھتىمال ئۇ ھارۋىدىكى كىشىمۇ نادىرلارنى كۆرگەن بولسا كېرەك، ناخشىسىنى توختىتىپ، ئارقا ـ ئارقىدىن: «چۇ دەيمەن، چۇ ! » دەپ كالىسىنى ئۇرۇشقا باشلىدى. نادىر «كالام سۇ ئىچىپ بولغۇچە يېتىشەر» دەپ ئويلاپ ھارۋىسىغا چىقتى، كالىسىنى بىر يېرىم مېتىر كەلكىتىكى زەي ئېقىنىنىڭ ئوتتۇرىسىدا توختاتتى، لېكىن ئۇنىڭ كالىسى تۇمشۇقىنى سۇغا بىر تەگىپلا بېشىنى سىلكىپ ئېغىز ـ بۇرنىنى يالاپ تۇرۇۋالدى. نادىر ئىسقىرتىپ قولىدىكى تاياقنىڭ ئۇچىنى سۇغا تەگىپ چولتۇقشىتىپ باقتى، ئەمما كالا ئىككىنچى قېتىم تۇمشۇقىنى سۇغا تەگكۈزگىلى ئۇنىمىدى.

ــ كالا سۇ ئىچكىلى ئۇنمايۋاتامدۇ؟ جاڭگالغا يېڭى كەلگەن كالا ئوخشايدۇ ئۇ.

نادىر ئارقىسىغا قارىدى. بايىقى ھارۋا يېتىشىپ قالغان بولۇپ، شۇنچە ئىسسىققا قارىماي بېشىغا قارا سالۋانى چۆكۈرۈپ كىيىۋالغان قارىمۇتۇق ھارۋىكەش يىگىت ھارۋىدىن چۈشۈۋاتاتتى.

ــ ھەئە، كالىنىڭمۇ، مېنىڭمۇ تېخى تۇنجى قېتىم كېلىشىمىز، ــ دېدى نادىر ئۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ.

قارىمۇتۇق يىگىت ئاپئاق چىشلىرىنى پارقىرىتىپ يېقىملىق كۈلدى، كالىسىنى توختىتىپ قويۇپ نادىرنىڭ ھارۋىسىنىڭ ئالدىغا ئۆتكەچ سوراشقا باشلىدى:

ــ نەدىن كېلىشىڭلار؟

ــ ئاقكۆلدىن.

ــ ئاقكۆلدىن؟ ئەمىسە ئاۋۇ ھارۋىدىكى ئاقنىياز ئوخشىمامدۇ؟

ــ ھەئە، ئۇ ئۇخلاۋاتىدۇ. ئىككىڭلار تونۇشامسىلەر؟

قارىمۇتۇق يىگىت ئۇخلاۋاتقان ئاقنىيازغا يەنە بىر قاراپ قويۇپ جاۋاب بەردى:

ــ تونۇشمىمىز، بىزنى مۇشۇ جاڭگال، مۇشۇ يول تونۇشتۇرغان. مەن شېھىتتالدىن، ئىسمىم ياقۇپ، ياقۇپ قارا دېسە، مۇشۇ يولدا ماڭىدىغان ھارۋىكەشلەرنىڭ تونۇمايدىغىنى يوق. ئاقنىيازغا ئوخشاش كومۇنانىڭ ئوچىقىغا ئوتۇن توشۇيمەن...

نادىر «شېھىتتال» دېگەن ئىسىمنى ئاڭلاپ، يۈگەنسىز دولان دەرياسىنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى دۆڭلۇك، توغراقلىق بىر يېزىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى. چۈنكى، ئۇ كىچىك چېغىدا ئاتا ـ ئانىسى بىلەن بىر قېتىم شېھىتتالغا بېرىپ، يانارشىدا دەرياغا سېلىنغان كېمىنىڭ ئۈستىدىكى ھارۋا، ئات ـ ئېشەك ۋە ئادەملىرى بىلەنلا ئۆڭتۇرۇلۇپ كەتكىنىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەنىدى. گەرچە ھازىر كەلكۈن مەزگىلى بولمىغاچقا، دەريادىن ئۆتىدىغانلار كېچىك بىلەن ياكى كېمىلەرنى بىر ـ بىرىگە چېتىپ توغرىسىغا

قاتار تىزىپ، ئۇستىگە شال بېسىش ئارقىلىق ياسالغان ۋاقىتلىق كۆۋرۈك بىلەن ئۆتسىمۇ، لېكىن يىل بويى مۇشۇ جاڭگالدىن ئوتۇن توشۇيدىغان ياقۇپ قارا ئۇچۇن كەلكۇن مەزگىلىدە يەنىلا كېمىدىن ئۆتمەكتىن باشقا چارە يوق ئىدى. ھەر يىلى كەلكۇن كەلگەندە يۇگەنسىز دەريانىڭ ئاز دېگەندىمۇ بىرنەچچە ئادەمنىڭ بېشىغا چىقماي قالمايدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىدىغان نادىر، ياقۇپ قارىغا قايىللىق بىلەن قاراپ قالدى.

ــ نان بارمۇ؟ بىر توغرام ئېلىڭا، كالىنى ھازىرلا سۇ ئىچىدىغان قىلىمىز، ــ دېدى ياقۇپ قارا نادىرغا قولىنى تەڭلەۋېتىپ.

نادىر ھارۋا ئۇستىدىكى پاختىلىق چاپىنىغا باستۇرۇپ قويغان خالتىنى ئالدى. خالتا شۇ قەدەر كىرلىشىپ كەتكەنىدىكى، خۇددى جۇۋازچىنىڭ پەشتامىسىدەك ياغلىشىپ، قاپقارا بولۇپ پارقىراپ كەتكەنىدى. نادىر خالتىنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ بىر زاغرىنى ئالدى، ئوشتۇپ يېرىمىنى ياقۇپ قارىغا بەردى.

ــ ھوشكە ـ مەك ! ھوش ـ مەك ! ــ دېدى ياقۇپ قارا ناننى كالىنىڭ ئاغزىغا تەڭلەۋېتىپ.

كوپىراتسىيىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەندىن بېرى قۇرۇق سامان بىلەن ئوت ـ چۆپ يەپ، يەم دىدارى كۆرۈپ باقمىغان بىچارە كالا ناننى چالا ـ بۇلا پۇراپلا ئاغزىنى يوغان ئېچىۋېدى، دەل شۇنىڭغا ئۇلگۈرتۇپ ياقۇپ قارا ناننى سۇغا چۆكۈرۈپ تۇرۇۋالدى. نانىنىڭ پۇرىقىنى ئېلىپ قالغان كالا بىر قېتىم، ئىككى قېتىم... تۇمشۇقىنى سۇغا تىقتى. ھەر قېتىمدا ياقۇپ قارا نانىدىن ئازراقلا چىشلىتىپ قويغاندا كالا بېشىنى كۆتۈرۈپ ئاغزىدىكى نان پارچىسىنىڭ چۇشۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۇن سۇ بىلەنلا يالماپ يۇتاتتى. شۇنداق قىلىپ، بايىقى پۇچۇق نان تۈگىگۈچە ياقۇپ قارا كالىغا خېلى كۆپ سۇ ئىچۈردى.

ــ بۇنىڭ ئۈياقى ئەمدى ئۆزى ئىچىدىغان بولىدۇ جاڭۇا، ــ دېدى ئۇ نادىرنىڭ كالىسىنىڭ بېشىنى سىلاپ قويۇپ، ــ بىزنىڭ

كالىلارنىمۇ مۇشۇنداق قىلىپ ئۆگەتكەن.

شۇ ئەسنادا ئاقنىياز ئويغىنىپ ياقۇپ قارا بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى، بىرنەچچە ئېغىز چاقچاقمۇ قىلىشتى. ياقۇپ قارىنىڭ كالىسى سۇ ئىچىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇلار بايىقى زەي سۇدا يۈز ـ كۆزلىرىنى يۇيۇپ يولغا چىقىشتى.

بۇ يەردىن ئوتۇن باسىدىغان يەرگىچە ئەمدى يېرىم كۈنلۈك يول قالغان بولۇپ، كۈن قوزا چۈش بىلەن يېتىپ بېرىش مۇمكىن ئىدى. شۇڭا، ئەتىگەنلىك ناشتىنى قىلغاچ مېڭىش ئۈچۈن، ھەممىسى ئۆزىنىڭ ھارۋىسىغا چىقىپ نان خالتىلىرىنىڭ ئاغزىنى يېشىشتى. تەجرىبىلىك ياقۇپ قارا بىلەن ئاقنىياز ئىسسىقتا بىخسىپ قالمىسۇن دەپ، نانلىرىنى ئوشتۇپ پارچە ـ پارچە قىلىۋەتكەنىدى. نادىرنىڭ پۇتۇن بىر نانىنى ئېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ھەممە نانلىرىڭنى ئوشتۇۋەت، دەپ مەسلىھەت بەردى. نادىرنىڭ نانلىرى قېتىپ تاراشىدەك بولۇپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن ئوشتۇغاندىن كېيىن ھەممە نانىنىڭ ئوتتۇرىسى بىر ئازدىن پاختىلىشىشقا باشلىغانلىقىنى كۆردى. ئۇ يەنە بىرەر يېرىم كۈن كېچىككەن بولسا، ھەممە نېنىنىڭ يېگۈسىز بولۇپ كېتىدىغانلىقىنى سېزىپ، كۆڭلىدە سەپداشلىرىغا رەھمەت ئېيتتى.

ـــ ئاپلاھۇ ئەكبەر ! ـــ دېدى ئاقنىياز شۇ ئەسنادا گەپنىڭ ئاخىرىنى غەلىتە سوزۇپ، ـــ قاپاقنىڭ ئاغزى قاچان ئېچىلىپ كەتكەندۇ؟ بىر تېممۇ سۇ قالماپتۇ ئەمەسمۇ؟ ئەمدى مەن جاڭگالدا قانداق قىلارمەن؟

نانلىرىنى ئوشتۇش بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتقان نادىر ئاقنىيازغا قارىدى. ئۇ ئاغزى ئوچۇق قاپاقنى پەسكە ئېگىشتۇرۇپ ئىچىگە قاراۋاتاتتى.

ـــ ماۋۇ قاپاقتىكىنى بىللە ئىچىمىز، ھېچ گەپ يوق.

نادىرنىڭ بۇ سۆزى ياقۇپ قارىغا ياقمىدى:

ـــ ھازىرغۇ ھېچ گەپ يوق، ئادىشىم، ھېلى ئاسمان قوغدىن،

يەر چوغدىن بولغاندا ئىش چاتاق، كەينىڭلىگە يېنىڭلار، ئاداش، بىز مەشەدە كالىلارنى تويغۇزغاچ تۇرۇپ تۇرلى.

ــ كەينىمگە يانسام، بوز ئۆستەڭگە بارمىغۇچە ئىچكىلى بولغۇدەك سۇ تاپقىلى بولمايدۇ. ھازىر بۇ يەردىن بوز ئۆستەڭگە بېرىپ ـ كەلگۈچە كۈن پېشىن بولىدۇ، ئاندىن ئوتۇن باسىدىغان يەرگە بارغۇچە كۈن ئولتۇرىدۇ. مەيلى، تەۋەككۈل دەپ كېتىۋېرىلى.

ــ كۈن ئولتۇرسا نېمە بوپتۇ؟ بۇگۈن كۈن ئولتۇرسا ئەتە يەنە چىقىدۇ. بۇ جاڭگالدا جان بىلەن ئويناشقانلىق پايدىسى يوق، ئادىشىم. ماقۇل دەپ كەينىڭلىگە يېنىڭلا.

ئاقنىياز جىم بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ نېمە ئويلاۋاتقانلىقى نادىرغا ئايان ئىدى. شۇ تاپتا ئۇ كەينىگە يانسا، ئۇلار ئاخىرقى ھېسابتا ئاقكۆلگە بىر كۈن كېچىكىپ باراتتى. ئۇ چاغدا ئوسمان گەرچە ئۆلتۈرۈۋېتەلمىسىمۇ، ئەمما ئۆلۈمدىن مىڭ ھەسسە يامان گەپلەرنى قىلىپ، ئۇلارنىڭ باغرىنى قان قىلىۋېتەتتى...

ــ ھەرقانچە بولسىمۇ ئۆلۈپقۇ كەتمەسمەن، ــ دېدى ئاقنىياز ئاخىر كۈلۈمسىرەپ، ــ ئۆلۈمدىن باشقىسى تاماشا دەپتىكەن. قېنى، بولغىنىنى كۆرەرمىز. مېڭىۋېرەيلى. ناننى ئازراق يېسەم ئۇسسىماسمەن.

ــ بۇ گېپىڭلا تازا بەلەن گەپ بولمىدى، سىلى، بىز يا جاڭگالغا كىرىپ باقمىغان ئادەملەر بولمىساق، ھېلى جان تۇمشۇقىغا يەتكەندە پۇشايمان قىلغانلىڭ پايدىسى يوق. سىلى يېنىشقا ئېرىنسەڭلا، مەن ئەكېلىپ بېرەي ئەمىسە...

ياقۇپ قارا ھارۋىسىدىن چۈشۈپ ئاقنىيازنىڭ ھارۋىسىغا قاراپ ماڭدى.

ــ بولدى، بولدى، ــ دېدى ئاقنىياز ئالدىراپ، ــ ئەمدى گەپنىڭ راستىنى دېمىسەم بولمىدى. كەينىمگە يېنىشتىن ئېرىنىپ ئەمەس، ئوسمان دېگەن غالچا بەڭگىنىڭ سېسىق گېپىدىن قورقۇپ قالدىم، ئاداش. ئۆتكەندە سىلىگە دەپ

بەردىمغۇ، ئۆزىنىڭ ئانىسىنى ئىشقا ۋاق قالدىڭ دەپ توۋلاپ، چېچىدىن تۇتۇپ يەرگە ئاتقان ھېلىقى نائەھلى گۇي شۇ. كۆڭلۈمدىكى گەپنى دېسەم، ئۇنىڭ يېنىغا كېچىكىپ بېرىپ خەقنىڭ ئالدىدا ئۆلۈمدىن ئارتۇق سىپسق گەپنى ئاڭلىغۇچە، مۇشۇ جاڭگالدا ئۇسسۇزلۇقتىن ئۆلگۈنۈمۇ ياخشى.

ياقۇپ قارا ئەمدى باشقا گەپ ـ سۆز قىلمىدى. «ھەممە يەردە قازانىڭ قۇلىقى تۆت...» دېگەندەك قىلىپ، ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ قويدى ـ دە، ھارۋىسىنىڭ يېنىغا كېلىپ، لىككىدە ياۋەنگە چىقىپ ئولتۇردى.

ئۇلار خېلىغىچە ئۇن ـ تىنسىز مېڭىشتى. ئاخىر ئاقنىيازنى ھارۋىلىرىغا چاقىرىپ سۇ ئىچۈرۈشتى. لېكىن، ئاقنىياز راست ئۇسسىمىدىمۇ ياكى ئىككى سەپداشىنىڭ سۇيىنى ئاسرىدىمۇ، ئىشقىلىپ، بىر ـ ئىككىدىن ئوتلاپلا قايتا ئىچكىلى ئۇنمىدى ھەمدە گەپنى باشقا ياققا بۇراپ:

ـــ قېنى، ئادىشىم، ھېكايىدىن بىرنى باشلىمامسىلە؟ ئوتانلىققا بارغۇچە تېخى خېلى يول بار، ـــ دېدى ياقۇپ قارىغا قاراپ.

ـــ مەن يەنە دېسەم يەنە شۇ كونا ھېكايە. ماۋۇ يېڭى مېھماننىڭ يېڭى ھېكايىلىرىدىن ئاڭلايلى.

ئاقنىياز «قېنى ئۆزى نېمە دەيدىكىن؟» دېگەندەك نادىرغا قاراپ قويدى.

ـــ ھېكايە بىلسەم مېنىڭ مەرتەم سۆزلەپ بېرەتتىم. كىچىكىمدە مومامدىن ئاڭلاپ ئۆگىنىۋالغان ھېكايىلەرنىمۇ ھەربىي سەپتە يۈرۈپ ئونتۇپ كېتىپتىمەن. قېنى سىز سۆزلەڭ.

ياقۇپ قارا نادىرنىڭ «ھەربىي سەپتە يۈرۈپ...» دېگىنىنى ئاڭلاپ، تېخىمۇ چىڭ تۇرۇۋالدى:

ـــ ھەربىيلىكتە تۇرغىنىڭىزنى باشتىراق دېسىڭىزچۇ، ھېكايە دېگەن بار بىلەن يوقنىڭ ئارىلىقىدىكى بىر نېمە. «كۆزۈڭ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

بىلەن كۆردۈڭمۇ؟ قۇلاقتا ئاڭلىغان يالغان» دەپتىكەن. مىڭ ئاڭلىغاننى دېگىنىمدىن، سىزنىڭ كۆرگەننى دېگىنىڭىز مىڭ ئەۋزەل، قېنى، ھەربىيلىكتە كۆرگەنلىرىڭىزنى بىزمۇ ئاڭلايلى...

نادىر ئۆزرە ئېيتىپ باقماقان بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار زادىلا ئۇنىماي چىڭ تۇرۇۋېلىپ، ئاخىر سۆزلەپ بېرىشكە مەجبۇر قىلىشتى. سايرام كۆلى ۋە ھەيۋەتلىك ئىلى دەرياسى ھەققىدە، شۇنداقلا ئىلىدىكى ناخشا خۇمار، چاقچاقچى دوستلىرى، بولۇپمۇ مەشھۇر ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىغا قاتناشقان ھېلىقى پېشقەدەم ئوفىتسېر ھەققىدە سۆزلەپ بەردى، ئاندىن سۆزنىڭ تېمىسى تەبىئىي ھالدا ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىغا كۆچتى. نادىر پېشقەدەم ئوفىتسېردىن ئاڭلىغان جەڭ ھېكايىلىرىنى، جۇملىدىن مىللىي ئارمىيە جەڭچىلىرىنىڭ ئاڭلىغانلىكى ئادەمنىڭ يۈرىكىنى ئىختىيارسىز تىترىتىۋېتىدىغان ئاجايىپ قەھرىمانلىقلىرىنى شۇ قەدەر زوق - شوق بىلەن سۆزلىدىكى، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ يېرىم كۈنلۈك يولنى قانداق بېسىپ تۈگىتىپ، ئوتۇنلۇققا قانداق كېلىپ قالغانلىقلىرىنىمۇ سەزمەي قېلىشتى.

ئوتۇنلۇق — بىر - بىرىگە گىرەلىشىپ كەتكەن قۇم دۆۋىلىرىنىڭ ئارقىسىدىكى تەبىئىي توغراقلىقتىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇنىڭ بىر تەرىپى بىپايان تەكلىماكانغا، يەنە بىر تەرىپى يۇگەنسىز دولان دەرياسىغا تۇتىشاتتى. دائىم بىسىنىڭ كەڭلىكىدىن، ھەتتا بەزىدە بۇ يەرگە دائىم ئوتۇنغا كېلىپ تۇرىدىغانلارمۇ پات - پات ئېزىپ قالاتتى. ئېزىپ قالماسلىق ئۈچۈن، ئۇلار ئانچە بەك ئىچكىرىلەپمۇ كىرمەستىن، قۇم دۆۋىلىرىدىن ئۆتۈپلا ھارۋىلىرىنى يەنە بىر كىچىكرەك دۆڭنىڭ يېنىغا چىقىرىپ، دۆڭ ئۈستىدىكى توغراقنىڭ شېخىغا بىر بەلۋاغنى بەلگە قىلىپ چىگىشتى، كالىلارنى ئايرىم - ئايرىم ھالدا توغراقلارغا باغلاپ، ئالدىغا توغراق شاخلىرىنى كېسىپ تاشلاپ بېرىشتى. ئەمدى ئۇلارنىڭ قىلىدىغان ئىشى — بوراندا

ئۆرۈلۈپ چۈشكەن، سۈسىزلىقتىن قۇرۇپ كەتكەن ۋە بۇنىڭدىن ئىلگىرى كەلگەن ئوتۇنچىلار كاللارغا كېسىپ بەرگەن توغراقنىڭ قۇرۇپ قالغان شاخلىرىنى بىر يەرگە يىغىپ دۆۋىلەشتىن ئىبارەت بولاتتى. ئادەتتە ئۇلار ھەر قېتىم ئوتۇنلۇققا كېلىپ ئوتۇن يىغىشتىن ئىلگىرى «قورساقنى بىر ئەستەرلىۋېلىپ» ئاندىن ئىشقا كىرىشىپ كېتەتتى. لېكىن، بۇ قېتىم نېمە ئۈچۈنكى، ئۇنىڭ ئەكسىچە ئاۋۋال ئوتۇننى يىغىپ بولۇپ، ئاندىن «قورساقنى ئەستەرلىمەكچى» بولۇشتى. بىر يۇتۇمدىن سۇ ئىچىشىپ ئاغزىنى ھۆل قىلىپلا پالتىلارنى كۆتۈرۈپ ئارغامچىلىرىنى بېلىگە چىگىپ توغراقلىق ئارىسىغا كىرىپ كېتىشتى.

نادىر ئۇچۇن بۇ جاڭگالنىڭ ھەممە نېمىسى يېڭى، قىزىقارلىق تۇيۇلاتتى. ئۇ قاچانلاردىدۇر بولجا شاخلىرى كېسىۋېتىلىپ چوقماق قىلىپ قويۇلغان، ئادەمگە خۇددى غېرىبسىنىپ تۇرغان قولسىز گەۋدىدەك مۇڭلۇق كۆرۈنىدىغان شالاڭ توغراقلارغا قىزىقىپ قارايتتى. قارىغانسېرى، بوران - چاپقۇنلارغا بەرداشلىق بېرىپ، قىشۇ ياز بىر تامچە سۇ كۆرمىگەنمۇ يەنىلا ياپيېشىل ياشىرىپ تۇرغان بۇ كۆرۈمسىز توغراقلارغا بولغان قايىللىقى شۇنچە ئاشاتتى. ئۇ قۇمنىڭ پۈتنى كۆيدۈرگۈدەك قىزىپ كەتكىنىگە قارىماي، قەدەمدە بىر دېگۈدەك ئۇچراپ غىلدىرلاپ يۇرگەن قىزىل قولتۇق پاتمىچۇقلارغا ئەگىشىپ توغراقلىققا تېخىمۇ ئىچكىرىلەپ كىردى. گەرچە ئىچكىرىلەپ كىرگەنسېرى توغراقلار بارغانسېرى قويۇقلىشىپ بارسىمۇ، لېكىن يىغۋالغۇدەك بىرەر تالمۇ قۇرۇق شاخ ئۇچرىمايتتى. قۇرۇق شاخلارنىڭ ھەممىسىنى نادىردىن ئىلگىرى كەلگەن ئوتۇنچىلار يىغىپ ئەكېتىپ بولۇشقانىدى.

نادىر ئايلىنىپ يۈرۈپ مىڭ تەسلىكتە بىر تۇپ قۇرۇق توغراقنى ئۇچراتتى. توغراقنىڭ غولىنى ئادەم بېلىگىچە قۇم بېسىپ كەتكەنىدى. ئۇ بېلىدىكى ئارغامچىنى يېشىپ چاپانىنى

سالدى، ئالقىنىغا تۆكۈرۈپ پالتىنى قولىغا ئالدى. توغراقنى ئۆرۈپ بولغۇچە تەرلەپ، كۆڭلەكلىرى دۇمبىسىگە چاپلىشىپ كەتتى، كانىيى قۇرۇپ ئاغزىدا يۇتقۇدەك تۈكۈرۈكمۇ قالمىدى. ئۇنىڭ كالپۇكلىرى گەز باغلاپ تەشنالىقى كۈچەيدى. ئەمما، ئاران ئاشۇ كىچىك بالىنىڭ يوتىسىدەك بىر تال توغراقنى كېسىپ بىر قېتىم سۇ ئىچكىلى بارسا، ھارۋىنى تولدۇرۇپ بولغۇچە قاپاقتىكى سۇنى يەتكۈزەلمەيتتى، شۇڭا چىشىنى چىڭ چىشلەپ يەنە ئوتۇن ئىزدەشكە كىرىشتى. بايا كەسكەن توغراقنىڭ سەل نېرىسىدىكى بىر قۇم دۆڭىسىدىن ئۈچى چىقىپ قالغان بىر نەچچە تال قۇرۇق شاخنى كۆرۈپ كۈچەپ تارتىپ بېقىۋىدى، قۇم ئاستىدىن قۇرۇپ قاقشال بولۇپ كەتكەن بىر توغراقنىڭ غولى كۆرۈنۈشكە باشلىدى. توغراقنى كۆمۈپ تۇرغان قۇم ئانچە قېلىن ئەمەس ئىدى. قۇمنى قولى بىلەن ئىتتىرىپ، توغراقنىڭ شېخىنى تارتىپ يۇرۇپ، ئاخىر قۇم ئاستىدىن چىقاردى. قوۋزاقلىرى قۇرۇپ قاريداپ قەغەزچىلىك قالغان بولسىمۇ، تېنى شۇ قەدەر مەزمۇت تۇرغان توغراققا قاراپ، ئاتىسىنىڭ «توغراق ئۆرە پېتى مىڭ يىل، يىقىلغاندىن كېيىن يەر ئۈستىدە مىڭ يىل، توپىغا كۆمۈلۈپ كەتكەندىن كېيىنمۇ يەنە مىڭ يىل — جەمئىي ئۈچ مىڭ يىل ئۆمۈر كۆرىدۇ» دېگەن سۆزىگە راستىنلا ئىشەندى.

تىكلەشكەن قۇياش ئاستا ـ ئاستا غەرب تامان قىيسايماقتا ئىدى. ئاسماندا ئالىقانچىلىك بۇلۇت كۆرۈنمەيتتى. ئەتراپ شۇنچىلىك ئىسسىپ كەتكەنلىكى، نادىر ئۆزنى گويا قىزىتىلغان تونۇرنىڭ ئىچىگە كىرىپ قالغاندەك سېزىشكە باشلىدى. شامال چىقامدىكىن دەپ ئەتراپقا قاراپ باقتى، لېكىن كۈچلۈك قۇياش نۇرىدا بەئەينى سانسىز كۆمۈش تەڭگەدەك پارقىراپ تۇرغان توغراق يوپۇرماقلىرى خۇددى سېھىرلەپ قويۇلغاندەك تىمتاس ئىدى. نادىر قانچە قىلسىمۇ ئەمدى چىداشلىق بېرەلمەي قالدى. تېرىلىرى بارغانسېرى قورۇلۇپ

كېتىۋاتقاندەك، تىلى يوغىناپ ئاغزىغا پاتمايۋاتقاندەك، كالپۇكلىرى ئېسىلىپ ئېغىرلىشىپ كېتىۋاتقاندەك تۇيۇلۇشقا، كېكىرەكىگە بىر نەرسە تۇرۇۋالغاندەك تۇكۇرۇكىنى يۇتۇشمۇ قىيىنلىشىشقا باشلىدى. ئىچىدە قانداقتۇر بىر پارچە ئوتقا ئوخشاش ئاجايىپ بىر نەرسە يۇرەك - باغرىنى ئارىلاپ تىنىمسىز چېپىپ يۇرگەندەك ۋە ئۇ: «سۇ ! سۇ !» دېگەن بىرلا سۆزنى تىنماي تەكرارلاۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. نادىر قولىدىكى پالتىنى تاشلاپ ئارقىسىغا ياندى، كەلگەن يېرى بىلەن مېڭىپ هارۋىسىنىڭ يېنىغا باردى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ قان قۇيغاندەك قىزىرىپ كەتكەن كۆزلىرىگە، هارۋا ئاستىدىكى سايىغا توختىتىپ قويۇلغان قاپاقتىن باشقا ھېچ نەرسە كۆرۈنمەيتتى. ئۇ قاپاقنى ئېلىپ ئاغزىنى ئاغزىغا بىر ياققانچە، تاكى قاپاقنىڭ سۇيى تۆگەپ تىكلەشكەنگە قەدەر تۇتۇپ تۇردى، ئاندىن قاپاقنى يەردە قويۇپ ئەتراپقا قارىدى. ئاقنىياز بىلەن ياقۇپ قارىنىڭ هارۋىسىنىڭ يوق تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇلارنىڭ يىغقان ئوتۇنلارنى هارۋىغا بېسىش ئۈچۈن كەتكەنلىكىنى بىلدى. بىر كۆتۈرۈشتىلا ئىچىپ تۇگىتىلگەن يېرىم قاپاق سۇ هايال ئۆتمەيلا ئۇنىڭ پۇتۇن بەدىنىدىن تەر بولۇپ قۇيۇلۇشقا باشلىغانىدى. ئۇ ئاخىر كۆزلىرىگە ئېقىپ چۈشۈۋاتقان ئاچچىق تەرنى كۆڭلىكىنىڭ پېشى بىلەن سۈرتىۋېتىپ ئورنىدىن تۇردى. ئىككى ھەمراھىدىن كېيىن قېلىپ ئۇلارنى ئارتۇق ساقلىتىپ قويماسلىق ئۈچۈن ئالدىراپ هارۋىسىنى قوشتى، ئەمما نادىرنىڭ يىغقان ئوتۇنى تېخى بىر هارۋىغا توشمايتتى. ئۇ كالىسىنى بىر تۇپ توغراققا باغلاپ قويۇپ پالتا بىلەن ئارغامچىنى يەنە قولىغا ئالدى. ھەر بىر تۇپ توغراق، ھەر بىر دۆۋە قۇمنىڭ يېنىغا بىر قېتىمدىن بېرىپ يۈرۈپ، مىڭ بىر تەسلىكتە بىر يۈدە ئوتۇن يىغىپ كەلدى. ھەممىسىنى هارۋىغا بېسىپ كۆرۈۋىدى، لاڭگازىدىن[1] ئاران بىر غېرىچلا ئۆرلىدى. سەككىز كۈنگىچە يول ئازابى

① لاڭگازا — هارۋا شوتىسىنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى ئىككى توسۇق بادرا.

تارتىپ، ئاقكۆلگە ئاران يېرىم ھارۋا ئوتۇننى ئاپىرىشقا كۆڭلى ئۇنىمايتتى. يەنە ئوتۇن يىغاي دېسە، جەزمەنكى، ئۇنىڭ ھەمراھلىرى ئىسسىقتا ئارتۇقتىن - ئارتۇق ساقلاپ ئاۋارە بولاتتى. ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك؟ ئامالسىز قالغان نادىر تىت - تىتلىق ئىچىدە ئۇچىنچى قېتىم پالتىنى قولىغا ئالدى، ئەتراپقا بىر قارىۋېتىپ، كۆز ئالدىدىكى ھۆل توغراقنى پالتا سالدى.

شاخلىرى تولا چاتىلىپ، تۇپتۇز ئۆسكەن غولىلا قالغان بۇ توغراقنىڭ چوڭلۇقى ئون - ئون بەش ياشلىق بالىنىڭ بېلىچىلىك چىقاتتى. ئورمان باققۇچىنىڭ بىلىپ قېلىشىدىن ئەنسىرىگەن نادىر ھەممە كۈچىنى ئىككى قولىغا يىغىپ ھەدەپ پالتا چاپماقتا ئىدى. ھەش - پەش دېگۈچە توغراق بىر يانغا قىيسىيىپ، گۈلدۈرلەپ ئۆرۈلۈپ چۈشتى. توغراقنىڭ ئۆرۈلۈشى بىلەن تەڭ يىلتىزى تەرەپتىكى غولنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىدىن بىر تال چوكا تومۇلۇقىدىكى سۇ ئېتىلىپ چىقىشقا باشلىدى. ھەيران قالغان نادىر دەسلەپتە گاڭگىراپ تۇرۇپ قالدى، كېيىن كىچىك ۋاقتىدا ئاتىسىنىڭ: «مىڭكى سۇيىنى ئىچكەن ئادەم يۇز يىل ئۆمۈر كۆرىدۇ» دېگىنى ۋە «مىڭكى دېگەن نېمە؟» دەپ سورىسا، «جاڭگالدا كەسسە سۇ ئېتىلىپ چىقىدىغان بىرخىل توغراق بار، شۇنى مىڭكى دەيدۇ...» دېگەنلىرى بىردىنلا ئېسىگە كەلدى. ئۇ يۇگۈرۈپ بېرىپ قاپاقنى ئەكېلىپ، ئاغزىنى ھېلىقى ئېتىلىپ چىقىۋاتقان سۇغا توغرىلاپ تۇتۇپ تۇردى. بىر غېرىچ ئېگىزلىككە ئېتىلىپ چىقىۋاتقان سۇ بىردەم شۇ پېتى ئېتىلىپ چىققاندىن كېيىن، بارا - بارا پەسلەپ ئاخىر توختاپ قالدى. نادىر ئادەتتە ئۇچ چۆگۈن سۇ سىغىدىغان قاپىقىنىڭ مىڭكى سۇيى بىلەن يېرىم بولۇشقا ئاز قالغانلىقىنى كۆرۈپ زىيادە خۇشال بولۇپ كەتتى، چۈنكى يەنە تولۇق يېرىم كۈن يول ماڭماي تۇرۇپ، سۇنىڭ دىدارىنى كۆرۈش مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

نادىر مىڭكى سۇيىنىڭ تەمى قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلىپ

بېقىش ئۇچۇن ئاۋۋال بىر ئوتلام ئىچىپ باقتى. بىر يەرلىرى تۇزسىز ئۇماچقا، يەنە بىر يەرلىرى توغراق يوپۇرمىقىنىڭ سىقىپ چىقىرىلغان سۇيىگە ئوخشاپ كېتىدىغان بۇ سۇدا ئاچچىقمۇ بولمىغان، قاتىقىمۇ بولمىغان باشقىچە بىر خىل قىرتاق تەم بار ئىدى. قايتا قوزغىلىشقا باشلىغان تەشنالىقىنى بېسىش ئۈچۈن، بۇ سۇنىڭ يېرىمىنى ئىچىپ، يېرىمىنى قويۇپ قويدى. يىقىلغان توغراقنى كېسىپ پارچىلاپ، هارۋا تولغۇچە باستى. ئۇستىدىن ئارغامچا بىلەن باستۇرۇپ تارتىپ تېڭىپ، ئاندىن دەسلەپتە ئوتۇنلۇققا كەلگەندە هارۋىنى چىقىرىپ قويغان يەرگە قاراپ ماڭدى.

ئاقنىياز بىلەن ياقۇپ قارا بەلۋاغ چىگىلگەن هېلىقى بەلگە توغراقنىڭ ئاستىدا نادىر تەرەپكە تەقەززالىق بىلەن قاراپ تۇراتتى. ئۇلار لىقمۇلىق ئوتۇن بېسىلغان هارۋىلىرىنى ئاللىقاچان قۇم دۆۋىلىرىنىڭ ئۈ تەرىپىگە ئۆتكۈزۈپ بولۇشقان بولۇپ، نادىرنىلا ساقلاپ تۇرۇشقانىدى. بارغانسېرى يېقىنلاپ كېلىۋاتقان نادىر ئۇلارنىڭ قۇرۇپ گەز باغلاپ كەتكەن لەۋلىرىگە قاراپ، ئۇلارنىڭ دەهشەتلىك ئۇسسۇزلۇق دەستىدىن قانچىلىك ئازابلىنىۋاتقانلىقىنى چۈشەندى. «ياقۇپ قارىنىڭ قاپقىدىكى سۇ تۈگىگەنمىدۇ؟ هەرقاچان بۇ چاغقا تۈگەپ بولدى. مەن ئۆزۈم يالغۇز تۇرۇپ يېرىم قاپاق سۇنى ئىچىپ بولۇپمۇ قانمىغان يەردە، ئۇلار ئىككى ئادەم تۇرسا، بۇ چاغقا تۈگىمەي قالامدۇ؟ ياقۇپ قارا زەي ئېقىندا بىكار ئېيتماپتىكەن ـ ده، ئەمدى مەن قاپقىمدىكى مىڭكى سۇيىنى ئۇلارغا بېرەي، بىچارىلەر ئاغزىنى هۆلىدىۋالسۇن...» نادىر ئاشۇلارنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزۈپ، هارۋىسىغا تېڭىۋەتكەن قاپاقنى يەشتى ـ ده، ئىككى هەمراهىنىڭ يېنىغا ئېلىپ بېرىپ:

ـــ ئازراق مىڭكى سۇيى بار، ئىچىڭلار، ـــ دېدى.

ياقۇپ قارا بىلەن ئاقنىيازنىڭ هەر ئىككىسىنىڭ كۆزى قاپاقتا ئىدى. ئىككىلىسى لەۋلىرىنى تامشىپ، گويا قاپاقنى

يەۋېتىدىغاندەك بىر ئەلپازدا ئىتتىك قولىنى تەڭلەشتى. نادىر نىڭ قاپاقنى كىمگە بېرىشىنى بىلمەي تەڭلىكتە تۇرۇپ قالغانلىقىنى كۆرگەن ياقۇپ قارا قولىنى تارتىۋېلىپ، ئاقنىيازغا قاراپ: «تېز بول!» دېگەن بىر مەنىدە ئىما قىلدى. ئاقنىياز قاپاقنى قولىغا ئېلىپ ئىچىدىكى سۇنى ئاچ كۆزلۈك بىلەن شۇمۇرۇشكە باشلىدى. ئۇنىڭ گېلىدىكى خۇددى ئادەمنىڭ ئوشۇق سۆڭىكىدەك كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان بۇغدىيىكى باپكارنىڭ مۇكىسىغا ئوخشاش تىنماي ئۇستۇن - تۆۋەن چاپاتتى. ھەرقېتىم بۇغدىيەك پەسكە چۈشكەندە بىر قېتىم «غۇرت!» قىلغان ئاۋاز چىقاتتى. قىزارغان غەزەپلىك كۆزلىرىنى «مىت» قىلىپ سالماستىن ئاقنىيازنىڭ قولىدىكى قاپاقنا قادىلىپ قاراپ تۇرغان ياقۇپ قارا قانچە قىلسىمۇ بەرداشلىق بېرەلمىدى بولغاي، قۇملۇق جاڭگالنىڭ جان ئالغۇچى سەرەتان ئاپتىپىدا كۆيۈپ شەلپەردەك قىزارغان، قۇرۇپ نەم دىدارى قالمىغان قۇرغاق قوللىرىنى ئىختىيارسىز سوزۇپلا ئاقنىيازنىڭ قولىدىكى قاپاقنى تارتىۋالدى. قاپاقنى قانداق تېزلىك بىلەن تارتىۋالغان بولسا، يەنە شۇنداق تېزلىك بىلەن ئاغزىغا ئېلىپ باردى.

ئەمما، قاپاقتىكى سۇنى ئاقنىياز ئىچىپ بولغانىدى. ياقۇپ قارا قاپاقنىڭ ئاغزىنى ئۆز ئاغزىغا توغرىلاپ، شۇنچە ئېگىز قىلىپ باقسىمۇ بىر تېمىمۇ سۇ چۈشمىدى. ئۇ گويا سۇنىڭ تۇگەپ كەتكەنلىكىگە ئىشەنگۈسى كەلمىگەندەك، قاپاقنىڭ ئىچىگە تىل بىلەن ئىپادىلەپ بەرگىلى بولمايدىغان ئاجايىپ بىرخىل تەشنالىق ئىلكىدە تەلمۈرۈپ قارايتتى، تۇرۇپ يەنە قاپاقنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ئاغزىنى ئاغزىغا توغرىلاپ سىلكىيىتتى. بىرنەچچە قېتىم شۇنداق قىلغاندىن كېيىن قاپاقنى قەھرى بىلەن چۆرۈپ تاشلىۋەتتى. ھەمراھلىرىغا قولىنى سىلكىپ ئۆز ھارۋىسى تەرەپنى ئىما قىلىپ، قات - قات گەز باغلاپ، قۇرۇپ يېرىلىپ، بىر - بىرىگە چاپلىشىپ كەتكەن كالپۇكىنى ئاران مىدىرلاتتى. ئاغزى سەل ئېچىلىپ، ئاپئاق چىشلىرى بىلىنەر -

بىلىنمەس كۆرۈنگەن بولسىمۇ، گېلىغا بىر نەرسە تۇرۇپ قالغاندەك بولۇپ ھېچقانداق بىر سادا چىقمىدى. نەپىسى تېزلىشىپ، بەدىنىنىڭ ئوچۇق يەرلىرىدىكى ھەممە تومۇرلىرى پۈلتىيىپ چىققانىدى. ھەتتا چېكە تومۇرلىرىنىڭ تىنىمسىز لوقۇلداۋاتقانلىقىمۇ ئېنىق بىلىنىپ تۇراتتى. قۇرۇپ تېرىلىرى قورۇلۇپ كەتكەن قاپاقلىرى ئۇستىدىكى قاراقلىرى كەينىگە تارتىلىشقا باشلىغان قورقۇنچلۇق كۆزلىرىنى ھەمراھلىرىدىن ئۆزىنىڭ ھارۋىسى تەرەپكە ئاغدۇرۇپلا تېز - تېز مېڭىپ كەتتى. نادىر ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن تىل بىلەن ئىپادىلەپ بەرگىلى بولمايدىغان، پەقەت يۈرەكلا سېزەلەيدىغان ئاجايىپ بىرخىل مەنىنى سەزگەندەك بولدى. مۇنداق مەنە — ھاياتلىق بىلەن ماماتلىق بىۋاستە توقۇنۇشۇپ، ھاياتلىقتىن ئۈمىد ئۈزۈلگەن، ئەمما ئايرىلىش ئالدىدىكى ئاشۇ شېرىن ھاياتقا زادىلا قانمايۋاتقان جانلىقلارنىڭ كۆزىدىلا ئىپادىلىنىشى مۇمكىن ئىدى. نادىر ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈپ قويماسلىق ئۈچۈن ھارۋىسىنىڭ يېنىغا بېرىپ كالىغا تاياق سالدى.

ئوتۇنلۇق بىلەن توغراقسىز شورلۇق چۆلنى بىر - بىرىدىن ئايرىپ تۇرىدىغان بۇ قۇم دۆۋىلىرىدىن ھالقىپ ئۆتۈش، ئوتۇن توشۇغۇچىلار ئۈچۈن ئەڭ جاپالىق، ئەڭ قىيىن بولغان ئۆتكەللەرنىڭ بىرى ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە نادىرنىڭ ھارۋىسىدىكى ئوتۇننىڭ يېرىمى دېگۈدەك ھۆل توغراق بولغاچقا، ھارۋا چاقىنىڭ توغاملىرى قۇم ئارىسىغا پېتىپ چۆكۈپ كەتكەنىدى. گەرچە تاياق زەربىسىدىن مىدىرلاپ تۇرسىمۇ، لېكىن خېلى يىللاردىن بۇيان يەم دىدارى كۆرۈپ باقمىغان مادارسىز كالا بىرنەچچە قەدەم مېڭىپلا ھاسىراپ توختىۋالاتتى. نادىرنىڭ بىر تەرەپتىن كالىنى ھەيدەپ، يەنە بىر تەرەپتىن ھارۋا سۆرەپ ئاۋارە بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئاقنىياز بىر توغرام ناننى قولىغا ئېلىپ كالىنىڭ ئالدىغا كەلدى. «ھۆشكە - مەك» دەپ ناننى كالىنىڭ ئاغزىغا يېقىن ئاپاردى. ئۇسسۇزلۇق ۋە

ئاچلىق دەستىدىن بىقىنلىرى بىر قاپاق سۇ سىغقۇدەك ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن بىچارە كالا ئاغزىنى يوغان ئېچىپ، سوزۇلماچ شۆلگەيلىرىنى ئېقىتقىنىچە تىلىنى سوزدى، لېكىن ئاقنىياز قولىدىكى نان بىلەن كالا تىلىنىڭ ئارىلىقىنى تۆت ئىلىك قالدۇرۇپ كەينىگە سۇرۇلدى. كالا تۇمشۇقىنى سوزۇپ بار كۈچى بىلەن بىرنەچچە قەدەم ئالدىغا سىلجىدى، ئاقنىياز يەنە كەينىگە سۇرۇلدى، ھارۋا قۇم دۆۋىسىنىڭ ئەڭ ئېگىز يېرىگە كېلىپ قالغانىدى. سىياچوك① كالىنىڭ بويىغا شۇ قەدەر پېتىپ كەتتىكى، قېلىنلىقى تۆت ئىلىكتىن كەم كەلمەيدىغان بۇ ئەگرى ياغاچ بىلەن كالىنىڭ بويىنى بىر تۇپتۇز سىزىق ھاسىل قىلغانىدى. ئۆرە تۇرۇشقا مادارى يەتمىگەن بىچارە كالا چۆكۈلۈنۈپ② تۇرۇپ نانغا يېقىنلىشاتتى...

شۇنداق قىلىپ، نادىرنىڭ ھارۋىسى قۇم دۆۋىسىدىن ئوڭۇشلۇق ئۆتكۈزۈلدى. تەرلەپ، ھاسىراپ كەتكەن نادىر يېڭى بىلەن يۈزىدىكى تەرنى ئېرتىۋېتىپ ياقۇپ قارىغا قارىدى. بىر قولىدا ھارۋىنىڭ شوتىسىنى تۇتۇپ يەردە زوڭزىيىپ ئولتۇرغان ياقۇپ قارا، يەنە بىر قولىدا كالىنىڭ قورسىقىدىكى بىر يەرلەرنى مۇجۇماقتا ئىدى. دەسلەپتە نادىر سەل ھەيران بولدى، كېيىن ياقۇپ قارىنىڭ كالىسىنى سىيەمدىكىن دېگەن ئۇمىد بىلەن شۇنداق قىلىۋاتقانلىقىنى سېزىپ ئەنسىرەپ قالدى. چۈنكى، گەرچە سۆيىنى ئىچكىلى بولمىغان تەقدىردىمۇ ھېلىقى زەي ئېقىنغا يېتىپ بېرىش ئۇچۇن يەنە يېرىم كۈنلۈك يولنىڭ بارلىقى نادىرغا ئايان ئىدى. ھازىر ئۇسسۇزلۇق ئازابىغا چىدىيالماي، كالىسىنىڭ سۆيدۈكىگە تەلمۇرۇشكە مەجبۇر بولغان ياقۇپ قارا، يەنە يېرىم كۈن چىداشلىق بېرەلەرمۇ؟!

نادىر نېمە قىلىشىنى، نېمە دېيىشىنى بىلمەي تۇرغاندا، ياقۇپ قارا دەلدەڭشىپ ئورنىدىن تۇردى. ئۇنىڭ پۇت ـ قوللىرى

---

① سىياچوك ـــ ھارۋا قوشقاندا كالىنىڭ بويىنىغا سېلىنىدىغان «C» شەكىللىك ئەگرى ياغاچ.

② چۆكۈلۈنۈپ ـــ تىزلىنىپ، تىزىنى يەرگە تىرەپ.

تارتىشىپ قالغاندەك بولۇپ قالغانىدى، كەينىگە ئۆرۈلۈپ ئىككى ھەمراھىغا قاراپدى، كۆزلىرىنىڭ قارىقى تېخىمۇ كەينىگە تارتىلىپ ئەلەسلىشىپ كەتكەنىدى. نادىر سۇ بار يەرگە بىر مىنۇتمۇ بولسا بالدۇرراق بېرىش ئۈچۈن، ياقۇپ قارىنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنى يۆلەپ ھارۇنغا چىقارماقچى بولدى، ئەمما ياقۇپ قارا نادىرنىڭ قولىنى ئىتتىرىۋېتىپ، دەلدەڭشىگىنىچە مېڭىشقا باشلىدى. نادىر بىلەن ئاقنىياز كالىلارنى ھەيدەپ ئۆز يولىغا سېلىپ قويۇپ ياقۇپ قارىغا يېتىشتى. ئۇنىڭ تۇرۇپ - تۇرۇپ چىشلىرىنى غەزەپلىك غۇچۇرلىتىۋاتقانلىقى ئاڭلىناتتى. ئۇ بىردىنلا بېشىدىكى سالۋانى ئېلىپ چۆرۈپ تاشلاپ، ئۈچىسىدىكى كۆڭلەك - چاپانلىرىنى يىرتىشقا باشلىدى. ئۇ نادىر بىلەن ئاقنىيازنىڭ تۇتۇۋېلىشلىرىغىمۇ پەرۋا قىلمايتتى، بىر دەمدە ئۈچىسىدىكى كىيىملىرىنى يىرتىپ تۈگىتىپ يالىڭاچلىنىپ قالدى. ئۇنىڭ قارامتۇل بەدەنلىرىگە قان تەپچىپ قىزىرىپ ئاجايىپ بىر رەڭگە كىرىپ قالغانىدى، گويا سەللا بىر نەرسە تېگىپ كەتسە، قان ئېتىلىپ چىقىدىغاندەك تۇيۇلاتتى.

دېگەندەك، ئانچە ئۇزۇن ئۆتمەيلا قان راستىنى ئېتىلىپ چىقىشقا باشلىدى؛ يۇرەك - باغرىدىكى بارغانسېرى ئۇلغىيىپ لاۋۇلداپ كۆيۈۋاتقان دەھشەتلىك ئوتنىڭ قىينىشىغا زادىلا چىدىيالمىغان ياقۇپ قارا ئاخىر غەزەپ بىلەن بىلىكىنى چىشلەپ قانتىپ، ئۇزۇلگەن تومۇرلاردىن ئېقىپ چىقىۋاتقان قانىنى ئاچ كۆزلۈك بىلەن شوراشقا كىرىشتى ! ھودۇقۇپ كەتكەن نادىر بىلەن ئاقنىياز بارلىق كۈچىنى ئىشقا سېلىپ ياقۇپ قارىنى تۇتۇۋالاتتى، لېكىن بىلىكىدە ئېقىپ چىقىۋاتقان ئاشۇ قىپقىزىل سۇيۇقلۇقتىن باشقا ھېچقانداق نەرسە كۆزىگە كۆرۈنمەيدىغان ھالغا يەتكەن ياقۇپ قارا، بىر يۇلقۇنۇپلا ئۇلارنىڭ قولىدىن بوشىنىۋېلىپ، يەنە ئاچ كۆزلۈك بىلەن بىلىكىدىكى قانىنى شوراشقا باشلايتتى. بۇ ھالەت بىر قانچە قېتىم تەكرارلانغاندىن كېيىن، ياقۇپ قارا ھالسىزلىنىپ تۇرالماي قالدى. نادىر بىلەن

ئاقنىياز ئۇنى ئاۋايلاپ يەرگە ئوخشىتىپ ياتقۇزۇپ، بايا يىرتىپ تاشلىۋەتكەن كۆڭلەكنىڭ پارچىلىرىدا بىلىكىنى مەھكەم تېڭىپ قويۇشتى. ئەمما، بىلەكتىكى قان تېخى توختىماي تۇرۇپلا، ياقۇپ قارىنىڭ بۇرنىدىن، كېيىن كۆز چاناقلىرىدىن قان سىرغىپ چىقىشقا باشلىدى. ھوشسىزلانغان ياقۇپ قارا بەئەينى ئوتقا چۈشكەن قىلدەك ئاچچىق تولغىناتتى. كۆز ۋە بۇرنىدىن ئېقىپ چىققان قان كالپۇكلىرىدىن سىرغىپ چۈشۈپ، بىلىنەر - بىلىنمەس ئوچۇق تۇرغان ئاغزىدىكى سەدەپتەك چىشلىرىنى قىپقىزىل بويىۋەتكەنىدى. ئۇنىڭ تىنىقلىرى تېزلىشىپ، گېلىدىن بىرخىل ئەنسىز خارتىلدىغان ئاۋاز چىقىلى تۇردى. نادىر بىلەن ئاقنىياز يۇرەكنى سقىدىغان بۇ ئېچىنىشلىق ھالەتكە قاراپ تۇرۇشقا بەرداشلىق بېرەلمەي، كۆزلىرىنى يۇمدى... ئۇلار كۆزلىرىنى ئاچقاندا، ياقۇپ قارا گويا ئۆزى تالاي قېتىم كىرىپ - چىقىپ، بەش قولدەك تونۇش بولۇپ كەتكەن مۇشۇ پايانسىز جاڭگالدا مەڭگۈلۈك ئارام ئالماقچى بولغاندەك، پۈت - قوللىرىنى ئۇزۇن سۇنۇپ جىمجىت ياتاتتى. ئۇنىڭ نەپەستىن قالغانلىقىنى بىلگەن نادىر بىلەن ئاقنىياز تەڭلا بىر - بىرىگە قاراشتى. بىر - بىرىگە تەڭلا قاراشقان ئاشۇ ئىككى مەيۈس كۆزدە ئىسسىق ياش تامچىلىرى لىغىلدايتتى. ئاقنىياز لېۋىنى چىڭ چىشلىگىنىچە بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتتى. ئۇنىڭ بۇ يىغىسىغا چەكسىز ئېچىنىش، ئەلەملىك ھەسرەت ۋە كۈچلۈك خىجىللىق يوشۇرۇنغانىدى.

ئۇلار مەيلى يەنە قانداق ئەھۋالنىڭ يۈز بېرىشىدىن قەتئىينەزەر، ئۆزى ۋە لەقمى «قارا» بولسىمۇ، قەلبىدە يىگانىڭ كۆزىچىلىك قارا داغ بولمىغان بۇ ئاق كۆڭۈل ھەمراھىنىڭ جەسىتىنى ئۆز ئۆيىگە ئاپىرىپ بېرىشمەكچى بولۇشۇپ ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى.

15

زىۋىدىخان ئاچا تاڭ سەھەرگە يېقىن ئويغىنىپ كەتتى. بۇ دەل ئۇنىڭ ھەر كۈنى ئەتىگەنلىك دولقۇنغا چىقىدىغان ۋاقتى ئىدى. سەكرەپ ئىلگىرىلەش باشلانغاندىن تارتىپ تاكى شۇ كۈنگىچە ئۇ ئۆزىنىڭ بىر كۈنمۇ دولقۇنغا چىقماي قالغان ۋاقتىنى بىلمەيتتى. ھەپتە ياكى ئايدا بىرەر كۈن دەم ئېلىش ئۈياقتا تۇرسۇن، يىلدا بىر كېلىدىغان ھېيىت ـ ئايەم كۈنلىرىمۇ «چۈشتىن كېيىن قويۇپ بېرىمىز» دەپ ئەزالارنى ئەتىگەنلىك دولقۇنغا بىر ئاچىقىۋالسا، تاكى كۈن پېشىن بولمىغۇچە قويۇپ بەرمەيدىغان بولغاچقا، ئەتىگەنلىك دولقۇن ۋاقتى ئەزالار ئۈچۈن گويا بىر شەرتلىك رېفلىكسقا ئايلىنىپ كەتكەندى...

ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئاۋۋال تاھىرغا قارىدى. ئوڭ قولىنى يوتقاندىن چىقىرىپ تەكىيە ئۈستىگە ئارتىۋالغان تاھىر يېنىك نەپەس ئېلىپ بىر تاتلىق ئۇخلاۋاتاتتى. زىۋىدىخان ئاچا ئۇنىڭ چېكىسىنى تۇتۇپ قىزىتمىسىنىڭ پۈتۈنلەي يانغانلىقىنى بىلىپ كۆڭلى بىرئاز ئارامىغا چۈشتى، لېكىن ئىسلام ئاكىنىڭ بېشىدىكى تەكىيىگە يېقىن قىلىپ قويۇلغان تەڭنىگە قاراپ چۆچۈپ كەتتى. چۈنكى، بىر قاپاق سۇ سىغمىدىغان تەڭنە، ئىسلام ئاكىنىڭ بۇرنىدىن ئاققان قان بىلەن تولۇشقا ئاز قالغانىدى. چىرايى زەپىرەڭدەك سارغىيىپ، بىر كېچىدىلا ئورۇقلاپ تونۇغۇسىز بىر ھالغا كېلىپ قالغان ئىسلام ئاكىغا قاراپ ئەنسىرەپ قالدى. بۇرنىدىن ئاققان قان توختاپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن تەرلەپ كەتكەندەك نەملىشىپ قالغان پېشانە ۋە چېكىلىرى مۇزلاپ كەتكەنىدى. نېمە قىلارىنى بىلمەي تۇرغىنىدا سىرتتىن ئاياغ تىۋىشى كەلدى ۋە ھايال ئۆتمەيلا ئىشىك قاتتىق قېقىلىپ سەت ۋارقىرىغان ئاۋاز ئاڭلاندى:

ـــ زىۋىدىخاچا ! ھوي زىۋىدىخاچا !

ئۇچ كېچە ـ كۈندۈزدىن بۇيان تېخى بۇگۈن ئاخشاملا كۆزى ئۇيقۇغا ئىلىنغان تاھىرنىڭ ئويغىنىپ كېتىشىدىن ئەنسىرىگەن زۇبەيدىخان ئاچا، «ھە»مۇ دېمەستىن ئىتتىك بېرىپ ئىشىكنى ئاچتى، ئىشىك تۈۋىدە ئەترەت باشلىقى نامەت دېۋەيلەپ تۇراتتى.

ــ ھە، ھېچ «ھە»مۇ دېمەيمىز يا؟ ! دولقۇنغا چېلىنغان باڭنى قۇلاق ئاڭلىمىدىمۇ؟ ! تۇنۇگۈنكى بوران قۇلىقىمىزغا قۇم تىقىپ پاك قىلىۋەتكەن ئوخشىمامدۇ؟ !

ــ بالىنىڭ مىجەزى يوقلۇقىنى ئازدەپ، كېچىدىن ئاتىسىنىڭ بۇرنىدىنمۇ قان توختىمىدى، ئۇكام، شۇ تاپتا ئەنسىرەپ...

ــ بولدى، بولدى ! قۇرۇق گەپنى ئاز قىلىپ دەرھال دولقۇنغا چىقىلى !

ــ مەنمۇ مۇشۇ كەمگىچە بىر كۈنمۇ دولقۇندىن قالغان خوتۇن ئەمەس، ئۇكام، كېچىنىڭ ئۇياقى ئىسلام ئاكىڭنىڭ بۇرنىدىن بىر كالىنىڭ قېنى ئېقىپ كەتتى. شۇ تاپتا بېشىنىمۇ كۆتۈرەلمەي ياتىدۇ. بۇگۈن مۇشۇ بىر كۈنلۈك دولقۇنغا رۇخسەت بەرسىڭىز، كوپىراتسىيە قۇرۇلغاندىن بۇيان مېنىڭ رۇخسەت سورىغىنىمۇ مۇشۇ، ئۇكام...

ــ بېرىپ ئوسمان مۇدىردىن سوراڭ ! مەن سىزگە رۇخسەت بېرەلمەيمەن.

ــ ئىسلام ئاكىڭنى قاراپ تۇرۇپ يالغۇز تاشلىۋېتىپ كەتسەم...

ــ تاشلىۋېتىپ كەتمەيسىز، ئىسلام ئاكامنىمۇ بىللە ئېلىپ بارىسىز. كېسەل بولسا ئېتىز بېشىدا ياتىدۇ، بۇ مەن چىقارغان تۇزۇم ئەمەس.

ــ بولدى، يالۋۇرما خوتۇن... بۇ نامەردلىگە يالۋۇرغانىنىڭ پايدىسى يوق... مەن باراي...

بۇ ئىسلام ئاكىنىڭ ئاۋازى ئىدى. نامەت ئاران تەسلىكتە ئۇزۇپ ـ ئۇزۇپ ئېيتىلىۋاتقان بۇ زەئىپ ئاۋازنى ئاڭلاپ، ئىسلام ئاكىنىڭ ھەقىقەتەن ھالى پەسلەپ قالغانلىقىنى سەزدى، لېكىن

قەلبىدە قىلچىلىكمۇ ئىچ ئاغرىتىش ھېسسىياتى يوق ئىدى. ئۇ قاتتىقراق توۋلاپ:

ــ ئىتتىكرەك بارلى، ئىتتىكرەك! ــ دەپ قويۇپلا غايىب بولدى.

ئىسلام ئاكا مىڭ تەسلىكتە يېرىم ئۆرە بولۇپ تەكشىگە يۆلەندى. كېچىدىن بۇيان بۇرنىدىن ئاققان قان كالپۇكلىرى ئۇستىدە قېتىپ قالغانىدى. زىۋىدىخان ئاچا چۆگۈنگە سۇ ئېلىپ كېلىپ، ئىسلام ئاكىنىڭ قولىغا سۇ قۇيۇپ بەردى.

ــ مېنى يۆلەپ قويۇڭلا، خوتۇن، ــ دېدى ئىسلام ئاكا يۈزىنى يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن.

ــ چىرايىڭلا بەك سارغىيىپ كېتىپتۇ. مەن سەل ئەنسىرەپ قالدىم. سىلە بارمىساڭلا بولىتى.

ــ مەن بارمىسام، ئۇ غالچىلارنىڭ قېتىقى ئۈيۈمايدۇ، خوتۇن. ئوسمان بەگگى مۇشۇنداق كۇننىڭ كېلىشىنى كۈتكەن...

زىۋىدىخان ئاچىنىڭ يۆلىشى بىلەن تېخى ئەمدىلا ئۆرە بولۇۋاتقان ئىسلام ئاكا سۆزلەۋېتىپ پىشانىسىنى تۇتقىنىچە بىردىنلا ئولتۇرۇپ قالدى. ئەگەر زىۋىدىخان ئاچا يۆلەۋالمىغان بولسا، ئارقىسىغا ئۇچۇپ چۈشكەنمۇ بولار ئىدى.

ــ ماقۇل دەڭلا، بارماڭلا، مەن خۇش بولۇپ قالاي، مەن قورقۇپ قالدىم...

ــ قورقۇش بىلەن ئىش تاڭاتمايدۇ، خوتۇن... ئەجەب بېشىم قېيىپ كەتتى...

ئىسلام ئاكا پىشانىسىنى تۇتقىنىچە كۆزلىرىنى يۇمۇپ بىردەم جىم ئولتۇردى، ئاندىن يەنە زىۋىدىخان ئاچىنى يۆلىگۈزۈپ ئۆرە بولدى، خۇددى پېيى تارتىشىپ قالغان ئادەمدەك پۈتلىرىنى ئاران ـ ئاران يۆتكەيتتى. ھەر بىر قەدەمدە قېيىپ كېتىپ يىقىلغىلى تاس قالاتتى، ئۇنى يۆلەپ كېتىۋاتقان زىۋىدىخان ئاچا كۆز يېشى قىلىشقا باشلىدى.

ــ يىغلىماڭلا، خوتۇن... نېمىگە يىغلايسىلە؟ بېرىپ ئوسمان

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكەتى www.uyghurkitap.com

بەڭگىنىڭ سۆزىنى بىر ئاڭلاي. نەچچە ۋاقىتتىن بالىنى ئاياپ ھەممە گەپنى ئىچىمگە يۇتۇپ كەلدىم. ئىچىدە مىڭ توڭگۇز قاترايدىغان بۇ ئىمانسىز غالچىلار مانا ئەمدى بالىنىمۇ بىكار قىلدى، ئەمدى تارتىشىدىغان يېرى قالمىدى. ئوسمان بەڭگىنىڭ گېپى بولسا، ئاڭلاپ مەنمۇ ئىچىمنى بىر بوشىتىۋالاي... مەن ماۋۇ تامغا يۆلىنىپ تۇراي، خوتۇن، بىر ھاسا تېپىپ بېرىڭلا.

چاچلىرىنى تال ـ تال قىلىپ ئۇششاق ئۆرۈپ، چېكىسىگە سېكىلەك قويۇپ يۇرىدىغان ئون تۆت ياشلىق گۆدەك چېغىدىلا ئىسلام ئاكىغا ياتلىق قىلىنىپ بىر تەكىيىگە باش قويغاندىن تارتىپ، تا مۇشۇ كۈنگىچە ھاياتتىكى بارلىق ئىسسىق ـ سوغۇقلارنى ئۇنىڭ بىلەن تەڭ تارتىپ كەلگەن زىۋىدىخان ئاچا ئۇچۇن ئىسلام ئاكىنىڭ ھەممە خۇي ـ مىجەزى بەش قولدەك ئايان ئىدى. ئەمدى مىڭ نەسىھەت قىلىپ يالۋۇرغان بىلەنمۇ ئۇنى توسۇپ قالغىلى بولمايتتى، شۇڭا ئۇ كۆز ياشلىرىنى ئېرتىپ، ھاسا ئىزدەشكە كىرىشتى. ئوت كوچىلىغىلى كۆسەي تاپقىلى بولمايدىغان بولۇپ قالغان ئۆي ئىچىگە بىر قۇر قاراپ چىققاندىن كېيىن، تۆشۈكلۈكتىكى بورا زەدىۋالنىڭ ئارقىسىغا تىقىپ قويغان نوغۇچنى ئېلىپ ئىسلام ئاكىغا ئاپىرىپ بەردى. ئەترەتنىڭ قويلىرىنى بېقىشقا بەلگىلەنگەن ناسىرنىڭ قوتاندا يېتىپ ـ قوپۇۋاتقىنىغا بىرنەچچە كۈن بولۇپ قالغانىدى، تېخىچە ئويغانماي بىر تاتلىق ئۇخلاۋاتقان تاھىرنى يالغۇز تاشلاپ كېتىشكە كۆزى قىيماي ئاۋايلاپ كۆتۈرۈۋالدى. لېكىن بىر قولىدا ئۇنىڭ مۇرىسىنى تۇتۇپ كېتىۋاتقان ئىسلام ئاكا ئىشىكتىن چىقار ـ چىقمايلا يەنە پېشانىسىنى تۇتقىنىچە ئولتۇرۇپ قالدى.

ـــ ئىسىت خۇدايىم ! مېڭىش تۇگۇل بېشىنى كۆتۈرۈپرەك ئولتۇرۇشقىمۇ ماغدۇرى يەتمەيۋاتقان ئادەمنى دولقۇنغا ھەيدىسە، شۇمۇ كۈن بولدىمۇ؟ ! ئىسىت، ئىسىت ! ! قانداق بىر زاماندا تۇغۇلۇپ قاپتىكەن كىشى !...

زۇندىخان ئاچىنىڭ نالىسى تۇگىمەي تۇرۇپ ئىسلام ئاكا يەنە ئورنىدىن تۇرۇشقا تەمشەلدى.

— توختاپ تۇرۇڭلا، مەن يۆلەپ قوياي.

زۇندىخان ئاچا قۇچىقىدىكى تاھىرنى پەم بىلەن يەرگە ياتقۇزۇپ قويۇپ ئاۋۇال ئىشىككە قۇلۇپ سالدى، ئاندىن ئىسلام ئاكىنى يۆلەپ ئۆرە قىلدى. ئۇ يەردىكى تاھىرنى قۇچىقىغا ئېلىپ بولغۇچە ئىسلام ئاكا يەنە تامنى تۇتۇپ تۇردى، ئاندىن زۇندىخان ئاچىنىڭ مۇرىسىنى تۇتۇپ مېڭىشقا تەمشىلىپ تۇراتتى، يېقىنلا بىر يەردە ئاياغ تىۋىشى ئاڭلىنىپ، هايال ئۆتمەيلا ئىككى ئادەم يېتىپ كېلىشتى. ئۇلارنىڭ بىرى ئابدۇللا بولۇپ، ئوسمان ئۇلارنى ئىسلام ئاكىنى زەمبىلگە سېلىپ بولسىمۇ چوقۇم ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇغانىدى. ئابدۇللا ئىسلام ئاكىنىڭ ئەھۋالىنى ئۇقۇپ خىجىل بولغان هالدا تۇرۇپ قالدى.

— خىجىل بولما، بالام، ماڭا هەممىسى ئايان... بۇ هەرگىز سېنىڭ ئىشىڭ ئەمەس... زامان شۇنداق.

ئابدۇللا ئىسلام ئاكىنىڭ ئالدىغا كېلىپ كەينىنى قىلىپ زوڭزىيىپ ئولتۇرۇۋېتىپ دېدى:

— هاپاش بولۇڭ، ئىسلامبەگ ئاكا، سىزنى مەن قويۇپ كەتسەممۇ ئوسمان مۇدىر هامان يەنە باشقا ئادەم ئەۋەتمەي قالمايدۇ. ئۇنىڭدىن كۆرە بىز بىللە كېتىلى.

— ياق، بالام. مېنى هاپاش قىلمەن دېمەي، يۆلەپ ماڭساڭلا بولدى.

لېكىن، ئابدۇللا ئىسلام ئاكىنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قارىماي هاپاش قىلىپ كۆتۇرۇپ ماڭدى، ئەزالار دولقۇن قىلىۋاتقان يەرگە ئاپىرىپ ئاۋايلاپ يەرگە قويدى. ئوسمان بىلەن نامەت بېشىنى بىر يەرگە قىلىۋېلىپ ئاللىنېمىلەرنى كۆسۈلداشماقتا ئىدى. ئىسلام ئاكىنىڭ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ، ئوسمان بېشىنى سەل بۇراپ كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ قويدى. يانچۇقىدىن تاماكا خالتىسىنى ئېلىپ، نامەت بىلەن ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا

توختىتىقلىق تۇرغان چىلىمغا تاماكا سالدى. ئوسمانىڭ ئاۋۋال بىر نەرسە دېيىشىنى كۈتۈپ تۇرغان ئىسلام ئاكا ئۇنىڭ بەخرامان تاماكا چېكىپ ئولتۇرغان قىياپىتىگە قاراپ، دولقۇن تۇگىمىگۇچە بىر نەرسە دېمەيدىغانلىقىغا كۆزى يەتتى ـ دە، ئېتىزنىڭ قىرىنى تەكىيە قىلىپ يانپاشلاپ ياتتى. قان كۆپ ئېقىپ كېتىپ نېرۋا تالالىرىغا ئوكسىگېن يېتىشمىگەنلىكتىنمىكىن، ئۇنىڭغا يەرۇ ئاسمان پىرقىراپ ئايلىنىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى، بېشى قېيىپ كۆڭلى ئاينىغاندەك بولاتتى. بۇ سېزىملاردىن قۇتۇلۇش چارىسىنى ئىزدەپ، كۆزلىرىنى مەھكەم يۇمۇۋالدى.

ھەر كۈنكى ئادەت بويىچە، كۈن نەيزە بويى ئۆرلىگەندە دولقۇن ئاخىرلاشتۇرۇلۇپ، ئەزالار بىر يەرگە يىغىلدى. ئىسلام ئاكا تېخىچە بېشىنى كۆتۈرمەي ياتاتتى. ئۇ بايا كۆزلىرىنى يۇمغىنىچە ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا ئۇخلاپ قالغانىدى. زۇبەيدىخان ئاچا يېنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ ئوسمانىڭ سېسىق گېپىنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن، ئاستا نوقۇپ ئويغاتتى.

ـــ دەقەت قىلىلى ! ـــ دەپ ۋارقىرىدى ئوسمان تەرىنى تۇرۇپ، ـــ بۇگۈنكى ئەتىگەنلىك دولقۇنمىز مەشەگىچە بولىدۇ. تاماققا مېڭىشتىن ئىلگىرى دېيىشۋالمىدىغان گەپ بار. تۇنۇگۈن بوراندىن پايدىلىنىپ ئۆيگە قېچىپ كەتكەنلەر، بۇگۈنكى دولقۇنغا كېچىكىپ چىققان ياغاچ قۇلاق ـ داپ يۇزلەر ئۆزۈڭلىنى ئۆزۈڭلا سوراپ ئورنۇڭلاردىن تۇرۇڭلار !

ئەزالار ئارىسىدىن ئارىلاپ ـ ئارىلاپ بىر نەچچەيلەن ئورنىدىن تۇردى، يەنە بىرنەچچەيلەننى ئوسمان ئىسمىنى ئاتاپ ۋارقىراپ تۇرغۇزدى. زۇبەيدىخان ئاچىمۇ ئورنىدىن تۇرماقچى بولۇپ تەمشىلىۋىدى، ئىسلام ئاكا «ئولتۇرۇڭلا !» دېگەن مەنىدە ئىما قىلىپ توختىتىپ قويدى. ئارىسالدىلىقتا قالغان زۇبەيدىخان ئاچا نېمە قىلارىنى بىلمەي تەمتىرەپ تۇرغاندا، ئوسمان ئەلپازىنى بۇزۇپ گۈركىرىدى:

— هه، زىۋىدىخاچا، نېمىگە گۆشىيىپ قالاپ ئولتۇرىمىز؟! بىرىكىم يەرگە قوزۇق قېقىپ باغلاپ قويدىمۇ يا؟! تۇنۇگۈن ئۆيگە قاچقان پەدىمىزگە ئورنىمىزدىن قوپىلى، ئورنىمىزدىن!

— نېمە قىلغان گۇناھىغا ئورنىدىن قوپۇپ يۈرەتتى بۇ؟! قاچقىلى خەقكە ئوخشاش ئوغرى ئەمەس... بارسا ناھايىتى ئۆزىنىڭ ئۆيىگە باردى.

ئىسلام ئاكا يەنە نۇرغۇن گەپلەرنى دېمەكچى ئىدى، لېكىن نەپسى تېزلىشىپ ھاسىراپ قالدى. ئۇ گېپىنىڭ ئاخىرىنى باشلاپ بولغۇچە ئوسمان يەنە گۈركىرەشكە باشلىدى:

— ئۇينىڭ مۇڭگۈزىگە ئۇرسا تۇۋىقى سىرقىرايدۇ، دەپ سىزگە نېمە دو كەتتى؟! ھەركىم ئۆز گۇناھىغا ئۆزى ئىگە. سىز يېتىشىڭىزنى يېتىڭ! ھېلى سىز بىلەنمۇ ئايرىم ھېسابلىشىمىز تېخى!

— مەن بىلەن ھېسابلاشقىلى خەقكە ئوخشاش ئوغرىلىق قىلمىدىم، ئادەم ئۆلتۈرمىدىم! كېچە - كۈندۈز ئېتىزلىقتا ھايۋان ئورنىدا ئىشلىگەندىن باشقا ھېچقانداق گۇناھىم يوق!... ھېچكىمنىڭ مەن بىلەن ھېسابلىشىدىغان ھەققىمۇ يوق!

— ئاغزىمىزغا بېقىپراق گەپ قىلساق بولارمىكىن، ئاغزىمىزغا؟! ھېلى بىكار يوغانلىقىمىز بۇرنىمىزدىن بۇلاق، كۆزىمىزدىن يۇمىلاق بولۇپ چىقمىسۇن! كىم ئوغرىلىق قىپتۇ؟ كىم ئادەم ئۆلتۈرۈپتۇ؟!

— كىم بولاتتى؟ كىم ئاقكۆڭلىنىڭ مۇدىرى مەن دەپ پودىقى ئىشتىنىغا پاتمىغان بولسا، شۇ بولماي مەنمۇ؟!

ئوسماننىڭ خۇي - مىجەزىنى ئوبدان بىلىدىغان زىۋىدىخان ئاچا ئىسلام ئاكىغا يالۋۇرۇشقا باشلىدى:

— مەن خۇش بولۇپ قالاي، سىلى گەپ قىلمائىلا. بىر ئېغىز گەپتىن قېلىڭلا!

— سەن ئارىلاشما، خوتۇن... مەن نېمىشقا گەپ قىلمايتتىم؟ بالىسىنى كادىرلىقتىن قالدۇرۇۋەتكەنگە چىدىمىدى دېمىسۇن دەپ

هازىرغىچە گەپ قىلمىدىم. مەن گەپ قىلمىغان بىلەن خەق قانجۇق ئىتتەك قاۋاۋەرسە، چىشلەۋەرسە جان توشامدۇ؟ ! خۇدا بەرگەن جاننى خۇدا ئالىدۇ !...

كوپىراتسىيە قۇرۇلغاندىن تارتىپ هازىرغىچە سىكرېتار، مۇدىر ۋە ئەترەت باشلىقلىرىنىڭلا دېگىنى دېگەن، قىلغىنى قىلغان بولۇپ كېلىۋاتقان ئاقكۆڭلە تېخى ھېچكىمنىڭ مۇدىر ۋە ئەترەت باشلىقلىرىغا مۇنداق گەپ قىلىپ باقمىغانىدى. ئەزالار شۇ قەدەر جىممىپ كېتىشتىكى، ئەگەر شۇ تاپتا يەرگە بىر تال يىڭنە چۈشكەن بولسىمۇ ئاۋازىنى ئېنىق ئاڭلاش مۇمكىن ئىدى. ھەيرانلىق، ئەنسىرەش ۋە ھېسداشلىق ئالامەتلىرى چىقىپ تۇرغان خىلمۇ خىل كۆزلەر بىردە ئىسلام ئاكىغا، بىردە ئوسمانغا قارايتتى. نامەت چىلىمغا تاماكا سېلىپ كېلىپ ئوسمانغا تۇتۇۋېدى، كۆزلىرى چاچراپ چىقىپ كەتكۈدەك بولۇپ كەتكەن ئوسمان چىلىمنى ئىتتىرىۋېتىپ، ئىسلام ئاكىنىڭ ئالدىغا دېۋەيلەپ ماڭغانچە ئاغزىدىن تۈكۈرۈك چاچرىتىپ ۋارقىرىدى:

ــ جۆيلۈمە، قېرى جوھۇت ! مەن نەدە ئوغرىلىق قىپتىمەن؟ ! نەدە ئادەم ئۆلتۈرۈپتىمەن؟ تاپە ! مېنىڭ ئوغرىلىق قىلغىنىمنى تاپە !

ئوسماننىڭ ئەلپازى يامان ئىدى. ئۇ بىرەر ئەزانىڭ ئالدىغا ئاشۇنداق دېۋەيلەپ باردىمۇ، بولدى، ئۇنىڭ ئۈچۈن كانىيىدىن بوغۇش، قۇلقىنى تارتىش، كۆزىگە قولىنى تىقىش، ئۇرۇش، ھەتتا يىقىلىپ چۈشسە، دەسسەش دېگەنلەرنىڭ ھەممىسى يات ئەمەس ئىدى. قورقۇپ كەتكەن زېۋىدىخان ئاچا ئىسلام ئاكىنىڭ ئالدىغا ئۆتۈۋېلىپ ئوسماننى چىڭ تۇتۇۋالدى. بايىدىن بۇيانقى ۋارقىراش، جارقىراشلاردىن ئويغىنىپ كەتكەن تاھىر ئۇنىڭ قۇچىقىدا ھەدەپ يىغلىماقتا ئىدى.

ــ خاپا بولماڭ، ئۇكام، ــ دېدى ئۇ ئوسمانغا يېلىنىپ، ــ مۇشۇ كىچىك بالىغا بولسىمۇ ئىچىڭىز ئاغرىسۇن...

تېخى ئۇنىڭ سۆزىنىڭ ئاخىرى تۇگىمەي تۇرۇپلا ئوسمان ئۇنى يانغا ئىتتىرىۋىدى، ئۇ ئىككى قەدەمچە دەلدۇگۇنۇپ بېرىپ يىقىلىپ چۈشتى.

ــ كېلە، ئىمانسىز غالچا...

ئىسلام ئاكا غەزەپتىن تىترەپ تۇرغان قولىغا بايا ئۆيدىن ھاسا ئورنىدا ئىلىۋالغان نوغۇچىنى ئىلىپ، ئۆزىگە قاراپ ئېتىلىپ كېلىۋاتقان ئوسمانىڭ بېشىنى چەللەپ بىر ئۇرۇۋىدى، ماغدۇرسىز قوللىرى قېيىپ كېتىپ، نوغۇچ ئوسماننىڭ مۇرىسىگە كېلىپ تەگدى. كوپىراتسىيىگە ئەترەت باشلىقى، كېيىن مۇدىر بولۇپ سايلانغاندىن بۇيان ھېچكىمنى ئۆزىگە ئالىيىپ قاراتقۇزمىغان ئوسماننىڭ گەرچە شۇنچە يەڭگىل بولسىمۇ تۇنجى قېتىم تاياق يېيىشى ئۇنى تېخىمۇ غالجىرلاشتۇرۇۋەتتى. ئۇ كەلگەنچە كېلىپ ئىسلام ئاكىنىڭ كانىيىدىن بوغۇشقا باشلىدى. پەقەت قەلبىدىكى چەكسىز غەزەپنىڭ كۈچىدىلا ئاران ئۆرە تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن پۈت ـ قولىدا مادار دېگەندىن ئەسەرمۇ قالمىغان ئىسلام ئاكا ئارقىسىغا گۈپپىدە يىقىلىپ چۈشتى.

ــ قوپە، قېرى جوھوت ! يېنىڭغا كېلىپ بولغۇچە يېتىۋېلىۋاتسىنا !؟ ھالىڭ شۇنچىلىكمىدى؟ ! قوپە ئورنۇڭدىن !...

ئوسمان بىر تەرەپتىن ئاغزىغا كەلگەننى دەپ تىللىسا، يەنە بىر تەرەپتىن ئىسلام ئاكىنىڭ ساقال، بويۇن، ئىشقىلىپ، قولىغا چىققانلىكى يېرىدىن تارتقۇشلاپ ئۇنى ئورنىدىن تۇرۇشقا زورلايتتى. ئەمما، ئىسلام ئاكا ئەمدىلا ئۆرە بولۇپ بولغۇچە يەنە بىر بوغۇپ يىقىتىۋېتەتتى. زىۋىدىخان ئاچا يىغلاۋاتقان تاھىرنى ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ ئورنىدىن تۇردى. ئىسلام ئاكىنىڭ يېنىغا بېرىشقا تەمشىلىۋېتىپ ئەزالارغا مۇراجىئەت قىلدى:

ــ ئۇنداق قىلماڭلار، مۇسۇلمانلار ! كېسەل ئادەمنى ئۇرۇۋاتسا ئاجرىتىپ قويماي، قاراپ تۇرۇشقا يۈزۈڭلار قانداق چىدايدۇ؟ ! مۇسۇلمان بولساڭلار، ئوسمان مۇدىرنى تۇتۇۋېلىڭلار !

بىرنەچچەيلەن ئورنىدىن قوزغىلىپ ئوسمان بىلەن ئىسلام ئاكىغا قاراپ ماڭدى، لېكىن ئاڭغىچە ئوسمان چاندۇرماستىنلا ئىسلام ئاكىنىڭ بىقىنىغا تىزلىۋەتتى. «ۋاي» دېگەن بىر ئەنسىز ئاۋاز بىلەن تەڭ ئىسلام ئاكا ئېڭىشىپ قالدى. ئوسمان كىشىلەرنىڭ تۇتۇۋېلىشىغا قارىماي سەكرەيتتى، يەنە ھە دەپ ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي تىللايتتى. ئۇنسىز مىشىلداپ يىغلاۋاتقان زىۋىدىخان ئاچا ئىسلام ئاكىنى قىرغا يۆلەپ ياتقۇزۇپ قويدى. ئىسلام ئاكا لېۋىنى چىڭ چىشلىۋالغان بولۇپ، قان دىدارى قالمىغان سارغۇچ چىرايى چىدىغۇسىز ئىچكى ئاغرىق سەۋەبىدىن پۈرۈلۈپ كەتكەنىدى. ئاڭغىچە تاھىر يىغلىغان پېتى يىقىلىپ ـ قوپۇپ يۈگۈرۈپ كەلدى ـ دە، ئىسلام ئاكىنىڭ قولىنى تارتىپ تۇرۇپ يىغلاپ چىرقىراشقا باشلىدى:

ـــ ئاتا ! ئاتا !

ئىسلام ئاكا تاھىرنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ مىڭ تەسلىكتە كۆزلىرىنى ئاچتى. يىغلاۋاتقان تاھىرغا ئاتىلىق مېھرى بىلەن قاراپ ئاستا بېشىنى سىلاپ قويدى.

ـــ ھاڭرىمىغىناۋا شۇمتەك، ئادەمنىڭ قۇلىقىنى ئاغرىتىپ ! باكادىن ـ باكا ھاڭراۋەگەنگە تۈيغۇزۇپ قويماي ھېلى !

ئوسماننىڭ خۇددى ئادەم يەيدىغاندەك ئەلپازدا چىڭقىلىپ ئېيتقان بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ ئىسلام ئاكا ئۇنىڭغا تىكىلىپ قارىدى. پۈتۈن ۋۇجۇدىدىكى بېسىپ بولماس غەزەپ ـ نەپرەتنىڭ ھەممىسى يىغلىغان كۆزلىرىنىڭ قارىچۇقىدىن يىڭنىنىڭ ئۇچىدەك بىر جۇپ ئۇچقۇن ئۇچۇپ چىقىۋاتقاندەك، تېخىچە كالپۇكلىرىنى چىڭ چىشلەپ تۇرغان غەزەپلىك چىرايىدىن گويا: «ئاھ، خۇدا ! شۇ تاپتا ماۋۇ ئىمانسىز مەلئۇن ئالدىدا بىر مىنۇت بولسىمۇ ئۆرە تۇرغۇدەك مادار ئاتا قىلساڭچۇ؟ !...» دەپ ئىلتىجا قىلىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى.

ـــ ئاغزىڭنى يۇم، توڭگۇز مۇناپىق ! گېپىڭ بولسا ماڭا... ـــ ئىسلام ئاكا گېپىنىڭ ئاخىرىنى دېيەلمەي قالدى. ئېغىر

قانسىزلىق ۋە قاتتىق تاياق ئازابىدىن كېلىپ چىققان ماغدۇرسىزلىق ئۇستىگە قوشۇلغان چىدىغۇسىز روھىي زەربە ئۇنى ھوشىدىن كەتكۈزۈپ قويغانىدى. ئۇ ئولتۇرغان يېرىگىلا ئاستا يىقىلىپ چۈشتى. تاھىر گويا ئۇنى ئۇيقۇدىن ئويغاتماقچى بولغاندەك جانسىز قوللىرىنى سىلكىشلەپ تارتىپ ئارقا - ئارقىدىن چاقىرىپ يىغلايتتى. زىۋادىخان ئاچا ئېرىتىپ ئولگۈرتەلمەيۋاتقان كۆز ياشلىرىنى ئۆز مەيلىگە قويۇپ بېرىپ بىردەم تىنىقىنى تىڭشايتتى، بىردەم تومۇرىنى تۇتۇپ باقاتتى.

— دەقەت قىلىلى، دەقەت!

ئوسمان قىر ئۈستىگە چىقىپ ئەزالارغا يەنە ۋارقىراشقا باشلىدى:

— بۇگۈنكى مەجلىسىمىزگە بەزەن خۇلگەرلەر قەستەن بۇزغۇنچىلىق قىلماقچى بولۇشتى، لېكىن تەشكىل ئۇنداق كۆكەمىلەردىن قورقۇپ قالمايدۇ. كىمدە - كىم دولقۇنغا يەنە كېچىكسە، تەشكىلگە يانسا، ئۇنداقلارنىڭ تاناۋى تارتىلىدۇ! يەنە شۇنىمۇ دەپ قويايلى: ئىش تەس كېلىپ ئىسلام بايدەك ئاغرىپ قالدىم دەپ يېتىۋالغانلارغا بۇگۈندىن باشلاپ تاماق بېرىلمەيدۇ. بۇ سوتسىيالىزمنىڭ قائىدىسى. سوتسىيالىزمدا كىم ئىشلىسە، شۇ چىشلەيدۇ. ئىشلىمىگەن چىشلىمەيدۇ! بۇگۈن ئەتىگەندىن باشلاپ، ئىسلام بايىنىڭ تامىقى توختىتىلىدۇ! مەجلىس تامام!

تاڭ سۈزۈلمەستىنلا ئېتىزلىققا چىققانچە ئاغزىغا بىر يۇتۇم سۇ ئالماي ئىشلەۋېرىپ قورساقلىرى ئېچىپ، تارتىشىپ كەتكەن ئەزالار گۈرىدە ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇدۇل ئاشخانىغا قاراپ مېڭىشتى. ھەممەيلەن كېتىپ بولغاندىن كېيىن ئابدۇللا زىۋادىخان ئاچىنىڭ يېنىغا كېلىپ سورىدى:

— ئۆيگە ئەكېتىمىزمۇ؟ ئاشخانىغا ئاپىرىمىزمۇ؟

— مەن ھېچنېمىنى ئۇقمىدىم، بالام، بېشىم ئايلىنىپ قالدى. ئۆيگە ئەكەتسەك ھېلى تاماقتىن كېيىن يەنە ئېتىز بېشىغا چىقسۇن دېسە، ئاشخانىغا ئاپارساق، تاماق بەرمەيمىز

ئۇيغۇرچە كتاب ئوقۇيدىغان www.uyghurkitap.com

دەۋاتسا... بىچارە بەكمۇ ماغدۇرسىزلىنىپ كەتتى، بىر قوشۇق ئىسسىقلىق ئىچىۋالسا بولاتتى... ئىسسىت - ئىسسىت، خۇدايىم بىزنى مۇشۇنداق خارلىقتا قويغىلى يارىتىپتىمىدىكىن؟

— يىغلىماڭ، زىۋىدىخاچا، ھەممىشە مۇنداقمۇ بولىۋەرمەس... مېنىڭچە، ئىسلامبەگ ئاكامنى ئاشخانىغا ئاپىرايلى. ئوسمان بەڭگىگە ئۇقتۇرماي ئاشپەزگە ئەھۋالنى دېسەك، تاماق بېرىپ قالار. بەرمىسە، بارنى تەڭ كۆرەرمىز...

ئابدۇللا ئىسلام ئاكىنى ھاپاش قىلىپ كۆتۈردى. زىۋىدىخان ئاچا كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپ تاھىرنى يېتىلەپ ئابدۇللانىڭ ئارقىسىدىن ماڭدى.

16

نادىر بىلەن ئاقنىيازنىڭ ئاقكۆلدىن چىقىپ كەتكىنىگە بۈگۈن ساق ئون كۈن بولغانىدى. ئاشۇ ئون كۈندىن بۇيان ئۇلار ئاقكۆلدە قانداق ئىشلارنىڭ يۈز بەرگەنلىكىدىن خەۋەرسىز ئىدى. كۆز ئالدىدىن تېخىچە ياقۇپ قارىنىڭ ئوبرازى كەتمەيتتى. ئۇنىڭ مۇز ئارىسىغا ئېلىپ يۈرۈپ مىڭ تەستە ئۆيىگە ئاپىرىلغان جەسىتىنى كۆرگەن چاغدىكى بىچارە ئانىنىڭ ئادەمنىڭ يۈرىكىنى ئېزىۋېتىدىغان مۇڭلۇق يىغىسى ھېلىمۇ قۇلاق تۈۋىدە جارانلايتتى...

ئۇلار چىڭقى چۈش مەزگىلى بىلەن ئاشخانا ئالدىغا يېتىپ كېلىشتى. ئەتراپتا بىرمۇ ئادەم كۆرۈنمەيتتى. ئۇلار ھارۋىلىرىنى چىقىرىپ كالىلارنى ئېغىلغا ھەيدەۋەتتى - دە، سۇ ئىچمەكچى بولۇپ ئاشخانىغا كىردى. ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان گۈڭشې ئاشخانىسىنىڭ ئاشپەزلىكىنى قىلىپ كېلىۋاتقان گۇياخان ئاچا داش قازانغا چۈشلۈك تاماق ئۈچۈن ئۇماچ چېلىۋاتاتتى. ئۇ نادىر بىلەن سالامىلىشىپلا، گۇيا تۇيۇقسىز كېسىلى تۇتۇپ قالغان ئادەمدەك داڭ قېتىپ تۇرۇپلا قالدى. كۆڭلىگە بىر

كۆڭۈلسىزلىكىنىڭ سايىسى چۈشكەن نادىر نېمە ئىش يۈز بەرگەنلىكىنى سوراپ بىلمەكچى بولۇپ ئاغزىنى ئۆمەللەپ تۇراتتى، ئاڭغىچە ئاقنىياز ئېغىز ئېچىپ قالدى:

— تىنچلىقمۇ گۈياخان ئاچا؟ مەھەللە - جاھان تىنچلىق تۇردىمۇ؟ بىزنىڭ ئۆيدىكىلەرمۇ سالامەتتۇ؟

گۈياخان ئاچا: «ھەئە، تىنچلىق» دەپ قويۇپلا بىر نەرسىنى ئىزدىگەن بولۇپ تالاغا چىقىپ كەتتى. نېمە ئۈچۈنكى ئۇ گۈيا ئارىدا بىرەر ئۈياتلىق ئىش بولغاندەك كۆزلىرىنى نادىردىن ئېلىپ قاچتى. نادىر ئۇنىڭدىن سورىغان بىلەنمۇ يۈز بەرگەن ھەقىقىي ئىشنى دەپ بېرىشكە ئۇنىمايدىغانلىقىنى سېزىپ، ئاۋۋال سوغۇق سۇدىن قانغۇچە ئىچىۋالدى، ئاندىن ئاقنىياز بىلەن كالتىلا خوشلىشىپ ئۆيىگە قاراپ ماڭدى.

تاملىرىنىڭ سۇۋاقلىرى چۈشۈپ چۆلدىكى ئىگىسىز تامدەك بولۇپ قالغان، شور ئۆرلەپ كەتكەن بۇ ئۆي نادىرنىڭ كۆزىگە باشقىچە يېقىملىق كۆرۈنۈپ كەتتى. چۈنكى، نادىرنىڭ نەزىرىدە بۇ ئۆي ئۆزىنىڭ گۈزەل ياشلىقىنى ۋە ئۆمرىدىكى بارلىقىنى پەرزەنتلىرىگە تەقدىم قىلىپ، ئەڭ ئاخىرىدا قېرىپ مۈكچىيىپ ئولتۇرۇپ قالغان سۆيۈملۈك ئانىغا بەكمۇ ئوخشايتتى. بۇ ئانا نادىرنىڭ كىندىك قېنىنى ئۆز ۋۇجۇدىغا سىڭدۈرگەن؛ نادىرنىڭ يورۇق ئالەمگە كۆز ئاچقان چاغدىكى تۇنجى خاسىيەتلىك يىغىسىنى ئاڭلىغان؛ نادىر ئۆمىلەپ، كېيىن تەمتىلەپ ماڭغاندا مەستلىكى كېلىپ يۈمران پۇتلىرىنى قىنچىقلاپ، تاپانلىرىغا سۆيگەنىدى. ئۇ چاغلاردا ئۇ شۇنچە چىرايلىق، شۇنچە سۈمباتلىق ئىدى. مەھەللە ئەتراپىدىكى ئاسمان بىلەن بوي تالىشىپ ئۆسكەن سانسىز سۇۋادان تېرەكلەر گويا ئۇنىڭ تېقىمىغا چۈشۈپ تۇرغان تال - تال ئۈزۈن چاچلىرىغا ئوخشاش شۇنچە ياراشقانىدى. چىنىدەك پاكىز تۇرىدىغان مەھەللە - ھويلىلار، توزغاق قېتىلغان كاكۇلدا سۇۋالغان ئەينەكتەك تاملارچۇ؟ ئاھ! شۇ قەدەر ئېسىل... ئەمما مانا ئەمدىلىكتە ئۇلارنىڭ بىرىمۇ قالمىغان،

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

خۇددى ھالسىزلىنىپ، قېرىپ مۇكچىيىپ ھالىدىن كەتكەن زىۋىدىخان ئاچىغا ئوخشاشلا مۇكچىيىپ قالغان...

نادىر ئەنە شۇلارنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزگەچ كېلىپ ئىشىكنى ئاچتى. ئۆيدە چىرايلىقمۇ بىر ئاق كەپتەر بوينىنى ھەريان سوزۇپ مېڭىپ يۈرەتتى. ئون كۈندىن بۇيان جاڭگالدا كۆرمىگەننى كۆرۈپ ھېرىپ ئاران كەلگەن نادىرنىڭ كۆڭلى بايا ئىشكتىكى قۇلۇپنى كۆرۈپ بىر قىسما بولغان بولسا، مانا ئەمدى ئاق كەپتەرگە قاراپ سەل ئېچىلدى. كىچىكىدىنلا كەپتەرگە ئامراق بولغاچقا، بېرىپ كەپتەرنى تۇتتى، قاناتلىرىنى ئېچىپ بۇغقۇچلاقلىق ئىكەنلىكىنى كۆرگەندىن كېيىن، ئەركەك - چىشى ئىكەنلىكىنى بىلىش ئۈچۈن بوينىنى ئىككى بارمىقىنىڭ ئارىسىغا ئېلىپ سىقىپ سەل يانغا قايرىدى. كەپتەر كۆزلىرىنى چىمىلدىتىپ بوينىنى پەس قىلىشقىلا ئۇرۇناتتى. پۇتلىرىغا قاراپ باقتى، بارماقلىرى ئۇزۇن ھەم ئىنچىكە ئىدى. كۆڭلىدە كەپتەرنىڭ شەكسىز ئانا كەپتەر ئىكەنلىكىگە ھۆكۈم قىلدى. پوكىنىدا بىرەر تالمۇ دان قالمىغانلىقىنى ئۇقۇپ ئوتۇنلۇققا ئاپارغان نان خالتىسىنىڭ بۇرجەكلىرىدىن قېتىپ كەتكەن بىر نەچچە تال ئۇششاق ئۇۋاقلارنى تاپتى، ئالمىنىغا سۇ قۇيۇپ سۇغاردى، ئاندىن كەپتەرنى ئۆز ئەركىگە قويۇپ بېرىپ، ئۆي ئىچىگە سەپسالدى. يەنىلا شۇ «تۆت بۇلۇڭ، بىر كۇلۇڭ» دىنلا ئىبارەت بولغان ئۆي ئىچىدە كۆزگە چېلىققۇدەك ھېچقانداق ئۆزگىرىش يوقتەك ئىدى. ئوچاق ئالدىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ، ئاتىسىنىڭ چىلىمىغا تاماكا سالدى. گۈگۈت ئىزدەپ مورا بېشىنى ئاختۇرۇپ، تۆر تامنىڭ موريغا يېقىن بىر يېرىگە قوزۇق قېقىلىپ، ئۇنىڭغا غىلاپلىق بىر ئالا دەستە پىچاقنىڭ ئېسىپ قويۇلغانلىقىنى كۆردى. پىچاقنى قولىغا ئېلىپلا ئاتىسىنىڭ ئىكەنلىكىنى بىلدى. تاماكىسىنى تۇتاشتۇرۇپ چېكىۋېتىپ: «ئاتام بۇ پىچاقنى ھېچ ۋاقىتتا يېنىدىن ئايرىمايتتى، بۈگۈن نېمىشقا قوزۇقتا ئېسىپ قويغاندۇ؟» دەپ ئويلىدى. شۇ تاپتا

ئۆيدىكىلەرنىڭ نەدە ئىشلەۋاتقانلىقىنى بىلىش ئۈچۈن ئۆگزىگە چىقىپ ئەتراپقا سىنچىلاپ قارىدى. يېقىن ئەتراپتىكى ئېتىزلىقلاردا، مەھەللىلەردە ئادەم كۆرۈنمەيتتى. ئۆينىڭ كۈن چىقىش تەرىپىدىكى ئۆستەڭنىڭ قىرى ئۈستىدە ئوسمانغا ئوخشاپ كېتىدىغان بىر نىڭ قوللىرىنى كەينىگە تۇتۇپ، ئۇيان - بۇيان مېڭىپ يۈرگەنلىكىنى كۆرۈپ، ئەزالارنىڭ ئاشۇ يەردە بولۇش ئېھتىمالى بارلىقىنى پەرەز قىلدى. ئۆگزىدىن چۈشۈپ ئۇدۇل ئۆستەڭ تەرەپكە قاراپ ماڭدى.

دېگەندەك، ئەر - ئايال، ئۈششاقۇ چوڭ ھەممە ئادەم ئۆستەڭ چېپىۋاتاتتى. نادىر باشتىكى بىرنەچچەيلەن بىلەن سالاملىشىپ، ئۇلارنىڭمۇ كۆزلىرىنى ئېلىپ قېچىۋاتقانلىقىنى، ئېلىپ قېچىۋاتقان ئاشۇ كۆزلەرنىڭ بىر يەرلىرىدە بىر خىل ئېچ ئاغرىتىش ۋە ھېسداشلىققا ئوخشاپ كېتىدىغان ئالامەتلەرنىڭ غىل - پال ئەكس ئېتىۋاتقانلىقىنى سەزدى. «زادى نېمە ئىش يۈز بەرگەندۇ؟ نېمىشقا ئۇلارنىڭ ھەممىسى مەندىن كۆزلىرىنى ئېلىپ قاچىدىغاندۇ؟ ئاتام بىلەن ئانام نەدە چام چېپىۋاتىدىغاندۇ؟» دەپ ئويلىدى ئۇ.

— ۋاي مۇرەببىم ! مەن قانداق قىلاي، مۇرەببىم ! سىز تارتىشقان ئامراق ئوغلىڭىز ئەمدى كەلدى، مۇرەببىم ! ئوغلىغا قاراپ كۆزى ئوچۇق كەتكەن مۇرەببىم ! ۋاي مۇرەببىم ! !...

كىشىلەر ئارىسىدىن ئاتىسى بىلەن ئانىسىنى ئىزدەۋاتقان نادىر زىۋىدىخان ئاچىنىڭ بۇ تۇيۇقسىز يىغىسىنى ئاڭلاپ گويا بېشىدىن تۇتۇن چىقىپ كەتكەندەك بولۇپ قالدى. بېلىگە ئاق باغلىۋالغان زىۋىدىخان ئاچا ئۆستەڭ چېپىۋاتقان رەت - رەت كىشىلەر ئارىسىدىن ئارىلاپ ئۆتۈپ نادىرغا قاراپ ھازا ئېچىپ كېلىۋاتاتتى:

— ۋاي بالام ! ئەمدى كەلدىڭىزمۇ، بالام ! ئوتۇن توشۇيمەن دەپ، ئاتىسىنىڭ يۈزىنى كۆرەلمىگەن بالام ! سىزگە تارتىشىپ كۆزى ئوچۇق كەتتى ئەمەسمۇ بالام ! ... — زىۋىدىخان ئاچا

نادىرغا ئېسىلىپ ئۆزىنى توختىتىۋالالماي بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتتى. زىۋەدىخان ئاچىغا ئەگىشىپ كەلگەن كىچىككىنە تاھىرمۇ ئاكىسىنىڭ چاپىنىغا ئېسىلىپ ئۇن سېلىپ يىغلاۋاتاتتى. نادىر يۈز بەرگەن ئىشنى ئەمدى چۈشەندى. ئۇ مۇنداق بولۇشىنى ئۇخلاپ چۈشىدىمۇ كۆرمىگەنىدى. تېخى ئون كۈننىڭ ئالدىدا ئۆزىنى خېنىياغا ئۆزىتىپ ئاق يول تىلەپ قالغان مۇڭگۈزدەك مەزمۇت بىر ئادەمنىڭ كۆزىنى يۇمۇپ - ئاچقۇچىلىك بولغان ئارىلىقتا يەرلىكدە ياتقانلىقىغا ھېچقانداق قىلىپ ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى. ئەمما، كىشىلەرنىڭ دەسلەپتە نادىردىن كۆزلىرىنى ئېلىپ قېچىشلىرىنى، زىۋەدىخان ئاچا بىلەن گۈزەك تاھىرنىڭ ئىچ - ئىچىدىن ئېتىلىپ چىقىۋاتقان ھەسرەتلىك يىغىسىنى كۆرۈپ تۇرۇپ يالغان دېيەلمەيتتى. ئۇنىڭ كۆز ئالدى قاراڭغۇلاشتى. ئىچىدە گويا ئېرىتىپ قۇيۇۋەتكەن سىمابتەك ھارارەتلىك بىر سۇيۇقلۇق غىلدىرلاپ، يۈرىكى ئېقىپ كېتىۋاتقاندەك بولدى. ئىچ - ئىچىدىن بىر ئوتلۇق ندا، بىر ئەلەملىك ھازا، يەنە ھەسرەتلىك بىر يىغا ئېتىلىپ چىقاتتى، لېكىن گويا كىكىردىكىگە بىر نەرسە قاپلىشىۋالغاندەك ئاغزىدىن ھېچقانداق سادا چىقمايتتى. تۇكۇرۇكلىرىنى تىنماي يۇتۇپ تۇرسىمۇ، يەنە شۇ ھامان ئاغزىغا قايتىپ چىقىپ گېلىدىن زادىلا ئۆتمەيتتى. ئۇ بىر ھازاغىچە نېمە قىلارىنى، نېمە دېيىشىنى بىلمەي ئاشۇ ھالەتتە تۇردى، ئاندىن كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈۋېتىپ بارغانسېرى بەك يىغلاپ ئېسەدەپ كېتىۋاتقان تاھىرنى قۇچىقىغا ئالدى - دە، بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ تەسەللى بەردى.

— ئۇكام يىغلىماڭ... ئاتامنىڭ يىغلىغان بىلەن خۇشى يوقتى، ئۇكام؟ يىغلىماڭ!

— ئاتامنى ئوسمان ئۇدى، يانا دەششىدى...

— نېمە؟ قاچان شۇنداق قىلدى؟ نېمىشقا؟ ...

نادىر ھەيرانلىق ۋە غەزەپتىن باشقىچە تۇس ئالغان كۆزلىرىنى زىۋەدىخان ئاچىغا يۆتكەپ يەنە سورىدى:

— بۇ قانداق گەپ، ئانا؟ بولغان ئەھۋالنى ماڭا راستى بىلەن سۆزلەپ بېرىڭا !

زىۋەدىخان ئاچا بىر ھازاغىچە ئۆزىنى تۇتۇۋالالماستىن ھۇ تارتىپ يىغلىدى. نادىرنىڭ قايتا ـ قايتا سوراشى بىلەن ئاخىر يىغلاپ تۇرۇپ سۆزلەشكە باشلىدى. ئۇ ئىسلام ئاكىنىڭ بۇرنى قاناپ ئورنىدىن تۇرالماي يېتىپ قالغىنىدىن باشلاپ، ئوسمانىنىڭ ئېتىزلىققا سۆرەپ چىقىپ ئەزالارنىڭ ئارىسىدا تىللاپ، بوغۇپ ھوشىدىن كەتكۈزۈۋەتكەنلىكىنى، شۇ ھوشىدىن كەتكىنىچە ئىسلام ئاكىنىڭ ئادەم تونۇماي يېتىپ قالغانلىقىنى، ئەمما ئۇ شۇنداق ئېغىر ئەھۋالدا تۇرسىمۇ، ئوسمانىنىڭ يەنە ئېتىزلىققا چىقىشقا بۇيرۇق قىلىپ، ئىسلام ئاكىنىڭ ئاخىر ئېتىزلىقتا جان ئۈزگەنلىكىنى بىر ـ بىرلەپ سۆزلەپ بەردى. زىۋەدىخان ئاچىنىڭ سۆزى تېخى تولۇق تۈگىمىگەندى، ئۆستەڭنىڭ قىرى ئۇستىدە قولىنى كەينىگە تۇتۇپ كېلىۋاتقان ئوسمان ئۇلارغا قاراپ ۋارقىرىدى:

— بولدى، بولدى ! كەچكىچە كۆزىمىزنىڭ سۇيىنى ئېقىتىپ مىشىلدىغان بىلەنمۇ ئۆلگەن ئادەم تىرىلمەپ قالمايدۇ. بېرىپ ئىشىمىزنى قىلىلى، ئىشىمىزنى !

نادىر ئوسماننىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ غەزەپتىن يېرىلىپ كەتكۈدەك بولدى. ئۇنىڭ مۇشتىلىرى ئىختىيارسىز چىڭ تۈگۈلۈپ، چىشلىرى بىر ـ بىرىگە كىرىشىپ كەتكەندى. ئوسماننىڭ كۆزىنىڭ ئىچكىرىسىگە مىخىتەك قادالغان غەزەپلىك كۆزلىرىدىن يىگىتنىڭ ئۆچىدەك بىر خىل سېرىق ئۇچقۇنلار چاچرايتتى. ئۇ شۇ تاپتا بېرىپ ئوسماننى چايناپ پۈركۈۋېتىشتىن ئۆزىنى ئارانلا تۇتۇپ تۇراتتى.

— ھە، نادىراخۇن ! ئەدەمگە باشقىچە قالايمىزغۇ؟ ! ئاتاڭلىنى مەن بوغۇپ ئۆلتۈرۈۋەتكەندەك ! جان خۇدانىڭ، تەن مۇستاپانىڭ، كۆت ئۆزۈڭنىڭ دېگەننى ئاڭلىماپمىدىڭلا؟ خۇدادىن جانغا كەلسە ئۇنى تۇتۇۋالغىلى بو...

«قاس ! » قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ ئوسمان گۈپپىنىڭ ئاخىرىنىمۇ تۈگىتەلمەستىن ئۆستەڭ ئىچىگە مولاق ئېتىپ چۈشتى. نادىر بارغانچە بېرىپ ئۇنىڭ ئاغزىغا مۇشت بىلەن ئۇرغاندى، چۈنكى ئۆزىنى ئاران - ئاران تۇتۇپ تۇرغان نادىرنىڭ ئەمدى ئوسمانىنىڭ بىمەنە سۆزلىرىنى يەنە ئاڭلاۋېرىشكە زادىلا تاقىتى قالمىغاندى. ئوسمانىنىڭ ئارقىسىدىن ئۆستەڭنىڭ ئىچىگە سەكرەپ چۈشۈپ، ياقىسىدىن تارتىپ ئورنىدىن تۇرغۇزدى. ئاغزى - بۇرنى خۇددى قان يالمىغان ئىتتەك قىپقىزىل قانغا بويىلىپ كەتكەن رەقىبىنى يەنە ئۇرۇش ئۈچۈن قولىنى كۆتۈرۈۋېدى، نامەت كېلىپ تۇتۇۋالدى. نادىر نامەتنىڭ گېلىدىن تۇتۇپ غەزەپ بىلەن بىر ئىتتىرىۋېدى، ئارقىسىغا ئىككى سەنتۈرۈلۈپ بېرىپ ئوڭدا چۈشتى. ئاڭغىچە ئوسمان قولىغا كەتمەن ئېلىۋالغاندى. ئۇنىڭ كەتمەن بىلەن ئۇرماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى كۆرگەن زۇبەيدىخان ئاچا شۇئان ۋارقىرىدى:

— بالام، قاچ !... ۋاي كەتمەن !...

نادىرنىڭ ئوسمان تەرەپكە بۇرۇلۇپ قارىشى بىلەن تەڭ، كەتمەننىڭ چۈلدىسى ياڭىقىغا «چاڭ ! » قىلىپ تەگدى. «زىڭگىدە» قىلغان بىر ئاچچىق سېزىم شۇ ھامان ئۇنىڭ مېڭىسىگە چىقىپ توختىدى. ئۇنىڭ قولاقلىرى غۇڭۈلداپ، كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ كەتتى. ئاغزىنىڭ بىر خىل قاڭسىق، ئىسسىق سۇيۇقلۇق بىلەن تولغانلىقىنى بىلىپ، تىلىنى مىدىرلىتىپ بېقىۋىدى، بىر نەچچە تال كىچىك قاتتىق نەرسە ئۇرۇندى. نادىر بۇنىڭ چۈشۈپ كەتكەن چىش ئىكەنلىكىنى جەزم قىلدى. ئۇ تۇيۇقسىز تەگكەن كەتمەننىڭ قاتتىق زەربىسىدىن دەلدۈگۈنۈپ كېتىپ، ئۆستەڭنىڭ قىرىنى تۇتۇپ قالغاندى. زۇبەيدىخان ئاچىنىڭ يەنە ئەنسىز ۋارقىرىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ، دەرھال ئۆزىنى يانغا ئېلىپ قاچتى. ئوسمان بۇ قېتىم كەتمەننى ئۇنىڭ دەل بېشىغا توغرىلاپ سالغاندى. نادىرنىڭ ئۆزىنى ئېلىپ قېچىشى بىلەن تەڭ كەتمەننىڭ چۈلدىسى ئۆستەڭنىڭ قىرىغا

كېلىپ تېگىپ، يەرگە چۈشكۈر پېتىپ كەتتى. ئوسمان كەتمەننى يەردىن تارتىپ ئېلىپ بولغۇچە، نادىر كەينىدىن كېلىپ بار كۈچى بىلەن بېلىگە بىرنى تېپىۋىدى، ئوسمان يېڭى چېپىلغان ئۆستەڭنىڭ توپىسىغا خۇددى چار پاقىدەك چاپلىشىپ قالدى. نادىر ئۇنىڭ گەجگىسىدىن تارتىپ يەنە ئۆرە قىلدى. ئوسماننىڭ قان بىلەن بويالغان ئاغزى ـ بۇرنى توپىغا مىلىنىپ، ئادەم قارىغۇسىز بىر ھالغا كېلىپ قالغانىدى، نادىر ئۇنىڭ ئاچ بىقىنىغا بىرنى ئۇرۇۋىدى، ئىتتەك تۆگۈلۈپ ئالدىغا دۈم چۈشتى. ئاچچىقىدا كۆزىگە ھېچ نەرسە كۆرۈنمەي قالغان نادىر ئوسماننىڭ ۋايجانلاپ سەت توۋلاشلىرىغا قارىماستىن، ئىتنى تەپكەندەك تېپىپ، يۇمىلىتىپ دەسسەشكە باشلىدى.

بايىدىن بۇيانقى ۋارقىراش ـ جارقىراشلارنى ئاڭلاپ، بىر نەچچە ئون چاقىرىم ئارىلىققىچە تارىلىپ ئۆستەڭ چېپىۋاتقان ئەزالارنىڭ ھەممىسى مۇشۇ يەرگە يىغىلغانىدى. ئۆستەڭنىڭ ئىككى قېشىدا بەش قولدەك ئادەم تۇراتتى. ئوسمان ھەر بىر قېتىم «ۋايجان !» دەپ توۋلىغاندا، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنىڭ ئىچكىرىسىدە بىرخىل كۈلكە پارلايتتى. لېكىن، گويا بۇ كۈلكىنى باشقا بىرى كۆرۈپ قالسا ئېغىر گۇناھ بولىدىغاندەك، شۇ ھامان ئەتراپقا قاراپ چىرايىنى تۇرەتتى.

بايا نادىرنىڭ بىر ئىتتىرىۋېتىشى بىلەن ئوڭدا چۈشۈپ يوقاپ كەتكەن نامەت مانا ئەمدى ئايۇپ بىلەن ئوبۇلاخۇنلارنى باشلاپ پەيدا بولۇپ قالدى ـ دە، كىشىلەرنى تىللاپ ئىككى تەرەپكە ئىتتىرگىنىچە ئۆستەڭنىڭ ئىچىگە چۈشتى. ئۇنىڭ قولىدا تۇرتەكلەنگەن بىر قىل ئارغامچا تۇراتتى. ئۇ نادىر بىلەن ئوسماننىڭ يېنىغا كېتىۋېتىپ ھەدەپ ۋايسايتتى.

ــ شۇنچە ئادەم قالاپ تۇرۇپ، ماۋۇ قاتىل گۇي ئوسمان مۇدىرنى ئۇرۇۋاتسا، بىر ئادەم تۇتۇۋالاي دېمەيدۇ يا !؟ خەپ توختاپ تۇرۇش كۆكتۇشلە ! ھۇ خوتۇنى تالاق گۇيلا !...

نادىر نامەتنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئارقىسىغا قارىدى. نادىرغا

www.uyghurkitap.com

خېللا يېقىنلاپ قالغان نامەت ئىزىدا توختاپ، كەينىدىن يېتىشىپ كەلگەن ئوبۇلاخۇن بىلەن ئايۇپقا قاراپ ۋارقىرىدى:

ــ ماۋۇ قاتىلنى باغلاڭلار ! بۇ گۈڭشېنىڭ بۇيرۇقى ! ئىتتىك بولۇڭلار !

نادىر نامەتكە قاراپ كۈلۈمسىرەپ قويدى. ئۇنىڭ بۇ كۈلكىسىدە مىڭ ئېغىز تىلدىن ئارتۇق ئاچچىق مەسخىرە بار ئىدى. نامەتنىڭ قولىدىكى ئارغامچىنى كۆرگەن زۇنۇدىخان ئاچا راستتىنلا باغلايدىغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ قالدى بولغاي، گويا ئوغلىنى ئۆز گەۋدىسى ئارقىلىق مۇھاپىزەت قىلىپ قالماقچى بولغاندەك: «جېنىم بالام !...» دەپ يۈگۈرۈپ كېلىپ بالىسىنىڭ بوينىغا ئېسىلىپ يىغلاپ كەتتى. ئۇ بىر تەرەپتىن يىغلاپ، يەنە بىر تەرەپتىن ناله قىلاتتى:

ــ ئاتىڭنىڭ كەتكىنى ئاز كېلىپ ئەمدى سىزنىمۇ تۇتۇپ كېتەمدۇ، بالام ! ئەمدى مەن قانداق قىلاي، بالام ! كەلگۈلۈك بىزگىلا كېلەمدۇ، بالام ! سىزنى ئەكەتكەن يەرگە مەنمۇ كېتىمەن، بالام !...

نادىرنىڭ قان يۇقى قېتىپ قالغان قوللىرى زۇنۇدىخان ئاچىنىڭ مۆرىسىنى تىنماي سىلايتتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ قەلبىدە بىر تالاي گەپ بولسىمۇ، لېكىن ئاغزىغا تولۇپ كەتكەن قانىنىڭ كىشىلەر ئارىسىدا سىرغىپ چۈشۈشىنى خالىمىغاچقا ئېغىز ئاچمىدى.

غەزەپلەنگەن نادىرنىڭ ئادەمنى ئەيمەندۈرىدىغان قىياپىتىدىن قورقۇپ تەمتىرەپ قېلىشقان نامەتلەر، مانا ئەمدى زۇنۇدىخان ئاچا ئۇنىڭ بوينىغا ئېسىلىپ يىغلاۋاتقان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ بوينىغا ئارغامچا سېلىپ باغلۇۋېلىشتى. باغلاپ بولغاندىن كېيىن ئاغزىغا كەلگەننى دەپ تىللاپ، ئۇرۇپ تېپىشتى. ئوسمانىنى يۆلەپ، ئاغزى ـ بۇرنىدىكى قانىنى يۇيۇشتى. ئۇ بىردەم بىقىنىنى، بىردەم بېلىنى، يەنە بىردەم چىشلىرىنى سىلاپ ۋايسايتتى. خۇنى قاچقان كۆزلىرى خۇددى سۇغا چۈشۈپ كەتكەن

ئىتتىك كۆزىگە ئوخشاپ قالغاندى. ئۇ ئاشۇ يىرگىنچلىك تۈس ئالغان كۆزلىرىنى نادىرغا تىكتى، بېلىنى تۇتۇپ دوڭغاقلاپ كېلىپ، نادىرنىڭ كۆزلىرىگە قولىنى تىقىپ، قۇلاقلىرىنى تارتىشقا باشلىدى. ئەگەر شۇ تاپتا ئۇنىڭ بۇرۇنقى ھالىنىڭ يېرىمى بولغان بولسا، باغلاقلىق نادىرنى ئۇرۇپ ياتقۇزۇپ قويغان بولار ئىدى. لېكىن، بايىدىن بۇيانقى كالتە جەڭدە نادىر ئۇنى خېلىلا ھالىدىن كەتكۈزۈپ قويغان بولغاچقا، ئەمدى دەردىنى تىل بىلەن ئېلىشقا ئۆتتى:

— ھۇ، جالاپ ئاناڭنى... گۇي ! ئەمدىغۇ...

— تۇفى !

ئېغىز ئاچماسلىققا قانچە تىرىشسىمۇ، لېكىن ئوسمانىڭ ئاغزىدىن چىقىۋاتقان ئىپلاس سۆزلەرگە زادىلا چىداپ تۇرالمىغان نادىر ئوسمانىڭ يۈزىگە قارىتىپ غەزەپ بىلەن تۈكۈردى. تۈكۈرۈك بىلەن سۇنغان چىش ئارىلىشىپ كەتكەن قىپقىزىل قان ئوسمانىڭ يۈز ـ كۆزلىرىنى يەنە قان يالىغان ئىتتەك بىر ھالغا كەلتۈرۈپ قويدى. نەچچە ۋاقىتتىن بۇيان خالىسا تىللاپ، خالىسا ئۇرۇپ، خۇددى ئۆزىنىڭ ئات ـ ئىشىكى ئورنىدا مۇئامىلە قىلىپ كەلگەن شۇنچە كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغان ئوسمان كانىيى يىرتىلغۇدەك بولۇپ ۋارقىرىدى:

— ماۋۇ قاتىل گۇيىنى گۇڭشىغا ئېلىپ مېڭىڭلار ! خەپ توختاپ تۇر، نادىر ! مەن سېنى ئاقكۆلگە ئىككىنچى دەسسىيەلمەس قىلىۋەتمەيدىغان بولسام !...

ئۇلار نادىرنى ئىتتىرىپ، دۆشكەللەپ ئېلىپ مېڭىشتى. تاھىرنى چىڭ قۇچاقلاپ كۆتۈرۈۋالغان زۇنۇدىخان ئاچا يىغلىغان پېتى نادىرغا ئەگىشىپ ماڭدى.

— سەن ئۆستەڭنى چاپماي نەگە بارىسىناۋا قېرى !؟

— نادىر بالامنى نەگە ئاپارساڭلار، مەنمۇ شۇ يەرگە بارىمەن.

— بالاڭنىڭ بارىدىغان يېرى تۇرمە، ئۇقۇپ قوي !

ئۇيغۇر كىتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

— هېلىغۇ تۇرمە ئىكەن، دوزاخ بولسىمۇ مەيلى، ئىگەكسىز
ھەرقانچە يامان دوزاخ بولسىمۇ مۇشۇنچىلىك بولار...

ئوسمانلارنىڭ بىچارە ئانىسىغا يەنە سېسىق گەپ قىلىشنىڭ خالىمىغان نادىر ئانىسىغا قاراپ دېدى:

— بولدى ئانا، سىز قېلىڭ.

— ياق، بالام، مەن ئەنسىرەيمەن. ئۇلار سىزنى گۇڭشېغا ئاپىرىمىز دەپ ئادەم يوق يەرگە ئاپىرىپ ئۇرۇپ دەردىنى ئېلىپ، تۇرمىگە سولىتىۋېتىدۇ. مەن سىزنى كۆرەلمەيمەن، بالام...

— يوق چاينىما، قېرى! بىز دېگەن گۇڭچەنداڭنىڭ كادىرى، ئادەم ئۇرغىلى سېنىڭ قاتىل بالاڭ ئەمەس بىز.

زۇبەيدىخان ئاچا بىر نەرسە دېمەكچى بولۇپ ئاغزىنى ئۆمەللەپ تۇراتتى، نادىر توختىتىپ قويدى:

— بولدى ئانا، بۇلار بىلەن تالاشمايلى. مېنىڭ ئۆمرۈمدە يالغان گەپ قىلىپ باقمىغانلىقىمنى بىلىسىزغۇ، مەن چوقۇم قايتىپ كېلىمەن! ماڭا ئىشىنىڭ.

زۇبەيدىخان ئاچا نادىرنىڭ كۆزلىرىگە قاراپ تۇرۇپ قالدى، ياشلىرىنى سۈرتىۋېتىپ، قۇچىقىدىكى تاھىرنى ئاستا يەرده قويدى، بېلىدىكى چۇچىلىق چىرايلىق ئاق شايى يېغلىقىنى ئوتتۇرىدىن ئىككى قىلىپ يىرتىپ، بىرىنى نادىرنىڭ بېلىگە باغلاپ قويدى، ئاندىن نادىرنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ:

— خۇداغا ئامانەت بالام! خۇدايىم ئۆز پاناھىدا ساقلار!... — دەپ دۇئا قىلدى.

— خەير، ئانا! خۇداغا ئامانەت! مەن چوقۇم قايتىپ كېلىمەن!

ئۇلار نادىرنى ئېلىپ مېڭىشتى. زۇبەيدىخان ئاچا تاكى نادىرنىڭ قارىسى كۆزدىن يىتكۈچە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ تۇردى.

17

— ئادەم تاكى ئۆز بېشىغا كەلمىگۈچە كۆپىنچە ئىشلارنى ھەقىقىي مەنىسى بىلەن چۈشىنىپ يەتمەيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇ قول ئىلكىدە بار چېغىدا يوقسۇللارنى، ساق چېغىدا كېسەللەرنى، ياش چېغىدا قېرىلارنى، قىسقىسى، بەختلىك چېغىدا بەختسىزلەرنى مازاق قىلىپ كۈلىدۇ. ھالبۇكى، بايلىق، ساقلىق ۋە ياشلىق دېگەنلەرنىڭ ھېچقايسىسى ئىنسان ئۈچۈن مەڭگۈلۈك ئەمەس. تەقدىرنىڭ رەھىمسىز چاقى تىنماي ئايلىنىپ، ھامان بىر كۈنى مازاق قىلغۇچىلارنى مازاق قىلىنغۇچىنىڭ ئورنىغا چۈشۈرمەي قويمايدۇ. مانا بۇ ھاياتلىقتىكى ئاددىي بىر قانۇنىيەت...

شاۋكەت ئەپەندى سۆزىنى توختىتىپ بىردەم سىرتنى تىڭشىدى. ھېچقانداق سادا چىقمىغاندىن كېيىن يەنە بايىقى سالماق ئاۋازى بىلەن سۆزىنىڭ ئاخىرىنى داۋاملاشتۇردى.

— تۇرمۇشتىكى بۇ ئاددىي قانۇنىيەتنى سىزمۇ ئۆز بېشىڭىزغا كەلگەندە چۈشىنىۋاتىسىزغۇ دەيمەن، شۇنداقمۇ؟

— شۇنداق، مەن ئىلگىرى يوقسۇللارغا، قېرىلارغا، ئاغرىقلارغا ئىچ ئاغرىتسامۇ، لېكىن تۇرمىدىكىلەرگە باشقىچە قارايتتىم. تۇرمە دېگەنگە ساپلا ئادەم ئۆلتۈرگەن قاتىل، ئوغرىلىق قىلغان ئوغرى - يانچۇقچىلارنى قامايدۇ دەپ تونۇيتتىم. مانا ئەمدى ئۆز بېشىمغا كەلگەندە نى - نى ئېسىل ئادەملەرنىڭمۇ تۆھمەت بىلەن قاماپتۇ تۇرمىگە كىرىپ قالىدىغانلىقىنى، بۇ يەردىكى ھەممىلا ئادەمنىڭ قاتىل، ئوغرى - يانچۇقچى ئەمەسلىكىنى بىلدىم.

— شۇنداق، بۇ خۇددى بىر توپ ئاق قۇشقاچ ئارىسىغا بىر نەچچە تۇمۇچۇق كىرىپ قالغانغا ئوخشاش بىر ئىش. جاھاندا ھەمىشە ياخشىلىق بىلەن رەزىللىك ئارىلاش مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. كۆپ ساندىكى كىشىلەرنىڭ ئارزۇ - ئۇمىدى بويىچە

ئۇيغۇرچە كتاب ئوقۇيدىغان ئۇيغۇرچە كتابخانا www.uyghurkitap.com

ئېيتقاندا، ھەققانىيەت، ئادالەت نۇقتىسىدىن قارىغاندا، گەرچە ياخشىلىق مەڭگۈ غالىب ئورۇندا تۇرۇشى كېرەك بولسىمۇ، لېكىن رېئاللىقتا بەزىدە رەزىللىك غالىب ئورۇنغا چىقىۋالىدىغان ئىشلارمۇ بولىدۇ. مەسىلەن ئېيتايلۇق: مانا سىز تۆت - بەش يىل ھەربىي تەلىم - تەربىيە كۆرۈپسىز. ئاشۇ جەريانىدا ساۋاتسىزنى چىقىرىپ ئاق - قارىنى پەرق ئېتىش ئىقتىدارىغا ئىگە بوپسىز. ھەربىي سەپتىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئۆز يۇرتىڭىزنى گۈللەندۈرۈش ئۈچۈن ھېچنېمىڭىزنى ئايىماي ئىشلەپسىز. ئەمما، ئوسمانغا ئوخشاشلار زامانىنىڭ ۋاقىتلىق بۇزۇلغان پۇرستىدىن پايدىلىنىپ سىزگە ئوستىلەپ قارا چاپلاپ، «قاتىللىق قىلىش نىيىتى بىلەن قولىغا كەتمەن ئېلىپ ئوسمان مۇدىرنى چانىغان بولسىمۇ، لېكىن مەقسىتىگە يېتەلمەي يەتتە دانە چىشىنى چۈشۈرۈۋەتكەن» دېگەندەك تۆھمەتلەر بىلەن توقۇز يىللىق قاماق جازاسى ھۆكۈم قىلدۇرۇپتۇ. چۈشىنىمەنكى، ھازىر سىز «توقۇز يىلغىچە ساق تۇرارمەنمۇ؟ ساق تۇرالىغان تەقدىردىمۇ توققۇز يىللىق ئۆمرۈم مۇشۇ يەردە بىكار ئۆتۈپ كېتەرمۇ؟ ئانام بىلەن ئىنىلىرىم قانداق قىلار؟ !...» دېگەندەك ئويلار بىلەن تىت - تىت بولۇۋاتىسىز، شۇنداقمۇ؟

— ھەئە، مېنىڭ بۇ يەرگە كەلگىنىمگە بۇگۈن ساق ئوتتۇز تۆت كۈن بولدى. راست گەپنى دېسەم، ئاشۇ ئوتتۇز تۆت كۈندىن بۇيان سىز دېگەن ئويلانى ئويلىمايلا ئۆتكەن بىرمۇ كۈنۈم يوق. شاۋكەت ئەپەندىم، سىزدىن شۇنى سورىماقچىدىم: مېنىڭ توققۇز يىللىق ئۆمرۈم راستىنلا مۇشۇ دوزاخ ئىچىدە ئۆتۈپ كېتەرمۇ؟ ...

— سىزچە، تۇرمىنىڭ ئىچى دوزاخ، سىرتى جەننەتمۇ؟

نادىر شاۋكەت ئەپەندىنىڭ مۇنداق سوئال سوراپ قېلىشىنى ئويلاپمۇ كۆرمىگەنىدى. ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ ھېسابى بويىچە، بۇنىڭدىن ئوتتۇز تۆت كۈن بۇرۇن ناھىيىنىڭ سوراقخانىسىدا ئۇنىڭ چاچ ۋە ساقال - بۇرۇتلىرى قويىماي چۈشۈرۈۋېتىلگەن

ھەمدە تۇرمىگە كىرگەندىن كېيىنمۇ قايتا ئۆستۇرۇشكە قەتئىي بولمايدىغانلىقى ئۇقتۇرۇلغاندى. ئەمما، نادىرنىڭ تۇرمىگە كېلىپلا كۆزى چۈشكىنى، شاۋكەت ئەپەندىنىڭ خۇددى قوچقارنىڭ مۈڭگۈزىدەك توم ۋە ئەگمە بۇرۇتى بولدى. ئۇ گەرچە شاۋكەت ئەپەندىنى تونۇمىسىمۇ، لېكىن ئادەمنىڭ كۆزىگە باشقىچە يېقىملىق كۆرۈنمىدىغان بۇ سالاپەتلىك كىشىگە شۇنىڭدىن باشلاپ قىزىقىپ قالدى. ئۇنىڭ ئاپتاپتا كۆيۈپ قارىداغان كەڭ پېشانىلىرىگە شۇنچە ياراشقان قويۇق ۋە يىرىك قاشلىرى ئاستىدىكى بىر جۈپ نۇرلۇق كۆزلىرى نادىرغا گويا ئاجايىپ مەنىلىك سۆزلەرنى سۆزلەۋاتقاندەك، تەسەللى بېرىپ ھېسداشلىق قىلىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. تەلىيىگە يارىشا، ئۇ شاۋكەت ئەپەندى ياتقان كامېرغا تەقسىم قىلىندى. چۈنكى، بۇنىڭدىن ئىككى ئاي ئىلگىرى ئاشۇ كامېردىن، يەنە كېلىپ، شاۋكەت ئەپەندىنىڭ يېنىدىن بىر جىنايەتچى قېچىپ كەتكەن بولۇپ، تا ھازىرغىچە ئىز - دېرىكى بولمىغاندى. شۇنىڭدىن باشلاپ نادىر شاۋكەت ئەپەندى بىلەن تونۇشتى. ئۇنىڭ ئىلگىرى ئاپتونوم رايوندا خىزمەت قىلغانلىقى بىلەنلا ئەمەس، بەلكى سەۋىيەسىنىڭ يۇقىرىلىقى، خەلقىپەرۋەر، ھەققانىيەتچىلىكى بىلەن تۇرمىدىكى جىنايەتچىلەر ئارىسىدا، ھەتتا كادىر - ساقچىلار ئارىسىدىمۇ بەلگىلىك ھۆرمەتكە سازاۋەر بىر پىشقەدەم ئىكەنلىكىنى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئالاھىدە ئېتىبار قىلىنىپ، ئۇنىڭ بۇرۇت قويۇۋېلىشىغا يول قويۇلغانلىقىنى بىلدى. نادىرغا ئوخشاش يېڭى جىنايەتچىلەر ئۈچ ئايغىچە ئۆگىنىش قىلىدىغان قائىدە بولغاچقا، كۈندۈزى تالا - تۈزگە چىققىلى قويمايتتى، كەچلىك تاماقتىن كېيىن ھەممە جىنايەتچىلەر ئۆز كامېرلىرىغا يىغىلىپ، بىر يېرىم سائەت ئىدىيە ئۆزگەرتىش ئۆگىنىشى ئېلىپ باراتتى. ئۆگىنىش تۈگەپ ئۇخلاشقا گۇدۇك چېلىنغاندىن كېيىنلا، نادىرغا شاۋكەت ئەپەندى بىلەن پاراڭلىشىش پۇرسىتى چىقاتتى.

نادىر شاۋكەت ئەپەندىنىڭ ياندۇرۇپ سورىغان سوئالىدىن

ئۇيغۇرچە كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۆزىنىڭ بايىقى سوئالنى ئويلىمايلا سوراپ قويغانلىقىنى ھېس قىلدى. نېمە دېيىشىنى بىلمەي تۇرغاندا، شاۋكەت ئەپەندى ئۆزى ئېغىز ئاچتى:

ــ تۇرمىنىڭ سىرتىدىكى ئىشلارنى ماڭا قارىغاندا ئۆزىڭىز ياخشى بىلىسىز. يالغۇز سىلەرنىڭ ئاقكۆل كەنتىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، دېھقانلارنىڭ يېرىمى چىدىغۇسىز ئېغىر ئەمگەك، ئاچارچىلىق ۋە دەھشەتلىك زۇلۇمدىن ئۆلۈپ تۈگەپتۇ. مەرھۇم ئاتىڭىز ئىسلامبەگ ئاكا، دوستىڭىز ياقۇپ قارا، دېھقان سەلەي بوربورلارنىڭ ئېچىنىشلىق تەقدىرىنىمۇ ئۆز ئاغزىڭىز بىلەن سۆزلەپ بەردىڭىز. سىز تېخى ئۇقمايسىز، باشقا ناھىيىلەردىكى ئەھۋال ئۇنىڭدىنمۇ بەتتەر. بولۇپمۇ ئاقسۇنىڭ باي ناھىيىسىدىكى دەھشەتلىك پاجىئە ھەرقانچە باغرى تاش ئادەمنىمۇ ئېچىندۇرىدۇ. ئۇ يەردە ئاچارچىلىق دەستىدىن ئۆلۈپ كەتكەنلەر شۇ قەدەر كۆپ بولغانكى، ئۇلارنى يەرلىكىدە قويۇپ ئولگۇرتەلمەي، ھارۋا - ھارۋىلارغا گويا شاخ باسقاندەك ئۇستىلەپ پەنجىلەپ بېسىپ، چوڭقۇر كولانغان ئازگاللارغا ئەكىلىپ تۆكۈشكە مەجبۇر بولغان. ئاچارچىلىقتىن ئۆلۈپ كەتكەنلەرنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى ئەرلەر بولۇپ، ئۇلارنى ئاساسەن ئايالار ھارۋىغا بېسىپ ئازگاللارغا توشۇغان. قېنى، ئۆزىڭىز ئويلاپ كۆرۈڭە، ھازىر تۇرمە بىلەن تۇرمە سىرتىنىڭ قانچىلىك پەرقى بار؟

نادىر بۇ يەرگە كەلگەندىن كېيىن ئۆز كۆڭلىدە تۇرمە بىلەن تۇرمە سىرتىنى ئۆزئارا سېلىشتۇرۇپمۇ كۆرگەنىدى. ئاشۇ دەسلەپكى سېلىشتۇرۇشتا، تۇرمە ئەتراپىدىكى ياپيېشىل دەرەخلەرگە قاراپلا، «ئاقكۆلدىن تۇرمە ياخشى ئوخشىمامدۇ؟» دەپمۇ ئويلىغان. كېيىن تاياق ۋە تەل ــ دەشنامىنىڭ گەرچە سىرتتىكىدىن كۆپ پەرق قىلىپ كەتمىسىمۇ، لېكىن بۇ يەردە ئەتىگەنلىك، كەچلىك دولقۇن دېگەن نەرسىنىڭ مەۋجۇت ئەمەسلىكىنى، سەككىز سائەت ئىشلەپ بولغاندىن كېيىن ئارامىدا ئولتۇرۇپ بىر يېرىم سائەت ئۆگىنىش قىلىپلا

بەخىرامان ئۇخلاشقا بولىدىغانلىقىنى بىلىپ، «تۇرمە ئاقكۆڭلدىن كۆپ جەھەتلەردىن ياخشى ئىكەن...» دېگەن خۇلاسىگە كەلگەنىدى. شۇڭا، ئۇ دۇدۇقلاپ قالدى:

ــ مەن... مەنغۇ بۇ يەرگە كېلىپ... بۇ يەردىكى... تۇرمىدىكى ئازابنىڭ ئاقكۆڭلدىكىگە يەتمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلدىم...

ــ بۇ گېپىڭىز توغرا بولدى، ھازىرقى رېئاللىق ھەقىقەتەن شۇنداق، لېكىن سىزنىڭ بۇ يەردىكى تىنچ ـ تىنچلىقىڭىزنىمۇ چۈشىنىشكە بولىدۇ. بۇمۇ بىر تەبىئىي ئەھۋال. رۇس يازغۇچىسى ماكسىم گوركىي: «ئادەتلىنىش ــ ئادەمنىڭ ئىككىنچى تەبىئىتى» دەپ ئىنتايىن توغرا ئېيتقان. ھەرقانداق بىر ئادەم بىر مۇھىتتىن ئىككىنچى بىر مۇھىتقا كۆچسە، مەيلى ئۇ دەسلەپتە قانچىلىك ناچار مۇھىتتا ياشىغان ۋە كېيىن قانچىلىك ياخشى مۇھىتقا كۆچكەن بولسۇن، بىر مەزگىلگىچە ھامان كۆنەلمەيدۇ، تىنچ ـ تىنچ بولۇپ ئازابلىنىدۇ. مەن شۇنداق ئويلايمەنكى، ئەگەر دوزاخ ۋە جەننەت دېگەن نەرسىلەر راست بولغان تەقدىردىمۇ، دوزاختا ئۇزۇن مۇددەت ياشىغان ئادەمنى جەننەتكە ئەكىرىپ قويسا، ئۇمۇ بىر مەزگىل كۆنەلمىگەن بولاتتى. ئادەتلىنىش ۋە كۆنۈپ قېلىشنىڭ يوشۇرۇن كۈچى شۇ قەدەر چوڭكى، ھەتتا ئادەملەر تېخىچە ئۇنى تولۇق چۈشىنىپ يېتىشكە قادىر بولالمىدى. مېنىڭچە، بۇ دۇنيادىكى ئىنسانلارنىڭ ئايرىم ـ ئايرىم مىللەتلەرگە بۆلۈنۈشىنى كەلتۈرۈپ چىقارغان سەۋەبلەرنىڭ بىرى ــ دەل ئاشۇ ئادەتلىنىش ۋە كۆنۈپ قېلىشنىڭ يوشۇرۇن كۈچىدە بولۇشى مۇمكىن. بولمىسا، بۇ دۇنيادا ياشاۋاتقان ئىنسانلار جىسمانىي جەھەتتىن، ياشاش ئېھتىياجى جەھەتتىن، كۆپىيىش ۋە باشقا كۆپلىگەن جەھەتلەردىن تامامەن ئوخشاش. شۇنداق تۇرۇپ ئۇلار نېمىشقا بىر ـ بىرىنىڭ تىلىنى چۈشەنمەيدىغان، ھەتتا بىر ـ بىرىگە دۈشمەنلىك نەزىرى بىلەن قارىشىدىغان باشقا ـ باشقا مىللەت ـ گۇرۇھلارغا بۆلۈنۈپ كەتتى؟ گەرچە بۇ سوئالغا جاۋاب بېرىش ئۇنچىلا ئاسانغا

ئۇيغۇرچە كتاب ئوپۇن بىكىتى www.uyghurkitap.com

چۈشمىسىمۇ، لېكىن شۇنى تەسەۋۋۇر قىلىش مۇمكىنكى. ئادەملەر دەسلەپتە توپ - توپ بولۇپ ئايرىم-ئايرىم تۇرىتورىيىدە ئورتاق بىرخىل ياشاش ئادىتىگە، بىرخىل تىلدا سۆزلىشىشكە كۆنۈپ قالغان. كېيىن ئاشۇ ياشاش ئادىتى، ئاشۇ تىل تەدرىجىي تەرەققىي قىلىپ بىر خىل ئورتاق ئاڭ، ئورتاق پىسخىك ئادەت ۋە شۇ زامانىنىڭ ئورتاق مەدەنىيىتىنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرگەن. شۇنداق قىلىپ، مىللەتنىڭ شەكىللىنىشىگە يول ھازىرلانغان... خوش، بۇ نەزەرىيىۋى گەپلەرنى كېيىنگە قويۇپ تۇرۇپ، ئەمدى ئەسلىدىكى سۆزىمىزگە كەلسەك، سىزمۇ ئاستا - ئاستا كۆنۈپ قالىسىز. لېكىن، مېنىڭ مۇنداق دېيىشىم، ھەرگىزمۇ سىزنى تۇرمۇشىغا كۆنۈپ، ئۆمۈرۋايەت مۇشۇ يەردە ئەركسىز ياشاڭ دېگەنلىكىم ئەمەس. ئىنسان ئۇچۇن بۇ دۇنيادا ئەركىنلىكتىنمۇ ئارتۇق قەدىرلىك نەرسە بولمايدۇ، چۈنكى ئىنسانىنىڭ ئىنسانلىق بەخت - سائادىتى دەل ئەنە شۇ ئەركىنلىكتە. ئەركىنلىكتىن مەھرۇم بولغان ئىنسانىنىڭ ئەمەلىيەتتە قۇلدىن ھېچقانداق پەرقى يوق. مېنىڭ بۇ يەردە قۇلدىن پەرقسىز ياشاۋاتقىنىمغا ئۇچ يېرىم يىل بولدى. تۇرمىدىن چىقىپ ئاتالمىش ئەركىنلىككە ئېرىشىشىمگە يەنە ئون بىر يىل مۇددەت كېرەك. ئاڭغىچە بۇ يەرنىڭ تۇرمۇشىغا كۆنۈپ قېلىپ، قېنىمغا قۇللۇق ئېلىپمېنتلىرى سىڭىپ قالارمۇ دەپ ئەنسىرەيمەن. مېنىڭ تېخىمۇ ئەنسىرەيدىغىنىم، تۇرمە بىلەن تۇرمە سىرتىنىڭ پەرقسىزلىكى. تۇرمىغۇ ھەرقانداق بىر دۆلەت، ھەرقانداق بىر جەمئىيەتنى تۇتۇپ تۇرۇشتا بولمىسا بولمايدىغان زۆرۈر نەرسە، ئەمما ھازىر تۇرمە سىرتىدىكى خەلقىمىزنىڭمۇ ئەڭ ئاددىيسى — ئۆزىنىڭ ئىنسانىي ئەركىنلىكىدىن مەھرۇم بولۇپ ياشاۋاتقانلىقىغا زادىلا چىدالمايمەن. بۇ بىز ئۇچۇن نومۇس.

شاۋكەت ئەپەندى خېلىغىچە قىزىپ سۆزلىدى، سۆزلىگەنسېرى ھاياجانلىنىپ كېتىۋاتاتتى. نادىر گەرچە ئۇنىڭ ئاغزىدىن چىقىۋاتقان بۇ نەزەرىيىۋى سۆزلەرنى ۋە ئۆمرىدە ئاڭلاپ باقمىغان

يېڭى ئاتالغۇلارنى تولۇق چۈشىنىپ كەتمىسىمۇ، لېكىن يۇرىكى بىر نەرسىلەرنى سېزەتتى. شاۋكەت ئەپەندىنىڭ تۇرمە ئىچى بىلەن سىرتىنى سېلىشتۇرۇپ ئېيتقان: «تۇرمىدە ساقچى بار، تۇرمە سىرتىدا غالچا بار. ھازىرقى شارائىتتا خەلقىمىز ئۈچۈن ئەڭ خەتەرلىكى، كېيىنكىسى...» دېگەن سۆزى ياش نادىرنىڭ قەلبىگە ئاجايىپ تەسىر قىلدى. ئۇ ئاقكۆلدىكى چېغىدا گەرچە ئوسمانغا ئوخشاش غالچىلار بىلەن تىغمۇتىغ ئېلىشىپ كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن مەسىلىنى مۇنداق ئەتراپلىق ئويلاپ كېتەلمىگىنىنى ھېس قىلدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن ئاقكۆلدىكى ئىنسان چىدىغۇسىز ئېغىر ئەمگەك، ئاچارچىلىق ۋە دەھشەتلىك زۇلۇم دەستىدىن بۇگۈنى ئەتىسىگە زادىلا كۆزى يەتمەيدىغان بىچارە گۇناھسىز دېھقانلارنىڭ ئېچىنىشلىق سېيىماسى بىر - بىرلەپ ئۆتمەكتە ئىدى.

ئەنە، شۇنچە ئىسسىق بولۇۋاتقىنىغا قارىماي بېشىغا كىرلىشىپ قارىغۇسىز بولۇپ كەتكەن كۆرۈمسىز كۇرەك تۇماقلارنى كىيىۋالغان؛ توپا - چاڭ بېسىپ مەينەتلىشىپ كەتكەن چاچ - ساقاللىرى ئۆسۈپ، خۇددى تۇرمىدىكى مەھبۇسلاردەك، ياق، مەھبۇسلارغىمۇ ھېچبولمىغاندا ئايدا بىر قېتىم چاچ - ساقال ئالدۇرۇش پۇرسىتى بېرىلىدۇغۇ؟ تۇغرىسى، جاڭگالغا چىقىپ ياۋايى بولۇۋالغان ئادەمدەك بولۇپ كەتكەن؛ ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن نۇرسىز كۆزلىرىدىن ئېيتىپ تۇگەتكۈسىز ھارغىنلىق، بىرخىل چىداپ بولماس ئېغىر ئۇيقۇسىزلىق چىقىپ تۇرغان؛ يىرتىلىپ مازىلىرى ساڭگىلاپ قالغان كىر چاپانلىرىدىن بىر تېرە، بىر سۆڭەك بولۇپ ئۇستىخىنىغا چاپلىشىپ كەتكەن بەدەنلىرى مانا مەن دەپ كۆرۈنۈپ قالغان؛ قاغجىراپ كەتكەن سېغىز يەردەك چاك - چاك بولۇپ يېرىلىپ كەتكەن يالاڭ ئاياغ پۇتلىرىنى گويا كېزىكتىن ئەمدىلا ساقىيىپ قوپقان ئادەمدەك ئاران - ئاران يۆتكەۋاتقان بىچارە كىشىلەر، مەيلى نېمىلا بولسۇن، ھايات قېلىش ئۈچۈن ئەزرائىل بىلەن جان تىكىشىپ

ئېلىشماقتا. بۇ ئەزرائىل قانداقتۇر دىنىي كىتابلاردا تەسۋىرلەنگەندەك ھەر خىل نەرسىلەرنىڭ شەكلىگە كىرىۋېلىپ جاننى ئالىدىغان مەخلۇق بولماستىن، بەلكى ئىنسان چىدىغۇسىز ئاشۇ ئېغىر ئەمگەك، ئاچارچىلىق ۋە دەھشەتلىك زۇلۇملاردىن ھاسىل بولغان، دىنىي كىتابلاردىكى ھېلىقى ئەزرائىلدىنمۇ مىڭ ھەسسە ۋەھشىي، رەھىمسىز بولغان بىرخىل سۈنئىي ئەزرائىل؛ قارىماققا ئۇ جانسىزدەك، جېنى بولمىغاچقا قارىغۇدەك، شۇڭا ئانچە ۋەھشىي ئەمەستەك كۆرۈنىدۇ. ئەمەلىيەتتىمۇ شۇنداق ئىدى. ئەمما، ئوسمانغا ئوخشاش غالچىلار ئۇنىڭغا يول باشلاپ، يېغىرغا تۈز سېپىپ، ھەتتا جېنى بار ئەزرائىلدىنمۇ مىڭ ھەسسە ۋەھشىي قىلىۋەتتى. ئەنە، ئۇ سۈنئىي ۋەھشىي ئەزرائىل جاننى ئالغۇچە شۇملۇق يېغىپ تۇرغان چاڭگىلىنى ۋۇجۇدىدىن چۈننىڭ قانىتىچىلىك يامانلىق تېپىلمايدىغان ئاق كۆل، بىچارە، گۇناھسىز دېھقانلارغا ھەرۋاقىت سوزماقتا؛ ئەنە، ساددا دېھقانلاردىن بىرنەچچىسى قىپقىزىل ئىسسىق قان تېپىپ تۇرغان بۇ چاڭگالنىڭ ياۋۇز ئىسكەنجىسىگە چۇشۇپ قالدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا سەلەي بوربور، ياقۇپ قارا، ئىسلامبەگ ئاكا ۋە يەنە باشقا بىر نەچچەيلەن كۆرۈنگەندەك قىلىۋاتىدۇ. ئەنە، ئۇلار بارلىق كۈچىنى يىغىپ بۇ ۋەھشىي چاڭگالدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن جان ـ جەھلى بىلەن تىرىشماقتا. لېكىن، ئۇلار مادارسىز بولغىنى ئۈچۈن قانچە قىلىپمۇ، ھەتتا چىشلىرىنى چىڭ چىشلەپ، تىرناقلىرى قاناپ كەتكۈچە ئانا يەرنى تاتىلاپ ـ قامالالاپمۇ بۇ رەھىمسىز چاڭگالنىڭ ئىسكەنجىسىدىن ئاجرىيالمىدى. ئىنسان ئۈچۈن پەقەت بىرلا قېتىم ئاتا بولىدىغان بۇ شېرىن جان، تەن قەپىسىدىن مەڭگۈلۈك ئايرىلىدىغان ئاشۇ ئەڭ ئاخىرقى دەقىقىلەردە، بىراۋلارنىڭ كۆزلىرىدىن مۆلدۈرلەپ ئىسسىق ياش تۆكۈلۈپ، قاقشالدەك قۇرۇپ ئۇستىخانغا چاپلىشىپ كەتكەن قارامتۇل كۆزلەرنى ھۆللىدى؛ بىراۋلارنىڭ كۆز قارىچۇقلىرى تاشنى يېرىپ

ئۆتمىدىغان ئالماس نەيزىگە ئوخشاش، ئۆزىگە ئەڭ ياخشى ئايان بولغان نۇقتىلارغا، جۇملىدىن ئوسماندەكلەرنىڭ شۇملۇق يېغىپ تۇرغان چېقىر كۆزلىرىگە قادىلىپ قالدى؛ يەنە بىراۋلارنىڭ كۆز قارىچۇقلىرى كەينىگە تارتىلىپ، سولاشقان، ئەمما كىرسىز قاپاقلارنىڭ ئارىسىغا مەڭگۈلۈك يوشۇرۇندى...

بۇلار نادىرنىڭ چۈشى ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ ئالدىدىن، كۆز ئالدىدىن بولغاندىمۇ ئاشۇ گۆزەلنىڭ قاراڭغۇ كامېرىنىڭ تورۇسقا تىكىلىپ تۇرغان بىر جۈپ كۆزىدىن ئەمەس، بەلكى كامېرىنىڭ تام ـ تورۇسلىرىنىمۇ بىمالال تېشىپ ئۆتۈپ، رېئاللىقنى چىن مەنىسى بىلەن كۆرۈۋاتقان نۇرلۇق قەلب كۆزىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈۋاتقان ئەمەلىي كۆرۈنۈشلەرنىڭ سېيماسى ئىدى.

نادىر ئەنە شۇلارنى كۆز ئالدىدىن ئۆتكۈزۈپ يېتىپ، ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا ئاستا ـ ئاستا ئۇيقۇغا كەتتى.

18

ئوسمان ئەسلىدە ئاقكۆلدىكى بىر ئاتىسىز ئائىلىنىڭ يالغۇز ئوغلى بولۇپ، ئاساسەن قىمارۋازلارنىڭ تاۋكاسىدا يېتىپ ـ قوپۇپ چوڭ بولغانىدى. ئۇ گەرچە باشقىلارنىڭ سۆز ـ چۆچەكلىرىدىن ئۆز ئاتىسىنىڭ ئىسمى ساۋۇر ئىكەنلىكىنى بىلىپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنى ئۆمرىدە كۆرۈپ باقمىغانىدى. چۈنكى، ئۇ دادا ئۆزىنىڭ ئەينى يىللاردا ئاقكۆل جامائىتىنىڭ نەزىرىدىن چۈشۈپ كېتىشىگە سەۋەبچى بولغان بىر پەسكەش ھەرىكىتى بىلەن ئۆز ئەجىلىدىن خېلى بۇرۇنلا ـــ ئوسمان تېخى يورۇق ئالەمگە كۆز ئاچماستىلا بۇ دۇنيا بىلەن مەڭگۈلۈك خوشلىشىپ بولغانىدى. ئاقكۆلدىكى ئەر ـ ئايال، چوڭ ـ كىچىك ھەممىلا ئادەمگە بەش قولدەك ئايان بولغان بۇ ۋەقە مۇنداق بولغان:

ئىككى قولى بىگۇناھ شىنجاڭ خەلقىنىڭ ئىسىق قېنى

بىلەن بويالغان ئەشەددىي جاللات شېكى شىمسەي شىنجاڭ خەلقىنى ئەبەدىي باش كۆتۈرەلمەس قىلىۋېتىشتىن ئىبارەت ياۋۇز نىيىتى بىلەن 1937 - يىلى پۈتۈن شىنجاڭ مىقياسىدا ئازسانلىق مىللەتلەر زىيالىيلىرىنى، خەلق ئارىسىدىكى ئابرۇيلۇق كىشىلەرنى تۇتقۇن قىلىپ، مەخپىي ئۆلتۈرۈش سىياسىتىنى يولغا قويدى. ئەل ئارىسىدا «ھەپسە» دېگەن نام بىلەن تا بۈگۈنگىچە تىلغا ئېلىنىپ كېلىۋاتقان بۇ ياۋۇز ھەربىكەتتە مەخپىي ئۆلتۈرۈلگەن ئىككى يۈز سەكسەن مىڭ① تۇتقۇنىنىڭ ئارىسىدا تەكلىماكان چۆللۈكىنىڭ بىر بۇرجىكىدىكى ئاقكۆلدىن ئىبارەت مۇشۇ كىچىككىنە كەنتتىنمۇ ئۇچ ئادەم بار ئىدى. «زىيالىي» دېگەن ئۆلچەمگە توشۇش تۈگۈل، ئۆز ئىسمىنىڭ بىرەر ھەرپىنىمۇ تونۇمايدىغان بۇ ئۇچ ئادەم، ئاقكۆلدە ئازدۇر - كۆپتۇر ئابرۇيى بولغىنى ئۈچۈنلا ھەپسىگە ئېلىنغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ھەممىدىن سەگەكرەكى بولغان «بۆرە توختىھاجى» دېگەن كىشى ئۆزىنى ئېلىپ ماڭغان چېرىكلەرگە: «ئۆيىدە بىر مۇنچە ئالتۇن - كۈمۈشۈم بار ئىدى، شۇنى ئېلىۋالسام...» دەپ قىزىقتۇرۇپ ئۆيىگە باشلاپ كېلىپ، چويۇن چوماق بىلەن ئۇرۇپ بىللە كەلگەن ئۇچ چېرىكنى ئۆلتۈرۈپ، بىر ئاتقا يېتەرلىك ئوزۇق - تۇلۇك ئارتىپ جاڭگالغا قېچىپ كەتكەن.

بۇ ئىش ئاشكارىلىنىپ قالغاندىن كېيىن، يامۇل يەنە قايتا چېرىك چىقىرىپ بۆرە توختىھاجىنى ئىزدەتكەن. چېرىكلەر بىر نەچچە كۈنگىچە ئىزدەپ تاپالمىغاندىن كېيىن، «بۆرە توختىھاجىنىڭ بار يېرىنى ئېيتىپ بەرگۈچىلەرگە كۆپلەپ سۆيۈنچە بېرىلىدۇ...» دەپ ئېلان چىقارغان. بۇ ئېلاننى ئاڭلىغان ساۋۇر بەگگى چېرىكلەرنىڭ سۆيۈنچىسىگە قىزىقىپ، بۆرە توختىھاجىنى تېپىپ بېرىشكە ئۆزىنى مەلۇم قىلغان. چۈنكى، ئۇ

① بۇ سان زۇردۇن سابىرنىڭ خاتىرىسىدىن ئېلىندى.

ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان بۆرە توختىماجىنىڭ ئۆيىدە يىللىقچى بولۇپ ئىشلەپ كەلگەن يېتىمچى بولغاچقا، بۆرە توختىماجى چېرىكلەرنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ قېچىپ ماڭغاندا ئۇنىڭغا ئىشىنىپ ئۆزى بىلەن بىللە ئېلىپ ماڭغان، جاڭگالنىڭ ئىچكىرىسىدىكى بىر چاتقاللىق ئىچىگە قۇدۇق كولاپ، ئۆزى ئاشۇ يەردە قېلىپ، ساۋۇر بەڭگىگە ئېتىنى ھەدىيە قىلىپ، پات - پات ئوزۇق - تۈلۈك ۋە خەۋەر يەتكۈزۈپ تۇرۇشنى ئۆتۈنگەن...

قىمارۋازلارغا كۆپلەپ قەرزدار بولۇپ قالغان ساۋۇر بەڭگى سۆيۈنچىگە قىزىقىپ، بۆرە توختىماجىنىڭ يوشۇرۇنۇپ ياتقان يېرىگە چېرىكلەرنى باشلاپ بارغان. دەسلەپتە پەقەت چېرىكلەرنىلا كۆرگەن بۆرە توختىماجى، تىغى ئىككى غېرىچ كېلىدىغان ئۆتكۈر پىچقىنى بىر ئۇزۇن خادىنىڭ ئوچىغا تېڭىپ، ئۆزىگە ھېچكىمنى يېقىن يولاتمىغان بولسىمۇ، كېيىن ساۋۇر بەڭگىنىڭ يالۇۇرۇپ ئالدىغا كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇرۇپلا قالغان. چۈنكى، ئۇ ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان ئۆزىنىڭ تۇزنى يەپ، خۇددى بىر ئائىلە كىشىلىرىدەك بولۇپ قالغان ۋە ئەڭ ئاخىرقى قېتىم مۇشۇ قۇدۇق بېشىدا خوشلىشىۋېتىپ ئېگەر - يۈگەنلىك ياراق ئاتنى قولىغا ئالغان چاغدا خۇدانى شىپى كەلتۈرۈپ تۇرۇپ ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي قەسەم ئىچكەن بىر مۇسۇلمانىنىڭ مۇنداق نامەردلىك قىلىشىنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرۈپ باقمىغانىدى. ئۇ ئۆزى شۇنچىلا ئىشەنگەن ۋە يوشۇرۇنغان يېرىنى بىردىنبىر بىلگۈچى بولغان ساۋۇر بەڭگىگە قاراپ: «ھەي تۇزكور مۇناپىق ! مېنىڭ ئالدىمغا قايسى يۈزۈڭنى كۆتۈرۈپ چېرىك باشلاپ كەلدىڭ؟ ! مەن ئۆلۈپ چۆچۈرىدەك بالىلىرىم يېتىم قالسا خۇش بولارمىدىڭ؟ ! ئەگەر خۇدا بولمىغان بولسا، سېنىڭ ئىت جېنىڭنى ئالماي تۇرۇپ مەندىن ئالمىغان ئامانىتىنى ئالمىغاي، ئامىن ! ...» دەپ دۇئا قىلغان. ئاڭغىچە چېرىكلەر كېلىپ بۆرە توختىماجىنى باغلىۋالغان.

بۇ ئىش بولۇپ ساق سەككىز كۈنگىچە ساۋۇر بەڭگى بولغان

ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى، جۈملىدىن ئۆزىنىڭ قاندۇر قىلغانلىقىنى، بۇرە توختىماجىنىڭ نېمە دېگەنلىكىنى قىمارۋاز ئاغىنىلىرىگە ئۆز ئاغزى بىلەن سۆزلەپ بېرىپ يۈرگەن، 9 - كۈنى كېچىدە قىمار ئويناش ئۈچۈن چىقىپ كەتكەنچە قايتىپ كەلمىگەن. كىشىلەر ئۇنىڭ جەستىنى ئاقكۆلنى ئوتتۇرىدىن كېسىپ ئۆتىدىغان «بەگ ئۆستىگى»نىڭ ئاخىرىسىدىن تېپىپ كېلىشكەن ۋە كانىيىدىكى پىچاق ئىزلىرىنى كۆرۈپ، بىر كىم تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلۈپ ئۆستەڭگە تاشلىۋېتىلگەنلىكىنى بىلگەن. شۇ چاغدا ھۆكۈمەت بۇ ئىشنى بۇرە توختىماجىنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرىدىن كۆرۈپ، نۇرغۇن سۈرۈشتۈرۈپ تەكشۈرۈپ باققان، ھەتتا بىر نەچچەيلەننى تۇرمىگە تاشلاپ قىيناپ كۆرگەن بولسىمۇ، لېكىن ھېچقانداق نەتىجىگە ئېرىشەلمىگەن. شۇنىڭدىن باشلاپ بۇ ئىش ئاقكۆللۇكلەر ئارىسىدا داستان بولۇپ سۆزلىنىپ، خائىنلىقنىڭ ئاقىۋىتىگە سىمۋول بولۇپ قالغان.

ئوسمان ساۋۇر بەگگى بۇ دۇنيا بىلەن مەڭگۈلۈك خوشلىشىپ ئۈچ ئايدىن كېيىن تۇغۇلدى. گەرچە ئۇ بۇ يورۇق ئالەمگە كۆز ئېچىپ ئۆز ئاتىسىنى كۆرۈپ باقمىغان بولسىمۇ، لېكىن «ئالا ئىنەكنىڭ موزىيى چالا قۇيرۇق» دېگەندەك، چىراي - شەكىل، خۇي - مىجەز جەھەتتىن پۈتۈنلەي ئاتىسىنى دوردى. ئايىغى چىقىپ مېڭىشقا باشلىغاندىن تارتىپلا ئۇنىڭ قىزىققىنى ئوشۇق بىلەن چىلىم بولدى. نەدە ئوشۇق كۆرسە تالىشىپ، بەرمىگۈچە ئۇنمايتتى. بەزىدە قولىغا ئېلىپلا ئاغزىغا سېلىپ غاجاپ شۇمۇپ ئويناياتتى. چىلىمنى كۆرسە، مەنمۇ چېكىمەن دەپ ئېسىلىپ تۇرۇۋالاتتى. ھەتتا بىر قېتىم چىلىمنىڭ سۇيىنى ئىچىپ سېلىپ، ئىچى سۇرۇپ قۇسۇپ ھېچ ئەھۋالى قالمىغان بولسىمۇ، لېكىن ئوشۇق بىلەن چىلىمنى نەدە كۆرسە يەنە تالىشىپ تۇراتتى.

ئۇنىڭ بۇ خۇيى چوڭ بولغانسېرى تېخىمۇ روشەن

ئىپادىلىنىشكە باشلىدى. ئون ياشلاردىن ئۆتەر - ئۆتمەيلا كېچىلىرىمۇ ئۆيگە قايتماي تاۋكا بېشىدا ياتىدىغان بولدى. قىمارۋازلارغا تاماكا سېلىپ بېرىپ چوتۇر ئېلىپ خەجلەش — ئۇنىڭ ئۈچۈن ھېچنېمىگە تەڭ قىلغىلى بولمايدىغان ئەڭ كۆڭۈللۈك بىر ئىش ئىدى، بەزى كېچىلىرى قىمار تاڭ ئاتقۇچە داۋام قىلاتتى. مۇندىق چاغلاردا قورسىقى ئېچىپ كەتكەن قىمارۋازلار ئۆزي ئىگىسىنىڭ ياكى قولۇم - قوشنىلارنىڭ ئوغلاق - پاقلانلىرىنى دېگىنىگە سېتىۋېلىپ پىشۇرۇپ يەيتتى. ئەنە شۇنداق كېچىلىرى ئوسمانىنىڭ ئامىتى كېلەتتى. قىمارۋازلار قىمار بىلەن بولۇپ كېتىپ، گۆش ئوسمانىنىڭ پىشۇرۇشىغىلا قالغاچقا، ئۇ ئاۋۋال ئۆز قورسىقىنى راسا تويغۇزۇپ بولغاندىن كېيىن، ئانىسىغا ئاپىرىپ بېرىشكە يەنە بىرمۇنچە گۆشنى تېقىپ قويياتتى. ئاندىن قالغان گۆشلەرنى قىمارۋازلارغا ئېلىپ چېقىپ بېرەتتى. ساۋۇر بەڭگى ئۆلۈپ تۇل قالغان ئانىسى ئوغلىنىڭ پات - پات كۆرسىتىپ تۇرىدىغان بۇ «ئىلتىپات»لىرىدىن ئىنتايىن خۇشال بولغاچقا، ئوسمانىنىڭ نەدە يۇرۇپ ، نەدە تۇرغانلىقىنى سۇرۇشتە قىلىپمۇ باقمايتتى.

ئوسمان ئون بىر ياشقا كىرگەن يىلى ئۇنىڭ ئانىسى ھوشۇر ئاتلىق بىر قېرى ھارۋىكەشكە ياتلىق بولدى. شۇنىڭدىن باشلاپ ئوسمانىنىڭ ھاياتى رەسمىي تاۋكا ئۇستىدىكى ھاياتقا ئايلاندى. ئۇ ئاخشىمى تاۋكا ئۇستىدىلا يېتىپ، ئەتىگىنى يەنە تاۋكا ئۇستىدىن قوپاتتى. تاماق يېيىشنى چىقىرىۋەتكەندە، بۇ دۇنيادا ئۇنىڭ قىمار ئويناش بىلەن چىلىم چېكىشتىن باشقا ھېچقانداق ئىشى يوق ئىدى. ئۇ تاكى 1954 - يىلى ئاقكۆلدە باشلانغۇچ كوپېراتسىيىنىڭ دەسلەپكى تەييارلىق باسقۇچى بولغان ھەمكارلىق گۇرۇپپىلىرى قۇرۇلغانغا قەدەر ئاشۇ كەسىپ بىلەن شۇغۇللاندى. ھەمكارلىق گۇرۇپپىلىرى قۇرۇلغاندا، يەر ۋە مال - مۈلۈككە ئىگە دېھقانلار قول ئىلكىدىكى ئاشۇ نەرسىلەردىن ئايرىلىپ قېلىشتىن قورقۇپ، بۇ گۇرۇپپىلارغا تازا

قىزىقمىغاندا، ئۇچىسىدىكى كىيىم - كېچىكى بىلەن يانچۇقىدىكى تۆت ئوشۇقتىن باشقا ھېچنېمىسى بولمىغان ئوسمان بىرنچى رەتتە ئۆزىنى تىزىملاتتى ۋە يىراق - يېقىن، يۇگۇر - يېتىم ئىشلاردا ئاكتىپ بولغىنى ئۈچۈن گۈرۈپپا باشلىقى بولۇپ سايلاندى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئۇنىڭ ئىسمىغا ئۆگەي ئاتىسىنىڭ ئىسمى فامىلە ئورنىدا قوشۇلۇپ، ئوسمان ھوشۇر دەپ ئاتىلىدىغان بولدى.

ئوسمان ھوشۇر دەسلەپتە ھەمكارلىق گۈرۈپپىسىنىڭ باشلىقى بولۇپ سايلانغانچە، بالداقمۇ بالداق ئۆستۈرۈلۈپ كېيىن ئەترەت باشلىقى، مۇدىر ۋە گۇڭشېنىڭ ئاقكۆلگە مەسئۇل كادىرى قىلىپ تەينىلەندى. ئۇ گۈرۈپپا باشلىقى بولغاندىن تارتىپ گۇڭشېنىڭ ئاقكۆلگە مەسئۇل كادىرى قىلىپ ئۆستۈرۈلگەنگە قەدەر بولغان ئارىلىقتا ئاقكۆلدە ئۇنىڭ تىل - دەشنىمىنى ئاڭلىمىغان، دۆشكەلەپ بوغۇشىغا ئۇچرىمىغان بىرمۇ ئادەم قالمىدى. قول ئاستىدىكى ئەزالارنى خالىغانچە تىللاش، دۆشكەلەش، بوغۇش — ئۇنىڭ ئۈچۈن ھېچقانچىلىك ئىش ئەمەس ئىدى. چۈنكى، ھەمكارلىق گۈرۈپپىسىنىڭ باشلىقى بولغانغا قەدەر پۈتۈن ئۆمرىنى تاۋاكا ئۈستىدىلا ئۆتكۈزگەن ئوسماننىڭ ۋۇجۇدىغا بەڭگى - قىمارۋازلارنىڭ ھەممە ئادىتى تولۇق مۇجەسسەملەنگەنىدى. جۇملىدىن، ئۆزىدىن كۈچلۈكلەرگە قۇيرۇق شىپاڭلىتىپ، ئاجىزلارغا ھەيۋە قىلىش؛ يوقىلاڭ ئىشلارنى باھانە قىلىپ ياۋاشلارنى خالىغانچە ئۇرۇپ - تىللاپ ئۆزىنى كۆرسىتىش؛ ئەتراپىغا بىر توپ چوماقچى، يالاقچىلارنى توپلاپ، ئۆزىگە بوزەك بولمايدىغانلارنىڭ ئەدىپىنى بېرىش... مانا بۇلار — ئوسماننىڭ دائىملىق ئادىتى ۋە بىردىنبىر خىزمەت ئۇسۇلى ئىدى. بۇ «خىزمەت ئۇسۇلى» ئۇنىڭ توخسۇن سېكرېتارنىڭ ئالدىدىكى ئابرۇيىنى ئاشۇرۇپ، ئۆزىنىڭ بالداقمۇ بالداق ئۆستۈرۈلۈشىدە قانداق رول ئوينىغانلىقى ئۇنىڭ ئۆزىگە ئايان ئىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن، كېيىنكى كۈنلەردە ئۇ بۇ ئۇنۇملۇك

«خىزمەت ئۇسۇلى»نى تېخىمۇ كۈچەپ يولغا قويدى. ھەتتا بىر نەچچە ئادەم پەقەت ئۇنىڭ تايىقى زەربىسىدىن مەلۇم ۋاقىت كېسەل بولۇپ يېتىپ، كېيىن ئۆلۈپ كەتتى، ئەنە شۇلارنىڭ بىرى بولغان رەھىم نايۇپ ئىسمىلىك بىر دېھقاننىڭ ئىسلام ئاكا يوقلاپ كىرگەندە كۆز يېشى قىلىپ: «ئىسلامبەگ ئاكا، قورقۇپ ھېچكىمگە دېيەلمىدىم، ئوسمان كالا ئېغىلىدا بۇلۇڭغا قاپسىپ ئاچ بىقىنىمغا تىزلىۋەتكەندى، شۇنىڭدىن بۇيان ئۆرە بولالمىدىم. مەن ئەمدى ئۆلۈپ كېتىدىغان ئوخشايمەن !» دېگەن گەپلىرى ئەلۋەتتە ئاساسسىز ئەمەس ئىدى. لېكىن، ئاخىرقى ھېسابتا ئىسلام ئاكىمۇ ئوسماننىڭ تايىقى زەربىسىدىن مەڭگۈلۈك كۆز يۇمدى. ئۇنىڭ ئادالەتكە تەشنا قەلبىدىكى تالاي - تالاي ھەققانىي گەپلىرىمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئارماندا كەتتى.

قورقماي ئىككى ئېغىز ھەققانىي گەپ قىلالايدىغان، «زەردىسى يامان» ئىسلامبەگ ئاكا ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن، ئەمدى ئوسمان ئۇچۇن نادىرنى كۆزدىن يوقىتىشتىن ئىبارەت بىرلا ئىش قالغانىدى. بىر ئامالالارنى قىلىپ نادىرنى كۆزدىن يوق قىلىۋالسا، ئاقكۆلدە ئۇنىڭ ئۇچۇن چۈشىنىڭ قانىتىچىلىك تەھدىت قالمىغان بولاتتى. شۇنىڭ ئۇچۇن، ئۇ نادىر بىلەنلا ھەپىلىشىشكە باشلىدى. ئوتۇنلۇقتىن قايتىپ كېلىپ ئاتىسىنىڭ ئۆلۈپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ ھاڭ - تاڭ قالغان نادىر «ئۆلمەكنىڭ ئۇستىگە تەپمەك» دېگەندەك، ئوسماننىڭ لاۋزا گېپىنى ئاڭلاپ ئۆزىنى بېسىۋالالماستىن ئوسمانىنى ئەزالار ئارىسىدىلا ئۇرۇپ ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويدى. گەرچە كېيىن ئوسماننىڭ يالاقچىلىرى كېلىپ نادىرنى تۇتۇپ باغلىۋالغان بولسىمۇ، لېكىن ئوسمان نادىرغا سوت كېسىلگۈچە بولغان بىر ئاي ۋاقىت ئىچىدە بىرەر قېتىممۇ ئۆيدىن تالاغا چىقمىدى. بۇ ئۇنىڭ زەخىملەنگەنلىكىدىن ئەمەس، بەلكى ئۆز نەزىرىدە زادىلا كۆزگە ئىلمايدىغان «كۆكتۆشلەر» ئالدىدا تۇنجى قېتىم ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغانلىقىدىن ئىدى.

نادىرغا قاماق جازاسى ھۆكۈم قىلىنغانغا قەدەر بولغان ئارىلىقتا ئۆتكەن بىر ئاي، ئوسمان ھاياتىنى چىدىغۇسىز ئازاب ئىچىدە ئۆتكۈزگەن بىر ئاي بولدى. بۇ بىر ئاي جەريانىدا ئۇ ئورۇقلاپ تەڭ ئېتىدىن چۈشۈپ كەتتى. مىجەزى تېخىمۇ سەپرالىشىپ، خۇددى ئالدىغا ئۇچرىغانلا نەرسىنى چىشلەپ تالايدىغان غالجىر ئىتقىلا ئوخشاپ قالغانىدى. خوتۇنى بىرنەچچە قېتىم يامانلاپ كېتىۋىدى، نامەتلەر بېرىپ ئەكېلىپ قويدى. نامەت، ئايۇپ ۋە ئوبۇلاخۇنلار ئۇنىڭغا يېنىغا كۈندە بىرنەچچە قېتىمدىن كىرىپ يوقلاپ، گۇڭشىدا، ئەترەتتە بولغان گەپ - سۆزلەرنى ئۇدۇللۇق يەتكۈزۈپ تۇراتتى. ئوسمانىنىڭ دەردىگە ئورتاقلىشىپ چىلىم تارتىشىپ بېرەتتى. ئۇلار ئوسمانىنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە دېھقانلارنىڭ ناممدىن ھەرخىل پاكىتلارنى يېزىپ قول بېسىپ، گۇڭشى بىلەن ئاقكۆل ۋە ناھىيە ئارىلىقىدا خېلى كۆپ قاتىراشتى. ئوسمانمۇ كۈندۈزى ئۆيدىن چىقماي ياتقىنى بىلەن، كېچىلىرى توخسۇن سېكرېتارنىڭ ئۆيىگە بېرىپ تۇردى. پۈتۈن ئاقكۆلدىكى يەر، سۇ، ئاشلىق چارۋا قاتارلىق ماددىي مەنئىشەتلەرلا ئەمەس، ھەتتا ئاقكۆل زېمىنىدا ياشىغۇچى ھەربىر ئادەمنىڭ تەقدىرىنى ئۆز چاڭگىلىغا كىرگۈزۈۋالغان ئوسمان ئۆزىگە ئەنە شۇنداق پەۋقۇلئاددە ئىمتىياز يارىتىپ بەرگەن خوجا ئاكىسىنىڭ ئۆيىگە ئەلۋەتتە قۇرۇق قول بارمايتتى...

شۇنداق قىلىپ، بىر ئاي ئىچىدە نادىرنىڭ ماتېرىيالى ئىنتايىن پۇختىلىق بىلەن تەييارلاپ چىقىلدى. مۇبادا ناھىيىدىن تەكشۈرۈشكە ئادەم كېلىپ قالسا، توخسۇن سېكرېتار ئۆزى بىۋاستە باشلاپ يۈرۈپ ئىشنى توغرىلىدى. نەتىجىدە بىر ئايدىن كېيىن نادىرنىڭ دېلوسى ئوستىدە تۆۋەندىكىدەك ھۆكۈم چىقىرىلدى: «مەزكۇر نادىر ئىسلام گەرچە ئۇزۇن مەزگىل ھەربىي تەلىم - تەربىيە كۆرگەن بولسىمۇ، لېكىن مەپكۇرىسىنى ئۆزگەرتىشى يېتەرلىك بولمىغانلىقتىن، ھەربىي سەپتىن قايتىپ

ئۆز يېزىسى بولغان ئاقكۆلگە كەلگەندىن كېيىن، ئوڭچىلارنىڭ مەيدانىدا تۇرۇپ، ئۇلۇغ دايۇجىڭ ھەرىكىتىگە سوغۇق ۋە پاسسىپ پوزىتسىيىدە بولۇپ كەلگەن؛ تېخىمۇ ئېغىر بولغىنى شۇكى، گۇڭشې دەسلەپتە ئۇنى گۇڭشېنىڭ ئاقكۆل كەنتىگە مەسئۇل كادىرى قىلىپ ئۆستۇرگەن بولسىمۇ، لېكىن كېيىن بۇ خىزمەتنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمىغىنى ئۈچۈن ئۇنىڭ ئورنىغا يولداش ئوسمان ھوشۇرنى ئۆستۇرگەندە، نادىر ئىسلام كۆڭلىدە ئوسمان ھوشۇرغا ئۆچمەنلىك ساقلاپ يۈرگەن ھەمدە 1959 - يىلى 4 - ئاينىڭ 19 - كۈنى يوقلاڭ باھانە - سەۋەبلەرنى تېپىپ قەستەن جېدەل چىقىرىپ، يولداش ئوسمان ھوشۇرنى كەتمەن بىلەن ئۇرۇپ يەتتە تال چىشىنى تۆكۈۋەتكەن. ئەسلىدە ئۇنىڭ غەرىزى قاتتىلىق قىلىپ ئوسمان ھوشۇرنى ئۆلتۈرۈش بولسىمۇ، لېكىن ئەتراپتىكىلەرنىڭ تۇتۇۋېلىشى بىلەن بۇ غەرىزىگە يېتەلمىگەن. ئۇنىڭ بۇ قىلمىشى ئەزالار ئۆستەڭ چېپىۋاتقان نەق مەيداندىلا يۈز بەرگەن بولغاچقا، تەسىرى ئىنتايىن يامان بولغان. ئىنقىلابىي كادىرلار قوشۇننىڭ ئابرۇيىغا داغ چۈشۈرگەن. شۇڭلاشقا، شەخسىي ئۆچمەنلىكنى دەپ گۇڭشې كادىرىنى ئۆلتۈرۈشنى قەستلەپ، ئىشقا ئاشۇرالمىغان قاتىل جىنايەتچى نادىر ئىسلامغا قانۇن بويىچە توققۇز يىللىق مۇددەتلىك قاماق جازاسى ھۆكۈم قىلىندى...»

ھۆكۈمنامىنى ئاڭلاپ بىچارە زۇبەيدىخان ئاچا ھوشىدىن كەتتى. ئۇ بىر ئاينى يىغلاپ - قاقشاپ ئاران ئۆتكۈزگەندى. ئۇ ئۆز كۆڭلىدە: «ھەرقانچە بولسىمۇ بىر - ئىككى ئايدا گۇناھى تۈگەپ يېنىپ چىقار. بالام ئوسمانىنى ئۇرۇپ قويغىنى بىلەن، ئۇلارمۇ كەتمەن بىلەن ئۇرۇپ بالامنىڭ چىشلىرىنى تۆكۈۋەتتى ئەمەسمۇ؟... »، «خۇدا پات ئاردا شۇ بالام بىلەن سالامەت كۆرۈشكىلى نېسىپ قىلار...» دەپ ئويلايتتى. لېكىن، ھۆكۈمنامىنىڭ «يولداش ئوسمان ھوشۇرنى كەتمەن بىلەن ئۇرۇپ يەتتە تال چىشىنى تۆكۈۋەتكەن...» دېگەن يېرىنى ئاڭلاپ، ئاغزىنى ئاچقانچە داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدى. «خۇدايا توۋا ! ماۋۇ

مەيدانىنىڭ ئەتراپىغا چېگرا سىزىقى بەلگىلەيدىغان قىزىل بايراقلار قادىلىدۇ. ناۋادا جىنايەتچى ئاشۇ بايراقتىن رۇخسەتسىز بىر قەدەم سىرتقا چىقىپ كەتسە، ساقچىلار ئۇلارنى ئېتىپ تاشلاشقا پۈتۈنلەي ھوقۇقلۇق. شۇڭلاشقا، تەرەت سۇندۇرۇش ۋە باشقا زۆرۈر ئىشلار تۈپەيلىدىن ئاشۇ «چېگرا» سىزىقىدىن چىقىشقا توغرا كەلسە، ئاۋۋال «دوكلات، بەنجاڭ!» دەپ دوكلات قىلىپ، رۇخسەت ئالغاندىن كېيىنلا ئاندىن سىزىقنىڭ سىرتىغا چىقىشقا بولىدۇ. ھەربىر جۇڭدۇيىنىڭ قارىمىقىدىكى قالغان فىندۇيدىكىلەر بىرقەدەر ئەركىنرەك بولۇپ، ئۇلارنى «جۇڭدۇيجاڭ» ياكى «گەنسى» دەپ ئاتىلىدىغان بىر - ئىككى مەمۇرىي كادىر ئىشقا ئاپىرىپ - ئەكېلىدۇ. سۇ تۇتىدىغان، چارۋا باقىدىغان، ھارۋا ھەيدەيدىغان جىنايەتچىلەر بولسا يەنىمۇ ئەركىنرەك باشقۇرۇلىدۇ. ئۇلار باشقا جىنايەتچىلەر بىر كۈن ئىچىدە سانايدىغان سەككىز قېتىملىق ساناقنىڭ① ئىككى - ئۈچ قېتىمغىلا قاتنىشىپ، باشقا ۋاقىتلاردا ئۆز ۋەزىپىسىنى ئۆزى ئادا قىلىشىدۇ...

نادىر ئۇچ ئاي داۋام قىلىدىغان ئىدىيە ئۆزگەرتىش ئۆگىنىشىنى تۈگىتىپ، سىرتقا ئەمگەككە ئېلىپ چىقىلغان بىر ھەپتىدىن بۇيان ئەنە شۇلارنى بىلدى. دەسلەپتە بۇ يەرگە ئېلىپ كېلىنىپ، ئېگىزلىكى ئالاھازەل سەككىز - ئون مېتىر چىقىدىغان تۇرمە تېمىنىڭ سۇرلۇك دەرۋازىسى ئىچىگە ئېلىپ كىرىلگەندە «ئەمدى ئۆمرۇم مۇشۇ دوزاخ ئىچىدە ئاخىرلىشىدىغان بولدى» دەپ ئويلىغانىدى. لېكىن، شۇ كۈنىلا شاۋكەت ئەپەندى بىلەن تونۇشۇپ، ئۆزىنى چوڭقۇر ئويلارغا سالغان يېڭى - يېڭى گەپلەرنى ئاڭلىدى. كېيىن ئۇچ ئاي داۋاملىشىدىغان ئىدىيە

---

① سەككىز قېتىملىق ساناق — مەھبۇسلار ئەتىگىنى ئورنىدىن تۇرغاندا بىر قېتىم؛ ئىشقا ماڭغاندا بىر قېتىم؛ ئىش مەيدانىغا يېتىپ بارغاندا بىر قېتىم؛ چۈشلۈك دەم ئېلىشقا چىقىدىغان چاغدا بىر قېتىم؛ چۈشتىن كېيىن ئىشقا چۈشىدىغان چاغدا بىر قېتىم؛ ئىشنى يىغىقاندا بىر قېتىم؛ تۇرمىگە قايتىپ كەلگەندە بىر قېتىم ۋە ئۇخلاش ئالدىدا بىر قېتىم بولۇپ، بىر كۈندە جەمئىي سەككىز قېتىم قاتار تىزىلىپ ئۆز سانىنى سانايدىغان ساناقنى قارىتىلغان.

ئۆزگەرتىش ئۆگىنىشى جەريانىدا، ئۇستىگە قاراۋۇلخانىلار ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئاشۇ سەككىز - ئون مېتىر ئېگىزلىكتىكى تۇرمە تېمىنىڭ تەخمىنەن ئون - ئون بەش مو كېلىدىغان دائىرىسى ئىچىدە، ئۆزى ياتقان كامېرغا ئوخشاش ئون تۆت كىشىلىك كامېردىن جەمئىي يەتمىش كامېرنىڭ بارلىقى؛ گەرچە بۇ يەتمىش كامېردىكى يەتتە يۈز قىرىقتا يېقىن كىشى «جىنايەتچى» دەپ ئاتالسىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا شاۋكەت ئەپەندى بىلەن ئۆزىگە ئوخشاش بىگۇناھ كىشىلەرنىڭمۇ بارلىقىنى؛ بۇ يەردىكى ئاشۇ «جىنايەتچى» دەپ ئاتىلىدىغانلارنىڭمۇ هاياتىنى، ئادالەتنى، مۇھەببەتنى، قىسقىسى، ئىنسان بالىسى سۆيىدىغانلىكى نەرسىلەرنىڭ هەممىسىنى قىزغىن سۆيىدىغانلىقىنى چۈشىنىپ يەتتى. مانا ئەمدى كۈندە ئىككى ۋاخ سىرتقا ئەمگەككە ئېلىپ چىقىلىپ، كۆرىدىغان، ئاڭلايدىغان ۋە ئۇچرىشىدىغانلىرىمۇ بارغانسېرى كۆپەيمىشكە باشلىدى. هەر قېتىم باشقا مەهبۇسلارنىڭ ئاتا - ئانىلىرى، ئاكا - ئۇكا، ئاچا - سىڭىل ياكى باشقا ئۇرۇق - تۇغقانلىرى يوقلاپ كەلگەنلىكىنى كۆرگەندە، زۇلۈدىخان ئاچا بىلەن تاهىر، دوستى ئابدۇللا ۋە يەنە ئادالەتلەر كۆزىگە كۆرۈنۈپ كېتەتتى. گويا ئۇلارمۇ يېقىنلا بىر يەردە كېلىۋاتقاندەك بويىنىنى سوزۇپ پات - پات يولغا قاراپ باقاتتى. بولۇپمۇ ئادالەت يېقىندىن بۇيان ئۇنىڭ ئۇخلىسا چۈشىدىن، ئولتۇرسا خىيالىدىن چىقمايدىغان بولۇپ قالغانىدى.

بىر كۈنى نادىر چۈش كۆردى: چۈشىدە بىر بوز تۆگىنى مىنىپ قۇم بارخانلىرى ئىچىدە يالغۇز كېتىپ بارغۇدەك؛ ئۇ ئۆزىنىڭ نەگە كېتىۋاتقانلىقىنى ۋە نېمىشقا كېتىۋاتقانلىقىنى بىلمەي، بىر ئېگىز قۇم دۆڭىسىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ئەتراپقا قارىسا، كۈنپېتىش تەرەپتە بىر كۆل، كۆل بويىدا ئاپئاق لىباسقا پۈركەنگەن بىر قىز تۇرغۇدەك؛ نادىر ئۇ قىزنى ئادالەت دەپ قاراپ، خۇشاللىقتا تۆگىدىن چۈشۈپ كۆل بويىغا يۈگۈرۈپ بارسا، هېلىقى قىز نادىرنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ كېلىۋاتقان

ئۇيغۇر كىتاب تورىدىن

تۆگىگە قاراپ، كۆلگە چۈشۈپ بىر يۈملاپلا ئاق قۇغا ئايلىنىپ قالغۇدەك؛ نادىر ئاق قۇغا قاراپ ئۇزۇپ ماڭ تەستە يېقىنلاپ بارغاندا، ئۇ ئاق قۇ ئۇچۇپ كەتكۈدەك؛ نادىر كۆلدىن چىقىپ ئاق قۇنىڭ كەينىدىن يۈگۈرۈپ يېتىشەلمەي، ئەڭ ئېگىز بىر قۇم دۆڭىسىنىڭ ئۈستىدىن ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈپ، ئىككى قولىنى قۇش قانىتىدەك پۇلاڭلىتىپ بەرسە، بارغانسېرى ئېگىزلەپ ئۇچۇپ كېتىۋاتقۇدەك؛ ئۇ خۇشاللىقىدا تېخىمۇ ئېگىزلەپ پايانسىز بۇلۇتلارنىڭ ئارىسىغا كىرىپ كېتىۋاتقۇدەك ۋە ئاشۇ پايانسىز ئاق بۇلۇتلار ئارىسىدا ھېلىقى ئاق قۇنى ئىلغا قىلالماي ئاۋارە بولۇۋاتقۇدەك؛ ئۇ ھېرىپ مادارىدىن كېتەي دېگەندە بۇلۇتلار ئارىسىدىن ئاران قۇتۇلۇپ چىقىپ، بىر تاغنىڭ چوققىسىغا قونۇپتۇ؛ تاغ چوققىسىدىن ئەتراپقا شۇنداق قارىسا، ھېلىقى ئاق قۇ ئۇچ تەرىپى بۇلۇتلارغا تاقاشقان ھەيۋەتلىك ئېگىز تاغلار بىلەن، بىر تەرىپى ياپيېشىل گۈل ـ گىياھلارغا تولغان گۈزەل يايلاق بىلەن تۇتاشقان، قۇياش نۇرىدا كۆك ياقۇتتەك جىلۋىلىنىپ تۇرغان، سۈپسۈزۈك سۇيى تىنىمسىز دولقۇنلاۋاتقان ئاجايىپ گۈزەل بىر بېپايان كۆلگە چۈشۈپ كېتىۋاتقۇدەك؛ نادىر ئۇنىڭغا يېتىشمەكچى بولۇپ قايتا ئۇچۇشقا تەمشىلسە، ئۇچالماي، قەپەسكە ئوخشاش چوڭقۇر بىر جىراغا سولىنىپ قاپتۇدەك؛ ئۇ يەردىن تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ ماڭ جاپادا قۇتۇلۇپ چىقىپ كۆلنىڭ بويىغا بارسا، كۈن ئولتۇرۇپ ئەتراپ قاراڭغۇ بولۇپ كېتىپتۇدەك؛ نېمە قىلىشىنى بىلمىگەن نادىر كۆل بويىدا سۇ ئىچىپ ئولتۇرۇپ، ئۇخلاپ يەنە چۈش كۆرۈپتۇدەك؛ چۈشىدە ئادالەتنىڭ يۈزى خۇددى ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايدەك يۇپيۇمىلاق بىر ھالەتتە كۆك ئاسماندىن زېمىنغا قاراپ يىغلاۋاتقۇدەك ۋە ئۇنىڭ مەيۇسانە ئاھۇ كۆزلىرىدىن قۇيۇلۇۋاتقان ھەر بىر تامچە ياش زېمىنغا مىڭ زەررە نۇر بولۇپ تۆكۈلۈۋاتقۇدەك؛ نادىر كۆككە قاراپ ئۇچماقچى بولۇپ بىر سىلكىنىپلا ئويغىنىپ كېتىپتۇدەك؛ كۆزلىرىنى ئۇۋۇلاپ كۆككە

قايتا قارىسا، ئادالەتنىڭ سىيماسى ئورنىدا ئەمدى ھەقىقىي ئاي نۇر چېچىپ تۇرغۇدەك؛ نادىر ھەيران بولۇپ ئالدىدىكى كۆلگە قارىسا، ئادالەتنىڭ بايا كۆكتە كۆرۈنگەن ھېلىقى نۇرلۇق سىيماسى مانا ئەمدى كۆلدىكى زەڭگەر دولقۇنلار ئارىسىدا جىلۋىلىنىپ تەۋرىنىپ تۇرغۇدەك؛ نادىر ئۇنى يوقىتىپ قويۇشتىن ئەنسىرەپ، بار ئاۋازى بىلەن كۈچەپ ۋارقىراپتۇ:

ــ ئادالەت! جېنىم ئادالەت! ...

نادىر شاۋكەت ئەپەندىنىڭ يېنىك چاقىرىپ ئاستا نوقۇشى بىلەن ئويغىنىپ كەتتى. كۆزىنى ئېچىپ ئۆزىنىڭ ئاللىقانداق زەڭگەر رەڭلىك كۆلنىڭ بويىدا ئەمەس، بەلكى قارا دەرۋازا ئىچىدىكى ئون تۆت كىشىلىك كامېردا ئىكەنلىكىنى، بايىدىن بېرى كۆرگەنلىرىنىڭ چۈشى ئىكەنلىكىنى بىلدى. ئۇ تېخى بۇ چۈشىنى شاۋكەت ئەپەندىگە دەپ بەرمەكچى بولۇپ ئاغزىنى ئۆمەلىلەپ تۇراتتى، كامېر ئىشىكى شاراقلاپ ئېچىلىپ، سىرتتىكى دىجورنى ساقچى كىرىپ كەلدى ـ دە، تىنىتىش قىلغىلى تۇردى:

ــ بايا ئادالەت دەپ ۋارقىرىغان كىم؟!

ــ مەن چۈشەكەپ...

ساقچى قولچىرىغىنى نادىرنىڭ كۆزىگە يېقىپ، ئۇنىڭ سۆزىنىڭ ئاخىرىنى قوپاللىق بىلەن بۆلۈۋەتتى:

ــ تولا ئۇستىلىق قىلما! يېرىم كېچىدە جىنايەتچىلەرنى قۇتۇرتىپ تەپتارتماستىن «ئادالەت!» دەپ جان ـ جەھلىڭ بىلەن ۋارقىرىغىنىڭدىن تانماقچىمۇ سەن؟! ئىسمىڭ نېمە؟

ــ نادىر ئىسلام.

دىجورنى ساقچى يانچۇقىدىن قەلەم ئېلىپ، قەغەز ئىزدەشكە باشلىدى، بايىدىن بۇيانقى ۋاراق ـ چۇرۇكىدىن ئويغىنىپ كەتكەن مەھبۇسلار ئاڭلىنار ـ ئاڭلانماس پىچىرلاشقىلى تۇردى. ئۇلارنىڭ بۇ پىچىرلاشلىرى ئېنىق ئاڭلانمىسىمۇ، لېكىن دىجورنى ساقچى قولچىراغنى ھەممە مەھبۇسقا تەڭ يېقىپ يەنە قوپاللىق بىلەن

ئۇيغۇرچە كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ۋارقىرىدى:

ــ ھە، نېمە گەپ؟ ! ھەممىگە بۇلۇك - بۇلۇڭدا كۈسۈلداشقىلى تۇرۇشتۇڭغۇ ! مېنى يالغۇز ئىكەن دەپ نىيىتىڭ بۇزۇلۇۋاتامدۇ يە؟ !

مەھبۇسلار ئارىسىدا قەشقەرلىك مەخسۇمھاجى دېگەن بىر گەپچى بار ئىدى. يولى كېلىپ قالسا، ئۇرۇپ تۇرسىمۇ دەيدىغىنىنى دەپ تۇراتتى. بۇ قېتىممۇ يەنە شۇ ئېغىز ئاچتى:

ــ توۋا دېسىلە، ساقچى غوجام، شەپكىلىرىدە كاكار، قوللىرىدا ئاتار، ئۇنىڭ ئوقلىرى قاتار تۇرسا، قاراپ تۇرۇپ سىلىگە چېقىلمىزمۇ !

ــ بولدى، تولا گەپدانلىق قىلما، ھېلى بىكار تىلىڭنى سۇغۇرۇۋالماي يەنە !

مەخسۇمھاجى بۇنىڭغىمۇ گەپ تاپماقچى بولۇپ «تىلمىنىغۇ...» دەپ تۇراتتى، ئۇنىڭ ئىنچىكە ئاۋازىنى شاۋكەت ئەپەندىنىڭ سۆزى بېسىپ كەتتى:

ــ راستىنى دېگەندە، سىزنىڭ نادىرىڭ ئىسمىنى سوراپ قەغەز - قەلەم ئىزدەۋاتقانلىقىڭىزنى كۆرۈپ، بىچارىگە ھەممىزنىڭ ئىچى ئاغرىدى. ئەگەر سىز ئۇنىڭ ئىسمىنى يېزىۋېلىپ باشلىققا دوكلات قىلسىڭىز، بىچارىگە ھەقمەتەن ئۇۋال بولىدۇ. چۈنكى، مۇشۇ كامېردىكى ھەممىز گۇۋاھكى، ئۇنىڭ بايىقى ۋارقىراپ تاشلىشى بىزنى قۇتراتتىش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ئۇخلاپ قېلىپ قارا باسقانلىقتىن بولغان. ئۇ بۇگۈن ھەممىزدىن بۇرۇن ئۇخلىغانىدى. مۇمكىن بولسا ئۇنىڭ ئىسمىنى يېزىۋالماسلىقىڭىزنى ئۈمىد قىلىمىز.

ساقچى شاۋكەت ئەپەندى سۆزىنى باشلىغان چاغدىلا ئۆزىگە خاس بىرخىل تەكەببۇرلۇق بىلەن قولچىراغنى ئۇنىڭ كۆزىگە يېقىپ، سۆزىگە رەددىيە بەرمەكچى بولغانىدى، لېكىن شاۋكەت ئەپەندىنى تونۇغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ سۆزىنى تۇگىتىۋېلىشىغا يول قويدى. شۇنداقتىمۇ شاۋكەت ئەپەندىنىڭ سۆزى تۇگىگەندىن

كېيىن، يەنە ئۆزىنىڭ گېپىنى راست قىلغۇسى كەلدى:

ــ بۇ دۇنيادا ھەممە ئادەم ئۆزىگە خاس بىر خىل ۋەزىپىنى ئۇستىگە ئالغان، دېمەك ھەممە ئادەم ئۆزىنىڭ ۋەزىپىسىنى ئادا قىلمىسا تازا ياخشى بولمايدۇ. شۇڭا، ھەممىزنىڭ ئۆزىمىزنى بىلگىنىمىز ياخشى.

بۇ ئۇنىڭ شاۋكەت ئەپەندىگە تەنە قىلىپ: «سەن دېگەن جىنايەتچى، ماڭا ئارىلاشماي ئۆز ئىشىڭنى قىل!» دېگىنى ئىدى. شاۋكەت ئەپەندى بۇنى چۈشەندى. تۇرمىگە قامالغان مەھبۇس ئۇچۇن يالغۇز مۇنداق تەنىلا ئەمەس، بەلكى تىل ـ ھاقارەت، ھەتتا تاياق ـ توقماقنىڭ بولۇشمۇ ئادەتتىكى بىر ئىش ئىكەنلىكى شاۋكەت ئەپەندىگە بەش قولدەك ئايان ئىدى. لېكىن، بىچارە نادىرنىڭ گۇناھسىز تۇرۇپ خاپىلىققا قېلىشىغمۇ چىداپ تۇرالمايتتى، شۇڭا يەنە ئېچىشقا مەجبۇر بولدى:

ــ گېپىڭىز بەكمۇ جايىدا. ھەقىقەتەن بۇ دۇنيادا ياشاۋاتقان ھەر بىر ئادەمنىڭ ئۆزىگە تۇشلۇق ۋەزىپىسى بولىدۇ. لېكىن، بۇ ۋەزىپىلەرنىڭ خاراكتېرى، ۋەزنى ھەرگىز ئوخشىمايدۇ. يېغىپ ئېيتقاندا، بۇ دۇنيادا ئىنسانغا ھەقىقەت ئۇچۇن كۇرەش قىلىشتىن ئارتۇق شەرەپلىك ۋەزىپە يوق؛ بۇنىڭ ئەكسىچە ھەقىقەتنى ئاستىن ـ ئۇستۇن قىلىشتىنمۇ ئارتۇق شەرمەندىلىك يوق...

تەنىدە شاۋكەت ئەپەندىگە تەڭ كېلىپ بولالماسلىقنى بىلگەن ساقچى ئەمدى ھەيۋە قىلماقچى بولدى:

ــ سىزنىڭ بۇ ئىش بىلەن كارىڭىز بولمىسۇن! ھېلى بىكار سىزمۇ نادىر بىلەن قېتىلىپ تىزىملىنىپ قالماڭ يەنە!

شاۋكەت ئەپەندى ساقچىنىڭ كۆزىگە مەنىلىك قاراپ قويۇپ دېدى:

ــ بولىدۇ ئەمىسە، قېنى سىزمۇ تىزىملاۋېرىڭ، مەنمۇ بىلىدىغانلىرىمنى ئىچىمدە ساقلاۋەرمەي، تېگىشلىك ئورۇنغا مەلۇم قىلاي.

ئۇيغۇرچە كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

دۇنيادا ھەرقانچە كۆچلۈك ئادەمنىڭمۇ ئۆزىگە تۇشلۇق مەلۇم ئاجىزلىق نۇقتىسى بولىدۇ. گەپ دەل ئۆزىنىڭ ئاجىزلىق نۇقتىسىغا بېرىپ تاقىلىۋاتقانلىقىنى سەزگەن ساقچى تېخى ئەمدىلا قاپچۇقىنى بوشاتقان قەلەمنى تۇتقىنىچە نېمە قىلىشىنى بىلمەي تۇرۇپ قالدى. قول چىراغنىڭ نۇرى ئۇدۇلىنىلا يورۇتۇپ تۇرغاچقا، ئۇنىڭ چىرايىدىكى ئىپادىلەرنى ئېنىق كۆرگىلى بولمىسىمۇ، لېكىن بايىقى گەپ بىلەن تەڭ لاسسىدە بولۇپ قالغان ھالىتىدىن ئۇنىڭ ئەمدى شاۋكەت ئەپەندىگە يېلىنىدىغانلىقى چىقىپ تۇراتتى. دېگەندەك، ئۇ قەلەم ـ قەغەزلىرىنى يىغىشتۇرۇپ يانچۇقىغا سېلىپ، شاۋكەت ئەپەندىگە پەس ئاۋاز بىلەن:

ـ بولدى، بۇ گەپلەرنىڭ ھەممىسى ئىزىدا قالسۇن، ـ دەپلا چىقىپ كەتتى.

ھەيران قالغان مەھبۇسلار شاۋكەت ئەپەندىدىن سوراشقا باشلىدى.

ـ كىرگەن چېغىدا يولۋاستەك ھۆركىرەپ كىرىۋاتاتتى، ئىككى ئېغىز گەپلىرى بىلەن موللىمۇشۇك بولۇپ چىقىپ كەتتى، سىلىدىن ئەجەبمۇ قورقىدىكىنا، ئەپەندىم؟

ـ قارىغاندا، شاۋكەت ئەپەندىم ئۇنىڭ مۇھىم بىر ئاجىزلىق نۇقتىسىنى بىلىدىكەن. شۇڭا، ئۇنىڭ ئاشكارىلىنىپ قېلىشىدىن قورقتى.

ـ بىزمۇ بىلىپ قالىلى، ناھەق بوزەك قىلمەن دېسە بوزەك بولماسمىز.

ـ قېنى، بىر سۆزلەپ بەرسىلە، ئەپەندىم.

مەھبۇسلار جىم بولۇشقاندىن كېيىن، شاۋكەت ئەپەندى تەمكىنلىك بىلەن سۆزگە كىرىشتى:

ـ سۆزۈڭلار توغرا، مەن ئۇنىڭ مۇھىم بىر ئاجىزلىق نۇقتىسىنى بىلىمەن، لېكىن ئۇ ئادەمنىڭ شەخسىي ئار ـ نومۇسى ۋە ئىززەت ـ ئابرۇيىغا بېرىپ تاقىلىدىغان ئىنچىكە بىر ئىش. ئەگەر ئۇ ئەسكىلىك قىلغان بولسا ئىدى، بىزمۇ «ئۇنداق

قازانغا مۇنداق چۆمۈچ» دەپ چاۋسىنى چىتقا يايساق بولاتتى. ئەمما، ئۇ پەقەت ئاشۇ ئىشىنىڭ ئاشكارلىنىپ قالماسلىقى ئۈچۈنلا قەغەز ـ قەلەملەرنى يىغىشتۇرۇپ چىقىپ كەتكەن تۇرسا، ئەكسىچە بىز ئۇنى چىقىرىۋېتىپلا چاۋسىنى چىتقا يايساق، بۇ نامەردلىك بولماسمۇ؟

ـــ ھازىرقى كۈندە مەردكە كۇن نەدە، ئەپەندىم؟ مەردلىك ئاتا ـ بوۋىمىزنىڭ ۋاقتىدا ئېقىپتىكەن. ھازىر كىم مەردلىك قىلىمەن دېسە، شۇ مەردلىكى بېشىغا بالا بولۇپ، ياتار يېرى بىزگە ئوخشاش تۇرمە بولۇۋاتامدۇ؟

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ شاۋكەت ئەپەندىنىڭ ئېسىگە: «مەشھۇر سۆزلەرنىڭ ھەممىسى مەشھۇر كىشىلەرنىڭ ئاغزىدىن چىقىۋەرمەيدۇ. كۆپلىگەن مەشھۇر ئىشلارنى سەھرالىق دەپ ئاتالغان ئاددىي كىشىلەر قىلىدۇ» دېگەن ھېكمەتلىك سۆز يادىغا كەلدى. بايىقى ئاددىي مەھبۇسنىڭ سۆزىگە چىن دىلىدىن قايىل بولدى. دېمىسىمۇ، ھەقىقەتەن مەردلىك ئاقمايدىغان، بەلكى كىم مەردلىك قىلىمەن دېسە نامەردلەر ئۇنىڭ ئاشۇ مەردلىكىدىن ئۇستىلىق بىلەن پايدىلىنىپ خانىۋەيران قىلىۋېتىدىغان ئاجايىپ بىر زامان باشلانغانىدى. ئۇ يېتىۋاتقان مۇشۇ كامېردىكى ئون تۆت مەھبۇسنىڭ قېنى قايسىبىرى نامەردلىك قىلىپ بۇيەرگە كىرگەن؟ ! ئۇ بۇ مەھبۇسلارنىڭ ئەھۋالىنى يېپىدىن يېڭىسىغىچە بىلىدۇ: بىرلىرى نادىرغا ئوخشاش ئېغىر خورلۇق، ناھەقچىلىك، ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق بوزەك قىلىشقا چىداپ تۇرالماي، جاھالەت غالچىلىرىغا يېنىپ بىر ـ ئىككىنى ئۇرۇپ سالغىنى ئۈچۈن؛ يەنە بىرلىرى مەخسۇمھاجىغا ئوخشاش، جاھالەت غالچىلىرىنى مازاق قىلىپ باش كۆتۈرتمىگىنى ئۈچۈن؛ يەنە بىرلىرى بولسا بوزەك قىلىنغان خوتۇن ـ قىزلىرىنىڭ نومۇسىنى ئاقلاش ئۈچۈن مەردلىك يولىدا بۇ يەرگە كىرىپ قالغان...

ـــ شۇنداق، ـــ دېدى شاۋكەت ئەپەندى خىيالغا چۆمگەن

ئۇيغۇرچە كىتاب توپ بېكىتى www.uyghurkitap.com

ھالدا، ـــ ھازىرقى زامان راست سۆز ئاقمايدىغان، مەردلىك ئادەمنىڭ بېشىغا بالا بولىدىغان، كىم قاپقارا يالغان سۆزنى كۆپ سۆزلىسە، شۇنىڭ مەرتىۋىسى ئاشىدىغان، كىم نامەرد، ھىيلە - مىكىرگە باي بولسا شۇ ياخشى كۆن كۆرىدىغان، تۆھمەتنىڭ بوينىغا تۆھمەت مىڭگىشىپ بىر - بىرى بىلەن مۇسابىقىلىشىدىغان ئاجايىپ بىر زامان بولۇۋاتىدۇ. لېكىن، يالغانچىلىق، نامەردلىك، ھىيلە - مىكىر دېگەنلەر ھامان يۇلۇپ تاشلىنىدىغان شۇمبۇيىغا ئوخشايدۇ. بۇ شۇمبۇيا گەرچە جاھان ئېتىزىدا بىر مەزگىل كۆكلەپ تۇرغىنى بىلەن، ھامان يۇلۇپ تاشلىنىدۇ. چۈنكى، ئۇ يۇلۇپ تاشلانمىسا، بۇ ئېتىزدىكى بارچە زەل - زىرائەت، گۈل - گىياھلارنى نابۇت قىلىپ تۇگىتىدۇ. زەل - زىرائەت، گۈل - گىياھلار نابۇت بولۇپ تۇگىسە، ئاخىرقى ھېسابتا شۇمبۇيىنىڭ ئۆزىمۇ ھالاكەتكە يۈزلىنىپ ئۆلىدۇ. بۇ دۇنيانى تۇتۇپ تۇرغان نەرسە چىنلىق، گۈزەللىك ۋە ياخشىلىقتىنلا ئىبارەت. ناۋادا دۇنيانى ساختىلىق، رەزىللىك قاپلاپ كەتكەن تەقدىردىمۇ، ئۇنىڭ ئۆمرى ھامان ئۇزۇنغا بارمايدۇ. چۈنكى، رەزىللىك ھامىيلىرىنىڭ قىلىدىغان ئىشى ـــ بىر - بىرىگە ھىيلە - مىكىر بىلەن ئورا كولاش، بىر - بىرىنى يوقىتىشتىن ئىبارەت. ئۇلارنىڭ ئىپلاس كەسپى يالغۇز ئۇلارنىڭ بىر - بىرىنى يوقىتىش رولىنى ئويناپلا قالماستىن، بەلكى ئاخىرقى ھېسابتا ئۇلارنىڭ ئۆزىنىمۇ يوقىلىشقا ئېلىپ بارىدۇ...

شاۋكەت ئەپەندى كامىرىنىڭ بۇلۇڭ تەرىپىدىن چىقىۋاتقان سۇس خورەك ئاۋازىنى ئاڭلاپ سۆزىنى توختاتتى. نادىر تېخى ئۇخلىمىغانىدى. «سۆزىڭىزنىڭ ئاخىرىنى ئاڭلاي...» دېگەندەك قىلىپ، شاۋكەت ئەپەندى تەرەپكە ئۆرۈلۈپ گېپىنى قىرىپ بوشقىنا يۆتىلىپ قويدى.

ـــ كەچ بولۇپ كېتىپتۇ، ـــ دېدى نادىرنىڭ غەرىزىنى چۈشەنگەن شاۋكەت ئەپەندى پەس ئاۋازدا، ـــ ھېرىپ كەلگەن مەھبۇسلار ئۇخلىۋالسۇن، كېيىن يەنە پاراڭلىشىمىزغا ۋاقىت بار.

ـــ ھېچبولمىسا ھېلىقى ئەسكەرنىڭ ئاجىزلىق نۇقتىسىنى ماڭىلا سۆزلەپ بەرگەن بولسىڭىز، مەن ھېچكىمگە دېمەيتتىم، ـــ دېدى نادىر قورۇنۇپ تۇرۇپ.

شاۋكەت ئەپەندى ئىككىلىنىپ قالدى. دېيىش ـ دېمەسلىكنى ئويلاپ يېتىپ، ھېلىقى ئەسكەرنىڭ «ئاجىزلىق نۇقتىسى»نى بىلىپ قالغان چاغدىكى ئەمەلىي ئەھۋال ئاستا ـ ئاستا كۆز ئالدىدىن ئۆتۈشكە باشلىدى:

ئالدىنقى يىلى 12 ـ ئاينىڭ 28 ـ كۈنى كېچىسى ئىدى. بۇ يەردىن ئون نەچچە كىلومېتىر يىراقلىقتىكى «مەيدان باش شتابى»غا ئېلىپ بېرىلىپ، ئاپتونوم رايونلۇق يۇقىرى خەلق سوت مەھكىمىسىدىن تەكشۈرۈشكە كەلگەنلەرنىڭ سوراق ـ سوئالىدا بولۇپ قايتىپ كەلگەن شاۋكەت ئەپەندىنى قارا دەرۋازا ئىچىدىكى بىرىنچى پوستقا چالا ـ بۇلا تاپشۇرۇپ بېرىپلا، بىللە كەلگەن ئەسكەر قايتىپ كەتتى. شاۋكەت ئەپەندىمۇ ئۆز كامېرىغا كىرىپ كەتمەكچى بولۇپ مېڭىشقا تەمشىلىۋىدى، پوستتا تۇرغان ئەسكەر:

ـــ ئىشكىنى قۇلۇپلىۋېتىڭ، ـــ دەپ قولىدىكى قۇلۇپ بىلەن ئاچقۇچلارنى ئۇزاتتى.

بۇ يەردىكى قاتتىق ئىنتىزامنىڭ ئەكسىچە بولۇۋاتقان بۇ ئىشتىن سەل ھەيرانلىق ھېس قىلغان شاۋكەت ئەپەندى قولىنى ئۇزىتىۋېتىپ تېخىمۇ ھەيران قالدى. چۈنكى، دەل ئۇنىڭ قولىنى ئۇزارتىشى بىلەن تەڭلا، ئەسكەرنىڭ ئۇچىسىغا يېپىنچاقلىۋالغان جۇۋىسى يەرگە سىيرىلىپ چۈشۈپ كېتىپ، ئۇنىڭ ئىشتانسىز چاترىقىغا قىستۇرۇلغان مىلتىقى دېرىزە تەكچىسىدىكى قولچىرىغىنىڭ يورۇقىدا ئوچۇق كۆرۈنۈپ قالدى. بۇنىڭدىن ھودۇقۇپ كەتكەن ئەسكەر جۇۋىسىنى ئېلىش ئۈچۈن يەنە بىر قولىنى يەرگە ئۇزىتىپلا ئىختىيارسىز ۋايجانلاپ كەتتى ـ دە، ئۈچى يەرگە تىرىلىپ، پاينىكى ئۆز چاترىقىغا ئېسىلىپ قالغان مىلتىقىنى ھاپىلا ـ شاپىلا قولىغا ئېلىپ چىڭ تۇتۇۋالدى.

ئېھتىمال ئىزا تارتىپ دىجورنىخانىغا كىرىپ كەتمەكچى بولغان بولسا كېرەك، مېڭىشقا تەمشىلىپ بىر پۇتىنى شۇنداق يۆتكىشىگە، سىيرىلىپ تاپىنىغا چۈشۈپ قالغان ئىشتىنى پۇتىغا يۆگىشىپ قېلىپ دۈم يىقىلىپ چۈشتى ۋە تېخىمۇ قاتتىق ۋايجانلاپ ۋارقىراپ كەتتى. ئۇ ھەدەپ ئورنىدىن تۇرۇشقا ھەرىكەت قىلاتتى، لېكىن بىر قولى چاتىرقىدىكى مىلتىقتا، يەنەبىر قولى ئىشتىنىدا بولغىنى ئۈچۈنمىكىن، ھېچ قوپالمايتتى. شاۋكەت ئەپەندى ئۈخلاپ چۈشىدىمۇ كۆرمىگەن بۇ ئاجايىپ ئىشتىن ھاڭ ـ تاڭ قالغان ھالدا بىردەم قاراپ تۇرغاندىن كېيىن ئەسكەرنى يۆلەپ تۇرغۇزۇپ، دىجورنى ئۆيىگە ئېلىپ كىردى. ئاۋايلاپ ئاستا كارىۋاتقا يۆلەپ چىقىرىپ ياتقۇزۇپ، سىرتتا قالغان جۇۋىسىنى ئېلىپ كىرىپ ئۈستىگە يېپىپ قويدى. ئەسكەر لېۋىنى چاك چىشلىۋالغان بولۇپ، خۇددى قورسىقى چىدىغۇسىز مۇجۇپ ئاغرىۋاتقان كىشىدەك، ئالدىغا ئېڭىشىپ تۇگۈلۈپ قالغانىدى. پېشانىسى ۋە بۇرنىنىڭ ئۈچىغا مونچاق ـ مونچاق تەر تامچىلىرى تەپچىپ چىقىقان بولۇپ، ئاچچىق پۇرۇشتۇرۇلگەن چىرايىدىن قانداقتۇر بىر يېرىنىڭ راستىنلا چىدىغۇسىز ئاغرىپ قاتتىق ئازابلاۋاتقانلىقى چىقىپ تۇراتتى. نېمە قىلىشنى بىلمەي گاڭگىراپ قالغان شاۋكەت ئەپەندى: «مەن دوختۇر چاقىراي» دەپ سىرتقا مېڭىشقا تەمشىلۋىدى، ھودۇقۇپ كەتكەن بىچارە ئەسكەرنىڭ كۆزلىرى چانىقىدىن چاچراپ چىقىۋەدەك بولۇپ: «ۋاي، ياق ! ھەرگىز چاقىرماڭ ! »دەپ ئورنىدىن يۇگۇرۇپ قويۇپ كەتكۈدەك بولدى. تېخىمۇ گاڭگىراپ قالغان شاۋكەت ئەپەندى نېمە قىلارىنى بىلمەي يەنە تۇرۇپ قالدى. بىر ھازادىن كېيىن چاي قۇيۇپ بېرەي دەپ شىرە ئۈستىدىكى چايدانىنى قولىغا ئالدى. نېمە ئۈچۈنكىن، چايداننىڭ ئاغزى ئوچۇق قويۇلغان بولۇپ، يېرىملاشقان چايدىن ھور كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى. چايداننىڭ يېنىغا مىلتىقنىڭ ئېلىۋېتىلگەن زاتورى قويۇپ قويۇلغانىدى. شاۋكەت ئەپەندى كۈرۈشكىدىكى مۇزلاپ قالغان

ئازغىنا قالدۇق چاينى تۆكۈۋېتىپ يېڭىلاپ چاي قۇيدى. چاي قۇيۇۋېتىپ ئۆزىچە ئويلاپ قالدى: «بۇ نېمە ئىش؟ نېمە ئۈچۈن مىلتىقىنىڭ زاتورى ئېلىۋېتىلدى؟ نېمە ئۈچۈن زاتورى ئېلىۋېتىلگەن مىلتىقنى ئۇ چاتىرىغا قىستۇرۇۋالدى؟ نېمىشقا ئۇنىڭ ئىشتىنى تاپىنىغا چۈشۈپ قالدى؟ دوختۇر چاقىرىشنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ نېمىشقا شۇنچىلا قورقۇپ كېتىدۇ؟... بۇنىڭدىن قارىغاندا جەزمەنكى، ئۇ دوختۇرغا كۆرسىتىشتىن ئۈيۈلىدىغان بىرەر بولمىغۇر ئىشنى قىلىپ سالغان. بۇ بولمىغۇر ئىش نېمە بولۇشى مۇمكىن؟... بىرنەچچە يىلغىچە ئايال دىدارى كۆرمەي، قاتتىق ھەربىي تۈزۈم ئاستىدا ياشاپ كەلگەن بىر ياش يىگىتنىڭ مۇنداق كېچىدىكى (بولمىغۇر ئىشى) ئۆزىنىڭ شەھۋانىي نەپسىنى قانداۋرۇشتىن باشقا يەنە نېمە بولۇشى مۇمكىن؟ !...»

شاۋكەت ئەپەندىنىڭ بىرده چايدان يېنىدىكى مىلتىق زاتورىغا، بىرده زاتورسىز مىلتىقنى قۇچاقلاپ تۇگۇلۇپ ياتقان ئۆزىگە قاراپ ئويلىنىپ تۇرۇپ قالغانلىقىنى، كېيىن گويا ھەممىنى بىلىپ بولغاندەك كۈلۈمسىرەۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئەسكەر بىردىن يالۋۇرۇشقا باشلىدى:

— ئۆتۈنۈپ قالاي، ئەپەندىم. ھېچقانداق بىر ئىنسانغا تىنىپ سالمىسىڭىز... ناھەق ئېتىۋېتىدۇ... يۇز ھەتتا مىڭ قىزغا باسقۇنچىلىق قىلغاندىنمۇ، بۇنى يامان ئالىدۇ... سىزنىڭمۇ ياش ۋاقتىلىرىڭىز بولغان بولغىيدى، ئەپەندىم... سىز چۈشىنىسىز، مەن سىزدىن ئۆتۈنۈپ قالاي، ئۇ دۇنيا ـ بۇ دۇنيا خىزمىتىڭىزنى قىلاي... مېنى بىر قۇتقۇزۇپ قالسىڭىز...

شاۋكەت ئەپەندىنىڭ پەرىزى توغرا بولۇپ چىقتى. نەچچە يىللاپ ئايال دىدارى كۆرۈپ باقمىغان ياش ئەسكەر، كېچىدىكى كۈچلۈك فىزىئولوگىيىلىك تەبىئىي ھەۋەسنى باسالماي، دىجورنىلىكتىكى يالغۇزلۇقتا مىلتىقىنىڭ زاتورىنى ئېلىۋېتىپ ئاۋۋال قاينىاق سۇ قۇيغان، چايدانىنىڭ ئاغزى ئەنە شۇ چاغدا ئۇنتۇلۇپ قېلىنغان، زاتور ئېلىۋېتىلگەن بوشلۇق قاينىاق سۇ

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

بىلەن ئىسسىغاندىن كېيىن، شۇ يەردە شەھۋانىي نەپسىنى قاندۇرماقچى بولغان. لېكىن، دەل شۇ ئىش بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان چاغدا شاۋكەت ئەپەندىنى ئېلىپ كەلگەن ئەسكەر چاقىرىپ قالغان. بۇنىڭدىن ھودۇقۇپ كەتكەن دىجورنى ئەسكەر بارا - بارا چوڭىيىپ، ئېلىۋېتىلگەن زاتور ئورنىغا قاپلىشىپ قالغان ئەزاسىنى چىقىرالماي، نائىلاج مىلتىقىنى جۇۋىغا يۆگەپ سىرتقا چىقىشقا مەجبۇر بولغان...

شاۋكەت ئەپەندى كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا نادىرغا قارىدى. نادىر يەنىلا ئۇخلىمىغان بولۇپ، ئوچۇق تۇرغان كۆزلىرىنى شاۋكەت ئەپەندىدىن ئۇزمەي ياتاتتى. شاۋكەت ئەپەندى بۇ گەپلەرنى ھازىرچە يەنىلا دېمەسلىك قارارىغا كەلدى، لېكىن نادىرغا بولسا:

— بۇ خېلى ئۇزۇن گەپ، تەپسىلىي دەپ كەلسەم پات تۈگىمەيدۇ. مەن سىزگە ئەتە ئايرىم سۆزلەپ بېرەي، — دەپ قويدى.

نادىر شاۋكەت ئەپەندىنى چىن دىلىدىن ھۆرمەتلىگىنى ئۈچۈن، «ماقۇل» دەپ رازىمەنلىكىنى بىلدۈرۈپ ئوڭدىسىغا ئۆرۈلۈپ ياتتى. ھايال ئۆتمەيلا شاۋكەت ئەپەندىمۇ بىر تاتلىق ئۇيقۇغا كەتتى، لېكىن نادىرنىڭ كۆزىگە يەنىلا ئۇيقۇ كەلمەيتتى. بايا كۆرگەن ئۇنتۇلغۇسىز چۈشىدىكى ئاجايىپ كۆرۈنۈشلەر ھېلىمۇ ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن بىر - بىرلەپ ئۆتمەكتە ئىدى. ئۇ ئاشۇ ھەربىر ئاجايىپ كۆرۈنۈشنى ئۆزىچە تەھلىل قىلىپ تەبىرىنى تاپماقچى بولاتتى. «بىر چاغلاردا رەھمەتلىك راخمان موللام ‹تەبىرنامە› دېگەن بىر كىتابتىن، چۈشىدە نار تۆگە كۆرسە خوپ ئەمەس...ئۇچۇپ چۈش كۆرسە، بىرى گۇناھتىن پاك بولۇر، بىرى يىراق بىر يەرگە سەپەر قىلغاي....دېگەندەك گەپلەرنى ئوقۇپ بېرەتتى. مېنىڭ قۇملۇقتا تۆگە مىنىپ چۈش كۆرۈشۈم نېمىنىڭ بېشارىتىدۇ؟ بۇ بېشىمغا يەنە قانداق كۈنلەر كېلىدىغاندۇ؟ ئاتام بولسا ئۆلۈپ كەتتى، ئۇنى ئاز دەپ مېنى تۇرمىگە تاشلاشتى. بىچارە ئانامنىڭ نېمە كۈنلەرنى

كۆرۈۋاتقانلىقىنى ئۇقمايمەن. چۈشىدە تۆگە كۆرسە ھەرقانچە خوپ بولمىسىمۇ، ئەمدى بۇنىڭدىن ئارتۇق بولىۋەرمەس !؟ ئادالەتنىڭ ئاپئاق كىيىم بىلەن كۆلدە يۈرۈشى ۋە كېيىن ئاق قۇغا ئايلىنىپ ئۇچۇپ كېتىشى چوقۇم ياخشىلىقتىن دېرەك بەرسە كېرەك، ئادالەتنىڭ جەزمەن ھايات ئىكەنلىكىنىڭ ۋە يىراق بىر يەرگە كەتكەنلىكىنىڭ بېشارىتى بولسا كېرەك. ئۇنداقتا ئادالەت نەگە كەتكەندۇ ؟ ! چۈشۈمدىغۇ ئادالەت ئاق قۇغا ئايلىنىپ ئۇچۇپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇچ تەرىپى بۇلۇتلارغا تاقاشقان ھەيۋەتلىك ئېگىز تاغلار بىلەن، بىر تەرىپى ياپيېشىل گۈل ـ گىياھلارغا تولغان گۈزەل يايلاق بىلەن تۇتاشقان، قۇياش نۇرىدا كۆك ياقۇتتەك جىلۋىلىنىپ تۇرغان، سۈپسۈزۈك سۇيى تىنىمسىز دولقۇنلاۋاتقان ئاجايىپ بىر پايانسىز كۆلگە كېلىپ چۈشكەنىدى. شەك ـ شۈبھىسىزكى، بۇ كۆل گۈزەل تەلكە ئېتىكىدىكى سايرام كۆلى، دوستۇم ئابدۇللامۇ ئادالەت ھەرقاچان سېنى پاناھ تارتىپ غۇلجا تەرەپكە كەتتىمىكىن دەيمەن، دەۋاتاتتى. ئۇ چاغلاردا مەن تېخى ئەسكەرلىكتىن بوشىمىغان، غۇلجىدا تۇرۇۋاتقان ۋاقىتلىرىم بولغاچقا، ئانىسى، ئاكىسى ئارقا ـ ئارقىدىن قازا قىلىپ بىر ئۆيدە يالغۇزلا قالغان، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئوسمان دېگەن غالچىنىڭ سېسىق گەپلىرىگە چىداپ تۇرالمىغان بىچارە ئادالەت راستتىنلا مېنى پاناھ تارتىپ غۇلجا تەرەپلەرگە كەتكەنمىدۇ يا؟ ئۇنىڭ بۇ دۇنيادا مەندىن باشقا ھېچنەرسىسى قالمىغانىدى. مەن ئۇنى ئىزدىشىم، ھاياتتا ئىنسانغا بىرلا قېتىم نېسىپ بولىدىغان، ئانا سۈتىدەك پاك تۇنجى مۇھەببەتنىڭ ھەقىقى ـ ھۆرمىتى ئۇچۇن بولسىمۇ ئۇنى ئىزدەپ تېپىشىم كېرەك ئىدى. ھېچبولمىغاندا بىر يۈرت ـ بىر مەھەللىلىك بولغىنىمىزنىڭ يۈز خاتىرى ئۇچۇن، ئادەمگەرچىلىك بۇرچۇم ئۇچۇن بولسىمۇ، بېشىغا ئېغىر كۇنلەر كەلگەن بىچارە ھەمايىسىز قىزنىڭ ئىز ـ دېرىكىنى قىلىشىم كېرەك ئىدىغۇ ! ؟ مەن ھەربىيلىكتىن قايتقان دەسلەپكى كۇنلەردە نېمىشقا ئۇنىڭ ئىز ـ دېرىكىنى

قىلمىدىم؟ گۈڭشې كادىرى بولۇش شۇنچىلا يوغان ئىشمىدى!؟...توغرا، ئۇ چاغلاردا ئادالەتنىڭ كېچە - كۈندۈز ئېسىمدىن چىقمىغىنىنغۇ ئېتىراپ قىلىمەن، ئەمما ئۇ قۇرۇق ئېتىراپ قىلىشنىڭ ئادالەتكە نېمە كېرىكى ؟ !...ئىسىت، ئىسىت، بۇ دۇنيادا سەندىن باشقا كۆڭلى سۇ ئىچكۈدەك ھېچنېمىسى بولمىغان بىر قىزنىڭ بېشىغا شۇنچە كۈنلەر كەلسە، ئۇ قىز جېنىدا سېنى ئىزدەپ چىقىپ كەتكەن تۇرسا، سەن ئۇنىڭ ئەكسىچە غەم تارتماي يېتىۋەرسەڭ، بۇمۇ سېنىڭ ئوغۇل بالىلىقىڭ بولامدۇ ؟ ! ... ياق ! ...ھەربىي سەپتىن قايتىپ كېلىپ گۈڭشې كادىرى بولغىنىم بىلەن، ھەتتا ئاتا - ئانام بىلەنمۇ ھەپتىلەپ -ھەپتىلەپ كۆرۈشۈلمەي يۈردۇمغۇ؟ كېيىن ئۆلمەكنىڭ ئۇستىگە تەپمەك بولۇپ، بۇ زىندانغا تاشلاندىم. ئەمدى توققۇز يىلنىڭ توشۇشىنى كۈتۈپ يېتىۋېرىمەنمۇ ؟ ! ئاڭغىچە ئادالەت ساقلاپ تۇرامدۇ ؟ ! ياق، بۇ بولمىغان گەپ ! تۆمۈرنى قىزىقىدا سوقۇش كېرەك، بولمىسا توققۇز يىلدىن كېيىن ئەمەس، بىر - ئىككى يىلدىن كېيىنمۇ ئادالەتنى ئىزدەپ تېپىش تەس. ئەمىسە قانداق قىلغۇلۇق ؟ ! شاۋكەت ئەپەندىگە مەسلىھەت سالسام نېمە دەر؟ بولدى. ئۇ ئادەمنىڭ دەردىمۇ يېتىپ ئاشىدۇ. مەنمۇ ئارتۇقچە بېشىمنى قاتۇرماي، ئۇنداقتا زادى قانداق قىلسام بولار ؟ ! ...»

توساتتىن نادىرنىڭ يادىغا ئىلگىرى مۇشۇ كامېردىن، يەنە كېلىپ دەل شاۋكەت ئەپەندىنىڭ يېنىدىكى ئۆزى يېتىۋاتقان مۇشۇ ئورۇندىن بىر مەھبۇسنىڭ قاچقانلىقى كېلىپ قالدى - دە: «ناۋادا مەنمۇ قېچىپ كەتسەمچۇ؟ !» دېگەن بىر پىكىر كاللىسىغا كىرىۋالدى. ئاشۇ پىكىرنىڭ تۇغۇلۇشى بىلەن تەڭ ئۇنىڭ ۋۇجۇدى ئىختىيارسىز تىترەپ كەتكەندەك بولدى. قورقۇنچتىن خالىي بولغان ئاشۇ تىترەككە، ھەم قارامىلىق بىلەن ئارىلىشىپ كەتكەن بىرخىل ھاياجان، ھەم تەشنالىق ئىلكىدىكى بىر شېرىن ئۇمىد يوشۇرۇنغانىدى.

20

ئىلگىرى ئۇششاق بالىلارنى كۆرسە ئانچە ـ مۇنچە ئارىلىشىپ بىللە ئويناپدىغان شوخ تاھىر مانا ئەمدى ھېچنېمىگە ئۇنىمايدىغان، زىۋىدىخان ئاچا بىرنى چامدىسا بىرنى چامداپ، ئۇنىڭدىن بىر قەدەممۇ ئايرىلمايدىغان بولۇپ قالغانىدى. ئادەمنىڭ ئوچۇق قالغان يەرلىرىنىڭ تېرىسىنى ئاۋۋال كۆيدۈرۈپ، خۇددى ئانار سۈيى تۆكۈلۈپ كەتكەندەك قىزارتىۋېتىدىغان، كېيىن ئاشۇ يەرنىڭ تېرىسىنى بەئەينى قاسىراق تاشلىغان يىلاننىڭ تېرىسىدەك چۈشۈرۈۋېتىدىغان يازنىڭ ئادەم چىدىغۇسىز پىژغىرىم ئىسسىقلىرىدا، ئالىقانچىلىك يەرگە سايە چۈشۈرىدىغان بىر تۇپ دەرەخمۇ بولمىغان ئېتىزلىقلاردا ئورما ئورۇۋاتقان چاغلاردىمۇ، تاھىر يەنىلا زىۋىدىخان ئاچىنىڭ قۇيرۇقىدا ئىدى. بىچارە زىۋىدىخان ئاچا، بالامغا ئىسسىق ئۆتۈپ كەتمىسۇن دەپ، ئۇنجىلەرنى باغلاپ ئۇستى ـ ئۈستىگە دۆۋىلەپ ئاتايىن سايە راسلايتتى، لېكىن زىۋىدىخان ئاچا يالۇڭۇرۇپ ھېرىپ كەتسىمۇ تاھىر ئۇ يەردە زادىلا ئولتۇرغىلى ئۇنىمايتتى. ئامالسىز قالغان زىۋىدىخان ئاچا كونىراپ بۇرجەكلىرى يىرتىلىپ كەتكەن قولياغلىقىنى پات ـ پات سوغۇق سۇغا چىلاپ ھۆل قىلىپ، تاھىرنىڭ بېشىغا ئارتىپ قويياتتى. ھەرقېتىم مەجلىس ئېچىلغاندا ياكى ئاشخانىدا نۆۋەت ساقلاپ ئولتۇرغاندا گويا بىرى كېلىپ تارتىۋالمىغاندەك تاھىرنى قۇچىقىغا ئېلىپ، باغرىغا چىڭ بېسىپ ئولتۇراتتى. كۆزلىرىدىن تۆكۈلگەن مونچاق ـ مونچاق ئىسسىق ياشلار تاھىرنىڭ قۇلاق ۋە گەدەنلىرىگە ئېقىپ چۈشكەن چاغلاردا، گۆدەك تاھىر ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ، ھەيرانلىق ئىلكىدىكى سەبىي كۆزلىرىنى ئانىسىغا تىكىپ:

ــ ئانا، نېمە بويدۇڭ؟ ــ دەپ سورايتتى. زىۋىدىخان ئاچا:

ــ ھېچنېمە بولمىدىم، بالام، ــ دەپ تاھىرنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ قويياتتى، لېكىن تاھىر شۇنىڭ بىلەنلا سوئالىنى

توختاتمايتتى.

ــ ئەمشە نېمىشقا ژىغلايسەن؟

گۈناھسىز بىچارە گۆدەكنىڭ قارىدەك ئاق سەبىي قەلبىگە دەرد ـ ئەلەم داغلىرىنى چۈشۈرمەسلىك ئۈچۈن زۇندىخان ئاچا چىرايىغا مەجبۇرىي كۈلكە يۈگۈرتۈپ:

ــ ھېچنېمىگە يىغلىمىدىم، بالام، كۆزۈمگە كۈمۈتا كىرىپ كېتىپ ياش چىقىرىۋەتتى شۇ، ــ دەپ قويياتتى.

بۇ گەپكە ئىشەنگەن گۆدەك تاھىر: «مەن كۆزۈڭنى پۈدەپ قويىمەن» دەپ تۇرۇۋالاتتى ۋە پۈدەپ قويمىغۇچە ئۇنمايتتى. گۆدەك تاھىر پەرزەنتىنىڭ ئانىغا بولغان ئاشۇ تەبىئىي ھېسداشلىقى ئارقىلىق، بىچارە زۇندىخان ئاچىنىڭ مىسكىن قەلبىدىكى دەرد ـ ئەلەم يارىسىنى تېخىمۇ كېڭەيتىۋېتىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى. مۇنداق چاغلاردا، ئېغىر ـ بېسىق، چوڭ سۈپەت ۋە ئەقىللىق ئوغلى نادىر، ناھەقچىلىككە زادىلا چىداپ تۇرالمايدىغان، زەردىسى يامان رەھىمەتلىك ئىسلام ئاكا ئۇنىڭ يادىغا كېلىۋالاتتى ـ دە، «ئۇلار يېنىمدا بولغان بولسا مۇشۇ ھالغا قالارمىدىم ؟ ! ...» دەپ ھەسرەتلىنىپ، ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي ئۇنسىز بۇقۇلداپ يىغلاپ كېتەتتى. تاھىرنىڭ سوئاللىرىغا جاۋابمۇ بەرمەستىن، ئۇنى باغرىغا تېخىمۇ چىڭ باساتتى، چۈنكى ئارقا ـ ئارقىدىن كەلگەن بۇ ئېغىر دەرد ـ ئەلەم زۇندىخان ئاچىنى ئاللىقاچان تۇگەشتۇرۇۋەتكەن، ئۇنى تۇتۇپ تۇرغىنى پەقەتلا مۇشۇ تاھىر ئىدى. ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا، روھىدا قانداقتۇر بىر غايىب كۈچ ئۇنى ياشاشقا ئۈندەيتتى. «سەن بولمىساڭ، ئامراق ئوغلۇڭ تاھىر قانداق قىلىدۇ؟ ! چىدىغىن ! ئۆز باغرىڭنى يېرىپ چىققان ئاشۇ يۈرەك پارەڭ ئادەم قاتارىغا قوشۇلغۇچە ياشىغىن !...» دەپ خىتاب قىلاتتى.

شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە، «ئاقكۆلدە يەسلى قۇرۇلىدىكەن، ئۇششاق بالىلارنىڭ ھەممىسىنى يەسلىگە يىغىۋالىدىكەن...» دېگەن بىر گەپ تارالدى. راست دېگەندەكلا بىر نەچچە كۈن ئۆتەر ـ

ئۆتمەي نامەت زىۋىدىخان ئاچىغا تاھىرنى يەسلىگە ئاپىرىپ بېرىش ھەققىدە «ئۇقتۇرۇش» قىلدى. زىۋىدىخان ئاچا تاھىرنىڭ ئۆزىدىن زادىلا ئايرىلغىلى ئۇنمايدىغانلىقىنى، بۇ بىر بالىنى ئۆزى بېقىپ كېتىدىغانلىقىنى ئېيتىپ، يەسلىگە بارمىسا دەپ قانچە يالۋۇرۇپ باققان بولسىمۇ، لېكىن نامەت ئەمگەككە تەسىر يەتكۈزمەسلىك ئۈچۈن ھەممە بالىنىڭ يەسلىگە يىغىلىدىغانلىقىنى، ئەگەر ئاتا ـ ئانىلار ياخشىلىقچە ئاپىرىپ بەرمىسە، تەشكىل تەرىپىدىن مەجبۇرىي يىغىۋېلىنىدىغانلىقىنى ئېيتىپ زادىلا ئۇنىمىدى. زىۋىدىخان ئاچا تاھىرنى سىناپ باقماقچى بولۇپ: «بالام، يەسلىگە ئاپىرىپ بېرەيمۇ؟» دەپ سوراپ بېقىۋىدى، تاھىر: «ياق، بارمايمەن، يەشىگە بامايمەن؟» دەپ، گويا ھازىرلا بىرى كېلىپ ئېلىپ كېتىدىغاندەك زىۋىدىخان ئاچىغا تېخىمۇ مەھكەم چاپلىشىۋالدى.

ــ بارمىساڭ ئېشىڭنى بەرمەيمىز ! سېنىڭ ئاش ـ نېنىڭ ئەمدى يەسلىدە، ــ دەپ گۆلەيدى نامەت تاھىرغا.

ــ بەمىشەڭ مەيىي، سەن بەمىشەڭ ئانام ئېشىنى بېيىپ باقمدۇ.

ــ سەن يەسلىگە بارمىساڭ، ئاناڭغىمۇ ئاش بەرمەيمىز !

نامەتنىڭ كانىيى يىرتىلغۇدەك ۋارقىرىغىنىنى كۆرۈپ، گۆدەك تاھىر سەل قورقتىمۇ ياكى ئانامغىمۇ ئاش بەرمىسە نېمە يەرمىز دەپ ئويلاپ قالدىمۇ، ئەمدى جىم بولۇپ قالدى. ئاردىدا يەنە ئويلىمىغان بىرەر كۆڭۈلسىزلىكنىڭ چىقىپ قېلىشىدىن ئەنسىرىگەن زىۋىدىخان ئاچا، نامەتكە:

ــ ماقۇل، ئۆكام، مەن ئاپىرىپ بېرەي، ــ دەپ قويۇپ كېتىپ قالدى.

لېكىن، تاھىرنى يەسلىگە ئاپىرىپ بېرىش زىۋىدىخان ئاچا ئۈچۈن يۈرىكىنى سۇغۇرۇپ ئاپىرىپ بەرگەندەكلا بىر ئىش ئىدى. رەھىمسىز تەقدىر، ئوسمان ۋە نامەتكە ئوخشاش نامەرد، ئىنسابسىزلار ئۇنى «يېرىم خۇداسى»دىن ئايرىدى؛ (زىۋىدىخان

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ئاچا «ئايال كىشى ئۇچۇن ئەر يېرىم خۇدا» دەپ تونۇيتتى) جانجىگىرى بولغان نادىرنى ئاپىرىپ تۇرمىگە تاشلىدى؛ مانا ئەمدى يۇرەك ـ باغرى تاھىرنى يەسلىگە دەپ ئېلىپ كەتسە، ئۇ يۇرەكسىز قانداق ياشايدۇ؟ ئۆز يۇرىكىدىن ئايرىلغان قۇرۇق تەن قانداق ھايات كەچۈرىدۇ؟

زۇلىدىخان ئاچا «ماقۇلغا جاۋاب يوق» دېگەن ماقال بويىچە «ماقۇل، مانا ھازىر... » دەپ يۇرۇپ ئىككى كۈننى ئۆتكۈزدى. ئۇچىنچى كۈنى ئۇنىڭ يېنىغا ئوسمان ئۆزى كەلدى. ئۇنىڭ مۇز يېغىپ تۇرغان سوغۇق تەلەتىگە قارىغىلى بولمايتتى.

ــ ھە، زۇلىدىخاچا، ئەمدى نېمە دېيىشىمىز؟! بالىڭىزنى يەپ كېتىدىغاندەك...

ئوسمانىڭ «يەپ كېتىدىغاندەك» دېگەن سۆزىنى ئاڭلاپ زۇلىدىخان ئاچىنىڭ كۆڭلىگە گەپلەر قاتار تىزىلىپ كەتتى: «ئىسلامبەگ ئاكىڭىزنىمۇ يەپ كەتتىڭىز. نادىر بالامنى ئۆزىڭىز يېيەلمەي، تۇرمىدىكى پىت ـ چۈسلارنىڭ يېيىشى ئۈچۈن تاشلاپ بەردىڭىز. ناسىرنىڭمۇ بىر قولىنى يەپ ناكا قىلدىڭىز. ئەمدى مۇشۇ بىر بالامنىمۇ يېنىمدا تۇرغۇزمامسىز؟ ...» دېگۈسى كەلدى، لېكىن ئوسمانغا رەھمەتلىك ئىسلامبەگ ئاكا، ئوغلى نادىرلارمۇ تەڭ كېلەلمىگەن يەردە، شۇ ئاجىز بىچارە تۇل خوتۇن قانداق تەڭ كېلەلىسۇن ؟ شۇڭا ئۇ ئوسمانىنىڭ نېمىدەپ توختىغانلىقىنى بايىقى ئويلار بىلەن بىلەلمىگەن بولسىمۇ: «ماقۇل، ئۇكام، مەن ئاپىرىپ بېرەي...» دېيىشكە مەجبۇر بولدى. ئوسمان بوغالتىر ئوبۇلاخۇنىنى چاقىرىپ، زۇلىدىخان ئاچا بىلەن يەسلىگە بىللە بېرىشنى بۇيرۇپ ماڭدۇرۇۋەتكەندىن كېيىن، ئاندىن ئۆز يولىغا راۋان بولدى.

ــ يەسلى ــ ئەينى يىللاردا پومپىشچىكلاردىن مۇسادىرە قىلىۋېلىنغان ئىككى ئېغىز قۇپقۇرۇق ئۆيدىنلا ئىبارەت بولۇپ، بۇ يەرگە يىغىلغان بالىلار خۇددى ئۇزۇندىن بۇيان ئاتا ـ ئانىسىز قېلىپ، ئاچ ـ يالىڭاچلىقنىڭ دەردىنى بولۇشىغا تارتقان بىچارە

يېتىملەرنى يىغىپ كېلىپ سولاپ قويغانغىلا ئوخشايتتى. كىچىكلىرى ئۈچ - تۆت ياش، چوڭلىرى سەككىز - ئون ياش چىقىدىغان بۇ بالىلارنىڭ باش - كۆزى قاسماقلىشىپ كەتكەن؛ بىرلىرىنىڭ خۇددى كېپەك يەملەپ قويغاندەك ئاق قوماق ئۆرلەپ تۇرغان بېشىغا چۈننىلەر قونۇپ گىژىلدىشىپ يۈرسە، بىرلىرىنىڭ جۇل - جۇل بولۇپ كەتكەن يىرتىق ئىشتان - كۆڭلەكلىدىن قورايدەك ئورۇق بەدەنلىرى ئوچۇق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بىرلىرى زەي ئۆرلەپ كەتكەن تاملارنىڭ بۇلۇڭلىرىدا كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ تۈگۈلۈپ ئولتۇرسا، يەنە بىرلىرى پوتلىسىنى ساڭگىلىتىپ يىغلاپ يۈرەتتى. لېكىن، بۇلارنى نېمە بولدۇڭ دەيدىغان بىر ئادەم يوق ئىدى. بۇلارغا قاراپ زىۋىدىخان ئاچىنى يىغا تۇتتى. «ئىسسىت - ئىسسىت ! بۇ بېچارە بالىلارنى ئانىلىرى ئون ئاي قورساق كۆتۈرۈپ، ئاچچىق تولغاق يەپ، مۇشۇنداق كۈن كۆرۈشكە تۇغقان بولغىيمىدى؟ ھەممە دەرد - ئەلەم، ھەممە خاپىلىق بىز بىلەنلا تۈگەپ كەتسە بولماسمىدى ؟ بۇ بېچارە گۈناھسىز گۆدەكلەردە نېمە گۇناھ ؟ !...»

ـــ بالىكىزنى خەتلىتىپ چىقىڭ، بىز كەتمىسەك ھېلى ئوسمان مۇدىرنى خاپا قىلىپ قويىمىز.

زىۋىدىخان ئاچا بالىلاردىن كۆزىنى ئۈزۈپ، ئاۋۇال ئوبۇلاخۇنغا، ئاندىن ئۆز يېنىدا تۇرغان تاھىرغا قارىدى ۋە سەل ئېگىشىپ تۇرۇپ سورىدى:

ـــ بالام، مەن كېتەي، سىز مەشھەدە قالامسىز؟

زىۋىدىخان ئاچا تاھىردىن گەپ سوراۋاتقاندا، ئىچكەركى ئۆيدىن بىر چوكان چىققانىدى. تاھىر جاۋاب بېرىپ بولغۇچە ئۇ قولىدىكى توپنى بىر بالىغا بېرىپ:

ـــ ئاۋۇ يېڭى كەلگەن ئادىشكىلار بىلەن ئوينىغىلار، ـــ دېدى.

تاھىر ئالابالداق سىرلانغان چىرايلىق رېزىنكە توپنى كۆرۈپ سەل قىزىققاندەك قىلدى. ئۆمرىدە ئۇنىڭ توپنى تېخى تۇنجى قېتىم كۆرۈشى ئىدى. ھېلىقى بالا كېلىپ:

— ماڭە توپ ئويناپمىز، — دەپ توپنى تاھىرنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ قويۇۋىدى، تاھىر ھەممىنى ئۇنتۇپ بالىلارنىڭ ئارىسىغا كىرىپ كەتتى. زۇلپىخان ئاچا: «بالا بۇ يەردە قېلىشقا چوقۇم يىغلاپ ئۇنىمايدۇ» دەپ ئويلىغانىدى، لېكىن كۈتۈلمىگەندە بىر توپنى تۇتقۇزۇپ قويسا ھەممىنى ئۇنتۇپ بالىلارنىڭ ئارىسىغا كىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ كۆڭلى تېخىمۇ بۇزۇلدى. تاھىرنىڭ بۇ يەردە قېلىشنى خالىشىغا ھەرگىز ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى. تېخىمۇ تۇغرىسى — ئۆز يۈرەك - باغرىنى بۇ يەردە قويۇپ كېتىش ئۇنىڭ قولىدىن كەلمەيتتى. ھېلىقى يەسلى باشقۇرغۇچى چوكانىڭ سوئاللىرىغا زورمۇزور جاۋاب بېرىپ، تاھىرنىڭ ئىسمىنى خەتلەتتى. ئەمدى ئوبۇلاخۇن ئۇنى كېتىشكە ئالدىراتقىلى تۇردى، لېكىن زۇلپىخان ئاچىنىڭ ياش بىلەن نەملەنگەن كۆزلىرى تېخىچە تاھىردا ئىدى، ئۇ ئاخىر چىداپ تۇرالماي ئوغلىنىڭ يېنىغا باردى، قولىدىن تۇتۇپ، يۇزىنى يۇزىگە يېقىپ تۇرۇپ سورىدى:

— بالام، مەن بىلەن كېتەمسىز، مەشەدە قالامسىز؟

توپنى كۆرۈپ بىرنەچچە مىنۇتقا ھەممىنى ئۇنتۇغان تاھىر پەرۋاسىزلىق بىلەن جاۋاب بەردى:

— قالىمەن.

زۇلپىخان ئاچىنىڭ كۆزىدىن چىققان ئىككى تامچە ياش مەڭزىنى بويلاپ پەسكە سىرغىپ چۈشتى. ئانىسىنىڭ سوئالىغا جاۋاب بېرىپ بولۇپلا، يەنە توپ ئويناش ئۈچۈن بالىلارنىڭ يېنىغا كەتكەن تاھىر بۇنى كۆرمىدى.

زۇلپىخان ئاچا ئاستا ئورنىدىن تۇردى. ئەمدى ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن تۆكۈلۈۋاتقان ياش خۇددى دېرىزە ئەينىكىدىن پەسكە سىرغىپ چۈشۈۋاتقان يامغۇر تامچىسىدەك ئارقا - ئارقىدىن قۇيۇلاتتى. ئۇ ئوبۇلاخۇننىڭ ئالدىرىتىشى بىلەن بىر بېسىپ - ئىككى بېسىپ يەسلى ئىشىكىدىن چىقتى. ئۇنىڭغا گويا تاھىر ھازىرلا: «ئانا، توختا، مەنمۇ سەن بىلەن كېتىمەن!» دەپ

يۇگۇرۇپ چىقىدىغانىدەكلا تۇيۇلاتتى، شۇڭا ھەرقەدەمدە بىر ئارقىسىغا قارايتتى. ئۇ ئەللىك - ئاتمىش قەدەمچە مېڭىپ ئارقىسىغا ياندى، تاھىرنىڭ ئاش ئىچىدىغان چىرايلىق ئايىقى بىلەن يۈملاققىنە مىس قوشۇقىنى ئۇنتۇپ قالغانىدى، ئاپىرىپ تاھىرنىڭ قولىغا تۇتقۇزدى. «خۇدايىمغا ئامانەت، بالام !...» دەپ پىشانىسىگە سۆيۈپ قويۇپ كەينىگە ياندى.

شۇ كۈنى كەچكىچە زىۋىدىخان ئاچچىنىڭ كۆزىدىن ياش قۇرۇمىدى. باشقا كۈنلەردە كەچلىك دولقۇندىن تاراپ ئۆيگە كىلىپ بولغۇچە ئۇيقۇسى كېلىپ يولدا نەچچە يەردە مۇدۇرۇپ كېتەتتى، لېكىن ئاشۇ كېچىسى تاڭنى كىرپىك قاقماي ئاتقۇزدى. ھەر خىل ئويلار كاللىسىغا كىرىۋېلىپ قىينايتتى: «بىچارە بالام، ئاچ قالغانمىدۇ؟ ھازىر قورسىقى ئېچىپ ئويغىنىپ كېتىپ بىر بۇلۇڭدا يىغلاپ ئولتۇرامدىغاندۇ؟ ئەمدى مەن ئۇ بىچارە يېتىم قوزامنى قاچانغىچە كۆرمەسمەن؟ نادىر بالامنى كۆرمىگىنىمگىمۇ ساق يېرىم يىل بوپتۇ. بىچارە بالام قانداقراق تۇرغاندۇ؟ بېرىپ كۆرۈپ كېلەي دەپ رۇخسەت سورىمىغان باشلىقمۇ قالمىدى. ئوسماندىن قورقۇپ ھېچقايسىسى رۇخسەت بەرگىلى ئۇنىمىدى. «ئېگىلگەن باشنى قىلىچ كەسمەپتۇ» دەپتىكەن، ئوسمانىڭ يېنىغا بېرىپ ئىككى ئېغىز چىرايلىق گەپ قىلىپ باقسام ئۇناپ قالارمۇ يە؟ ياق، ئۇ بەكگى ھەرقاچان ئۇنمايدۇ. باشقا ئادەم بولسىمۇ بىر نۆرى ئىدى. نادىرنى يوقلاپ كېلىشىمگە ئۆلسىمۇ رۇخسەت بەرمەيدۇ، نادىر بالامنىڭ ھەممە ئەزالار بار يەردە ئۆزىنىڭ تازا ئەدىپىنى بەرگەنلىكىنى ھەرگىزمۇ يادىدىن چىقارمايدۇ. يەنە كېلىپ نادىر بالامنىڭمۇ، ئاتىسىنىڭمۇ ھېلىقى «ئېگىلگەن باشنى قىلىچ كەسمەپتۇ» دېگەن سۆز بىلەن پەقەت خوشى يوق ئىدى. ئاغزىمغا كېلىپ قېلىپ دەپ سالسامۇ ئاتىسى بىرمۇنچە تىللايتتى. نادىر ئانام دەپ يۇز - خاتىر قىلىپ گەپ قىلمىغىنى بىلەن، يەر تېگىدىن مەنىلىك قاراپ قويىاتتى. بولدى، شۇ بەكگىنىڭ يېنىغا ھال ئوقۇپ بارغۇچە، بىر كېچىدە

قوپۇپ كېتىۋەرمەيمەنمۇ؟ ناھايىتى قولىدىن چوڭ ئىش كەلسە. ئوتتۇرىدا توختىتىپ قويۇپ تىللار، دۆشكەلەر، ئەزالارنىڭ ئارىسىدا ئوتتۇرىدا ئورنىدىن تۇرۇپ تىل - دەشنام ئاڭلىمىغان كىم قالدى؟ شۇنداق قىلاي، بىر كېچىدە چىقىپ كېتىپلا نادىر بالامنى يوقلاپ كېلەي...»

ئەتىگەنلىك دولقۇنغا چىلىنغان باش ئاۋازىنى ئاڭلاپ زىۋىدىخان ئاچا ئورنىدىن تۇردى. كۈندە مۇشۇنداق ۋاقىتتا تاھىرمۇ ئويغىنىپ ئۇنىڭ بىلەن تەڭ ئورنىدىن تۇراتتى، يەنە تاھىر يادىغا يەتتى. ئىشكنى قۇلۇپلاپ چىقىپ كېتىۋېتىپمۇ: «بىچارە بالام ئويغىنىپ كېتىپ مېنى توۋلاپ يىغلاۋاتامدىغاندۇ؟» دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى. ئەتىگەنلىك تاماق ۋاقتىدا يەسلىگە بېرىپ تاھىرنى كۆرۈپ كېلىشنى كۆڭلىگە پۈكتى. گويا ئۇنىڭ بۇ نىيىتىنى ئۇقۇپ قالغاندەك، ئوسمان ھېچكىمنى ئېتىز بېشىدىن مىدىرلاتمىدى. ئەزالار، ئاشپەز ئېلىپ كەلگەن تارىشىدەك قاتتىق ھەم يىرىك سېرىق قوناقنىڭ زاغرىسىنى ئۆستەڭنىڭ لاي سۈيىگە چىلاپ يەپ، يەنە ئىشقا چۈشتى.

زىۋىدىخان ئاچا قۇياشقا نەچچە قېتىم قاراپ، مىڭ تەستە چۈشلۈك تاماق ۋاقتىغا ئۇلاشتى. ئەتىگەن زاغرا بېرىلگىنى ئۈچۈن، ئەمدى ئەزالار «شاھى پەتتا» بىلەن بېقىلاتتى. يېقىنقى كۈنلەردىن بۇيان بۇ «شاھى پەتتا» تېخىمۇ سۈيۈق ئېتىلىدىغان بولغاچقا، ئەزالار ئۇنىڭغا لايىق يېڭى ئات قويۇپ، «كوكىرىماچ» دەپ ئاتايدىغان بولۇشقانىدى.

لەڭمەننىڭ سۈيىدىن قىلچە پەرقسىز بولغان بۇ كوكىرىماچنى ئېتىز بېشىغا ئاپارغۇدەك داس - چىلەك بولمىغاچقا، ئەزالارنى ئاشخانىغا ئەكېلىشكە توغرا كېلەتتى. ئەزالار ئاشخانىغا مېڭىشى بىلەن تەڭ، زىۋىدىخان ئاچا يەسلىگە قاراپ يۈگۈردى. يەسلىگە بېرىپ ئاۋۋال ئىشىك يوچۇقىدىن ماراپ باقتى. بالىلارنىڭ ئارىسىدا تاھىر كۆرۈنمەيتتى. «ھەرقاچان بىر بۇلۇڭدا بوينىنى قىسىپ يىغلاپ ئولتۇرغاندۇ» دەپ ھەممە

بۇلۇڭلارغا سەپسېلىپ چىقتى، تاھىر يەنىلا يوق ئىدى. ئالدىراپ ئىشىكنى ئېچىپ ئۆيگە كىردى ـ دە، ئالدىغا ئۇچرىغان بالىدىن سورىدى:

ـــ بالام، تاھىرنى كۆردۇڭمۇ؟ مېنىڭ بالام تاھىر قېنى؟

بالا يېڭى بىلەن بۇرنىنى سۈرتۈپ، «شۇ ژىغياپ...» دەۋاتاتتى، ئاڭغىچە ئىچكەركى ئۆيدىن يەسلى باشقۇرغۇچى چوكان چىقىپ جاۋاب بەردى:

ـــ ماۋۇ ئىچكەركى ئۆيدە ئۇخلاۋاتىدۇ. ئەتىگەن توغاي چۈچۈدا ئويغىنىپ كېتىپ «ئانا!» دەپ ۋارقىراپ بىر يىغلىغىلى تۇرۇپتى، ھېچقانداق قىلىپ پەس قىلالمىدىم. ھېچنېمىگە ئۇنمايدۇ تېخى بايىغىچە يىغلاپ ئولتۇرغانىدى، ھازىر ئۇخلاپ قالدى...

زۇلىخان ئاچا ئىچكەركى ئۆيگە كىردى. تاھىر بورا ئۈستىگە سېلىنغان ئەسكى پالاسنىڭ بىر چېتىدە ئۇخلاپ ياتاتتى، كىرپىكلىرى تېخىچە نەمدىن قۇرۇمغان بولۇپ، پات ـ پات ئېسەدەپ قويياتتى. زۇلىخان ئاچا ئۇنىڭ يېنىدا تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ، روملىنىڭ ئۇچى بىلەن كۆز چاناقلىرىدا تۇرۇپ قالغان ياش تامچىلىرىنى سۈرتۈۋەتكەندىن كېيىن، «بىچارە بالام...» دەپ پىچىرلىغىنىچە پېشانىسىگە ئاستا سۆيۈپ قويدى. كېچە ـ كۈندۈز ئانىسىدىن بىرقەدەممۇ ئايرىلمايدىغان كەلگەن تاھىرنىڭ بۇرنى ئانا ھىدىنى سەزدىمۇ ياكى زۇلىخان ئاچىنىڭ بايىقى پىچىرلىشى قۇلىقىغا كىرىپ قالدىمۇ، تاھىر بىردىنلا ئويغىنىپ كەتتى ۋە زۇلىخان ئاچىنى كۆرۈپلا «ئانا!» دەپ توۋلىغىنىچە ئورنىدىن قوپۇپ بوينىغا ئېسىلىپ يىغلاپ كەتتى.

ـــ ئانام قېنى دەپ يىغلىدىڭىزمۇ جېنىم بالام؟ يىغلىماڭ، مانا مەن يېنىڭىزغا كەلدىمىيا...

ـــ قوپ، كېتىمىز! قوپ! قوپە ۋە...

ـــ يەسلىدە جىق ئاداشلىرىڭىز بار، توپ بار يا؟

ـــ ئۇنداق توپنى ئويىنىمايمەن. شەن بىيەن كېتىمەن، قوپ!

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

زىۋەدىخان ئاچا تاھىرنىڭ تۇنۇگۈن توپنى كۆرۈپلا ھەممىنى ئۇنتۇغانلىقىنى، ھەتتا ئۆزىدىنمۇ ۋاز كېچىپ توپقا يۈگۈرگەنلىكىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى. لېكىن، «ئادەم كىچىكلىكتە نېمىلەرنى قىلمايدۇ؟» دەپ ئويلاپ، تاھىرنى قۇچىقىغا ئېلىپ ئولتۇرغۇزۇپ يەنە پېشانىسىگە سۆيۈپ كەتتى.

تاھىر بولسا، ھەدەپ: «كېتىمىز، قوپ!» دەپ غەلۋە قىلاتتى. ئۆز ئوغلىنىڭ خۇي ـ مىجەزىنى ئوبدان بىلىدىغان زىۋەدىخان ئاچىغا ئەمدى تاھىرغا ھېچقانداق گەپنىڭ كار قىلمايدىغانلىقى، ئۇنىڭ دېگىنىنى قىلىشتىن باشقا ئامال يوقلۇقى ئېنىق ئىدى. شۇڭا، يەسلى باشقۇرغۇچىغا ئەھۋالنى ئېيتىپ تاھىرنى ئېلىپ كېتىشنىمۇ ئويلىدى. بىراق ئېلىپ كەتسە، ئوسمان كۆرمەمدۇ؟ كۆرسە گەپ قىلماي قالامدۇ؟... ئوسمانغا: «بالا يىغلاپ بەك خاپا قىلدى، بىر كېچە يېنىمدا ياتقۇزۇپ ئەتىگەنلىككە ئاپىرىپ قويايى...» دېسەم، نېمە دەر؟ نېمە دەيتتى، بالا دېگەن يىغلاپ چوڭ بولىدۇ. تېخى تۇنۇگۈن ئاپىرىپ قويۇپ بۇگۈن يەنە نېمىدەپ قايتۇرۇپ كەلدىڭىز؟ مېڭىڭ! ھازىرلا ئاپىرىپ قويۇڭ! بولمىسا ھەر ئىككىڭلارنىڭ نورمىسىنى توختىتىۋېتىمىز دەپ سۈرەن سېلىشى ئېنىق. ئۇنداقتا ئەمدى قانداق قىلىشنىڭ يولى بار؟

زىۋەدىخان ئاچا ئويلاپ ھېچ ئامال تاپالمىدى. تاھىر: «قوپ كېتىمىز!» دەپ بارغانسېرى بەك غەلۋە قىلغىلى تۇردى. نېمە قىلارىنى بىلمەي بېشى قېتىپ تۇرغاندا، ئاخشام ئويلىغان نادىرنى يوقلاپ كېلىش خىيالى توساتتىن يادىغا كېلىپ قالدى: «ھازىر مەشەدىنلا تاھىرنى ئېلىپ يولغا چىقسام قانداق بولار؟ بىچارە بالامنىڭ يېنىغا مەشەدىنلا قۇرۇق بېرىپ قالارمەنمۇ؟ ئۆيگە بارىمەن دېسەم ئوسمان كۆرۈپ قالىدۇ، كۆرمىگەندىمۇ ئۆيدە بىرنەچچە ئوچۇم قوناق ئۇنىدىن باشقا نېمە بار ئىدى؟ ئۇنىڭدىن كۆرە مەشەدىنلا كېتىۋېرەي. بازاردىن ئوبدانراق بىر نەرسە ئېلىۋالارمەن...»

زىۋەدىخان ئاچا ئەنە شۇلارنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزۈپ بولۇپ

ئورنىدىن تۇردى. يەسلى باشقۇرغۇچىغا: «بۈگۈن ئەكېتىپ يېنىمدا بىر كېچە ياتقۇزۇپ ئەتىگەنلىككە سەھەردە ئەكېلىپ قويايى» دەپ قويۇپ تالاغا چىقتى. بازارغا كېلىپ، ئۇزۇن ۋاقىتتىن بۇيان ئىشتىننىڭ لېپىزىگە تىكىپ ساقلاپ كەلگەن بەش يېرىم كوي پۇلنى سۆكۈپ، ئىزدەپ سوراپ يۈرۈپ بەش كويغا تۆت تۇخۇم ئالدى. بازاردىكى ئاشخانىلاردا سېرىق قوناقنىڭ ئۇنىدا ئېتىلگەن زاڭدىن باشقا ھېچ نەرسە ئېتىلمەيدىغان بولغاچقا، ئۇنىڭدىن بۆلەك چارىمۇ يوق ئىدى. ئاشقان بەش مونى كېمە ھەققىگە ئاتاپ قويدى.

ئۇلار يولغا چىقىپ بىر ئۇن يېتىم ماڭار ـ ماڭمايلا ئارقىسىدىن كېلىۋاتقان بىر ئات ھارۋىسىغا ئۇچراشتى. ھارۋا ئۈستىدە مەيدە يانچۇقىنىڭ تۆپىسىگە ئاق خەت بېسىلغان قارا كۆڭلەك كىيىۋالغان ئوتتۇرا ياشلىق بىر ئادەم ئولتۇراتتى.

زىۋىدىخان ئاچا سوراپ بولغۇچە، ئۇ ئېغىز ئاچتى:

ــ ئاچا، نەگە ماڭدىڭلار ؟

ــ ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش مەيدانىغا ئوغلۇمنى يوقلىغىلى ماڭغان، ئۇكام.

ــ مەنمۇ شۇ يەرگە بارىمەن، قېنى، ھارۋىغا چىقىۋېلىڭلار.

زىۋىدىخان ئاچا تاھىرنى ھارۋىغا چىقارغاچ، چىن كۆڭلىدىن رەھمەت ئېيتتى:

ــ رەھمەت، ئۇكام، بۇ ياخشىلىقىڭىز مەندىن يانمىسا، خۇدادىن يانار. كىچىك بالا بىلەن قاچان بارارمەن دەپ تۇراتتىم...

ئۇلار دەريا بويىغا بارغۇچە خېلى كۆپ پاراڭلاشتى. زىۋىدىخان ئاچا بۇ پاراڭلاردىن ھېلىقى ھارۋىكەشنىڭمۇ «جىنايەتچى» ئىكەنلىكىنى، ئۇششاق بالىلىرىنىڭ ئاچ قېلىپ يىغلاپ يالۋۇرۇشلىرىغا چىداپ تۇرالماي، ئەتىرەتنىڭ بىر كالىسىنى ئۆلتۈرۈپ پىشۇرۇپ بەرگىنى ئۈچۈن بۇ يەرگە كېلىپ قالغانلىقىنى، ھازىر ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش مەيدانىدىكى بىر

كادىرنىڭ ئايالىنى ناھىيىگە ئەكىرىپ قويۇپ قايتىپ ماڭغانلىقىنى ئۇقتى. زىۋىدىخان ئاچا يەنە نۇرغۇن گەپلەرنى سورىماقچى ئىدى، لېكىن ئاقكۆلنىڭ بىر تېرە، بىر سۆڭەك بولۇپ قالغان ئۇرۇق ئۇلاغلىرىنىڭ ئەكسىچە، دۇمبىسىدە تۇخۇم قويسا توختايدىغان سېمىز ئات ھەش - پەش دېگۈچە ئۇلارنى دەريا بويىغا ئېلىپ بارغانىدى.

دەريا بىلەن ئاقكۆلنىڭ ئارىلىقى گەرچە پىيادە ئادەمگە يېرىم كۈنلۈكلا يول بولسىمۇ، لېكىن زىۋىدىخان ئاچىنىڭ بۇ دەريادىن ئۆتۈپ باقمىغىنىغا ناھايىتى ئۇزۇن يىللار بولغانىدى. بۇندىن يىگىرمە نەچچە يىللار ئىلگىرى نادىر تېخى ئەمدىلا ئىككى ياشلارغا كىرگەن چاغدا، «ئوردا خېنىم»نى تاۋاپ قىلغىلى بىر قېتىم بارغان. كېيمىگە چىقىپ خۇش بولۇپ كەتكەن نادىر ئىسلام ئاكا بىلەن زىۋىدىخان ئاچىنىڭ «ھاي!» دېگىنىگە ئۇنىماي كېيمە گىرۋىكىگە كېلىۋېلىپ سۇغا قولىنى چىلاپ خاپا قىلغانىدى. ئىسلام ئاكا ئامالسىز ئۇنىڭ پۇت - قولىنى سۇغا چىلاپ كۆتۈرۈپ تۇرۇشقا مەجبۇر بولغان...

زىۋىدىخان ئاچا كۆز ئالدىدا دولقۇنلاپ ئېقىۋاتقان دەرياغا قاراپ ئەنە شۇلارنى يادىغا كەلتۈردى. ئاڭغىچە تاھىر ھارۇندىن چۇشۇپ دەريا لېۋىگە بېرىپ تۇرۇۋالدى. قىش ۋاقتى سۇيى تارتىلىپ ئون - يىگىرمە مېتىرچە ئارىلىقتا ئاققىنى بىلەن، مۇنداق ياز ۋاقتى كەلكۈن كېلىپ، بۇ چەتتىن قارىسا ئۇ چەتكە كۆز يەتمەيدىغان بولۇپ ئاقىدىغان بۇ دەريا، ئىككى قاشنىڭ بوش توپىلىرىنى ئاستىدىن لەخمىدەپ كولاپ ئېقىتىپ كېتەتتى. شۇنىڭ بىلەن دەريا لېۋىنىڭ كۆپلىگەن جايلىرىدا ئاستى بوش لەخمىلەر پەيدا بولۇپ، ئۇقمىغان ئادەم دەسسەپ سالسا سۇغا كىرىپ كېتەتتى. زىۋىدىخان ئاچا بۇلارنى تاھىرغا سۆزلەپ چۇشەندۈرۈپ بولغۇچە، كېيمىمۇ قاشقا يېقىنلاپ ئارغامچا تاشلىدى. ئارغامچا قاشتىكى يوغان قوزۇققا باغلانغاندىن كېيىن، كىشىلەر كېيمىدىكى ھارۋا، ئات، ئېشەك، خۇرجۇن - تاغارلىرىنى

چۈشۈرۈشكە باشلىۋىدى، يەنە بىر تەرەپتىن بۇ قاشتىكى كىشىلەرمۇ كېمىگە چىقىلى تۇردى. چۈنكى كۆنگە ئاران ئىككى قېتىم سېلىنىدىغان كېمە توشۇپ قالسا، سىغمىغانلار ئەمدى ئەتىگە قالاتتى. كېمىچىلەر ھەدەپ تىللاپ، كىشىلەرنىڭ بېشىغا سۇ چاچاتتى، لېكىن كىشىلەر بىر - بىرىنى ئىتتىرىشىپ كېمىگە چىقىشقا ئالدىرىشاتتى. نىھايەت كېمىدىكىلەر چۈشۈپ بولغاندىن كېيىن كېمە سۆرەش باشلاندى. ياغاچ شاللارنى بىر - بىرىگە تۇتاشتۇرۇپ ياسالغان بۇ قوپال ۋە كېلەڭسىز كېمە خادا ئارقىلىق ھەيدىلىدىغان بولغاچقا، ئۇنى باش تەرەپكە سۆرەپ ئاپىرىپ، سۇنىڭ ئېقىشىنى بويلىتىپ قىيپاش قويۇپ بەرمەسە، كۆزلىگەن نىشانغا ھەيدەپ چىقىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. كىشىلەر بىرەر ئاش پىشىمى ھەپلىشىپ، ھارۋا، ئات - ئېشەكلەر بېسىلغان كېمىنى ئاران يېرىم ئون يېتىمى يەرگە سۆرەپ ئاپىرىشتى. كېمىچىلەر بارغانسېرى ئۇلغىيىۋاتقان دەريا سۈيىگە قاراپ، يەنمۇ كېچىكسە كېمە سالالماسلىقىدىن سەل قورقۇشتى بولغاي، كېمە سۆرەۋاتقانلارنى كېمىگە چىقىشقا بۇيرۇپ ئارغامچىنى قويۇپ بېرىشتى. بايىدىن بۇيان شۇنچە ئادەم سۆرىسە ماڭغان بىلەن ماڭمىغانىنىڭ ئارىلىقىدا تۇرغان كېمە مانا ئەمدى ياز كېچىسى ساقىغان يۇلتۇزدەك ئېقىپ كەتتى. كېمىنىڭ قۇيرۇقىدا خادا تۇتۇپ تۇرغان ئىككى كېمىچى تۆت - بەش غۇلاچ ئۇزۇنلۇقتىكى خادىنىڭ بىر ئۇچىنى تېزلىكتە دەريانىڭ ئاستىغا تىرەپ، بار كۈچى بىلەن كېمىنى قارشى قىرغاققا ئىتتىرىشكە باشلىدى. ئۇلار خادىنى ھەر قېتىم سۇدىن تارتىۋېلىپ ئىككىنچى قېتىم سېلىپ بولغۇچە، كېمە ئۇچ - تۆت غۇلاچ يەرگە ئېقىپ كېتەتتى.

ھېچنېمىگە قارىماي شىددەت بىلەن لۆمۈلدەپ ئېقىۋاتقان سۇ شۇ قەدەر لاي ئىدىكى، ئۇنىڭ رەڭگىمۇ پۈتۈنلەي ئۆزگىرىپ قارامتۇل توپا رەڭگە كىرىپ قالغانىدى. كېمىنىڭ گىرۋىكىگە تىنماي ئۇرۇلۇۋاتقان دولقۇنلارنىڭ ئۈستۈنكى قاتلىمىدىن قۇم

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

دانىچىلىرىنى ئېنىق كۆرۈش مۇمكىن ئىدى. ئەنە شۇلارغا قاراپ ئولتۇرغان زىۋىدىخان ئاچىنىڭ خىيالىنى تاھىرنىڭ سوئالى بۇزدى:

ــ ئانا، ئانا، ئاۋۇ نېمە؟

زىۋىدىخان ئاچا تاھىر قولى بىلەن كۆرسىتىۋاتقان تەرەپكە قاراپ، پۈتۈن شاخ ـ شۇمبىلىرى بىلەن ئېقىپ كېتىۋاتقان بىر تۈپ دەرەخنى كۆردى.

ــ دەرەخ، بالام، كەلكۈن قومۇرۇپ ئېقىتىپ كەپتۇ.

ــ كەيكۈن دەيەخنىمۇ قۇمۇيىۋېتەيەمدۇ؟

ــ قومۇرۇۋېتىدۇ. ئاچچىقى كېلىپ قالسا تېخى ئۆيلەرنىمۇ ئۆرۈپ، بىزنىڭ ئاقكۆلدەك نەچچە ـ نەچچە يۈرتنى بېسىپ كېتىدۇ، بالام.

تاھىر بىر پەس جىم بولۇپ قالدى. چىرايىنى قىزىقىش ۋە ھەيرانلىق ئالامىتى قاپلىغانىدى. ئۇ خېلى ئۇزۇندىن كېيىن يەنە سورىدى:

ــ دەييانىڭمۇ ئاچچىغى كېيەمدۇ؟

زىۋىدىخان ئاچا تاھىرنىڭ بايىدىن بۇيان ھېلىقى «... ئاچچىقى كېلىپ قالسا» دېگەن سۆزنى ئويلىنىپ جىمىپ كەتكەنلىكىنى ئەمدى بىلدى. بىر نەرسە دەپ جاۋاب بېرىشكە تەمشىلىۋاتاتتى، ئاڭغىچە كېمىچىنىڭ ۋارقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى:

ــ ھوشيار تۇرۇڭلار ! يىراقتا كەلكۈن كېلىۋاتىدۇ. ئۇچاڭلاردىكى ئېغىر ئارتۇق نەرسىلەرنى سېلىۋېتىڭلار ! ۋارقىراشماڭلار !...

كىشىلەر ئالاھازەل توّت ـ بەش چاقىرىم كەلگۈدەك يەردە، سۇ يۇزىدىن يېرىم غۇلاچچە ئېگىز كۆتۈرۈلۈپ قارا بوراندەك كېلىۋاتقان بىرنەرسىنى كۆرۈپ ساراسىمگە چۈشۈشتى. ئەرلەر، ئاياللار، چوڭلار ۋە بالىلارنىڭ ئاللادىن پاناھ تىلىگەن ھەرخىل ئاۋازلىرى كېمىنى بىرئالدى. بۇ ئاۋازلارنىڭ ئارىسىدا قۇلاققا

هەممىدىن بەك ئاڭلىنىدىغىنى ئاياللارنىڭ ئاۋازى بولۇپ، ئۇ بارا - بارا يىغا - زار، قىيا - چىياغا ئايلىنىپ كەتتى. كېمىچىلەر دولقۇن يېتىشىپ بولغۇچە كېمىنى ئىمكانقەدەر قىرغاققا يېقىنراق ئاپىرىۋېلىش ئۈچۈن جان - جەھلى بىلەن تىرىشاتتى. ئۇلار ھەر قېتىم خادىنى يەرگە تىرەپ بارلىق كۈچى بىلەن ئىتتىرگەندە، توملۇقى ئادەم بىلىكىدەك كېلىدىغان ئۇزۇن خادا ئېگىلىپ ئوقيانىڭ كىرىچىدەك بولۇپ قالاتتى. لېكىن، ۋەھىمىلىك قورقۇنچ بىلەن تولغان كۆزلەر خادىغا ئەمەس، بەلكى يېتىپ كېلىش ئالدىدىكى دولقۇنغا تىكىلگەنىدى. بىرده پۈتۈن دەريا ئۈستىگە تەكشى يېيىلغان قارامتۇل بوز تۇمانغا ئوخشىسا، بىرده بەس - بەس بىلەن ئېتىلىپ كېلىۋاتقان سان - ساناقسىز يىلانلار توپىغا ئوخشاش كۆرۈنىدىغان دولقۇن بارغانسېرى يېقىنلاپ كەلمەكتە ئىدى.

كېمە قىرغاققا يېرىم چاقىرىم قالغاندا، ئاخىر دولقۇن يېتىشىۋالدى. ئېچىنىشلىق يىغا - زار، قىيا - چىيالار ئەۋجىگە چىقىپ، كېمە ئىچى خۇددى رىۋايەتلەردىكى قىيامەت قايىمغا ئوخشاپ قالدى. ئەمدى دولقۇن كېمىگە بىرلا ئۇرۇلدىمۇ، بولدى، كېمە گىرۋىكىدىن بىر - ئىككى غېرىچ ئېگىز كۆتۈرۈلۈپ كېلىۋاتقان بۇ غايەت زور دولقۇن ياكى كېمە ئىچىنى سۇغا توشقۇزۇپ چۆكۈرۈۋېتەتتى، ياكى كېمىنى دۇم كۆمىتۈرۈپ، ئىچىدىكى جانلىق - جانسىز ھەممە نەرسىنى يالماپ يۇتۇپ كېتەتتى. دەريادىن ئۆتۈش داۋامىدا مۇنداق ئىشلارنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆپ كۆرگەن، ھېچبولمىغاندا ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەنلەردىن ئاڭلىغان بۇ كىشىلەر ئەمدى جانلىرىدىن ئۈمىد ئۈزۈشۈپ، ۋەھشىي دولقۇننىڭ ئۆزلىرىنى يالماپ يۇتۇپ كېتىشىنى كۆرگۈسى كەلمىگەندەك كۆزلىرىنى مەھكەم يۇمۇشتى. بايىدىن بۇيان خۇدادىن تاھىرنى ئۆز پاناھىدا ساقلاشنىلا تىنماي تىلەپ كەلگەن زىۋىدىخان ئاچىنىڭمۇ ئاغزى گەپكە كەلمەي قالدى.

لېكىن كېمىچىلەر قاش بىلەن كىرپىكنىڭ ئارىلىقىدا قالغان خەتەرگە قارىماي، ھەدەپ كېمىنى توغرىلاش بىلەن ئاۋارە ئىدى. پۈتۈن ئۆمرىنى مۇشۇ دەريادا سۇ بىلەن ھەپىلىشىپ ئۆتكۈزگەن بۇ كىشىلەر سۇنىڭ ئەلمى ـ تەلمىنى ئوبدان بىلەتتى. شۇ تاپتا گەپ كېمىنىڭ بېشى ياكى قۇيرۇقىنى دولقۇنغا قىلىپ توغرىلىۋېلىشتىلا قالغانىدى. شۇنداق قىلغاندا رەھىمسىز دولقۇن كېمىنى ئاغدۇرۇۋېتەلمەيتتى، كېمە ئىچىگە سۇ چىقىپ كەتكەن تەقدىردىمۇ، چۆكۈرۈۋەتكۈدەك چىقالمايتتى. كېمە مىڭ بىر جاپا بىلەن دەريانىڭ ئېقىشىغا قارشى قىلىپ توغرىلاندى. كېمىنىڭ توغرىلىنىشى بىلەن تەڭلا ھېلىقى ۋەھىمىلىك دولقۇنمۇ كېلىپ ئۇرۇلدى. بايىدىن بۇيان گاھى كېمىچىلەر خادىسىنىڭ، گاھى سۇنىڭ كۈچىدە لەرزان ئېقىپ كېتىۋاتقان كېمە خۇددى تۇيۇقسىزلا قاتتىق يەر تەۋرەپ، ئاسمان ـ زېمىن ئاستىن ـ ئۈستۈن بولۇپ كەتكەندەك دەھشەت بىلەن سىلكىنىپ كەتتى. شۇ ھامان ئىياللارنىڭ: «ۋايجان ! » دېگەن چىرقىراق ئاۋازى ئاڭلىنىپ، كېمىدىكى ھارۋىلار بىر ـ بىرىگە سوقۇلۇپ گىرەلىشىپ كەتتى. ئاتلار قاتتىق كىشنىشىپ، بىر نەچچە ئېشەك كېمە ئىچىگە يىقىلىپ چۈشتى. تاھىرنى چىڭ قۇچاقلىۋالغان زىۋىدىخان ئاچىمۇ يېنىدىكى كىشىگە يۆلىنىپ قالمىغان بولسا، سۇغا دومىلاپ چۈشكەن بولاتتى. ئۇ ئۆزىنى رۇسلاۋېتىپ، سۇغا چۈشۈپ كەتكەن بىرنەچچە كىشىنىڭ كېمىگە ئېسىلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. ئۇلار بىلەن ھېچكىمنىڭ كارى يوق ئىدى. كېمىچىلەرمۇ بىر تەرەپتە ھەدەپ كېمە ئىچىدىكى سۇنى چاچسا، يەنە بىر تەرەپتىن:

ــ ھەي خالايىق ! ھېلى كېمە چۆكۈپ كەتسە، ھەممىڭ ئۆلۈشسەن ! ماۋۇ سۇنى چاچ ! ــ دەپ جېنىنىڭ بارىچە ۋارقىرايتتى.

كىشىلەر بېشىدىكى تۇماق، دوپپىلىرى بىلەن، تۇماق ـ دوپپىلىرى يىرتقىلار چاڭگىلى بىلەن سۇنى ئوچۇملاپ چېچىشقا

باشلىدى. سۇغا چۈشۈپ كەتكەنلەرمۇ بىر - بىرلەپ كېمىگە ئېسىلىپ چىقىشتى. يىقىلغان ئېشەكلەر تىركىشىپ يۇرۇپ ئورنىدىن قوپۇشتى. كېمە ئىچىدىكى سۇ بىر هازاغىچە چېچىلغاندىن كېيىن بارا - بارا ئازىيىپ، كېمىنىڭ ئات - ئېشەك تېزەكلىرى بىلەن بۇلغانغان ئاستىنقى شېلى كۆرۈندى. پەقەت شۇ چاغدىلا كىشىلەر «ئۇھ...» دەپ بېشىنى كۆتۈرۈپ، ئۆزلىرىنىڭ ئامان قالغانلىقلىرىغا شۈكۈر ئېيتىشتى.

بايىدىن بۇيان كېمىچىلەرمۇ هەدەپ كېمە ئىچىدىكى سۇنى چېچىش بىلەنلا بولۇپ كەتكەچكە، باشقۇرغۇچىسىز قالغان كېمە خۇددى يىپى ئۈزۈلگەن لەگلەكتەك لەپەشلەپ كېتىۋېرىپ، ئەسلىدىكى نىشانىدىن تۆت - بەش ئۇن يېتىم ئۇزاپ كەتكەنىدى. شۇڭا كېمىدىن چۈشكەندىن كېيىنمۇ كىشىلەرگە دەريا ياقىسىدىكى يولسىز ئوڭغۇل - دوڭغۇل يەرلەردە بىر - ئىككى ئاش پىشىم ئاۋارە بولۇشقا توغرا كەلدى.

زۇلپىخان ئاچا يولدا ئۇچراشقان هېلىقى ئاق كۆڭۈل مەهبۇس هارۋىكەشنىڭ هارۋىسىدىن چۈشۈپ، تاهىرنى يېتىلەپ «قارا دەرۋازا» ئالدىغا كەلگەندە، كۈن ئاللىقاچان ئولتۇرۇپ بولغانىدى. ئۇ سورايدىغان ئادەم تاپالمايلا خېلى ئۇزۇنغىچە تۇردى، ئاخىر تاقەتسىزلىنىپ دەرۋازىنى مۇشتلىدى.

— كىم؟

— مەن، بالام نادىر ئىسلامنى يوقلاپ كەلگەن.

دەرۋازا ئىچىدىن تاراق - تۇرۇق، شاراق - شۇرۇق قىلغان ئاۋازلار ئاڭلىنىپ، بىردەمدىن كېيىن يان ئىشىك ئېچىلدى ۋە ئۇچىسىغا هەربىيچە ماش رەڭ كىيىم كىيگەن، مۇرىسىگە ۋالىلداپ تۇرغان ئۇزۇن پىچىقى ئالاهىدە كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدىغان مىلتىق ئاسقان بىر ياش يىگىت كۆرۈندى.

— هە، نېمە گەپ؟

— ئوغلۇم نادىر ئىسلامنى يوقلاپ كەلگەن، بالام، دەريادىن ئۆتكۈچە هەممىمىز ئۆلگىلى قىل قالدۇق... مەڭ تەستە

كەلدىم...

ــ ئۇنىڭ بىلەن مېنىڭ كارىم يوق، لېكىن سىزگە شۇنى دەپ بېرەي: جىنايەتچى نادىر ئىسلام تۇرمىدىن قاچتى. ھازىر جىددىي ئىزدەۋاتىمىز...

ئەسكەرنىڭ كېيىنكى سۆزلىرى زىۋادىخان ئاچىنىڭ قۇلىقىغا كىرمىدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ مېڭىسىدە پەقەت: «... بىچارە بالام مېنى دەپ ئۆيگىمۇ بېرىپ قالارمۇ يا؟» دېگەن بىرلا پىكىر بار ئىدى. ئاشۇ پىكىر بىلەن دەرھال ئۆيگە بارغۇسى كېلىپ ئارقىسىغا ياندى، لېكىن تۇرمىدىكىلەرنىڭ ئاللىقاچان ئۆيىگمۇ ئادەم ئەۋەتىپ بولغانلىقىدىن خەۋەرسىز ئىدى. كېتىۋېتىپ تاھىرنىڭ: «ئانا، قوشۇغۇم ئېچىپ كەتتى» دېگىنىنى ئاڭلاپ، ئۆزىنىڭمۇ ئاچلىقتىن ماغدۇرسىزلىنىپ كېتىۋاتقانلىقىنى سەزدى. بازاردىن نادىرغا ئاتاپ ئالغان تۆت تۇخۇمنى ئېلىپ يولنىڭ ياقىسىدا ئولتۇردى. تۇخۇمنى سويۇپ ئۇچنى تاھىرغا بېرىپ، بىرنى ئۆزى ئاغزىغا سالدى.

زىۋادىخان ئاچا تاھىرنى ھاپاش قىلىپ قايتا يولغا چىققاندا، ئاسماندا يۇلتۇزلار پەيدا بولۇشقا باشلىغان بولۇپ، قاچان دەريا بويىغا بارالىشىنى ۋە بۇگۈن ئاخشام نەدە قونۇشنىمۇ بىلمەيتتى.

21

«ئوغرىلىغان ناغرىنى چالغىلى بولماپتۇ» دېگەندەك، نادىر ئىككى كېچە ـ كۈندۈزدىن بۇيان ئۇن ـ تىنسىز ماڭدى. ماڭغاندىمۇ چوڭ يول بىلەن ئەمەس، ئېتىزلىقلار ئارىسىدىكى قىرلار، چوڭ يولدىن يىراق بولغان چىغىر يوللار بىلەنلا ماڭدى. سۇ ياقىلاشقا بۇيرۇلغان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، «ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش مەيدانى»نىڭ تەۋەلىكىدىن چىقىپ كەتكەن دەسلەپكى كۈنى كەچتە ئاۋۇال ئاقكۆلگە كەلدى. ئۇ ئادالەتنى ئىزدەش

سەپىرىگە ئاتلىنىشتىن بۇرۇن ئانىسى بىلەن كۆرۈشۈۋالماقچى، بىچارە ئانا بىلەن خوشلىشۋېلىپ ئاندىن يولغا چىقماقچى ئىدى. چۈنكى، ئۇ ئوسمانىنىڭ غالچىلىرى تەرىپىدىن باغلاپ ئېلىپ مېڭىلىغاندا، ئانىسىغا: «مەن چوقۇم كېلىمەن!» دەپ ۋەدە بەرگەنىدى.

نادىر كەلدى، لېكىن زۇبەيدىخان ئاچا بىلەن كۆرۈشەلمىدى. ئۇ كەلگەندە زۇبەيدىخان ئاچا تېخى كەچلىك دولقۇنىدىن ئۆيگە قايتمىغانىدى. ساقلاپ تۇرماقچى بولۇپ، «ھەر ھالدا ئېھتىيات قىلغىنىم ياخشى» دېگەن بىر ئوينىڭ تۇرتكىسىدە، ئۆيدىن قىرىق ـ ئەللىك قەدەمچە نېرى بېرىپ، بىر قىرنىڭ ئارقىسىغا بېرىپ مۆكۈنۈپ ئولتۇردى. دەل ئۇنىڭ ئولتۇرۇشى بىلەن تەڭ، مەھەللىدە ئۇچ ئادەمنىڭ قارىسى كۆرۈندى. ئۇلار ئۇدۇل ئىشىك تۈۋىگە بېرىپ، قۇلۇپقا قول چىرىغىنى يېقىپ كۆرۈپ باققاندىن كېيىن، بىرىنى يۆلەپ ئۆگزىگە چىقاردى. نادىر تېخى ئۇچ ـ تۆت كۈنلۈكلا بولغان ھىلال ئايىنىڭ غۇۋا يورۇقىدا ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئىككىيلەننىڭ مۇرىسىگە ئېسىۋالغان مىلتىقىنى پەرق قىلدى ـ دە، ئەھۋالنى چۈشەندى. ئەمدى بۇ يەردە ئارتۇقچە تۇرۇش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. زۇبەيدىخان ئاچا بىلەن كۆڭلىدە خوشلىشىپ ھېچقانداق تەۋىش چىقارماستىن قىرنىڭ دالدىسى بىلەن ئۆمىلەپ ئۆيىدىن يىراقلاشتى...

نادىر يۇرت ئىچىدىن چىقىپ، يارىيا ھارۋىلارنىڭ چاقى كاتاك قىلىۋەتكەن ئۆزىگە تونۇش تار ھارۋا يولىغا كىرگەندىن كېيىنلا ئاندىن «ئۇھ...» دېدى، چۈنكى بۇ يولدا ئوتۇن توشۇغۇچىلاردىن باشقىلارنىڭ زادىلا ماڭمايدىغانلىقىنى ئۇ ئوبدان بىلەتتى. تاماكا چەككۈسى كېلىپ يېنىنى ئاختۇرۇپ، ئادالەت تىكىپ بەرگەن ھېلىقى تاماكا خالتىسىنى ئالدى، لېكىن بىرنەچچە كۈندىن بۇيانقى جىددىيچىلىكتە غاڭزىسىنى چۈشۈرۈپ قويغانىدى. يولدىكى ئوتۇن پارچىسىدىن بىر غېرىچ يېرىندا چىقىرىپ، يول ياقىسىغا كېلىپ ئولتۇردى. بىر تال قۇرۇق قومۇشنى يۇلۇۋېلىپ

ئەك ئۇزۇن بوغۇم ئارىلىقىنى نەيچە قىلىپ تەييارلىدى، ئاندىن ئوتۇن يېرىندىسى بىلەن يەر ئۈستىدىكى بوچۇق توپىلارنى قىرىۋېتىپ، تەڭگە يۈزى چوڭلۇقىدا بىر جاينى بىر ئىلىك چوڭقۇرلۇقتا ئويدى. ئويۇلغان يەردىن ئىككى ئىلىك نېرىغا يەنە بىر كىچىك كامار ئېچىپ، ئۇنى ئالدىنقى ئويۇلغان جاي بىلەن يەر ئاستىدىن تۇتاشتۇردى. ھېلىقى قومۇش نەيچىنى كېيىنكى ئويۇلغان يەرگە سەل يانتۇ قىلىپ بېكىتىپ، ئەپچىلگىنە بىر يەر چىلىمى راسلىدى. خالتىدىكى تاماكىلارنى قېقىشتۇرۇپ يۇرۇپ، ئاران بىر چېكىم تاماكا يىغىپ يەر چىلىمىغا سالدى. تاماكىغا سەرەڭگە يېقىپ، قومۇش نەيچىنى ئېڭىشىپ تۇرۇپ شوردى. ئىككى كېچە ـ كۈندۈزدىن بۇيان ھەمىشە جىددىيىچىلىك ئىچىدىلا يۇرۇپ يىغىلىپ قالغان ھارغىنلىق گويا تاماكا ئىسى بىلەن كۆككە كۆتۈرۈلۈپ تاراپ كەتكەندەك، پۈتۈن بەدىنى يېنىكلىشىپ قالغاندەك بولدى. ئۇ يەر ـ بۇ يەردە ئاق بۇلۇتلار لەيلەپ يۈرگەن پايانسىز چۆل ئاسمىنىغا سىڭىپ كېتىۋاتقان ئاقۇچ تاماكا ئىسلىرىغا قاراپ ئىختىيارسىز ھالدا ناخشا ئېيتقۇسى كەلدى. ناخشا ئېيتمىغىنىغا، ناخشا ئاڭلىمىغىنىغا قانچە يىل بولغانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى. ئورنىدىن تۇرۇپ ئەتراپقا بىر قارىۋەتكەندىن كېيىن، يولىنى داۋاملاشتۇرغاچ غىڭشىپ ناخشا باشلىدى:

چەككۇم كەلسە تاماكا،
سىلاپ قويىمەن ياننى.
مېنى دېگەن شۇ يارغا
سەدىقە قىلاي جاننى...

نادىر بوز ئۆستەڭگە كېلىپ توختىدى. ئاقنىياز ۋە رەھمەتلىك ياقۇپ قارا بىلەن ئوتۇنغا كەلگەندە مۇشۇ ئۆستەڭدىن سۇ ئىچكەنلىرىنى ئەسلىدى، ئولتۇرۇپ قانغۇچە سۇ ئىچتى.

تۇرمىدىكى چاغدا يىغىپ ساقلاپ، بېلىدىكى بەلۋېغىغا چىگىپ ماڭغان قوناق مومىسىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى بىرىنى ئېلىپ سۇغا چىلاپ يېدى. ئەمدى ئۇ غۇلجىغا بارغۇچە قورسىقى ئاچسا نېمە يەپ، ئۇسسىسا نېمە ئىچىشىنى بىلمەيتتى. بوز ئۆستەڭنىڭ سۈيىدىن زورلاپ تۇرۇپ يەنە بىر قورساق ئىچتى، قولىنىڭ دۈمبىسى بىلەن ئاغزىنى ئېرتىپ ئورنىدىن تۇردى. يىراقتا بىر ھارۋىنىڭ قارىسى كۆرۈندى. نادىر ھەر ئېھتىمالغا قارشى ئۆستەڭ قىرىنىڭ دالدىسىغا ئۆتۈپ تۇراي دەپ ئويلىدى، نېمە ئۈچۈنكى، ئۇنىڭ پۇتلىرى قېتىپ قالغاندەك ئىزىدىن مىدىر قىلمايتتى، كۆزلىرىمۇ گويا ئاشۇ ھارۋىدا ئۆمرىدە كۆرۈپ باقمىغان ئاجايىپ خاسىيەتلىك بىر نەرسە كېلىۋاتقاندەك مىت قىلماي قاراپ تۇراتتى، ئىچىدە قانداقتۇر بىر نەرسە: «جىم تۇر، يەنە بىردەم جىم تۇر ! ھارۋا كەلگۈچە جىم تۇر !...» دەپ تىنماي پىچىرلاۋاتقاندەك قىلاتتى. ھارۋا بارا ـ بارا يېقىنلاپ، ياغسىراپ كەتكەن زىخچە[1] بىلەن قازانىنىڭ[2] خۇددى ئېچىنىشلىق ھازا يىغىسىدەك ئاڭلىنىدىغان يۇقىرى ئاۋازدىكى چىرقىراق ساداسى ئوچۇق ئاڭلىنىشقا باشلىدى. ھارۋا ئۇستىدىكى ئادەمنىڭ كالىنى ئۆز مېڭىشىغا قويۇپ بېرىپ بەخىرامان ئۇخلاپ ياتقانلىقىنى كۆرۈپ، نادىرمۇ سەل خاتىرجەم بولدى. دېمىسىمۇ ئەمدى قىر دالدىسىغا يوشۇرۇنۇپ يۈرۈشنىڭ ھېچ ھاجىتى قالمىغانىدى. لېكىن، نادىر ھارۋىدىكى «قاسقان مۈڭگۈز تاغىل ئۈي»نى تونۇپ، بىردىنلا ئۆزىنى قىر دالدىسىغا ئاتتى. چۈنكى، «قاسقان مۈڭگۈز تاغىل ئۈي» ئاقكۆلدىكى ھارۋا ئىشلىتىدىغان ھەممە ئادەم تالىشىدىغان ھەم چىرايلىق، ھەم خۇيى يوق ياۋاش ئۈي بولۇپ، ئۇنىڭ بۇ جاڭگالدا پەيدا بولۇشى ـــ ئاقكۆلدىن بىرىنىڭ ئوتۇنغا كەلگەنلىكىنىڭ ئالامىتى ئىدى. نادىر قىشمۇ ياز ئوتۇن توشۇشقىلا بەلگىلەنگەن ئاقىنىيازنى يادىغا كەلتۈردى. لېكىن،

① زىخچە ② قازان ـــ يارىيا ھارۋىنىڭ كۈدا بىلەن ئوقىغا ئورنىتىلغان چويۇن زاپچاسلىرى.

ئاقنىيازنىڭ ھارۋىغا قاتىدىغان كالىسى باشقا ئىدى. ئۇ قىر دالىسىدىن ھارۋا ئۈستىدە ئۇخلاپ ياتقان ھارۋىكەشكە سەپسالدى، ئەمما يىرتىلىپ جۇل - جۇل بولۇپ كەتكەن كونا پاختىلىق چاپاننى ئاستىغا سېلىپ دۇم يېتىپ ئۇخلاپ قالغان بۇ ئادەمنىڭ چىرايىنى كۆرەلمىدى. شۇ ئەسنادا «قاسقان مۇڭگۈز تاغىل ئۈي» ئۆستەڭنىڭ كېچىكىگە كېلىپ توختاپ سۇ ئىچىشكە باشلىدى. ھارۋىنىڭ توختىشى بىلەن ئويغىنىپ كەتكەن ھارۋىكەش بېشىنى كۆتۈرۈپ كالىنىڭ سۇ ئىچىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندىن كېيىن ئورنىدىن تۇرۇشقا تەمشەلدى. ئۇنىڭ يۈزىنى كۆرۈپلا تونۇغان نادىر ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ توۋلىدى:

— ئابدۇللا !...

ئابدۇللا دەسلەپتە ھاڭ - تاڭ قېلىپ ئەتراپقا قارىدى، كېيىن ئۆستەڭ قىرىنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقان نادىرنى كۆرۈپ ھارۋىدىن سەكرەپ چۈشتى - دە، خۇشلۇقتا ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەپ كەتتى:

— ۋاي ئاداش، بارمۇ سەن؟ بۇ ئۆڭۈمۇ - چۈشۈممۇ؟ تۇۋا، خۇدايىمنىڭ مۇنداقمۇ كۈنلىرى بولىدىكەن - ھە؟ !...

بىر - بىرىنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈشۈپ كەلگەن ئىككى دوست قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى، تارىشىدەك قېتىپ كەتكەن قوپال قوللىرىنى مەھكەم سىقىشىپ، بىر - بىرىنىڭ چىرايىغا سەپسېلىشتى.

— ئانچە ئۆزگەرمەپسەن، مەن تېخى سېنى ئۇ يەردە ئورۇقلاپ بىر تېرە - بىر سۆڭەك بولۇپ قالار دەپ ئويلىغانىدىم.

نادىر ئابدۇللانىڭ «تۇرمە» دېسەم دوستۇمنىڭ كۆڭلىگە كەلمىسۇن دەپ، ئۇنىڭ ئورنىغا «ئۇ يەر»دېگەن سۆزنى ئىشلەتكەنلىكىنى بىلدى. ئۇزۇندىن بۇيان كۆرۈشمىگەن بۇ قەدىناس دوستىغا كۆڭلىدە ھەممە گېپىنى بىراقلا دېگۈسى كەلدى. لېكىن، بەش قولنى ئېغىزغا تەڭ تىققىلى بولمىغانىدەك، ئاۋۇال ئانىسىنىڭ، ئۇكىلىرىنىڭ ئەھۋالىنى سورىدى، ئۆزى

ئاقكۆلدىن ئايرىلغاندىن بۇيان ئورنىغا ئابدۇللانىڭ ئاقنىياز بىلەن ئوتۇن توشۇشقا بەلگىلەنگەنلىكىنى، بۇ قېتىم ئاقنىياز كېسەل بولۇپ قالغاچقا كېلەلمەسلىكىنى بىلدى. ئۆزىمۇ تۇرمىدە باشتىن كەچۈرگەنلىرىدىن تارتىپ، تاكى كۆرگەن چۈشى ۋە ئادالەتنى ئىزدەپ تېپىش قارارىغا كېلىپ قېچىپ چىققانلىقىغا قەدەر ھەممىنى بىر - بىرلەپ سۆزلەپ بەردى.

— بىر ھېسابتا بۇ ئىشىڭمۇ بوپتۇ جۇمۇ، ئاداش، — دېدى ئابدۇللا نادىرنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن، — ئۇ يەردە يېتىۋەرسەڭ توققۇز يىل قاچان تولىدۇ؟ ئاقسۇدىن ئۆتۈپ كەتسەڭلا ئۇلار سېنى ھەرگىز تاپالمايدۇ. غۇلجىدا تونۇش - بىلىشلىرىڭ باردۇ؟ ئادالەتنى تاپالىساڭ تېخى ياخشى، تاپالمىغان تەقدىردىمۇ ھېچبولمىغاندا بۇ يەردىكى خاپىلىقتىن قۇتۇلسەن، بىرنەچچە زامانىنى شۇ يەردە ئۆتكۈزسەڭ، كېيىن يەنە بىر گەپ بولار...

— ھە راست، ئېيتماقچى، ئاقسۇدا چوڭ يول بىلەن ماڭسام خەتەرلىك. ئۇلار قاچقانىنى بەك يامان ئالىدىكەن. مۇبادا تۇتۇلۇپ قالسام، ئۆمرۈم تۈرمىدە تۈگەيدۇ دېگەن گەپ. بىر چاغلاردا كىشىلەرنىڭ ئاقسۇغا يەنە بىر يول بىلەنمۇ بېرىپ كېلىدىغانلىقىنى ئاڭلىغانىدىم. سەن شۇ يولنى بىلەمسەن؟

— كىچىكىمدە بوۋام بىلەن بىر قېتىم ماڭغان. يادىمدا قېلىشچە، ئاقساقمارالدىن ئۆتۈپ شامالغا بارغاندىن كېيىن، شامال بىلەن مارالبېشىنىڭ ئارىلىقىدىكى ئوخالىق دېگەن يەردە شاقۇغا چىقىدىغان بىر يول بار. شاقۇغا چىققۇچە ئوغلاقچى، شوركۆل دېگەن يەرلەردىن ئۆتىدۇ. شاقۇدىن كېيىن ياقاقۇدۇق، قىزىلتام، شۇتا، كوناچىلان دېگەن يەرلەر بار. ئاندىن ئاقسۇنىڭ ئايكۆلگە چىقىدۇ. ئايكۆلگە چىقىۋالساڭ، قالغان يولنى ئۆزۈڭ تېپىپ ماڭالايسەن.

— ئۇنداقتا ئاۋۋال ئاقساقمارالغا، ئاندىن شامالغا بېرىپ كۆن چىقىش تەرەپكە قايرىلىدىغان گەپمۇ؟

www.uyghurhalkap.com

ـــ هەئە، بىز ئوتۇن توشۇۋاتقان بۇ يولنىڭ ئاخىرى ئاقساقمارالغا تۇتىشىدۇ. ئاقساقمارالغا بېرىۋالغاندىن كېيىن يولنى سوراپ ماڭساڭ، ئېزىقىپ كەتمەيسەن.

ئۇلار كالىنى ھاردۇق ئالغۇزغاچ، تاكى قىلىشقىلى گەپ تاپالماي قالغانغا قەدەر مۇڭداشتى. بوز ئۆستەڭنىڭ سۇيىدىن ئاخىرقى قېتىم زورلاپ تۇرۇپ ئېچىشىپ، ھارۇندىكى قاپاقنى لىق توشقۇزۇۋالغاندىن كېيىن يولغا چىقىشتى. ئىككى كىچە - كۈندۈزدىن بۇيان كۆز يۇممىغان نادىر ئوتۇنلۇقا قايرىلىدىغان يەردە ئويغىتىپ قويۇشنى تاپىلاپ، ھارۋا ئۈستىدىلا ئويقۇغا كەتتى...

ئابدۇللا نادىرنى ئويغاتقان چاغدا كۈن چۈشكى چۈش بولغانىدى. يولنىڭ ئوتۇنلۇقا قايرىلىدىغان دوقمۇشىدا ئىككى دوست بىر - بىرىگە تىنچلىق - ئامانلىق تىلىشىپ، ئايرىلىشقا كۆزى قىيمىغان ھالدا تەستە خوشلاشتى. گەرچە ھەر ئىككىلىسى ئۆز يولىغا راۋان بولۇشقان بولسىمۇ، لېكىن تۇرۇپ - تۇرۇپ يەنە ئارقىسىغا قارىشاتتى. نادىر ئابدۇللانىڭ ھارۋىسى ئېگىز قۇم دۆۋىسىدىن ھالقىپ ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىنلا ئارقىسىغا قاراشنى توختاتتى. ياز ئايلىرى ئاساسەن ئاخىرلىشىپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن ھارارەتلىك چۆل قۇياشى يولدىكى قۇملارنى خېلىلا قىزىتىۋەتكەچكە، دەسسىسە پۇت كۆيەتتى. نادىر يالاڭ ئاياغ بولغىنى ئۈچۈن پۇتى كۆيۈپ قەدىمىنى بارغانسېرى تېز ئېلىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ شۇ تاپتىكى مېڭىشى گويا رىۋايەتلەردىكى شاتۇرغا ئوخشايتتى. ھەش - پەش دېگۈچە بىر - بىرىگە يانداشىپ سوزۇلۇپ ئۇخلاپ ياتقان قۇم بارخانلىرىنى ئارقىسىدا قالدۇرۇپ، بىپايان تەبىئىي توغراقلىق ئىچىگە قەدەم قويدى. رەتسىز، شالاڭ، ئەمما كۆز يەتكۈسىز توغراقلىق ئادەم ئەيمەنگۈدەك دەرىجىدە سۈرلۈك ئىدى. توغراق غوللىرىدىكى قاينام چىققان ھۇررەكلەردىن پەسكە قاراپ ئېقىپ، قېلىن، سارغۇچ قوۋزاقلار ئۈستىدە بىر قەۋەت قارامتۇل ياغلىشاڭغۇ ياش

دېغى هاسىل قىلغان توغراق ياشلىرى ئادەمنى ئىختىيارسىز ئويلارغا سالاتتى. توغراقلارنى ئەگىپ ئۆتىدىغان ئەگرى - بۇگرى يولنىڭ ئىككى قاسىنىقىدىكى بەش قولدەك ئۇنۇپ كەتكەن توقا چىگىلەر پىشىپ، بىر خىل سۇس سارغۇچ رەڭگە كىرگەنىدى. توغراقلىق ئىچى شۇ قەدەر جىمجىت ئىدىكى، گويا بۇ چەكسىز ماكاندا نادىر دىن بۆلەك ئىككىنچى بىر جانلىق مەخلۇقات مەۋجۇت ئەمەستەك، ھېچقانداق سادا، ھېچقانداق تەۋىش ئاڭلانمايتتى.

كۈن پېشىندىن قايرىلىپ، توغراقلىق ئىچىگە سارغۇچ يانتۇ نۇرلار چۈشۈشكە باشلىغاندا، نادىر بىرئاز دېمىنى ئېلىۋالماقچى بولۇپ يول ياقىسىدىكى بىر تۈپ توغراقنىڭ سايىسىغا كېلىپ ئولتۇردى. توغراقنىڭ تۈۋىدىكى توپىغا پېتىپ كەتكەن كونا مايا قىلارغا قاراپ، قاچانلاردىدۇر مالچىلارنىڭ بۇ يەرلەردە مال باققانلىقىنى بىلدى. ئالدىغا قارىماقچى بولۇپ كۆز نۇرىنى يۆتكىشىگە، ھېلىقى مايا قىلارغا جان كىرىپ مېڭىۋاتقاندەك كۆرۈنۈپ كەتتى. ئىتتىك قارىۋىدى، بەدىنىدە قان دىدارى قالمىغان تۆت سالجىنىڭ قاتارلىشىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. ئۇ بۇ توغراقلىق ئىچىدە دەم ئېلىش مۇمكىن ئەمەسلىكىنى بىلىپ ئورنىدىن تۇردى، كۈن ئولتۇرۇپ كەتكۈچە بۇ توغراقلىقتىن چىقىۋېلىش ئۈچۈن قەدىمىنى تېخىمۇ تېزلەتتى. لېكىن، بۇ چەكسىز توغراقلىق گويا ماڭغانسېرى تېخىمۇ ئۇزىراپ كېتىۋاتقاندەك، ھېچبىر چېتى كۆرۈنەي دېمەيتتى.

ھېرىپ، ئۇسساپ ھالدىن كېتەي دېسىمۇ، لېكىن بىر قەدەم بولسىمۇ يولنى ئارتۇقراق بېسىۋېلىش ئۈچۈن كىيىملىرىنى سېلىپ تاشلاپ، چىشىنى چىشلەپ، يولنى داۋاملاشتۇرۇۋاتقان نادىر ئالاھازەل تۇن نىسپى بولغاندا بولالماي قالدى. يېنىدا ئابدۇللا يوللۇق تۇتقان ئىككى نان بار ئىدى، چاينىسا ئۇسساپ نەم دىدارى قالمىغان ئاغزىدىن توروكلاپ چۈشۈپ كېتەتتى. ئۇنىڭ ئەمدى يەنە ماڭالمايدىغانلىقىغا كۆزى يەتتى. «قۇملۇقنىڭ كېچىدىكى ھاۋاسى سالقىن بولاتتى. كېچىچە ئارام ئالسام

ئۇسسۇزلۇقۇمغا بىرئاز پايدىسى بولار...» دېگەن ئۇمىدتە سالجا ۋە سالمىلاردىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئېگىزرەك بىر قۇم دۆۋىسىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ياتماقچى بولدى. تۈن قاراڭغۇلۇقىدا يولدىن ئوتتۇز - قىرىق قەدەمچە نېرىدا بىر قۇم دۆۋىسى قارىيىپ كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئاران دېگەندە يېنىغا باردى. يىقىلىپ - قوپۇپ قۇم دۆۋىسىنىڭ ئۈستىگە چىقتى. چىقىپلا كۆزلىرىگە ئىشەنمەي قالدى. قۇم دۆۋىسىنىڭ ئارقىسىدا، يېقىنلا بىر يەردە گۈلخان كۆيۈۋاتاتتى، ھەتتا بىرنىڭ چاراسلىتىپ ئوتۇن ئوشتۇپ، ئوت ئۈستىگە تاشلاۋاتقان كۆلەڭگىسىنمۇ ئېنىق كۆرۈش مۇمكىن ئىدى.

نادىر خۇشاللىقىدا ۋارقىرىماقچى بولۇپ ئاغزىنى يوغان ئاچتى، لېكىن قۇرۇپ گەز باغلاپ، كالپۇكلىرى ئادەتتىكىدىن يوغىناپ ئېغرلىشىپ كەتكەن ئاغزىدىن ئۆزىگە ئاران ئاڭلانغۇدەك بىر خىل كۈسۈلدىغان ئاۋازدىن باشقا ھېچنېمە چىقمىدى. سېلىپ تاشلىغان كىيىملىرىنىمۇ كىيىشكە ئۇلگۈرمەي، قۇم دۆۋىسى ئۈستىدىن پەسكە ئۆزىنى ئاتتى. بىر ھازا يۇمىلاپ توختىغاندىن كېيىن ئورنىدىن تۇرۇپ گۈلخان تەرەپكە قاراپ ماڭدى.

گۈلخان يېنىغا كەلگەندىن كېيىن نادىرنىڭ ھەممىدىن ئاۋۋال كۆزىگە كۆرۈنگىنى — خۇرجۇنغا يۆلەپ قويۇلغان ئاغزى ئېتىكلىك قاپاق بولدى. ئۇ ئىتتىك بېرىپ قاپاقنى قولىغا ئېلىپ يەنە توختاپ قالدى، بايا گۈلخانغا ئوتۇن تاشلىغان ئادەمنى ئىزدەپ ئۇياق - بۇياققا قارىدى. چاراسلاپ كۆيۈۋاتقان گۈلخان، گۈلخان ئالدىدىكى خۇرجۇنغا يۆلەپ قويۇلغان قاپاق، سەل نېرىراقتا مۆگدەپ ياتقان بىر ئېشەكتىن باشقا ھېچنەرسە كۆرۈنمەيتتى. نادىر قاپاققا قاراپ لەۋلىرىنى يالىغىنىچە يەنە تۇرۇپ قالدى. شۇ ئەسنادا ئارقا تەرەپتىن «شىرىق» قىلغان بىر ئاۋاز چىقىپ، قەدەم تىۋىشى ئاڭلاندى. نادىر ئىتتىك ئارقىسىغا قاراپ، بىر تۈپ توغراقنىڭ ئارقىسىدىن چىقىپ كېلىۋاتقان

بەستلىك بىر ئادەمنى كۆردى. ئۇ ئادەم يېقىنلاشقاندىن كېيىن، قولىدا يۇلغۇندىن ياسالغان ئىككى ئاچماق پۇت بېكىتىلگەن بىر قارا مىلتىقنىڭ بارلىقىنى بىلدى.

— قورقماي ئىچىڭە! — دېدى ھېلىقى ئادەم قولىدىكى مىلتىقنى يەرگە قويۇۋېتىپ.

نادىر ئۇنىڭ ئۇستۇبشى ۋە قىياپىتىگە بىر قاراپلا ئوۋچى ئىكەنلىكىنى بىلدى، بايىدىن بۇيان توغراقنىڭ دالدىسىدا ئۆزىنى كۆزىتىپ تۇرغانلىقىنى ھېس قىلدى. نادىرنىڭ گەپ قىلىشقا مادارى يوق ئىدى. چىدىغۇسىز ئۇسسۇزلۇق پەيدا قىلغان بىرخىل كۈچ بىلەن قاپاقنى كۆتۈرۈپ، بىرھازاغىچە سۇ ئىچتى. پەقەت ھېلىقى ئوۋچى:

— ئەمدى بولار، ئەتە يەنە ئىچىشىمىزگە سۇ كېرەك، يىگىت، — دېگەندىن كېيىنلا قاپاقنى يەردە قويۇپ ئوۋچىغا سىنچىلاپ سەپسالدى.

ئەتراپ قاراڭغۇ بولسىمۇ، لېكىن يالقۇنجاپ كۆيۈۋاتقان گۈلخانىنىڭ شولىسىدا ئوۋچىنىڭ چىرايىغا سۈرلۈك تۇس بېرىپ تۇرغان يۇڭلۇق سالۇا، سالۇا ئاستىدىكى قويۇق، ئۆسكىلەڭ قاشلىرى، چوڭ ـ چوڭ كۆزلىرى ۋە چاڭگىلىشىپ كەتكەن قاپقارا ساقاللىرى ئوچۇق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. نادىر بايىقى سۇنى ئىچىپ بىرئاز جان كىرگەندىن كېيىن، ئوۋچىغا مىننەتدارلىقىنى بىلدۈردى:

— رەھمەت تاغا، تەلىيىمگە سىزگە ئۇچراپ قاپتىمەن، بولمىسا ھايات قېلىشىم بىر گەپ ئىدى...

— قارىغاندا، ئۇزاق يەردىن كەلگەن ئوخشايسەن. بۇ جاڭگالدا سۇسىز، نانسىز نەگە ماڭدىڭ؟

نانىنىڭ ئېتىنى ئاڭلاپ نادىرنىڭ يادىغا ئابدۇللا يوللۇق تۇتقان ھېلىقى ئىككى نان كەلدى. بەلۇبغىغا چىگىلگەن نانلارنى يېشىپ، خۇرجۇنىنىڭ ئۇستىگە ئوشتۇپ قويدى.

— قېنى ئېلىڭ، تاغا، ئۆي نېنى.

ئوۋچى ناندىن بىر توغرام ئېلىپ، ئۇيان - بۇيان ئۆرۈپ تۇرۇپ دېدى:

— ئۆي ئېنىنى كۆرمىگىنىمگە مانا ساق ئالتە يىل بولۇپ قاپتۇ.

نادىر سەل ھەيران بولغان ھالدا سورىدى:

— بەش - ئالتە يىلدىن بۇيان ئۆيىڭىزگە پەقەت بىرىپ باقمىدىڭىزمۇ؟

ئوۋچى قولىدىكى نانىنى بىر چىشلەپ چايناۋېتىپ ئالدىرىماي جاۋاب بەردى:

— ياق، يەر ئىسلاھاتىدا زومىگەر قىلىمىز دەپ داۋراڭ سېلىشتى. تامدىن ئاتامدىن قالغان مىلتىقنى ئالدىم، بىر خۇرجۇنغا ئوزۇق - تۇلۇك راسلاپ ئېشەككە ئارتىپلا بىر كېچىدە چىقىپ كەتتىم. شۇندىن بۇيان جاڭگال كېزىپ ئوۋچىلىق قىلىپ يۈرىمەن. پىدا پالۋان دېسە، بۇ ئەتراپتا مېنى بىلمەيدىغان كىشى يوق...

پالۋاننىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ نادىرنىڭ يادىغا «خېنىيادا كوپىراتسىيىگە قوشۇلماي ياشاۋاتقان ئادەملەر بار ئىكەن... ئادالەت شۇ يەرگە چىقىپ كېتىپتىكەن...» دېگەن گەپلەر كېلىپ، ئالدىراپ سورىدى:

— بۇ ئەتراپتا سىزدىن باشقىمۇ يەنە بۆلەك ئوۋچىلار ياكى باشقا ئىشلار بىلەن جان بېقىۋاتقانلار بار ئوخشىمامدۇ؟

— ئۇنداقلارمۇ يوق ئەمەس، لېكىن ناھايىتى ئاز.

— ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئادالەت ئىسىملىك بىرقىزنى ئۇچراتمىغانسىز؟

— بۇ جاڭگالنىڭ جاپاسىغا خوتۇن خەق چىدىمايدۇ، ئوكام. پۇتۇن ئۆمرىنى مۇشۇ جاڭگالدا ئۆتكۈزۈپ، مۇشۇ جاڭگالنىڭ نامى بىلەن ئاتالغان خېنيا سايىتىنىڭ ئانىسىمۇ ئۆز گەمىسىدىن نېرى بارمايدۇ. بۇ ئەتراپتا شۇنىڭدىن باشقا خوتۇن خەق ئەۋلادى يوق.

نادىر بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ شوك بولۇپ قالدى. پىدا پالۋان نادىرغا بىر قاراپ قويۇپ، گۈلخان چوغى ئۈستىدە سۇيى ئاققان هالدا ۋىزىلداپ پىشۋاتقان كاۋاپنى قولىغا ئېلىۋېتىپ دېدى:

ـــ قارىغاندا، بەك هېرىپ كەتكەندەك كۆرۈنىسەن. قالغان گەپلەرنى خۇدا خالىسا ئەتە دېيىشەرمىز. ماۋۇ كاۋاپنى يەپ يېتىپ ئۇخلىغىن، ئۇكام.

نادىر قىزىق كاۋاپنى ئۇ قولىدىن بۇ قولىغا ئېلىپ يۆتكەپ يۇرۇپ، سەل سوۋۇتقاندىن كېيىن ئىشتىها بىلەن يېيىشكە باشلىدى. هەربىي سەپتىن قايتىپ كەلگەندىن بۇيان بىر چىشلەم گۆش يەپ باقمىغان نادىرغا بۇ كاۋاپ شۇنچىلىك تېتىپ كەتتىكى، ئۆمرىدە بۇنداق مەززىلىك، بۇنداق تاتلىق گۆش يەپ باقمىغانلىقىنى ئەسكە ئالالمىدى، كاۋاپنى يەپ بولۇپ يېتىپلا ئۇيقۇغا كەتتى.

ئادەتتى بويىچە توغاي چۇچۇ بىلەن تەڭ ئويغانغان پىدا پالۋان بىر تاتلىق ئۇخلاۋاتقان نادىرغا قاراپ: «هېرىپ كېتىپتۇ بىچارە، يەنە بىر دەم ئۇخلىۋالسۇن...» دەپ ئويلىدى ـ دە، نەرسە ـ كېرەكلەرنى يىغىشتۇرۇشقا كىرىشتى. يىغىشتۇرۇلغان خۇرجۇن ـ قاچىلارنى ئېشەككە ئارتىپ، يولغا چىققۇدەك تەييار بولۇپ نادىرغا قارىدى. نادىر تېخىچە ئۇخلاۋاتاتتى. ئويغىتايمۇ ـ ئويغاتمايمۇ دەپ تۇرغاندا، يان تەرەپتە بىر يەردە تۇلكە قاۋىغاندەك بىر ئاۋاز ئاڭلىنىپ كەتتى. نادىر ئويغانغۇچە بېرىپ قاراپ بېقىش نىيىتىگە كېلىپ، ئېشەكنى بىر توغراققا باغلىدى ـ دە، مىلتىقىنى كۆتۈرۈپ ئاۋاز چىققان تەرەپكە كەتتى.

«پاڭ!» قىلغان دەھشەتلىك بىر ئاۋاز بىلەن تەڭ نادىر چۆچۈپ ئويغىنىپ ئىتتىك ئەتراپقا قارىدى. پىدا پالۋان كۆرۈنمەيتتى. تۆت ـ بەش قەدەمچە بىر يەردە توغراققا باغلاقلىق تۇرغان قارا ئىشەكنى كۆرۈپ، پىدا پالۋاننىڭ مۇشۇ ئەتراپتا ئىكەنلىكىنى بىلدى. ئورنىدىن تۇرۇپ، بەلۋېغى بىلەن يۈز ـ كۆزىنى سۈرتتى. ئەتراپقا بىر قۇر سەپسېلىپ چىققاندىن كېيىن، پىدا پالۋاننىڭ

كېلىشىنى كۈتۈپ ئىزىدا ئولتۇردى.

هايال ئۆتمەي سول قول تەرەپتىكى توغراقلىق ئارىسىدا پىدا پالۋاننىڭ قارىسى كۆرۈندى. ئۇنىڭ مۇرىسىدە سارغۇچ بىر نەرسە بارەدەك قىلاتتى. يېقىن كەلگەندىن كېيىن، نادىر ئۇنىڭ تۆۋلەپ تۇرغىنى پارقىراپ كەتكەن تۇلكە ئىكەنلىكىنى بىلدى.

ـــ ئەتىگەندىلا بىر تۇلكە سوقۇۋاپسىز ـ هە؟ بۇگۈن ئوۋىڭىز ئوڭغا تارتقان ئوخشايدۇ.

ـــ ئايىغىڭ ياراشتى بولغاي، ئۇكام.

پىدا پالۋان تۇلكىنى يەرگە تاشلاپ، يېنىدىن كۈمۈش دەستىلىك ئۇزۇن پىچىقىنى ئالدى. پىچاق تىغىنىڭ ئۇچى تەرەپ ئۇپراپ ئىنچىكىلىشىپ كەتكەنىدى. هەش ـ پەش دېگۈچە تۇلكىنى تۇلۇمچىلاپ سويۇپ گۆشىنى چۆرۈۋەتتى ـ دە، تېرىسىنى ئېشەككە ئارتىپ، خۇرجۇنىڭ ئۇزەڭگىلىكى بىلەن يېرىم باستۇرۇپ قويدى. ئېشەكنىڭ مۇلىسىگە[1] ئېسىپ قويغان قاپاقنى پەم بىلەن يېشۇۋلىپ قولىنى يۇدى، ئاغزىغا بىر يۇتۇم سۇ ئېلىپ غار ـ غار قىلىپ تۇكۇرۇۋەتكەندىن كېيىن، قاپاقنى نادىرغا تەڭلەۋېتىپ، دېدى:

ـــ ئاغزىڭنى چايقىۋال، ئۇكام، ناشتا قىلىپلا مېڭىپ كەتمىسەك، ئىسسىقتا قالىمىز.

نادىر ئاغزىنى چايقاپ بولغاندىن كېيىن، پىدا پالۋان خۇرجۇندىن بىر توغرام كۆمەچنى ئېلىپ بەردى. ئۇلار كۆمەچ بىلەن ناشتا قىلىپ يولغا چىقتى.

ـــ ئاخشام هېرىپ هالىڭدىن كېتەي دەپتىكەنسەن، گەپ سورىمىدىم. ئەمدى پاراڭلاشقاچ ماڭلى، نەدىن كېلىپ، نەگە كېتىۋاتىسەن، ئۇكام؟

نادىر يول ئۈستىدە هامان بىر كۈنى ئاشۇنداق سوئالنىڭ سورىلىپ قېلىشىنى پەم قىلىپ، ئۇنىڭ جاۋابىنىمۇ ئويلاپ

---

① مۇلە ـــ ئېشەككە توقۇلىدىغان، توقۇمىدىن پەرقلىق بولغان بىرخىل ئۇچىلىق.

قويغانىدى:
ــ ئېگىز لاڭقىدىن كېلىشىم، شاقۇغا كېتىۋاتىمەن.
ــ شاقۇدا بىرەر تۇغقىنىڭ بارمىدى؟
ــ ياق، ھاماماچامنىڭ بىر قىزى خاپا بولۇپ قېلىپ ئۆيىدىن چىقىپ كېتىپتىكەن، شۇنى ئىزدەپ كېتىۋاتىمەن.
ــ ئاخشام بىر قىزنىڭ ئىسمىنى سورىغاندەك قىلىۋاتاتتىڭ، شۇمۇيا؟
ــ ھەئە، ئۇنىڭ ئىسمى ئادالەت ئىدى.
پىدا پالۋان جىم بولۇپ قالدى. ئۇلار خېلىغىچە جىم - جىم مېڭىشتى. بۇ جىمجىتلىقنى ئاخىر نادىر بۇزدى:
ــ پاراڭلاشقاچ ماڭىلى، پىداكا، ئادەم زېرىكىپ كېتىدىكەن.
ــ گېپىڭ دۇرۇس، ئوكام، بۇ جاڭگالدا گاھى ھەپتىلەپ، گاھىدا ئايلاپ ئادەم دىدارى كۆرمەي مەنمۇ زېرىكىمەن. قېنى، ئاۋۋال سەن باشلىغىن.
ــ بەش - ئالتە يىلدىن بېرى بۇ جاڭگالدا باشتىن كەچۈرگەن ئىشلىرىڭىزمۇ جىقتۇر، ھەرقاچان. شۇلاردىن پىشكى سۆزلەپ بەرسىڭىز بولاتتى.
ــ مېنىڭ بۇ جاڭگالدا بېشىمدىن كەچۈرگەنلىرىمۇ بېشىمدىكى چېچىمدىنمۇ جىق... بوپتۇ، ماۋۇ تۇلكىنىڭ تېرىسىنى كۆرۈپ بىر ئىش يادىمغا كېلىپ قالدى، شۇنى دەپ بېرەي: بىر كۈنى ئوۋ ئىزدەپ كېتىۋېتىپ، خېلى يىراق بىر يەردە خۇددى تۇلكە تېرىسىدەك سېرىق بىر نەرسىنىڭ پارقىراپ تۇرغىنىنى كۆرۈپ قالدىم. ئۆزۈمنى دالدىغا ئېلىپ قارىغا ئالدىم، مىدىرلىشى بىلەن تەڭ ئاتاي دەپ تۇرسام ھېچ مىدىرلىمايدۇ. ئۇخلاپ قالغان تۇلكە ئوخشايدۇ، يەنە سەل يېقىنلاپ بېرىۋالاي دەپ بىرەر يۈز قەدەمچە يېقىن باردىم، يەنە مىدىرلىمىدى، ئەللىك قەدەمچە باردىم، يەنە جىمجىت. ئاخىر ئون قەدەمچە يېقىن بارغاندا قالىسام، تېگى سېرىق ئۇستى سەل - پەل كۆكۈچرەك بىرنەرسە پارقىراپ تومپىيىپ تۇرىدۇ. يېنىغا بېرىپ

قولۇمنى ئۇزىتىپ بولۇپ، بىر چاغلاردا خوجىنىياز ھاجى مەكتەپ، شاقۇ بىلەن ئاقسۇغا قاچقاندا، ئۇلارنى قوغلاپ ماڭغاندا قازىغۇرۇس① لارنىڭ ئايروپىلانى تاشلاپ، پارتلىمايى قالغان بومبا بولسا پارتلاپ كەتمىسۇن دەپ قورقتۇم. ئۆزىگە تەگمەيى ئەتراپىنى پەم بىلەن ئېچىپ قارىسام، بىر قويۇنىڭ گۆشى پاتقۇدەك دومبا چۆگۈن بولۇپ چىقتى. بۇ جاڭگالدا ئۇنى كۆتۈرۈپ يۇرۇش ئېغىر كېلىپ، بۆرىئېغىزدىكى بىرئادەم بىلەن ئون ئالتە جىڭ قوناققا تېگىشتىم. كېيىن باشقىلاردىن ئۇقسام، ئۇ ئالتۇن چۆگۈن ئىكەن. ھېلىقى ئادەم يەنە بىر زەگەرگە جىق پۇلغا سېتىپتۇمىش...

ــ ئالتۇن ئىكەنلىكىنى ئۇققان بولسىڭىز بىر يەرگە يوشۇرۇپ قويماتتىڭىز ــ ھە؟

ــ قويە، ئۇكام، مال ــ دۇنيانى كۆپ يىغقانلىقىنىڭ خاپىلىقىدىن بۇ سېسىق جانىنى ساقلىيالمايى ئالتە يىلنىڭ مابەينىدە جاڭگالدا قېچىپ يۈرمەمدىمەن؟

ــ ھەمىشە بۇنداقمۇ بولۇۋەرمەس، پىداكا، ئاينىڭمۇ ئون بەشى قاراڭغۇ، ئون بەشى يورۇق ئەمەسمۇ؟

ــ ۋاي تاڭەي، ئۇكام، مەن ھېچ ئىشەنمەيمەن. بولمىسا لاپ گەپ ئەمەس، بۇ چاغقا ئېشىكىم كۆتۈرەلمىگۈدەك ئالتۇن - كۈمۈش يىغقان بولاتتىم. بۇ جاڭگالدا مېنىڭ ئايىغىم تەگمىگەن جاي قالمىدى دېسەمۇ ئارتۇق كەتمەيدۇ. ئۇ باشتىن باراتنىڭ قۇدۇقى، ئىسلىق، تۆگىسولىقى، بوستان، كەندىكۆلدىن تارتىپ، بۇ باشتىكى توشقانچۆل، تۈرلاقجاي، ۋالۋال، قۇمسېپىلىغىچە ئاز دېگەندىمۇ يىلىغا بىر قېتىمدىن بارغاندىمەن. ئۇچرىغان تەڭگە، داچەن پۇللارنىڭمۇ ھەددى ــ ھېسابى يوق. ھەتتا بىر قېتىم مۇنداق بىر ئىشنىمۇ كۆردۇم: ۋالۋالغا يېقىن بىر يەردە

---

① قازاق ئۇرۇس ــ شېڭ شىسەينىڭ ياردەم تەلەپ قىلىشى ئارقىسىدا 1936 ــ يىللىرى خوجىنىياز ھاجى قوزغىلىڭىنى باستۇرۇشقا كەلگەن كازاكلار بولۇپ، يەرلىك خەلق ئۇلارنى «قازىغۇرۇس» دەپ ئاتاشقان.

كېتىۋاتسام، بىر چاقىرىم يەردە ئىككى پارچە كىگىز ئورنىدەك بىر يەر ساپسېرىق نۇر چېچىپ يالتىراپ تۇرىدۇ. بۇ نېمىدۇر دەپ يېنىغا بارسام، كەڭلىكى راستلا ئىككى پارچە كىگىزدەك چىقىدىغان، قېلىنلىقى تۆت ئىلىكتىن كەم ئەمەس بىر دەرۋازا يەردە ياتىدۇ. ئۇستىگە ھەرخىل نەقىشلەر ئويۇلۇپتۇ. يەنە خەتكە ئوخشاش غەلىتە ئاچى - پاچى سىزىقلارمۇ تۇرىدۇ. قاغىتۇمشۇقتا بېكىتىلگەن ھالقىسىدىن تۆتۈپ كۆتۈرۈپ باقسام مىدىرلىتالمىدىم. ئۇلگۇجەكنىڭ بىر بۇرجىكى سەل ئۇچۇپ كېتىپتىكەن. پىچىقمىنى ئېلىپ سىجاپ باقسام بىلىنەر - بىلىنمەس ئىزنا پەيدا بولدى. بۇنىڭغا قاراپ ئالتۇن ئىكەن دېدىم. پىشكى چوقۇپ ئېلىۋالاي دېسەم، نەقىشلىرىنىڭ چىرايلىقلىقىغا قاراپ بۇزۇۋېتىشكە كۆڭلۈم قويمىدى. مەندىن باشقا بىلىدىغان ئادەم بولمىغاندىكىن، لازىم بولسا كېيىن كەلمەمدىمەن دەپ، بەلگە قىلىپ قويۇپ كەتتىم. يانداپتىرقى يىلى شۇ يەرگە ئوۋ ئىزدەپ كېلىپ قېلىپ يادىمغا يەتتى. بېرىپ قارىسام غايىب بولۇپ كېتىپتۇ. مەن بەلگە قىلىپ قويغان پۇچۇق تاملارنىمۇ چىقىپ تۇزلىۋېتىپتۇ. بۇ كىمنىڭ قىلغان ئىشىدۇ دەپ قارىسام، قۇم تۆپىسىگە بىر غېرىچ قېلىنلىقتا يېيىتىۋېتىلگەن تامتوپىنىڭ ئۇستىدە زەنجىر تاپانلىق تراكتورنىڭ ئىزى بەش قولدەك چىقىپ قاپتۇ...

بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ نادىر ھەيران قالدى. كىچىكىدە تەكلىماكان ھەققىدە ئاڭلىغان ھېكايە - چۆچەكلىرى يادىغا كېلىپ «ئاشۇ ھېكايە - چۆچەكلەر راست ئوخشىمامدۇ؟» دەپ ئويلىدى.

— مەنمۇ كىچىكىمدە: «تەكلىماكاندا قۇم تېگىدە شەھەر بار ئىكەن، ئۇنىڭ ئۆيلىرىدىكى قازان - قومۇشتىن تارتىپ يىتلارنىڭ يالىقىغىچە ھەممىسى ئالتۇن - كۈمۈشتىن ئىكەن. ئادەم ئۇنى قولىغا ئالسا ئىشىك ئۆزلۈكىدىن ئېچىلىدىكەن... ئاسقۇدىكى كىيىملەر ساپلا شايى - دۇردۇن ئىكەن، ئۇنى تۇتسا

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى www.uyghurkitap.com

توزۇپ كېتىدىكەن... تەكلىماكان كۈندۈزى جىمجىت بولغىنى بىلەن كېچىسى ئىتلارنىڭ قاۋۇشى، توخۇلارنىڭ چىللىشى ئاڭلىنىپ ئادەمنى ياتقۇزمايدىكەن...» دەپ ئاڭلىغانىدىم.

ــ ئاڭلىغىنىڭىنىڭ تەڭدىن تولىسى راست، ئۇكام، مەن بىر قېتىم بىر توشقان ئۇچراتتىم. قارىچىغىنى قويۇپ بېرەي دەۋاتسام، ئىككى سەكرەپلا بىر قۇم دۆۋىسىنىڭ ئاستىدىكى كامارغا كىرىپ كەتتى. بۇ كاساپەتنى تىرىك تۇتىدىغان بولدۇم دەپ كامارنى كولاۋاتسام، قولۇمغا بىر تال شال ئۇرۇنغانىدەك قىلدى، تارتسام ھېچ چىقمايدۇ. يەنە كولاۋەرسەم بىر كەمدە بىر مەپىنىڭ شوتىسى ئېچىلدى. يەنە پىشكى كولاپ قارىسام، ئەسلىدە شوتا، يان، باستۇمىلىرىغا نەقىش ئويۇلغان، كۆپ يەرلىرى سىرلانغان چىرايلىق بىر مەپە چىقتى. مەپىنى قۇم كۆمۈۋېتىپ ئاستى ئۆڭكۇرگە ئوخشاپ قاپتىكەن. توشقان ئاشۇ يەردە ئۇۋلاپتۇ. شۇنىڭغا ئوخشاش قۇم بېسىپ كەتكەن ئۆيلەرنى ناھايىتى جىق كۆردۈم. ئۆيدىكى كىيىم ـ كېچەك، رەختلەر بەك ئۇزۇن تۇرۇپ چىرىپ كەتكەچكە، تۇتسا راستلا ئادەمنىڭ قولىغا چىقىدۇ.

ــ كېچىسى ئىت قاۋايدۇ، توخۇ چىللايدۇ دېگەن گەپلەرچۇ؟

ــ ئۇمۇ راست، كەندىكۆل دېگەن يەردە ناھايىتى كەڭ كەتكەن بىر كەندىلىك بار. بىر تۇپ كەندىنىڭ چوڭلۇقى بىر تۇپ دەرەختەك چىقىدۇ. ئاشۇ كەندىلىكتە شاختىن شاختا ئۇچۇپ يۈرۈپ دانلايدىغان ياۋا توخۇ، ياۋا كەپتەرلەر ناھايىتى جىق. ئادەم ئۇنىڭ گۆشىنى ئەمەس، توخۇمىنى يېسىمۇ مەست بولۇپ قالىدۇ. بۇ جاڭگالدا توخۇ، تۈلكە، كەپتەرلەردىن باشقا، يەنە قىرغاۋۇل، بۆرە، كېيىكلەرمۇ بار. كېچىسى ئىتلارنىڭ قاۋاپ، توخۇلارنىڭ چىللىشىدىكى سىر ئەنە شۇ.

پىدا پالۋان گېپىنى تۈگىتىپ بىرنەرسىنى ئىزدەۋاتقانىدەك ئەتراپقا قارىدى. يولنىڭ ئوڭ قول تەرىپىدىكى بىر تۇپ توغراقنىڭ بىرنەچچە تال شېخى بىر قىلىپ چىگىپ

قويۇلغانىدى...

ــ گەپ بىلەن بولۇپ كېتىپ، ئۆتۈپ كەتكىلى تاس قاپتۇق، ــ دېدى ئۇ ھېلىقى توغراق تەرەپكە كېتىۋېتىپ، ــ تۇنۇگۈن ئەتىگەن بىر ئوغلاقنى ئېتىۋالغانىدىم. بەلگە قىلىپ قويغان يەرگە كېلىپ قاپتۇق.

نادىر ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ئارقىسىدىن ماڭدى. ئۇلار ھېلىقى توغراقتىن بىر چاقىرىم يىراقلاشقاندىن كېيىن ئېگىز بىر قۇم دۆۋىسى ئۈچرىدى. ئېشەكنى پەستىكى بىر تۈپ توغراققا باغلاپ قويۇپ، قۇم ئۈستىگە چىقىشتى. قۇمنىڭ ئەڭ ئېگىز يېرىدە گۈلە چوڭلۇقىدا بىر تال كۆمۈر تۇراتتى. پىدا پالۋان بېرىپ ئۇنى ئېلىپ يانچۇقىغا سالدى.

ــ بۇ كۆمۈرنى نېمە قىلىسىز، پىداكا؟ ــ دەپ سورىدى نادىر ھەيران بولۇپ.

ــ بۇ بولمىسا، ھەرقانچە ھوشيار ئادەمنۇ بۇ قۇملۇقتا ئېزىپ قالىدۇ، ئۇكام. باشقا نەرسىنى بەلگە قىلىپ قويساڭ بىر شامال چىقسىلا قۇم كۆمۈپ تاشلايدۇ، كۆمۈرنى كۆمەلمەيدۇ. مۇشۇنىڭغا قاراپ، كەلگەن ـ كەتكەن يېرىمىزنى تېپىۋالىمىز.

پىدا پالۋان نادىرنى قۇم ئۈستىدە قالدۇرۇپ ئۆزى پەسكە چۈشۈپ كەتتى. بىر ھازادىن كېيىن، بوغۇزلانغىنىغا خېلى ۋاقىت بولغانلىقى چىقىپ تۇرغان بىر كېيىك بالىسىنى يۇدۇپ قايتىپ كەلدى.

ــ بايا بۇ جاڭگالدا بۆرە، تۈلكە بار دەۋاتاتتىڭىز، ئاتقان نەرسىلەرنى قويۇپ كەتسىڭىز، يەپ كەتمەمدۇ؟

ــ ئۇنىڭمۇ چارىسى بار، ئۇكام، ئاتقان ئوۋنى ئەكېتىشكە ئۇلگۈرمىگەندە، بىر يەرنى بەلگە قىلىۋېلىپ، شۇ يەردە قويمىز. ئوۋ ئەتراپىنى بىر قېتىم ئايلىنىپ، يۇمىلاق ئىز چىقىرىپ قويساق، تۈلكە كەلسىمۇ «مەشەدە تۇزاق بار ئىكەن» دەپ

قورقۇپ، يۈملاقنىڭ ئىچىگە كىرەلمەيدۇ.

نادىر پىدا پالۋاننىڭ مۇرىسىدىكى كىيىك بالىسىنى كۆتۈرۈشۈپ بېرىش ئۈچۈن ئۆز مۇرىسىگە ئېلىۋېتىپ يەنە سورىدى:

ــ پىداكا، ئۆۋچىلىق قىلغىنىڭىزدىن بۇيان ئىپار كىيىكى ئېتىپ باقتىڭىزمۇ؟

ــ ئىپار كىيىكى قانداق بولىدۇ؟

ــ مەن ئۆزۈمغۇ ئۇقمايمەن، ئۇنداق كىيىكنىڭ مۇڭگۈزى بىر بولىدۇ دەپ ئاڭلىغان.

ــ ئۇچ يىلنىڭ ئالدىدا، سەن دېگەندەك بىر مۇڭگۈزلۈك كىيىكتىن بىرنى ئۇچراتقانىدىم. ئاتسام ئوق پۇتىغا تېگىپ، بىر پۇتىنى چېقىۋەتتى. كىيىك پۇتىنى سۆرەپ قاچتى. مەن قوغلىدىم. كەچ بولۇپ كەتتى. ئەتىسى ئىزىنى ئىزدەپ يەنە قوغلىدىم. مەن كۆرۈپ باقمىغان ئەجەب بىر كىيىك ئىكەن، بىر تۇتاي دەپ نىيەت قىلدىم. بىر يېرىم كۈنگىچە قوغلاپ قارىسام، ناھايىتى ئېگىز بىرقۇمنىڭ ئۈستىگە چىقىپ كېتىپ غايىب بولدى. مەنمۇ كىيىكنىڭ ئىزىنى يىتىۋرمەي ئارقىسىدىن چىقتىم. قۇمنىڭ چوققىسىغا چىقىپ قارىسام، قۇمنىڭ ئارقا تەرىپى تۆت ـ بەش تېرەك بويى كەلگۈدەك چوڭقۇر تۇرىدۇ. مېنىڭ چىققان يېرىم دالدا بولغىنى بىلەن، ئارقىسى تەرەپ پىچاقنىڭ بىسىدەك تىك ئىكەن. كىيىك ئاشۇ يەردىن چۈشۈپ كېتىپتۇ. مەن چۈششەم چىقالمىغا كۆزۈم يەتمىدى. كىيىك بۇ يەردىن چۈشۈپ نەگە كەتكەندۇ دەپ سىنچىلاپ قارىسام، ھېلىقى تۆت ـ بەش تېرەك پەس يەردە قاتار ـ قاتار ئۆيلەر تۇرىدۇ. ئۆيلەرنىڭ ئۈستىنى ئاسمان ـ پەلەك قۇم بېسىپ كېتىپتۇ. ئىشكىلىرى بىلەن ئالدى تېمىنلا كۆرگىلى بولىدۇ. بىر تۇرۇپ ھەرنېمە بولسا بىر چۈشۈپ، نېمە سىر ـ ئەسنا بار،

بىر كۆرۈپ چىقاي دېدىم. لېكىن، ئۇ يەرگە يالغۇز چۈشۈپ، چىقىدىغان چاغدا چىقالماي، قاراپ تۇرۇپ. ئۆزۈمنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرىشىمدىن قورقتۇم...

— ئۇ يەر بەك يىراقمۇ؟

— مەشەدىن ئالاھازەل ئۇچ - ئۇچ يېرىم كۈندە بارغىلى بولار.

نادىر پىدا پالۋاننىڭ سۆزىگە قىزىقىپ كېتىپ، ناۋادا يېقىنراق بولسا بېرىپ كۆرۈپ بېقىشنى ئويلىغانىدى. لېكىن، «ئۇچ - ئۇچ يېرىم كۈندە بارغىلى بولار» دېگەن سۆزنى ئاڭلاپ جىم بولۇپ قالدى.

ئۇلار كۆرگەن - بىلگەنلىرى ھەققىدە پاراڭلىشىپ، كۈن تىكلەشكەنگە قەدەر يولنى داۋام قىلدى. كۈن چىڭقى چۈش بولغاندا، توغراقنىڭ يولغا چۈشكەن سايىسى ئۇستىدىلا ئولتۇرۇپ غىزالىنىشتى. غىزادىن كېيىن پىدا پالۋان خۇرجۇندىكى قۇرۇتۇلغان پىشىق گۆشتىن نادىرغا بۆلۈپ بېرىۋېتىپ شۇنداق دېدى:

— ئەمدى ئايرىلىپ كېتىدىغان بولدۇق، ئۇكام، مەن ۋالۋال تەرەپكە كېتىمەن. «بىر كۈنلۈك يولداشقا قىرىق كۈن سالام» دەپتىكەن. بۇنى يولدا قورسىقىڭ ئاچقاندا يەرسەن. سەپىرىڭگە خۇدايىم ئاق يول ئاتا قىلغاي!

بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ نادىرنىڭ كۆڭلى خۇددى ئۆمۈر بويى بىللە ياشاپ كەلگەن قەدىناس كىشىسىدىن ئايرىلىپ كېتىدىغاندەك يېرىم بولدى. پىدا پالۋانغا چىن قەلبىدىن تەكرار - تەكرار رەھمەتلەر ئېيتىپ، يولنى يەنە بىر سورۇشتۇرۇپ ئورنىدىن تۇردى.

ئۇلار ئايرىلىشقا كۆزى قىيمىغان ھالدا خوشلىشىپ، ھەرقايسىسى ئۆز يولىغا راۋان بولۇشتى.

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

22

ئاق كەپتەرنىڭ تۇخۇم بېسىپ ياتقىنىغا ئىككى ھەپتىدىن ئاشتى. ئىلگىرى ئۆي ئىچىدىكى ھەممە يەرگە قونۇپ - دوقۇرۇپ، ئىشىك بېشى، مورا بېشى ۋە تەكچى - ئويۇقلارغىمۇ چىقىپ دان ئىزدەيدىغان كەپتەرنىڭ ئىككى ھەپتىدىن بۇيان ئۆزى ئۇۋا قىلىۋالغان تەكچىنىڭ بۇرجىكىدىن چۈشمەي ياتقىنىنى كۆرۈپ، تاھىر زىۋدىخان ئاچىدىن كۈندە بىر قېتىم سورايدىغان بولۇپ قالدى:

— ئانا، كەپتىيىم قاچان چىقىدۇ؟

زىۋدىخان ئاچىمۇ بىرخىل جاۋابنى تەكرارلايتتى:

— يىگىرمە كۈن تولغاندا چىقىرىدۇ، بالام.

— يەنە قانچە كۈندە يىگىمە كۈن بويىدۇ؟

زىۋدىخان ئاچا بۇ سوئالغا ھېسابلاپ كۆرۈپ جاۋاب بېرەتتى:

— يەنە بەش كۈندىن كېيىن يىگىرمە كۈن بولىدۇ، بالام.

تاھىر خۇشال بولۇپ: «يانا يىگىمە كۈن قاپتۇ! يانا بەش كۈن قاپتۇ!» دەپ سەكرىگىنىچە، كەپتەر ئۇچۇن يانچۇقىغا سېلىپ ساقلىغان قوناق جىڭمومىسىنى ئۇۋاپ، كەپتەرنىڭ ئالدىغا سېلىپ بېرەتتى. يانچۇقىدىن بىرەر توغرام جىڭموما پارچىسىنى كەم قىلمايتتى.

لېكىن، ئاق كەپتەر يىگىرمە كۈندە ئەمەس، ئون سەككىز كۈن بولغاندا، ئىككى باچكا چىقاردى. كەپتەرنىڭ ئالدىغا توختىتىپ بەرگەن كونا يېپلىم چۆچىكىگە سۇ قۇيۇپ بېرىۋاتقان تاھىر يۈمران باچكىلارنىڭ ۋىجىرلىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ، خۇشاللىقىدا ئانىسىنى توۋلىدى:

— ئانا، ئانا! جۇگۇيە، مەيەگە كىيە! كەپتىيىم چىقىپتۇ!

ھېرىپ ھېچ مادارى قالمىغان زىۋدىخان ئاچا تاھىرنىڭ كۆڭلى ئۇچۇن تەكچىنىڭ يېنىغا كەلدى. باچكىنىڭ ئاۋازىنى

ئاڭلاپ، تاهىرنىڭ خۇشاللىقىغا ئورتاقلاشتى:

ــ راست، بالامنىڭ كەپتىرى راست چىقىرىپتۇ ئەمەسمۇ...

ــ ئانا، ئانا، باچكىنى ئايە، مەن بى كۆيىۋاياي.

ــ ياق، بالام، ھازىر ئالساق بولمايدۇ. چۆجىلىك توخۇنىڭ ئادەمگە ئېتىلغىنىنى كۆرگەنمۇ؟ ھە، كەپتەرمۇ بالىسىغا ئادەمدىن بەك كۆيىدۇ. باچكىسىنى ئالساق، ئانىسى ئادەمنىڭ قولىنى چوقۇۋالىدۇ.

تاهىر سەبىيلىك نۇرلىرى چاقناپ تۇرغان قاپقارا كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ جىم بولۇپ قالدى.

ــ يەنە ئون سەككىز كۈندە باچكا لەپشىمە بولىدۇ، بالام، باچكىسى لەپشىمە بولغاندا، ئانىسى يەرگە دان ئىزدەپ چۈشىدۇ. شۇ چاغدا كۆرىلى، ماقۇلمۇ؟

ــ ماقۇي.

زۇلىدىخان ئاچا چوڭقۇر ئانىلىق مېھرى بىلەن ئوغلىنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ قويۇپ، يەنە سورىدى:

ــ مەن ئەمدى ئىشقا چىقاي، بالام، ھېلى غالچىلارنىڭ بىرەرى كېلىپ قېلىپ بىلىپ قالسا ئىشىك تۈۋىگە كېلىپ قاۋغىلى تۇرىدۇ. سىز كەپتىرىڭىزگە دان بەرگەچ ئۆيدە ئويناپ تۇرامسىز؟

ــ نېمىشقا، نېمىشقا، مەنمۇ سەن بىيەن چىقىمەن.

زۇلىدىخان ئاچا ئىشىككە قۇلۇپ سېلىپ، تاهىرنى يېتىلەپ ئاشخانىغا ماڭدى. ئەسلىدە ئاشخانا گۈرۈپپىسىدا ئالتە ئادەم بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىككىسى مەخسۇس خېنىيادىن ئوتۇن توشۇيتتى. بىرى ئۇماچقا، يەنە بىرى جىگىموما بىلەن نانغا مەسئۇل ئىدى. قالغان ئىككىلەن كۈندىلىك ئاش بىلەن نانغا كېتىدىغان قوناقنى يارغۇنچاقتا چۆرۈپ يارما تارتاتتى. يېقىندىن بۇيان بۇنىڭغا يەنە ئىككى ئايال قوشۇلۇپ، مەخسۇس ئوغۇت ياساش ئۈچۈن كۆيدۈرۈلگەن سۆڭەكنى يارغۇنچاقتا سېلىپ چۆرۈشكە بەلگىلەندى. يارغۇنچاقتا ئېزىپ ئۇن قىلىنغان سۆڭەك

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

كۆلى، يىغىۋېلىنغان ئادەم سۆيدۈكى بىلەن قوشۇپ داش قازاندا قاينىتىلىپ «ئالىي ئوغۇت» ياسىلاتتى. زىۋىدىخان ئاچا ئەنە شۇ سۆزىگە يۈمشاقتۇچىلارنىڭ بىرى قىلىپ ئايرىلغانىدى.

زىۋىدىخان ئاچىنىڭ ئاشخانا گۈرۈپپىسىغا ئايرىلىپ قېلىشى، خۇددى «كۆزىدىن ئايرىغان خۇدايىم ھاسىسىدىن ئايرىمايتۇ» دېگەندەكلا بىر ئىش بولدى. چۈنكى، نادىرنى يوقلاپ كېلىش ئۈچۈن تۇرمىگە بېرىپ كەلگەندىن بۇيان، گەرچە زىۋىدىخان ئاچا بالدۇر ئويلىغاندەك ئوتتۇرىدا تۇرغۇزۇلۇپ بىر مۇنچە تىل ـ دەشنام ئاڭلاش بىلەنلا قۇتۇلغان بولسىمۇ، لېكىن تاھىر ئىككىنچىلەپ يەسلىگە بارغىلى ئۇنىمىغاچقا، ئوسمانىنىڭ بۇيرۇقى بىلەن ئۇنىڭ نورمىسى رەسمىي توختىتىۋېتىلدى. بۇ، داشقازانىنىڭ بىر قاچا تامىقىدىن ئايرىلسا، ھاياتى ئېغىر خەۋپ ئىچىدە قالىدىغان گۇناھسىز بىچارە دېھقانلار ئۈچۈن ئەڭ ئېغىر جازا ئىدى.

لېكىن، بەزىدە ئاللىقانداق باھانە ـ سەۋەبلەر بىلەن كىشىلەرنى ھالاكەتكە دۇچار قىلسا، يەنە بەزىدە يەنە باشقا باھانە ـ سەۋەبلەر بىلەن بەختكىمۇ ئېغىر شتۇرۇپ قويىدىغان بۇ قارارسىز تەقدىر، تاھىرنىڭ توختىتىۋېتىلگەن نورمىسىنى زىۋىدىخان ئاچىنىڭ ئاشخانا گۈرۈپپىسىغا يۆتكىلىش باھانىسى بىلەن تولۇقلىنىدى. يەنى ــ ئاشپەز گۇياخان ئاچا بىلەن زىۋىدىخان ئاچىنىڭ كۆڭلى يېقىن تەك دېمەتلىكلەردىن بولغاچقا، ھەر قېتىملىق تاماقتىن بىر يەرلەرگە ئازراق تېقىپ قويۇپ يۈرۈپ، ئوسمان ۋە نامەتلەر ئەزالارنى ئىشقا ھەيدەپ كەتكەندىن كېيىن تاھىرنى چاقىرىپ بېرەتتى. يالغۇز تاھىرغىلا بېرىپ قالماستىن، بەزىدە زىۋىدىخان ئاچا بىلەن بىللە ئىشلەۋاتقانلارغىمۇ چىقارتىپ بېرەتتى. بۇنىڭ بىلەن ھېچكىممۇ گۇياخان ئاچىنى ئوسمانلارغا چېقىشتۇرۇپ يۈرمەيتتى.

زىۋىدىخان ئاچىنىڭ ئاشخانا گۈرۈپپىسىغا چېقىرىلغىنىنىڭ يەنە پايدىسى شۇ بولدىكى، ئاشخانا بىلەن ئۆينىڭ ئارىلىقى ئانچە

يىراق بولمىغاچقا، ئەزالار تاماققا كەلگۈچە بولغان ئارىلىقتا ئانچە - مۇنچە ئۆيىگە كىرىپ ئارام ئېلىۋالاتتى. بۇنداق چاغلاردا باشقا يارغۇنچاقچىلار يارغۇنچاقنى توختىتىپ قويماي گۈلدۈرلىتىپ تۇرسىلا چېنىپ قالمايتتى. ئاۋۋال ئارام ئېلىۋالغانلار چىقىپ يارغۇنچاقنى قولىغا ئالغاندىن كېيىن، ئاندىن ئۇلار ئارام ئالاتتى. ئۇنداقتا ئوسمان زىۋدىخان ئاچا بىلەن شۇنداق قېرىشىپ تۇرۇپ، نېمىشقا ئۇنى مۇنداق ئاسان ئىشقا قويىدۇ؟ بۇنىڭدىكى بىردىنبىر سەۋەب شۇكى، ئېچىغان، ئۇنىڭ ئۇستىگە كۆيدۈرۈلگەن سۆڭەك بىلەن داش قازاندا قاينىتىلغان سۇيدۇكنىڭ سېسىق پۇرىقىغا ئادەم چىداپ تۇرۇش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن، سۇيدۇك قاينىتىدىغان داش قازان گەرچە ئاشخانا زالىنىڭ ئارقىسىغا ئاپىرىپ ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭدىن تارىغان سېسىق، بەتبۇي پۇراق يالغۇز ئاشخانا ئەتراپىغلا ئەمەس، ھەتتا يېقىنراق مەھەللە - ئۆيلەرگىچە تارىلىپ باراتتى. يارغۇنچاق چۆرۈپ، سۇيدۇك قاينىتىدىغانلار گەرچە ئاغزى - بۇرنىنى رومال بىلەن چىڭ تېڭىۋېتىشسىمۇ، لېكىن سېسىق پۇراق دەستىدىن كۆڭلى ئېلىشىپ، بىر - ئىككى ئاش پىشىم ۋاقىتتىن ئارتۇق ئىشلىيەلمەيتتى. ئوسمانىڭ زىۋدىخان ئاچىنى ئاشخانا گۈرۈپپىسىغا ئورۇنلاشتۇرۇشى ئەسلىدە ئەنە شۇنىڭ ئۈچۈن ئىدى. لېكىن، ئاشخانا گۈرۈپپىسىدىكىلەرنىڭمۇ ئۆزىگە تۇشلۇق چارە - ئامالى بارلىقىنى، مۇدىر، ئەترەت باشلىقى دېگەنلەر كەلگەندە ھەممىسى ئىشلىگىنى بىلەن، باشقا ۋاقىتلاردا دەملىشىپ نۆۋەت بىلەن بېرىپ ئارام ئېلىپ، ساپ ھاۋادىن نەپەس ئېلىشىپ كېلىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى.

زىۋدىخان ئاچا ئالدىراپ ئىشىككە قۇلۇپ سېلىپ، تاھىرنى يېتىلەپ يارغۇنچاق قېشىغا كەلدى. ئۇ ئۆزى يوق چاغدا ئوسمانىڭ كېلىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەيتتى. دېگەندەك، تېخى ئەمدىلا يارغۇنچاقنى تۆت ئايلاندۇرۇپ تۇراتتى، ئوسمان پەيدا

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

بولۇپ قالدى. تاھىر كۈندىكىگە ئوخشاش زىۋىدىخان ئاچىنىڭ يالۇۇرۇشىغا ئۇنىماي، زىۋىدىخان ئاچىنىڭ قارشى تەرىپىدە ئولتۇرۇۋېلىپ، يارغۇنچاقنىڭ شۇمكىگە كۆيدۈرۈلگەن سۆڭەكلەرنى سېلىپ بېرىۋاتاتتى. ئوسماننى كۆرۈپ زىۋىدىخان ئاچىنىڭ بىقىنىغا بېرىۋالدى. ئوسمان ئىككى يارغۇنچاقتىن چىقىۋاتقان سۆڭەك كۈلىنى ئۆزئارا سېلىشتۇرۇپ كۆردى بولغاي، زىۋىدىخان ئاچىنىڭ بېشىغا كېلىپ گۈركىرىدى:

ــ يېيىشمىزگە پوق يېمىگەندىكىن، خەقكە ئوخشاش ئاش-نان يېگەندىكىن، ئىشنىمۇ خەق بىلەن تەڭ قىلىلى!

زىۋىدىخان ئاچا يارغۇنچاق چۆرۈۋاتقان ھالىتى بويىچە، بېشىنىمۇ كۆتۈرمەستىن جاۋاب بەردى:

ــ تەڭ قىلىشىغۇ قىلغان، ئۇكام، بايا قازان بېشىغا ئەكېتىپتى، شۇڭا كۆزىڭىزگە ئاز كۆرۈنگەن ئوخشايدۇ.

ئوسمان «قېنى كۆرىمىز...» دېگەندەك قىلىپ زىۋىدىخان ئاچىغا ھومىيىپ قاراپ قويدى ــ دە، دوپپىسى بىلەن بۇرنىنى مەھكەم ئېتىپ، سۈيدۈك قاينىتىۋاتقان قازان تەرەپكە كەتتى. ئۇ يەرگە بېرىپ سورىسا، ئۇ يەردىكىلەرنىڭ: «ھەئە، سۆڭەك كۈلى ئاز كېلىپ قاپتۇ، بايا بىر كاساك ئەكېلىپ قازانغا تۆككەن...» دەپ جاۋاب بېرىشىنى زىۋىدىخان ئاچا ئوبدان بىلەتتى. بۇ يەردىكىلەرنىڭ باشتىلا كېلىشىۋالغىنى بويىچە، ئەگەر بىرەرى يوق چاغدا مۇدىر ياكى ئەترەت باشلىقلىرى كېلىپ سۈرۈشتۈرۈپ قالسا، «تېخى ھازىر تەرەت قىلغىلى كەتتى...» دەپ جاۋاب بېرىشەتتى، سۆڭەك كۈلىنى ئاز كۆرۈپ سۈرۈشتە قىلسا، «بايا ئەكېلىپ قازانغا تۆكتۇق...» دەپ قويۇشاتتى.

ئوسمانمۇ ئاشۇ جاۋابنى ئاڭلىغان بولسا كېرەك، قازان يېنىدا ئانچە ئۇزۇن تۇرماي قايتىپ چىقتى ــ دە، زىۋىدىخان ئاچىغا قاراپمۇ قويماي ئۇدۇل ئاشخانىغا كىرىپ كەتتى. ھايال ئۆتمەي ئەزالار چۈشلۈك تاماققا كېلىشتى. ئاشخانا گۈرۈپپىسىدىكىلەرمۇ تاماقنى ئەزالار كەلگەندە بىللە يەيتتى. زىۋىدىخان ئاچا

يارغۇنچاقنى توختىتىپ تاھىر بىلەن ئاشخانىغا كىردى. ئۆچىرەتتە تۇرۇش ئۇچۇن كېتىۋېتىپ ئابدۇللا بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. ئابدۇللا ئوتۇنغا كەتكەندىن بۇيان كۆرۈشمىگەنىدى. سالاملىشىپ بولۇپلا ئالدىراپ سورىدى:

— قاچان كەلدىڭ، بالام؟ قانداق، تىنچ كەلدىڭمۇ؟

— تىنچلىق، كەلگىلى تېخى بىر چۆگۈن قاينىمى بولمىدى... مەيەگە چىقىڭە، زۇلىدىخىناچا.

زۇلىدىخان ئاچا ئابدۇللانىڭ كۆزلىرىدىن بىرخىل يوشۇرۇن خۇشاللىق ئالامىتىنى كۆرگەندەك بولدى، زادى نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى ئاڭقىرالماي ئابدۇللانىڭ ئارقىسىدىن ماڭدى. ئابدۇللا ئاشخانىدىن چىقىپ قىرىق ـ ئەللىك قەدەمچە يەرگە بېرىپ توختىدى. تاھىر بىلەن سەل ئارقىدىراق قالغان زۇلىدىخان ئاچا ئابدۇللاغا يېتىشىپ سورىدى:

— نېمە گەپ، بالام؟

— ئابدۇللا ! ھەي ئابدۇللا ! مەيەگە كېلىڭلا !

گەپ قىلىش ئۇچۇن تېخى ئەمدىلا ئاغزىنى ئۆمەللەۋاتقان ئابدۇللا، ئوسمانىنىڭ ئاۋازىغا ئوخشاش بىر ئاۋازنىڭ ئۆزىنى چاقىرىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ ئارقىسىغا قارىۋىدى، راستتىنلا ئوسمانىنىڭ ئاشخانا ئىشىكى ئالدىدا قاراپ تۇرغانلىقىنى كۆردى. زۇلىدىخان ئاچىغا: «مەن بېرىپ كېلەي...» دەپ قويۇپ، ئوسمانىنىڭ ئالدىغا كەتتى. زۇلىدىخان ئاچىمۇ بىردەم ساقلاپ بېقىپ، ئابدۇللا چىقمىغاندىن كېيىن ئاشخانىغا يېنىپ كىردى. ئوسمان بىر بۇلۇڭدا ئابدۇللاغا بىر نېمىلەرنى دەۋاتاتتى. زۇلىدىخان ئاچا ئۆزىگە تېگىشلىك ئۇماچنى ئېلىپ، يېرىمىنى تاھىرغا بۆلۈپ بەردى. ئۇماچنى ئىچىپ بولۇپ ئاياقنى خۇددى تىل بىلەن يالىغاندەك پاكپاكىز قىردى. ئېشىنى چالا ئىچكەن تاھىرنىڭ ئايىقىنى كۆرۈپ، پات ـ پات دەپ قويىدىغان گېپىنى تەكرارلىدى.

— ئاياقنى پاكىز قىرىڭ، بالام، ئاش ئىچكەن قاچىنى مەينەت

تۇتسا، ئادەمنىڭ بالىسى چاپاق، سەت تۇغۇلۇپ قالىدۇ ئاتىسىزمۇ، مەنمۇ ئاش ئىچكەن قاچىمىزنى پاكىز قىراتتۇق، شۇڭا سىز چىرايلىق...

تاھىر ئاياقنى سول قولىغا ئېلىپ، ئوڭ قولىنى قوشۇققا ئۇزىتىۋاتاتتى، ئوسمانىنىڭ ئەزالارنى ئىشقا ھەيدىگەن ئاۋازى ئاڭلاندى. زىۋىدىخان ئاچا ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ، بايا ئابدۇللا بىلەن ئوسمان ئولتۇرغان يەرگە قارىدى. ئۇ يەردە ئەمدى ھېچكىم يوق ئىدى. سۇ ساقلىنىدىغان داش قازان يېنىغا بېرىپ، ئاياق - قوشۇقلارنى يۇدى. ئاشخانىدىن چىقىپ يارغۇنچاق قېشىغا كەتتى. قولى ئىشتا بولسىمۇ، لېكىن پۈتۈن ئەس - يادى «ئابدۇللا نېمە دەيدىغان بولغىيدى؟» دېگەن ئوي بىلەنلا ئىدى. يارغۇنچاق چۆرۈۋېتىپمۇ، ئابدۇللا كېلىپ قالامدىكىن دەپ، پات - پات ئەتراپقا قاراپ باقاتتى، لېكىن تاكى ئەزالار كەچلىك دولقۇندىن تارىغانغا قەدەر ئابدۇللا كەلمىدى.

ئەزالار كەچلىك دولقۇندىن تارىغاندىن كېيىن، زىۋىدىخان ئاچا ئابدۇللانىڭ ئەمدى كېلەلمەيدىغانلىقىغا ئىشەندى. يارغۇنچاق يېنىدا يېتىپ ئۇخلاپ قالغان تاھىرنى ھاپاش قىلىپ ئۆيىگە باردى. ئىشكنى ئېچىۋېتىپ، ئارقىسىدىن كېلىۋاتقان ئاياغ تىۋىشىنى ئاڭلاپ قالدى. «ھەرقاچان يەنە شۇ غالچىلارنىڭ بىرىدۇ، نېمىدەپ تىمىسقىلاپ كەلدىكىن بۇ كېچىدە؟ ...» دەپ ئويلاپ، ئارقىسىغىمۇ قارىماي ئىشكنى يېپىپ ئۆيىگە كىرىپ كەتتى.

ئىشك ھايال ئۆتمەيلا يەنە ئېچىلىپ يېپىلدى. تېخى تاھىرنى ئەمدىلا تامغا يۆلەپ ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ، مورا بېشىدىن سەرەڭگە ئىزدەۋاتقان زىۋىدىخان ئاچىنىڭ سەل كۆڭلى ئېغىشقا باشلىدى: بۇ يېرىم كېچىدە خەقنىڭ يېپىقلىق ئىشكىنى ئوغرىدەك ئۇن - تىنسىز ئېچىپ ئۆيگە ئوسۇپ كىرىۋېرىدىغان كىمدۇ ئۇ؟ نېمىشقا ئىشىك تۆۋىدە تۇرۇپ توۋلاپ باقمايۋ، ئوغرىدەك ئوسۇپ كىرىدىغاندۇ؟ ئوغرىمىدۇ يا؟ ...

— زىۋىدىخان ئاچا...

ئابدۇللانىڭ ئاۋازىنى تونۇپ، زىۋدىخان ئاچىنىڭ بوغۇزىغا كەپلىشىپ قالغان يۇرىكى سەل ئورنىغا چۈشتى.

— ۋاي سەنمىدىڭ، بالام، ئادەمنى ئەجەبمۇ قورقۇتۇۋەتتىڭ.

— ئىشىك تۈۋىدىن توۋلاي دېسەم، خەق ئاڭلاپ قالامدىكىن دەپ قورقتۇم. چۈشتە ئوسمان بەڭگى قىچقىرىپ ئەكەتكەندە، ئاشنى ئىچىپ بولۇپلا دەرھال يەنە ئوتۇنغا مېڭىشىمنى بۇيرۇدى. ئارىلىقتا كۆرۈشۈپ ماڭارمەن دېسەم، بېشىمغا كېلىپ چالۋاقاپ تۇرۇۋېلىپ، تا ھارۋىنى قوشۇپ يولغا چىقمىغۇچە يېنىمدىن بىر قەدەممۇ نېرى كەتكىلى ئۇنىمىدى. ئاخىر ھارۋىنى ئاچماق كۆچۈمىگىچە ھەيدەپ بېرىپ، كالىنى چىقىرىپ ئۆستەڭنىڭ ئۇ قېتىغا ئوتقا باغلاپ قويدۇم. ھارۋىنى دالدىغا ئەكېلىپ قويۇپ ئۇخلىدىم. نادىر بىلەن كۆرۈشكىنىمنى سىزگە دېمەي كېتىشكە كۆڭلۈم ئۇنىماي، ھازىر يەنە كەلدىم...

— ۋاي نېمە دېدىڭ، بالام؟ نادىر بىلەن كۆرۈشتۇم دېدىڭمۇ؟ شۇ گېپىڭنى يەنە بىر دېگىنە، بالام!...

نادىرنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپ زىۋدىخان ئاچا تۇرالماي قالدى، دەرھال سەرەڭگە يېقىپ جىنچىراغنى يورۇتتى. تاھىرنى ئورۇن سېلىپ ياتقۇزۇپ قويۇشنىمۇ ئۇنتۇپ ئابدۇللانىڭ يېنىغا كەلدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ياش تامچىلىرى لىغىرلايتتى. ئۇستى - ئۇستىلەپ كەلگەن ئېغىر دەرد - ئەلەم يۈرەك - باغرىنى ئېزىپ تاشلىغان بىچارە ئانىنى ئارتۇق تەقەززا قىلماسلىق ئۈچۈن، ئابدۇللا دەرھال سۆزىنى باشلىدى.

ئۇ ئۆتكەن ھەپتە ئوتۇنغا كېتىۋېتىپ، نادىر بىلەن قەيەردە، قانداق ئۇچرىشىپ قالغانلىقىنى؛ نادىرنىڭ نېمىلەرنى دېگەنلىكلىرىنى قالدۇرماي بىرمۇبىر سۆزلەپ بېرىپ، زىۋدىخان ئاچا بىلەن خوشلىشىپ ئۆيدىن چىققاندا، تاڭ ئېتىشقا بىر - ئىككى ئاش پىشىم ۋاقىت قالغانىدى.

زىۋدىخان ئاچا ئابدۇللانى ئۇزىتىپ قويۇپ قايتىپ كىرگەندىن كېيىن، بىردەم ئويلىنىپ ئولتۇردى. دايۆجىڭ

باشلانغاندىن بۇيان «كاناي ياغلىغىلى ياغ يوق، سۇناي ياغلىغىلى ياغ نەدە؟» دېگەندەك، «ئۇھ!...» دېگۈچىلىك ئاراملىق تاپالماي، بىرەر ۋاخ نامازمۇ ئوقۇيالمىغاندى. ئورنىدىن تۇرۇپ تاھارەت ئالدى. بورا زەدىۋالنىڭ ئارقىسىغا تىقىپ قويۇپ ساقلىغان كىچىككىنە كىگىز جاينامازنى ئېلىپ نەفلى نامаз ئوقۇدى. نامازدىن كېيىن دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ پىچىرلىدى:

ــ خۇدايا پەركا پەرۋەدىگارا، شۇ بىچارە بالامنى ئۆز پاناھىڭدا ساقلىغايسەن! ساق ـ سالامەت كۆرۈشكىلى نەسىپ قىلغايسەن!...

23

يەنە شۇ كۆز يەتكۈسىز قۇملۇق. قاچانلاردۇر ماڭغان يارىيا ھارۋىلار پەيدا قىلغان كونا كاتاڭلارغا قاراپ پەرق قىلمىسا، يولنى تېپىشمۇ قىيىن. ئەتراپتا ئادەم تۇغۇل ھەتتا ئۇچار قۇشلارمۇ كۆرۈنمەيدۇ. ئاخشىمى خېلىلا سالقىن بولسىمۇ، لېكىن كۈندۈزى بىر زەررە قۇياش نۇرى مىڭ زەررە بولۇپ يالقۇنجايدىغان بۇ ۋەھىمىلىك پايانسىز قۇملۇقتا، چىشىڭنى چىڭ چىشلەپ قەدىمىڭنى تېزلىتىشتىن باشقا چارە يوق. ئەتىگەندىن كەچكىچە مېڭىپ، مىڭ تەسلىكتە قۇملۇقتىن قۇتۇلساڭ، سۇسىزلىقتىن قۇرۇپ كەتكەن قېرى تۇغراقلار چوقچىيىپ تۇرغان سۇرلۇك توغراقلىق ئۇچرايدۇ. توغراقلىقتىن مىڭ بىر جاپادا چىقساڭ، قامغاق باسقان ئېگىز ـ پەس دۆڭلەر بىلەن تولۇپ كەتكەن شورلۇق؛ شورلۇقتىن قۇتۇلساڭ، يەنە قۇملۇق...

نادىر ئۇچۇن تېخىمۇ قىيىنى ــ شاقۇدىن ئۆتكەندىن كېيىنكى يول بولدى. شاقۇغا بارغۇچە ھەر ھالدا يۇرت ئۇچراپ تۇرغاچقا، ھېچبولمىغاندا ئىلگىرى مۇشۇ يولدا ماڭغان يولۇچىلار قېزىپ قالدۇرغان قۇدۇق بولغىنى ئۇچۇن، ھەرھالدا سۇسىز قالمىغاندى. شاقۇدىن ئۆتكەندىن كېيىن گەرچە ھەر بىر مۇساپىدە قۇملۇق، توغراقلىق ۋە چۆللۈك ئۆزئارا ئالمىشىپ

تۇرىدىغان بۇ يولمۇ شاقۇغا بارغۇچە بولغان ئارىلىقتىكى يولدىن ئانچە بەك پەرقلىنىپ كەتمىسىمۇ، لېكىن ئۇسسۇزلۇق بىلەن ئاچلىق نادىرغا ھەممىدىن بەك ئەلەم قىلدى. ئۇ پىدا پالۋان بەرگەن قۇرۇتۇلغان گۆشلەرنى شاقۇغا كەلگۈچە يەپ بولغانىدى. ئابدۇللا ئوتۇنلۇقتا ئايرىلىدىغان چاغدا يوللۇق تۇتقان ئىككى كىۋي پۇلغا شاقۇدىكى بىر ئادەمگە يالۇرۇپ يۇرۇپ مىڭ تەسلىكتە ئالغان ئىككى نانمۇ ئاللىقاچان تۇگەپ، بەلۋاغ قۇرۇقدىلىپ قالدى. قورساقنىڭ ئاچلىقىنى ئاز دەپ، ئۇسسۇزلۇق تېخىمۇ كۈچىنى كۆرسىتىشكە باشلىدى. نادىرنىڭ كۆزىگە تۇرۇپ - تۇرۇپ رەھىمەتلىك ياقۇپ قارىنىڭ چىرايى كۆرۈنگەندەك بولاتتى - دە، پۈتۈن ۋۇجۇدى ئىختىيارسىز شۇركۈنۈپ كېتەتتى. سان - ساناقسىز تۇغراقلارنىڭ بىرەرىنى كېسىپ، مىڭكى سۈيى ئىچىشىنىمۇ ئويلاپ باقتى، ئەمما يېنىدا تۇغراقنى كەسكۈدەك ھېچ نەرسە يوق ئىدى. بىردىن كېچىدە بۇۋىسى سۆزلەپ بەرگەن چۆچەكلەردىكى: «ئۇسسىسا يامغۇر سۈيىنى ئىچىپ، قورسىقى ئاچسا قومۇش يىلتىزى يەپ مىڭئۇبرىپتۇ...» دېگەن سۆزلەر يادىغا كەلدى. بۇ جاڭگالدىكى تۇغراقلار ئارىسىدا توقاچىگە، كۆك يانتاق، قامغاق ۋە كۆبرۈك[1] قاتارلىق ئۆسۈملۈكلەر كۆپ، قومۇش ئاز ئىدى. قومۇش ئىزدەپ كېتىۋېتىپ ئاجايىپ بىر ھالنى ئۇچراتتى: سان - ساناقسىز تۇغراقلار ئارىسىدا بىر تۇپ شاپتۇل مەي باغلاپ پىشىپ كېتىپتۇ؛ گەرچە شاختىكى پىشىپ سارغىيىپ كەتكەن مېۋىلەر ئانچە كۆپ بولمىسىمۇ، لېكىن شاخ تۇۋىگە چۈشۈپ، قۇرۇپ قاققا ئايلانغان شاپتۇللار دۆۋىلىشىپ كېتىپتۇ...

نادىر دەسلەپتە ھەيران بولۇپ تۇرۇپ قالدى. «ئادەم ئايىغى ئاز تېگىدىغان بۇ چۆللۈكتە شاپتۇل نېمىش قىلىدۇ؟...» دەپ ئىشەنگۈسى كەلمىدى. لېكىن، بارغانسېرى كۈچىيىۋاتقان

---

① كۆبرۈك — چۆللۈكتە ئۆسىدىغان بىرخىل ئۆسۈملۈك.

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۇسسۇزلۇق ۋە ئاچلىق كۆز ئالدىدىكى شاپىتۇلنى تاشلاپ كېتىشكە يول قويمايتتى. ئاۋۇال شاختىكى ھۆل شاپىتۇللارنى ئۇزۇپ يېدى. بەك پىشىپ كەتكەنلىكتىن پوستى قۇرۇپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن بەئەينى سېرىق مايغىلا ئوخشاپ قالغان چۇرۇك ۋە يۇمشاق ئېتى شۇنچىلىك سۆلۈق ئىدىكى، ھەر بىر چىشلىگەندە نادىرنىڭ ئىككى قۇۋزى ئاجايىپ تەملىك، شىرنىلىك بىر خىل سۈيۇقلۇق بىلەن تولاتتى.

نادىر ھەش - پەش دېگۈچە شاختىكى شاپىتۇللارنى يەپ تۈگەتتى. پۈتۈن ۋۇجۇدىغا يامراپ كەتكەن چىدىغۇسىز تەشنالىق ئوتى بىرئاز بېسىلغاندەك بولدى، قورسىقىنىڭ ئاچلىقى تېخىمۇ پەسەيدى. ئۇ شاپىتۇل قېقىدىن بىر ئۇچۇم يېدى، يەنە يەۋەرسە كېيىن ئۇسسىتۇۋېتىشتىن قورقۇپ، قالغانلىرىنى يىغىپ بەلۋېغىغا تۇگدى - دە، يولغا قاراپ ماڭدى.

ئارىدىن يەنە قانچە كېچە، قانچە كۈندۈزنىڭ ئۆتكەنلىكى نادىرنىڭ ئېنىق ئېسىدە يوق. بەلۋېغىدىكى شاپىتۇل قاقلىرىمۇ ئاللىقاچان تۇگەپ، نەم بوز توپا تېتىيدىغان تەمسىز قومۇش يىلتىزىنى كولاپ يەپ يولىنى داۋاملاشتۇرۇۋاتقان نادىر، يىراقتىن بىر تۇپ تېرەكنى كۆرۈپ ئېيتقۇسىز خۇشاللىنىپ كەتتى. مەيۇسلۇك سايە تاشلىغان مىسكىن دىلىنى ئۈمىد قۇياشىنىڭ شادلىق بەخش ئەتكۈچى پارلاق نۇرى يورۇتۇپ، قەدىمىنى ئىختىيارسىز تېزلەتتى. تېرەككە يېقىنلاپ بارغانسېرى بىرخىل گۈرۈلدىگەن ئاۋاز كۈچەيمەكتە ئىدى. نىھايەت، نادىر تېرەك يېنىغا بېرىپ، چۆل باغرىنى كېسىپ ئۆتىدىغان قەدىمىي دەريا ئىزبىدىكى زەي ئېقىن ئۇستىگە قۇرۇلغان كونا سۇ تۇگمىنىنىڭ تېمىنى كۆردى. ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان ئاپتاپتا قاقلىنىپ تۇرۇپ، ئاقىرىپ قاغجىراپ كەتكەن بۇ كونا پومزەك تام شۇنچىلىك پاكار ئىدىكى، نادىر ئۇنىڭ ئىشكىدىن خېلى ئېگىلىپ تۇرۇپ ئاران كىردى، ئاندىن خامپىدا ئۇنلارنى بىر يەرگە يىغىۋاتقان تۇگمەنچىنىڭ يېنىغا بېرىپ سالام قىلدى.

تۇگمەن ئاۋازىنىڭ تەسىرىدە نادىرنىڭ كىرگىنىنى تۇيمىغان تۇگمەنچى «ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم تاغا» دېگەن سۆزنى ئاڭلاپ، چۆچۈپ بېشىنى كۆتۈردى. ئۇنىڭ يۈز - كۆزى، قاش - كىرپىكى ۋە ساقال - بۇرۇتلىرى ئاپئاق بولۇپ، مىدىرلاۋاتقانلىقىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، خۇددى قاردىن ياسالغان جانسىز گەۋدىگە ئوخشاپ قالغانىدى. نادىرنىڭ ئۇستۈېشىغا، ئېغىر يول ئازابىنىڭ تامغىسى بېسىلغان چىرايىغا قاراپ، ئۇزۇن يەردىن كەلگەنلىكىنى بىلدى بولغاي، نادىرنىڭ سالامىغا سالام قايتۇرۇپ، خامپىدىن چىقتى.

— بەك ئۇسساپ كەتتىم، تاغا، سۈيىگىز بولسا بىر ئىچىۋالسام...

— سۇ بار، ئۇكام، ماۋۇ ئۆيگە چىگىن.

نادىر بوۋاينىڭ ئارقىسىدىن ئىچكەركى ئۆيگە كىردى. بوۋاي نادىرنى سۇپىغا تەكلىپ قىلىپ، ئىشىك تۈۋى تەرەپتىكى بۇلۇڭغا توختىتىپ قويۇلغان سوغىدىن بىر ھېجىر سۇ قۇيۇپ كېلىپ نادىرغا بەردى. بوۋاي ھېجىردىن قولىنى بوشىتىپ، تېخى ئەمدى ئولتۇراي دەۋاتاتتى، نادىر سۇنى ئىككى سۈمۈرۈپلا ئىچىپ بولۇپ، ھېجىرنى بوۋايغا تەڭلىدى. بوۋاي ھېجىرغا قولىنى سۇنۇۋېتىپ سورىدى:

— يەنە ئىچەمسەن؟

— ئىچەي...

نادىر ساق بەش ھېجىر سۇنى ئىچىپ بولغاندىن كېيىنلا:

— ئۇھ، ئەمدى ئۇسسۇزلۇقۇمغا سەل قالدىم، — دېدى.

بايىدىن بېرى نادىر بىلەن سوغىنىڭ ئارىلىقىدا سۇ توشۇپ، باشقا ئىشلارغا ئۇلگۈرەلمىگەن بوۋاي، ھېجىرنى سوغىنىڭ يېنىغا ئاپىرىپ قويۇپ داستىخانىنى ئېلىپ كەلدى. نادىر بىلەن ئۆزىنىڭ ئارىلىقىغا قويۇپ، يۆگىلگەن بۇرجەكلىرىنى ئاچتى. چىرايلىق تۇكچە سېلىپ يېقىلغان بۇغداي نانلارنى ئوشتۇۋېتىپ:

— قېنى ئۇكام، ئاۋۇال تائام، ئاندىن كالام، دەپتىكەن.

تارتىنماي ئالغىن، ــ دېدى.

نادىر داستىخان ئۈستىگە ئوشتۇپ قويۇلغان يۇمشاققىنە بۇغداي نانلارغا قاراپ، ھەربىي سەپتىن قايتىپ كەلگەندىن بۇيان ئۆزىنىڭ تېخى تۇنجى قېتىم بۇغداي تائامى كۆرگەنلىكىنى ھېس قىلدى. نانغا قارىغانچە قارىغۇسى كېلەتتى. داستىخاندىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان مەززىلىك نان پۇرىقى ئۇنىڭ ئىشتىھاسىنى ئىختىيارسىز غىدىقلىماقتا ئىدى. نادىن بىر توغرام ئېلىپ بۇرنىغا يېقىن ئەكەلدى، كۆچەپ ئىچىگە تارتىپ تىنىپ بىر نەچچە قېتىم پۇرىدى.

ــ نانىنى پۇرىسا يامان بولىدۇ جۇما، ئۇكام، تېخى بۇ نانلارنى ئەتىگەن ئوچاقتىن قومارغان، پۇراپ قالغۇدەك بولمىدى...

نادىر ھېسسىياتىنىڭ كەينىگە كىرىپ ئويلىماي قىلغان ئىشىدىن خىجىل بولدى. ئەمدى راستىنى دېمەكتىن باشقا چارە يوق ئىدى.

ــ ياق، تاغا، نان ھەرگىز پۇراپ قالماپتۇ. بۇغداي نېنىنى كۆرمىگىنىمگە بىرنەچچە يىل بوپتىكەن، بۇ نان بۇرنۇمغا بەك مەززىلىك پۇراپ كەتتى. شۇڭا، ئاشۇ مەززىلىك پۇراقنى قانغۇچە پۇرىۋالاي دەپ شۇنداق قىپتىمەن...

بوۋاي ئارتۇقچە گەپ قىلمىدى. ئورنىدىن تۇرۇپ يەنە بىر ھېجىر سۇ ئەكېلىپ نادىرنىڭ ئالدىغا توختىتىپ قويۇپ، «قېنى، تارتىنماي يەپ، قورسىقىڭنى تويغۇزغىن...» دېگەندەك، ئۆزى تۇگمەن بار ئۆيگە چىقىپ كەتتى.

نادىر نانلارنى ئىشتىھا بىلەن يەيتتى. قورسىقى ھەرقانچە ئېچىپ كەتكەن بولسىمۇ، يېنىدا بوۋاي بولىدىغان بولسا بىرئاز قورۇنۇپ قالغانمۇ بولار ئىدى. بوۋايىنىڭ بۇنى بىلىپ چىقىپ كەتكىنىگە چىن كۆڭلىدىن رەھمەت ئېيتتى. پىياز توغراپ يېقىلغان مەززىلىك، يۇمشاق نانلارنى كۆڭۈل ئازادىلىكى بىلەن يەۋېتىپ، قورساق تازا ئاچقان چاغدا، تائامنىڭمۇ ئىنسانغا ئاجايىپ لەززەت بېغىشلايدىغانلىقىنى ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم ھېس قىلدى.

بوۋاي كىرگەندە نادىر قۇرسىقىنى تويغۇزۇپ، ھېجىرنى ئۆز ئورنىغا ئاپىرىپ قويۇپ كەلگەندى. بوۋاينى كۆرۈپ:

— قېنى تاغا، بىر دۇئا قىلىپ بېرىڭ، — دېدى.

— سەن ماڭا مېھمان، ئۆزۈڭدىن كەلسۇن.

— شۇنداق بولسىمۇ، سىز ماڭا ئاتا يوللۇق، قېنى، تاغا، دۇئا قىلىپ بېرىڭ.

— ئىلاھە ئامىن ! — دېدى بوۋاي دۇئاغا قول كۆتۈرۈۋېتىپ ئاخىر.

نادىرمۇ بوۋايغا ئەگىشىپ قولىنى كۆتۈردى، لېكىن ئۆزى چۈشەنمەيدىغان ئەرەبچە ئايەتلەرنىڭ ئورنىغا، ئىسمى تېخى نامەلۇم بولغان بۇ ئاق كۆڭۈل بوۋايغا ئىچىدە چىن كۆڭلىدىن ئۇزۇن ئۆمۈر تىلىدى.

دۇئادىن كېيىن بوۋاي داستىخاننى يىغىشتۇرۇپ سورىدى:

— ھە، ئەمدى پاراڭلاشقاچ ئولتۇرىلى. خوش، ئۇكام، قايانداىن كېلىشىڭ؟

— دولاندىن.

— بارچۇق دولاندىنمۇ، ئاۋات دولاندىنمۇ؟

— ئون سەككىز مىڭ ياغاچ ئۆيلۈك دولاندىن.

— دولانلىقلارنىڭ ئەڭ قەدىمىي تۇنجى ئەۋلادىدىن ئىكەنسەن. بارچۇق دولانلىرى، قارا تال دولانلىرى، ئاۋاتلىق دولانلار، يەتمىش ئىككى مىڭ ئۆيلۈك قارا دولان ھەم ئون سەككىز مىڭ ياغاچ ئۆيلۈك دولان دېگەنلەرنىڭ ئارىسىدا، ئون سەككىز مىڭ ياغاچ ئۆيلۈك دولان تۇنجى ئەۋلاد دولاندۇر. مېنىڭ چوڭ ئاتامۇ ئاشۇ يەردىن كۆچۈپ كەپتىكەن. بۇنى رەھمەتلىك ئاتام ھېكايە قىلىپ سۆزلەپ بېرىدىغان، مەنمۇ كىچىكىمدە ئاتامغا ئەگىشىپ بىر بارغانىدىم. ئويبۇلاق، ئاقكۆل دېگەن يەرلەردە مەشرەپ ئوينىغان. ئۇ يەردىكى مەشرەپ بىزنىڭكىدىن شوخ... ھېلىقى مەتيا راۋاپ بىلەن سەلەي بوربور ھازىرمۇ بارمۇ؟

— ئۆلۈپ كەتتى، مەن ئاشۇ سەلەي بوربورنىڭ يۇرتىدىن.

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ ئاقكۆلدىنمۇ؟

ـــ ھەئە.

ـــ بالدۇرراق شۇنداق دېمەمدىغان ! ئاقكۆل دېگەن تېخى ھازىرقىدەك يادىمدا تۇرىدۇ. ھېلىقى شېھىتلىك يوغان تېرەك ھازىرمۇ بارمۇ؟

ـــ ئۇنى كوپىراتسىيىنىڭ ئوچىقىغا قالاپ تۈگىتىشتى.

ـــ ئەجەب يوغان تېرەك ئىدى. مەن بارغاندا ئۇچىغا بىر قاغا قونۇۋاپتىكەن، شۇنىڭغا قارايمەن دەپ قاتتىپ دوپپامنى چۈشۈپ كەتكەنىدى...

بوۋاي كۈلۈپ كەتتى. نادىر چۆل ـ جەزىرىدىكى ئەسكى تۈگمەندە يالغۇز ھايات كەچۈرىدىغان بۇ بوۋاينىڭ دولان ۋە ئاقكۆل ھەققىدە مۇنچىلا كۆپ نەرسىلەرنى بىلىشىنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرۈپ باقمىغانىدى. كىچىك ۋاقتىدا رەھمەتلىك ئاتىسىدىن: «بىز ئون سەككىز مىڭ ياغاچ ئۆيلۈك دولانىڭ ئەۋلادى» دېگەن سۆزنى كۆپ ئاڭلىسىمۇ، لېكىن ئون سەككىز مىڭ ياغاچ ئۆيلۈك دولانىڭ ھەممە دولانلىقلار ئارىسىدا ئەڭ دەسلەپكى تۇنجى دولان ھېسابلىنىدىغانلىقىنى ئاڭلاپمۇ باقمىغانىدى.

ئۇلار ئۇزاق پاراڭلاشتى. نادىر ئاۋۋال بوۋاينىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىدى. يۈرتقا ساق بىر كۈنلۈك يىراق بولغان بىر جاڭگالدا بەش يىلدىن بۇيان تۈگمەنچىلىك قىلىپ تەنھا ياشاۋاتقان بۇ بوۋاينىڭ ئىسمى پەتتار بولۇپ، كىشىلەر ئۇنىڭ ئۈستا تاشچى ھەم تۈگمەنچى ئىكەنلىكىگە قاراپ «پەتتار تاش» دەپ ئاتىشۋالغان. دايۆجىڭ باشلانغاندىن كېيىن، پەتتار تاش ئۆيكۆل يېزىسىنىڭ كوللېكتىپ ئاشخانىسىغا مەخسۇس ئۇن تارتقۇچى بولۇپ بەلگىلىنىپ، مۇشۇ زەي ئېقىندىكى تۈگمەنگە يېنىپ كەلگەن. دەسلەپتە كۆنەلمەي يۈرتقا كېتىشنى ئويلىغان بولسىمۇ، لېكىن يۈرتتىكى ئاچارچىلىق ۋە دېھقانلارنىڭ بېشىدىكى چىدىغۇسىز ئېغىر ئازاب ـ ئوقۇبەتلەرنى كۆرۈپ، مۇشۇ تۈگمەندە داۋاملىق قېلىشۋەرگەن...

نادىرمۇ بوۋايغا ئۆز بېشىدىن ئۆتكۈزگەن سەرگۈزەشتىلەرنى

جۇملىدىن ھەربىي سەپتىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ئاقكۆڭلىدە نېمە ئىش قىلغانلىقىنى؛ گۈڭشې كادىرلىقىدىن قانداق ئېلىنىپ كەتكەنلىكىنى؛ قانداق بولۇپ تۇرمىگە كىرىپ قالغانلىقى ۋە تۇرمىدىن نېمىشقا قاچقانلىقىنى يېپىدىن - يېڭىسىغچە قالدۇرماي سۆزلەپ بەردى، ھەتتا ئادالەت ھەققىدىكى گەپ - سۆزلەرنىمۇ يوشۇرۇپ ئولتۇرمىدى. بوۋاي نادىرنىڭ ئۇزاق داۋام قىلغان بۇ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ خېلىغچە ئويلىنىپ ئولتۇردى، ئاندىن ئۇن توزۇندىلىرى بىلەن ئاپئاق بولۇپ كەتكەن بومبا ساقىلىنى سىلاپ تۇرۇپ دېدى:

— گېپىڭدىن قارىغاندا، يارىڭ ئادالەتنى جەزمەن ئىزدەپ تېپىشقا بەل باغلىغان ئوخشايسەن، ئۇكام. بۇ ئوغۇل بالىنىڭ ئىشى. ئەمما زە، ئېتىكى كەچتە بۇ ئالەمدىن بىر ئادەمنى ئىزدەپ تېپىش — بىر تاغار تېرىق ئارىسىدىن بىر تال زىغىرنى ئىزدەپ تاپقاندىنمۇ تەس ئىش. مېنىڭ بۇنداق دېيىشىم، ئۇنى تاپالمايسەن دېگىنىم ئەمەس. يولۋاس ئىزىدىن يانماس، يىگىت سۆزىدىن دەپتىكەن. يىگىت دېگەن بىر ئىشقا بەل باغلاپ چىققانىكەن، ئۇنى بىر باشقا ئېلىپ چىقمىسا بولمايدۇ. بوپتۇ، يولۋاسىدىن قايتمىغىن. ئەمما، سەن ھازىرقى بۇ ھالىڭ بىلەن غۇلجىغا يېتىپ بارالمايسەن. چىقىدىغان كوچىكاڭ بولسىغۇ ئۇرۇمچى بىلەن ماڭىسىڭ ھېچ گەپ ئەمەس ئىدى. پىيادە ماڭساڭ، كۆچادىن قايرىلىپ تەلەمەتنىڭ داۋىنىدىن ئۆتمىسەڭ بولمايدۇ. تەلەمەتنىڭ داۋىنى شۇنداق بىر داۋانكى، بولدى سورىمايلا قوي، بېرىپ كۆرسەڭ ئاندىن بىلىسەن. ئۇنىڭ يېرىمىغا چىقىپ قارىساڭ، ھەتتا بۇلۇتلارمۇ پەستە كۆرۈنىدۇ. ئۇ داۋاندىن ئۆتۈشكە پۈتۈڭنىڭ ماغدۇرى بولمىسا بولمايدۇ. ھېچبولمىغاندا مەشەدە بىر - ئىككى ھەپتە تۇرۇپ ھاردۇقۇڭنى ئالغىن. بۇ يەرگە ھەر ھەپتىنىڭ يەكشەنبە كۈنى ئۇننى ئەكېتىش ئۈچۈن ئاشخانىدىن بىر ئادەم كەلگەندىن باشقا ئىنس - جىن كەلمەيدۇ. بايا تۇرمىدىن قېچىپ چىققانلىقىڭنىمۇ دېدىڭ. ھەرقاچان بۇ ۋاقىتقا ھۆكۈمەت

سېنى ئىزدەۋاتقاندۇ. ئەگەر مەشھەد تۇرۇۋېرىدىغان بولساڭ، سېنى ئىزدىگەنلەر ھەتتا پۇتۇن جاھاننى قېزىۋەتسىمۇ ھەرگىز تاپالمايدۇ. قېنى، قالغىنىنى ئۆزۈڭ ئويلاپ بىر ئىش قىلغىن...

بوۋاي گېپىنى تۇگىتىپ تۇگمەن بار ئۆيگە چىقىپ كەتتى. نادىر يالغۇز ئولتۇرۇپ ئويلىنىشقا باشلىدى. «قانداق قىلسام بولار؟ پەتتارتاش ئاكامنىڭ دېگەنلىرىغۇ ئورۇنلۇق گەپلەر. ساقچىلار چوقۇم مېنى ئىزدىمەي قويمايدۇ. ئۇلارنىڭ ئاۋۇال ئاقكۆلگە بارغانلىقىنى ھېلىقى ئاخشىمى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم. ئۇ يەردە مېنىڭ ئىز - دېرىكىمنى تاپالمىغاندىن كېيىن، مېنىڭ ئەسكەر بولۇپ غۇلجىدا تۇرغىنىمنى بىلسە، ئۇ يەرگىمۇ بارماي قويمايدۇ. كىم بىلىدۇ. مەن غۇلجىغا بارىمەن دەپ تېخى تەكلىماكاندىن چىقىپ بولالمىغىنىم بىلەن، ئۇلار ماشىنا بىلەن بۇچاغقا بېرىپ بولۇپ، مېنى كەلسە تۇتىمىز دەپ ساقلاپ تۇرامدۇ، تېخى. ئەگەر تاسادىپىي تۇتۇلۇپ قالسام، قاماق مۇددىتىمنى ئۇزارتقاندىن بۆلەك، ئۇلار ئەمدى مېنى قوراللىق دۇيگە ئەۋەتىپ، ئىككىنچى قېتىم قاچالمىغۇدەك قىلىۋېتىدۇ. ئۇنداقتا بۇ يەردە بىر مەزگىل تۇرسامچۇ؟ پەتتارتاش ئاكامغۇ ئاق كۆڭۈل، بەلەن ئادەم ئىكەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۆزى يالغۇز بولغاچقا، مەن بىر مەزگىل ھەمراھ بولۇشۇپ تۇرۇشۇپ بەرسەم خۇشال بولىدىغان ئوخشايدۇ. لېكىن، بۇيەردە قانچىلىك ئۇزاق تۇرسام ئادالەتنى شۇنچىلىك كېيىن تاپىمەن. ئۇنىڭ چېكىدىغان ئازابىمۇ شۇنچىلىك كۆپ بولىدۇ ... ئاھ ئادالەت ! شۇ تاپتا نەلەردە خارلىنىپ يۈرۈۋاتقانسەن؟ ! سېنىڭ بار يېرىڭنى ئېنىق ئۇقسامغۇ كاشكى، ئەگەر چۆچەكلەردىكىدەك دېئىلەر ماكانىدا بولغان بولساڭمۇ، سېنىڭ بار يېرىڭنى بىلسەملا، ئۆمىلەپ بولسىمۇ يېنىڭغا يېتىپ بارغان بولاتتىم ! ئەمما، سەن ھازىر زادى نەدە؟ ...

— قانداق، ئۇكام؟ مېنىڭ دېگەنلىرىم ئانچە بەك يامان بولمىغاندۇ؟ شۇنداق قىلغىن، بىر مەزگىل مەشھەدە تۇرغىن.

نادىر گەرچە تېخى ئېنىق بىر قارارغا كېلىپ بولالمىغان

بولسىمۇ، لېكىن پەتتارتاش بوۋاينىڭ گېپىگە جاۋاب بەرمەي ئۇن - تىنسىز ئولتۇرالمايتتى. شۇڭا «قېنى ھېچبولمىغاندا بىرنەچچە كۈن تۇرۇپ باقاي » دەپ ئويلىدى - دە:

— ماقۇل، تاغا، بىر - ئىككى ھەپتە تۇرسام تۇراي، — دېدى.

24

1960 - يىلى كۈزدە ئاقكۆلدە يەنە بىر ئەستىن چىقماس تارىخىي ئۆزگىرىش يۈز بەردى. يەنى، خۇددى مەرھۇم ئىسلامبەگ ئاكا ئوغلى نادىر ھەربىي سەپتىن قايتىپ كەلگەن ئاخشىمى دەپ ئۆتكەندەك، ئۇچ يىلدىن بېرى ھەممە نەرسىنى يالماپ يەپ كەلگەن «دايۆجىڭ ئاتلىق ئەجدىھا» ئۆز ھاياتىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، ئاقكۆل تۇپرىقىدىن غايىب بولدى. ئاشۇ ئۇچ يىلدىن بېرى بۇ يورۇق ئالەمدىكى ھەممىدىن قىممەتلىك نەرسىگە ئايلىنىپ، ئەر - ئايال، قېرى - ياش ھەممىلا ئادەمنى ئۆزىگە تەلمۈرتكەن داش قازان چېقىپ تاشلاندى. توخسۇن سېكرېتار، ئوسمان مۇدىر ۋە ئەترەت باشلىقى نامەتكە ئوخشاش كىشىلەرنىڭ ئاغزىدىن چۈشمەي كەلگەن «مىڭ كۈن ئۇخلىماي جاپالىق ئىشلەش» شوئارىمۇ ئۇلارنىڭ ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى. ئەمدى تۆت ئادەم بىر يەرگە كەلسىلا ئەنە شۇ ئۆزگىرىشلەر ھەققىدە ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي سۆزلىشىپ كېتەتتى. ئۆي - ئۆيلەردە، ئېتىز بېشىدا، كۆلگە سۇ ئالغىلى چىققان يەردە ئۇزۇندىن - ئۇزۇنغا داۋام قىلىدىغان ئەنە شۇ سۆزلىشىشلەرنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى بىرلا بولۇپ، ھەممىلا ئادەم دايۆجىڭدىن، داش قازاندىن قۇتۇلغىنىغا خۇش ئىدى. بۇ خۇشلۇقنى ھەممىلا ئادەم ئۆز ئاغزى، ئۆز تىلى بىلەن سۆزلىۋېلىشقا ئالدىرايتتى:

— شۈكرى خۇدايىم، شۇ بەرگەن كۈنلىرىڭگە يۈز مىڭ قەتلى شۈكۈر ! ھۆكۈمەتنىڭ دىلىغا ئىنساپ بېرىپ، داش قازاندىن قۇتۇلدۇرمىغان بولسىڭىز، قانداق قىلاتتۇق؟ !

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ـــ توۋا، خۇدايىمنىڭ ئالدىدا نېمە گۇناھ قىلغان بولغىيدۇق؟ بېشىمىزدىن ئاجايىپ كۈنلەر ئۆتتى جۇمۇ !

ـــ شۇنى دەيمەن، مەنغۇ ئۇچ يىلدىن بېرى خۇداغا كۇرمىڭ قېتىم نالە قىلىپ بېقىپ، ئەمدى خۇدايىم بىزنى ئۇنتۇپ قالغان ئوخشايدۇ دېگەن يەرگە كەلگەنىدىم. جان ھەلقۇمىغا يەتكەن چاغدا بولسىمۇ، خۇدايىمنىڭ يادىغا كېلىپ قالغان ئوخشايمىز ...

ـــ دوزاخ، دوزاخ دەيدىكەن، ھەرقانچە ۋەيلۇن دوزاخ بولسىمۇ، بىز كۆرگەن ئاشۇ كۈنلەردىن ئارتۇق بولماس !

ـــ راست، ئۇچ يىلنىڭياقى، ئۆلمەي تىرىك تۇرۇپ، دوزاخقا مىڭ قېتىمدىن چۈشۈپ چىقتۇق، جۇمۇ !

ـــ سەلەيكامدەك نى ـ نى ئادەملەر ئۆلۈپ كەتتى ئەمەسمۇ؟

ـــ جىق ئەمەس، يەنە بىز يىل داش قازانىنىڭ تامىقىنى يېسەك، ھەممىمىز ئۆلۈپ تۈگەيتتۇق.

ـــ توۋا، بۇ ھۆكۈمەتكە ئادەم لازىم ئەمەسمىكىنا ؟ ! ھەممە ئادەم ئۆلۈپ تۈگىسە، مەن كىمگە ھۆكۈمەت بولارمەن دەپ ئويلىماي، ئۇچ يىلنىڭياقى ئەجەب بىر قىلدىيا ؟

ـــ ھەرنېمە بولسا خۇدا كۆڭلىگە ئىنساپ بەردى، جۇمۇ، بولمىسا، ھۆكۈمەت دېگەن بىزدىن قورقۇپ قالارمىدى.

ـــ شۇ.

ـــ ھۆكۈمەتنىڭ دىلىغا يەنمۇ ئىنساپ بېرەر، خۇدايىم. ئۇچ يىلنىڭياقى بىز كۆرگەن شۇ كۈنلەرنى ھېچكىمگە كۆرسەتمەس ! ...

ئەنە شۇنداق پاراڭلار بولۇۋاتقان يەرگە ئابدۇللا كېلىپ قالدى. كىمدۇر بىرى ئۇنىڭغا چاقچاق قىلدى:

ـــ قېنى، ئابدۇللا، سېنى دايۇجىڭ ھەققىدە بىرمۇنچە يېڭى قوشاق توقۇپتۇ دەپ ئاڭلىدۇق، بىر ئوقۇۋەتمەمسەن؟

ـــ ئوقۇپ بېرەي، مەنمۇ سىلەرنى ئاڭلىسۇن دەپ توقۇغان، ئەمىسە قۇلاق سېلىپ تۇرۇڭلار:

داش قازاندا ئاش ئەتسە،
زاڭلىرىمۇ ئۇماچتەك.
نانلىرىنىڭ قېتى خام،
ئاستى كۆيۈك قوماچتەك.

ھېچ تويمايتتى بۇ قورساق،
ئۇسۇپ بەرگەن ئۇماچقا.
دۇم چۈشەتتۇق تالىشىپ،
كۆيۈپ كەتكەن قىزماققا.

زەپ ئاچاتتى بۇ قورساق،
نان پىشقۇچە چاكىلداپ.
نەچچە قېتىم باراتتۇق،
نان بار يەرگە سوكۇلداپ ...

قوشاق شۇ يەرگە كەلگەندە، كىمدۇر بىرى ئابدۇللانىڭ سۆزىنى بۆلدى:

— جىنىڭ توختاپ تۇرۇڭا، مەن بىر يېزىۋالاي.

كىشىلەر يانچۇقىدىن قەلەم ـ قەغەز ئېلىپ خەت يېزىشقا تەمشىلىۋاتقان كادىر سۆيەت بۇ ئوتتۇرا ياشلىق كىشىگە سوئال نەزىرى بىلەن قاراشتى. ئۇ ئىزىدىلا زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ، تىزى ئۈستىگە قويۇۋالغان قەغىزگە شىتىرلىتىپ بىر نەرسىلەرنى يازغاندىن كېيىن، بېشىنى كۆتۈرۈپ ئابدۇللادىن سورىدى:

— ئۇچىنچى كۇپلېتنىڭ ئاخىرى نېمە ئىدى؟ بىردەمدە ئۇنتۇپ قالغىنىمنى ...

— ۋايتاڭەي، مەنمۇ ئۇنتۇپ قاپتىمەن.

سوئال سورىغۇچى كىشى تۇرۇپ قېلىپ ئاستا ئورنىدىن تۇردى. ئۇنىڭ سەمىمىيلىك چىقىپ تۇرغان مۇلايىم كۆزلىرى ئابدۇللاغا تىكىلگەنىدى. ئەكسىچە ئابدۇللا پەرۋاسىزلىق بىلەن

باشقا تەرەپكە قاراپ تۇراتتى.

ــ مېنى گۈڭشې ياكى ناھىيىدىن كەلگەن كادىر ئوخشايدۇ دەپ قالدىڭىزغۇ ھەرقاچان؟ ــ دېدى ئۇ بىردەم جىم تۇرغاندىن كېيىن ئابدۇللاغا، ــ مېنىڭ ناھىيىدىن كەلگىنىم راست، لېكىن مەن ناھىيە ياكى گۈڭشې كادىرى ئەمەس، بەلكى سىلەرنىڭ ئاقكۆلده مەكتەپ قۇرۇپ بالا ئوقۇتۇشقا كەلگەن مۇئەللىم ئىبراھىم نۇر بولىمەن.

ــ ئاپلا، باشتىراق شۇنداق دېسىلىچۇ؟ مەن تېخى سىلىنى گۈڭشې يا ناھىيىدىن چىققان كادىر بولسا، ئىككى پۇتۇمنى بىر ئۆتۈككە تىققىلى قوشاقلارنى يېزىۋېلىۋاتقان ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ قاپتىمەن ئەمەسمۇ؟ خاپا بولمىسىلا جۇمۇ، مۇئەللىم.

ــ ھېچقىسى يوق، تونۇشماسلىقتىن شۇنداق بولۇپ قالدى، قېنى، تونۇشۇپ قويايلى!

مۇئەللىم ئىبراھىم نۇر شۇنداق دېگەچ ئاۋۋال ئابدۇللا بىلەن، ئاندىن ئابدۇللانىڭ قوشىقىنى ئاڭلاشقا توپلاشقان بارلىق كىشىلەر بىلەن بىر - بىرلەپ كۆرۈشتى. بارغانسېرى كۆپىيىۋاتقان بۇ كىشىلەر توپى ئارىسىدا ئەمدى تۆۋەندىكىدەك سۆزلەر بولۇنماقتا ئىدى:

ــ يائاللا، ئاقكۆلده مەكتەپ قۇرۇش قايسى باشلىقىنىڭ يادىغا يەتكەندۇ؟

ــ بىزنىڭ ئاقكۆلده مەكتەپ قۇرۇلامدىكەن؟

ــ باياتىن ئاڭلىمىدىڭمۇ؟ ئىبراھىم نۇر مۇئەللىم شۇنداق دېدىيا.

ــ ئەجەب بەلەن ئىش بوپتۇ، جۇمۇ.

ــ شۇنى دەيمەن، ئادەم ساۋاتلىق بولسا، ھېچبولمىغاندا ئوبۇلاخۇندەك بوغالتىرلىق قىلمىپمۇ بولسا جان باققىلى بولىدىكەن ئەمەسمۇ.

ــ بىزنىڭزە، پېشانىمىزگە پۇتۇلمەپتىكەنمۇ دەيمەن، ئەمدى مىڭ قىلساقمۇ ئەگرى كەتمەندىن قۇتۇلۇشىمىز يوق.

— بىزغۇ قېرىپ ئۆلەرمىز، ئاشۇ بالىلىرىمىز بولسىمۇ پىشكى كۈن كۆرسە بولاتتى ...

— ...

ئۆمرىدە ئەرەبچە قۇرئاننىڭ خېتىدىن باشقا خەتلەرنى كۆرۈپ باقمىغان بولسىمۇ، لېكىن قۇرئانغا بولغان مۇقەددەس ھۆرمىتى سەۋەبىدىن باشقا خەتلەرنىمۇ، ھەتتا خەت يېزىلمىغان ئاق قەغەزنى ئۇچراتسىمۇ «... ئايەت پۈتۈلىدىغان قەغەز» دەپ ئۇلۇغلايدىغان بۇ كىشىلەر، مەكتەپ ھەققىدىكى گەپ بىلەن بولۇپ كېتىپ، ئابدۇللا ئوقۇۋاتقان قوشاقنىمۇ ئۇنتۇپ قېلىشتى. ئۇلار ئۆزلىرىچە مەكتەپنىڭ ئورنى، مەكتەپتە بالىلارغا قانداق «ساۋاق» لارنىڭ ئوقۇتۇلىدىغانلىقى قاتارلىقلارنى تالىشىپ كېتەتتى. بىر - بىرىنىڭ سۆزىگە قايىل بولۇشماي ئىبراھىم نۇر مۇئەللىمدىن سورىشاتتى. بۇ سوئاللارنىڭ بەزىلىرى گەرچە مۇئەللىمنىڭ كۆلكىسىنى قىستىسىمۇ، لېكىن ئاقكۆللۇكلەرنىڭ مەكتەپكە بولغان بۇ قىزغىنلىقى ئۇنى چەكسىز خۇشال قىلدى. شۇڭا، ئۇ كىم نېمە سورىسا، ئەستايىدىللىق بىلەن جاۋاب بېرەتتى.

مەكتەپ ھەققىدىكى گەپ - سۆزلەر بىر يەرگە بارغاندىن كېيىن، ئۇ بايىدىن بۇيان ئۇنتۇپ قېلىنغان ئىشنى كىشىلەرنىڭ ئېسىگە كەلتۈردى:

— ئەمدى بايىقى ياخشى قوشاقلارنىڭ داۋامىنى ئاڭلىساق قانداق؟

— شۇنداق قىلىلى، گەپ بىلەن بولۇپ كېتىپ يادىمىزدىن چىقىپتۇ.

— قېنى ئابدۇللا، ئەمىسە باشلىۋېتە.

ئابدۇللا ئاۋۇال ئىبراھىم نۇر مۇئەللىم يازالمىغان ئۇچ كۇپلېتنىڭ ئاخىرىنى دەپ بەردى، ئاندىن قوشاقلارنىڭ داۋامىنى ئوقۇشقا باشلىدى:

خۇشياقمايتتى قىلغان ئىش،
قورساق ئېچىپ ھارغاندا.
يېرىم جان بوپ قالاتتۇق،
ئاشقا باڭنى چالغاندا.

ئاش ئورنىغا سۇ ئىچىپ،
ماڭساق قورساق شالاقلاپ.
ماغدۇر كېتىپ ماڭالماي،
يىقىلاتتۇق پالاقلاپ.

يىقىلغىنى يىقىلغان،
ھېچكىشىنىڭ كارى يوق.
بېسىم قاتتىق ئۇ چاغدا،
ھەق سۆزلەشكە چارە يوق.

ئۆلۈپ كەتتى كۆپ ئادەم،
قورساق ئېچىپ ئاچلىقتىن.
تېخى ھېساب ئالمىدۇق،
ئۇ چاغدىكى باشلىقتىن.

كەلگەن باشقا ئاشۇ كۈن،
چوڭ سەكرەشنىڭ دەۋرىدە.
ئۇنداق كۈننى كۆرمىسۇن.
ئىنسان ھەرگىز ئۆمرىدە !

ئابدۇللا قوشاقلىرىنى ئوقۇپ تۇگەتتى. ئىبراھىم نۇر مۇئەللىم يازالمىغان يەرلىرىنى سوراپ تولۇقلاپ يېزىپ بولغاندىن كېيىن، بايىدىن بېرى خەتتىن كۆزىنى ئۇزمەي يىقىن كېلىپ قاراپ قالغان بىر بالىنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ

سورىدى:

— ئىسمىڭىز نېمە؟

— تاھىر.

— مانا، ئېتىڭىزمۇ ئۆزىڭىزگە ئوخشاش چىرايلىق ئىكەن. مەن خەت ئۆگىتىپ قويسام ئۆگىنەمسىز؟

تاھىر چوڭ بولغانسېرى تارتىنچاق بولۇپ كېتىۋاتاتتى. مۇئەللىمنىڭ ئىككىنچى سوئالىغا جاۋاب بەرمەستىن، زىۋىدىخان ئاچىنىڭ كەينىگە ئۆتۈپ تۇرۇۋالدى.

— ئۆگىنەي دەڭ، بالام، ئۆيدە: «مەن چوڭ بولسام خەت ئۆگىنىپ نادىر ئاكامغا خەت يازمەن» دەيتتىڭىزيا؟

— ئۆگىنىمەن ...

ئىبراھىم نۇر مۇئەللىم بايىقى قوشاقلارنى يېزىۋالغان قەغەزنى قاتلاپ مەيدە يانچۇقىغا سالغاندىن كېيىن، تاھىرنىڭ قولىنى تۇتۇپ تۇرۇپ سورىدى:

— قېنى ئالىقىنىڭىزنى ئېچىڭ، ئىسمىڭىزنى يېزىشنى ئۆگىتىپ قويای. دادىڭىزنىڭ ئىسمى نېمە ئىدى؟

تاھىر سول قولىنىڭ ئالىقىنىنى ئېچىۋېتىپ، تارتىنىپ تۇرۇپ جاۋاب بەردى:

— ئاتامنىڭ ئېتى ئىسلامبەگ.

مۇئەللىم تاھىرنىڭ كۆزىگە لەپپىدە بىر قاراپ قويۇپ، ئۇنىڭ ئالىقىنىغا «تاھىر ئىسلام» دېگەن خەتنى ئوچۇق ۋە چىرايلىق قىلىپ يازدى، ئاندىن:

— ئۆگىنىۋېلىڭ، سىزنىڭ ئىسمىڭىز مانا مۇشۇنداق يېزىلىدۇ، — دېدى.

تاھىر ئۆيگە بېرىپلا: «ئېتىمنى يېزىشنى ئۆگىنىمەن، قەلەم تېپىپ بەر!» دەپ غەلۋە قىلغىلى تۇردى. بىرنەچچە يىلدىن بۇيانقى ھەربىكەتلەر داۋامىدا «تۆت بۇلۇڭ، بىر كۇلۇڭ» غىلا ئايلىنىپ، قەلەم تۇگۇل ھەتتا بىرەر تال كۆسەيمۇ تاپقىلى بولمايدىغان ھالەتكە يەتكەن بۇ ئۆيدە، خەت يازغىلى بولغۇدەك

هېچ نەرسىنىڭ يوقلۇقىنى ئېنىق بىلىپ تۇرسىمۇ، لېكىن زىۋىدىخان ئاچا گۆدەك تاھىرنىڭ سەبىي كۆڭلى ئۇچۇن ئۆينىڭ ھەممە يېرىنى بىر قۇردىن ئاختۇرۇپ چىقتى. ئاخىر تۆر تامدىكى تەكچىنىڭ بىر بۇرجىكىدە توپا ـ چاڭلارغا كۆمۈلۈپ قالغان بىر باغ تارىشا گۈگۈت قولىغا ئىلىنىشقان چاغدىلا، يادىغا بىر ئىش يېتىپ تارىشا گۈگۈتىنى قولىغا ئالدى.

ـــ ھازىرچە مۇشۇ تارىشا گۈگۈتقا يېزىپ ئۆگىنىپ تۇرۇڭ، بالام، مەن ...

تېخى زىۋىدىخان ئاچىنىڭ گېپىنى تۈگىمەي تۇرۇپلا تاھىر يەنە غەلۋە قىلغىلى تۇردى.

ـــ نېمىشقا، نېمىشقا ! ماڭا قەغەز بىلەن قەلەم تېپىپ بېرىسە !

ـــ خەت يېزىشنى ئۆگىنىدىغان ئادەم خەتنى ئەڭ باشتا تارىشا گۈگۈتقا يېزىپ كۆيدۇرۇۋېتىدۇ، بالام، شۇنداق قىلسا، خەت يېزىشقا ئاشۇ ئوتتەك قىزىپ ئاسان ئۆگىنىۋالىدۇ. بۇ خەت يېزىشنى ئۆگىنىشنىڭ ئۇدۇمى.

گۆدەك تاھىر بۇ سۆزلەرگە ئىشەندى بولغاي، سەبىيلىك بىغىپ تۇرغان ئوماق كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ تۇرۇپ سورىدى:

ـــ راستمۇ؟

ـــ راست بالام، مەن سىزنىڭ ئانىڭىز تۇرۇپ يەنە سىزنى گولدارمەنمۇ؟

ـــ ئەمىسە تارىشا گۈگۈتقا نېمىدە خەت يازىمەن؟

زىۋىدىخان ئاچا بۇنى ئويلىمىغانىدى، دەمال جاۋاب بېرەلمەي تۇرۇپ قالدى. پەقەت كۇلۇڭدىكى كۆلگە كۆزى چۈشكەن چاغدىلا كۆمۈر يادىغا يېتىپ دېدى:

ـــ كۆمۈردە يازسىڭىز، بەك چىرايلىق خەت چىقىدۇ.

تاھىر زىۋىدىخان ئاچىنىڭ قولىدىن تارىشا گۈگۈتنى ئېلىپ بېغىنى يەشتى، ئاندىن بىر تاختا گۈگۈتنى ئايرىۋېلىپ ئوچاق بېشىغا كەلدى. كۇل ئارىسىدىكى ئوتۇن كۆمۈرلىرىنىڭ ئەڭ

ئىنچىكىسىدىن تاللاپ بىرنى ئالدى. سول قولىنىڭ ئالقىنىنى ئېچىپ ئاۋۇال «تا» دېگەن بوغۇمنىڭ شەكلىنى تارىشا گۈگۈت ئۇستىگە دوراپ سىزدى، ئاندىن ئاخىرقى ھەرپ - بوغۇملارنى بىر - بىرلەپ ئۇلاشقا كىرىشتى. ھەر بىر سىزىقنى، ھەر بىر چېكىتنى قويىدىغان چاغدا، قولىنىڭ ئالقىنىغا دىققەت بىلەن سىنچىلاپ قارايتتى. شۇنداق قىلىپ، تارىشا گۈگۈت ئۇستىگە ئاخىر «تاھىر ئىسلام» دېگەن خەتنى ئۆز قولى بىلەن يازدى. خۇشلۇقىدا ئانىسىنىڭ يېنىغا يۈگۈرۈپ كېلىپ كۆرسەتتى:

— قالىغىنا ئانا، مەن ئېتىمنى يازالىدىم.

— ۋوي، مېنىڭ بالام خەت يېزىشنى ئۆگىنىۋاپتۇ ئەمەسمۇ! خۇدايىم بەختى - پېشانىڭىزنى ئوڭ قىلار، جېنىم بالام!

زىۋىدىخان ئاچا توغراۋاتقان چامغۇرنى قويۇپ، تاھىرنىڭ پېشانىسىگە بىرنى سۆيۈپ قويدى. خۇشلۇقى قىن - قىنىغا پاتماي قالغان تاھىر ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ ئىككى سەكرەپلا ئوچاق ئالدىغا باردى - دە، يەنە يېزىشقا كىرىشىپ كەتتى. بىر تاختا گۈگۈتنى خەت بىلەن توشقۇزغاندىن كېيىن، ئىككى ئىلىك - ئىككى ئىلىكتىن يىرتىپ كۆيدۈرۈۋەتتى.

ئەتىسى راست دېگەندەك تاھىرنىڭ پۇتۇن ئەس - يادىنى خەت، مۇئەللىم ۋە مەكتەپ چىرمىۋالدى. ئۇ دەسلەپتە ئورنىدىن تۇرۇپلا، يۇز - كۆزىنىمۇ يۇماستىن يەنە بىر تاختا گۈگۈتنى ئۆز ئىسمى بىلەن توشقۇزدى، ئاندىن يۇز - كۆزىنى يۇيۇپ تالاغا بىر چىقىپ كەتكەنچە ھەتتا چۈش بولغاندىمۇ ئۆيگە قايتىپ كىرمىدى. تاھىر ئاشۇ چىقىپ كەتكەنچە بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ ئىبراھىم نۇر مۇئەللىم چۈشكەن ئۆينىڭ ئالدىغا بېرىپ قالدى. كەڭ ئېچىلغان ئۆينىڭ ئىشىكىدىن ئۆي ئىچى ئوچۇق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. تاھىر دەسلەپتە تارتىنىپ ئىشىك تۈۋىگە كېلىپ تۇردى، كېيىن ئۆي ئىچىدىكى بالىلارنىڭ مۇئەللىم سورىغان سوئاللارغا بېرىۋاتقان جاۋابلىرىنى ئاڭلاپ ئۆي ئىچىگە كىرگۈسى كەلدى، لېكىن بوسۇغىغا كېلىپلا يەنە توختاپ قالدى.

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ـــ كېلىڭ! كېلىڭ! ـــ دېدى تاھىرنىڭ بوسۇغىغا كېلىپ تارتىنىپ توختاپ قالغانلىقىنى كۆرگەن ئىبراھىم نۇر مۇئەللىم، ـــ يەنە بىر دوستۇڭلار كۆپەيدى بالىلار، قېنى قارشى ئېلىڭلار!

مەرۇپ ئىمىن ۋە ياسىن قاتارلىق بىرنەچچە بالا تاھىرنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۇنىڭ قولىدىن تۇتۇپ ئۆيگە باشلاپ كىردى. ئىبراھىم نۇر مۇئەللىم يەردىن ئۇستۇن قارىماي تارتىنىپ تۇرغان تاھىردىن سورىدى:

ـــ ئوقۇغىلى كەلدىڭىزمۇ؟

ـــ ھەئە.

ـــ مانا ياخشى، ياخشى بالا دېگەن مۇشۇنداق ئۆزى كېلىدۇ. قېنى، ئەمىسە، ئىسمىڭىزنى تىزىملاپ قويايلى.

تاھىر تۇنۇگۇن ئىسمىنى دەپ بەرگىنى ئۈچۈن جىم تۇرۇۋەردى. مۇئەللىم بىرئاز كۈتۈپ قايتا سوراشقا مەجبۇر بولدى:

ـــ ئىسمىڭىز نېمە؟

تىرىشقىنى تاتلاپ يەرگە قاراپ تۇرغان تاھىر بېشىنى كۆتۈرۈپ مۇئەللىمگە قاراپ قويدى. ئۇنىڭ بۇ قارىشىدا «تۇنۇگۇن دەپ بەردىمغۇ؟» دېگەن بىر مەنە بار ئىدى. ئۇ مۇئەللىمنىڭ بىر مۇنچە يېڭى بالىلارنىڭ ئىسمى ئارىسىدا ئۆزىنىڭ ئىسمىنى ئۇنتۇپ قالغانلىقىنى بىلمەيتتى، كۆزىنى مۇئەللىمدىن ئېلىپ، يەنە پۈتىنىڭ ئۇچىغا قارىغان ھالدا جاۋاب بەردى:

ـــ تاھىر.

ـــ ھە، ئەمدى ئېسىمگە كەلدى. ئاتىڭىزنىڭ ئىسمى ئىسلامبەگمۇ؟

ـــ ھەئە.

ئىبراھىم نۇر مۇئەللىم تاھىرنىڭ ئىسمىنى تىزىملاپ بولغاندىن كېيىن، باشقا بالىلاردىن سوريغان سوئاللارنى، جۈملىدىن قانچە ياشقا كىرگەنلىكى، ئۆيىدە كىم ـ كىملەرنىڭ

بارلىقى، ئاتا ـ ئانا، ئاكا ـ ئۇكىلىرىنىڭ ئىسمى قاتارلىقلارنى تاھىردىنمۇ تەكرار سوربدى، ئاندىن بالىلارغا سېيىت نوچى ھەققىدە ھېكايە سۆزلەپ بېرىپ، ئىنسانغا ئوقۇشنىڭ نەقەدەر مۇھىم ئىكەنلىكىنى، ئوقۇمىغان ئادەمنىڭ خۇددى سېيىت نوچىغا ئوخشاش ئۆزىنىڭ ئۆلۈم خېتىنى ئۆزى توشۇشتىن ساقلىنىشى مۇمكىن ئەمەسلىكىنى چۈشەندۈردى.

تاھىر تا شۇ كۈنگىچە ھېكايە ـ چۆچەك ئاڭلاپ باقمىغىنى ئۈچۈن، سېيىت نوچى ھەققىدىكى ھېكايە ئۇنىڭغا شۇنداق تەسىر قىلدىكى، مۇئەللىم بالىلارغا مەھەللىسىدە يەنە باشقا دوستلىرى بولسا ئەتە باشلاپ كېلىشنى، يەنە بىرنەچچە كۈندىن كېيىن رەسمىي دەرس باشلايدىغانلىقىنى تاپىلاپ، قايتىشقا رۇخسەت قىلغاندىن كېيىنمۇ ئۆيدىن چىققۇسى كەلمەي قالدى، ھەتتا ئۆيگە بېرىپمۇ ئەتىگەندىن بېرى ئۆزىنى ئىزدەپ بارمىغان ھېچ يېرى قالمىغان ئانىسىنىڭ سوئاللىرىنى قايرىپ قويۇپ، مۇئەللىمدىن ئاڭلىغان سېيىت نوچى ھەققىدىكى ھېكايىنى ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەپ كەتتى ...

25

مۇڭلۇق دولان راۋابىنىڭ يۈرەككە تونۇش يېقىملىق ئاۋازى نادىرنىڭ قەدىمىنى ئىختىيارسىز توختىتىپ قويدى. ئىشىك تۈۋىگە يېقىن كېلىپ، ئۆي ئىچىدىن ئاڭلىنىۋاتقان مۇڭلۇق تارىلارنىڭ دىلىنى ئېزىدىغان تىترەك ساداسىغا قۇلاق سالدى. راۋاب دولان مۇقاملىرىنىڭ ئەڭ مۇڭلۇقى بولغان «جۇلا مۇقامى»غا چىلىنىۋاتاتتى. دولان مۇقامىنىڭ كۈي ئېھتىياجى بويىچە راۋابنىڭ قارنى بىلەن تارىغا قوشۇلۇپ كۈچلۈك ئورۇلۇۋاتقان تىنىمسىز زەخمەك، خۇددى ھاۋىسى چىڭىتىلغان داپ ئاۋازىدەك ئۆزىگە خاس بىر خىل رېتىمدا ئاڭلىناتتى. بۇ ۋە زىل تارلارنىڭ ماسلىشىشىدا ھاسىل بولغان ئاجايىپ مۇڭلۇق ۋە يېقىملىق سادا

نادىرنىڭ ۋۇجۇدىنى چەكسىز ھاياجان ئىلكىگە ئالدى. ئۇ تاقەتسىزلىك بىلەن ئىشىكنى قول ئۇزاتتى، يەنە بىردىنلا توختاپ ئويلىنىپ قالدى: «بۇ كېچىدە تونۇمىغان بىر ئادەمنىڭ ئۆيىگە ئۇسۇپ كىرسەم نېمە دەپ قالىدۇ؟ توختا، تونۇش چىقىپ قالساقچۇ؟ مەن ئەينى چاغدا ھەربىيلىككە كەلگەندە ئېگىز لاڭقادىكى مۆلدۈڭان قالۇننىڭ ئوغلىمۇ بىللە كەلگەن. ئىسمى نېمە ئىدى؟ ھەي، ئەجەب يادىمغا كەلمىدى. ئىشقىلىپ، ئۇ ھەربىيلىككە كەلگەن چاغدا بىر دولان راۋابنى بىللە ئېلىپ كەلگەن. بىز گەرچە باشقا ـ باشقا تارماق قىسىملارغا بۆلۈنگەن بولساقمۇ، لېكىن ئۇنى ھەتتا دالا مەشقىگە چىققاندىمۇ راۋابنى يۇك ـ تاقىسى بىلەن بىللە تېڭىپ يۈرىدۇ دەپ ئاڭلايتتىم. ھە راست، ئىسمى ئەمدى ئېسىمگە كەلدى، شۇ ئىسمايىل بولمىسۇن يەنە؟ ! بۇ غۇلجىدا ئىسمايىلدىن باشقا يەنە كىممۇ دولان راۋابى چېلىپ يۈرىدۇ؟ ...»

نادىر ئاشۇ ئوي بىلەن بايا توختىتىلغان قولىنى ئىككىنچى قېتىم ئىشىككە سوزدى، ئىشىك زەنجىرىنى تۇتۇپ بولۇپ يەنە ئويلىنىپ قالدى: «توختا، ناۋادا راۋاب چېلىۋاتقان ئىسمايىل بولماي، دولاندىن كېلىپ قالغان ماڭا ئوخشاش بىر يېتىمچى بولۇپ چىقسىچۇ؟ ئۇنداقتا ئۇنى تېپىپچان ئاكىنىڭ ئۆيىگە باشلاپ بارسام ... ياق، ئۇنداق قىلماي، ئۇ ئادەمغۇ ئالتۇنغا بەرگۈسىز ئېسىل ئادەم، باشلاپ بارسام باشقىچە گەپ ـ سۆزمۇ قىلمايدۇ. لېكىن، غۇلجىدا ئېغىر قەھەتچىلىك بولۇۋاتقان بۇ ئاي، بۇ كۈنلەردە ‹كۆتۈرەلمىسەڭ ساڭگىلىتىۋال› دېگەندەك، مېنىڭ ئاشۇ ئۆيدە تۇرۇۋاتقىنىمنى ئاز دەپ، ئۇنىمۇ باشلاپ بارسام تازا ياخشى بولماس ...»

نادىر ئاشۇ ئوي بىلەن ئىككىنچى قېتىم ئىشىككە سوزغان قولىنى قايتۇرۇۋالدى، كەتمەكچى بولۇپ يول تەرەپكە بۇرۇلدى. لېكىن، ئۆي ئىچىدىن ئاڭلىنىۋاتقان مۇڭلۇق راۋاب ساداسى گويا كۆزگە كۆرۈنمەس بىر سىرلىق يىپ بولۇپ، ئۇنىڭ پۇتلىرىنى،

پۇتلىرىنىلا ئەمەس، بەلكى يۇرىكىنى مەھكەم چىرمىۋالغانىدى. ئۇ يەنە بۇرۇلۇپ ئالدىنى ئىشىك تەرەپكە قىلدى. ئىشىكنىڭ يېنىغا يۆلىنىپ تۇرۇپ راۋاب ساداسىغا قۇلاق سالدى. ئەمدى پەدە «زىل بایاۋان» مۇقامىغا يۆتكەلگەن بولۇپ، راۋابچى راۋابنىڭ زەخمەك تېگىۋاتقان بوڭ تارىنى ئۇستىلىق بىلەن تىترىتىپ مۇقامنىڭ مۇقەددىمە قىسمىغا چالماقتا ئىدى. تىترەۋاتقان تارلاردىن تارالغان مۇڭلۇق سادا، خۇددى يۇرەك - قەلبى دەرد - ئەلەم بىلەن تولۇپ كەتكەن ئادەمنىڭ يىغا ئارىلاشقان هەسرەتلىك ناخشىسىدەك ئاڭلىنىاتتى. نادىرنىڭ كۆكسىنى تىل بىلەن ئىپادىلەپ بەرگىلى بولمايدىغان ئاجايىپ بىر خىل كۆچلۈك ئىللىق ئېقىم قاپلىدى. بۇ ئېقىم گويا يېڭىدىن قەپەسكە سولانغان ئەركىن قۇش ئۇچۇشقا يۇلقۇنغاندەك، نادىرنىڭ كۆكسىدە هەر تەرەپكە تىنىمسىز ئۆزىنى ئۇراتتى. نادىرنىڭ نەپسى تېزلىشىپ، كۆزلىرى نەملەشتى. ياش تۆكۈۋېتىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن كۆزلىرىنى ئاستا يۇمۇۋالدى. لېكىن، كۆز چاناقلىرىغا تولۇپ كەتكەن ئىسسىق ياش هايال ئۆتمەي كىرپىكلەر ئارىسىدىن سىرغىپ چۈشۈشكە باشلىدى. ئۇنىڭ ئىچ - ئىچىدىن بىر كۆچلۈك يىغا ئېتىلىپ چىقماقتا ئىدى. ئۇنىڭ ئۇن سېلىپ هۆڭگىرەپ يىغلىغۇسى، ناله قىلغۇسى، كىملەرنىدۇر ئىچ - قارنى بوشىغىچە راسا تىللىۋالغۇسى كېلەتتى. ئۇ كۆزلىرىنى ئاچتى، كىرپىكلىرىنىڭ ئارىسىدا توختاپ قالغان ياش تامچىلىرى پەردە بولۇپ كۆز ئالدىنى توستى، قولىنىڭ دۈمبىسى بىلەن كۆز ياشلىرىنى سۈرتتى. ئىشىك شېلىنىڭ يوچۇقىدىن ئىچكەركى ئۆيدىن چىقىۋاتقان سۇس نۇر غىل - پال قىلىپ كۆرۈندى، لېكىن ئارقا - ئارقىدىن تارىلاپ ئېقىپ چىقىۋاتقان ئىسسىق ياش يەنە ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا پەردە بولۇپ تارتىلدى. مۇڭلۇق قەلبىنىڭ هەسرەتلىك ياش تامچىلىرىدىن هاسىل بولغان بۇ ئاجايىپ پەردە ئارقىسىدا نادىرنىڭ ئېچىنىشلىق قىسمەتلىرى گويا تۇمان ئارقىسىدىكى

چوققىلار گاھ - گاھ كۆزگە تاشلىنىپ قالغانغا ئوخشاش غىل - پال كۆرۈنۈشكە باشلىدى:

ئەنە، ھارغان، روھسىزلانغان نادىر ئېغىرلاشقان قەدەملىرىنى ئاران يۆتكەپ، كۆركەم تەلكە تاغلىرىدىن چۈشۈپ كەلمەكتە؛ ئۇ خۇددى سۈپسۈزۈك كۆك ئاسماننىڭ يەردىكى بىر پارچىسىغىلا ئوخشاش كۆرۈنمىدىغان گۈزەل سايرام كۆلىنى كۆرۈپ شۇنچە روھلاندى؛ ئەنە، ئولتۇرۇشقان كۆزلەردە يېقىملىق كۈلكە پارلاپ، يېرىلغان لەۋلەرگە خۇش تەبەسسۇم يامىشتى. توختاپ قالمىغانىدەك بارغانچە سۈس سوقۇۋاتقان مىسكىن يۈرەك ئۆز رىتمىنى ئۆزگەرتىپ كۈچلۈك دۈپۈلدەشكە باشلىدى. ئاران - ئاران يۆتكىلىۋاتقان ئېغىر پۈتلار تېزلەشتى؛ چۈنكى ئاق قۇغا ئايلىنىپ ئۇچۇپ كەتكەن ئادالەت دەل مۇشۇ كۆلگە چۈشكەن ئەمەسمۇ؟ ! بۇ گەرچە نادىرنىڭ ئەينى ۋاقىتتا كۆرگەن چۈشىدىكى ئىش بولسىمۇ، لېكىن شۇ تاپتا نادىر ئۇچۇن مۇشۇ كۆلدىنمۇ يېقىملىق تۇيۇلىدىغان بىرەر نەرسىنىڭ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. چۈنكى، نادىر تېخى ئادالەت ھەققىدە ئاشۇ چۈشىدىن بۆلەك ھېچقانداق يىپ ئۇچىغا ئېرىشكىنى يوق ...

شۇڭا، ئۇ ھارغىنلىق، ئاچلىق، ئۇيقۇسىزلىق ۋە باشقا ھەممىنى ئۇنتۇپ كۆلگە قاراپ يۈگۈردى. ئۇنىڭ پۈتى پۈتىغا تەگمەيتتى. ئۇنىڭغا گويا ئادالەت ئاشۇ زەڭگەر رەڭلىك كۆلدە بارەك، ئۆزىنى تەقەززالىق بىلەن كۈتۈۋاتقانىدەك ... تۇيۇلاتتى. ئۇ ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ كۆل بويىغا يېتىپ باردى، كۆكسى تىنىمسىز ھالدا بىر كۆتۈرۈلۈپ، بىر پەسىيەتتى، ئاغزى كاككۇكتەك ئېچىلىپ قالغانىدى، پۈتۈن زېھنى بىلەن كۆل يۈزىگە قارىدى. شامالدا يېنىك چايقىلىپ تۇرغان زەڭگەر رەڭلىك كۆل يۈزىدە، كۆك ئاسماندىكى لەيلەپ يۈرگەن ئاق بۇلۇتلار بىلەن نۇر چېچىپ تۇرغان ئالتۇن قۇياشنىڭ ئەكسىدىن باشقا ھېچ نەرسە كۆرۈنمەيتتى. يىراقتا ئۇپۇققا تۇتاشقان تاغ چوققىلىرى مەغرۇر چوقچىيىپ تۇراتتى. نادىرنىڭ قەلبى تاقەتسىزلىك بىلەن

خىتاب قىلدى: «ئاھ، ئادالەت! قېنى سەن؟! مەن سېنى ئىزدەپ شۇنچە چۆل - جەزىرىلەردىن، شۇنچە تاغ - داۋانلاردىن ئېشىپ كەلدىم. ئەمدى مۇبارەك دىدارىڭنى بىچارە ئاشىقىڭدىن ئايىمىساڭچۇ؟! ياكى مەن سېنى كۆپ ساقلىتىپ قويدۇممۇ؟ كەچۈرگىن، ئامرىقىم، سەندىن يوشۇرۇپ ئولتۇرمايمەن. ۋۇجۇدۇمدىن مادار كەتتى، جان ھەلقۇمىغا يەتتى. تارتقان شۇ تۇگىمەس جاپالىرىمنىڭ، چەككەن ھەسرىتىمنىڭ ۋە ساڭا بولغان چەكسىز تەشنالىقىمنىڭ ھەققى - ھۆرمىتى ئۈچۈن بولسىمۇ، سېنى بىر كۆرۈپ ئۆلسەم ئارمىنىم قالمايتتى. گەرچە مەقسىتىم دۇنيادىكى بارچە ئاشىقلارغا ئوخشاش شېرىن ۋەسلىگە يەتمەك بولسىمۇ، لېكىن ئەمدى ۋۇجۇدۇمدىن مادار كەتكەن، جان ھەلقۇمىغا يەتكەن ۋاقىتتا ئۇنىڭدىن ئارتۇق تەلىپىمۇ يوق؛ پەقەت مۇبارەك دىدارىڭنى بىر كۆرسەم، شۇ ھامان ھوشۇمنى يوقىتىپ ئايىغىڭغا يىقىلىپ ئۆلسەممۇ مەيلى. ناۋادا دىدارىڭنى كۆرەلمەي ئۆلسەم، كۆزۈم ھەرگىز يۇمۇلمايدۇ! ئاھ، ئادالەت! بەختسىز ئاشىقىڭنىڭ ھەسرەتلىك يۈرەك نالىسىنى ئاڭلاۋاتامسەن؟! بىچارە ئاشىقىڭغا ھايات ۋاقتىدا دىدارىڭنى كۆرسەتمىسەڭ، ئۇنىڭ ئوچۇق كەتكەن كۆزلىرىگە قىيامەت كۈنى قانداق قارايسەن؟! ... ئەي خاسىيەتلىك زەڭگەر كۆل! چۈشۈمدە مەن سېنى كۆرگەنىدىم، ئۆمۈرلۈك ئاشىقىم ئادالەت ئاق قۇ بولۇپ ئۈچۈپ كېلىپ ساڭا چۈشكەنىدى. ئۇنىڭ نەدىلىكىنى ئېيتىپ بەرسەڭچۇ؟ ياكى ئۇ مېنى ئۇزاق ساقلاپ كۈتۈپ زېرىكىپ بىرەر پىنھان جايدا ھاردۇق يەتكەن كۆزلىرىگە ئارام بېرىۋاتامدۇ؟ ئەي قۇدرەتلىك ئۇلۇغ ئاللا! ئۆز قۇدرىتىڭنىڭ ھەققى - ھۆرمىتى يولىدا مۇشۇ كۆلگە بىر دەقىقە بولسىمۇ زۇۋان ئاتا قىلساڭچۇ؟! چۈنكى مېنىڭ ئاق قۇغا ئايلىنىپ ئۈچۈپ كەتكەن ئادالەت ئاتلىق ئۇ يۈرەك - باغرىمنىڭ نەدىلىكىنى مۇشۇ كۆللا بىلىدۇ. ئەنە: ئۇنىڭ نۇر بىلەن ئۆزئارا مىنگىشىپ قىرغاقلارغا تىنىمسىز تارىلىۋاتقان يېنىك دولقۇنلىرى يۈزىدە مېنىڭ ئۇ دىلدارىمنىڭ

خۇش تەبەسسۇمى جىلۋىلىنىۋاتىدۇ؛ بىر - بىرى بىلەن چاقچاقلىشىپ، قوغلىشىپ، بىر - بىرىگە ئۇزلۇكسىز سوقۇلۇۋاتقان شۇ شوخ دولقۇنلاردىن مېنىڭ ئۇ نىگارىمنىڭ يېقىملىق كۇلكىسى ئاڭلىنىۋاتىدۇ؛ تەۋرىنىپ تۇرغان زەڭگەر رەڭلىك سۇزۇك سۇنىڭ تەكتىدىكى ئاشۇ سۇ بىلەن تەڭ تەۋرىنىپ كۇلۇپ تۇرغان قۇياش ئەكسىدىن مېنىڭ ئۇ ئومىقىمنىڭ ئاھۇ كۆزلىرى نامايان بولۇۋاتىدۇ؛ شوخ دولقۇنلارنى سۆيۈپ ئۆتكەن مەيىن شامالدىن مېنىڭ ئۇ سۆيۈملۈكۇمنىڭ يۈرەكنى ياشناتقۇچى خۇش ھىدى كېلىۋاتىدۇ. ئەمما، مېنىڭ ئۇ دىلرەبايىمنىڭ ئۆزى قېنى؟! ئەي زەڭگەر رەڭلىك دولقۇنلار، كېلىڭلار، مېنىڭ ئۇ جانانىمنىڭ يارقىن سىيماسى سىڭىپ كەتكەن خاسىيەتلىك جىسمىڭلارنى يۇزۇمگە سۇرتەي ! ...

نادىر ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا تىزىغىچە سۇغا كىرىپ تۇرۇپ، مۇزدەك سوغۇق سۇنى بىر ھازاغىچە يۇز - كۆزىگە سۇرتتى، باغرى قانغۇچە ئوچۇملاپ ئىچتى، ئاندىن چەكسىز خىيالدىن ئويغانغان ئادەمدەك بېشىنى كۆتۇرۇپ ئەتراپقا قارىدى. ئەمدى ئۇنىڭ كۆكسىنىڭ بىر كۆتۇرۇلۇپ، بىر پەسىيىشى بېسىقىقان، ھاسىرىشى توختىغانىدى. قۇياش نۇرى كۆز چاقنىتىپ جىمىرلاپ تۇرغان سۇپسۇزۇك ھەم پايانسىز كۆل يۈزىدە مەيىن شامالدا يېنىك تەۋرىنىپ تۇرغان تىنىمسىز دولقۇنلاردىن باشقا ھېچ نەرسە كۆزگە چېلىقمايتتى. ئۇ كەينىگە بۇرۇلۇپ قاش ئۇستىگە چىقتى. كۆل بويىدىن ئالاھازەل تۆت - بەش يۇز قەدەمچە نېرىدا بىر - بىرىگە يانداشتۇرۇلۇپ تىكىلگەن ئىككى ئېغىز يۇمىلاق كىگىز ئۆينى كۆردى - دە، ئاشۇ ئۆيدىكىلەردىن ئۇقۇشۇپ بېقىش ئۈچۈن ماڭدى. كىگىز ئۆيگە قىرىق - ئەللىك قەدەمچە ئارلىق قالغاندا، چۈپۈرلۈق يوغان ئىككى ئىت قاۋغان پېتى ئېتىلىپ كەلدى. ئالدى - كەينىگە قاراشتۇرۇپ قولىغا چىققۇدەك ھېچ نەرسە تاپالمىغان نادىر ئالدىراپ يېنىدىن پىچىقىنى ئالدى.

ئىتلار ئۇنىڭ ئىككى تەرىپىدىن ھەدەپ ئېسىلىشقا ئۇرۇناتتى. نادىر پىچاقنى تىنماي شىلتىپ، بىر دەم ئالدىغا، بىر دەم كەينىگە ئۆرۈلەتتى. ئىتلار بولسا پىچاق شىلتىغاندا قېچىپ، يەنە بىر قېتىم شىلتىپ بولغۇچە بولغان ئارىلىقتا قايتا ئېسىلىشقا ئۇرۇناتتى.

— كاھ ! كاھ ! ئاقتۆس، جان [1] ! ...

بۇ ئاۋازنى ئاڭلاپ ئىتلار جىم بولۇپ قالدى. نادىر بېشىنى كۆتۈرۈپ كىگىز ئۆيىنىڭ ئالدىدا تۇرغان بىر قىزنى كۆردى. كۆردىيۇ، يۈرىكى ئىختىيارسىز «جىغ !» قىلىپ، پۈتۈن ۋۇجۇدىغا تىل بىلەن ئىپادىلىگۈسىز ئاجايىپ بىرخىل يېقىملىق ئوتلۇق ھارارەت تارىدى. ئۇ قىزغا قاراپ ئاغزىنى ئاچقان پېتى داڭ قېتىپ تۇرۇپلا قالدى. چۈنكى، قىزنىڭ بوي ـ تۇرقىدىن تارتىپ چىراي شەكلىگىچە ئادالەتتىن قىلچە ئايرىۋالغۇسىز ئىدى. ئەمما، بېشىدىكى قازاق قىزلىرىغا خاس دوپپىسىغا قىستۇرۇۋالغان ئاپئاق پەيلەر بىلەن ئۇنىڭ بايا ئىتلارنى چاقىرغاندىكى: «كاھ، كاھ، ئاقتۆس» دېگەن سۆزلىرى نادىرنىڭ نەزىرىدىكى ئادالەتتىن كۆپ يىراق ئىدى. نادىر ھەيرانلىق بىلەن يەر تېگىدىن قىزغا سەپسېلىپ قارىدى. «ياق، ئىككى قورساقتىن چۈشكەن ئىككى ئىنسان بالىسىنىڭ مۇنچىۋالا ئوخشاپ كېتىشى ناتايىن... ئادالەت قازاقلار ئاۋۇلىدا تۇرۇپ قالغان بولسا، بەلكى قازاقچىنى ئۆگەنگەندۇ، ئاۋۇال ئىسمىنى بىر سوراپ باقاي.»

نادىر ئاشۇ ئوي بىلەن ئىتلارنى توسۇپ تۇرغان قىزنىڭ يېنىغا يەنە بىر ئاز يېقىنلاپ بېرىپ، قورۇنۇپ تۇرۇپ سورىدى:

— سىڭلىم، ئىسمىڭىزنى سورىسام بولامدۇ؟

— ئاتىم سايراش.

— سىز قازاق قىزىمۇ؟

— يې، بۇلارنى سوراپ قانې ئېتىسىز؟

---

[1] قازاقلار ئىتنى شۇنداق چاقىرىدۇ.

نادىر ئەسلىدە ئۆزىنىڭ ئادالەتنى ئىزدەپ چىققانلىقىنى چۈشەندۈرمەكچى ئىدى، لېكىن گەپنى ئۈزارتماسلىق ئۈچۈن قىسقىلا جاۋاب بەردى:

ــ سىزنى بىرىگە ئوخشىتىپ قاپتىمەن. بۇ يەردە سىزگە ئوخشايدىغان بىرەر ئۇيغۇر قىزىنىڭ بار - يوقلۇقىنى بىلەمسىز؟

ــ جاق، بۇ ئۆڭكۈردە ئۇندا كىسى جوق.

... ...

تۇيۇقسىز غاچىلداپ ئېچىلغان ئىشىك ئاۋازى نادىرنىڭ خىيالىنى ئېكرانىدىكى بايىقى ئەسلىمە كۆرۈنۈشلىرىنى ئۈزۈپ قويدى. ئىشىكتىن چىقىپلا نادىر بىلەن دوقۇرۇشۇپ قالغان ئۆي ئىگىسى چۆچۈگەن ھالدا سورىدى:

ــ قايسىڭ سەن ؟

ــ مەن...

ــ مەن دېگەن قايسىڭ ؟ بۇ كېچىدە خەقنىڭ ئىشىك تۈۋىدە نېمە تىمىسقىلاپ يۈرىسەن؟ !

ــ دولان راۋابىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ، بىردەم تېڭىشىغۇم كەلدى.

ئۆي ئىگىسى ئەمدى ئاۋازىنى سەل پەسەيتتى:

ــ گېپىڭدىن قارىغاندا يېتىمچى ئوخشايسەن، قەيەردىن كەلدىڭ؟

ــ دولاندىن.

ــ دولاندىن؟ يۈرۈڭ، ئۆيگە كىرىلى، ئۆيگە كىرىپ پاراڭلىشىلى...

نادىر ئۆيگە كىرىپ، ئىلى يېزىلىرىدا «مانتا ئوچاق» دەپ ئاتىلىدىغان تام مەش ئوچىقىنىڭ ئالدىدا قۇچىقىغا بىر بالىنى ئېلىپ ئوتسىنىپ ئولتۇرغان ئايال بىلەن سالاملاشتى. ئاڭغىچە ئۆي ئىگىسىمۇ كىرىپ نادىرنىڭ يېنىغا كەلدى. تام مەش ئۈستىدىكى جىنچىراغنىڭ يورۇقىدا نادىر بىلەن ئۆي ئىگىسى

بىر - بىرىگە قارىشىپ ھاڭ - تاڭ قېلىشتى. بىر نەچچە دەقىقىدىن كېيىن گويا ھەر ئىككىلىسى كېلىشۋالغاندەك تەڭلا: «ۋاي نادىرمۇ سەن؟»، «ئىسمايىلمۇ سەن؟...» دېيىشىپ قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپ كېتىشتى...

بۇ ئويلىمىغان ئۇچرىشىش نادىر بىلەن ئىسمايىلنى ھاياجانلاندۇردى. ھاياجان تەپتىدىن خېلىغىچە ئۇلارنىڭ گەپلىرىمۇ تازا قولىشىپ كەتمىدى. ئىسمايىل ئايالىنى ئىچكەركى ئۆيگە ئورۇن سېلىپ يېتىشقا بۇيرۇغاندىن كېيىن، بۇ كونا «سەپداش»لار غاڭزىلىرىنى تاماكا بىلەن توشتۇرۇپ قانغۇچە چېكىشىپ ئولتۇرۇپ، ئۆز بېشىدىن كەچۈرگەن سەرگۈزەشتىلىرىنى بىر - بىرلەپ سۆزلەشتى. ئاۋۇال نادىر ھەربىي سەپتىن قايتىپ ئاقكۆلگە بارغاندىن كېيىنكى ئۆز بېشىدىن ئۆتكۈزگەنلىرىنى ئەينەن سۆزلەپ بەردى. ئىسمايىل ئۇزمەي تاماكا چېكەتتى. نادىرنىڭ ئاغزىغا قاراپ قالغان كۆزلىرىدىكى تەبەسسۇم ئىپادىسى بارغانسېرى يوقىلىپ، ئۇنىڭ ئورنىنى ئاۋۇال ھەيرانلىق، ئاندىن بارا - بارا غەزەپ ۋە ئېچىنىش تۇيغۇسى ئىگىلەشكە باشلىدى. بولۇپمۇ نادىرنىڭ تۇرمىگە تاشلانغانلىقىنى ئاڭلىغاندا، چىڭ تۇگۈلگەن مۇشتى بىلەن سۇپىغا قاتتىق بىرنى ئۇرۇپ «ھەي!» دەپ ئۆلۈۋغ - كېچىك تىندى. ئاخىرىدا نادىرنىڭ غۇلجىغا كەلگىنىگە بىر يىلدىن ئاشقانلىقىنى ئاڭلاپ، تاقەتسىزلىك بىلەن سورىدى:

— بىر يىلدىن بۇيان نەلەردە يۈردۈڭ؟ نېمىشقا مېنى ئىزدىمىدىڭ؟

— سېنىڭ بۇ يەردە ئۆيلۈڭ - ئوچاقلىق بولۇپ قالغانلىقىڭنى نەدىن بىلەي؟ بايا دېگىنىمدەك، بىر يىلدىن بۇيان ئەس - يادىم ئادالەت بىلەنلا بولدى. تاساددىپىي ئۇچرىشىپ قالسام ئەجەب ئەمەس دەپ، قانداق يەرگە بارسام، ئاۋۇال بوي - تۇرقى ئادالەتكە ئوخشاپ كېتىدىغان قىزلارغا سەپسالدىم. مەن ئۆيىدە ئىشلەپ بەرگەن ۋە تونۇشقانلىكى كىشىلەردىن سورىدىم.

ئۇيغۇرچە كتاب يۈكلەش تور بېكىتى www.uyghurkitab.com

دەسلەپتە نارات، زەكتى، قاش دەريا، جېلىلىيۇزى، دۆڭمازار، ئونيارلاردا بىر تەرەپتىن ئىشلەمچىلىك قىلىپ جان باقسام، بىر تەرەپتىن ئادالەتنى ئىزدىدىم، كېيىن شەھەرگىمۇ كىردىم، ئاندىن تاشكۆۋرۈك، بايانداي، قارادۆڭ، كىچىكيۇزى، توغراق قاتارلىق جايلارنى ئايلاندىم. مانا بۈگۈن خۇدا ئۇچرىشىشقا نېسىپ قىپتۇ...

— راۋاب ئاۋازىنى ئاڭلاپ قالمىغان بولساڭ، يەنە ئۇچرىشالماسكەنمىز، بايا نەگە ماڭغانىدىڭ؟

— تاشكۆۋرۈكتىكى تېيىپ تەمبۇرنىڭ ئۆيىگە ماڭغان. بىر نەچچە ئايدىن بۇيان شۇ ئۆيدە يېتىپ - قوپۇۋاتىمەن. ئۇ ئادەم بىلەن ئاكا - ئۇكىدەك بولۇپ قالدۇق.

— ئۆزىمۇ بەلەن ئادەم. قانداق بولۇپ تونۇشۇپ قالدىڭلار؟

— ئۇ ئادەم ئۆي سالماقچى ئىكەن، مەن زەكتى، جېلىلىيۇزى، ئونيارلاردا ئىشلەمچىلىك قىلغان چاغلىرىمدا سوقما تام سېلىشنى ئۆگىنىۋالغانىدىم. ئۇچ ئېغىز ئۆينىڭ تېمىنى سېلىپ بەردىم. ئۇستىنى ياپىدىغان ياغاچچى ئۇستا يالغۇز ئىكەن. ئۇنىڭغا ياردەملىشىپ ئۆي پۈتكۈچە ئىشلىشىپ بەردىم. ئۆي پۈتكەندە تېيىپجىنىكام ياغاچچى ئۇستا بىلەن ئىككىمىزنى چاقىرىپ مېھمان قىلىپ، ئالدىمىزغا پۇل قويدى. ياغاچچى پۇلنى ئېلىپ چىقىپ كەتتى، لېكىن مەن پۇلنى ئالمىدىم. تېيىپجىنىكام قانچە زورلاپ باقتى، لېكىن مەن ئۇنىڭغا: «ياخشى كۆڭلىڭىزگە رەھمەت، تېيىپجىنىكا، مەن پۇل تاپقىلى چىققان ئەمەس، ئەگەر مەقسىتىم پۇل تېپىشلا بولىدىغان بولسا، بۇ چاغقا خېلى كۆپ پۇل تاپقان، جېنىمنىمۇ مۇنچە قىينىاپ يۈرمىگەن بولاتتىم. بۇ مېنىڭ سىزگە قىلغان ياردىمىم بولۇپ قالسۇن...» دەپ تۇرۇۋالدىم. تېيىپجىنىكام ئامالسىز قالدى، لېكىن شۇ كۈندىن باشلاپ مېنىڭ ئىشلەمچىلىك قىلىشىمغا يول قويمىدى. مېنىمۇ ئۆز ئائىلىسىنىڭ بىر ئەزاسى سۈپىتىدە ئۆيىدە ئېلىپ قالدى. شۇنىڭدىن باشلاپ ئاشۇ ئۆيدە يېتىپ - قوپۇپ

كېلىۋاتىمەن.

— ئەمدى بىزنىڭكىگە كۆچۈپ كەلگىن. مەن ئەتە سەن بىلەن بىرىپ تېيىپجىنىكامغا ئەھۋالنى چۈشەندۈرۈپ، سېنى قايتۇرۇپ كېلەي.

— قېنى، ئەتىگىچە بىر نەرسە دېيىشەرمىز...

گەرچە ئۇلارنىڭ بىر - بىرىگە ئېيتىدىغان قەلب سۆزلىرى تېخى تۈگىمىگەن بولسىمۇ، لېكىن ۋاقىت بىر يېرگە بېرىپ قالغىنى ئۈچۈن قالغان گەپلەرنى ئەتىگە قالدۇرۇپ يېتىپ قېلىشتى.

26

«دايۆجىڭ» قالدۇرۇپ كەتكەن ئېغىر جاراھەت — قەھەتچىلىكمۇ ھەر ھالدا ئۆتۈپ كەتتى. ئەمدى ئاقكۆل دېھقانلىرى ئۆزى تېرىغان ئاشلىقنىڭ بىر قىسمىنى ئۆزى يەپ، ئاچارچىلىق ۋەھىمىسىدىن قۇتۇلدى. بارغانسېرى ئولتۇرۇشۇپ، چوڭقۇرلاپ كېتىۋاتقان نۇرسىز كۆزلەر، تېرىسى سۆڭەكلىرىگە چاپلىشىپ ئىسكىلىتقىلا ئوخشاپ قالغان زەپىرانەڭ يۈزلەر ھەر ھالدا ئادەم سىياقىغا كىرىشكە باشلىدى. ئىلگىرى ئورمانلىرى كېسىپ تاشلانغان يول بويلىرى، ئۆستەڭ قىرلىرى ۋە مەھەللە ئەتراپىغا قويۇلغان كۆچەتلەر كۆكلەپ، ئىنسانىنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمىگۈدەك دەرىجىدە قاقىراملىققا ئايلىنىپ كەتكەن يۇرت ئىچىگە يېڭى بىر تۈس كىردى. كۆچەتلەرنىڭ كۆكىرىشى بىلەن قاياقلاردىندۇر كاككۇك، تۇرۇلغۇ، تۇمۇچۇق، تورغاي، قارلىغاچ، قاغا، پاختەك، سۇندۇك، ھۆپۈپ ۋە قۇشقاچ قاتارلىق جان - جانۋارلار ئۈچۈپ كېلىشىپ يېقىملىق سايراشقا كىرىشتى...

لېكىن، زىۋدىخان ئاچىنىڭ كۆڭلى ھامان يېرىم ئىدى. ئاقكۆلدە بولۇۋاتقان بۇ ئۆزگىرىشلەرنىڭ ھېچقايسىسى ئۇنىڭ

سۇنغان كۆڭلىگە تەسەللى بېرەلمىدى. پەقەت ئوماق ئوغلى تاھىرنىڭ ھەر كۈنى كەچتە تەللىسىنى ئېسىپ مەكتەپتىن قايتىپ كەلگەن چاغدا دەيدىغان: «ئانا، ئانا، قالا، بۈگۈن مۇئەللىم ماڭا بەش نومۇر قويدى...» دېگەن ئوماق سۆزىلا، ئۇنىڭ ئەلەم باسقان مىسكىن چىرايىغا ۋاقىتلىق بولسىمۇ بىر ئاز تەبەسسۇم ئاتا قىلاتتى. مۇنداق چاغلاردا ئۇ گەرچە تاھىر خېلى چوڭ بولۇپ قالغان، ئەمدى قۇچاقىغا تازا ياراشمايدىغان بولۇپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن قۇچىقىغا ئولتۇرغۇزۇۋېلىپ ئاۋۇال پېشانىسىگە سۆيۈپ، «خۇدايىم بەختىكزنى ئوڭ قىلار، بالام!» دېگەن سۆزنى تەكرارلايتتى، ئاندىن تاھىرنىڭ قولىدىكى دەپتەرنى ئېلىپ، ئۇنىڭغا نېمىلەرنىڭ يېزىلغانلىقىنى پەرق قىلالمىسىمۇ، لېكىن بىرخىل سۆيۈنۈش نەزىرى بىلەن ھەر بىر قۇرغا سىنچىلاپ قاراپ چىقاتتى.

بۈگۈنمۇ شۇنداق بولدى. كەچتە مەكتەپتىن قايتقان تاھىر بوسۇغىدىن پۈتىنى ئېلىپلا: «ئانا، ئانا...» دەپ چاقىرىپ، بۈگۈن مەكتەپتە مۇئەللىمنىڭ ئۆزىنى دوسكىغا چىقارغانلىقىنى، ئوقۇشتىمۇ، ھېسابتىمۇ بەش نومۇر ئالغانلىقىنى سۆزلەپ بەردى. زۇبەيدىخان ئاچا ئادىتى بويىچە تاھىرنى يەنە قۇچىقىغا ئېلىپ پېشانىسىگە سۆيدى ۋە شۇنىڭدىن كېيىنلا دائىم دەيدىغان، ئانىلىق ئارزۇسى سىڭگەن ھېلىقى گېپىنى تەكرارلىدى. باشقا كۈنلىرى ئاشۇ گېپىنى تەكرارلاپ بولۇپلا ئۆز ئىشى بىلەن مەشغۇل بولاتتى، لېكىن بۈگۈن تاھىرنىڭ بېشىنى سىلاپ ئۇزاق ئولتۇردى. شۇ تاپتا مېھرىبان ئانىسىنىڭ كۆڭلىدىن نېمىلەرنىڭ كېچىۋاتقانلىقىنى ئېنىق بىلمىسىمۇ، لېكىن ئادەتتىكى كۈنلەر بىلەن پەرقى بارلىقىنى ھېس قىلغان زېرەك تاھىر قايرىلىپ ئانىسىغا قاراپ سورىدى:

— ئانا، نېمە بولدۇڭ؟

ـــ هېچنېمه بولمىدىم، بالام.

ـــ ئەمسە، نېمىشقا شۇك بولۇپ كېتىسەن؟

زىۋىدىخان ئاچا ئەمدى ئۆزىنى توختىتىۋالالمىدى. گۆدەك تاھىرنىڭ ئالدىدا ئۇن سېلىپ يىغلىۋېتىشتىن مىڭ تەستە ئۆزىنى توختىتىۋالغان بولسىمۇ، لېكىن كۆز ياشلىرى يىپى ئۈزۈلگەن مارجاندەك ئىككى مەڭزىنى بويلاپ ئېقىشقا باشلىدى. بۇنى كۆرۈپ تاھىر ئاستا ئانىسىنىڭ قۇچىقىدىن چۈشتى، نېمە قىلارىنى بىلمەي تۇرۇپ قالدى.

ـــ مەيەگە كېلىڭ، بالام، مەندىن قاچماڭ...

زىۋىدىخان ئاچا تاھىرنى يەنە قۇچىقىغا ئېلىپ باغرىغا چىڭ باستى، ئىسسىق ياش تامچىلىرى ھۆل قىلىۋەتكەن مەڭزىنى تاھىرنىڭ مەڭزىگە ياقتى. بىر قولى بىلەن تاھىرنىڭ بېشىنى سىلاپ، يىغا ئارىلاشقان ھەسرەتلىك ئاۋازدا سۆزىنى داۋام قىلدى:

ـــ رەھمەتلىك ئاتىڭىز بىزنى تاشلاپ كەتتى. نادىر ئاكىڭىزمۇ كىندىك قېنى تۆكۈلگەن يۇرتىغا پاتمىدى. ناسىر ئاكىڭىزنى ئەيىپناق قىلىپ قويدى. ئەمدى مېنىڭ سىزدىن باشقا يەنە نېمەم بار، بالام؟ !... رەھمەتلىك ئاتىڭىز ھايات بولسا، سىزنىڭ مەكتەپتە ئوقۇغىنىڭىزنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرسە، خۇشلۇقتىن يۇرىكى يېرىلىپ كېتەرمىدى ! نادىر ئاكىڭىز يېنىمىزدا بولسا، بىزگە تاغدەك يۆلەنچۈك بولماسمىدى؟!... ئوسمان بەڭگىنىڭ كاساپىتىدىن ئاتىڭىز ئارمان بىلەن ئۆلۈپ كەتتى، نادىر ئاكىڭىز يۇرتىنى تاشلاپ چىقىپ كەتتى. ناسىر بىر قولىدىن ئايرىلدى. ھەممىنى قىلغان ئاشۇ ئوسمان دېگەن ئىمانسىز غالچا ! خۇدايىمنىڭ كۆزى بولسا، شۇ غالچىنىڭ جاجىسىنى بېرەر...

بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، بايا ئانىسىدىن: «نېمىشقا شۇك بولۇپ

قالسەن؟» دەپ سورىغان تاھىر ئەمدى ئۆزى شۇك بولۇپ قالدى. كىچككىنە مۇشتلىرى ئىختىيارسىز چىڭ توگۇلۇپ، قوشۇمىلىرى تۇرۇلدى. بىر نۇقتىغا تىكىلىپ قېتىپ قالغان يۇمران كۆز قارىچۇقلىرىدىن غەزەپ ئۇچقۇنلىرى چاقنايتتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆڭلىدىن: «ئوسمان بەگگىگە مېنىڭ كۇچۇم يېتەرمۇ؟... ياق، ياق، ھازىر يەتمەسلىكى مۇمكىن، لېكىن ئۇ تۇيماستا ئۇرۇپ قېچىپ كەتسەم، ئۇ ماڭا يېتىشەلمەيدۇ... نەرىگە ئۇرسام بولار؟ كۆزىگە ئۇراي!... نېمە بىلەن ئۇرسام بولار؟...» دېگەن بالىلارچە ساددا بىر ئوي كېچىۋاتاتتى.

زۇلىدىخان ئاچا تاھىرنىڭ بېشىنى سىلاۋاتقان قولى بىلەن كۆز ياشلىرىنى ئېرتىۋېتىپ دېدى:

— خۇدايىم بەختىگزنى بېرەر، بالام، ياراتقان خۇدايىم ھېچ كىشىگە بوزەك بولغىلى نېسىپ قىلماس. يەنە بەش ـ ئالتە يىلنى ئۆتكۈزۈۋالساقلا خەققە بوزەك بولمىغۇدەك بولاتتىگز...

تاھىر دەس ئورنىدىن تۇرۇپ بوسۇغا يېنىغا قاچانلاردىدۇر تاشلاپ قويۇلغان مۇشتۇم چوڭلۇقىدىكى سوقۇچاق تاشنى قولىغا ئالدى. ئۇنىڭ ئەلپازىدىن بىر نەرسە سەزگەن زۇلىدىخان ئاچا ھەيرانلىق بىلەن سورىدى:

— بۇ تاشنى نېمە قىلىسىز، بالام؟

— ئوسماننى ئۇرىمەن تازا.

— ياق، بالام، سىز كىچىك، ئۇ بەگگىگە تېخى كۈچىگىز يەتمەيدۇ...

— ئۇقماس چاغدا كۆزىگە تاش بىلەن ئۇرۇپ قېچىپ كەلسەمچۇ؟

— ۋاي ياق، بالام، بولمايدۇ، ئۇرۇپ قېچىپ كەلگىنىگىز بىلەن ئۇ غالچا ئارقىگزدىن ئۆيگە كېلىپ تۇتۇۋالمدۇ. نادىر

ئاكىزمۇ ئۇ بەڭگىنىڭ ئەدىپىنى تازا كېلىشتۇرۇپ بەرگەن، ئەما ئۇ نامەرد غالچا چىدىماسلىق قىلىپ ئاكىزنى تۇرمىگە تۇتۇپ بەردى.

ئاكىسى ھەققىدىكى گەپلەرنى ئاڭلاپ گۆدەك تاھىرنىڭ پاك قەلبىدە تەبىئىي يېڭى ئۈمىد بىخلاندى:

ــ نادىر ئاكام قاچان كېلىدۇ، ئانا؟

بۇ سوئال كېچە ـ كۈندۈز نادىرنىڭ يولىغا قاراپ تاقىتى تاق بولغان زۇلىدىخان ئاچىنىڭ ئانىلارغا خاس سېغىنىش بىلەن تولغان مۇڭلۇق قەلبىنى ھاياجانغا سالدى. چۈنكى، ئۇ: «نادىر بالام قاچان كېلەر؟...» دېگەن سوئالنى كۈنىگە نەچچە ۋاق ئۆز - ئۆزىدىن سورايتتى. ئەمدى تاھىرغا نېمە دەپ جاۋاب بېرىش كېرەك؟ نادىرغا كېسىلگەن توققۇز يىللىق قاماق جازاسىنىڭ تېخى توشمىغانلىقىنى، شۇڭا نادىرنىڭ كەلسە يەنە ھۆكۈمەتنىڭ تۇتۇۋېلىشىدىن قورقۇپ پات كەلمەيدىغانلىقىنى دېسۇنمۇ؟ ياق، پەرزەنت دېگەننىڭ بىر كۆزى ئانا مېھرىدىن يورۇسا، يەنە بىر كۆزى ئاتا مېھرىدىن يورۇيدۇ. ئاتا مېھرىدىن مەھرۇم بولۇپ ئۆتۈۋاتقان بىچارە تاھىرنىڭ كۆڭلى بىرەر مەنىۋى تەسەللىگە ئېھتىياجلىق بولۇۋاتقان چاغدا، ئۇنىڭغا ئاتا ئورنىدا تۇيۇلىدىغان نادىرنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىنى ۋاقتىنچە دېمەي تۇرغان تۇزۇك... ئۇنداقتا، پات يېقىندا كېلىدۇ دەپ قويسۇنمۇ؟ ياق، بۇمۇ بولمايدۇ. چۈنكى، نادىر ئەگەر پات يېقىندا كېلەلمەي قالسا، تاھىر يەنە سورايدۇ. ئۇ چاغدا نېمە دېگۈلۈك؟...

زۇلىدىخان ئاچا تاھىرنىڭ سوئالىغا نېمە دەپ جاۋاب بېرىشنى بىلەلمىدى، شۇنداقتىمۇ مۆلدۈرلەپ تۇرغان كۆزلىرىنى مىت قىلماستىن جاۋاب كۈتۈۋاتقان تاھىرغا بىر نەرسە دېمەي بولمايتتى، شۇڭا:

ئۇيغۇرچە كتاب تور بېكەتى www.uyghurkitap.com

ــ نادىر ئاكىڭىز بىزنىڭ ئەھۋالىمىزنى ئۇقمايدۇ، بالام بولمىسا بۇ چاغقا كەلمەي قالمايتتى، ــ دەپ قويدى.

ــ ئەمىسە خەت يازساق بولمامدۇ؟ بىزنىڭ مۇئەللىمنىڭ ئۇرۇمچىدە تۇغقىنى بار ئىكەن، شۇلاردىن خەت كېلىپ تۇرىدىكەنغۇ؟

بۇ ئىش شۇنچە ۋاقىتتىن بۇيان زىۋىدىخان ئاچىنىڭ يادىغىمۇ كىرىپ باقمىغانىدى. تاھىردىن بۇ گەپنى ئاڭلاپ خۇشال بولۇپ كەتتى:

ــ ۋاي ئەقىللىق بالام، بۇرۇنراق شۇنداق دېسىڭىزچۇ؟ ھېچبولمىسا خەت بىلەن بولسىمۇ پات ـ پات يۇز كۆرۈشۈپ تۇراتتۇق...

تاھىر قولىدىكى تاشنى جايىغا قويۇپ، سۇپىنىڭ گىرۋىكىگىلا تاشلاپ قويغان تەللىسىنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردى. تاماق ئېتىشكە ئالدىراپ تۇرغان زىۋىدىخان ئاچا تاھىرغا: «بالام، خەتنى ئەتە يازلى...» دېمەكچى بولدىيۇ، لېكىن تاھىرنىڭ ئوتتەك قىزغىن ئەلپازىغا قاراپ گەپ قىلمىدى. تاھىر تەللىسىنى ئېچىپ قېرىنداش، قەغەز ئالغاندىن كېيىن ئانىسىغا قاراپ دېدى:

ــ ئانا، سەن دەپ بەر مەن يازاي، جۇمۇ.

ــ ماقۇل، بالام...

ــ ھە، ئەمىسە دېگىنە.

زىۋىدىخان ئاچا نېمە دېيىشىنى بىلمەي يەنە تۇرۇپ قالدى.

ــ ھە، دېمەمسەن؟

ــ شۇ، كۆڭلۈمدىكى گەپلىرىمنىڭ قايسىسىنى باشتا دېيىشنى بىلمەيۋاتىمەن، بالام...

ــ ئەمىسە مەن يېزىۋېرەي، سەن ئاڭلاپ تۇر، جۇمۇ.

ـــ ماقۇل، بالام.

تاھىر يازغان ھەر بىر قۇر خېتىنى ئۇنلۇك ئوقۇپ تۇرۇپ، مەكتەپتە ئاڭلىۋالغان سالام خەت ئىبارىلىرى بويىچە يېزىشقا كىرىشىپ كەتتى:

ـــ سېغىنىشلىق سالام خەت... مۇڭداشلىقى... مۇڭلۇق بولغان... كۆرۈشكىلى ئارزۇلۇق بولغان... ئۆيدىكىلەر كېچە - كۈندۈز ياد ئېتىپ تۇرغان... ئىززەتلىك، ھۆرمەتلىك، جانجىگەر، جاندىن ئەزىز ئوغلۇم نادىر ئىسلامغا...

سالام خەت ئاشۇ سۆزلەر بىلەن باشلىنىپ، ئاخىرى زىۋدىخان ئاچىنىڭ ئاغزىدىن چىققان يېقىندىن بۇيان ئاقكۆلده يۇز بەرگەن ئۆزگىرىشلەر، جۈملىدىن تاھىرنىڭ مەكتەپكە كىرىپ مۇشۇ خەتنى ئۆزى يازغۇدەك بولغانلىقى؛ ئەمما نادىرنىڭ ئەھۋالىدىن ئۆيدىكىلەر خەۋەر تاپالماي ئەنسىرەپ قالغانلىقى؛ شۇڭا مۇشۇ خەتنى تاپشۇرۇۋېلىپلا قايتىپ كېلىشى كېرەكلىكى؛ ھېچبولمىغاندىمۇ دەرھال خەت يېزىۋېتىشى لازىملىقى قاتارلىقلار بىلەن ئاخىرلاشتۇرۇلدى.

خەت ئاخىرلاشتۇرۇلغاندىن كېيىن، تاھىر ئانىسىنىڭ: «... ئەمدى ئەتە ئېتىپ بېرەي، بالام...» دېگىنىگە ئۇنمايلا شىلىم ئەتكۇزۇپ، مەكتەپتە مۇئەللىمدىن كۆرۈۋالغان ئۇسۇل بويىچە لىپاپ ياساشقا كىرىشىپ كەتتى. لىپاپنى پۈتكۈزۈپ ئۇستىگە: «غۇلجىدىكى ئاكام نادىر ئىسلامغا تەگكەي...» دېگەن خەتنىلا يازدى - دە، خۇشاللىقىدا ئەتە مەكتەپكە بارغاندا مۇئەللىمدىن رۇخسەت سوراپ بازارغا بېرىپ، پوچتىخانىغا سېلىۋەتمەكچى بولدى. ئەمما، نادىرنىڭ تەپسىلىي ئادرېسى تۇگۇل، ھەتتا ئۆز ئادرېسىمۇ يېزىلمىغان بۇ تۇنجى خەتنىڭ ناھىيىلىك پوچتىخانىدىن مەڭگۈ چىقالمايدىغانلىقى ئۇنىڭغا تېخى نامەلۇم ئىدى...

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

27

زىمىستان قىش ئاخىرلىشىپ ھەيۋەتلىك ئىلى دەريا-سىنىڭ مۇزلىرى ئېرىشكە باشلىدى. دىلغا ئىلھام، تەنگە ھۇزۇر بەخش ئەتكۈچى ئىللىق باھار قۇياشىنىڭ تەپتىدىن كۆپكۆك ئويۇل مۇزلار ئېرىپ ئەگىزگە ئايلانماقتا ئىدى. ئەگىز سۇيى بىلەن قوشۇلۇپ بىر - بىرىگە ئۇرۇلۇپ - سوقۇلۇپ ئېقىپ كېتىۋاتقان پارچە - پارچە مۇزلارغا قاراپ ئولتۇرغان نادىر تېيىپجان ئاكىنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ تېخىچە بىر قارارغا كېلەلمەيۋاتاتتى.

بۇندىن بىر ھەپتە ئىلگىرى تېيىپجان ئاكا نادىرنى يېنىغا چاقىرتتى. ئادەتتە ئۇ نادىرنى ئۆز ئائىلىسىنىڭ ئادەمىدەكلا كۆرگىنى ئۈچۈن، ھەرقانداق گەپ - سۆزى بولسا بىر يەرگە چاقىرىپ يۈرمەيلا ئۇدۇلسىغا دەۋېرەتتى. بۇگۈن ئۇنىڭ ئۆزىنى يالغۇز ئۆيگە چاقىرتقانلىقىدىن نادىر بىرەر مۇھىم گەپنىڭ بارلىقىنى سەزدى، تېيىپجان ئاكىنىڭ سۆزىنى كۈتۈپ جىم ئولتۇردى.

— ئۇزۇندىن بۇيان، — دېدى تېيىپجان ئاكا بىر ھازا جىم ئولتۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن، — كۆڭلۈمگە پۈكۈپ كەلگەن بىر گەپنىم بار ئىدى، راستىنى دېسەم ئۇنى دېيىش ئېغىر كېلىپ تا بۈگۈنگىچە ئېغىز ئاچمىدىم. دېمەي دېسەم، «ئۇلۇغ ئىشتا ئۇيات يوق» دەپتىكەن. ئۆيلۈك - ئوچاقلىق بولۇش ھەممىلا ئادەمنىڭ بېشىدا بار ئىش ئىكەن...

نادىر تېيىپجان ئاكىنىڭ نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىنى شۇ ھامان چۈشەندى. يۈزى چىمىلدىغاندەك بولۇپ دەرھال يەرگە قارىۋالدى.

— سېنىڭ بېشىڭنىمۇ ئوڭلاپ، ئۆيلۈك - ئوچاقلىق قىلىپ قويايي دېگەنىدىم. لېكىن، ئۆزۈڭ بىلىسەن، ياخشىراق يەرگە قۇدا

چۇشسەك «ئالتەشەلىك يېتىمچى» دەپ ماقۇل كۆرمەيدۇ. بۇ سۆزۈم كۆڭلۈڭگە كەلمىسۇن يەنە، ماقۇل كۆرگۈدەك بىر قىسما يەرگە بىزنىڭ قۇدا چۇشكۇمىز كەلمەيدۇ، شۇڭا...

تېيىپجان ئاكا گېپىنىڭ ئاخىرىنى ئېيتالمىدى، خېلىغىچە ئۇزمەي تاماكا چېكىپ ئولتۇردى، ئاخىر غاجزىسىنى بار كۈچى بىلەن كۈچەپ شوربىدى ـ دە، قاتتىق يۆتىلىپ كەتتى ۋە يۆتىلىپ تۇرۇپ گېپىنى داۋاملاشتۇردى:

ـــ مېنىڭمۇ ئىككى كۇنلۇكۇم قالدى. بىر پۇتۇم گۆرگە ساڭگىلىدى. بالىلارنىڭ ئانىسى ھايات بولغان بولسىمۇ بىر نۆرى ئىدى. مەن ئۆلۈپ كەتسەم بالىلارغا باشپاناھ بولغۇدەك ھېچ كىشى يوق. يا ئۇچ قىزنى بەرگەن خۇدايىم ئۇنىڭغا قوشۇپ بىر ئوغۇل پەرزەنت بەرمەپتۇ. ئەمدى گەپنىڭ ئوچۇقىنى ئېيتسام، سېنى بالا قىلىۋالسام دېگەن نىيىتىم بار. خالىساڭ، ماڭا ئوغۇل بولۇپ مۇشۇ ئۆيدە قېلىپ مەندىن كېيىن بالىلارغا ئاتىدارچىلىق قىلغىن...

ئۆي ئىچىنى ئېغىر جىمجىتلىق باستى. نادىر نېمە دېيىشىنى بىلمەيتتى. رۇقىيەغۇ مەيلى چىراي، مەيلى شەرم ـ ھايا جەھەتتىن بولسۇن، مەھەللە بويىچىلا ئەمەس، ھەتتا پۈتۈن تاشكۆۋرۈك يېزىسى بويىچىمۇ قىزلارنىڭ سەرخىلى، بىراق...

ـــ قېنى، ئويلاپ باققىن.

تېيىپجان ئاكا شۇنداق دەپ ئورنىدىن تۇردى. نادىرمۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئۇن ـ تىنسىز تالاغا چىقتى. شۇندىن بۇيان ئۇنىڭ پۈتۈن ئەس ـ يادى ئاشۇ ئوي بىلەنلا بولدى. كۈندۈزلىرى قويغان ـ تۇتقىنىنى بىلمەي گاڭگىراپ يۈرسە، كېچىلىرى تۇزۇككىنە ئۇخلىيالمىدى. ئۆزىنى ئۆز ئوغلىدەك كۆرۈپ، بېشىغا كۇن كەلگەندە ئىشىكىنى كەڭ ئاچقان ۋە ھالال تۇز بەرگەن ئاق كۆڭۈل، مېھماندوست تېيىپجان ئاكىنىڭ تەستە ئېيتقان سۆزىنى يەردە قويۇش ئۇنىڭ ئۇچۇن كەچۈرگۈسىز ئېغىر گۇناھ بولۇپ تۇيۇلاتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە نومۇسچان

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكەتى www.uyghurkitap.com

رۇقىيەنىڭ ئادەمنى مەھلىيا قىلىدىغان سېھرىي كۈچىكە ئىگە قاپقارا بۇلاق كۆزلىرى ئۇنىڭغا يەر تېگىدىن ئۇمىد بىلەن قاراۋاتقاندەكلا تۇيۇلاتتى. يىگىت ئۇچۇن بۇ دۇنيادا پاك نىيەتلىك نومۇسچان بىر قىزنىڭ ئۇمىدىنى يەردە قويۇشتىنمۇ ئارتۇق ئېغىر جىنايەت بولامدۇ؟ !... لېكىن ئادالەتنىڭ ئۇمىدىچۇ؟ ! ھەي كاج تەقدىر ! نېمىشقىمۇ مەن بىلەنلا قېرىشىدىغانسەن؟ نېمىشقا ھەمىشە مېنىڭ بېشىمغا مۇشۇنداق مۇرەككەپ ـ چىگىش مەسىلىلەرنى دوقال كەلتۇرىدىغانسەن؟ !...

نادىر بىرنەچچە كۈنگىچە ئويلاپمۇ ئۆزىگە ھېچقانداق مۇڭاپىق يول تاپالمىدى. ئاخىر ئىسمايىلنىڭ مەسلىھەتىنى ئېلىپ بېقىش ئۈچۇن ئۇنىڭ ئۆيىگە باردى. نادىرنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ئىسمايىلمۇ بىرھازاغىچە جىمجىت ئولتۇرۇپ كەتتى. ئاخىر خۇددى خىيال بىلەن ئۆز ـ ئۆزىگە گەپ قىلىۋاتقان ئادەمدەك، بوش ئاۋازدا سۆزگە كىرىشتى:

ـــ مېنىڭچە، تېيىپجان ئاكىنىڭ سۆزىنى يەردە قويمىغىنىڭ تۇزۇكمىكىن دەيمەن، ئاداش. «ئۆلگەننىڭ كەينىدىن ئۆلگىلى بولماس» دېگەندەك، ھېچ يەردىن ئىز ـ دېرىكى تېپىلمىغان ئادالەتنى دەپ ئۆزۈڭنى مۇنچە قىينىۋەرمىگىن. مۇنداق دېسەم كۆڭلۈڭگە كېلىشمۇ مۇمكىن. لېكىن، «دوست ئاغرىتىپ ئېيتار، دۇشمەن كۈلدۇرۇپ» دەپتىكەن. سەن، بىزنىڭ يېشىمىزمۇ ئوتتۇزغا يېقىنلاپ قالدى. مانا، كۆرۈپ تۇرۇپسەن، مېنىڭدەك ھەربىيلىككە قاتناشتىم دەپ كېچىكىپ توي قىلغان ئادەمنىڭمۇ بىر ـ ئىككى بالىسى بولۇپ بولدى. سەن تېخى...

نادىر غاڭزىسىنى ئېلىپ توشتۇرۇپ تاماكا سالدى، سەرەڭگە يېقىپ تۇتاشتۇرۇپلا، گويا غاڭزىنىمۇ تۇتۇنگە قوشۇپ يۇتۇپ كېتىدىغاندەك ئەلپازدا كۈچەپ شورىدى. ئىسمايىل گېپىنى توختىتىپ سەل تۇرۇۋالغاندىن كېيىن:

ـــ خاپا قىلىپ قويدۇممۇ نېمە؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ ياق، دەۋەرگىن.

ـــ سېنىڭ بېشىڭغا كەلگەن كۈننى ئوبدان چۈشىنىمەن. ناۋادا ئاشۇ كۈننىڭ ئوندىن بىرى مېنىڭ بېشىمغا كېلىپ قالمىدىغان بولسا، مەنمۇ تۈگىشىپ كەتكەن بولاتتىم. ئىسلامبەگ دېسە، يالغۇز ئاقكۆللۈكلەرلا ئەمەس، پۈتۈن دولان قول باغلاپ تىك تۇرىدىغان ئاتاڭ ئالەمدىن ئۆتتى. رەھمەتلىكنىڭ مېيىتىنى ئۈزىتىش ئۈياقتا تۇرسۇن، ئوسمان دېگەن دەمكۈتەمە بەڭگىنىڭ كاساپىتىدىن ھەتتا يۈزىنى كۆرۈۋېلىشقىمۇ ئۇلگۈرمەي تۇرمىگە تاشلاندىڭ. بۇنى ئازدەپ، كاج تەقدىر بالىلىقىڭدا ئېجىل بولۇپ قالغان سۆيۈملۈك يارىڭ ئادالەتتىن ئايرىدى. باشقىلىرى ئەمەس، يالغۇز ئادالەتنى ئىزدەش يولىدىكى تارتقان دەرد ـ ئەلمىڭنىڭ ئوندىن بىرى باشقا ھەرقانداق بىر ئادەمنىڭ بېشىغا كېلىپ قالمىدىغان بولسا، شۇئان «ۋاك» دېگەن بولاتتى. لېكىن، سەن چىدىدىڭ، ھەممىگە بەرداشلىق بەردىڭ. بۇلارنى ئوبدان چۈشىنىمەن. لېكىن، شۇنچە ئىزدەپمۇ ئادالەتنىڭ ئىز ـ دېرىكىنى ئالالمىدۇق. مەنمۇ ساڭا قىلغان يارىدىمىم بولۇپ قالسۇن دەپ، قولۇمدىن كېلىشىچە تىرىشىپ باقتىم، ئەمما ئادالەتنىڭ دېرىكىنى زادىلا تاپالمىدىم. راستىمنى ئېيتسام، تېيىپجان ئاكا ئويلىغانىنى مەنمۇ ئويلىغان. سېنى ئۆيلۈك ـ ئوچاقلىق قىلىپ، بېشىڭنى ئوڭلاپ قويۇشنى كۆڭلۈمگە پۈككەن. مەن ئۆز كۆڭلۈمدە ساڭا لايىق كەلگۈدەك بىرەرىنى تاپالمايۋاتاتتىم. رۇقىيەنى ئىلگىرى كۆرمەپتىكەنمەن، ئۆتكەن قېتىم سېنى ئىزدەپ بارغىنىمدا كۆردۈم. ئېسىمدە قېلىشچە، ئادالەتنىڭ كۆزلىرى رۇقىيەنىڭكىگە ئوخشاپ كېتەتتى. مېنىڭچە، ئەمدى رۇقىيەنى ئادالەت ئورنىدا كۆرگىن. ئەگەر كۆڭلۈڭ ئادالەتكە تارتىشىپ زادىلا ئۇنتۇغۇڭ كەلمىسە، ھېچبولمىغاندا ئاۋۋال توينى قىلىپ تۇرايلى. ئاندىن بىرنەچچە ئاينى ئۆتكۈزۈپ ئانامنى يوقلاپ كېلەي دەپ ئاقكۆلگە بېرىپ، ئادالەتنى دېرەكلەپ باقساڭ، مۇبادا دېرىكى چىقىپ قالسا، بۇ ياقتا خەت يېزىۋېتىپ ئاقكۆلدە قالساڭ، بولمىسا، ئاندىن قايتىپ

ئۇيغۇرچە كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

كەلسەڭمۇ بولىۋېرىدۇ ئەمەسمۇ؟

ــ ناۋادا ئادالەت تېخىچە مېنى ساقلاپ تۇرغان بولسا، مەسىلەن، غۇلجىغا كېلىپ مېنى ئىزدەپ تاپالمىغاندىن كېيىن يەنە دولانغا قايتقان بولسا، مەن خۇددى «ئەلگەككە چىقىپ ئەرگە تېگىپتۇ» دېگەندەك، ئادالەتنى ئىزدەپ چىقىپ بۇ يەردە رۇقىيە بىلەن توي قىلىپ يۈرسەم، ئۇ چاغدا ئادالەتنىڭ يۈزىگە قانداق قارايمەن؟

ــ كىچىك بالىدەك گەپ قىلىدىكەنسەن، رۇقىيە بىلەن توي قىلغىنىڭنى ئادالەتكە دېمىسەڭلا، ئۇ قانداق بىلىدۇ؟

ــ ئۇغۇ شۇنداق، مەن دېمىسەم، بەلكى ئادالەت ئۇقماس. لېكىن، مەن ئۆز ۋىجدانىم ئالدىدا يالغان ئېيتالمايمەن. ئىنسان ئۆز ۋىجدانىدىن ئۈيالمىسا، بۇ دۇنيادا باشقا ھېچ نەرسىدىن ئۈيالمايدۇ. مەن ھېچنېمىدىن ئۈيالمايدىغان ئۇنداق ئىنسانلاردىن بولۇپ قېلىشنى خالىمايمەن.

ئۇلار يەنە بىر ھازاغىچە جىمجىت ئولتۇرۇپ كېتىشتى. بىر پەستىن كېيىن بۇ جىمجىتلىقنى ئىسمايىل بۇزدى:

ــ كۆڭلۈڭگە كەلمىسۇن، ئەسلىي دېمەي دېگەنىدىم... مەنمۇ ئادالەتنىڭ ھايات بولۇشىنى، ئىككىڭلارنىڭ دىدار كۆرۈشۈپ، مۇراد ـ مەقسىتىڭلارغا يېتىشىڭلارنى چىن دىلىمدىن تىلەيمەن. ئەمما، ئىش سەن ـ بىز ئويلىغاندەك بولماي چىقسا، مەسىلەن، سەن ئاقكۆلگە بارغاندىن كېيىنمۇ ئادالەتنىڭ ئىز ـ دېرىكىنى ئىزدەپ، ئۆمۈر بويى دەرد ـ ئالەم، سەرسانلىق، يېتىمچىلىك بىلەنلا ئۆتەمسەن؟ مۇبادا ئىش تېخىمۇ يامىنىغا ئۆرۈلسە، مەسىلەن... مەسىلەن ئادالەت ھايات بولماي چىقسا...

ــ بولدى، سۆزلىمىگىن!

نادىر ئىختىيارسىز ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. قان قۇيغاندەك قىزىرىپ كەتكەن كۆزلىرىنى ئىسمايىلغا بىرلا تىكىپ، سىرتقا قاراپ ماڭدى...

نادىرنىڭ ئاشۇ خىياللار بىلەن دەريا‌غا قاراپ تۇرغىنىغا

ئىككى ئاش پىشىمچە ۋاقىت بولغاندى. بىر - بىرىگە ئۇرۇلۇپ - سوقۇلۇپ، نەلەرگىدۇر ئالدىراپ ئېقىپ كېتىۋاتقان مۇز پارچىلىرىدىن كۆزىنى ئېلىپ ئاسمانغا قارىدى. ئاندا - ساندا ئاق بۇلۇتلار لەيلەپ يۈرگەن كۆك ئاسماندا بىر بۇركۇت ئەگىپ يۈرەتتى. شۇ تاپتا نادىرىنكىمۇ ئاشۇ بۇركۇتكە ئوخشاش جاھانىي كەزگۈسى، پۈتۈن جاھانىنىڭ ھەممە بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىغىچە بىرىپ ئادالەتنى ئىزدەپ تاپقۇسى كەلدى. ئۇ كۆزلىرىنى بۇركۇتتىن ئۇزمەستىن ئۆز - ئۆزىگە پىچىرلىدى:

— ئاھ ئادالەت ! شۇ تاپتا سەنمۇ مېنى كۈتۈۋاتامدىغانسەن؟ ھازىر سەن نەرلەردە يۈرۈۋاتقانسەن؟ مەيلى سەن نەدە بولساڭ بولغىن، مەن سېنى جەزمەن ئىزدەپ تاپماي قويمايمەن ! خەير ئەزىم ئىلى دەرياسى، خەير ئىسمايىل، تېيىپجىنىكا ۋە رۇقىيە ! ئۈمىدىڭلارنى يەردە قويىدىغان بولدۇم، مېنى كەچۈرۈڭلار !...

ئۇ قاش ئۇستىدىن پەسكە چۈشۈپ، ئىلى دەرياسىنىڭ سۈيىدىن ئاخىرقى قېتىم قېنىپ بىر ئىچىۋالدى - دە، چوڭ - چوڭ قەدەملەر بىلەن يۈرۈپ كەتتى.

28

— ھەر قانداق ئىشتا بىرىنچى ئەۋلاد پايدا ئالىدۇ. مانا سىلەر لاتىن ھەرپى ئاساسىدىكى ئۇيغۇر يېڭى يېزىقىنىڭ تۇنجى ئەۋلادى بولغىنىڭلار ئۈچۈن، ئۇلۇغ داھىيمىز، ئۇلۇغ ئۇستازىمىز، ئۇلۇغ رولچىمىز، ئۇلۇغ باش قوماندانىمىز ماۋجۇشى ئۆزى قوزغىغان ۋە بۈاستە رەھبەرلىك قىلىۋاتقان، تارىختا مىسلى كۆرۈلمىگەن ئۇلۇغ پرولېتارىيات مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىنىڭ ئاساسلىق قوشۇنى سۈپىتىدە پايتەختىمىز بېيجىڭغا بېرىپ ھەر مىللەت خەلقىنىڭ قەلبىدىكى قىزىل قۇياش ماۋجۇشىنى كۆرۈش ئالدىدا تۇرىسىلەر. لېكىن، شۇنى

ئەسكەرتىپ قويۇش كېرەككى، «خۇشخۇيبېشلىق»① بولمىغانلارنى بېيجىڭغا ئاپىرىشقا بولمايدۇ. بىزنىڭ سىنىپ پۈتۈنلەي ئوغۇللاردىن تەركىب تاپقىنى ھەم ياش جەھەتتىنمۇ كىچىك بولغىنى ئۈچۈن، مەكتەپ ئىنقىلابىي ۋەيىۋەنخۇيى مۇزاكىرىلىشىپ، بىزنىڭ سىنىپتىكى خۇشخۇيبېشلارنى تولۇق 3 ـ يىللىق 1 ـ سىنىپتىكى قىزلارغا قوشۇپ بىر چۈەنلىيەن② دۇيى تەشكىللەشنى قارار قىلدى. ھازىر ھەممىلا قايتىپ، ئەتە كەچتە يۇك ـ تاقنى ئېلىپ مەكتەپكە يىغىلىشىلار. ئۆگۈنلۈككە ئەتىگەندە يولغا چىقىمىز !...

تاھىر بۇ خۇش خەۋەرنى تېزرەك ئانىسىغا يەتكۈزۈش ئۈچۈن، مەرۇپ، ئىمىن ۋە ياسىنلارنىمۇ كۈتمەستىن، ئۇدۇل ئاقكۆلگە قاراپ چاپتى. ئاقكۆلدىن باشلانغۇچ مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ ناھىيىلىك 1 ـ ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقانلار ئارىسىدا ئاران تۆت نەپەر ئوقۇغۇچى بولۇپ، ئۇلارنىڭ تاھىر بىلەن مەرۇپتىن باشقىلىرى تېخى خۇشخۇيبېشلىمۇ بولالمىغىنى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ بۇ قېتىمقى چۈەنلىيەنگە بارالىشى ناتايىن ئىدى.

زۇبەيدىخان ئاچا تاھىر يەتكۈزگەن «خۇش خەۋەر»نى ئاڭلاپ، نېمە دېيىشىنى بىلمەي ئاغزىنى كاماردەك ئېچىپلا قالدى. «تۇۋا، قانداق زامانلار بولۇپ كېتىۋاتىدىغاندۇ؟ ! تېخى ئەمدىلا ئون ئىككى، ئون ئۈچنىڭ قارىسىنى ئالغان مۇشتۇمدەك بالىنى مۇشۇنداق قارا سوغۇقتا بېيجىڭغا ئاپىرىمىز دېسە، قانداقمۇ يولغا سېلىپ قويغىلى بولار؟ !... دايۇجىڭ دېگەن ئەجدىھا بالىلارنى ئاتىسىدىن ئايرىدى، نادىر ئوغلۇمغا ئۆز يۈرتىنى ھارام قىلدى. ئەمدى مۇشتۇمدەك بالىنى بېيجىڭغا ئاپىرىمىز دەپ ئېلىپ كەتسە، مەن «بار - يوقى بىر بالام، باش كۆزلىرى تاز، بالام» دېگەندەك ناسىر بىلەنلا قالارمەنمۇ؟ !... ياق، تاھىر بارمىسۇن،

---

① خۇشخۇيبېشلىق ــ مەدەنىيەت ئىنقىلابىدىكى «قىزىل قوغدىغۇچى»لار.

② چۈەنلىيەن ــ «ئالاقە بالاش» دېگەن مەنىدىكى سۆز بولۇپ، مەدەنىيەت ئىنقىلابىدا ئاساسەن بېيجىڭغا بېرىشقا قارىتىلغان.

نەسىھەت قىلىپ باقاي...»

— بارماق، ئوبدان بالام، بېيجىڭ دېگەن...

نېمىشقا، نېمىشقا! سەن بارغىلى قويمىساق، قېچىپ كېتىمەن دېگىنە، تازا!

— ۋاي جېنىم بالام، بېيجىڭ دېگەن بەك يىراق يەر، بارغۇچە توڭلاپ قالسىڭىز، مەن قانداق قىلىمەن؟

— شۇڭا يوق - تاقىمىزنى ئېلىپ ماڭمىز يا؟

— ۋاي خۇدايىم، تېخى بۇ گەپمۇ بارمۇ، بالام؟ مۇشتەك بالىغا پوداق يوق - تاقنى كۆتۈرتۈپ بېيجىڭغا پوق بار دەپ ئاپىرامدىكىن...

— ئۇنداق دېمە جۇمۇ، خاتالىشىسەن، بېيجىڭدا ماڭجۇشى بار.

— ئۇنداق دېگىنىڭ بىلەن سوغۇقتا ئالمادىس توڭلاپ قالساڭلار، ئۇ چاغدا سىلەر بىلەن كارى بولمىغان ئادەم چىقمايدۇ.

— نېمىشقا، نېمىشقا! بارىمەن دېدىم، بارىمەن! بارماي قويمايمەن دېگىنە تازا!

— ماڭا ئىچىڭىز ئاغرىمامدۇ، بالام؟ مېنى يالغۇز تاشلۇۋېتىپ كەتسىڭىز، سىز كەلگۈچە تولا يىغلاپ كۆزۈم قارىغۇ بولۇپ قالسا مەيلىمۇ؟

— ناسىر ئاكام بار يا؟

...

زۇلىدىخان ئاچىنىڭ ئەمدى تاھىرغا مىڭ يالۋۇرغان بىلەنمۇ بىكار ئىكەنلىكىگە كۆزى يەتتى. «ئانىنىڭ كۆڭلى بالىدا، بالىنىڭ كۆڭلى دالىدا» دېگەن ھېكمەتلىك سۆز ئىختىيارسىز يادىغا كەلدى ۋە ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم بۇ سۆزنىڭ مەنىسىنى چۈشەندى.

— بوپتۇ، بېرىڭ، بالام...

ئۇنىڭ يەنە نېمىلەرنىدۇر دېگۈسى بار ئىدى، لېكىن گېلىغا بىر نەرسە قاپلىشىۋالغاندەك گېپىنىڭ ئاخىرىنى زادىلا ئېيتالمىدى. ياشقا تولغان ئەلەملىك كۆزلىرىنى خۇشاللىقتا

قىن ـ قىنىغا سىغماي كېتىۋاتقان تاھىردىن ئېلىپ ئۆيگە كىرىپ كەتتى ـ ده، خېلىغىچە ئۆزىنىڭ نېمە قىلىۋاتقانلىقىنى ۋە نېمە قىلىشى كېرەكلىكىنى بىلمەي تەمتىرەپ يۈردى، ئاخىر ئەس ـ ھوشىنى يىغىپ، رەھمەتلىك ئىسلامبەگ ئاكىدىن قالغان يىرتىق جۇۋىنى سۆكۈپ تاھىرغا ئاتاپ جۇۋا تىكىشكە كىرىشىپ كەتتى.

ئاردىدىن بىر كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، يەنى 1965 ـ يىلى 12 ـ ئاينىڭ 25 ـ كۈنى ئەتىگەنده تاھىر دولان دىيارىنىڭ 5 ـ قېتىملىق چۈەنلىيەن دۈيى تەركىبىده رەتلىك سەپكە تىزىلىپ، داقا ـ دۇمباق ساداسى ئىچىده يولغا چىقتى. مەكتەپ دەرۋازىسىنىڭ ئىككى قاسىنىقىغا تىزىلىپ تۇرۇشقان ئوقۇتقۇچى، ئوقۇغۇچى ۋە باشقا كىشىلەر ئۇزۇندىن ـ ئۇزۇنغا سوزۇلغان ئىككى سەپ ھاسىل قىلغانىدى. داقا ـ دۇمباق، پوجاڭزا ۋە ئارقا ـ ئارقىدىن توۋلىنىپ تۇرۇۋاتقان شوئار سادالىرى ئىچىده، تاھىر تۇيۇقسىز ئانىسىنىڭ ئۆزىنى چاقىرىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ قالغاندەك بولدى، «ئاخشام مەنمۇ بېرىپ يولغا سېلىپ قويۇپ كېلىمەن دېگەنده ئۇنىمىسامۇ يەنه كەلگەن ئوخشىمامدۇ؟...» دەپ ئويلاپ ئارقىسىغا قارىدى. دېگەندەك، تۆت ـ بەش قەدەمچە نېرىدا زىۋىدىخان ئاچا ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ يۇگۇرۇپ كېلىۋاتاتتى، قولىدا ياغلىقىغا چىگىلگەن بىر نەرسە بارەدەك قىلاتتى. تاھىر قاتاردىن ئايرىلىپ يانغا چىقىپ تۇردى.

ـــ بۇنى ئېلىۋېلىڭ، بالام، ـــ دېدى ئۇ تاھىرغا يېتىشكەندىن كېيىن قولىدىكى ياغلىقنى تاھىرغا تەڭلەپ.

ـــ مەن كەلمە دېگەندىكىن كەلمىسەڭ بولمامدۇ؟

ـــ سىز چىدىغان بىلەن مەن چىدىمايدىكەنمەن، بالام...

شۇ سۆز بىلەن تەڭ زىۋىدىخان ئاچىنىڭ كۆزلىرىدىن ئىككى تامچە ياش ئېتىلىپ چىقىپ، ئىككى مەڭزىنى بويلاپ پەسكە سىرغىپ چۈشتى. مېھرىبان ئانىنىڭ خۇددى ئۆز سۆتىگە ئوخشاش ئاق ۋە پاك قەلبىدىن ئېتىلىپ چىققان بۇ ئىسسىق

ياشلار، گۆدەك تاھىرنىڭ سەبىي قەلبىگىمۇ ئۆز تەسىرىنى كۆرسەتمەي قالمىدى. تاھىر ئۆز ئۆمرىدە ئايرىلىشنىڭ ئادەمنىڭ ئىختىيارسىز يىغلىغۇسىنى كەلتۈرىدىغان مىنۇتلىرىنى تۇنجى قېتىم باشتىن كەچۈردى. ساۋاقداشلىرىنىڭ ئالدىدا يىغلىۋەتمەسلىك ئۈچۈن، ئانىسىنىڭ قولىدىكى ياغلىقنى ئۇن - تىنسىز قولىغا ئېلىپ كەينىگە قايرىلىۋىدى، زىۋىدىخان ئاچا يېڭىدىن تۇتۇپ توختىتىۋالدى:

— بۇ پۇلنى يېنىڭىزغا سېلىپ قويۇڭ، بالام، بېشىڭىزغا كۇن كەلگەندە ئەسقېتىپ قالار.

تاھىر پۇلنى ئېلىپ ئالدىراپ قوينىغا تىقتى، ياش ئەگىپ قالغان كۆزلىرىنى ئانىسىغا ئاخىرقى قېتىم بىر تىكتى:

— ئەمدى مەن ماڭاي، — دېدى.

زىۋىدىخان ئاچا تاھىرنىڭ يۇزلىرىنى سىلاپ تۇرۇپ، پىشانىسىگە سۆيۈپ قويدى، ئاندىن:

— خۇدايىمغا ئامانەت ،بالام، يارانقان خۇدايىمغا تاپشۇردۇم ! — دېدى.

تاھىر كەينىگە بۇرۇلۇپ، ئۆزىدىن ئون - ئون بەش قەدەمچە يىراقلاپ كەتكەن سەپكە قاراپ يۈگۈردى ۋە ھايال ئۆتمەيلا سەپ قوينىغا كىرىپ كەتتى. زىۋىدىخان ئاچا «چۈنلىيەن دۇيى»نى ئۇزاتقىلى چىققانلار تارقىلىپ كەتكەندىن كېيىنمۇ، تاكى تاھىرنىڭ قارىسى كۆزدىن غايىب بولغانغا قەدەر يول ئۈستىدە قاراپ تۇردى. ئۇ كۆزىدىن ئېقىۋاتقان ئىسسىق ياشلارنى رومىلىنىڭ ئۇچى بىلەن ئېرتىپ ئۇلگۈرتەلمەيتتى...

بايىدىن بۇيان ئوچۇق تۇرغان ھاۋا گويا زىۋىدىخان ئاچىنىڭ ھالىغا ئىچ ئاغرىتقاندەك بىردىنلا تۇتۇلۇپ، ئاسمانىنى قارا بۇلۇتلار قاپلىدى. تېخى بايىلا تاھىرلارنى كۈلۈپ ئۇزىتىۋاتقان قۇياش ئەمدى نەلەرگىدۇر يوشۇرۇنغانىدى، ئارقىدىنلا شۇرغان ئۇشقىيىتىپ ئاچچىق سوغۇق يۇزلەرگە نەشتەردەك سانجىلىشقا ھەم ئاسماندا قار ئۇچقۇنداشقا باشلىدى.

لېكىن، «چۈەنلىيەن دۇيى» شۇنچىلىك خۇشال ۋە شۇنچىلىك روھلۇق ئىدىكى، باشتا ئىككىدىن بولۇپ تىزىلغان سەپنى تېخىچە بۇزماي كېتىۋاتاتتى. تۇرۇپ ـ تۇرۇپ قىزىل ئارمىيىنىڭ «ئۇچ چوڭ ئىنتىزام، سەككىز دىققەت مارشى»نى ئوقۇپ قويياتتى. بارغانسېرى كۆچىيىۋاتقان قار بىلەن شۇنىڭغان ئۇلارغا ھېچ تەسىر قىلمايۋاتقاندەك ئىدى. دۇمبىسىدىكى ھەربىيچە تېڭىلغان يۇك ـ تاقنىڭ ئۇستىدىن ئىككىلىك قىلىنىلىقتا قار قاپلاپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن پېشانىلەردىن تەر تەپچىپ، باش ـ كۆزلەردىن ھور كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى.

«چۈەنلىيەن دۇيى» ئاشۇ خۇشاللىق ۋە ئاشۇ قىزغىنلىق بىلەن دولان دەرياسىدىن ئۆتتى. ئەتىگەن ھېچقانچە تۇيۇلمىغان گەجگىدىكى يۇك ـ تاق مانا ئەمدى بارغانسېرى ئېغىرلىشىشقا باشلىدى. يۇك ـ تاقنىڭ بارغانچە ئېغىرلىشىشى بىلەن ئەتىگەنكى خۇشاللىقمۇ ئاللىقايىاقلارغا غايىب بولماقتا ئىدى. باشلانغان «ئىنقىلابىي ناخشا»لار تولۇق ئاخىرىغا چىقمايلا توختاپ قالاتتى.

كۈن تولۇق چۈش بولماي تۇرۇپلا «چۈەنلىيەن» چىلەر چۈشلۈك تاماق يېيىشنى تەلەپ قىلىشتى ۋە ئۆزلىرىگە «مەسئۇل» بولۇپ ماڭغان مەكتەپ زاپخوزىدىن مىڭ تەسلىكتە رۇخسەت ئېلىپ بىر ئۆستەڭ بويىغا كېلىپ يۇك ـ تاقلىرىنى قاش ئۇستىگە قويۇشتى. بەزىلەر ئاتا ـ ئانىلىرى يوللۇق تۇتقان نان ـ توقاچلارنى ئۆستەڭنىڭ مۇزىنى چېقىپ، سوغۇق سۇغا چىلاپ ئىشتىھا بىلەن يېيىشسە، يەنە بەزىلەر ئۆتۈكلىرىنى سېلىپ تاشلاپ، ئۇزۇمدەك ـ ئۇزۇمدەك قاپىرىپ چىققان پۇتلىرىنى سىلاپ ئولتۇرۇشاتتى. بولۇپمۇ قىزلارنىڭ باشلىرى ساڭگىلىغان، روھى چۈشكەن ئىدى. تاھىر ئەتىگەن يولغا چىققاندا زىۋىدىخان ئاچا بەرگەن ياغلىقتىكى سۇت تېتىپ تۇرغان تاتلىق توقاچلارنى يەۋېتىپ، يېنىدىكى ئىككى قىزنىڭ ئۆز ئارا قىلىشۋاتقان پارىڭىدىن، ئۇلارنىڭ ھەتتا مۇرىلىرىمۇ قاپىرىپ چىققانلىقىنى بىلدى...

هايال ئۆتمەي يىغىلىشقا پۈشتەك چىلىنىپ، ئارقىدىنلا كېكەچ زاپخوزنىڭ قوپال ئاۋازى ئاڭلاندى:

— تې ... تېز ـ تېز بولۇڭلار ! كىم سە ـ سەپتىن چۈشۈپ قالسا، ئۆ ـ ئۆزى مەسئۇل !

— قىزلار تېخى تامىقىنى يەپ بولالمىغانىدى، سەل تۇرۇپ يىغىلساق...

— بۇ ـ بۇيرۇق دېگەن بۇيرۇق ! بىز خا ـ خان ئاچمىزنىڭ ئۆيىگە مې ـ مې ـ مېھماندارچىلىققا ئەمەس، ئۇ ـ ئۇلۇغ داھىيمىز ما ـ ماۋجۇشنى كۆرۈشكە كېتىۋاتىمىز، ماۋجۇشنى كۆرۈشنى بىر مې ـ مىنۇت ئا ـ ئارقىغا سۈرۈشكە بولمايدۇ !

ئەمدى باشقا ھېچقانداق گەپكە ئورۇن قالمىغانىدى. ئۆتۈكنى سېلىۋەتكەنلەر قايتىدىن كىيىشكە، نان، توقاچ يەۋاتقانلار يىغىشتۇرۇشقا كىرىشتى. تاھىر ياغلىقىنى يەنە بېلىدىكى تاسمىغا چىگىپ يۈك ـ تاقىنى يۇدۇدى ـ دە، ئورنىدىن تۇرۇپ بايىقى ئىككى قىزنىڭ يېنىغا كەلدى. ئۇلار تېخى ئۆتۈك كىيىش بىلەن ئاۋارە ئىدى. ئۇ بىر ـ بىرىگە يۆلەپ قويۇلغان يۈك ـ تاقىنىڭ بىرىگە قول ئۇزىتىۋېتىپ دېدى:

— يۈك ـ تاقىڭىزنى ئەكەتتىم جۇمۇ ئەمىسە، ئامىنەم.

— ۋىيەي، مەن... مەن ئۆزۈم كۆتۈرەي، ھېرىپ قالىسىز.

— ياق، ھارمايمەن.

تاھىر ئامىنەمنىڭ يۈك ـ تاقىسىنى ئۆز يۈك ـ تاقىسىنىڭ ئۈستىگە ئېلىپ سەپكە تىزىلىپ تۇردى.

— ئو ـ ئوڭغا بۇرۇل ! قە ـ قەد ـ قەدەملەپ شارت !

سەپ ئىچىدىن كۈلكە كۆتۈرۈلدى. سەپنىڭ بېشىدا تۇرغان ئىدرىس «خادا» ئىزىدىن مىت قىلماي جىم تۇرۇۋەردى.

— ما ـ ماڭمامسەن؟ نى ـ نى ـ نېمىگە قاراپ تۇرىسەن؟ !

— مەن قەدەملەپ مارش دېگەننى ئۆگىنىپتىكەنمەن، قەدەملەپ شارتقا قانداق ماڭىدۇ؟

زاپخوز بىر قىزىرىپ، بىر تاتىرىپ، چىشلىرىنى

غۇچۇرلىتىپ ئىدرىس خادىنىڭ ئالدىغا گۆلىيىپ باردى. لېكىن، بويىنىڭ پەۋقۇلئاددە ئېگىزلىكى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئاجايىپ كۆچتۇڭگۇرلۇكى بىلەن مەكتەپتە «خادا، خادا بەگ» دەپ لەقەم ئالغان ئىدرىسنىڭ قىلچە پىسەنت قىلمايدىغانلىقى قاراپ، سەل بوشاپ قالدى:

— ئۇ - ئۇكاۋەي، ئادەمنى ئەخ - ئەخمەق قىلماي ماڭساڭچۇ!

— مۇنداق دېمەمسىز، قەدەملەپ شارت دېسىڭىز، مەن تېخى ماۋجۇشنى كۆرگىلى باردىغانلار ماڭىدىغان يېڭى بىر مېڭىش قائىدىسى چىققان ئوخشايدۇ دەپ، بىلمەي تۇرۇپ قاپتىمەن...

بۇ گەپ - سۆزلەر بولۇپ ئۆتكۈچە، كېيىن قالغان قىزلارنىڭ ھەممىسى سەپكە تىزىلىپ بولغانىدى. ئىدرىس خادا بالىلارغا قاراپ كۆزىنى قىسىپ قويۇپ، مېڭىشنى باشلىدى.

كۇن پېشىنگە ئاز قالغان چاغدا ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن بىر ماشىنا كېلىپ توختىدى. شوپۇر كابىنكا ئىشىكىدىن بېشىنى چىقىرىپ تۇرۇپ:

— ماشىنىغا چىقىۋېلىڭلار، كەچ قاپسىلەر، — دېدى.

ھېرىپ ھېچ ماداری قالمىغان بالىلارنىڭ كۆڭلى بىر خىل يېقىملىق سۆيۈنۈش تۇيغۇسى بىلەن تولدى.

— ما - ماۋجۇشنى كۆرۈشكە ماڭغان ئادەم ما - ماشىنىغا چىقسا بولمايدۇ! بى - بىز دېگەن ماۋجۇشغا بولغان چەك - چەكسىز سادىقلىقىمىزنى ئىپادىلەپ مې - مېڭىپ باريمىز، مېڭىپ!...

شوپۇر كابىنكا ئىشىكىنى جاققىدە يېپىپ، ماشىنىنى زۇۋۇت قىلىپلا مېڭىپ كەتتى. بالىلار ئىچىدە زاپىخوزنى تىللايتتى، ئەمما «ماۋجۇشغا بولغان چەكسىز سادىقلىقى ئاجىز...» دېگەندەك قالپاقلارنى كىيىپ قېلىشتىن قورقۇپ ھېچكىمۇ گەپ قىلالمايتتى.

لېكىن، ئارىدىن ئۇچ كۇن ئۆتۈپ، چۈەنلىيەنچىلەر «ھىمىتىنىڭ سېيى»غا كىرىپ كەلگەن ئاخشىمى ئەھۋال باشقىچە بولدى: سايغا

كىرىپ بىرنەچچە سائەتتىن كېيىن تۇيۇقسىز ھاۋا ئۆزگىرىپ، ئاۋۇال ئاي تۇتۇلدى، ئاندىن يەنە قار ئۇچقۇنلىرى ئۇچقۇنداپ دەھشەتلىك شۇنىرغان چىقىشقا باشلىدى. شۇنىرغان شۇنچىلىك قاتتىق چىقتىكى، چۈنلىيەنچىلەرنى دەلدۇگۇتۇپ ھە دېسىلا يولنىڭ جەنۇب تەرىپىدىكى قىرغا ئەكېلىپ قويياتتى، ئۇلارنىڭ ئۆز لىنىيىسىنى بويلاپ مېڭىشىغا زادىلا ئىمكانىيەت بەرمەيتتى. قار بىلەن شۇنىرغانغا دالدا بولغۇدەك ھېچقانداق نەرسە بولمىغان بۇ غىڭ سايدا توختاپ قېلىشقا تېخىمۇ بولمايتتى. چۈنلىيەنچىلەر ئۇمىدسىزلىك كەلتۈرۈپ چىقارغان جىمجىتلىق ئىچىدە نېمە قىلىشنى بىلمەي تىمسىقلاپ تۇرغاندا، يىراقتىن قاراڭغۇلۇق قوينىنى يېرىپ ئۆتكەن ماشىنا چىرىغىنىڭ ئۆتكۈر نۇرى كۆرۈندى. بۇ نۇر ئۇمىدسىزلىك ئىلكىدە خىرەلەشكەن، مۇزلىغان دىللارغا يېڭى بىر شادلىق ۋە ئىللىقلىق بېغىشلىدى. ئوغۇل ـ قىز ساۋاقداشلار ئۆزلۈكىدىن قول تۇتۇشۇپ رەت ـ رەت بولۇپ يولنى توسۇپ تۇرۇشتى. ماشىنا يېقىنلىغانسېرى ئاستىلاپ، ئاخىر ئۇلارنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى. شوپۇر ماشىنىنىڭ ئوتىنى ئۆچۈرمەستىلا كابىنكا دېرىزىسىدىن بېشىنى چىقىرىپ ۋارقىرىدى:

— نېمە گەپ !؟

ھەممىدىن بۇرۇن ماشىنىغا چىقىپ بولغان ئىدرىس خادا، قىزلارنىڭ يۈك ـ تاقلىرىنى سۇنۇۋېلىۋېتىپ جاۋاب بەردى:

— ماشىنىغا چىقىشتىن باشقا ھېچ گەپ يوق !

— نەگە بارىسىلەر؟

— بېيجىڭغا !

شوپۇر ئۆزى بىلەن ئۆزى سۆزلەشكەندەك بىر نېمىلەرنى دەپ غودۇڭشۇپ قويۇپ، يەنە ۋارقىرىدى:

— ماشىنىنىڭ يۈكى ئېغىر، سىلەر جىق ئىكەنسىلەر، چۈشۈپ كېتىڭلار !

— ما ـ ماۋجۇشنى كۆرۈشكە ھېچقان ـ قانداق كىشىنىڭ

توسقۇنلۇق قىلىشىغا ھەق - ھەققى يوق ! ماشىناڭنى ھەيدە !

...

بىر ھازا ۋارقىراش - جارقىراشلاردىن كېيىن، شوپۇر ماشىنىسىنى ھەيدەشكە مەجبۇر بولدى. ماشىنا تېزلىگەنسېرى شۇنچىلىك توڭلاپ كەتتىكى، قۇلىقى بىلەن بۇرنىنىڭ بار - يوقلۇقىنى بىلمەيلا قالدى. توڭلاپ ئۆيۈشۈپ قالغانلىقتىن قولاشمايۋاتقان قوللىرىنى مىڭ تەستە ئىشقا سېلىپ يۇك - تاقىنى يەشتى. چۈەنلىيەن باشلانغان بىرىنچى كۇننىڭ ئاخشىمىلا يۇك - تاقى بىلەن قوشۇپ تېڭىۋەتكەن جۇۋىسىنى ئېلىپ بېشىغا پۇركەندى. تاھىرنىڭ يېنىدا ئولتۇرغان ئامىنەم جەينىكى بىلەن نوقۇپ تۇرۇپ:

— جۇۋىڭىزدىن ما... ماڭمۇ ئاز... راق بېرىڭ، بەك توڭۇپ كەتتىم، — دېدى.

ئۇنىڭ ئاۋازى تىترەپ، چىشلىرى تىنماي كاسىلدايتتى. تاھىر جۇۋىنى ئامىنەم تەرەپكە سۇرۇپ تۇرۇپ دېدى:

— تارتىڭ...

ئامىنەم جۇۋىنىڭ بىر تەرىپىنى تارتىپ ئۆز ئۇستىگە ياپتى. ماشىنىنىڭ ئۆزلۈكسىز سىلكىشى بىلەن ئىككى گەۋدە بارغانسېرى يېقىنلاشماقتا ئىدى. تاھىرنىڭ بۇرنىغا تاشۇ كۇنگىچە پۇراپ باقمىغان خۇش پۇراقلار ئۇرۇلۇشقا باشلىدى. جۇۋىنىڭ سوغۇقنى توسۇپ قالغانلىقىدىنمۇ ياكى باشقا بىرەر سىرلىق سەۋەب بارمۇ، ئىشقىلىپ، تاھىرنىڭ ۋۇجۇدىغا تىل بىلەن ئېپادىلىگۈسىز ئاجايىپ بىر ئىللىق سېزىم تارالماقتا ئىدى. ئۇنىڭ ئاشۇ ئىللىق سېزىم بىلەن تولۇۋاتقان قەلبى ئامىنەمگە تېخىمۇ يېقىن ئولتۇرۇشنى خالايتتى، بىراق ھەر قېتىم ماشىنا سىلكىپ ئىككى گەۋدىنى بىر - بىرىگە تەگكۈزگەندە، ئىختىيارسىز قورۇنۇپ ئۆزىچە تۇگۇلۇپ كېتەتتى. تاھىردىن تۆت - بەش ياشچە چوڭ ئامىنەم بۇنى سەزدى

بولغاي، تاهىرنىڭ يېڭىنىڭ ئىچىگە تىقىپ مەھكەم قوۋۇشتۇرۇۋالغان قوللىرىنى تۇتۇپ بېقىپ دېدى:

ــ قولىڭىز بەك مۇزلاپ كېتىپتۇ، ئەكېلىڭ، مەن ئىسسىتىپ قويايى...

تاهىر ئاغزىغا بىر نەرسە قاپلىشىپ قالغاندەك ھېچ نەرسە دېيەلمىدى ھەمدە گويا ئامىنەمگە شەرتسىز بويسۇنۇشى كېرەكتەك، ئۇنىڭ ھېچقانداق ھەرىكىتىگە توسقۇنلۇق قىلماي ئۇن ـ تىنسىز ئولتۇردى. ئامىنەم ئۇنىڭ قوۋۇشتۇرۇۋالغان قوللىرىنى ئاجرىتىپ ئۆز يېڭىنىڭ ئىچىگە تىقتى. يەنە بىر ئازدىن كېيىن: «بۇنداق قىلسام پات ئىسسىمايدىكەن...» دەپ، يېڭى ئىچىدىن ئېلىپ قوينىغا سالدى. تاهىرنىڭ قوللىرى ئىسسىق ھەم سىلىق ئىچ كۆڭلەك ئۈستىدىن ئامىنەمنىڭ ئالما چوڭلۇقىدىكى يۇمران كۆكسىگە تەگدى. شۇ ھامان تاهىرنىڭ يۈرىكى «جىغ ! »غىدە قىلىپ، مەيدىسىدە قانداقتۇر بىر نەرسە شۇرراپىدە ئېرىپ كەتكەندەك بولدى، ئارقىدىنلا بىر تەڭداشسىز لەززەتلىك ئوتلۇق ھارارەت ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىغا تارىدى. ئۇ ئەمدى سوغۇق كۈچىدىن ئەمەس، كۆكرەك قەپىسىنى تېشىپ چىقىپ كەتكۈدەك بولۇپ تىنىمسىز پۇلاڭشىۋاتقان يۈرىكىنىڭ دۈپۈلدىشىدىن تىترىمەكتە ئىدى. ئۇ ئىختىيارسىز ھالدا قولىنى تېخىمۇ پەسلىتىپ، ئامىنەمنىڭ ھەم چىڭ، ھەم يۇمران كۆكسىنى ئالىقىنىغا ئالدى. ماشىنا ھەر بىر سىلكىگەندە، ئامىنەمنىڭ يۇمران كۆكسى تاهىرنىڭ ئالىقىنىدا بىلىنەر ـ بىلىنمەس يېنىك لىغىلدايتتى. ئۆزىدىن باشقا تېخى ھېچقانداق بىر ئىنسانىنىڭ قولى تېگىپ باقمىغان بۇ ھارارەتلىك يۇمران مەيدە ھەر بىر لىغىلدىغاندا تاهىرنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى گويا سىمابتەك ئېرىپ، ئۆزىنىڭ بۇ جاھاندا بار ـ يوقلۇقىنى بىلمەيلا قالاتتى. ئۇ ئۆمرىدە تا شۇ كۈن ـ شۇ مىنۇتقىچە مۇنداق يېقىملىق، مۇنداق شېرىن، مۇنداق لەززەتلىك تۇيغۇنى ھېچقاچان سېزىپ باقمىغانىدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ تومۇر ـ تومۇرلىرىدا

ئۇيغۇرچە كتاب بەرسەك

تۇنجى تەڭداشسىز لەززەتلىك سېزىم دولقۇن ياساپ ئوخچۇپ ئاقسا، سىمابىتەك ئېرىگەن ۋۇجۇدىدا يەنە بىر تەڭداشسىز يالقۇنلۇق هارارەت لاۋۇلدايتتى...

تاهىر ئۆزىنىڭ يەنە بىر تەرىپىدە ئولتۇرغان قىزنىڭ تولا قىمىرلىشىدىن زېرىكتى. بىرنەرسە دېمەكچى بولۇپ ئاغزىنى ئۆمەللەپ تۇراتتى، ئۇ قىزنىڭ ئۆز يېنىدىكى يەنە بىر قىزغا دەپ بېرىۋاتقان گېپىنى ئاڭلاپ قالدى:

— ئاپلا... ئىش چاتاق بولدى...

ئۇ قىزنىڭ يېنىدىكى قىز بوش ئاۋازدا سورىدى:

— نېمە بولدى؟

— نېمە بولاتتى، سىيگۇم كېلىپ... چىدىيالماي ئىشتانغا چىقىپ كەتتى شۇ...

— ۋاي ئىسسىت، ئەمدى قانداق قىلارسەن؟

— بولار ئىش بولدى، ئەمدى قانداق قىلاتتىم، ماشىنا توختىغۇچە هېچ ئامال يوق...

....

دېگەندەك، ئانچە ئۇزۇن ئۆتمەي ماشىنا ئىچىدە ئاچچىق سۆيدۈك پۇرىقى پۇراشقا باشلىدى. بۇنى ئوغۇللاردىن پەقەت تاهىرلا بىلەتتى. ئۇ هېلىقى قىزنى ئىزا تارتقۇزماسلىق ئۈچۈن هېچ كىشىگە تىنمىدى.

ئاردىدىن قانچىلىك ۋاقىتتىنكىن ئۆتكەنلىكى پەقەت شوپۇرغىلا مەلۇم. ماشىنا قەۋەتلىك بىنالار ئارىلىقىدىكى سېمونت يولىنىڭ كوچا چىرىغى ئورنىتىلغان ئىستولىبىسى يېنىغا كېلىپ توختىغاندا، چۈەنلىيەنچىلەر دان ئىزدىگەن توخۇدەك بوينىنى سوزۇپ ئەتراپقا قاراشتى. شوپۇر كابىنكىدىن چۈشۈپ ۋارقىرىدى:

— چۈشۈڭلار ! يەنە نېمىگە قاراپ ئولتۇرىسىلەر؟ !

مەڭدەپ قالغان چۈەنلىيەنچىلەردىن بىرى سورىدى:

— بۇ قەيەر؟

— قەشقەر دەپ ئاڭلىغانمۇ؟ ھە، قەشقەر دېگەن شۇ.
ماشىنا ئۇستىدىن «قەشقەر ئىكەن... قەشقەرگە كەپتۇق...» دېگەن گۇدۇڭلاشلار ئاڭلاندى. ئارقىدىن بالىلار بىر - بىرلەپ ئورنىدىن تۇرۇپ، يۈك - تاقلىرىنى تاشلاشتى، ئاندىن ئۆزلىرىمۇ كوزۇپقا ئېسىلىپ يەرگە چۈشۈشكە باشلىدى.
— ۋاي چاتاق بوپتۇ. مەرەمنىسا گەپ قىلالمايۋاتىدۇ...
— نى - نى - نېمە بوپتۇ؟
— توڭلاپ كەتكەن ئوخشايدۇ.
— ئىدرىس، تا - تا - تاھىر، ئىككىڭلار مەرەمنىسانى ما - ماشىنىدىن چۈشۈرۈڭلار.
تاھىر يۈك - تاقىنى يەردە قويۇپ، ئىدرىس بىلەن قايتا ماشىنىغا چىقتى. دېگەندەك، بىر قىز ئولتۇرغان يېرىدە قېتىپ قالغانىدى. ئىدرىس خادا ئۇنىڭ يېنىغا يېقىن كېلىپ ئېڭىشىپ تۇرۇپ بۇرنىغا قولىنى تۇتۇپ باقتى ۋە تاھىرغا قاراپ:
— تېخى تىنىقتىن قالماپتۇ، كەل، كۆتۈرەيلى، — دېدى.
تاھىر قىزنى ئىدرىس خادىغا ھاپاش قىلدۇرۇۋېتىپ، ئانىسىنىڭ: «... بېيجىڭ دېگەن بەك يىراق يەر بالام، بارغۇچە توڭلاپ قالسىڭىز، مەن قانداق قىلىمەن؟...» دېگەن سۆزىنى ئېختىيارسىز يادىغا ئالدى.
چۈشلىيەنچىلەر مېھمان كۈتۈش ئىزدەپ، شوپۇر كۆرسەتكەن تەرەپكە مېڭىشتى. مەرەمنىسانى ئىدرىس خادا يۈدۈگەن، ئىدرىس خادىنىڭ يۈك - تاقىنى تاھىر كۆتۈرۈۋالغانىدى. كوچا چىرىغىنىڭ نۇرى ئاستىدا، تونۇش چىراي ۋە تونۇش كىيىم - كېچەكلەر كۆزگە باشقىچە بىر خىل سۇس كۆك رەڭدە كۆرۈنەتتى.
چارەك سائەتلەردىن كېيىن ئۇلار شوپۇر دەپ بەرگەن «ياۋاغ»دىكى بىر مېھمان كۈتۈشكە يېتىپ كېلىشتى، دەرۋازىۋەننى ئويغىتىپ ئاۋۇال ئوت قالاتقۇزۇشتى. مەرەمنىسانى ئىسسىتىپ، چاي ئىچۈرۈپ يۇرۇپ مىڭ تەستە سۆزگە كەلتۈردى، ئاندىن ياتاق ئىزدەشكە كىرىشتى. دەرۋازىۋەننىڭ

«بىرمۇ بىكار ياتاق قالمىدى...» دېگىنىگە ئىشەنمەي، ھەممە ياتاقلارنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ چىقىشتى. ئاخىر مېھمانخانا يېنىدىكى بىر باشلانغۇچ مەكتەپكە چىقىپ، سىنىپلاردا يېتىشنى تەلەپ قىلىشتى. لېكىن، مەكتەپ مۇدىرى ئەتە دەرس ئۆتۈلىدىغانلىقىنى، سىنىپلارنى بەرسە دەرسكە تەسىر يېتىدىغانلىقىنى ئېيتىپ، چۈشلىيەنچىلەرنىڭ تەلىپىنى رەت قىلدى.

— ئى - ئىس - ئىسيان كۆتۈرۈش يوللۇق! ئىش - ئىشكىلەرنى چېقىڭلار!

ھارغىنلىق، ئۇيقۇسىزلىق ۋە سوغۇق دەستىدىن بىرەر پاناھلانغۇدەك جايغا كىرىشكە شۇنچە تەقەززا بولۇپ تۇرغان بالىلار، يۇك - تاقلىرىنى قويۇپ ئىشىك تەرەپكە مېڭىشتى.

— توختاڭلار! مەكتەپنىڭ ئىشىك - دېرىزىلىرى دۆلەتنىڭ مۇلكى، دۆلەت مۇلكىنى بۇزۇپ - چېقىشقا بولمايدۇ!

— ھە، مە - مەكتەپ دۆلەت مۇلكى بولسا، بى - بىز كىمنىڭ ئادىمى؟! بىزمۇ دۆ - دۆلەتنىڭ! چې - چې - چېقىڭلار!

مەكتەپ مۇدىرىنىڭ كېيىنكى سۆزلىرىنى ھېچكىممۇ ئاڭلىمىدى. ئىشىك - دېرىزىلەر ئۇرۇپ چېقىلىپ، يۇك - تاقلار سىنىپلارغا ئېلىپ كىرىلدى. پارتىلار مەيدانغا ئاچىقىپ تاشلىنىپ، كىم قايسى جاينى خالىسا، شۇ يەرنى ئىگىلەپ ئورۇن سېلىشتى. زاپىخوز «قىزلارغا مەسئۇل بولۇش» ئۇچۇن، يۇك - تاقىنى كۆتۈرۈپ قىزلار ياتقىغا چىقىپ كەتتى...

چۈشلىيەنچىلەر ۋاراڭ - چۇرۇڭدىن ئويغىنىپ باشلىرىنى كۆتۈرگەندە، چېقىلغان ئىشىك - دېرىزىلەردىن كىرگەن قۇياش نۇرى سىنىپ ئىچىنى يوپيورۇق قىلىۋەتكەنىدى. بوينىغا قىزىل گالستۇك، سول يېنىغا «قىزىل قوغدىغۇچى»لىق بەلگىسى تاقاپ، مۇرىسىگە تەللە ئېسىۋالغان كىچىك بالىلار ھەيرانلىق يېغىپ تۇرغان كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ، بىر - بىرىدىن: «بۇلار نەدىن كەپتۇ؟... بىزنىڭ سىنىپنى نېمىشقا ئىگىلىۋاپتۇ؟... نېمىشقا

ئىشكىنى ئاجرىتىۋەتكەندۇ ؟...» دېگەن سوئاللارنى سوراشماقتا ئىدى.

چۈەنلىيەنچىلەر ئورنىدىن تۇرۇپ، قىز - ئوغۇللارنىڭ ھەممىسى بىر يەرگە يىغىلىشتى. يىغىن ئارقىلىق، بۇگۈن قەشقەردە بىر كۈن تۇرۇپ ئۇرۇمچىگە مېڭىشقا ماشىنا ئۇقۇشۇش قارار قىلىندى. زاپىخوز ھەربىر ئوقۇغۇچى ئۇچۇن ناھىيە ئاجرىتىپ بەرگەن بىر يۇز ئەللىك كوي پۇلنىڭ ئاتمىش كويىنى شۇ ئوقۇغۇچىنىڭ قولىغا تارقىتىپ بېرىپ، قىزلارنىڭ ھەم چوڭراقى، ھەم ھەممىدىن چىرايلىق بولغان تاجىنىسانى ئېلىپ «ماشىنا ئۇقۇشۇش» ئۇچۇن چىقىپ كەتتى. ھېيىت - ئايەملەردە ئۇرۇق - تۇغقانلار بەرگەن ھېيتلىق پۇلنى يىغسا بىرنەچچە كويغا يەتسىمۇ، لېكىن ئۆمرىدە تېخى ئەللىك - ئاتمىش كوي پۇلنى تۇتۇپ باقمىغان بالىلار خۇشلۇقتا ھەممىنى ئۇنتۇپ، ئۇچ - تۆتتىن بولۇپ كوچىغا چىقىشتى.

ئۇلار كەچتە قايتىپ كەلگەندە، قىزلارنىڭ يېرىمىنىڭ چېچى كېسىلگەنىدى. قىز - ئوغۇللارنىڭ ھەممىسى مەيدىسىگە ماۋجۇشىنىڭ سۈرىتى چۈشۈرۈلگەن ئىزناكلارنى، ھېچبولمىغاندىمۇ «ماۋجۇشى سۆزلىرىدىن ئۇزۇندە»لەر يېزىلغان بىر بارماق چوڭلۇقىدىكى رەڭلىك قەغەز ئۇستىگە ئەينەك قاپلىنىپ قولدا ياسالغان ئاددىي ئىزناكلارنى قادىۋېلىشقانىدى. زاۋۇت ئىزنىكى قادىۋالغانلار قولدا ياسالغان ئىزناك قادىۋالغانلاردىن ئۆزىنى چوڭ تۇتۇشاتتى. بولۇپمۇ تاھىرنىڭ بىر ھەربىيدىن ئىككى يېرىم كويغا سېتىۋالغان زاۋۇت ئىزنىكىنى كۆرگەن قىزلار زادىلا تۇرالماي قېلىشتى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئىككى ئىزناك بىلەن تېگىشىپ بېرىشنى ئۆتۈنۈپ يالۋۇرسا، يەنە بەزىلىرى ھەتتا:

— مەن نېمە دېسىڭىز شۇنى بېرەي، ماڭا بېرىڭ... — دەپ تاھىرنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگە قارىشاتتى.

تاھىر ئىزناكنى تالىشىۋاتقانلار ئىچىدە ئامىنەمنىڭمۇ

بارلىقىنى سەزدى. شۇنچە قىزلارنىڭ ئۆزىگە قول تەڭلەپ يالۋۇرۇپ، تەلمۈرۈپ تۇرۇۋاتقانلىقىغا قاراپ خىجىللىق ھېس قىلدى. ئىزناكنى ئامىنەمگە بېرىپلا قۇتۇلماقچى بولدى، لېكىن ئىزناكنىڭ يېڭىنسىنى مەيدىسىدىن ئاجرىتار - ئاجراتمايلا ئۇنىڭغا تەڭلىنىپ تۇرغان نازۇك قوللار بىر - بىرىنى ئىتتىرىشىپ ئۆزئارا تالىشىشقا چۈشتى. ئاشۇ تالىشىش ئىچىدە تاھىرنىڭ قولىدىن ئىزناك يەرگە چۈشۈپ كەتتى - دە، بىردىنلا غايىب بولدى.

ئەمدى ئۆزئارا ئىزناك بۇلاش باشلاندى. كىم بىخەستە تۇرسا تۈيۇقسىزلا بىر قول مەيدىسىگە ئۇرۇلاتتى - دە، «ياشىسۇن ماۋجۇشى!» دەپلا، «پاس!» قىلىپ ئىزناكنى يۇلۇۋالاتتى. ئىزناك ئىگىسى بىر نەرسە دېسە، بۇلىغۇچى دەرھال: «مەن سىزنىڭ شەخسىي مۇلكىڭىزنى ئېلىۋالمىدىم. ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋجۇشىنى قىزغىن سۆيۈش گۇناھ ئەمەس!» دەپ تۇرۇۋالاتتى...

ئەتىسى ئۇلار ئەسلىي پىلاندىن بىر كۇن كېچىكىپ، ئۇرۇمچىگە قايتىدىغان بىر قارا ماشىنىنىڭ ئۇستىنى بېزىنت پالاس بىلەن يېپىپ يولغا چىقىشتى. ئۆمرىدە تاغ كۆرۈپ باقمىغان بالىلار مارالبېشى ئاچالغا كەلگەندە ماشىنىنى توختىتىپ تاغقا قاراپ چېپىشتى.

ئۇلار بىردىن - ئىككىدىن تاغدىن چۈشكەندە كۇن ئولتۇرۇپ قاش قارىيىشقا باشلىغانىدى، ماڭماقچى بولۇپ ماشىنىغا چىقىشتى. لېكىن، زاپىخوز بىلەن تاجىنىسانىڭ يوقلۇقى سېزىلىپ، خېلىغىچە ساقلاپ تۇرۇشتى. ئاخىر بۇگۇن ئاخشام مۇشۇ يەردە يېتىپ قورساقنى غەملىۋېلىش ئۈچۈن ئاشخانىغا كىرىشتى. ئاشخانا ئادەملەر بىلەن لىق تولغان بولۇپ، تاماق بېرىدىغان كامارنىڭ ئاغزىدىكى ئۆچىرەت تاكى ئىشەككىچە سوزۇلغانىدى. ھەممەيلەنگە ۋاكالىتەن ئىدرىس بىلەن تاھىر ئۆچىرەتتە تۇرماقچى بولۇپ، ئاۋۋال پۇل يىغىشقا كىرىشتى.

— سىلەر نەدىن؟

ئىدرىس بىلەن تاھىر ئۆزلىرىدىن سوئال سوراۋاتقان يىگىرمە ياشلار چامىسىدىكى ناتونۇش يىگىتكە قاراشتى. ئۇ بېشىغا ھەربىيچە ماش رەڭ قۇلاقچا، ئۇچىسىغىمۇ ھەربىيچە ئۇزۇن جۇۋا كىيىۋالغانىدى. ئىدرىس جاۋاب بېرىپ بولغۇچە ئۇ يەنە سۆزلەپ كەتتى:

— قارىغاندا، يېڭىدىن يولغا چىققان، تېخى ھېچ ئىش كۆرمىگەن چۈەنلىيەنچىلەر ئوخشايسىلەر. بۇ خەقنىڭ تاماقلىرىغا پۇل تۆلەپ جان توشامدۇ؟ بىر پارچە ھۆججەت يېزىپ تاشلاپ بەرسەڭلار بولدى. ھۆججەت يازدىم دەپ، يەنە ئۆزۈڭلەرنىڭ ئادرېس، ئىسمىڭلارنى يېزىپ قويماڭلار جۇمۇ، كېيىن بالاغا قالىسىلەر. ئادرېس ۋە ئىسمىڭلار ئورنىغا ئاغزىڭلارغا كەلگەن گەپتىن بىرنى يېزىپ بېرىۋەتسەڭلار، ئىش تامام ـ ۋەسسالام.

— ھۆججەتنى ئوقۇسا ئوقۇپ قالمامدۇ؟

— خەنزۇ ئۇيغۇرچە خەتنى قانداق ئوقۇيالايدۇ؟ بىزنىڭ چۈەنلىيەن قىلىپ چىققىنىمىزغىمۇ مانا ھازىر ئۈچ ئايدىن ئاشتى. ئۈچ ئايدىن بۇيان بىزنىڭ ئىسمىمىز بەزىدە تاش، بەزىدە دەرەخ، بەزىدە كۆتەك، شۇڭا ئون بەش ئادەمنىڭ ئۈچ ئايدىن بۇيان خەجلىگەن پۇلىمىز ئاران ئون كوي.

ئىدرىس بىلەن تاھىر «قانداق قىلىمىز؟» دېگەندەك بىر ـ بىرىگە قاراشتى.

— قورقماڭلار دەيمەن، چاتاق يوق ! چاتاق چىقسا، مانا مەن ئىگە.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بالىلارمۇ قىزىپ قېلىشتى. ئۇلارنىڭ قۇۋۋەتلىشى ئارقىسىدا، ئىدرىس بىلەن تاھىرمۇ تەۋەككۈل دەپ بىر سىناپ كۆرمەكچى بولۇشۇپ، بالىلاردىن يىغىۋالغان پۇلنى تارقىتىپ بېرىپ ئۆچىرەتتە تۇرۇشتى. دېگەندەك، كامار ئاغزىدا ئۆچىرەتتە تۇرۇپ تاماق ئېلىۋاتقانلارنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى «پۇلىمىز تۇگەپ كەتتى، ھازىر ھۆججەت بېرىپ پۇلنى كېيىن تۆلەيمىز...» دەپ، پۇل تۆلىمەي تاماق ئېلىۋاتاتتى.

ئۆچىرەت نۆۋىتى ئۆزلىرىگە كەلگەندە، ئىدرىس بىلەن تاھىرمۇ ئاشۇ سۆزنى تەكرارلاشتى. گەرچە تاماق بەرگۈچىنىڭ قىلغان سۆزىنى چۈشەنمىسىمۇ، لېكىن قول ئىشارىتىدىن «ھۆججەت ياز» دېگەن مەنىنى ئۇقتى. تاھىر يېنىدىن قەغەز - قەلەم ئېلىپ: «سەن يازغىن» دەپ ئىدرىسقا بەردى. ئىدرىس سەل ئويلىنىۋېلىپ ئادرېس بىلەن ئىسمىغا نېمە دەپ يېزىشنى كۆڭلىگە پۈكۈۋالغاندىن كېيىن يېزىشنى باشلىدى:

ھۆججەت

شۇ توغرۇلۇق ھۆججەت بېرىمىزكى، چۈەنلىيەنگە چىقىپ پۇلىمىز تۈگەپ كەتكەنلىكتىن، سانساكو ئاشخانىسىدا ئوتتۇز ئىككى نەپەر ئوقۇغۇچى ھەربىرىمىز ئىككىدىن جەمئىي ئاتمىش تۆت جىڭموما يىدۇق، پۇلىنى كېيىن قايتۇرۇپ بېرىمىز.

دەپ مەكتەت ناھىيىسى دەرەخ ئوتتۇرا مەكتەپتىن ئوتتۇز ئىككى نەپەر ئوقۇغۇچىغا ۋاكالىتەن ھۆججەت بەرگۈچى: نوغۇچىبەگ.

1967 - يىلى 1 - ئاينىڭ 4 - كۈنى

ئەمدى ئۇلارنىڭ كۈنى تۇغۇلغاندى. بۇ «ھۇنەر»نى يالغۇز ئاشخانىلاردىن تاماق ئېلىشتىلا ئەمەس، تاكى ئۇرۇمچىگە بارغۇچە ياتاقتا يېتىشقىمۇ ئىشلەتتى. ھەتتا ئۇرۇمچىگە بارغاندىن كېيىنمۇ شوپۇرنى ئارىغا ئېلىۋېلىپ، قەشقەردە تۆلىگەن ئازغىنا كىرا ھەققىنىمۇ قايتۇرۇۋېلىپ، ئورنىغا قۇرۇق ھۆججەتتىن بىرنى يېزىپ تۇتقۇزۇپ قويۇشتى.

ئۇرۇمچىگە بارغاندىن كېيىن شەھەرلىك ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ ھەرقايسى جايلاردىن چۈەنلىيەن قىلىپ كەلگەنلەرنى كۈتۈۋېلىش - ئورۇنلاشتۇرۇش ئىشخانىسىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە، تاھىرلار «خەلق تىياتىرى»غا كېلىپ چۈشتى. تىياتىرخانا ئالدىدىكى بېشى يوق راۋابچى بىلەن ئۇسسۇلچى قىزنىڭ ھەيكىلىگە قاراپ ھەيران قېلىشتى. نېمە ئۈچۈن

ئۇلارنىڭ بېشىنى ئۇزۇۋەتكەندۇ؟ تىياتىرخانا ئەتراپىنىڭ ئىسمى بولغان «نەنمەن» ۋە ئۇنىڭ يۇقىرى تەرىپىدىكى «سەنشىخاڭ»، «ئەردا‌ۋچياۋ» دېگەن سۆزلەرنىڭ نېمە مەنىگە ئىگە ئىكەنلىكىنى بىلمەي بولغۇچە ئاربدىن ئىككى ھەپتە ئۆتتى. مانا ئەمدى قەشقەردە چاچلىرىنى كەسمىگەن قىزلار، ئۆزلىرىنىڭمۇ «تۆت كونىنىڭ تېپىك ۋەكىلى» دەپ ئاتىلىپ قېلىشىدىن قورقۇپ، چاچلىرىنى ئومۇمىيۈزلۈك كېسىشتى.

ئۇلار ئۆگۈنلۈكىكە بېيجىڭغا قاراپ يولغا چىقىمىز دېگەن كۈنى، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ چۈەنلىيەننى ۋاقىتىنچە توختىتىش ھەققىدىكى يولىيورۇقى يېتىپ كەلدى. يولىيورۇقنى ئاڭلاشقا كىرگەن ۋەكىللەر قايتىپ چىقىشقاندا، بالىلار ئۇلارنىڭ ئەتراپىنى قورشىۋېلىپ ئارقا ـ ئارقىدىن سوئال ياغدۇرۇشقا باشلىدى:

ـــ نېمە ئۈچۈن بىزنىڭ ماۋجۇشىنى كۆرۈشىمىز كېچىكتۈرۈلىدىكەن؟

ـــ چۈەنلىيەننى نېمىشقا توختىتىۋېتىدىكەن؟

ـــ داڭجۇڭياڭ خۇڭۇيبىڭلارنى ئاسراش ئۈچۈن، قىش چىقىپ سوغۇق پەسەيگىچە چۈەنلىيەننى ۋاقىتىنچە توختىتىپ، ئەتىيازلىققا باشلاشنى قارار قىپتۇ...

ـــ ئەتىيازغىچە بىز نېمە ئىش قىلىدىكەنمىز؟

ـــ ئۆيىمىزگە قايتىپ تۇرساقمۇ بولىدىكەن، قايتىشنى خالىمىغانلارنى ئىنقىلابىي كومىتېت مۇشۇ يەردە زاۋۇتلارغا ۋاقىتلىق ئورۇنلاشتۇرۇپ قويىدىكەن. چۈەنلىيەن باشلانغىچە مەشھەدە ئىشلەپ تۇرساقمۇ بولىدىكەن.

ـــ زادى ئەتىيازلىققا چۈەنلىيەننىڭ قايتا باشلىنىشى راستمىكەن؟

ـــ جۇ زۇڭلى ئۆزى ۋەدە بېرىپتۇ. زۇڭلىنىڭ ۋەدىسىمۇ راست بولمامدۇ؟

ـــ ئەمىسە، قايتساق قايتىلى.

يېڭى كتاب تور بېكىتى www.yenikitap.com

— ياق، ئۆيگە قايتساق ئەتيازلىققا كېلەلمىشىمىز ناتايىن. ئۇنىڭغىچە مەشھەدە زاۋۇتلاردا ئىشلەپ تۇرىلى.

— مەن ئۆيگە قايتىمەن. ئانامنى بەك كۆرگۈم كېلىپ كەتتى.

— مەن مەشھەدە قالىمەن، ئۇلۇغ داھىيىمىز ماۋجۇشىنى كۆرۈش ماڭا ھەممىدىن ئەلا.

— ...

بالىلار ئىككىگە بۆلۈنۈشتى. تاھىر قايتىدىغانلار قاتارىغا قوشۇلدى. چۈنكى، ئۇنىڭمۇ زىۋىدىخان ئاچىنى كۆرگۈسى كەلگەنىدى. ئۇلار ئەتە بىر كۈن تەييارلىق قىلىۋېلىپ، ئۆگۈنلۈككە يولغا چىقىشقا كېلىشىشتى.

29

تاھىر كەتكەندىن كېيىن ناسىر بىلەنلا قالغان زىۋىدىخان ئاچىنىڭ كۆزىدىن ياش قۇرىمىدى. بولۇپمۇ ھەر كۈنى تاھىرنىڭ مەكتەپتىن قايتىدىغان ۋاقتى بولغاندا، ئۇنىڭغا گويا تاھىر تەللىسىنى ئېسىپ ئۆيگە توسۇن تايەك قىيغىتىپ كىرىپ كېلىدىغاندەكلا تۇيۇلۇپ، پات ـ پات ئىشىككە قاراپ قويىاتتى. تاھىر بار چاغدا ئۇنىڭ تاڭسۇق ـ تاڭسۇق گەپلىرى بىلەن ئانچە بەك بىلىنىپ كەتمىگەن يالغۇزلۇق مانا ئەمدى تازا كۈچىنى كۆرسىتىشكە باشلىدى. ناسىر بولغىنى بىلەن، ئۇ ھەر كۈنى ئەتىگىنى كىرىپ چېيىنى ئىچىۋېلىپلا كالا ئېغىلىغا چىقىپ كېتەتتى. كالا باققىنى ئۈچۈن، كېچىسىمۇ ئېغىلدىن قېلىشمايدىغان بىر ئۆيدە ياتاتتى. ئەتىگەن، چۈش ۋە كەچتە غىزاسىنى يەۋېلىش ئۈچۈن كەلگەن چاغلىرىدىمۇ زىۋىدىخان ئاچا گەپ سورىمىسا، بىر ئېغىز گەپ قىلاي دېمەيتتى...

ناسىر ئۇمىچىنى ئىچىپ يەنە ئۆيگە چىقىپ كەتتى. زىۋىدىخان ئاچا ئىشكىنى تاقاپ كىرىپ، ئاۋۋال نەفلى نامىزىنى ئوقۇدى. نامازدىن كېيىن جاينامازدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ كۆز

ياشلىرىنى تۆكۈپ خېلى ئۇزۇنغىچە خۇدادىن تاھىرنىڭ ساق - سالامەت قايتىپ كېلىشىنى تىلىدى، ئاندىن ئورۇن سېلىپ ياتتى، لېكىن كۆزىگە ئۇيقۇ كىرمەي بىر - ئىككى ئاش پىشىم ۋاقىت ئۆتتى. ئەمدى ئۇنىڭ خىيالىغا: «نادىر بالام نەلەردە يۈرۈۋاتقاندۇ؟ تاھىر يازغان خەت تەگكەنمىدۇ؟...» دېگەن ئويلار كىرىۋالغانىدى. شۇ ئەسنادا يىراقتىن ناخشا ئاۋازى ئاڭلىنىپ، بارا - بارا يېقىنلىشىشقا باشلىدى:

ئاتام بولسا كۆرسەم مەن،
ئانام بولسا كۆرسەم مەن.
ئاتام بىلەن ئانامنىڭ،
ئايىغىدا ئۆلسەم مەن.

ئاتامنىڭ خالىقى كەلدى،
ئانامنىڭ خالىقى كەلدى.
قوپقىن ئانا، ئىشىك ئاچ،
غېرىب بولغان بالاڭ كەلدى.

زۇلپىخان ئاچىنىڭ يۈرىكى بىر نەرسىنى تۇيغاندەك تېز - تېز سوقۇشقا باشلىدى. «زامانە ئاخىر بولغاندا جىنىنىڭ گېپىنى قىلسا جىن كېلىدۇ دەپ، نادىر بالام راست كېلىپ قالدىمۇ نېمە؟» دېگەن بىر ئوي خىيالىدىن لاپ قىلىپ ئۆتتى. سىرتقا چىقىپ باققۇسى كېلىپ، تەكىينىڭ يېنىغا ئەكېلىپ قويغان سەرەڭگىنى يېقىپ جىنچىرىغىنى يورۇتتى. ئۇ كىيىملىرىنى كىيىۋاتقاندا ئىشىك يېنىك چېكىلدى.

— چىمۇ؟

— مەن، ئانا...

زۇلپىخان ئاچا بۇ ئاۋازنى تونۇدى. ئۇ نادىرنىڭ ئاۋازى ئىدى.

— ۋاي كەلدىڭىزمۇ، بالام؟... توختاپ تۇرۇڭ، مانا ھازىر...

ئۇ ئۇزۇن چىت كۆڭلەك ئۈستىگە پاختىلىق چاپىنىنى ئالدىراپ كىيىپلا يالاڭ ئاياغ پېتى ئىشىككە قاراپ يۈگۈردى، دەمنى ئېلىپ ئىشكىنى ئاچتى - دە، ئۆزىنى توختىتىۋالالماي: «ۋاي كېلىنىڭ، بالام! ۋاي جېنىم بالام...» دەپ كۆز يېشى قىلغىنچە نادىرغا ئۆزىنى ئاتتى.

— يىغلىماڭ، ئانا، مەن سىزگە «چوقۇم كېلىمەن» دەپ ۋەدە بەرگەنىدىمغۇ؟ مانا ئاخىر كەلدىم، يەنە ساق - سالامەت يۈز كۆرۈشتۇق...

— يەنە كەلمىسىڭىز يولىڭىزغا تولا قاراپ كۆزۈم تېشىلىپ كېتەتتى، بالام... ئۆيگە كىرىڭ...

نادىر تونۇش دەھلىزىدە سولغا قايرىلىپ، جىنچىراغنىڭ غۇۋا يورۇقى چىقىپ تۇرغان ئىچكەركى ئۆيگە كىردى. ئۆي ئىچى ئۇ تۇرمىگە ئېلىپ كېتىلگەن چاغدىكىدىن ئانچە ئۆزگەرمىگەن، پەقەت مورا ئىچىدىكى ئوچاقتا بىر قازان ئېسىپ قويۇلغان؛ ئىلگىرى بورا زەدىۋالنىڭ كەينىدىكى تام تۆشۈكىدە ساقلىنىدىغان خالتا ئەمدى تۆشۈكلۈكتە ئاشكارا قويۇپ قويۇلغانىدى. خالتىنىڭ ئاستىدا بىرنەچچە چاڭگال ئۇن بارەڭ قىلاتتى.

زۇلەيخان ئاچا ئىشكىنى تاقۇۋېتىپ، نادىرنىڭ كەينىدىن ئۆيگە كىردى، ئوچاقتا كېۋەز شادىلىرىنى ئوشتۇپ سېلىۋېتىپ دېدى:

— ھېرىپ قورسىقىڭىزمۇ ئېچىپ كەتكەندۇ، بالام، قوناقنىڭ بولسىمۇ ئازراق ئۇن بار، ئاش ئېتىپ بېرەي...

— ياق، قورسىقىم توق، بولدى، ئاۋارە بولماڭ، ئانا.

— ھەرقانچە توق بولسىمۇ ئانىڭىز ئۆز قولى بىلەن ئېتىپ بەرگەن ئاشنى ئىچەرسىز، بالام؟ سىز مېنىڭ بالام تۇرۇپ، مېنىڭ ئەتكەن ئېشىمنى ئىچىپ باقمىغىنىڭىزغا بەش - ئالتە يىل بوپتۇ...

— ئۇغۇ شۇنداق، سىز ئەتكەن ئاشنى ھەرقانچە ئېسىل تائام بولسىمۇ تېگىشمەيمەن، لېكىن ھازىر راستلا ھېچ نەرسە يېگۈم

يوق ئانا، بولدى، ئوت قالمايلى.

ئەمما زىۋىدىخان ئاچا بۇ سۆزلەرگە قۇلاق سالماستىن ئوچاق بېشىدىكى ئىشلىتىپ يېرىمىنى ئۆچۈرۈپ قويغان تاريشا گۈگۈتنى جىنچىراغقا يېقىپ ئوچاقتىكى كېۋەز شادىلىرىغا تۇتاشتۇردى، ئاندىن قازانغا ئازراق سۇ قۇيۇپ چايقاشقا كىرىشتى.

— راست گەپ، ئانا، — دېدى نادىر زىۋىدىخان ئاچىنىڭ قولىغا ئېسىلىۋېلىپ، — ئارتۇق ئاۋارە بولماڭ، ئاشنى ئەتىگەنلىككە ئېتىپ بېرەرسىز.

— ئەمىسە چايمۇ بولسا قاينىتاي، بالام، ئۆيمۇ بولسا ئازراق ئىسسىسۇن.

— تاھىر بىلەن ناسىر بىر يەرگە كەتتىمۇ، ئانا؟

— ناسىر تېخىچە كالا بېقىشتىن قۇتۇلالمىدى، كېچىسىمۇ كالىخانىدىكى ئۆيىدە ياتىدۇ. تاھىر چۈشلىيەنگە دەمدۇ، بېيجىڭغا دەمدۇ، ئىشقىلىپ بىر يەرگە بارىدىكەنمىز، دەپ يۈك ـ تاقىنى يۈدۈپ چىقىپ كەتكىلى بۇگۈن يېگىرمە توقۇز كۈن بولدى، بالام. ئادەمنى ئەنسىرىتىپ، تېخى ھېچ خەۋىرى كېلەيمۇ دېمەيدۇ.

نادىر «تاھىر چۈشلىيەنگە كەتكەن بولسا، يەنە بىرەر ئايدىن كەم قايتىپ كېلەلمەيدىكەن ئەمىسە...» دېمەكچى ئىدى، لېكىن ئانىسىنى تېخىمۇ ئەنسىرىتىپ قويماسلىق ئۈچۈن، تىلىنىڭ ئۇچىغىلا كېلىپ قالغان گەپنى يۇتۇۋېتىپ باشقا بىر سوئالنى سورىدى:

— ئەھلىمەھەللىدىكىلەر تىنچلىقمۇ، ئانا؟ يۇرتنىڭ ئەھۋالى قانداق؟ بەش ـ ئالتە يىلدىن بۇيان مەن يۇرت ئەھۋالىدىن قىلچە خەۋەرسىز...

— ھازىرچىغۇ تىنچلىق، بالام، ئەتە ـ ئۆگۈن نېمە بولىدۇ بۇنى خۇدايىم ئۆزى بىلىدۇ. دايۇجىڭ تۇگەپ ئىككى ـ ئۈچ يىلغىچە خېلى كۈننىڭ سىرىقچىلىقىنى كۆرگەنىدۇق، پادىشاھنىڭ كۆڭلىگە قانداق جىن كىردى، ئالەم يەنە بۇزۇلغىلى

يېقىن كتاب تور بېكىتى

تۇردى. دايۇجىڭ ۋاقتىدا كېچىسىمۇ - كۈندۈزىمۇ ئېشەكنىڭ ئورنىدا ئىشلەيتتۇق. مانا ئەمدى كۈندۈزى ئېشەكتەك ئىشلىسەك، ئاخشىمى ئىتتەك قاۋغىلى سالمىدىغان بولدى. پىپەن، كۇرەش دەيدىغان بىر گەپ پەيدا بولدى. ئاتام - ئانامدىن ئاڭلىمىغان، ئۇخلىسا چۈشىگىمۇ چىمەيدىغان ئاجايىپ - غارايىپ ئىشلار بولىۋاتىدۇ. ھە دېسە تۆت كونىنى يوقىتىمىز دەيدۇ. خوتۇن كىشىنىڭ چېچى، ئەر خەقنىڭ ساقلى، ئۇزۇن كۆڭلەك ھەم چاپانلارنىڭ ھەممىسى تۆت كونىغا چىرىمىش. بىر كۈنى سايىم سوپەك ناھىيىگە بازارغا بېرىپتىكەن، قايتىشىدا يېڭىگە قىزىل لاتا چىگىۋالغان مەكتەپ بالىلىرى تۇتۇۋېلىپ، سەندە تۆت كونىلىق بار ئىكەن دەپ ساقال - بۇرۇتىنى چۈشۈرۈۋېتىپتۇ، بەلۋېغىنىمۇ تۆت كونىلىق دەپ تارتىۋاپتۇ، ئۇزۇن چاپىنىنى ئوتتۇرىدىن كېسىپ قىسقا چاپان قىلىپ كىيدۈرۈپ قويۇپتۇ، ئاخشىمى ئۆيىگە كەلسە خوتۇن - بالىلىرى تونۇماي ئۆيگە چىگۈزمەپتۇ. سايىم سوپەك بازاردا بولغان ئىشنى سۆزلەپ بېرىپ، مەڭ تەستە خوتۇن - بالىلىرىنى ئىشەندۈرۈپ ئۆيگە چىرىپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن خەقلەر قورقۇپ بازارغىمۇ بارالمايدىغان بولۇپ قالدى...

زىۋىدىخان ئاچا گېپىنى توختىتىپ نادىرنىڭ ئالدىغا داستىخان ئېلىپ كەلدى.

— بۇغداي ئۇنىنى دورىلىققىمۇ تاپقىلى بولمايدىغان بولۇپ قالدى، بالام، — دېدى ئۇ سېرىق قوناقنىڭ زاغىرسىنى ئوشتۇۋېتىپ، — زاغرا بولسىمۇ يەپ بېقىڭ.

زىۋىدىخان ئاچا سۆزلەپ بەرگەن ئاقكۆلدىكى ئۆزگىرىشلەر نادىرنى ئويلاندۇرۇپ قويغانىدى. ئۇ ئارتۇقچە گەپ قىلماستىن داستىخاندىكى نان‌دىن بىر توغرام ئېلىپ ئاغزىغا سالدى. قازاندىكى چاي بايا داستىخان ئېلىپ كېلىنگەندە قايناپ بولغانىدى، زىۋىدىخان ئاچا بىر ھېجىرغا چاي ئۇسۇپ نادىرنىڭ ئالدىغا قويدى. ئاندىن بايا سۆزلەپ بېرىۋاتقان گەپنىڭ ئاخىرىنى

داۋاملاشتۇردى:

— يۇرتنىڭ ئىسمىنىمۇ كونىلىق دەپ ئۆزگەرتىۋېتىشتى. بىزنىڭ ئاقكۆلنى بەختلىك دەۋالدى. كۆكتامغا قىزىل بايراق دەپ، ئويىبۇلاققا غەيرەتلىك دەپ ئات قويۇشتى. ئېگىز لاڭقانى ھاۋانگارت دەمدۇ، ئىشقىلىپ، ئادەمنىڭ ئاغزىغا كەلمەيدىغان بىر گەپ بىلەن ئاتايدىغان بولدى. ئەمدى ئەتە - ئۆگۈن تاماق يېيىشمۇ كونىلىق، كىيىم كىيىشمۇ كونىلىق دەپ قورسىقىغا ھاۋا يەپ، ئۇچىسىنى يالىڭاچ قويۇپ يۈرەمدىكىن. بولۇۋاتقان بۇ ئىشلارغا ئادەمنىڭ ھېچ ئەقلى يەتمەيدۇ، بالام. بىر تۇرۇپ قىيامەت قايىم بولامدىكىن دەيمەن...

زۇلدىخان ئاچا سۆزىنى توختىتىپ نادىرنىڭ چېينىنى يېڭىلاپ قويدى، ئاندىن ناندىن ئېلىشقا زورلىدى. نادىرغا يەنە بىر توغرام ناننى ئالغۇزغاندىن كېيىن سورىدى:

— ئەمدى سىزنىڭ گېپىڭىزنى ئاڭلاي، بالام، بەش - ئالتە يىلدىن بۇيان يولىڭىزغا تولا قاراپ، تولا يىغلاپ كۆزلىرىمۇ قۇرۇپ كەتتى. ئەمدى ئۆز ئاغزىڭىزدىن بىر گەپ ئاڭلاي.

نادىر چايناۋاتقان نېنىنى يۇتۇۋېتىپ، ئۆزىنىڭ تۇرمىدىن قېچىپ چىققاندا ئابدۇللا بىلەن قانداق ئۇچرىشىپ قالغىنىدىن تارتىپ، پىدا پالۋان، پەتتار تاشلار بىلەن بولغان تاسادىپىي ئۇچرىشىشلىرى ھەمدە غۇلجىغا بارغاندىن كېيىن تېپىپ تەمبۇرنىڭ ئۆيىدە تۇرۇپ قالغانلىقىنى بىر - بىرلەپ سۆزلەپ بەردى. ئۇ بۇ كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلەپ تۈگەتكەندە، تۈن تەڭدىن ئاشقانىدى.

— ئەمدى بىردەم ھاردۇق ئېلىڭ، بالام، — دېدى زۇلدىخان ئاچا ئورۇن سېلىش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ.

نادىرنىڭ ئادالەت ھەققىدە سوراپ باققۇسى بار ئىدى، لېكىن ئانىسىدىن خىجىل بولغاچقا ئەتىگىچە ئابدۇللادىن سوراپ باقماقچى بولۇپ ئۈنچىقمىدى، ئورۇن سېلىنىپ بولغۇچە تالاغا

چىقىپ كىرىش ئۇچۇن ئورنىدىن تۇردى.

30

ماشىنىنىڭ توختاپ قېلىشى بىلەن ئويغىنىپ كەتكەن تاھىر خۇشياقمىغان ھالدا كۆزلىرىنى ئېچىپ ئەتراپقا قارىدى. بىرپەزىنت پالاس بىلەن ئۇستى چۈمكىۋېتىلگەن كوزۇپ ئىچىنى قاراڭغۇلۇق قاپلىغان. پەقەت كوزۇپنىڭ كەينىدىكى پالاس قايرىپ قويۇلغان كىچىككىنە ئوچۇق يەردە سۇس نۇر چېچىپ تۇرغان بىرقانچە يۇلتۇزنىلا كۆرۈش مۇمكىن ئىدى. ئاڭغىچە پەستىن ۋارقىرىغان ئاۋاز ئاڭلاندى:

— ماشىنىدىكىلەر، چۈشۈڭلار ! بولۇڭلار !

نېمە ئىش بولغانلىقىنى ئاڭقىرالمىغان چۈەنلىيەنچىلەر بىردىن ـ ئىككىدىن ئورنىدىن تۇرۇپ ماشىنىدىن چۈشۈشكە باشلىدى. ماشىنىنىڭ چوڭ چىرىغى ئۆچۈرۈۋېتىلگەن بولسىمۇ، كىچىك چىرىغى يورۇق ئىدى. ھەممەيلەن ئاشۇ يورۇققا قاراپ ماڭدى.

— كۆز قارىشىڭلار نېمە؟ ! سىلەر قايسى تەشكىلاتنىڭ ئادىمى ؟ ! نەگە بارىسىلەر ؟ !...

قوللىرىغا ئۇزۇن ساپلىق نەيزە بىلەن كالتەك ـ چوماقلارنى ئېلىۋېلىشقان بىرنەچچە كىشى چۈەنلىيەنچىلەرنىڭ ئالدىغا دېۋەيلەپ كېلىپ سوردى.

— بىز ناھىيىلىك 1 ـ ئوتتۇرىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى، چۈەنلىيەندىن قايتىپ كېلىۋاتىمىز، مەكتەپكە بارىمىز.

— سوئالغا تولۇق جاۋاب بېرىشمىدىڭ !...

چۈەنلىيەنچىلەر بارغانسېرى قاتتىق ۋارقىرىشىۋاتقان بۇ نەيزە ـ توقماقلىق كىشىلەرگە ھەم ھەيرانلىق، ھەم قورقۇش نەزىرى بىلەن قارىشىپ گاڭگىراپ تۇرۇپ قېلىشتى.

— سوئالغا تولۇق جاۋاب بېرىشمىدىڭ دەۋاتىمىز! ھەر

قايسىڭىڭ تەشكىلاتىڭ، كۆز قارىشىڭ نېمە ؟ !

چۈەنلىيەنچىلەر ناھىيىدىكى ئىشلاردىن، جۈملىدىن يېقىندىن بۇيان قانداق تەشكىلاتلارنىڭ قۇرۇلۇپ، نېمە ئىشلارنىڭ بولۇۋاتقانلىقىدىن خەۋەرسىز ئىدى. شۇڭا، نېمە دەپ جاۋاب بەرسە مۇۋاپىق بولىدىغانلىقىنى بىلمەي تۇرۇپ قېلىشقاندا، ئاردىدىن كىمدۇر بىرى ئېغىز ئاچتى:

— بىز خۇڭۈپىيىڭ، ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋجۇشىنى قوغداش كۆز قارىشىدىكىلەردىن !

— قۇرۇق گېپىڭنى قوي ! بىز سەنشىنمۇ يا سەنسۇمۇ[1] دەپ سوراۋاتىمىز !

ئەمدى «خۇڭۈپىيىڭ»لارغا چوڭ باھانە تېپىلدى، ئۇلار «قۇرۇق گېپىڭنى قوي !» دېگەن ئاشۇ بىر ئېغىز سۆزدىن كاۋاك ئېچىپ ئارقا ـ ئارقىدىن «ھۇجۇم»غا ئۆتۈشتى.

— نېمە، نېمە؟ ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋجۇشىنى قوغداش قۇرۇق گەپ بولامدۇ؟ !...

— ئەمىسە سىلەر قايسى تەشكىلاتتىن؟ ! سىلەر ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋجۇشىنى قوغدىمامسىلەر ؟ !...

نەيزە ـ توقماقلىق كىشىلەر ئېغىز ئېچىپ بولغۇچە يەنە كىمدۇر بىرى بار ئاۋازدا شوئار توۋلىدى:

— ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋجۇشىنى جان تىكىپ قوغدايلى!

— ئۇلۇغ پرولېتارىيات مەدەنىيىتى زور ئىنقىلابىنى ئاخىرغىچە ئېلىپ بارايلى!

ھەر بىر شوئار ئاخىرلاشقاندا، چۈەنلىيەنچىلەر شوئار ئاخىرىدىكى «قوغدايلى!»، «بارايلى!» دېگەن سۆزلىرىنى تەكرارلاپ كۈچەپ ۋارقىراشتى. گەپتە كەتكۈزۈپ قويغان نەيزە ـ توقماقچىلار ئەمدى سەل بوشاپ قېلىشتى. ئۇلارنىڭ ئاردىسىدىكى

---

① «سەنشىن»، «سەنسۇ» — مەدەنىيەت ئىنقىلابىدىكى ئىككى چوڭ تەشكىلاتنىڭ خەتكۈچە قىسقارتىلما ئىسمى بولۇپ، تولۇق ئىسمى «قىزىل 2 ـ سىلىڭبۇ» ۋە «3 ـ سىلىڭبۇ»

بايىدىن بۇيان گەپ قىلماي تۇرغان بىرى ئۆز ئارا ياراشتۇرۇشقا كىرىشتى:

ــ ئارىدا ئۇقۇشماسلىق بوپتۇ، ئۇكىلار، ھەممىمىز ئۆز ئادەملەر ئىكەنمىز، بىز ئەسلىدە قەشقەردىن سەنشىن كېلىدىكەن دەپ توسۇپ تۇرغان، بولدى، ئۆتۈپ كېتىۋېرىڭلار !...

قىزىپ كەتكەن چۈەنلىيەنچىلەرنىڭ يەنە زوكونلاشقۇسى بار ئىدى، لېكىن زىۋىدىخان ئاچچىق كۆرگۈسى كېلىپ ئاران تۇرغان تاھىر، گەپ قىلىشقا تەمشىلىۋاتقان ئىمام تايىنى قولىدىن تارتىپ ماڭدى. ئىمام تايى تاھىرنىڭ ئاغىنىسى بولۇپ، ئۆيى ناھىيە بازىرىدا ئىدى. بازاردا ئۆسۈپ چوڭ بولغاچقىمىكىن، سىنىپتا ھېچكىمگە گەپ بەرمەيتتى، لېكىن تاھىر بىلەن بارماق كېسىپ قەسەم قىلىشقان دوستلاردىن بولغىنى ئۈچۈن ھەر ھالدا تاھىرنىڭ گېپىنى ئاڭلايتتى. ئۇ تاھىرغا ئەگىشىپ كېتىۋېتىپ ئاستا سورىدى:

ــ ھە، نېمە گەپ، ئاداش؟

تاھىر جاۋاب بېرىش ئورنىغا ئىمام تايىدىن يانداۋۇرۇپ سورىدى:

ــ ئاناڭلىنى كۆرگۈڭلا كەلمىدىمۇ؟

ــ كۆرگۈم كەلمىگەن بولسا، مەنمۇ ئىدرىس خادا بىلەن ئۇرۇمچىدە قالمامتىم.

ــ ئەمىسە بۇ خەق بىلەن زوكونلىشىپ ۋاقىتنى ئۆتكۈزگۈچە يولىمىزغا ماڭساق بولمامدۇ؟

ــ بولدى، كەتسەك كەتتۇق !

ئۇلار ماشىنا يېنىغا كېلىپ «خۇڭۋېيىڭ»لارغا ماشىنىغا چىقىشقا شەرەت قىلىپ ئۆزلىرىمۇ كوزۇپقا ئېسىلىشتى.

ــ ئەسلىي كۆۋرۈكتىن ئۆتۈپ بولۇپ چىقساڭلار ئوبدان بولاتتى، كېچىسى بۇ كۆۋرۈك پىشكى خەتەرلىك...

قاراڭغۇدا ماشىنىدىن چۈشۈپلا زوكونلىشىش بىلەن بولۇپ كەتكەن چۈەنلىيەنچىلەر، ئۆزلىرىنىڭ ھازىر قايسى جايغا يېتىپ

كەلگەنلىكىنىمۇ ئاڭقىرالمىغانىدى. شۇڭلاشقا، كوزۇپ شېلىغا بىر پۈتىنى ئېلىپ بولغان ئىمام تايى ھەممىدىن بۇرۇن ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ سورىدى:

— نەدىكى كۆۋرۈك بۇ؟

— يىلانلىق كېچىكىدىكى كۆۋرۈك شۇ يا...

— ۋاي چىقماي تۇرۇڭلار ! دەريا بويىغا كېلىپ قاپتۇق ئەمەسمۇ !...

— ۋاي راستىمدۇ؟ ئەمىسە يەنە ئون بەش مىنۇتتىن كېيىن ئۆزىمىزنى ئۆيدە كۆرىدىغان بولدۇق - دە !

— ياق، يەنە يېرىم سائەتتىن كېيىن...

— مېنىڭ بىچارە ئانام شۇ تاپتا نېمە ئىش قىلىۋاتقاندۇ؟ ئەجەبمۇ سېغىنىدىم !

— ...

چۈنلىيەنچىلەر خامانغا توپلاشقان قۇشقاچتەك ۋىچىرلىشىپ، كۆۋرۈك تەرەپكە قاراپ مېڭىشتى. خۇشاللىقتا ھەركىم ئۆز خىيالىغا كەلگەننى سۆزلەيتتى.

ئۇلار ئون - يىگىرمە قەدەمچە ماڭغاندا كۆۋرۈككە يېتىپ كېلىشتى. ئالتە دانە كېمىنى ئوخشاش يۆنىلىشتە بىر - بىرىگە يېقىن قىلىپ قاتار تىزىپ، ئۈستىگە تاختاي بېسىش ئارقىلىق ياسالغان، پەقەت 10 - ئاينىڭ ئوتتۇرىدىن 6 - ئاينىڭ باشلىرىغىچە بولغان سۇ تارتىلىدىغان مەزگىلدىلا مەۋجۇت بولۇپ تۇرالايدىغان بۇ ۋاقىتلىق كۆۋرۈك شۇ قەدەر خەتەرلىك ئىدىكى، ماشىنا تۈگۈل ھەتتا بىر ئادەم يۈكلۈك ھارۋا ئۆتۈپ قالسىمۇ، كېمە بېسىلىپ چايقىلىپ تەۋرىنىپ تۇراتتى. كۆۋرۈكنىڭ تارلىقىدىن ئىككى ھارۋا ياندىشىپ ئۆتەلمەيتتى...

ئۇلار ماشىنىغا يول باشلاپ يۈرۈپ، مىڭ تەستە قاشقا ئېلىپ چىقىشتى. ئەمدى دەريا بىلەن ناھىيە بازىرىنىڭ ئارىلىقى ئون بەش - يىگىرمە مىنۇتلۇقلا يول ئىدى. ماشىنا ناھىيە بازىرىغا كىرەر - كىرمەيلا، يول تۆپىسىدە ئۆيى بارلار چۈشۈپ قېلىشقا

باشلاشتى. شۇ تاپتا تاھىرنىڭمۇ ماشىنىدىن چۈشۈپلا ئۇدۇل ئۆز ئۆيىگە بېرىپ مېھرىبان ئانىسىنىڭ يېرىك قوللىرىدا بېشىنى سىلاتقۇزغۇسى، مۇزلىغان پېشانىسىنى ئانىسىنىڭ ئىللىق تىنىقلىرىدا ئىسسىتقۇسى كەلدى. لېكىن، ئۇنىڭ ئۆيى ناھىيە بازىرىدا ئەمەس، ئاقكۆلدە بولغىنى ئۈچۈن، بۈگۈن كېچە مەكتەپتە قونۇشقا توغرا كېلەتتى.

ئىمام ماشىنىنى مەكتەپ دەرۋازىسى ئالدىدا توختىتىپ تاھىرنىڭ يېڭىدىن تارتتى:

— قوپۇڭلا، ئاداش، بىز مەشھەدە چۈشۈپ قالىلى، يۈك - تاقلىرىمىزنى بالىلا ياتاقتا ئەچىرىپ قويار.

تاھىر ئىمامنىڭ مەقسىتىنى چۈشىنىپ تەكەللۇپ بىلەن رەت قىلدى:

— خوش، ئاداش، مەن ياتاقتا باراي...

— ئادەمنىڭ جېنىنى چىقارماڭلا ! ھېلى بىكار ئۇرۇشۇپ قالىمىز، قوپۇڭلا دېگەندەكىن گاچچىدە قوپۇڭلا !...

ئىمامنىڭ ئۆيىدىكىلىرى ئۇخلاپ قېتىپ كەتكەنىدى. ئانىسىنى توۋلاپ ئاڭلىتالمىغان ئىمام ئىشىك بېشىدىن ئارتىلىپ چۈشۈپ ھويلىنىڭ ئىشىكىنى ئاچتى، ئاندىن ئىچكىرىكى ئۆينىڭ ئىشىكىنى مۇشتلاپ تۇرۇپ ئانىسىنى چاقىردى. ئۆي ئىچىدىن «گۇدۇڭ - گۇدۇڭ» ئاۋاز ئاڭلىنىپ جىنچىراغ يېقىلدى، ئاندىن ئىشىك ئېچىلىپ، بىر قولىدا جىنچىرىغىنى كۆتۈرگەن ھاۋاخان ئاچا چىقىپ كەلدى.

— بىز كەلدۇق، ئانا...

— ۋاي سىزمىدىڭىز، جېنىم بالام؟ — ئىمامنىڭ ئاۋازىنى تونۇغان ھاۋاخان ئاچا ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي سۆزلىگىنىچە كېلىپ ئوغلىنى باغرىغا باستى، — سىزنى كۆرمىدىغان كۈنلەرمۇ بولمىدىكەن، قارى بالام !... يېرىم كېچە ئىشىك قېقىلسا، مەن تېخى نېمە بالا بولغاندۇ دەپ قاپتىمەن، بالام، يۇرۇڭ، ئۆيگە چىرىك...

— ئى يەگە بى قالاپ باقە.

هاۋاخان ئاچا چىراغنى ئىمام كۆرسەتكەن تەرەپكە تۇتۇپ قاراپ تاھىرنى كۆردى.

— ۋاي، ماۋۇ بالامنى كۆرمەپتىمەن ئەمەسمۇ! كېلىڭ بالام، كېلىڭ، سىزنىڭمۇ پېشانىڭىزگە سۆيۈپ قويايي...

ئۇ كېلىپ تاھىرنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ قويدى. ئىسسىق ھەم يۇمشاق قوللىرى بىلەن تاھىرنىڭ ئېڭىكىنى سىلاپ تۇرۇپ دېدى:

— توڭۇپ كېتىپسىلەر، بالام، ئىتتىك ئۆيگە چىرىڭلار، مەن ئوت قالاپ بېرەي...

ئۇلار ئۆيگە كىرىشتى. نېمە ئۈچۈنكى ئىمامنىڭ ئاتىسى تېخىچە ياتاتتى. ئۇ ئىماملارنىڭ ئۆيگە كىرگىنىنى تۇيدى بولغاي، ئاستا بېشىنى كۆتۈرۈپ زەئىپ بىرئاۋازدا سورىدى:

— تىنچ كەلدىڭلىمۇ، بالام؟ ۋاييەي...

— تىنچلىق... مىجەزىڭىز يوقمۇ نېمە، ئاتا؟

— ئالى كومىتېتتىكى[1] ئىگىسىنى ئالىدىغان قۇشلار ئاتىڭىزنى ئۆتمۈشتە باي بوپتىكەن، تارتىپ چىقاردۇق دەپ كېچە - كېچىلەپ كۈرەش - پىپەن قىلىپ ھالىنى قويمىدى، بالام، ئۇچ كۈننىڭياقى تەكىيە تۇتۇپ يېتىپ قالدى.

ئىمام ئاتىسىنىڭ يېنىغا كېلىپ بېشىنى تۇتۇپ باقتى ۋە بىر نەچچە ئېغىز ئەھۋال سورىدى. ئاڭغىچە ھاۋاخان ئاچا ئۆينىڭ ئوتتۇرىغا توختىتىلغان مەشكە توغراق ئوتۇنلىرىنى بولۇشىغا سېلىپ ئوت ياقتى. قۇرۇق ئوتۇنغا يېقىلغان ئوت شۇ ھامان تۇتۇشۇپ ئۆي ئىچى بىردەمدە تونۇردەك ئىسسىپ كەتتى. ئىمام بىلەن تاھىر پاختىلىق چاپانلىرىنى سېلىپ تاشلاپ يۇز - كۆزىنى يۇيۇشقا كىرىشتى.

— سىلەر يۇز - كۆزۈڭلارنى يۇيۇپ بولغۇچە مەن بىر قوشۇق

---

[1] ئالى كومىتېتتىكى — ئاھالە كومىتېتىدىكى دېمەكچى.

ئاش ئېتىپ بېرەي، بالام، ئىككىڭلار چۆچۈرىگە ئامراق ئىدىڭلار، ھەرقاچان ئامراق ئېشىڭلارنى تازا سېغىنغانسىلەر...

— ئەمىسە ئىتتىكرەك بولە.

تاھىر ئۆز كۆڭلىدە ھاۋاخان ئاچىنىڭ بۇ يېرىم كېچىدە ئاش ئېتىشىنى توسۇپ قالماقچى ئىدى، لېكىن ئىمامنىڭ گېپىدىن كېيىن ھېچ نەرسە دېيەلمەي قالدى.

ئۇلار يۇز - كۆزىنى يۇيۇپ، تالا - تۈزگە چىقىپ كەلگۈچە ھاۋاخان ئاچا گۆش بىلەن پىيازنى چاناپ قىيما قىلىپ بولغانىدى، ھەش - پەش دېگۈچە چۆپىنى يېيىپ جىلىتىنى كېسىپ تەييارلىدى. تاھىر بىلەن ئىمامۇ چۆچۈرە تۈگۈشنى بىلەتتى. ئۇلار قول - قول تۇتۇپ چۆچۈرىنى تۈگۈپ تۈگەتتى - دە، مەش ئۇستىدىكى ژاراقلاپ قاينىۋاتقان قازانغا سېلىشتى.

— قازاننى تۈز ئاسماپسەن ئانا، بىر تەرەپكە سىكارىان بولۇپ قاپتۇ.

— مەنغۇ تۈز ئاستىم، بالام، يەنە شۇ ئىگىسىنى ئالىدىغان ھېلىقى قۇشلار ئاتىگىزنى ئۆيدىن ھەيدەپ چىقىۋېتىپ مەشكە ئېسىقلىق قازاننى ئۆرۈۋۈېتىپ، ئۆرۈۋۈەتكىنىمۇ يەتمەي، تېپىپ پىشكى يېرىنى ئۇچۇرۇۋۈەتتى. شۇڭا، سەل سىكارىيانراق ئاسمىسام ئاشنىڭ سۇيى تۆكۈلۈپ كېتىپ خاپا قىلىدىكەن.

ئىمام بىلەن تاھىر بايىدىن بۇيان دىققەت قىلمىغان قازانغا ئەمدى باشلىرىنى سوزۇپ قاراشتى. دېگەندەك، قازاننىڭ ئۇلارنىڭ قارشى تەرىپىدىكى قۇلىقىنىڭ يېنىدىن ئىككى ئىلىك يېرى پۇچۇق تۇراتتى.

— شۇ دوزاخ كۆچۈكلىرىنىڭمۇ جاجىسىنى بېرەر، خۇدايىم ! — دېدى ئىمامنىڭ ئاتىسى غەزەپ بىلەن، ياتقان يېرىدە ئۆرۈلۈۋۈېتىپ.

تاھىر ئاشنى ئىچىۋېتىپمۇ، ئاشنى ئىچىپ بولۇپ ياتقاندىن كېيىنمۇ «دوزاخ كۆچۈكلىرى» دېگەن بۇ سۆزنى ئۇزاققىچە

ئويلىنىپ قالدى...

ئەتىسى تاھىر كۆزىنى ئاچقاندا دېرىزىدىن چۈشكەن كۈن نۇرى ئۆي ئىچىنى يوپيورۇق قىلىۋەتكەنىدى. ئۇ دېرىزىگە قاراپ يېتىپ تۇنجى قېتىم ئۆز ئۆيى بىلەن ئىمامنىڭ ئۆيىنى سېلىشتۇرۇپ، نېمە ئۈچۈن يېزىلاردىكى ئۆيلەرگە تۆڭلۈك، بازاردىكى ئۆيلەرگە دېرىزە قويۇلمىغانلىقى؛ يەنە نېمە ئۈچۈن بۇغدايىنى تېرىپ ئۆستۈرگەن دېھقانلارنىڭ زاغرا يەپ، بازاردىكىلەرنىڭ شاكىمەن يەيدىغانلىقىنى ئويلاپ قالدى... قىش ۋاقىتلىرى ھەر كۈنى كەچتە تۆڭلۈك ياپقىلى ئۆگزىگە چىقىدىغانلىقى يادىغا كەلدى. «چوڭ بولسام مەنمۇ ئاقكۆلگە دېرىزىلىك ئۆي سالىمەن...» دېگەن بىر پىكىر كۆڭلىدىن كەچتى، ئۆرۈلۈپ يانغا قاراپ، ئىمامنىڭ تېخى ئۇخلاۋاتقانلىقىنى كۆردى، ئويغىتىۋەتمەسلىك ئۈچۈن ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ پەم بىلەن كىيىندى. سىرتقا چىقىپ كىرىپ يۇز - كۆزىنى يۇدى، ئاندىن ھاۋاخان ئاچىنى ئىزدەپ ئىشىك تۈۋىگە چىقتى.

— ئويغىنىپ كەتتىڭىزمۇ، بالام؟ — دېدى قارشى تەرەپتىن كېلىۋاتقان ھاۋاخان ئاچا، — ئۆيدىكى بىر چىشلەم گۆش ئاخشامقى چۆچۈرە بىلەن تۇگەپتۇ. ئايەردە بىر ئۆيدە گۆش سېتىپتىكەن، ئىككىڭلىگە ئوخشىتىپ بىر لەڭمەن ئېتىپ بېرەي دەپ ئازراق گۆش ئېلىپ كەلدىم، يۇرۇڭ، ئۆيگە كىرىڭ، بالام.

— خوش، ھاۋاچا، بېرىپ ئانامنى بىر كۆرەي...

— ھايال بولمايسىز، بالام، بايىنڭياقى ئىككىڭلارنى قېنىپ ئۇخلىۋالسۇن دەپ سۇپۇر - تاختىنى تاراقشىتمىدىم. ئېشىمنى بىردەمدە پىشۇرىمەن، بىر چىنە يەۋېلىپ مېڭىڭ.

— خوش، يەنە مەكتەپكە كەلگەندە ئىمام قارى بىلەن كېلىپ يەپ كېتەرمەن، بۇگۈن باراي.

— پەم ئېتىشمچە، ئانىڭىزنى بەك سېغىنىپسىز - ھە، بالام؟ بوپتۇ، بېرىڭ، بىچارە ئانىڭىز سىزنى قانچە سېغىنغاندۇ!

ئاۋۋال ئۆيگه چىرىپ بىر چىنه چاي ئىچىۋېلىپ ئاندىن بېرىڭ، يۇرۇڭ...

هاۋاخان ئاچا تاهىرنىڭ قايتا سۆزلىشىگه ئورۇنمۇ قويماي بىلىكىدىن تۇتۇپ ئۆيگه يېتىلەپ كىردى، قاچا ـ قوشۇقنى يۇيۇپ بىر گىردىنى سالدى، ئۇستىگه چايداندىن لىق چاي قۇيۇپ تاهىرنىڭ قولىغا تۇتقۇزدى.

ـ ئەتىگەنكى ناشتىدىن قالما دەپتىكەن، بالام، ئازراق ئىسسىقلىق ئىچىۋېلىپ مېڭىڭ.

تاهىر ئارتۇقچه گەپ ـ سۆز قىلماستىن چاينى ئىچىشكه كىرىشتى، ئىچىپ بولغاندىن كېيىن چىنىنى داستىخانغا قويۇپ تارتىنىپ تۇرۇپ دۇئا قىلدى ـ دە:

ـ رەھمەت هاۋاچا، ئەمدى مەن ماڭاي، ـ دەپ ئورنىدىن تۇردى.

ئۇ هاۋاخان ئاچا بىلەن خوشلىشىپ كوچىغا چىققاندا، كۈن قوزا چۈشكه ئاز قالغانىدى. ئىككى تەرىپى بىر قەۋەتلىك پاكار ئۆيلەر بىلەن قورشالغان بۇ تار توپىلىق كوچىدا كىيىملىرى يىرتىلىپ جۇل ـ جۇل بولۇپ كەتكەن، ساقال ـ بۇرۇتى ۋە چاچلىرى ئادەمگه چۈۋۈلغان چاڭگىنى ئەسلىتىدىغان بىر ئادەم ئەپكەش بىلەن ئىككى قۇرۇق سوغىنى كۆتۈرۈپ كېتىۋاتاتتى. تاهىر ئۇنىڭ ئارقىسىدىن مېڭىپ چوڭ كوچىغا چىقتى. كوچىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى يۇز قەدەمچه يەرگه بىر توپ كىشىلەر ئولىشىۋالغانىدى. نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى بىلىشكه قىزىقىپ بېرىشقا تەمشىلىۋاتقاندا، ئۇلار تاهىر تەرەپكه قاراپ مېڭىشتى. يىگىرمه ـ ئوتتۇز قەدەمچه ئارىلىق قالغاندا تاهىر هەممىنى ئوچۇق كۆردى: توپلىشىۋالغان كىشىلەرنىڭ كۆپ ساندىكىسى تاماشا كۆرگۈچىلەر بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىده نەيزه كۆتۈرۈپ كېتىۋاتقان ئون ـ ئون بەشچه ئادەم ئىككى قاتار بولۇپ تىزىلغان؛ ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا يەنه تۆت ئادەم تۆت تەرەپتىن

نەيزىنىڭ ئۇچىنى بىر ئادەمگە تەڭلەپ كېتىۋاتقان؛ تۆت تەرەپتىن نەيزە تەڭلىنىپ ئېلىپ مېڭىلغان قاپ ئوتتۇرىدىكى ھېلىقى ئادەمنىڭ قولى كەينىگە قايرىلىپ چەمبەرچاس باغلانغان؛ ئاغزىغا بولسا مەخسۇس بۇيرۇتۇپ ياستىلغان پۇرژىنىلىق يۈگەن سېلىنىپ، يەنە بىر ئادەم خودىدى ئاتنىڭ يۈگىنىنى قاتتۇرۇپ ماڭغاندەك، ئارقىسىدىن يۈگەننى تارتىپ كېتىۋاتاتتى. تاھىر ئۆمرىدە كۆرۈپ باقمىغان بۇ ئاجايىپ ئىشقا ھەيرانلىق بىلەن سەپسالدى. تۆت تەرەپتىن تەڭلەنگەن نەيزىلەرنىڭ ئۇچى ھېلىقى ئادەمنىڭ گەدەن، كاناي ۋە ئىككى قۇلىقىغا تېگەي - تېگەي دەپ قالغانىدى. رەھىمسىزلەرچە چىڭ باغلانغان قولى تاغاقىغا يەتكۈزۈلگەچكە، ئۇ ھەر بىر قەدەمنى ئالدىغان چاغدا ئېڭىشىشكە مەجبۇر بولاتتى. لېكىن، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يۈگەننى تارتىپ كېتىۋاتقان ئادەم ھەر مىنۇتتا بىر قېتىم دېگۈدەك سىلكىپ ئۇنىڭ بېشىنى ئۇستۈن قىلاتتى، پۇرژىنا قىسىپ گۆشلىرىنى تىتىۋەتكەن ئىككى جاۋغىيىدىن قىپقىزىل قان سىرغىپ چۈشمەكتە ئىدى. «بۇ ئادەم كىمدۇ؟ !...»

تاھىر ئاشۇ ئوي بىلەن كىشىلەر توپىغا ئەگىشىپ ماڭدى. كوچىدىكى كىشىلەرنىڭ بەزىلىرى بۇ ھالىنى كۆرۈپ ياقىسىنى چىشلەپ نېرى كېتىشىسە، بەزىلىرى توپقا قوشۇلۇپ بىر - بىرىدىن پەس ئاۋازدا سورىشاتتى:

— ۋاي، ئاۋۇ يۈگەن سېلىنغان ئادەم كىمكەنە؟

— رەھىم ھېكىم دېگەن شۇ ئىكەن.

— نېمە خاتالىقى بار ئىكەن؟

— خۇڭئەرسىنىڭ باشلىقى بوپتىكەن...

— .....

تاھىر ئەھۋالنى چۈشىنىپ ئارقىسىغا ياندى. ئۆيىگە بارغۇچە ئادەمگە يۈگەن سېلىنغان ئاشۇ ئاجايىپ كۆرۈنۈش كۆز ئالدىدىن كەتمىدى، پەقەت تونۇش كونا ئۆي يىراقتىن كۆرۈنگەن چاغدىلا، يۈرىكى ئىختىيارسىز دۈپۈلدەپ قەدىمىنى تېخىمۇ تېزلەتتى.

ئۇيغۇرچە كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

31

ئاقكۆلده يەنه ئادەمنىڭ ئەقلىگه سىغمايدىغان ئاجايىپ «ھەربكەت»لەر باشلاندى. شۇ چاغنىڭ ئۆز تىلى بىلەن ئېيتقاندا، «خۇددى يامغۇردىن كېيىنكى بامبۇكتەك» ئارقا - ئارقىدىن مەيدانغا چىقىۋاتقان بۇ ھەربكەتلەرنىڭ سانىنى ئەمەس، تۇرىنىمۇ بىلىپ بولمايتتى. «ساداقەت ئۇسسۇلى ئويناش» ھەربكىتى قانات يايدۇرۇلۇپ، ئېغىر ئەمگەكتىن ھېرىپ ھېچ مادارى قالمىغان كىشىلەر كۇندە ئوچ ۋاخ ئوسسۇلغا سېلىناتتى... بۇ ھەربكەتلەرنىڭ ھەممىسى ئادەملەرنىڭ تەقدىرىگە، ھەتتا ھاياتىغا بۋاستە مۇناسىۋەتلىك بولغىنى ئۇچۇن، ھېچكىم ئۆزىنىڭ ئەتە نېمە بولىدىغانلىقىنى، نېمە يەپ، نېمە كىيىدىغانلىقىنى بۇگۇنى بىلمەيتتى.

پۇتۇن ئاقكۆلنى ئىسكەنجىگه ئالغان ئاشۇ «ھەربكەت»لەر نادىرنىمۇ سىرتتا قالدۇرۇپ قويمىدى. نادىر ئاقكۆلگه كېلىپ ئەتىسلا ھەممە ئادەم ئۇنىڭ كەلگەنلىكىنى ئاڭلىدى، بۇنىڭغا زېۋىدىخان ئاچىنىڭ ھەددىدىن زىيادە خۇشال بولۇپ كېتىشى بىلەن، نادىرنىڭ ئادالەتنى دېرەكلەپ بېقىش ئۇچۇن ئابدۇللانىڭ ئۆيىگه بېرىشى سەۋەبچى بولدى.

نادىرنىڭ ئاقكۆلگه كەلگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئوسمان ئۇچىنچى كۇنى ئەتىگەنده بىر توپ ئەزانى باشلاپ مەھەللىگه يېتىپ كېلىپ، ئاۋۋال ئىشىك تۇۋىده شوئار توۋلىدى:

— سىنىپىي كۇرەشنى ئاخىرغىچه ئېلىپ بارايلى!

— لوگەي ئۇنسۇر نادىر ئىسلامنى تارتىپ چىقىرايلى!

— نادىر ئىسلامدىن ئۇزۇل - كېسىل ھېساب ئالايلى!

— ...

بىر پەس شوئار توۋلىنىپ «پرولېتارىياتنىڭ كۇچى نامايان قىلىنغان»دىن كېيىن، بىر توپ «ئىنقىلابچىلار» ئۆيگه باستۇرۇپ

كىرىپ نادىرنىڭ بېشىغا «لوگەي ئۇنسۇر نادىر ئىسلام» دېگەن چوڭ خەت يېزىلغان ئۇزۇن قەغەز قالپاقنى كىيدۇرۇپ ھەيدەپ چىقىپ كېتىشتى.

«ئامەت كەلسە تاق، بالا كەلسە جۇپ» دېگەن سۆز راست بولسا كېرەك، ئادالەتنىڭ ئاقكۆڭلده تېخى دېرىكى بولمىغانلىقىنى ئاڭلاپ، قەلب ئاسمىنىدىكى ئۇمىد يۇلتۇزىنىڭ غۇۋا نۇرىنى ھەسرەت تۇمانلىرى قاپلىغان نادىرنىڭ دەرد ـ ئەلمى گويا ئاز كېلىپ قالغاندەك، شۇ ئاخشىمى پۈتۈن ئاقكۆل بويىچە يىغلىغان ئەزالار ئارىسىدا كۇرەش قىلىندى.

كۇرەش يىغىنىنىڭ رىياسەتچىسى بولغان ئوسمان ئاۋۋالقى تەييارلىق بويىچە يىغىنىنىڭ باشلانغانلىقىنى ئېلان قىلىپلا، ئارقىدىن ئىككى نەپەر «خەلق ئەسكىرى»گە يالاتقۇزۇپ نادىرنى كۇرەش سەھنىسىگە چىقاردى ھەمدە بۇ يىغىنغا تۇتقان پوزىتسىيىنىڭ ھەر بىر ئادەمنىڭ سىنىپىي كۇرەشكە تۇتقان پوزىتسىيىسى بولۇپ ھېسابلىنىدىغانلىقى، ھەتتا كىمكى بۇگۇنكى يىغىنغا پاسسىپ پوزىتسىيە تۇتسا «سىنىپىي يات ئۇنسۇر»لار قاتارىغا قوشۇپ مۇئامىلە قىلىنىدىغانلىقى ھەققىدە بىر ھازا سۆزلىدى، ئاخىرىدا نادىرنى «مەسىلە تاپشۇرۇش»قا بۇيرۇدى.

نادىر كۇرەش سەھنىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا غەزەپتىن چەكچەيگەن كۆزلىرىنى گاھ كىشىلەر توپىغا، گاھ يەرگە تىكىپ ئۇن ـ تىنسىز جىم تۇراتتى. بۇ جىمجىتلىقنى ئوسماننىڭ كانىيىنى كېرىپ نادىرنى «مەسىلە تاپشۇرۇش»قا قىستاۋاتقان «بۇيرۇق»لىرى بىلەن، پات ـ پات توۋلىنىپ تۇرۇۋاتقان شوئارلار بۇزاتتى.

نادىر يەنىلا ئۇن ـ تىنسىز جىم تۇرىۋەردى. ئۇ ئۆزىنىڭ زادى قايسى «مەسىلىسى»نى تاپشۇرۇشنى بىلمەيتتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ يادىغا قايسىبىر خەلق ناخشىسىدىكى: «ئاھ خۇدا نېمىلەرگە ياراتتىڭ مېنى؟ تاش قىلىپ پىچاققا قاراتتىڭ مېنى! » دېگەن

مسرالار كېلىپ قالدى.

لېكىن، ئۇنىڭ داۋامىنى ئويلاپ بولغۇچە «سىنىپىي كۈرەش ئېڭى يۇقىرى» بولغان ئىككى نەپەر «خەلق ئەسكىرى» سەھنىگە گۈلدۈرلەپ ئېتىلىپ چىقتى - دە، نادىرنىڭ قۇلاقلىرىنى تارتىپ، كۆزىگە قوللىرىنى تىقىپ، ئاشكارا تىل سالدى:

— ۋە گۈي ! شۇنچە ئادەمنى ئەخمەق قىلىپ بىر ئېغىز گەپ قىلماي تۇرۇۋسىنا؟ ! ما خەق ئاناڭ جالاپنى ساقلاپ تۇماۋاتىدۇ، مەسىلە تاپشۇرۇشىڭنى كۈتۈۋاتىدۇ ! ...

نادىرنىڭ ئۆزى قانچە ھاقارەتلەنسە ئېغىرلىق قىلغان، كۆتۈرگەن بولار ئىدى، لېكىن شۇنچە ئادەمنىڭ ئارىسىدا ئۆزىگە ئاق سۈت بېرىپ باققان سۆيۈملۈك ئانىسىنىڭ ھاقارەتلىنىشىگە چىداپ تۇرالمىدى:

— ئاغزىڭنى يۇم، غالچا قانجۇق ! گېپىڭ بولسا ئانامنى چىشلەپ تارتماي، مانا ماڭا دەۋەر !

— كىم قانجۇق ئىكەن ؟ ! — ئۇلار تېخىمۇ چىچاڭشىپ نادىرنى ئىككى تەرەپتىن دۆشكەلەپ، بوغۇپ، تارتقۇشلاپ تېخىمۇ كانىيىنى كېرىپ ۋارقىرىغىلى تۇردى، — سەندەك لوگەي ئۇنسۇر ئۇستىدىن پىكىر بەرگەن ئادەم قانجۇق بولامدۇ؟ ! يولداشلار، ئاڭلىدىڭلىمۇ؟ مەيدە بىر لوگەي ئۇنسۇر ئۆزىگە پىكىر بەرگەن ئىنقىلابىي ئاممىنى قانجۇققا ئوخشىتىۋاتىدۇ !

ئاشۇ سۆزلەر سۆزلىنىۋاتقاندا، ئوسمان ئۆزىنىڭ يېنىدا ئولتۇرغان نامەتنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلىدى، نامەت دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ ۋارقىرىدى:

— ياشىسۇن ماۋجۇشى ! مېنىڭ بىر ئېغىز پىكرىم بار، بىز ئۇلۇغ ئاتىمىز ماۋجۇشىنىڭ تەلىمى بويىچە، بۇگۈن لوگەي ئۇنسۇر نادىر ئىسلامنى كۆرەش - پىپەن قىلىش يىغىنى ئاچقان. ئەمما نادىر ئىسلام ئۆزىگە پىكىر بەرگەن ئىنقىلابىي ئاممىنى قانجۇققا ئوخشىتىپ ھاقارەتلەپ، ئۆزىنىڭ ئەسلىي ماھىيىتىنى ئاشكارىلىدى. ئىنقىلابىي ئاممىنى قانجۇققا ئوخشىتىشى

سىنىپىي يات ئۇنسۇرلارنىڭ، نەق ئەكسىلئىنقىلابچىلارنىڭ ئىشى. مېنىڭچە، نادىر ئىسلام نەق ئەكسىلئىنقىلابچىنىڭ شەرتىگە تامامەن توشىدۇ. شۇڭا، بۇگۈندىن باشلاپ نەق ئەكسىلئىنقىلابچى دەپ قارىلىشىنى تەكلىپ قىلىمەن!

كىشىلەر خۇددى چاشقان ماراپ ياتقان مۇشۇكتەك كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ جىمجىت ئولتۇرۇشاتتى. پەقەت ھەممە ئادەمنىڭ ئارقىسىدا ئولتۇرۇۋالغان ئابدۇللالا بارلىق پىغانىنى تاماكىدىن ئالماقچى بولغاندەك ئۇزۇلدۇرمەي پۇرقىرىتىپ چىلىم تارتماقتا ئىدى. ھېچ كىشىدىن سادا چىقمىغاندىن كېيىن ئوسمان تەرىنى تۇرۇپ ئورنىدىن تۇردى ۋە ئاغزىغا كەلگەن «ئۇزۇندى»دىن بىرنى ئوقۇۋۇتكەندىن كېيىن گېپىنى باشلىدى:

— بەزەن يولداشلار لوگەي ئۇنسۇرغا ئىچ ئاغرىتىۋاتامدۇ قانداق، قۇلىقىنى يوپۇرۇپ بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلمايلا ئولتۇرۇۋاتىدۇ. ھەرقايسىڭلارغا شۇنىمۇ دەپ قويايلى، ئەگەر يەنە شۇنداق قىلىدىغان بولساڭلار، سىلەر بىلەنمۇ ھېسابلىشىمىز. كىم بولسۇن، كاللىسىنى سىلكىۋېتىپ، ھوشىنى تېپىپ ئولتۇرسۇن! ئىنقىلاب دېگەن مېھمان چاقىرىش ياكى سوۋغات تەقدىم قىلىش ئەمەس. ئىنقىلاب دېگەن قوزغىلاڭ! بىر سىنىپ يەنە بىر سىنىپنى ئاغدۇرۇپ تاشلايدىغان زوراۋانلىق ھەرىكىت! بىز نادىر ئىسلامغا ئوخشاش نەق ئەكسىلئىنقىلابچىلارنى ئاغدۇرۇپ تاشلىمىساق، ئۇلار بىزنى ئاغدۇرۇپ تاشلايدۇ! بايا نامەت شودۇيجاڭ بەلەن پىكىر قىلىدى. مېنىڭچىمۇ نادىر ئىسلامنىڭ نەق ئەكسىلئىنقىلابچىلىققا تامامەن شەرتى توشىدۇ. قېنى، شەرتى توشىدۇ دېگۈچىلەر قول كۆتۈرۈڭلار!

كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭمۇ «سىنىپىي يات ئۇنسۇرلار» قاتارىغا ئۆتۈپ قېلىشىدىن قورقۇپ، بوينىدىن باغلىغاندەك قوللىرىنى كۆتۈرۈشتى. يىغىن ئېچىلىۋاتقان ئۆينىڭ ئوچ يېرىگە جىنچىراغ يېقىلغان بولسىمۇ، لېكىن كىمنىڭ قول كۆتۈرۈپ كىمنىڭ

كۆتۈرمىگەنلىكىنى پەرق قىلالمىغان ئوسمان گۈمان بىلەن سورىدى:

ــ شەرتى توشمايدۇ دېگۈچىلەر بارمۇ؟

ــ ياشىسۇن ماۋجۇشى ! ــ كۈتۈلمىگەندە ئابدۇللا ئورنىدىن تۇرۇپ «ئۇزۇندى ئوقۇش» ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىۋېتىپلا سۆزلەپ كەتتى، ــ مېنىڭچە، نادىر ئىسلامنىڭ نەق ئەكسىلئىنقىلابچى بولۇشقا شەرتى توشمايدۇ. نېمىشقا دېسە، نەق ئەكسىلئىنقىلابچى بولۇش ئۈچۈن نەق ھەرىكەت بولۇشى كېرەك. نادىر ئىسلامنىڭ قېنى قانداق نەق ھەرىكىتى بار؟ !

ــ ئىنقىلابىي ئاممىنى قانجۇقتا ئوخشىتىشتىنمۇ ئارتۇق نەق ھەرىكەت بارمۇ؟

ــ ئۇ ھەرىكەت ئەمەس. ھەرىكەت دېگەن قولدا ئىشلىنىدىغان نەرسە، ھەرىكەت بىلەن سۆزنىڭ پەرقى بولىدۇ. ئېغىزدا دېگەن گەپنى ھەرىكەت دەۋالسا، تازا توغرا بولماسمىكىن...

ــ مەيلى سۆز بولسۇن، مەيلى ھەرىكەت بولسۇن، خاراكتېرى ئەكسىيەتچىل، ئۆزى نەقلا بولىدىكەن، ئۇنداق سۆز ۋە ياكى ھەرىكەت بىلەن شۇغۇللانغۇچى ئۇنسۇرنى نەق ئەكسىلئىنقىلابچى دېيىشكە تامامەن بولىدۇ ! بۇ يەردە مۇرەسسە قىلىدىغان ئىش يوق ! كەڭ ئىنقىلابچى ئاممىنىڭ تەكلىپىگە ئاساسەن مەن بەختلىك دادۇي ئىنقىلابىي كومىتېتى نامىدىن نادىر ئىسلامنى بۇگۈندىن باشلاپ نەق ئەكسىلئىنقىلابچى ئۇنسۇر دەپ جاكارلايمەن ! بۇگۈندىن باشلاپ بەش خىل ئۇنسۇرلار قاتارىدا رېجىمغا تاپشۇرۇلسۇن !

نامەت، ئوبۇلاخۇن، ئايۇپ ۋە بايا سەھنىگە ئېتىلىپ چىقىپ نادىرنى تارتقۇشلاپ بوغقان خەلق ئەسكەرلىرى ئوسمانىنىڭ «جاكارسى»نى چاۋاك بىلەن قارشى ئېلىشتى.

ــ ياشىسۇن ماۋجۇشى ! ــ ئابدۇللا ئالتاغىل چىقىۋاتقان چاۋاك ئاۋازىنى بۆلۈپ يەنە نارازلىق بىلدۈردى، ــ بىر ئادەمنى ئەكسىلئىنقىلابچى دەپ بېكىتىش شۇنداق ئاسان ئىشمۇ؟ !

ئەكسىلئىنقىلابچىنى دادۇي ئۆز ئالدىغا بېكىتىۋەتسە، ج خ ئىدارىسى نېمە ئىش قىلىدۇ؟!

ئابدۇللا دەسلەپتە پىكىر قىلغاندىلا نادىر ھەم خۇشاللانغان، ھەم ئەنسىرىگەنىدى. ئۇنىڭ خۇشاللىقى ئابدۇللانىڭ ئۆزى تەرەپتە تۇرۇپ پىكىر قىلغانلىقى ئۈچۈنلا ئەمەس، بەلكى ئادالەت، ھەققانىيەتتىن زادىلا سۆز ئاچقىلى بولمايدىغان ئاشۇ چاغدىمۇ مەيلى ئاغىنىدارچىلىق ياكى ئادەمگەرچىلىك يۈزىسىدىن بولسۇن، قورقماي ئىككى ئېغىز ھەققانىي سۆز قىلالايدىغان ئادەمنىڭ بولغانلىقىدىن بولسا، ئۇنىڭ ئەنسىرىشى ئابدۇللانىڭ «نادىر دەك نەق ئەكسىلئىنقىلابچىغا يان باستى» دېگەن سەۋەب بىلەن بىرەر كۈتۈلمىگەن پېشكەللىككە ئۇچراپ قېلىش خەۋپىنىڭمۇ بارلىقى ئۈچۈن ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئابدۇللا يالغۇز قانچە تاقاشقان بىلەنمۇ نادىرغا كىيدۈرۈلگەن قالپاقلارنىڭ ئېلىپ تاشلىنىشى ھەرگىز مۇمكىن ئەمەس ئىدى. شۇڭا، ئوسمانلار بىر نەرسە دەپ بولغۇچە ئۆزى ئالدىراپ ئېغىز ئاچتى:

— بولدى، «ئىنقىلابىي» يولداشلار، مەندەك بىر ئادەمنىڭ مەسلىسىنى مۇنچىلا تالاشماڭلار، مەن نەق ئەكسىلئىنقىلابچى...

— مانا ھەممىڭلار ئاڭلىدىڭلار! — دېدى ئوسمان كىشىلەرگە قاراپ، — «ئىشتانغا چىققان كۆڭۈلگە تايىن» دېگەندەك، نادىر ئىسلام نەق ئەكسىلئىنقىلابچى ئىكەنلىكىگە ئۆزىمۇ ئىقرار قىلدى. باشقا پىكىرىڭىلەر يەنە بارمۇ؟

ئابدۇللا نادىرغا قاراپ ھەيران بولغان ھالدا ئۇن - تىنسىز تۇرۇپ قالدى.

— باشقا پىكىرلەر بولمىسا، نەق ئەكسىلئىنقىلابچى نادىر ئىسلام مەسىلە تاپشۇرۇشنى داۋاملاشتۇرسۇن!

ئوسماننىڭ گېپى تۈگەر - تۈگىمەيلا بىر نەچچە «خەلق ئەسكىرى» ئورنىدىن تۇرۇپ نادىرنىڭ يېنىغا دېۋىلەپ باردى - دە، ئارقا - ئارقىدىن سوئال ياغدۇرۇشقا باشلىدى:

— جىنايىتىڭنى تاپشۇرامسەن - يوق؟!

يېڭى كتاب تور بېكىتى

ـــ سۆزلە، تۇرمىدىن قېچىپ نەلەرگە باردىڭ؟ ! قانداق جىنايەتلەرنى ئۆتكۈزدۈڭ؟ !

ـــ سۆزلە دەيمەن ! ئىقرار قىلساڭ پايدا ئالىسەن، جاھىللىق قىلساڭ زىيان تارتىسەن !

ـــ ...

نادىر ئۆزىنىڭ نېمە دېيىشىنى، قايسى «جىنايىتى»نى تاپشۇرۇشىنى بىلمەيتتى. ئۇ تۇرمىگە قامالغىنىنى سۆزلىسۇنمۇ؟ بولمايدۇ، مۇبادا غۇلجىغا بارغىنىنى دەپ قويسا، مۇقەررەركى، ئۇلار ئارقىدىنلا «نېمىگە باردىڭ» دەپ كوچىلاپ سورىشىدۇ. ئادالەتنى ئىزدەپ بارغىنىنى بۇلارغا ھەرگىزمۇ بىلىندۇرۇپ قويماسلىق كېرەك...

ـــ ما ئەكسىلئىنقىلابچى ئۇخلاپ قالدىمۇ نېمە؟ ! ھەي ! ئەتىگەننىڭياقى بىز ساڭا گەپ قىلىۋاتىمىز ! ماندىراق تۇرە ! ...

ئاشۇ « ماندىراق تۇرە !» دېگەن سۆز بىلەن تەڭ نادىرنىڭ بۇرنىغا تامچىلارنىڭ خىش چاققىنىغا ئوخشاش ئالقانچىلاپ ئۇرۇلغان بىر شاپىلاق تەگدى ـ دە، كاللىسى «زىڭ!» قىلىپ كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ كەتتى ۋە شۇ ھامان بۇرنىدىن كوركىراپ قان ئېقىشقا باشلىدى. مەجلىسخانىنى ئاز ۋاقىت جىمجىتلىق قاپلىدى. ئارقىدىن ھايال ئۆتمەيلا بۇ جىمجىتلىقنى بۇزۇپ شوئار ئاۋازى ئاڭلاندى:

ـــ نەق ئەكسىلئىنقىلابچى نادىر ئىسلامنىڭ بۇرنىدىن ئاققان قان يالغان !

ـــ يالغان !

ـــ ...

شوئارلار كەينى ـ كەينىدىن توۋلىنىۋاتاتتى. لېكىن، غەزەپ چاقماقلىرى چېقىلىپ ئۆچكەن نادىرنىڭ كاللىسىدا سوئال بۇلۇتلىرى ئەگىپ يۇرەتتى. توۋا، ماۋۇ خەق سارىڭ بولۇپ قالدىمۇ نېمە؟ ماقۇل، مېنىڭمۇ ئەكسىلئىنقىلابچى دېسىمۇ دېسۇن، بۇنى ھازىرقى «ئىنقىلاب ۋەزىيىتىنىڭ ئېھتىياجى»

دەيلى؛ لېكىن بۇرنۇمدىن ئېقىۋاتقان قانىنى ھەممە ئادەم كۆرۈپ تۇرسا، يەنە يالغان دەپ شوئار توۋلىغىنى نېمىسى؟ ! توۋا قىلدىم، راستتىنلا ئاخىرقى زامان يېقىنلاپ قالغان ئوخشايدۇ. بۇ خەقتىن، ياق، بۇ تەلۋە، سارائىلاردىن راستىنلا قورقۇش كېرەك ئىكەن !

ئوسمان نادىرنىڭ بۇرنىدىن توختىماي ئېقىۋاتقان قانىنى كۆرۈپ، كېيىنكى ئاقىۋەتنىمۇ ئويلاپ كۆردى بولغاي، نادىرنىڭ يېنىدا دېۋەيلەپ تۇرغان «خەلق ئەسكەرلىرى»گە قاراپ:

— بولدى، نادىر ئەسلامنى كۆرەش قىلىش بۇگۈنچە توختىتىلدى. ئۇنى ئاچىقىپ ئىشخانىغا سولىۋېتىڭلار، مېنىڭ رۇخسىتىمسىز ھېچقانداق كىشىنى كىرگۈزمەڭلار ! — دېدى.

نادىر بۇرنىدىن ئېقىۋاتقان قانىنىڭ كېيىمىنى بۇلغىۋەتمەسلىكى ئۈچۈن، ئېڭىشىپ ماڭغان پېتى ئىككى «خەلق ئەسكىرى» بىلەن مەجلىسخانىدىن چىقىپ كەتتى.

32

تاڭ سەھەر، تېخى ئۇپۇق سۇزۇلمىگەن چاغ، ئەترەتنىڭ «فۇداۋىيۇەن»ى كۈندىلىك ئادىتى بويىچە كالا ئېغىلىنىڭ ئۆگزىسىگە چىقىپ، بىر يېرىم مېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى ئاغزى تەرىپى كەڭ، دەستىسى تار تۇنكە كانىيىنى ئاغزىغا توغرىلاپ بار ئاۋازى بىلەن سوزۇپ ـ سوزۇپ ۋارقىراشقا باشلىدى:

— ئەڭ ئالىي يوليورۇق ! قەتئىي نىيەتكە كېلىپ، قۇربان بولۇشتىن قورقماي، ھەر خىل قىيىنچىلىقلارنى يېڭىپ غەلىبىنى قولغا كەلتۈرەيلى ! ئۇلۇغ داھىيمىز، ئۇلۇغ ئۇستازىمىز...

كانىي ئاۋازىدىن ئويغىنىپ كەتكەن تاھىر كۆزلىرىنى ئۇۋۇلىغان پېتى ئورنىدىن تۇرۇپ كىيىنىشكە باشلىدى. ئۇ ھەر شەنبە كۈنى چۈشتىن كېيىن ئۆيگە قايتىپ كېلىپ، ئەتىسى

بىر كۈن زىۋىدىخان ئاچىنىڭ ئورنىغا ئەمگەككە چىقاتتى.

ــ سىز يەنە بىر دەم ئۇخلىۋېلىڭ، بالام، دولقۇنغا مەن چىقاي، ــ دېدى تاھىرنىڭ كىيىنىۋاتقانلىقىنى سەزگەن زىۋىدىخان ئاچا جىنچىراغنى يېقىۋېتىپ.

ــ ئاخشام مەن ساڭا، ئەتە مەن چىقمەن، دېدىمىيا، ئانا؟ كوپىراتسىيىنىڭ دولقۇنى ساڭا ئۈچ يۈز ئاتمىش كۈن بار. بۈگۈن مېنى چىققىلى قوي...

تاھىر شەنبە كۈنى زىۋىدىخان ئاچىنىڭ ئورنىغا دولقۇنغا چىقماندا، ئابدۇللانىڭ يېنىغا بېرىۋالاتتى. چۈنكى، «دادۇي كادىرلىرى» بىر يەرگە كەتكەن ھامان ئابدۇللا ئەزالارغا ئۆزىنىڭ يېڭىدىن تاپقان قىزىق ـ قىزىق گەپلىرىنى قىلىپ بېرەتتى. تاھىر تالاغا چىقىپ كىرىپلا يۈز ـ كۆزىنى چالا ـ بۇلا يۇيۇپ قولىغا كەتمەننى ئالدى ـ دە، يەنە تالاغا قاراپ ماڭدى.

ــ ھاي، توختاپ تۇرۇڭ، بالام، بايراقنى ئۇنتۇپ قالدىڭىز!

ھەرقانداق نەرسىنى ئۇنتۇپ قېلىشقا بولاتتىيۇ، «بايراق»نى ھەرگىز ئۇنتۇپ قېلىشقا بولمايتتى. ئەگەر كىمكى «بايراق»نى ئۇنتۇپ قالسا، «ئۇلۇغ ئاتىمىز ماۋجۇشىغا سادىق ئەمەس» دېگەن گۇناھقا قېلىپ، ئاز بولمىغان ئاۋارىچىلىكلەرنى تارتىشقا مەجبۇر بولاتتى. تاھىر كەينىگە يېنىپ، ئۈچى تەرىپىگە قوش ئالىقان چوڭلۇقىدىكى قىزىل بايراق ئورنىتىلىپ، ئوتتۇرىغا ئەينەك رامكىغا ئېلىنغان ماۋجۇشىنىڭ سۈرىتى بېكىتىلگەن يېرىم مېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى تاياقنى يەنە بىر قولىغا ئالدى ـ دە، ئانىسىنىڭ: «ناشتا قىلىۋېلىڭ، بالام...» دېگەن سۆزىگىمۇ جاۋاب بەرمەستىن ئالدىراپ چىقىپ كەتتى.

تۇنىكە كانايدىن توختىماي چىقىۋاتقان «ئەڭ ئالىي يولىورۇق» كۈندىكىگە ئوخشاش ئەمدى بىردىنلا: «... قېلىن قۇلاق ئەزالار...» دېگەن ئىبارىگە ئالماشتى:

ــ ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋجۇشى بىزگە مۇنداق دەپ تەلىم بېرىدۇ: «ئىنقىلابنى چىڭ تۇتۇپ ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى

سۇرۇشلار !» قىلىن قۇلاق ئەزالار، دولقۇنغا تېز چىقىشلار ! هازىر سادىقلىق ئۇسسۇلى باشلىنىدۇ !...

كىشىلەر تاش ئالدىدىكى گۈگۈم قاراڭغۇلۇقىدا ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ، يىقىلىپ ـ قوپۇپ ئاتخانا ئالدىغا ئالدىراپ كېتىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بەللىرى مۈكچەيگەن بوۋايلار، دۈمبىسىگە بۆشۈكلىرىنى تېڭىۋالغان بالىلىق ئاياللارمۇ بار ئىدى. ئۇلار «سادىقلىق ئۇسسۇلى»غا ئۇلگۈرەلمەي قالسا، ئەزالارنىڭ ئوتتۇرىسىدا «ماۋجۇشىدىن گۇناھىنى تىلەش»كە مەجبۇر بولۇش بىلەن بىللە، «كادىرلار»نىڭ جاندىن ئۆتىدىغان سىيىسق گېپىنى ئاڭلاشتىن ۋە تەڭ كېچىگىچە ئىشلەپمۇ بىر كۈنلۈك ئەمگەك نومۇرىنى ئالالماسلىقتىن قورقۇپ، دۈمبىسىدىكى بۆشۈكتە ئاچچىق ـ ئاچچىق يىغلاۋاتقان بوۋاقلىرىغىمۇ قارىماستىن خۇددى يۈگۈرگەندەك كېتىۋاتاتتى.

كاناي بارغانسېرى چىڭقىلىپ كارکىراشقا باشلىدى:

ـــ ئەڭ ئالىي يولىيورۇق !...

ئاتخانىغا قاراپ كېتىۋاتقانلار ئىچىدىكى ئابدۇللا پەس ئاۋازدا دوراپ تۇرۇپ تەكرارلىدى:

ـــ ئەڭ ئالىي يولىيورۇق، نورما ئاز، سۈپرا قۇرۇق، كادىر سېمىز، ئەزا ئورۇق، ئۆتۈك يىرتىق، تاپان يورۇق...

تاھىر ئابدۇللانىڭ ئاۋازىنى تونۇپ، يۈگۈرۈپ بېرىپ ئۇنىڭغا يېتىشتى ۋە پۈتىغا پۈتلىشىپ كەتكۈدەك يېقىن ماڭدى.

ـــ ھە، تاھىرمۇ سەن؟ ـــ دېدى ئابدۇللا تاھىرغا قاراپ قويۇپ، ـــ يەنە زىۋىدىخاچامنىڭ ئورنىغا چىقتىڭمۇ؟

ـــ ھەئە، بۈگۈن ئەزالار نېمە ئىش قىلىدىكەن، ئابدۇللاكا؟

ـــ ھېلى سىياسىي نامازنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن ئۇقىمىز، ئۇكام، بەك ئالدىراپ كەتمىسەڭمۇ ئىش تۈگەپ كەتمەيدۇ.

ئۇلار ئاتخانا ئالدىغا يېتىپ كېلىشى بىلەن تەڭ «سىياسىي نامار» باشلاندى: ھەممە ئادەم ئۆزى ئېلىپ كەلگەن بايراقنى

ئاتخانىنىڭ تېمىغا قاتار يۆلەپ تىزىپ قويۇپ، بىر تەرەپتىن، تىلىنىڭ كېلىش - كەلمەسلىكىدىن قەتئىينەزەر، «سۆيۈملۈك ماۋجۇشى» دېگەن خەنزۇچە ناخشىنى ئوقۇپ، يەنە بىر تەرەپتىن، بىردەم كۆكرىكىنى تۇتۇپ، بىردەم ئاسمانىنى كۆرسىتىدىغان؛ بىردەم چۆرگىلەپ، بىردەم يەرگە تېپىدىغان «سادىقلىق ئۇسسۇلى»نى ئويناشقا كىرىشىپ كەتتى.

ــ ھە، ئەمدى ماۋۇ يۇزى... يولداشلار، ماۋجۇشىدىن گۇناھىكارنى تىلەڭلار ! ــ دېدى ئوسمان ئۇسسۇل تۇگىشى بىلەنلا ئېغىزغا ئالغۇسىز بىر سەت گەپنى قىلىپ.

تاھىر بىلەن يانمۇ يان ئولتۇرغان ئابدۇللا ئەتراپىدىكى بىر - ئىككى ئادەملا ئاڭلىغۇدەك پەس ئاۋازدا پىچىرلىدى:

ــ ئەتىگەندە ئىت پوق يېمەستە ماۋۇ بەڭگە يەنى X نى ئاغزىغا ئالدى.

تاھىرنىڭ كۆلگۈسى كېلىپ ئاغزىنى چىڭ تۇتۇۋالدى. ئۇسسۇلغا كېچىكىپ قالغانلار بىر - بىرلەپ ئالدىغا چىقماقتا ئىدى. ئۇلار ئۆزلىرى ئېلىپ كەلگەن بايراقتىكى ماۋجۇشىنىڭ سۈرىتى ئالدىغا كېلىپ خۇددى ئۆلگەن ئادەمنىڭ نامىزىنى چۈشۈرۈش ئۈچۈن تۇرغاندەك قول باغلاپ جىمجىت تۇرۇشتى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە نېمىلەرنى «تىلەۋاتقان»لىقىنى ھېچكىم ئۇقمايتتى.

ــ ھە ئايتۇرا قادى، سەن دەپ باقە، نېمىشقا دولقۇنغا كېچىكتىڭ؟

ــ بالامنىڭ بەك ھالى پەس، ئۆيدە قويۇپ كېلەي دېسەم قارايدىغان ئادەم يوق، ئېمىتىپ بۆشۈكىگە تېڭىپ بولغۇچە...

ــ بولدى، بولدى ! قۇرۇق گېپىڭنى بېرىپ ئاناڭغا دەپ بەر! ساڭا بالا مۇھممۇ، ئىنقىلابنى چىڭ تۇتۇپ ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈش مۇھممۇ؟ !

دۇنيادىكى بارلىق ئانىلارغا ئوخشاش، ئايتۇرا قادىرغىمۇ ئەلۋەتتە بالا مۇھىم ئىدى، لېكىن كۆڭلىدىكىنى دېسە تۇگىمەس

بالاغا قالمىدىغانلىقىنىمۇ ئوبدان بىلەتتى. شۇڭا، ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىۋېتىپ:

ـــ ئىنقىلاب مۇھىم، ـــ دېدى.

ـــ ئەمىسە، بىلىپ تۇرۇپ نېمىشقا كېچىكتىڭ؟!

ـــ ئەمدى، بۇنىڭىياقى پەقەت كېچىكمەيمەن.

ـــ ئەگەر يەنە كېچىكسەڭ قالساڭچۇ؟

ـــ تەشكىل قانداق چارە قىلسا مەيلى.

ـــ شۇ گېپىڭ راست ـ ھە؟!

ـــ راست.

كېچىكىپ قالغانلارنىڭ ھەممىسى بىر قۇر سوراق ـ سوئالغا تارتىلىپ بولغاندىن كېيىن، ئوسمان ئوبۇلاخۇنغا بۇيرۇق قىلدى:

ـــ ئەمىسە ماۋۇ داپشاقلارنىڭ ئىسمىنى تىزىملاپ قويۇڭ، ـــ ئۇ ئەزالارغا قاراپ بۇيرۇقىنى داۋاملاشتۇردى، ـــ بۇگۈن ھەممەيلەن دۆڭگە بېرىپ قامغاق چانايمىز. ۋەزىپە ھەر ئادەمگە بىر ھارۋىدىن قامغاق چاناش، ئەمىسە ھەممىلار دۆڭگە مېڭىڭلار!

دۆڭ ـــ «بەختلىك» دەپ ئىسىم قويۇلغان ئاقكۆڭلىنىڭ مەغرىب تەرىپىدىكى يېڭىدىن ئېچىلىۋاتقان بىنەم بولۇپ، يەر شارائىتى نىسبەتەن ئېگىز، دۆڭلۇكلەر كۆپ بولغىنى ئۈچۈن قىسقارتىپ شۇنداق ئاتىلاتتى. مەھەللىدىن ئۇ يەرگە بارغۇچە ئالاھازەل بىر ئاش پىشىم ۋاقىت كېتەتتى. تاھىر دۆڭگە بارغۇچە يەنە ئابدۇللانىڭ قۇيرۇقىغا كىرىۋېلىپ «پادىچى تاز» دېگەن چۆچەكنى ئېيتقۇزۇپ ئاڭلىدى.

ئۇلار دۆڭگە يېتىپ بارغاندا تاڭ سۈزۈلۈپ، يېقىملىق قىش قۇياشى ئاستا ـ ئاستا ئۇپۇق سىزىقىنىڭ ئۈستىگە كۆتۈرۈلۈپ چىقىشقا باشلىغانىدى. تاھىر بايرىقىنى ئابدۇللانىڭ بايرىقى يېنىغا سانجىپ قويۇپ، ئالىقىنىغا تۈكۈرۈپ كەتمەننى قولىغا ئالدى.

ـــ بولدى، ئۇكام، مەن چاناي. سەن يىغىپ ماڭغىن، ئىككىيلەننىڭ ۋەزىپىسىنى بىللە تۈگىتىلى.

تاهىر ئەمدى كەتمىنىمۇ بايراقنىڭ يېنىغا ئاپىرىپ قويۇپ، ئابدۇللا چاناپ مېڭىۋاتقان قومۇش - قامغاقلارنى يىغىشقا كىرىشىپ كەتتى. ھەر ئىككىسى ۋەزىپىنى بۇرۇنراق تۈگىتىشنى ئويلايتتى. شۇڭا، ئابدۇللا ئالدىغا ئۆچرىغان قومۇش - قامغاقتىن تارتىپ ئاق تىكەنگىچە ھەممىنى قالدۇرماي چاناپ ماڭماقتا ئىدى. تاهىرمۇ قولىنىڭ بىرنەچچە يېرىنى ئاق تىكەن تىتىۋەتكىنىگە قارىماي، چانالغان ئوت - خەسلەرنى باش كۆتۈرمەي يىغاتتى. لېكىن، بىر - ئىككى ئايدىن بۇيان ئوغۇت توپلاش دولقۇنى قوزغايمىز دەپ، ھەر يەكشەنبە كۈنى ئوت - چۆپلىرى ئۈدا چانلىپ تۇرۇۋاتقان بۇ «دۆڭ»دىن ئىككى ھارۋا قومۇش - قامغاق چاناپ يىغىش ئانچە ئاسانغا چۈشمەيتتى.

كۈن نەيزە بويى ئۆرلىگەندە، تاهىر يىغىپ ماڭغان ئوت - چۆپلەرنى بىر يەرگە دۆۋىلەپ كۆرۈۋېدى، ئاران بىر ھارۋا چىقتى. ئابدۇللا ئون - ئون بەش قەدەمچە نېرىدا داۋاملىق ئوت - خەس چانماقتا ئىدى. ئوت - خەسلەرنى يىغىش ئۈچۈن تولا ئېڭىشىپ بەللىرى ئۈيۈشۈپ ئۆتكەن تاهىر ئابدۇللاغا: «مەن بىر سىيۇپلىپ كېلەي» دەپ قويۇپ، ئۆتكەن ھەپتە قومۇش - قامغاقلىرى چاناپ بولۇنغان بىر دۆڭنىڭ ئارقىسىغا قاراپ ماڭدى. دۆڭدىن ئايلىنىپ ئۆتۈۋېتىپ ئىشتان بېغىنى يېشىش ئۈچۈن ئەمدىلا قولىنى ئاپىرىپ تۇرۇشىغا، يېقىنلا بىر يەردىن بىر ئايالنىڭ تاهىر ئاڭلاپ باقمىغان غەيرىي بىر ئاھاڭدا: «ۋايجان... ۋايەي...» دەۋاتقان ئەۋرىشىم ئاۋازى قۇلىقىغا كىرىپ قالدى. ھەيران بولغان تاهىر ئاۋاز ئاڭلىنىۋاتقان تەرەپكە ئۇچ - تۆت قەدەمچە مېڭىۋىدى، دۆڭ باغرىدىكى بىر توپ يۇلغۇننىڭ دالدىسىدا، بىر ئەركىشىنىڭ قارا كالتە چىبەرقۇت چاپان ئاستىدىن يېرىم ئېچىلىپ قالغان يالىڭاچ سۆڭگىچى بىلەن ئاشۇ سۆڭگەچنىڭ يېنىدا بىر خىل رېتىمدا تىنماي لىڭشىپ تۇرغان ئىككى پاچاق كۆرۈندى. كۆرۈندىيۇ، تاهىر دەرھال ئارقىسىغا يېنىپ، كەلگەن يېرى بىلەن دۆڭدىن يىراقلىدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ

گۆدەك قەلبىنى كۆچلۇك نومۇس، جىددىي ھودۇقۇش ۋە بىرخىل يوشۇرۇن غەزەپ چۈلغۇالغاندى. گويا ئۆزى بىرەر نومۇسلۇق ئىش قىلىپ سالغاندەك ئىزادىن قىزىرىپ كەتكەن يۈزلىرى قىزىپ چىملداۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. شۇنىڭ بىلەن بىللە گۆدەك قەلبىنىڭ ئىچكى قاتلىمىدا بېسىپ بولماس بىر خىل نەپرەت ئۆرلىمەكتە ئىدى. ئۇ كېتىۋېتىپ ئۇلارنىڭ كىملىكىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى. «... قارا چىبەرقۇت كالتە چاپان... توغرا، ئوسمان ! ئاقكۆلدە ئۇنىڭدىن باشقا يەنە كىمنىڭ چىبەرقۇت چاپىنى بار؟ !...»

تاھىر ئايالىنى ئوچۇقراق كۆرەلمىگىنى ئۈچۈن، ئۇنىڭ كىملىكىنى پەرەز قىلالمىدى. لېكىن، ئۇ ئالدىنقى يەكشەنبە ۋە ئۇنىڭدىن بۇرۇنمۇ نېمە ئۈچۈن چىرايلىقراق چوكان - قىزلارغا ۋەزىپىنىڭ باشقىلاردىن ئاز بېرىلىدىغانلىقىنى، ھەتتا ئۇلار «سادىقلىق ئۇسسۇلى»غا كېچىكىپ قالغان تەقدىردىمۇ، نېمە ئۈچۈن سوراق - سوئالغا تارتىلمايدىغانلىقىنى مانا ئەمدى بىلگەندەك بولدى. «ھەي پەسكەش جالاپلار ! — دەپ تىللىدى ئۇ ئىچىدە، — شۇنچىلىك ئىشقا ئوسماندەك غالچىنىڭ تېگىدە ياتقۇچە، ئىككى بىلىكىگە تايىنىپ ۋىجدانىنى پاك ساقلىسا بولماسمىدى؟ !...»

لېكىن، ئۇ ۋىجدانىنى پاك ساقلىغان چوكان - قىزلارنىڭ خۇددى ئادالەتكە ئوخشاش، ۋىجدانىنى پاك ساقلاش بەدىلىگە ئۆز جېنىدىن ئايرىلىشقا مەجبۇر بولىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى.

كۈن قوزا چۈش بولغاندا دولقۇن ئاخىرلاشتۇرۇلۇپ، ئەزالارنىڭ چانىغان قامغاق - قومۇشلىرى باھالاندى. ئەسلىدە باھالاشتىن ئۆتكەنلەر تاماقما بارسا بولۇۋېرەتتى، لېكىن تۈيۈقسىزلا يىغىن بارلىقى ئۇقتۇرۇلۇپ ھېچكىمنىڭ مېڭىشىغا رۇخسەت قىلىنمىدى. ئەزالارنىڭ قامغاق - قومۇشلىرى باھالاپ تاپشۇرۇۋېلىنغاندىن كېيىن، ئوسمان يىغىلىپ تەييار بولۇپ تۇرغان كىشىلەرگە قاراپ تەرىنى تۇرگەن ھالدا كانىيىنى كېرىپ

يۇقۇ كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

سۆزلەشكە كىرىشتى:

ــ ياشىسۇن ماۋجۇشى ! ئۇلۇغ ئاتىمىز ماۋجۇشى بىزگە تەلىم بېرىپ، يا دوسى پى شۇ دەپ تەلىم بېرىدۇ. دو سى پى شۇ دېگەن نېمە دېگەن گەپتۇ دەپ قېلىشماڭلار، دوسى پى شۇ دېگەن، خۇسۇسلىققا قارشى قەتئىي كۈرەش قىلىپ، شىيۇجىڭجۇيىنى قاتتىق پىپەن قىلىش دېگەن گەپ. خۇسۇسىيغا قارشى كۈرەشنى ھازىرغىچە ئاغزىمىزدا بەك قىلىپ كەتتۇق. ئەمدى ئەمەلىيەتتە بىر مەيدان كۈرەش ئېلىپ بارىمىز. ھەممىڭلار يىغىقان پاتاسلىرىڭلارنى مەيەرگە تۆكۈڭلار !

ئەزالار بىر ـ بىرىگە يەر تېگىدىن قارىشىپ، ئەتىگەندىن بېرى تېرىپ مىڭ تەستە بىرەر ـ يېرىم قۇچاققا يەتكۈزگەن تەرمەچلىرىنى ئۇن ـ تىنسىز قوللىرىغا ئېلىشتى. ئۇلارنىڭ ھەربىكىتى شۇ قەدەر ئاستا ئىدىكى، بىرەر ۋاخ تاماق، ھېچبولمىغاندىمۇ بىرەر قېتىملىق چاي قاينىتىشقا ئەسقاتمىدىغان ئاشۇ قىممەتلىك تەرمەچلىرىدىن ئايرىلىپ قېلىشقا زادىلا كۆزى قىيمايۋاتقانلىقى ئوچۇق بىلىنىپ تۇراتتى.

ــ ھە، كەچكىچە ئۆرە كېزىكتەك مىسىلدىماي، ئىتتىك ـ ئىتتىك بولىلى !

ئەزالار تەرمەچلەرنى ئامالسىز ئوسمان كۆرسەتكەن يەرگە ئەكېلىپ تۆكتى. تۆكۈلۈۋاتقان تەرمەچلەر پاتاس، قۇرۇپ كەتكەن يۇلغۇنىنىڭ كۆتەكلىرى، توڭلاپ قالغان كالا تېزەكلىرىدىن ئىبارەت ئىدى. ھەممە تەرمەچلەر تۆكۈلۈپ بولغاندىن كېيىن، ئوسمان ئوبۇلاخۇنغا بۇيرۇق قىلدى:

ــ مانىڭغا ئوت يېقىڭ !

ئارقا ـ ئارقىدىن يېقىلغان ئوت، گويا ئەزالارغا ھېسداشلىق قىلىۋاتقاندەك ھېچ تۇتىشاي دېمەيتتى. ئوسمان چانالغان قامغاق ـ قومۇشلارنىڭ قۇرۇقلىرىنى ئەكەلدۇرۇپ تەرمەچلەرنىڭ ئاستىغا سالدۇرۇپ قايتا ـ قايتا ئوت ياققۇزدى ۋە ھەممە تەرمەچ كۆيۈپ كۈلگە ئايلانغانغا قەدەر تاماكا چېكىپ قاراپ ئولتۇردى، ئاندىن

ئورنىدىن تۇرۇپ:

— ھەممىڭلار ئاڭلاڭلار! بۇگۈن كۆيدۈرۈلگىنى پاتاس ئەمەس، خۇسۇسىيلىقنىڭ قۇيرۇقى! خۇسۇسىيلىق بىلەن مانا مۇشۇنداق كۆرەش قىلىمىز! ئەمدى قايتساڭلار بولىدۇ، لېكىن تاماق يەپلا، كېچىكمەي يەنە ئاتخانىغا يىغىلىشنى ئۇنتۇپ قالماڭلار! — دېدى.

ئەزالار روھسىز ھالدا ئورنىدىن تۇرۇشۇپ مەھەللىگە قاراپ مېڭىشتى. ئۇلار ئەمدى ئۆيلىرىگە بېرىپ نېمە قىلاپ چاي قاينىتىپ ئىچىپ، ئىشقا قانداق چىقىشنى بىلمەيتتى.

— بايىقى ئىشنى بىر قوشاققا قېتىۋەتمەمسىز، ئابدۇللاكا؟ — دېدى تاھىر ئابدۇللانىڭ ئاغزىنى تاتىلاپ.

ئابدۇللا شۇ ھامان قوشاقنى باشلىۋەتتى:

— يا دوسى پى شۇ، غالچا توڭگۇز ئوسمان ھۇشۇ، قىلغان ئىشى ئاينا ئاشۇ، قىيامەتتە گەندە توشۇ...

باشلىرىنى ساڭگىلىتىپ غەم بىلەن كېتىۋاتقان كىشىلەر ئابدۇللانىڭ ئەتراپىغا تېخىمۇ يېقىن ئولاشتى. ئۇلارنىڭ ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن نۇرسىز كۆزلىرى بىلەن قانسىز لەۋلىرىدە يېقىملىق كۈلكە پارلايتتى. كىمدۇر بىرى بايىقى قوشاقنى يەنە بىر دەپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى. ئابدۇللا تاكى مەھەللىگە بارغۇچە ھەر خىل قىزىق گەپلەر بىلەن ئەزالارنىڭ غەمگە پاتقان مىسكىن دىلىغا بىر دەملىك بولسىمۇ شادلىق بېغىشلاپ ماڭدى.

33

چوشقىلارنىڭ چۇشلۇق «تامىقى»نى بېرىپ بولغان نادىر چوشقا قوتىنى ئالدىدىكى يوغان ئۇجمە كۆتىكىگە كېلىپ ئولتۇرۇپ غاڭزىسىغا تاماكا سالدى. بىر - بىرى بىلەن ئىتتىرىشىپ تىنماي خورتۇلداپ يالاق يالاۋاتقان چوشقىلار تۇرۇپ - تۇرۇپ بىر خىل خورتۇلداپ قويياتتى. نادىر تاماكىسىنى

يۇقۇرقى كتاب توپلىنىشى www.uyghurkitap.com

تۇتاشتۇرۇپ بىر - ئىككى قېتىم شورىغاندىن كېيىن، سېمىزلىكتىن تېرىسىگە پاتماي قالغان چوشقىلارغا قاراپ ئولتۇرۇپ، ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا يەنە خىيالغا كەتتى:

«... جاھاندىكى پۇتۇن مەخلۇقاتلارنى خۇدا يارىتقان دەيدىكەن. ئۇنداقتا خۇدانىڭ ماڭا ئوخشاش بەختسىز بەندىلىرىنى يارىتىشتىكى مەقسىتى نېمىدۇ؟ ئەجەبا ئۆزى ھەممە مەخلۇقاتنىڭ ئۇلۇغى قىلىپ يارىتقان ئاشۇ بەندىلەرنى ۋاقتىنىۋاق كەلسە توڭگۇزدىنمۇ پەس ئورۇنغا چۈشۈرۈپ، ئۇنى ئازابلاش بەدىلىگە تاماشا كۆرۈش ئۈچۈن يارىتقان بولغىيمىدى؟ ! مانا، چىچىپ پوقىنى يېيىش بىلەن سەت چىرقىراشتىن باشقىنى بىلمەيدىغان ماۋۇ ئۇزۇن قۇلاق مەخلۇقلارنىڭ ھەربىرىنىڭ كۈندىلىك نورمىسى تۆت جىڭ؛ لېكىن توغاي چۈچۈلماستا ئورنىدىن تۇرغانچە، تا كۈن تەڭ بولغۇچە ئېتىزلىقتىن كىرەلمەي ئىشلەيدىغان بىچارە بەختسىز دېھقانىنىڭ ئايلىق نورمىسى ئاران سەكسەن سەككىز جىڭ قوناق. ئۇمۇ تېخى بىرىنچى ئەمگەك دەپ ئايرىلغان قىرىق بەش ياشتىن تۆۋەن ياشلارغىلا بېرىلمىدۇ. سەل ياشىنىپ قالغان، ئاغرىقچان كىشىلەرگە بولسا ئاران يىگىرمە تۆت جىڭ. شۇ يىگىرمە تۆت جىڭ چار قوناقنىمۇ تېخى بىر قېتىمدىلا بېرىپ قويساق يەتكۈزەلمەي يەنە كېلىۋالمدۇ دەپ، بەش جىڭدىن ئارتۇق بېرىشمەيدۇ. مانا، ئاشۇ ئون بەش توڭگۇز ئۇچۇن ئاتايىن ناھىيىدىن قۇرۇلۇشچىلارنى ئېلىپ چىقىپ پىششىق خىشتىن مەخسۇس ئۆي ياسىتىپ بېرىشتى. ئەمما، بىچارە دېھقانلارنىڭ ئۆيلىرىچۇ؟ ! ئازادلىقتىن ئىلگىرىكى چىرايلىق ئۆيلەرنىڭ بىرىنمۇ قويماي يولغا كەلدى، مەيدانغا كەلدى دەپ يۇرۇپ چېقىپ تۈگىتىشتى. مانا ئەمدى پۇتۇن ئاقكۆل تەۋەسىدە سۇۋالغان ئۆيدىن بىرىنمۇ تاپقىلى بولمايدۇ. ھەممىسى تورۇسقا قارىسا يۇلتۇز كۆرۈنىدىغان ئۆتمىتۆشۈك ئۆيلەر. ئۆتكەندە بىر چوشقا ئاغرىپ قېلىۋىدى، ھارۋىغا بېسىپ مەخسۇس ئىككى ئادەم دوختۇرغا ئاپاردى. تېخى ئوسمانمۇ كېلىپ: «بۇ سىياسىي چارۋا،

ئەگەر بىرەر يېرىمى ئۆلۈپ قالسا، كاللاك بىلەن جاۋاب قىلسەن !» دەپ شالىنى چېچىپ كەتتى. ئەمما، بىر دېھقان ئاغرىپ قالسچۇ؟ دوختۇرغا ئاپىرىش تۇگۈل ئۆيىدە بىرەر - يېرىم كۈن ياتقىلىمۇ قويماستىن ئېتىز بېشىغا سۆرەپ چىقىشىدۇ. ئۆلۈپ تارتىپ قالسا ھەتتا ئۆزلىرى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەتكەن تەقدىردىمۇ، ئۇنى سۇرۇشتۇرىدىغان بىر ئادەم يوق. بۇ ئادالەتسىزلىكلەرنى خۇدايىمنىڭ كۆزى كۆرمەمدىغاندۇ؟ ! كۆرسە نېمە ئۈچۈن تەڭشىمەيدىغاندۇ؟ ! بۇ ئىشلارنىڭ مەنبەسى زادى نېمىدۇ؟ ئۇنى كەلتۇرۇپ چىقىرىۋاتقانلار كىملەر؟ !...»

نادىرنىڭ يادىغا شۇ ھامان ئوسمان كەلدى. ئۇ تاماكىسىنى قايتا تۇتاشتۇرۇپ شوراۋېتىپ يەنە ئويلىنىپ قالدى: «ئاقكۆلدىكى ئادالەتسىزلىكلەرنىڭ ئوسمانىنىڭ كەلتۇرۇپ چىقارغىنى راست، لېكىن ئېگىزلاڭقادىكى، ئويبۇلاقتىكى ۋە ئاقتامدىكى ئادالەتسىزلىكلەرنىچۇ؟ ماقۇل، ئۇنى توخسۇن سېكرېتار كەلتۇرۇپ چىقارغان بولسۇن؛ ئۇنداقتا مەن ئادالەتنى ئىزدەش يولىدا كۆرگەن شاقۇ، ئايكۆل، ئاقسۇ، كۇچا ۋە غۇلجىلاردىكى ئادالەتسىزلىكلەرنىچۇ؟ !...»

نادىر بۇ ئويلىرىنى گويا بىراۋ بىلىپ قالىدىغاندەك چۆچۈپ ئەتراپقا قارىدى. دايۆجىڭ ۋاقتىدىكى ئاشخانا ئالدىغا — ئىلگىرى مەسچىت بولغان ئاشۇ جايغا سېلىنىغان بۇ چوشقا قوتىنىنىڭ ئەتراپىدا ھېچ كىشى كۆرۈنمەيتتى. نادىر ئىچىدە ئويىنى داۋاملاشتۇردى : «مانا، دۇمبەمگە خۇددى ئاتقىلى ئېچىقمىغان قاتىلغا ئۆلۈم ھۆكۈمنامىسى چاپلاپ قويغانغا ئوخشاش ‹نەق ئەكسىلئىنقىلابچى، لوگەي ھەم چەتكە باغلانغان ئۇنسۇر نادىر ئىسلام› دېگەن قارا خەت يېزىلغان رەختنى تىكىپ قويۇشتى. يالغۇز مەنلا ئەمەس، نوپۇسى بىر يۈز ئەللىككە يەتمەيدىغان بىر ئەترەتتە، دۇمبىسىگە ‹ئوڭچى ئۇنسۇر›، ‹سىنىپىي يات ئۇنسۇر›، ‹قالدۇق ئۇنسۇر› ۋە ‹ئىنقىلابقا قارشى ئۇنسۇر› دېگەندەك قارا خەت چاپلانغان ئادەملەرنىڭ سانى، ئاڭلىسام توقسان يەتتىگە

يېتىپتۇ. ئاشۇلارنىڭ ھەممىسى ماڭا ئوخشاش ئالدى ئۇچ - تۆت ئايغىچە، كەينىمۇ بىرنەچچە ھەپتىگىچە كۆرەش - پىپەن قىلىنغانلار، بىچارە ئىبراھىم نۇر مۇئەللىمنىڭ نېمە گۇناھى بار ئىدى؟ ئاقكۆللۇكنىڭ بالىلىرى خەت تونۇپ ساۋاتىنى چىقىرىۋالسۇن دەپ، بازاردىكى ئۆيىنى، ئوماق بالىلىرىنى تاشلاپ كەلگەن گۇناھىغا ‹گومىنداڭنىڭ قالدۇقى، دەپ ئىككى ئايغىچە كۆرەشكە تارتىلدى. ئاشۇ جەريانىدا سولاپ قويۇلغان ئۆيدە، ئادالەتسىزلىككە چىدىماي بىرنەچچە كۈپلىت شېئىر يازغىنى ئۈچۈن، ئەتىسى ‹ئەكسىيەتچىل شېئىر يازغان قەلەمنىڭ، ئەكسىيەتچىل شېئىرنى كۆرگەن كۆزۈڭ شۇمۇ !؟› دەپ قەلەمنى كۆزىگە تىقىپ بىر كۆزىنى كۆرمەس قىلىپ قويۇشتى. ھە راست، شۇ شېئىرنىڭ كۆچۈرمىسىنى ئىبراھىم نۇر مۇئەللىم ئۆتكەندە دادۇي بويىچە ئېچىلغان ‹چوڭ پىپەن يىغىنى›دا ماڭا بەرگەنىدى، چاپىنىمغا تىكىپ قويۇپ ئۈنتۈپ قاپتىمەن.»

نادىر يىرتىلىپ «ماز گۈللۈك» بولۇپ كەتكەن چاپىنىنىڭ قوينىدىكى بىر يىرتىقتىن، چوكا دەستىسى چوڭلۇقىدىكى چىڭ تۇرۇپ قاتلانغان بىر پارچە قەغەزنى ئالدى. قاتلاقلىرىنى ئاۋايلاپ ئېچىپ تىزىنىڭ ئۈستىگە قويۇپ ئۈنىنى چىقارماي ئىچىدە ئوقۇشقا باشلىدى:

«قېنى، جاق تويمىغان كىم بار جاھالەتلىك قارا تۇندىن؟
بۇ كەڭ ئالەم پەۋەس تولدى پىغانلىق ئاھۇ زار، ئۇندىن !
خۇداغا نالىلەر قىلدۇق ئاسايىشنى تىلەپ شۇندىن،
يېلىنساق، شۇنچە يالۋۇرساق ھېچ كەلمىدى رەھىم ئۇندىن.

قىشۇ ياز ھەم كېچە - كۈندۈز ئارام ئالماي داۋام ئىشلەپ،
لېكىن «قەرزىم تۈگەرمۇ» دەپ ھەمىشە غەمدە ئەندىشىلەپ؛
ھەر يىل كۈچنى - مېھنەتنى ئەنە شۇ قەرزگە يەڭگۈشلەپ،
تاپالمايدەردكە ھېچ دەرمان ئۆتەمدۇق بۇنداق لەۋ چىشلەپ !؟

يۇزىمىز قورقمىمىز بىردىن (ئۇرۇشساق ئوننىنى ئۇرساقمۇ)
شۇڭا زەي گەمىدە ياتتۇق، سارايلارنى بىز قۇرساقمۇ.
«بەختلىك» دېيىشكە مەجبۇرمىز بىر نانغا زار بولساقمۇ،
قۇتۇلمايمىز دېمەي «جەننەت» دوزاخ ئىچىدە تۇرساقمۇ.

بۇ شۇم تۇن قويىنىدا ھەتتا ياشاشمۇ بىر گۇناھ بولدى.
زۇلۇمدىن قانچە گۇل - غۇنچە ۋاقتىسىز سارغىيىپ سولدى.
باقالماي جاننى ئاھ ئۇرساق مۇناپىقلار خۇشال كۇلدى،
چېكى يوق بۇ قارا تۇندە يۇرەك زەردايقا لىق تولدى.

چىدالماي كىمكى ئاھ ئۇرسا قىلىندى نەچچە رەت پىپەن،
«گۇناھىم نېمە؟ !» دەپ سالسا جاۋاب بولدى ئاڭا كېپەن.
شۇڭا ھېچكىم يوغانراق بىر تىنىپمۇ ئاھ... دېيەلمىگەن...
بىز كۆرگەن شۇ كۇنلەرنى جاھاندا قېنى كىم كۆرگەن؟ !...

بۇ پانىي كەڭ ئالەمدە جاھالەتنىڭ چېكى يوقمۇ؟
ئادالەت دەپلا ئاڭلايمىز، بىزنىڭ رىزقىمىز يوقمۇ؟
ئازابلىق بۇ دېڭىزنىڭ تېگى ھەم قىرغىقى يوقمۇ؟
ئۇزدۇق ئۇندا كۆپلەپ يىل... بۇنىڭ ئۇۋاللىقى يوقمۇ ؟ ...

قولىدىكى قەغەزنىڭ «شارت» تىدە تارتىۋېلىنىشى بىلەن تەڭ، نادىرنىڭ يۇرىكى «قارت» قىلىپ قالدى، جان - پېنى چىققان ھالدا چاچراپ قوپۇپ ئارقىسىغا قارىدى.
— مېنىڭ كەلگىنىمنىمۇ تۇيمىدىڭ، شۇنچىلا مۇھىم خەتمىدى بۇ؟
ئابدۇللانى كۆرۈپ نادىرنىڭ يۇرىكى ئۆز ئورنىغا چۈشكەندەك بولدى.
— ۋاي سەنمىدىڭ، ئاداش، يۇرىكىم چىقىپ كەتكىلى تاسلا قالدى.
— كېلىپ بېشىڭدا قاراپ تۇرسامۇ تۇيمىدىڭ، بىر چاقچاق

قىلغۇم كەلدى. نېمە خەت بۇ؟
ـــ ئىبراھىم نۇر مۇئەللىمنىڭ شېئىرى.
ـــ بىچارىنى بىر كۆزىدىن ئايرىغان ھېلىقى شېئىر شۇمۇ؟
ـــ ھەئە.
ـــ ھە، شۇڭا چۆچۈپ كېتىپتىكەنسەن ـ ھە.
ـــ ئەگەر سەن بولماي باشقا غالچىلارنىڭ بىرى بولۇپ قالىدىغان بولسا، مېنىڭ كۆزۈمۇ ساق قالمايتتى.
ئابدۇللا شېئىرنى نادىرغا قايتۇرۇپ بېرىپ كۆتىكى ئۇستىدە ئولتۇرۇۋېتىپ سورىدى:
ـــ پۇتۇڭنىڭ ئەھۋالى قانداقراق؟
ـــ بىر خىل تۇرۇۋاتىدۇ.
ئۇ نادىرنىڭ ئىشتىنىنىڭ پۇچقىقىنى ئۇستۈنگە قايرىپ قويۇپ، بىگىز بارمىقىنىڭ ئۇچىنى نادىرنىڭ پاچىقىنىڭ ئۇ يەر ـ بۇ يېرىگە پاتۇرۇپ باقتى. پاچاقنىڭ بارماق پاتۇرۇلغان جايىدىكى گۆشنىڭ رەڭگى تاتىرىپ ئولتۇرۇشۇپ، ئۇچىكە پاتقۇدەك يەر ئويمانچاق بولۇپ قالدى. بۇ تۆت كېچە ـ كۈندۈزگىچە ئۇدا داۋام قىلغان كۈرەش ـ پىپەنىنىڭ نادىرغا «ھەدىيە» قىلغان «يادنامىسى» ئىدى. ئاشۇ قېتىمقى پىپەندە ئوسمانىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە نادىرنى تۆت كېچە ـ كۈندۈزگىچە كۆز يۇمغۇزماي ئۇدا كۈرەش قىلدى. كۈرەشچى باتۇرلار ھېرىپ قالسا، نۆۋەت بىلەن ئالماشتۇرۇلدى. لېكىن، نادىر تۆت كېچە ـ كۈندۈز داۋامدا تەرەتكە ئېلىپ چىقىلغاندىن باشقا ۋاقىتلاردا داۋاملىق تىك توختىتىپ قويۇلدى. سەللا مۈگدەپ بېشى ساڭگىلاپ قالسا، كۈرەشچى «باتۇرلار» نالىلىق قاتتىق ئۆتۈكنىڭ پاشنىسى بىلەن پۇتىغا «گاچ!»قىلىپ دەسسەيتتى. ئۇچ كېچە ـ كۈندۈزدىن كېيىن، نادىرنىڭ پۇتلىرى كۆپتەك ئىششىپ كەتتى. يامغۇردەك يېغىۋاتقان تىل ـ دەشنام، چىدىغۇسىز ئۇيقۇسىزلىق ۋە پۇتلىرىنىڭ چىڭقىلىپ ئاغرىشىغا بەرداشلىق بېرەلمىگەن نادىر ئاخىر كۈرەشچى باتۇرلار نېمە دېسە «ھەئە، شۇنداق بولغان» دېيىشكە مەجبۇر بولدى. كۈرەشچى باتۇرلار ئۇنىڭدىن: «ئىلىغا سوۋېتقا قاچقىلى بارغانمىدىڭ؟ » دەپ

سوربسمۇ، «ھەئە» دەپ جاۋاب بەردى؛ «سوۋېتقا بېرىپ نېمە ئىش قىلدىڭ؟ خىرۇششوف بىلەن كۆرۈشتۇڭمۇ؟» دېسىمۇ «ھەئە، كۆرۈشتۇم» دېدى. «خىرۇششوف قانداق نېمە ئىكەن؟ ساقا نېمە دېدى؟» دەپ سوربسا. «خىرۇششوف ماركسقا ئوخشاش ئۇزۇن ساقاللىق، كۆك كۆز، ئېگىز بويلۇق نېمە ئىكەن، ماقا ئەمدى ئاقكۆلگە قايتىپ كەت دېدى» دەپ جاۋاب بەردى. پەقەت شۇنىڭدىن كېيىنلا نادىرغا «چەت ئەلگە باغلانغان ئۇنسۇر» دېگەن يەنە بىر يېڭى قالپاق كىيدۈرۈلۈپ، كۆرەش - پىپەن مەيدانىدىن مەجبۇرىي ھالدا «سىياسىي چارۋا» دەپ ئاتىلىدىغان چوشقىلارنى بېقىشقا يۆتكەلدى...

— ئاز بولسىمۇ بۇ گۆشنى يەپ باققىن، — دېدى ئابدۇللا قوينىدىن بىر كونا قول ياغلىقىغا چىگىلگەن مۇشتۇم چوڭلۇقىدىكى گۆشنى ئېلىپ نادىرغا تەڭلەۋېتىپ.

— گۆش دېدىڭمۇ؟ نەدىن تاپتىڭ بۇ گۆشنى؟

— ھېلىقى قۇلا بايتال يادىڭدىمۇ؟ شۇنى بوغۇزلىۋەتتىم دېگىنە. تۇنۇگۈن ئەتىگەن ئەمدى دولقۇنغا چىقىپ تۇرسام، نامەت كېلىپ: «ئايۇپنىڭ پىگىلوسى① ھاشارغا قازان - قومۇچلارنى بېسىپ كەتكەن، ئوسمان مۇدىر سىزنى قۇلا بايتالنى قوشۇپ دۆڭگە قىغ توشۇسۇن دەيدۇ» دېدى. سارائ بايتالنىڭ ئادەم چىشلەيدىغىنىنى ئاڭلىماپتىكەنمەن. ھارۋا قاتاي دەپ بوينىغا جۇمبۇ سېلىۋاتسام، كاپ قىلىپلا بىلىكىمنى چىشلىۋالدى. ھېلىمۇ ياخشى ئۇچامدا پاختىلىق چاپان بار ئىكەن، بولمىسا بىلىكىمنىڭ گۆشنى يۇلۇۋالىدىكەن، كاساپەت. دۆڭگە بېرىپ قىغنى تۆكۈۋاتسام، تۆشتارتقۇ ئۇزۇلۇپ كەتتى. ئۇلاپ قويای دەپ شۇنداق پەسكە قولۇمنى ئۇزاتقىنىمنى بىلمەن، سارائ بايتال بىر چىچاڭشىپلا قۇيۇندەك چېپىپ كەتتى. ئۆزۈمنى ئوڭشاپ بولغۇچە ھارۋىنىڭ تېگىدە قالدىم. تەلىيىمگە چاق بىرەر يېرىمنى بېسىۋالمىدى، لېكىن قۇلا بايتال چىچاڭشىغاندا يوتامغا تېپىۋەتتى. ئاچچىقىم كېلىپ ئورنۇمدىن قوپۇپ قارىسام،

① پىگىلو — ئۇچ ئات قوشۇلىدىغان چوڭ رېزىنكە چاقلىق ھارۋا.

هارۋنى تاراڭشتىپ ئەپقېچىپ مەھەللە تەرەپكە كېتىۋاتىدۇ. كەينىدىن ئاقساقلاپ قوغلاپ كەلسەم، ئېتىزلىق بىلەن يول ئارىلىقىدىكى ھېلىقى ئۆستەڭگە كەلگەندە ھارۋىنىڭ بىر چاقى كۆۋرۈكتىن چۈشۈپ كەتتى. ئاتمۇ كەينى پۈتى ئۆستەڭدە، ئالدى پۈتى قاشتا ئېسىلىپ قالدى. ئىچىم ئاغرىپ جاۋەن بېغىنى يېشىۋېتەي دەپ يېقىن بارسام، يەنە چىشلىگىلى قەستلەپ پەقەت يېنىغا يېقىن يولاتقۇزمىدى. ئاچچىقىمدا، يارمىنى تولا ئىچىپ قۇرۇقچىلىقتىن شامال كېسىلى بولۇپ كەتكەن بىچارە دېھقانلار بىر گۆش كۆرسۈن دەپ، ھارۋىنىڭ شوتىسىغا چىقىپ تۇرۇپ شۇ يەردە بوغۇزلىۋەتتىم دېگىنە.

ــ ئاپلا، يامان قىپسەن، ئاداش، ئىش تاپالمای ئاران تۇرغان بۇ خەق ئەمدىزە، ساڭا كۇزده قالغان ئۇششۇك ھەرىسىدەك...

ئابدۇللا نادىرنىڭ گېپىنىڭ ئاخىرىنى كۇتمەيلا يەنە سۆزلەپ كەتتى:

ــ بۇ ئۇششۇك ھەرىلىرى بىلەنمۇ بىر قاتار ئېلىشىپ بولدۇم، ئاداش، كەتمەن ساماندىن قورقمىدۇ، ئەترەت باشلىقى ياماندىن دەپ، ئۇلار بىرنى دېسە، مەن ئىككىنى دەپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا ئۆتۈۋېلىپ تۇردۇم. تىپودا[1] ئوسمان بىلەن نامەت خېلى بەك ۋارقىراپ بىرده بۇزغۇنچى ئۇنسۇر دەپ كۇرەش قىلمىز دەيدۇ، يەنە بىرده‌م ئاتنى تۆلەيسەن دەيدۇ. گۆشنىڭ ئەسكىسى توخۇ تاشلىقى، ئادەمنىڭ ئەسكىسى ئەترەت باشلىقى ئەمەسمۇ؟ ئاشۇ ئەسكى گۇيلارغا بوزەك بولغۇچە دەپ، مەنمۇ دەيدىغىنىمنى دەپ تۇردۇم. ماركس بىلەن ئېنگېلسمۇ ئۆلۈپ كېتىپتىكەن، ئۇلارنى قېنى كىم تۆلەپتۇ؟! خۇدادىن ئەجەل كېلىپ ئۆلگەن قوتۇر بايىتالنى مەن تۆلەمدىمەن؟! ئەگەر تۆلىسەم نامەت شودۇيجاڭ بىلەن بىللە تۆلەيمەن. ئۇ مېنى بۇيرۇمىغان بولسا، مەن بايىتالنى ھارۋىغا قاتمايتتىم. ھارۋىغا قاتمىغان بولسام، بايىتالمۇ ھارۋىنى ئەپقېچىپ ئۆستەڭگە قاپلىشىپ ئۆلمەيتتى، دەپ تۇرۇۋالسام،

---

① تىپو ــ باشتا، ئاۋۋال دېگەن مەنىدىكى دىئالېكت.

ئۇنى دەپ ـ بۇنى دەپ ئاخىر گۆشنى ئەزالارغا سېتىپ بېرىدىغان بولۇشتى.

نادىر بالىلىقىدىن تارتىپ تا ھازىرغىچە بۇ جاھاندىكى ھەممە ئىسسىق ـ سوغۇقنى تەڭ بېشىدىن ئۆتكۈزۈپ، تاشلاشماي كېلىۋاتقان بۇ قەدىناس دوستىغا قايىللىق نەزىرى بىلەن سەپسالدى. تۇغمىيدىغان ئېغىر ئەمگەك ۋە شۇنچە يىللار مابەينىدە ئىزچىل داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان قاتتىق جاپا ـ مۇشەققەت ئابدۇللانىڭ چىرايىنى قارايتقان؛ يۈزىدىكى گۆشلەرنى كېمەيتىپ، سۆڭەكلىرىنى تومپايتىپ چىقىرىپ قويغان؛ ساقال ـ بۇرۇتلىرىنى ئۆستۈرۈپ، قاپاقلىرىنى ئولتۇرۇشتۇرۇۋەتكەنىدى. لېكىن، ئاشۇ ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن قاپاقلارنىڭ ئاستىدىكى مۇلايىم قوي كۆزلىرىدىن، نادىر كۆرۈۋاتقان بارلىق كۆزلەردە بولمىغان بىرخىل پارلاق، يوشۇرۇن نۇر چاقناپ تۇراتتى.

ـــ ماڭا ئەجەب بەك قاراپ كەتتىڭىا، ئاداش؟

ـــ ساڭا دەيدىغان بىر گېپىم بار ئىدى. نەچچە ۋاقىتىڭياقى تۇزۇكرەك پاراڭلاشقۇدەك ئارامچىلىقمۇ بولمىدى، ـــ دېدى نادىر چوڭقۇر ئويلانغان ھالدا.

ـــ ئاۋۋال تائام، ئاندىن كالام، دەپتىكەن. ئاۋۋال ماۋۇ نېسىۋەڭنى بىر يەۋالغىن، ئاندىن سۆزلەشسەكمۇ گېپىڭنى ئۇنتۇپ قالماسسەن؟

نادىر ئابدۇللانىڭ كۆڭلىنى يەردە قويماسلىق ئۈچۈن، گۆشتىن بىرئاز يەپ، قالغىنىنى يەنە ياغلىققا يۆگىدى.

ـــ باشتا دەپ قويايلى، ھەممىنى يەپ بولمىساڭ گېپىڭنى ئاڭلىمايمەن، جۇمۇ ئاداش! ـــ دېدى ئابدۇللا خاپا بولغانىنى دوراپ.

ـــ بۇنى ئانامغا ئېلىپ قويدۇم، ئاداش. بىچارىنى قۇرۇقچىلىق دەستىدىن شامال كېسىلى بېسىپ، كانايلىرى باغدات توخۇسىنىڭ بوينىدەك چارلىشىپ كېتىپتۇ.

ئابدۇللا گەپ ـ سۆز قىلماستىن غاڭزىسىغا تاماكا سالدى.

يالغۇز زىۋىدىخان ئاچىنىلا ئەمەس، ئاقكۆل دېھقانلىرىنى، جۇملىدىن ئابدۇللانىڭ ئۆيىدىكىلىرىنى شامال كېسىلى بېسىپ، كاناي ۋە كالپۇكلىرى قارىغۇسىز بولۇپ كەتكەنىدى.

— مەن، — دېدى نادىر خۇددى ئۆز - ئۆزىگە سۆزلەۋاتقان قىياپەتتە، — بۇ جاھان ھەقىقىدە كۆپ ئويلانىدىم، ئاداش، دەسلەپتە بۇ جاھاندىكى ھەممە ئەسكىلىك گويا ئوسمانىنىڭ كاساپىتىدەك تۇيۇلدى. لېكىن، يەنىمۇ چوڭقۇرراق ئويلاپ باقسام، گەرچە ئاقكۆلدىكى ئەسكىلىكلەرگە ئوسمان سەۋەبچى بولسىمۇ، لېكىن «غوجامنىڭ غوجىسى بار، چامغۇرنىڭ ئوربىسى» دېگەندەك، ئوسمانلارنىڭمۇ غوجا ئاكىسى بار ئىكەن. بولمىسا ئوسمانغا ئوخشاش بىر - ئىككى تەلۋە غالچىغا بىرمۇنچە خەقنىڭ كۆچى يەتمەي قالامتى؟ ! ئوسماندەك بىر - ئىككى غالچىنىڭ قولىدىن پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنى قاڭغىر قاقشاتقان «دايۆجىڭ» ۋە «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دېگەن ھەربىكەتلەرنى قوزغاش كېلەرمىدى؟ !... بەلكى سۆزۈمنىڭ تېگىگە ئەمدى يەتكەنسەن. سۇ ئەسلىدىنلا باشتىن لاي ئىكەن. ئىش بىز ئويلاپ باقمىغان يوغان يەردە ئىكەن. سەن - بىزنىڭ بۇ دەردىمىز داۋاسىز بىر دەرد ئىكەن. «قارا بولدۇم ئاقارمايمەن، سارالىڭ بولدۇم ساقايمايمەن...» دەپ ناخشا چىقسا چۈشەنمەپتىكەنمەن، ئۆز بېشىمغا كەلگەندە ئەمدى بىلدىم...

نادىر سۆزىنى توختىتىپ ئۇلۇغ - كىچىك تىندى. ئۇنىڭ بىر نۇقتىغا تىكىلىپ قېتىپ قالغان كۆز قارىچۇقلىرىدا ئاجايىپ بىرخىل ھەسرەتلىك غەزەپ ئۇچقۇنى چاقنايتتى. ئۇنىڭ نەپىسى تېزلىشىپ چوڭ - چوڭ تىنىشقا باشلىدى. غاڭزىسىدىكى تاماكا كۈشەندىسىنى قېقىۋېتىپ باشقىدىن تاماكا سالدى، تۇتاشتۇرۇپ قانغۇچە بىر شورىۋالغاندىن كېيىن، كۆزلىرىنى بايىقى نۇقتىدىن ئۈزمەي سۆزىنى داۋام قىلدى:

— سەلەي بوربور ئۆلۈپ كەتتى، ياقۇپ قارا ئۆلۈپ كەتتى، رەھمەتلىك ئاتام ئۆلۈپ كەتتى. يەنە جىق - جىق ئادەملەر ئۆلۈپ كەتتى. قىزىل گۈلدەك ئاقكۆل خۇددى گۈل توزۇغاندەك توزۇپ

كەتتى. ئادالەتنى شۇنچە ئىزدىسەممۇ ھېچ يەردىن ئىز - دېرىكى بولمىدى، ئەمدى مېنىڭ روھىممۇ ئۆلدى. روھى ئۆلگەن قۇرۇق تەن ئۇزاق ئۆرە تۇرالمايدۇ، يۇرىكىمدە مۇزغا ئوخشاش بىر پارچە سوغۇق نەرسە بار. ئۇ پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنى مۇزلىتىۋەتتى. كۆڭلۈم تۇيۇپ تۇرۇۋاتىدۇ. ئەزرائىل ماڭا يېقىنلاپ قالدى. دېمەك، مەن ئۆلۈپ كېتىۋاتىمەن، ئاداش...

گەپ - سۆزگە كەلگەندە ھەرقانداق ئادەمنى ئاغزىغا قارىتىدىغان ئابدۇللا، نادىرنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ نېمە دېيىشىنى بىلمەي تۇرۇپ قالدى. بىرھازادىن كېيىن گويا ئەمدى ئېسىگە كەلگەندەك دوستىغا تەسەللى ئېيتىشقا كىرىشتى:

— خۇدايىم ساقلا، ئاداش، ئۇنداق ئاغزىڭنى ئۇشۇتمە، كۆڭلۈڭنى ھەرگىز يېرىم قىلما. سەن - بىز تېخى ياش...

— شۇنداق، سەن - بىز تېخى ياش ئىدۇق. مانا مېنىڭ تېخى توي قىلغىنىممۇ يوق. ئون گۈلۈمنىڭ تېخى بىرىمۇ ئېچىلمىغانىدى. ئەمما، مېنىڭ بۇ گۈلۈم ئېچىلمايلا سولىدىغان ئوخشايدۇ...

ئىككى دوست تاماكا چېكىشىپ ئولتۇرۇپ خېلى ئۇزۇنغىچە مۇڭداشتى. ئابدۇللا نادىر بىلەن خوشلىشىپ ئورنىدىن تۇرغاندا، كۈن پېشىن بولۇپ قالغانىدى.

34

ئوڭ تەرىپى ئاشلىق ئامبىرى، سول تەرىپى كالا - ئاتخانىسى، ئۇدۇلى سېكرېتار ۋە مۇدىرلانىڭ ئىشخانىسى بولغان دادۇي ھويلىسىدا، يىللىق دارامەت تارقىتىش چوڭ يىغىنى ئېچىلىۋاتاتتى. يىغىن سەھنىسى قىلىپ تۇزۇلگەن ئۇدۇل تامغا ماۋجۇشىنىڭ چوڭايتىلغان ئۆلچەملىك سۈرىتى چاپلانغان؛ سۈرەت چاپلانغان تامنىڭ ئىككى - ئۈچ قەدەمچە ئالدىغا سىرلانمىغان ئىككى قوپال شىرە توختىتىلغان؛ شىرە ئالدىدىكى ئۇزۇن ئورۇندۇقتا سېكرېتار، مۇدىر، بوغالتىر قاتارلىق دادۇي

كادىرلىرى ئۆزلىرىنىڭ قارشى تەرىپىدىكى ئەزالارغا قاراپ گىدىيىپ ئولتۇرۇشاتتى. يېغىن باشلىنىپ ئاۋۋال سېكرېتار، ئوسمان ۋە باشقا مۇئاۋىن مۇدىرلار بىر ھازادىن سۆز قىلىشقاندىن كېيىن، ئەڭ ئاخىرى بوغالتىر ئوبۇلاخۇنغا ئەزالارنىڭ يىللىق دارامەت تەقسىماتىنى ئوقۇپ بېرىش نۆۋىتى كەلدى:

ــ ياشىسۇن ماۋجۇشى ! ــ دېدى ئۇ گېپىنىڭ «بىسمىللاسى»نى ئاشۇ ئادەتكە ئايلانغان سۆزدىن باشلاپ، ــ مەن ھازىر ئەزالارنىڭ يىللىق دارامىتىنى ئوقۇپ ئۆتىمەن. بۇ يىل بىزنىڭ بەختلىكتە بىر گۈڭغا توغرا كەلگەن دارامەت بەش سېنت تۆت لى. بۇ گۈڭشېمىز تەۋەسىدىكىلەرگە ئوتتۇرىچە توغرا كەلگەن دارامەت. ئەڭ يۇقىرىسى ئاۋانگىرات دادۇي بولۇپ، بىر گۈڭغا بىر سېنت ئىككى لىدىن، ئەڭ تۆۋىنى قىزىل بايراق دادۇيى بولۇپ، ئىككى سېنت سەككىز لىدىن توغرا كەلگەن...

دادۇي ھويلىسىدىكى داق يەردىلا ئولتۇرۇشقان ئەزالار بىر - بىرى بىلەن كۈسۈرلىشىپ ئاللىنېمىلەرنى دېيىشىپ كەتتى.

ــ پاراڭ سالماڭلار، دارامىتىڭلارنى ھېلى ئاڭلىيالمايمىز، مېنىڭ نەچچە پۇل بولغىنىدى دەپ سورىساڭلار، مېنىڭ كارىم يوق ! ــ ئوبۇلاخۇن سەل توختاۋېلىپ ئەزالارنىڭ دارامىتىنى بىر - بىرلەپ ئوقۇشقا كىرىشتى، ــ سايىم سوپەك بەش جان، ئەمگەك كۈچى ئۈچ جان، ئالغان يىللىق نومۇرى بىر مىڭ ئالتە يۈز ئاتمىش سەككىز، تەقسىم بولغان دارامەت بىر يۈز ئەللىك توققۇز كوي سەكسەن تۆت سېنت. بۇنىڭدىن كۈزدىكى يامغۇردا ئۆلگەن جاغال ئۆچكىنىڭ گۆشىگە تۈتۈلدى يەتتە كوي ئاتمىش سېنت؛ چامغۇر - زەدەككە تۈتۈلدى ئون بىر كوي قىرىق سېنت؛ شادا بىلەن مەدەككە تۈتۈلدى ئون سەككىز كوي. بۇنىڭغا نورما ئاشلىققا تۇتقان پۇلنى قوشقاندا، جەمئىي تۈتۈلدى بىر يۈز يىگىرمە بىر كوي توقسان سېنت؛ قولىغا تېگىشلىك بولغىنى ئوتتۇز يەتتە كوي توقسان تۆت سېنت؛ گوياخان سالى، ئۈچ جان؛ ئەمگەك كۈچى... تېگىشلىك بولغان دارامەت سەكسەن يەتتە كوي

ئاتمىش سەككىز سېنت... تۆتۈپ قېلىشقا تېگىشلىك ئومۇمىي قەزى-بىر يۈز ئون ئىككى كوي قىرىق سېنت؛ قولىغا تېگىشلىك بولغان سەكسەن يەتتە كوي ئاتمىش سەككىز سېنت دارامەتنى قەزىگە ھېساب قىلغاندا يەنە تۆلەشكە تېگىشلىكى يىگىرمە تۆت كوي ئاتمىش سەككىز سېنت...

بوغالتىر ئوقۇشنى داۋام قىلماقتا ئىدى. قائىدە بويىچە ئىسمى ئوقۇلۇپ دارامەت تەقسىماتى ئېلان قىلىنىپ بولغانلار كاسسىر ئىشخانىسىغا كىرىپ ھېسابلىشىشى كېرەك ئىدى. ئاۋۋال سايىم سوپەك ئورنىدىن تۇرۇپ ئېغىر قەدەملەر بىلەن كاسسىر ئىشخانىسىغا قاراپ ماڭدى. ئۇ ئۇچ ئادەمنىڭ بىر يىللىق قان - تەرىنىڭ بەدىلى بولغان ئاشۇ ئوتتۇز يەتتە سوم توقسان سېنتنى، كىيىم - كېچەكلىرى جۇل - جۇل بولۇپ كەتكەن بەش جان ئادەمنىڭ قايسىبىرىگە ئىشلىتىشنى بىلمەيتتى.

كۇن چۈش بولغاندا تەقسىمات ئوقۇلۇپ بولدى. ئەتىگەنلىك دولقۇننى ئاخىرلاشتۇرۇپلا «... ۋاي دارامەت بېرىدىكەن!» دەپ ئۆيلىرىگىمۇ بارماي يۈگۈرۈپ كېلىشكەن ئەزالار، گويا ھەر بىر ئائىلىدىن بىردىن مۇردا چىقىپ ئېغىر مۇسىبەتكە چۆمگەندەك بىر ھالغا كېلىپ قالغانىدى. ھېچكىم ھېچكىمگە گەپ قىلىشنى خالىمايتتى. گەپ قىلمىسىمۇ چۈشىنىشلىك، ئۇچ يۈز ئاتمىش كۇننىڭ ھەر بىر كۇنىدە تاڭ سۈزۈلمەستىنلا دولقۇنغا چىقىپ كەتكەنچە، تاكى تۇن تەڭ بولمىغۇچە ئۆيگە كېلەلمەي بەزىدە «ئىنقىلاب قىلىپ»، بەزىدە «ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈپ»، ھەتتا يەكشەنبە كۇنلىرىمۇ دەم ئالماي ئىشلىگەن بۇ كىشىلەر، بېشىغا تاپسا پۈتىغا يوق، پۈتىغا تاپسا ئۇچىسىغا يوق بولۇپ قېلىپ، قىشنىڭياقى كۆلۈڭ ئالدىدىن يىراق كېتەلمىگەن بىچارە يېلىڭ - يالىڭاچ بالىلىرىغا بىرەر قۇردىن كىيىم - كېچەك قىلىپ بېرىشنى ئويلىمىغانمىدى؟! بىر يىلنىڭ مابەينىدە ھەممە جاپا - مۇشەققەت، ھەممە دەرد - ئەلەمگە

بۇگۈنكى مۇشۇ كۈندىن تەمە كۈتۈپ چىداپ كەلمىگەنمىدى؟! ئەمما، بىر يىلنىڭ ياقى قولى بىر سېنت پۇل كۆرمەي لېۋىنى چىشلەپ ئىشلەپ كەلگەن بۇ كىشىلەرنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىكى ھەر يىلدىكىگە ئوخشاش يەنىلا «ئۇماچ قەرزى»گە بوغۇلدى. بۇ قەرز باشقا قەرز بولماستىن، ھەر ئايلىق نورما ئۈچۈن يېگەن يىگىرمە تۆت جىڭدىن قوناقنىڭ قەرزى بولغىنى ئۈچۈن، بۇ قەرزنى ئۇلار «ئۇماچ قەرزى» دەپ ئاتىشاتتى. ئاشۇ «ئۇماچقا قەرزدار» بولۇپ قالغانلار ئىچىدە ئابدۇللا بىلەن زۇلىخان ئاچىمۇ بار ئىدى.

— مېنىڭمۇ ماقۇل، جان سانى جىق دېسۇن، — دېدى ئابدۇللا زۇلىخان ئاچىنىڭ يېنىغا يېقىن ئولتۇرۇپ، — سىز ناسىر بىلەن ئىككى ئەمگەك تۇرۇپمۇ، يەنە ئۇماچ قەرزى بولۇپ قاپسىزيا زۇلىخاچا؟

— خەق بىر كۈن ئىشلەپ بەش نومۇر ئالسا، مەن بىر كۈن ئىشلىسەم ئاران ئىككى - ئۈچ نومۇر قويىدۇ، بالام، شۇنداق بولسىمۇ بىز ئىككى جان ئىشلەۋاتقاندىكىن، قولىمىزغا ئاز - تولا بىر نېمە تېگەر دېسەم، يەنە ئۇماچ قەرزىگە بوغۇلۇپتىمىز. ۋايتاڭەي، بۇ خەقنىڭ ئىشىنى ھېچ ئۇقمىدىم، بالام.

ئابدۇللانىڭ ئىچىدە شۇ ھامان تەبىئىي ھالدا بىر قوشاق پەيدا بولدى. ئۇ يىغىن سەھنىسىدىكى كىرلىشىپ كەتكەن ھېلىقى قوپال شىرە كەينىدە نامەت بىلەن بىر نېمىلەرنى دېيىشۋاتقان ئوسمانغا قاراپ ئولتۇرۇپ پەس ئاۋازدا قوشاقنى ئوقۇدى:

ئوسمان ھوشۇ دادۇيجاڭ،
نامەت ھوشۇ شودۇيجاڭ،
ئېلىشىمىز بەش نومۇر،
ئىشنىڭ كارى جۇمبۇرجاڭ...

ئابدۇللانىڭ ئاغزىغا قاراپ قالغان زۇلىخان ئاچا ئەتراپتىكىلەرگە سەپسېلىپ، ھېچكىمنىڭ دىققەت قىلمىغىنىغا

كۆزى يەتكەندىن كېيىن ئابدۇللاغا قاراپ دېدى:

— ۋاي - ۋاي - ۋاي ! ... ئەجەپمۇ قاملاشتۇردۇڭ، بالام !

ئابدۇللا يەنە نېمىلەرنىدۇر دېمەكچى بولۇپ ئاغزىنى ئۆمەللەپ تۇراتتى، ئاڭغىچە يىغىن سەھنىسىدىكى ئوسمانىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:

— ياشىسۇن ماۋجۇشى ! ئىنقىلابىي يولداشلار دەقەت قىلىلى - دەقەت ! بۇگۈن ھەممىڭلار يىللىق دارامىتىڭلارنى قولىڭلىغا ئالدىڭلار، گەرچە ئاز سانىدىكى بەزەن يولداشلارنىڭ پاتىڭىدا قەزى چىققان بولسىمۇ، لېكىن مۇتلەق كۆپ سانىدىكى ئەزالار دارامەت ئېلىپ سوتسىيالىزمنى، بۇگۈنكى بۇ يېڭى جەمئىيىتىمىزنىڭ ئەۋزەللىكىنى كۆردى. بۇگۈنكى بۇ بەختلىك جەمئىيىتىمىزنىڭ قەدىرىگە يېتىپ، ئۇلۇغ ئاتىمىز ماۋجۇشىنىڭ بىز ئىنقىلابىي كەمبەغەل دېھقان، تۆۋەن ئوتتۇرا دېھقانلارغا قىلغان بۇ چەكسىز غەمخورلۇقىنى ئۇنتۇپ قالماسلىقىمىز ئۈچۈن، بىز بۇگۈنكى يىللىق دارامەت تەقسىماتى يىغىنىغا بىرلەشتۇرۇپ بىر مەيدان «ئۆتمۈشنى ئەسلەش، بۇگۈنىنىڭ قەدىرىگە يېتىش» يىغىنى ئاچماقچى، شۇڭا بىز ناھىيىمىزدىن چىققان قاسىم يۈيگۈنى بۇگۈنكى يىغىنىمىزغا تەكلىپ قىلغانتۇق. قاسىم يۈيگۈڭ تاغىمىز ھازىر بىزنىڭ دادۇيگە يېتىپ كەلدى. ھەممىمىز قارشى ئالايلى !

كىشىلەر بىر خىل خۇشياقماسلىق بىلەن ئالىتاغىل چاۋاك چېلىشىپ، غەمدىن ساڭگىلىغان باشلىرىنى يېرىم كۆتۈرۈپ يىغىن سەھنىسىگە قاراشتى. سەھنىنىڭ يان تەرىپىدىكى بىر ئىشخانىدىن ماش رەڭ شەپكە كىيىپ، شەپكىنىڭ ئۇدۇلىغا تىرناقچىلىق بىكار يەر قويماي ماۋجۇشىنىڭ ئىزنىكىنى ئېسىۋالغان؛ بۇنى ئاز كۆرگەندەك ھەتتا پېشانىسىنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىغىمۇ تېرنى تېشىپ بىر چوڭ ئىزناكنى ئۆتكۈزۈۋالغان؛ ساقال - بۇرۇتلىرىنى چۇشۇرۇۋەتكەن ئوروق يۈزىنى قورۇقلار باسقان؛ ئورۇقلۇقىدىن ئىككى قوۋزى ئىككى

ياڭاق پاتقۇدەك ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن بۇ ۋەجىك ئادەم ئاقكۆلگە تۇنجى قېتىم كەلگىنىگە قارىماي، ئۇنىڭ ئىسمىنى پۈتۈن ئاقكۆللۇكلەر ئوبدان بىلەتتى. چۈنكى، ئۇ ماۋجۇشنىڭ «يۇيگۇچنىڭ تاغنى يۆتكىشى» دېگەن ئەسىرنى ئاڭلاپ، «يۇيگۇچ تاغنى يۆتكىگەن بولسا، مەن قۇمنىمۇ بولسا يۆتكەيمەن» دەپ مەھەللىسى يېنىدىكى يولغا كېلىپ قالغان بىر قۇم دۆڭنى «يۆتكەش»كە كىرىشكەن؛ ئۇنىڭ بۇ ھەرىكىتى گۇڭشې بىلەن ناھىيىدىكى ئىنقىلابىي كومىتېتقا ئاڭلانغاندىن كېيىن، گەرچە ئۇ قۇم دۆڭنى يۆتكەپ بولالمىغان بولسىمۇ، لېكىن «ماۋجۇشى ئەسەرلىرىنى ئۆگىنىش ئاكتىپى» بولۇپ سايلىنىپ، «قاسىم يۇيگۇچ» دېگەن نامنى ئالغان؛ شۇندىن بۇيان ناھىيە تەۋەسىدىكى ئىدارە ـ جەمئىيەت، مەكتەپ ۋە ھەرقايسى گۇڭشې ـ دادۇيلەر تەرىپىدىن بەس ـ بەستە يىغىنغا تەكلىپ قىلىنىدىغان ئەتىۋارلىق بىر ئادەمگە ئايلىنىپ قالغانىدى.

«قاسىم يۇيگۇچ» شىرە ئالدىغا كېلىپ توختىدى. ئورۇقلۇقىدىن پېشانە سۆڭىكىنىڭ ئاستىغا ئىچكىرىلەپ كىرىپ كەتكەن قاپاقلىرى ئاستىدىكى بىرخىل سۇنئىيلىك بىلەن زورىغا چەكچىيىپ تۇرغان كۆزلىرىنى كىشىلەرگە تىكىپ، گېلىنى قىرىپ قويدى، ئاندىن بار ئاۋازى بىلەن ئۇزۇپ ـ ئۇزۇپ سۆزلەشكە باشلىدى:

ـــ ياشىسۇن ماۋجۇشى ! ئالدى بىلەن ھەممىمىز بىرلىكتە ئۇلۇغ ئاتىمىز ماۋجۇشىغا چەكسىز ئۇزۇن ئۆمۈر تىلەيمىز ! لىن بياۋ پوتوكشەيمىز① نىڭ تېنىنىڭ سالامەتلىكىنى تىلەيمىز ! بۇگۈن بەختلىك دادۇيدىكى ئىنقىلابىي كەمبەغەل دېھقان، تۆۋەن ئوتتۇرا دېھقانلار دارامەت ئاپتۇ. دارامەت ئالغان كۈنى قاراڭغۇ زۇلمەتلىك ئۆتمۈشنى ئۇنتۇپ قالمايلى دەپ، مېنى ئۆتمۈشتىكى دەت ـ ئەلەملەرنى سۆزلەپ بېرىشكە قىچقىغىلى بالا ئەۋەتىپتۇ.

---

① پوتوكشەيمىز ـــ مۇئاۋىن باش قوماندان دېگەن مەنىدىكى خەنزۇچە «فۇتۇكشۇەي» سۆزىنىڭ بۇزۇلغان تەلەپپۇزى.

مەن بۇنىڭدىن خۇش بولدۇم... ئۆتمۇش دېگەن قاراڭغۇ زۇلمەتتە مەن بەك ئېزىلگەن، ئىككى ئېشىكىم بار ئىدى. كۇن ئالالماي ئوتۇنچىلىق قىلاتتىم. باي، بەگ، بوجاڭ دېگەن گۈيلىنىڭ ئۆيىگە ئىككى ئېشەك ئوتاننى ئاپىرىپ بەرسەم ئاران بىرەر چارەك قوناق بېرەتتى. مەشرەپ يا ئوغلاق تارتىش بولۇپ قالسا، قىرىقتىن، ئەللىكتىن قوي ئۆلتۇرەتتى. قازان - قازانلىرىدا ئۇچا، پولو قاينىاپ تۇراتتى. بىزدەك كەمبەغەللەر ئاشۇنداق چاغلىدا ئايدا ئاران بىرەر قېتىم گۆش - ياغ كۆرەتتۇق... قىش ۋاقتىسى يوتقان - كۆپە ئاز، توڭۇپ كېتىپ، سوغۇقتا خوتۇن بىلەن بىر تېكىدا، يېقىن - يېقىن ياتاتتۇق...

دادۇي كادىرلىرى بىر - بىرىگە قارىشىپ قالدى. لېكىن، ناھىيە بويىچە داڭقى چىققان، ھەممە يەرگە ئالاھىدە تەكلىپ قىلىنىپ، ئۆزىنىڭ «ماۋجۇشى ئەسەرلىرىنى ئۆگىنىش تەجرىبىسى» بىلەن ئۆتمۇشتە تارتقان ئازابلىرىنى سۆزلەپ بېرىۋاتقان بۇ ئەتىۋارلىق كىشىنى گېپىدىن توختىتىپ قويالمايتتى. ئۇ شىرە ئۇستىدىكى ھېچ يېرى ئالا قالدۇرۇلماي ماۋجۇشى سۆزلىرىدىن خەنزۇچە ئۇزۇندى يېزىلغان قىزىل كۇرۇشكىنى قولىغا ئېلىپ، ھور چىقىپ تۇرغان چايدىن بىر ئوتلىدى - دە، يەنە سۆزلەپ كەتتى:

— مانا ھازىر ئۇلۇغ ئاتىمىز ماۋجۇشىنىڭ رەھبەرلىكىدە، ئۆيۇمدە بىر ئېشىكىم بار. ئوتانچىلىق قىلىپ باي، بەگلەرگە ئىشلەشتىن قۇتۇلدۇم. ئۆيدە يوتقان - كۆپىمىز كەڭرى. ئەمدى خوتۇن بىلەنمۇ ئايرىم - ئايرىم ياتىمىز. ئاشلىقتىن غەم قىلمايمىز. ئامبارلىرىمىزدىكى بۇغداي - قوناق دېگەننىڭ، ھودۇدىنى ئېلىپ بولمايدۇ. قاچان ئاش لازىم بولۇپ بارساق، ئامباچىلىرىمىز دەپتىرىگە پۇتۇپ قويۇپ بېرىۋېرىدۇ...

— خۇدايىم تۇۋا، — دېدى زىۋىدىخان ئاچا ئابدۇللاغا پەس ئاۋازدا، — دادۇي كادىرى بولغانلىنى يالغان گەپ قىلامدىكىن دېسەم، بۇ ئادەممۇ قېرىغاندا سارىڭ بولۇپ قالدىمۇ، قاراپ تۇرۇپ

يالغان گەپ قىلىۋاتمىدۇ يا؟

ــ «ئاشلىقتىن غەم قىلمايمىز...» دېگەنلىرى يالغان بولسىمۇ، باشقا گەپلەرگە يالغان تاپالمايۋاتقان گەپ قىلىپ سالدى، زۇبەيدەخاچا. ئۆتمۈشتە ئايدا ئاران بىرەر قېتىم گۆش - ياغ كۆرەتتۇق ... دېگىنىنى ئاڭلىغانسىز؟ ھازىر قېنى كىم ئايدا ئەمەس، يىلدا بىرەر قېتىم گۆش - ياغ كۆرىدۇ؟ !...

ــ بۇ گېپىڭغۇ راست، بالام...

ــ بۇ سېسىق جاننى باقماق تەس بولۇپ كەتتى، زۇبەيدەخاچا، ئۇ بىچارە يۈيگۈچىمۇ ھەرقاچان جان بېقىش ئۈچۈن شۇنداق قىلىپ يۈرۈۋاتقاندۇ. پېشانىسىنى تېشىپ ئۆتكۈزۈۋاتقان ئىزنىكىگە قارىسىلا، ھەرقانچە بولۇپ كەتسىمۇ تېرىنى تەشسە ئاغرىمامدۇ؟...

ئۇلارنىڭ قىلىشىۋاتقان بۇ گەپ - سۆزلىرىنى قاسىم يۈيگۈچنىڭ بارغانسېرى قىزىپ، بارغانسېرى بەك ۋارقىراپ سۆزلەۋاتقان سۆزلىرى بېسىپ كەتتى.

ــ ئەمما ۋە لېكىن، بىزنىڭ جەننەتتەك كۈنلىرىمىزنى بىر ئوچۇم سىنىپىي دۈشمەنلەر كۆرەلمەي، بۈزغۇنچىلىق قىلىشقا ئۇرۇندى. بۇنى ئۇلۇغ ئاتىمىز ماۋجۇشى بىلىپ قېلىپ، مانا ئەمىسە دەپ سەھنىگە چىقىپ، كەمىرىنى يېشىپ، ياپىرىم دەپ ئۇلۇغ پرولېتارىيات مەدەنىيىتى زور ئىنقىلابىنى بىر قوزغۇتىپتى، لى شاچىدەك جىن - شەيتانلارنى كۈمپەي - كۈم قىلىۋەتتى !...

قاسىم يۈيگۈچ ھەدەپ كۈچەپ سۆزلىمەكتە ئىدى. لېكىن، ئۇنىڭ سۆزلىرىنىڭ ھېچقايسىسى ئەمدى ئابدۇللارنىڭ قۇلىقىغا كىرمەيتتى. چۈنكى، شۇ تاپتا ئۇ ئۆيدىكى بەش جان ئادەمنى ئويلاۋاتاتتى: «... ئەر - خوتۇن ئىككىمىزغۇ كونا بولسىمۇ ياماپ كېيىپ تۇرارمىز. بۇ زامانداھەممە ئادەمنىڭ ئۈچىسىدا ‹پاتمەمنىڭ كۆڭلىكى›،دەك سەكسەن يېرى ياماق كىيىم بولغاندىكىن، بىر كىم زاڭلىق قىلىپمۇ يۈرمەس... لېكىن بىچارە ئانام بىلەن بالىلارنىڭ ئىشى چاتاق بولدى. كۆڭلەكلىرى

ئۇچسىدىن ئۇزۇلۇپ چۈشۈپ قالاي دەپ قاپتۇ. گۈلھەسەلمۇ چوڭ بولۇپ قېلىۋاتىدۇ. ھېچبولمىغاندىمۇ مەكتەپتىكى بالىلار ئالدىدا شۇنى چاندۇرۇپ قويمايدىغان ئىش ئىدى. ئەمما، بىر يىل ئىشلەپ يەنە قەرزگە ئىشلەپتۇق. ئەمدى قانداق قىلىدىغان ئىشتۇ؟ !...»

ئۇ ئاشۇ ئويلار بىلەن يىغىنىڭ قانداق تۈگىگەنلىكىنىمۇ بىلمەي قالدى. يىغىن تۈگەپ ھەممە ئەزالار ئورنىدىن تۇرغاندا، ئۇمۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆيگە قاراپ ماڭدى، ئۆيگە بارغاندىن كېيىنمۇ قاپىقى ئېچىلمىدى، خوتۇنى بىلەن ئانىسىنىڭ تەسەللىلىرىمۇ كار قىلمىدى. ئاشۇنداق بىر پەيتتە، ئەمدىلا مەكتەپتىن قايتقان سەككىز ياشلىق قىزى گۈلھەسەل كىرىپ كەلدى ـ دە، مەكتەپتە ئاڭلىغان بىر «خۇش خەۋەر»نى ساددا قەلبى بىلەن ئاتىسىغا يەتكۈزدى:

ـــ ئاتا،ئانا، ماۋجۇشى يۈز ئەللىك ياشقا كىرىدىكەن، قارا، بىزنىڭ مۇئەللىم شۇنداق دېدى...

ـــ پوق چاينىما، شۇم !

«چاك» قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ، گۈلھەسەل مەڭزىنى تۇتۇپ «پاڭگىدە» يىغلىۋەتتى.

ـــ نېمانداق قىلىسىلە؟ بۇ مۇشتىتەك بالىدا نېمە گۇناھ؟

ئابدۇللا ئايالىغا قاراپ لېۋىنى چىشلىگىنىچە تۇرۇپ قالدى. ئۇنى قىزى گۈلھەسەلنى ئۇرغىنىدىن كۆرە، ئاشۇ ئىش تۇپەيلىدىن كېلىپ چىقىش ئېھتىمالى بولغان ئويلىمىغان بىر سىياسىي بالا ـ قازانىڭ تەھدىتى ئويلاندۇرۇپ قويغانىدى.

دېگەندەك، ئەتىسى گۈلھەسەل مەكتەپكە كېتىپ ئۇزۇن ئۆتمەيلا، بىر توپ مەكتەپ بالىلىرى قاتار بولۇپ، داقا ـ دۇمباقلارنى چالغان ھالدا ئابدۇللا ئىشلەۋاتقان يەرگە يېتىپ كېلىشتى ـ دە، ئۇنى ئارىغا ئېلىپ ئارقا ـ ئارقىدىن شوئار توۋلاشتى. «قىزىل قوغدىغۇچىلار»نىڭ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ، ئوسمان، نامەتلەرمۇ يېتىپ كېلىشكەنىدى. ئۇلار «قىزىل

قوغدىغۇچىلار» بىلەن كۈسۈرلىشىپ بىر نېمىلەرنى دېيىشكەندىن كېيىن، ئەزالارنى دەرھال يىغىپ، «قىزىل قوغدىغۇچىلار» بىلەن بىللە ئېتىزلىقتىلا پىپەن يىغىنى ئاچماقچى بولۇشتى.

ــ نەق ئەكسىلئىنقىلابچى ئۇنسۇر ئابدۇللا ئوتتۇرىغا چىقسۇن ! ــ دەپ توۋلىدى بىر «قىزىل قوغدىغۇچى» ھەممەيلەن يىغىلىپ بولغاندىن كېيىن.

ئابدۇللا ئۇن ـ تىنسىز ئوتتۇرىغا چىقىپ، قول باغلاپ تۇردى.

ــ ماۋجۇشىنىڭ يۈز ئەللىك ياشقا كىرىدىغانلىقى ھەققىدىكى خۇش خەۋەرنى يەتكۈزسە، سەن نېمە دېدىڭ؟ سۆزلە !

ئابدۇللا ئاستا بېشىنى كۆتۈرۈپ، سوئال سورىغان «قىزىل قوغدىغۇچى»غا مەنسىتمەسلىك نەزىرى بىلەن بىر قاراپ قويۇپ جاۋاب بەردى:

ــ ھە، شۇ گەپمىدى، ئۇكام؟ نېمە دەيتتىم، پوق چاينىما شۇم دەپ تەستىكىگە بىرنى سالدىم شۇ.

ــ ئۇرغىنىڭ راست ـ ھە؟ !

ــ راست، ھازىر دېدىما، تىللىغىنىممۇ، ئۇرغىنىممۇ راست.

ــ ئېيتە ! نېمىشقا ئۇلۇغ ئاتىمىز ماۋجۇشىنىڭ يۈز ئەللىك ياشقا كىرىدىغانلىقىنى ئاڭلاپلا ئۇردۇڭ؟ ! زادى سېنىڭ ئىدىيەڭدە نېمە بار؟ !

ئابدۇللا ئۆز كۆڭلىدە ئەنە شۇنداق سوئالنىڭ سورىلىشىنىلا كۈتۈپ تۇرغانىدى، شۇڭا قىلچە ھودۇقماي، تەمكىنلىك بىلەن جاۋاب بەردى:

ــ نېمىشقا ئۇرمايمەن، ئۇكام؟ بىز ھەممىمىز ئۇلۇغ ئاتىمىز ماۋجۇشىنى تۇمەنمىڭ يىللار ياشىسۇن دەپ توۋلاپ، كۈندە ئالتە ۋاخ چەكسىز ئۇزۇن ئۆمۈر تىلەۋاتساق، بۇ شۇم ئاران يۈز ئەللىك ياشقا كىرىدىكەن دېسە، ئادەمنىڭ ئاچچىقى كەلمەمدۇ ؟!...

«قىزىل قوغدىغۇچى»لار بىر ـ بىرىگە قارىشىپ نېمە دېيىشىنى بىلمەي تۇرۇپ قېلىشتى. ئىشنىڭ ئۆزى ئويلىغاندەك

بولماي قالغانلىقىنى سەزگەن ئوسمان، بۇ پايدىسىز ھالەتنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن دەرھال ئورنىدىن تۇردى:

— ياشىسۇن ماۋجۇشى ! دەقەت قىلىلى! ئىنقىلابىي يولداشلار، دەقەت قىلىلى ! بۇ ئىشتا ئۇقۇشماسلىق بولۇپ قاپتۇ، لېكىن بىز پىپەن يىغىنىنى داۋاملاشتۇرۇۋېرىمىز ! ئابدۇللا ئولتۇرۇپ، سايىم سوپەك ئورنىدىن قوپسۇن !

كىشىلەر ئابدۇللانىڭ ئىنتايىن ئەپچىللىك بىلەن قۇتۇلۇپ قالغىنىدىن خۇشال بولۇشسىمۇ، لېكىن ئەمدى بىچارە سايىم سوپەكنىڭ بېشىغا قانداق كۈنلەرنىڭ كېلىشىدىن ئەنسىرەيتتى. شۇڭا، ھەممەيلەن ئۇنىڭغا خەيرخاھلىق بىلەن يەر تېگىدىن قاراپ قويۇپ جىمجىت ئولتۇرۇشتى.

— ھە، سايىم سوپەك ! — دېدى ئوسمان ئۇنىڭغا گۆلىيىپ، كېچىدىن نېمە ئىش قىلدۇق؟ !

سايىم سوپەكمۇ ئابدۇللادىن بىرئاز ئەقىل تاپقان بولسا كېرەك، ھودۇقماي تۇرۇپ تەمكىنلىك بىلەن جاۋاب بەردى:

— تېرەك كەستۇق.

— ھۇ يۈزى قېلىن شوۋچى ! — ئوسمان ئۇنى ھودۇقتۇرۇش ئۈچۈنمۇ، ياكى كونا مىجەزى قوزغالدىمۇ، ئىشقىلىپ، بىردىنلا ئەلپازىنى بۇزدى، — شۇنچە خەقنىڭ ئالدىدا ھېيىقماي دەۋاتقان گېپىنى ! كوللېكتىپنىڭ تېرەكلىرىدە ئاناڭنىڭ ھەقىقى بارمىدى؟ ! نېمىشقا كەستىڭ؟ ! سۆزلە !

— ئۆيۈم ئۆرۈلۈپ چۈشكىلى ئىككى ھەپتە بولدى. قىش - قورا سوغۇقتا بالىلار بىلەن تالادا قالدىم. تەشكىلگە نەچچە قېتىم دېسەممۇ تىڭشىمىدى. دارامەتتە ئازراق بىر نەرسە تەگسە، شۇنىڭغا ياغاچ - تاش ئېلىپ ئوڭشۇالارمەن دېسەم، قولۇمغا ئاران ئوتتۇز يەتتە كوي تەگدى. قورساق دېگەن يامان ئوغرىكەن. گالىنى تىكىپ قويغىلى بولمايدىكەن. ئۇ ئوتتۇز يەتتە كويغا بالىلارغا ئاش ئېلىپ بەردىم...

— بولدى، بولدى ! بۇ يەردە بىزگە تولا كاپشىپ رىۋايەت ئوقۇپ بەرمەي، مەقسىتىڭنى سۆزلە ! تېرەكنى كېسىشتىن

مەقستىڭ زادى نېمە؟ ! كوللېكتىپنىڭ، سوتسىيالىزمنىڭ ئۇلىنى كولىماقچى، شۇنداقمۇ !؟

— ياق، تېرەكنى كېسىشتىن مەقسىتىم، سوغۇقتا باللىرىمنىڭ توڭلاپ ئۆلمەسلىكى ئۈچۈن، ئۆينى ئوڭلۇۋېلىش ئۈچۈن...

— ئالدى بىلەن شۇنى دېگىن ! تېرەكنى كىمدىن سوراپ كەستىڭ ؟ !

— ئۇلۇغ ئاتىمىز ماۋجۇشىدىن سوراپ كەستىم.

ئوسمان بىر نەرسىنى سەزگەندەك جىم بولۇپ قالدى. ئاشۇ جىملىقنى ئۆزىگە بېرىلگەن پۇرسەت دەپ قارىغان نامەت سوراق - سوئالنى داۋاملاشتۇردى:

— ماۋجۇشىدىن سوراپ كەستىم دېدىڭما؟ ! قاچان، نەدە سورىدىڭ؟ ! ماۋجۇشى نېمە دېدى؟!

— تۇنۈگۈن ئاخشام نامازشام بىلەن ماۋجۇشىنىڭ ئالدىغا كېلىپ قىينىچىلىق ئەھۋالىمنى بىر - بىرلەپ دېدىم، ئاندىن ئۆيۈمنى ئوڭشىۋېلىشقا تېرەك بېرىشنى تىلىدىم. ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋجۇشى قولىنى كۆتۈرۈپ بەش بارمىقىنى كۆرسىتىپ ئىشارەت قىلدى...

— جۆيلۈمە قېرى ! تامدىكى جېنى يوق قۇرۇق سۆرەت ساڭا قانداقمۇ رۇخسەت بېرەلەيدۇ؟ !

— ئىنقىلابىي يولداشلار، ما گەپنى قۇلىقىڭلار ئاڭلىغاندۇ؟ ! ئۇلۇغ داھىيمىز ماۋجۇشىنى جېنى يوق قۇرۇق سۆرەتكە ئوخشاتسا بولامدۇ؟ !

كىشىلەرنىڭ ھەممىسى تەڭلا نامەتكە قاراشتى. نامەتنىڭ چىرايى شۇ ھامان تاتاردى - دە، ئاغزى كالانپايلىشىپ قالدى:

— مەن، مەن دېگەن ماۋ - ماۋجۇشىنىڭ ئۆزىنى دېمىدىم.

— بىز كەمبەغەل دېھقان، تۆۋەن ئوتتۇرا دېھقانلارنىڭ قەلبىدە ماۋجۇشى بار. بىز ماۋجۇشىنى ئۆزى، سۆرىتى دەپ ئايرىپ يۈرمەي ئېتىقاد قىلىۋېرىمىز !...

بايىدىن بۇيان جىم تۇرۇشقان «قىزىل قوغدىغۇچىلار»مۇ ئەمدى قىزىپ كېتىشتى:

— ئۇلۇغ ئاتىمىز ماۋجۇشىغا تىل تەگكۈزۈش جىنايەت!

— ماۋجۇشىنىڭ سۈرىتىنى جېنى يوق قۇرۇق سۆرەت دېگەن ئادەم ياخشى يولداش ئەمەس!

— ماۋجۇشىنى جان تىكىپ قوغدايلى!

— ماۋجۇشىغا تىل تەگكۈزگەن سىنىپىي يات ئۇنسۇرلاردىن ھېساب ئالايلى!

— ...

مانا ئەمدى «پىپەن يىغىنى»نىڭ خاراكتېرى بىردىنلا ئۆزگىرىپ، ئابدۇللا بىلەن سايىم سوپەكلەر بىر يەردە قېلىپ نامەت ئوتتۇرىغا قويۇرۇلدى. گەرچە كىشىلەر كېيىن يەنە نامەتنىڭ قولىغا قېلىشىدىن قورقۇپ ئانچە بەك كۆچەپ كەتمىگەن بولسىمۇ، لېكىن ئىنقىلابقا تەشنا «قىزىل قوغدىغۇچىلار» تەرەپ - تەرەپتىن سوراق - سوئالغا تارتىپ، «پىپەن»نى خېلى بەك قىزىتتى. ئوسمان ئەھۋالنىڭ بارغانسېرى يامانلىشىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئەمدى ئۆزى ئوتتۇرىغا چىقىپ نامەتنى قۇتقۇزماقچى بولىدىغانلىقىنى ھېس قىلدى:

— ياشىسۇن ماۋجۇشى! مېنىڭ بىر ئېغىز پىكرىم بار. بۈگۈن ئىنقىلابىي خۇشھېيىبەتلار بىلەن ئىنقىلابىي كەمبەغەل دېھقان، تۆۋەن ئوتتۇرا دېھقانلار بىرلىكتە ئىش ئۈستى پىپەن يىغىنى ئاچتۇق. يىغىنىمىز ناھايىتى بەلەن ئېچىلدى، مېنىڭچە، يىغىننى ئەمدى مەشھەدە توختاتساق، ما كەمچىلىك ئۆتكۈزگەن يولداشلىنى ئۆزىمىز تەربىيە قىلىپ تۇزىتىۋاساق...

— ياق، بۇ مەسىلىگە ئاددىي قاراشقا بولمايدۇ. ماۋجۇشىغا تىل تەگكۈزۈش ئادەتتىكى جىنايەت ئەمەس. بۇ ئىشنى ج خ ئىدارىسىگە خەۋەر قىلىش كېرەك.

ئوسمان ئىشنىڭ بۇ دەرىجىگە بېرىپ يېتىشىنى

ئويلىمىغانىدى. ئۇ ئەمدى نەچچە ۋاقىتتىن بۇيان ئەڭ ھالقىلىق پەيتلەردىلا ئىشلىتىپ كەلگەن ئەڭ ئاخىرقى چارىسىنى ئىشلىتىشكە مەجبۇر بولدى:

ــ مەن سىلىگە ئېيتىپ قويايى، مەن گۈڭچەندائ ئەزاسى. نامەت شودۇيجاڭمۇ گۈڭچەندائ ئەزاسى ! گۈڭچەندائ ئەزاسىغا قارشى تۇرۇش ــ گۈڭچەندائىغا قارشى تۇرغانلىق ! نامەت شودۇيجاڭنىڭ كەمچىلىكى بولسا، بىز ئۇنى گۈڭچەندائ ئەزالىرى ئىچىدە ئۆزىمىز بىر تەرەپ قىلىمىز ! گۈڭچەندائ ئەزالىرىنىڭ ئىشىغا سىرتتىكى كىشىلەرنىڭ ئارىلىشىشىغا بولمايدۇ !...

ئەمدى «قىزىل قوغدىغۇچىلار»مۇ جىم بولۇپ قېلىشتى. ھېچكىم ئۆزىنىڭ «گۈڭچەندائىغا قارشى تۇردى» دېگەن يوغان قالپاقنى كىيىپ قېلىشنى خالىمايتتى.

شۇنداق قىلىپ، ئېتىزلىقتىلا ئېچىلغان بۇ «ئىش ئۇستى پىپەن يىغىنى» ئاخىرلاشتى. لېكىن، شۇنىڭدىن بۇيان «بەختلىك» دادۇيدە «ماۋجۇشىدىن سوراپ» بەش خالتا ئاشلىق ئاچىقىدىغانلار ئانچە ـ مۇنچە پەيدا بولۇپ تۇردى.

35

ئىككى ئەتىياز ئۆتۈپ كەتتى، لېكىن «ھازىر قىش ئاخىرلاشقۇچە ۋاقىتلىق توختىتىپ تۇرۇپ، ئەتىيازلىققا يەنە قايتىدىن باشلىنىدىكەن» دېگەن چۈەنلىيەندىن ھېچ ئەسەرمۇ بولمىدى. تاھىر ئەمدىلا تولۇقسىز ئوتتۇرىنى پۈتتۈرۈپ تۇرۇشىغا، ئوتتۇرا ۋە ئالىي مەكتەپلەر بىردەك تاقىلىپ، «زىيالىي ياشلار كەمبەغەل دېھقان، تۆۋەن ئوتتۇرا دېھقانلارنىڭ قايتا تەربىيىسىنى ئېلىشى زۆرۈر» دېگەن بىر يېڭى «ئەڭ ئالىي يولىورۇق» چىقتى. كۆڭۈللۈك مەكتەپ ھايىتىغا كۆنۈپ قالغان تاھىرنىڭ ساۋاقداشلىرىدىن ئايرىلىپ قېلىشقا كۆزى قىيماي، مەكتەپ ئاچقان دېھقانچىلىق مەيدانىغا بىر قىسىم ساۋاقداشلىرى

بىلەن «قايتا تەربىيە ئېلىش» ئۇچۇن كەتتى. ئۇ ئەمدى بۇرۇنقىدەك ھەر شەنبە كۈنى ئۆيگە كېلەلمەيتتى.

زۇبەيدىخان ئاچا يەنە ناسىر بىلەنلا يالغۇز قالدى. «لاۋگەي ئۇنسۇر»، «نەق ئەكسىلئىنقىلابچى ئۇنسۇر» ۋە «چەتكە باغلانغان ئۇنسۇر» دېگەن قالپاقلار ئۇستىلەپ كېيدۇرۇلگەن نادىر كېچە - كۈندۈز «چوشقا ئۆيى»دىن ئايرىلالمايتتى. دادۇي بويىچە ئېچىلمىدىغان چوك پىپەن يىغىنلىرىغا قاتنىشىشقا ئۇقتۇرۇش قىلىنغان تەقدىردىمۇ، «بەش خىل ئۇنسۇر»لار ئايرىم بىر بۆلۈكدا نازارەت ئاستىدا ئولتۇرغۇزۇلۇپ، ھېچكىم بىلەن كۆرۈشتۇرۇلمەيتتى.

ئەنە شۇ ئەنسىز كۈنلەردە، «بەختلىك دادۇي»دە تېخىمۇ ئەنسىز خەۋەرلەر تارقىلىشقا باشلىدى. نادىر بىلەن تاھىردىن ئەنسىرەپ، ئولتۇرسا - قوپسا شۇلارنى ئويلاپ يۇرگەن زۇبەيدىخان ئاچا «شۇ بالىلىرىمغا مۇناسىۋەتلىك بىرەر گەپ چىقىپ قالارمىكىن» دەپ، بۇ خەۋەرلەرنىڭ ھەممىسىگە پۈتۈن زېھنى بىلەن قۇلاق سالاتتى. ئېغىزدىن ئېغىزغا كۆچۈپ يۇرگەن بۇ خەۋەرلەرمۇ كۈندە دېگۈدەك يېڭىلىنىپ تۇراتتى:

— ھېلىقى ئاغزىغا يۇگەن سېلىنغان رەھىم ھېكىم خۇك ئەرسىغا سىلىك بوپتۇ.

— مەخەت ئىمىن دەپ يەنە بىرى بار ئىكەن، ئۇنىمۇ سىلىك دەيدۇ، ئۇ رەھىم سىلىكدىنمۇ يامان ئىمىش.

— بەك قارام، بالادىن قوقمايدۇ، دەيدۇ.

— ئىككى يېنىغا ئىككى تاپانچا ئېسىپ يۇرىدىكەن، بىر كۈنى يولدا كېتىۋېتىپ، ئۇچۇپ كېتىۋاتقان قۇشقاچنىمۇ سوقۇۋېتىپتۇ دەڭلا.

— ئۇنىڭ تېخى سەۋىيىسىمۇ خېلى بار دەيدۇ. مەكتەپتىكى چېغىدىمۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ رەئىسى دەمدۇ، بىر نېمىسى بوپتىكەن.

— بىر كۈنى مەن بازاردا كۆردۈم دەڭلا، بېشىغا ھېلىقى

كەتمەنگە ئوخشاش شەپكىدىن بىرنى كىيىۋاپتۇ. چاپىنىنىڭ تۇگمىسىنى ئەتمەپتىكەن، قوينىنىڭ ئىككى تەرىپىدىن ئىككى تاپانچىنىڭ ئوچى كۆرۈنۈپ قاپتۇ، چىرايىمۇ بەك سۇرلۇك ئىكەن.

ــ قانچە ياشلاردا بار ئىكەن؟

ــ ھەرقانچە بولسىمۇ يىگىرمە ـ يىگىرمە ئىككى ياشقا چىرىپتۇ. ھەمىشە: «مېنىڭ يىگىرمە ئوچكە چىرىشىم يوق!» دەپ يۇرىدىكەن.

ــ قورالنى نەدىن تاپقاندۇ؟

ــ قەشقەردىكى خوڭ ئەرسى ئەۋەتىپ بېرىدىكەن.

ــ ياق، ھەربىيلەردىن بولايدىكەن.

ــ توۋا، ئەجەب بىر ئىش، مەن مۇشۇ ھەربىيلەرنىڭ ئىشىغا ھەيران: ئۆزبېچە بىر ماشىنا قورالنى ئېلىپ بىرەم خوڭئەرسىدىكىلەرنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ بولاتقۇزىدىكەن، بىرەم سەنسۇدىكىلەرنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ بولاتقۇزىدىكەن. مەنزە، ئولارنى ھەر ئىككى تەرەپكە قورال يەتكۈزۈپ بېرىپ تاماشا كۆرۈۋاتامدىكىن دەپ قالدىم.

ــ سەن دېگەندەك، ئۆتكەندە تراكتور زەنىنىڭ ئالدىدىن ئىككى ماشىنا ھەربىي ئۆتۈپتىكەن، مەخەت ئىمىن ئۆزى چىقىپ ھەممە قوراللارنى بولۇۋاپتۇ.

ــ راست، شۇ چاغدا توپ بولۇۋاپتىكەن، ئوچ ـ تۆت كۈندە بىر قېتىم پاختا زاۋۇتىغا قارىتىپ ئېتىپ تۇرىدىكەن.

ــ توپنىڭ ئوقى قانچىلىك بادۇ؟

ــ ئۇنى بىز كۆرمىدۇق. ئەمما زە، ئۆتكەندە بىر توپ ئوقى پاختا زاۋۇتىنىڭ توڭگۇز قوتىنىغا چۈشۈپتىكەن، ئون بىر توڭگۇز ئۆلدى دەيدۇ.

ــ ئەمىسە خېلى چوڭغا ئوخشايدۇ جۇمۇ.

ــ چوڭ بولماي دەڭلا، چوڭ بولمىسا ناھىيىدە تۇرۇپ ئاتقان توپنىڭ ئۇنى بىزنىڭ بەختلىككە ئاڭلىنامدۇ؟

ــ بۇ خەق ئاغزىدا ئەلەم كۆرىشى قىلماي، قەلەم كۆرىشى قىلىش دەپ ۋارقىراپ قويۇپ، كۈندە سوقۇشۇۋۆەسە، ئاشۇنداق توپ

ئوقنى كۇندە ئېتىۋەرسە، ئادەم توشۇمدىغاندۇ؟

— ھەر قېتىم ئاتقان ئوقتا ئادەم ئۆلۈۋەرسە، ئادەم توشىمايدۇ. سوقۇش دېگەننىڭ توقۇزى رەڭ، بىرى جەڭ دەپتىكەن. يۇز پاي ئوق ئاتقاندا بىرەر ئادەم ئۆلسىمۇ چوڭ گەپ.

— ئەمىسە ئوسمان مۇدىر خوڭ ئەرسى تراكتور زەننى ئالمدىغان چاغدا، بىردەمدە ئون سەككىز ئادەم ئۆلدى دەيدۇ يا؟

— ئۇنى دېسەڭلا مۇشۇ بەدنىيەت ئىنقىلاۋى بولغانلىقىڭ مابەينىدە ناھىيە بويىچە بىر يۇز ئون يەتتە ئادەم ئۆلۈپ بوپتۇ.

— ھە راست، ئوسمان مۇدىر تراكتور زەندە نېمىنىڭ باشلىقىدۇ؟

— ئاران گۇرۇپپا باشلىقى ئىكەن.

— قوراللىق ئادەملەرگە گۇرۇپپا باشلىقى بولۇشمۇ چوڭ گەپ جۇمۇ.

— ...

بۇلار زۇندىخان ئاچا بىرنەچچە كۇندىن بۇيان «بەختلىك» دادۇيىدىكىلەرنىڭ ئاغزىدىن ئاڭلىغان پاراڭلار ئىدى. بۇ پاراڭلارنىڭ ئاز بىر قىسمىغا شۇ پاراڭنى قىلغۇچىنىڭ شەخسىي ھېسسىياتى ئانچە ـ مۇنچە ئارىلىشىپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن مۇتلەق كۆپ قىسمى راست ئىدى. «سەنسۇ» (3 ـ سىلىگىبۇ) بىلەن بىر كۆز قاراشتا بولمىغىنى ئۇچۇنلا ئاغزىغا يۇگەن سېلىنىپ، ئەتراپىدىن نەيزىلەر تەڭلىنىپ كوچىدا سازايى قىلىنغان رەھىم ھېكىم، ئىنسانىيەت قېلىپىدىن چىققان ۋەھشىي رەقىبلىرىدىن ئىنتىقام ئېلىش ئۇچۇن پۇرسەت تېپىپ قېچىپ چىقىپ، ئاۋۇال قەشقەرگە باردى، ئاندىن ئۆزىنىڭ ئىنسانىيەت قېلىپىدىن چىققان ھالدا سازايى قىلىنىۋاتقان سۇرىتىنى كۆتۇرۇپ ۋىلكومغا كىردى. ئۇرۇپ چېقىۋېتىلگەن پۇتىنى سۆرەپ، ئاپتونوم رايون، ھەتتا بېيجىڭغىچە دەۋاغا باردى. لېكىن، مىسلىسىز مالىمانچىلىق بىلەن تولغان ئۇ زاماندا، ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭ ئادالەتكە تەشنا قەلبىگە تەسەللى

بېرىدىغان ئادەم چىقمىدى. قايتىپ كېلىپ ئاۋۇال سالامەتلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرگەندىن كېيىن، ئۆز ئىنتىقامىنى ئۆزى ئېلىشقا بەل باغلىدى. مەخسەت ئىمىن بىلەن ئىككىسى قەشقەردىكى «خۇلك ئەرسى» بىلەن ئالاقىلىشىپ، باشتا قەشقەردە، كېيىن قەشقەردىن ئەكەلگەن بىر - ئىككى تال قورالنىڭ ھىمايىسىدە ئۆز ناھىيىسىدە تەشكىلات قۇردى.

بۇ دۇنيادىكى ھەربىر ئادەمدە ئۆزى ئۈچۈن يېڭى بولۇپ تۇيۇلغانلىكى نەرسىگە قىزىقىدىغان بىرخىل تەبىئەت بولىدۇ. ھەربىر يېڭى نەرسىدىمۇ مەيلى ئۇنىڭ قانداق نەرسە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر يېڭىلا بولىدىكەن، ھامان ئادەملەرنىڭ قىزىقىشىنى قوزغايدىغان بىر ئالاھىدىلىك بولىدۇ. رەھىم، مەخسەت قۇرغان يېڭى تەشكىلات مەيدانغا كېلىشى بىلەنلا، «سەنسۇ»نىڭ چىش - تىرنىقىغىچە قارشىلىق قىلىشىغا قارىماي، ئۇنىڭغا قىزىقىدىغان، ئەزا بولۇپ قاتنىشىدىغانلار كۈندىن - كۈنگە كۆپىيىشكە باشلىدى. ھەتتا بىرنەچچە ئاي ئىچىدىلا ناھىيىنىڭ پۈتۈن يېزىلىرى بۇرۇن «خۇلك ئەرسى» دېسە، خۇددى ئەزرائىلدىن قورققاندەك قورقىدىغان ئاشۇ تەشكىلاتقا ئەزا بولۇپ بولدى. ئۆز دادۇيىدىلا ئەمەس، ناھىيىدىمۇ بىرەر ھوقۇقنى قولغا كەلتۈرۈپ تېخىمۇ كۆپ كىشىلەرگە ھۆكۈمرانلىق قىلىشنى ئارزۇ قىلىدىغان ئوسمانمۇ ناھىيە بويىچە كۆتۈرۈلگەن بۇ «دولقۇن»دىن كېيىن قالماسلىق ئۈچۈن، ئۆزىنى دەرھال ئاشۇ تەشكىلاتنىڭ قوينىغا ئاتتى.

زۇنۇدىخان ئاچىنىڭ ھەممىدىن بەك ئەنسىرەيدىغىنى ئەنە شۇ ئىدى. «ئوسمان غالىچا قېرىشىپ قالغان ئادەمنى يوقاتماي قالمايتتى. ئەمدى ئۇ تراكتور زەنگە بېرىۋالدى. بىر كېچىدە ئادەملىرىنى باشلاپ كېلىپ نادىر بالامنى ئۇردۇرۇپتەرمۇ؟» دېگەن بىر ئوي ئۇنىڭ كۆڭلىنى كېچە - كۈندۈز پاراكەندە قىلاتتى.

ئوسمانمۇ خۇددى زۇنۇدىخان ئاچا ئويلىغاندەك، «بەختلىك دادۇي»نىڭ قورالىق گۇرۇپپىدىكى ئادەملىرىنى باشلاپ كېلىپ،

ئۆزىنى بىر كۆرسەتمەي قويۇش كويدا يۈرۈۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن تا ھازىرغىچە ھېچ پۈرسەت كەلتۈرەلمەيۋاتاتتى.

ئوسمانغا گەرچە «بەختلىك»كە كېلىش پۈرسىتى كەلمەيۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن ئاخىر باشقا بىر پۈرسەت كېلىپ قالدى؛ ئوسمانغا ئوخشاش قوراللىق گۈرۈپپا باشلىقىدىن بەش - ئونىنى باشقۇرىدىغان «زەربىدار ئەترەت»نىڭ كوماندىرى بىر كۈنى ئەتىگەندە ئوسماننى چاقىرتىپ بۇيرۇق قىلدى:

— ناھىيىلىك 1 - ئوتتۇرىنىڭ شېھىتتال لۇڭچاڭدىكى[1] بىر قىسىم لاۋباۋ[2] لىرىدا قورال بار ئىكەن دېگەن ئاخبارات كەلدى. سىلىنىڭ گۈرۈپپا دەرھال يولغا چىقىپ، ئۇلارنى قاتتىق تىنىتىش قىلىپ كەلسۇن!

ئوسمان نادىرنىڭ ئىنىسى بولغان تاھىرنىڭ ئاشۇ مەيداندا «قايتا تەربىيە ئېلىۋاتقانلىقى»نى ئاڭلىغانىدى. شۇڭا، ھېچبولمىغاندا تاھىرغىمۇ بولسا ئۆزىنى كۆرسىتىۋېلىش ئۈچۈن ئالدىراپ يولغا چىقتى.

شېھىتتال — ئەينى چاغدا نادىر ياتقان «ئاپتونوم رايون بويىچە ئىككىنچى چوڭ تۈرمە» دەپ ئاتالغان تۈرمىنىڭ يېنىدىكى بىر يېزا بولۇپ، ئۇ يەرگە بېرىش ئۈچۈن دولان دەرياسىدىن ئۆتۈشكە توغرا كېلەتتى. ئوسماننىڭ قوراللىق گۈرۈپپىسىدىكى توققۇز ئادەم ئەمدىلا دەريادىن ئۆتۈپ تۈرۈشىغا، قارشى تەرەپتىن بىر گاز ماشىنا كېلىپ ئۇنىڭ ئالدىدا توختىدى. ئوسمان رولدىن چۈشۈۋاتقان مەخسەت ئىمىن سىلىڭنى كۆرۈپ، ئادەملىرىنى دەرھال سەپكە تىزدى. بىرنەچچە ئېغىز سوئال - جاۋابتىن كېيىن، مەخسەت ئىمىن سىلىڭ يېنىدىكى ئادەمنىڭ ھەۋىسى كەلگۈدەك قاۋۇل، ئېگىز بىر يىگىتكە قاراپ دېدى:

— سەنمۇ بىللە بارغىن خادىۋەگ، بىرىنچى دادۇيگە چىرىپ

---

① لۇڭچاڭ — دېھقانچىلىق مەيدانى دېگەن مەنىدىكى «ئۇڭچاڭ» دېگەن خەنزۇچە سۆزنىڭ بۇزۇپ تەلەپپۇز قىلىنىشى.

② لاۋباۋ — «قىزىل 2 - سىلىڭبۇ»دىكىلەرنىڭ «3 - سىلىڭبۇ» ئادەملىرىگە قاراتقان سۆزى.

ئۇلارنىڭ ئاتلىرىنى مىنىپ بېرىڭلار.

مەخسەت ئىمىن سىلىڭ ئوسمانلارغا قوشۇپ قويغان «خادىۋەگ» تاھىر بىلەن چۈەنلىيەنگە بارغان «ئىدرىس خادا» شۇ ئىدى، مەخسەت ئىمىن سىلىڭ ئىلگىرى مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۈيۈشمىسىنىڭ رەئىسى چېغىدىلا، ئۇلار ئانچە - مۇنچە ئارىلىشىپ ئۆتكەچكە، كېيىن «سىلىڭ» ئۇنى ئۆز تەشكىلاتىغا قاتناشتۇرۇپ ئۆزىنىڭ كاتىپى قىلىۋالغانىدى.

ئۇلار بىرىنچى دادۇيگە بېرىپ، ھەرقايسى ئەتراتلەرنىڭ ئاتلىرىنى يىغىپ ئون بىر ئاتنى تەييار قىلىپ، ئېگەر - جابدۇقلىرىنى ھازىرلاپ بولغۇچە، كۈن ئولتۇرۇپ قاش قارىيىشقا باشلىغانىدى. ئاڭغىچە ناھىيىدىن چىققان بۇ «سىلىڭ»لارنى چوڭ بىلىدىغان دادۇي سېكرېتارى ئەتراتنىڭ قويلىرىدىن ئىككىنى ئۆلتۈرگۈزۈپ پىشۇرۇپ تەييار قىلىپ بولدى. ئۇلار «بىر پىيالە چاي ئىچىپ مېڭىش» تەكلىپى بىلەن ئۆيگە بىر كىرگەنچە، تاكى توخۇ چىللىغۇچە يەپ - ئىچىپ، ھاراق تۇگەپ كەتسە «يالاڭ ئاياغ دوختۇر»نىڭ ئىشلىتىدىغان ئىسپىرتلىرىنى ئاچىقتۇرۇپ چاي بىلەن تەڭشەپ ئىچىپ، ئاخىر ئاشۇ ئۆيدە قونۇپ قېلىشتى.

ئۇلارنىڭ كېلىۋاتقانلىقى ھەققىدىكى خەۋەر مەيداندىكىلەرنىڭ قۇلىقىغا شۇ كۈنى كەچلىك تاماق ۋاقتىدىلا كېلىپ بولغانىدى. بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ ھەممەيلەن قاتتىق سارىسىمە ئىچىدە قېلىشتى. چۈنكى، ئۇرغان - ئۇرغانىڭ، ئۆلگەن - ئۆلگەنىڭ بولۇپ كېتىۋاتقان بۇ ئىگىسىز زامانىدا، بۇ بىر توپ قوراللىق كىشىلەر يېتىپ كەلگەندىن كېيىن قانداق ۋەقەلەرنىڭ يۈز بېرىشىنى ھېچكىممۇ تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى. بولۇپمۇ ئىدرىس خادىنىڭ كېلىدىغانلىقىنى ئاڭلىغان مەيدان مەسئۇلى ئىككى يىلنىڭ ئالدىدا دەرس ئۆتۈۋېتىپ، ئۆزىنىڭ ئىدرىس خادىنى تىللاپ قويغانلىقىنى يادىغا كەلتۈرۈپ، ئەندىشە ئىچىدە زادىلا تۇرالماي قالدى. ئۇ بىردەم قىزلار يىتىقىغا يوشۇرۇنۇۋالماقچى

بولاتتى، بىردەم ئاشپەزلەرنى ئەڭ ياخشى تاماق ئېتىپ، كېلىۋاتقان قورالسىلارنى كۈتۈۋېلىشقا بۇيرۇيتتى، يەنە بىردەم ياتاق ئالدىدىكى ئېگىز دۆڭدە نۆۋەت بىلەن پوست تۇرغۇزماقچى بولاتتى. ئۇ بۇ چارە - ئامالسىزلىقنىڭ ھېچقايسىسىغا ئىشەنچ قىلىپ بولالماي، ئاخىر تاھىر قاتارلىق تۆت ئوقۇغۇچىنى تاللاپ كېچىچە پاناھلىنىپ كېلىش ئۈچۈن ياتاقنى تاشلاپ چىقىپ كەتتى.

«شېھىتتال» كەنتىنىڭ «مىڭدۆڭ» دېگەن يېرىدە قۇرۇلغان بۇ مەيدانىنىڭ يەرلىرى ئىسمى - جىسمىغا لايىق «مىڭدۆڭ» بولۇپ، قومۇش، قامغاق باسقان دۆڭلەرنىڭ كۆپلۈكىدىن بەش مېتىر يىراقلىقتىكى ئادەمنى كۆرۈش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. قۇم ئارىلاش يۇمشاق بوز توپىدىن ھاسىل بولغان بۇ دۆڭلەرنىڭ بەزى يەرلىرىگە ئادەمنىڭ پۇتى ئوشۇقىغىچە پېتىپ قالاتتى. ئەتىياز بولۇشىغا قارىماي، كېچە ھاۋاسى قۇرغاق ۋە سوغۇق ئىدى. بىر خىل چىقىۋاتقان ئىزغىرىن شامال قومۇش، قامغاقلارنى تىنماي شىلدىرلىتاتتى. ئاي قارا ئۇغۇسىدا تېخىمۇ قارىيىپ كۆرۈنۈۋاتقان ئېگىز - پەس دۆڭلەر تۇن ئالىمىنى يەنىمۇ سىرلىق تۇسكە كىرگۈزۈۋەتكەنىدى.

پاناھلىنىشقا چىققانلار ئالاھازەل بىرەر سائەتچە يول ماڭغاندىن كېيىن بىر ئېگىز دۆڭنىڭ كەينىگە ئۆتۈپ توختاشتى. ھەممەيلەن جىمىپ ئەتراپنى تىڭشاپ بېقىشتى. تىنماي شىلدىرلاۋاتقان قومۇش ئاۋازىدىن باشقا ھېچقانداق ئاۋاز ئاڭلانمايتتى. تاھىر مەيدان مەسئۇلىنىڭ بۇيرۇشى بىلەن دۆڭ ئۈستىگە چىقىپ ئەتراپقا قاراپ باقتى. ھېچقانداق تەرەپتىن يىگىنىڭ ئۇچچىلىكىمۇ ئوت يالقۇنى كۆرۈنمەيتتى.

ئۇلار بۇگۈنكى كېچىنى ئاشۇ دۆڭ باغرىدا ئۆتكۈزمەكچى بولۇشتى. ھەممەيلەن چاپانلىرىنى مەھكەم قىمداپ، قۇلاقلىرىغا ماز تىقتى. چۈنكى سالما - پاتمىچۇقلارنىڭ ئۇۋىسى بولغان بۇ «مىڭدۆڭ»دە سەللا ئېھتىيات قىلمىسا، قۇلاقسا سالما

كىرىۋالاتتى. ئاندىن بېشىنى دۆڭ تەرەپكە قىلىپ بوز توپا ئۈستىدىلا يېتىپ، قوللىرىنى يەڭ ئىچىگە تىقىپ قوۋۇشتۇرۇشتى، لېكىن ھېچكىمنىڭ كۆزىگە ئۇيقۇ كىرمەيتتى. بولۇپمۇ تاھىرنىڭ ئەس ـ يادى ئامىنەمدىلا قالغاچقا، ھەر خىل ئويلار يادىغا كېلىۋېلىپ قىينايتتى...

«مىڭدۆڭ»گە «قايتا تەربىيە ئېلىش»قا كەلگەن قىزلار ئىچىدە ئامىنەمۇ بار ئىدى. ئەينى چاغدىكى چۈەنلىيەن جەريانىدا بىر ـ بىرىنىڭ يۈك ـ تاقلىرىنى كۆتۈرۈۋېلىپ، بىر ـ بىرىنىڭ قوللىرىنى قويندا ئىسسىتىپ قويۇشقان بۇ ئىككىيلەن مانا ئەمدى «قايتا تەربىيە ئېلىش» ئۈچۈن «مىڭدۆڭ»گە كەلگەندىن كېيىن، بىر ـ بىرىگە يەر تېگىدىن قارىشىدىغان بولۇپ قالغانىدى. بولۇپمۇ تاھىر ھەر قېتىم ئامىنەمنى كۆرگەندە ئۆز ۋۇجۇدىدا تا شۇ كۈنگىچە بولۇپ باقمىغان ئاجايىپ يالقۇنلۇق بىر خىل ھېسسىياتنىڭ دولقۇنلاۋاتقانلىقىنى سېزەتتى. يۇزى شۇ ھامان شەلپەردەك قىزىرىپ، دەرھال يەرگە قارىۋالاتتى. لېكىن، ئامىنەم ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن، ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئۇزاققىچە قاراپ قالاتتى. ئۇلار ھەر كۈنى كەچلىك تاماقتىن كېيىن بەزىدە تاھىرنىڭ، بەزىدە ئامىنەمنىڭ گەمىسىدە، ئەلشىر نەۋائىينىڭ «لەيلى ۋە مەجنۇن» دېگەن داستانىنى ئوقۇشاتتى. پۈتۈن مەيدان بويىچە پەقەت ئاشۇ بىرلا كىتاب بولغىنى ئۈچۈنمىكىن، ياكى لەيلى بىلەن مەجنۇننىڭ يالقۇنلۇق پاك مۇھەببىتى ئۇلارغا باشقىچە تەسىر قىلغاچقىمىكىن، بىرنەچچە قېتىم ئوقۇپ بولغىنىغا قارىماي كىتابنى ھەر ئاخشىمى زور ئىشتىياق بىلەن قايتا تەكرارلاپ ئوقۇشاتتى. قوراللىقلارنىڭ مەيدانغا يېتىپ كېلىشى ھەققىدىكى خەۋەر يېتىپ كەلگەن چاغدىمۇ، ئۇلار يەنە ئامىنەمنىڭ يانتېقىدا ئاشۇ كىتابنى ئوقۇۋاتاتتى. سارا سىمە ئىچىدە قالغان بالىلار ياتاقتا يىغىلىپ بۇ ئەنسىز خەۋەر ھەققىدە غۇلغۇلا قىلىۋاتاتتى.

ـــ ئادەمنى بۇنچە قورقۇتقۇچە، ـــ دېدى ئامىنەم قاش ـ

كۆزلىرىنى سۈزۈپ ئۆزىگە خاس بىرخىل ناز ئارىلاش ئاۋازدا، — خۇدايىم يېنىمغىلا بىر بومبا چۈشۈپ پارتلاپ كەتسەمۇ مەيلى ئىدى.

تاھىر يالقۇن بولۇپ يېنىۋاتقان كۆزلىرىنى تۇنجى قېتىم ئامىنەمنىڭ كۆزلىرىگە تىكىپ تۇرۇپ دېدى:

— سىزنىڭ يېنىڭىزغا بومبا چۈشسە، مەن قاراپ تۇرىمەنمۇ؟ بومبا ئۈستىگە ئۆزۈمنى ئېتىپ يۇرىكىم بىلەن سىزنى قوغدايمەن.

ئامىنەمنى كۆرسىلا يۇرىكى سېلىپ تىلى كالانپايلىشىپ قالىدىغان تاھىر شۇنچىلىك گەپنى قىلالىغانلىقىدىن خۇشال بولۇپ كەتتى...

مانا ئەمدى ئۇ ئامىنەمنى تاشلاپ مەيدان مۇدىرى بىلەن باشقا بىر يەردە مۆكۈپ يېتىپتۇ. بۇمۇ ئوغۇل بالىنىڭ قىلىدىغان ئىشمۇ؟ ! ئەگەر ئۇنىڭ ئورنىدا مەجنۇن بولۇپ قالىدىغان بولسا، ئۇمۇ ئۆز لەيلىسىنى تاشلاپ بۇ يەرگە كېلەرمىدى؟! ياق ! ئوغۇل بالا بولسا ئورنۇڭدىن تۇر، تاھىر ! بىر ئامال قىلىپ ئامىنەمنىڭ يېنىغا بار !

تاھىر ئورنىدىن تۇرۇپ قۇلىقىغا تىقىلغان مازنى ئېلىپ تاشلىدى، دۆڭ ئۈستىگە قايتىدىن چىقىپ ئەتراپقا قارىدى. يەنىلا ھېچ يەردە يىڭىنىڭ ئۇچىچىلىق ئوت يالقۇنى كۆرۈنمەيتتى. پەقەت يىراق - يىراقلاردىن ئىتلارنىڭ قاۋىغان ئاۋازىلا ئاڭلىناتتى. ئۇنىڭ كۆڭلىگە بىر ئەقىل كېلىپ دەرھال دۆڭدىن چۈشتى - دە، مەيدان مەسئۇلىنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ دېدى:

— ياتاق تەرەپتە توت - بەش يەردە ئوت يالقۇنى كۆرۈنۈپ ئۆچۈپ قالدى. مەن بېرىپ رازۋېدكا قىلىپ كېلەي، بولمىسا بۇ يەردە ھېچنېمىنى بىلمەي يېتىۋېرىدىكەنمىز.

— راست، ئوت يالقۇنى كۆرۈندىما؟ قېنى؟

مەيدان مەسئۇلى ئورنىدىن تۇرۇپ دۆڭگە چىقىشقا تەمشەلدى.

— باياتىن بىرەەم كۆرۈنۈپلا ئۆچۈپ قالدى، ھازىر ھەرقاچان يوق.

مەيدان مەسئۇلى يېنىدىن تاماكا قۇتىسىنى چىقىرىپ تاماكا ئورىدى، لېكىن سەرەڭگە يېقىشقا پېتىنالماي، تاماكىنى بىرنەچچە قېتىم بۇرنىغا يېقىن ئەكېلىپ پۇرىۋېلىپ يەنە يانچۇقىغا سېلىپ قويدى. ئاندىن تاھىرغا قاراپ دېدى:

— ياتاقنى تېپىپ بارالامسەن؟

— بارىمەن.

— قورقمامسەن؟

— پىچىقىم بار، قورقمايمەن.

— ئەمىسە بارساڭ بېرىپ كەلگىن.

تاھىر دۆڭنى ئايلىنىپ ئۆتۈپ ئىت قاۋىغان ئاۋاز ئاڭلىنىۋاتقان تەرەپكە قاراپ مېڭىپ كەتتى. چۈنكى، «مىڭدۆڭ»نىڭ پەقەت دولان دەرياسى تەرىپىدىلا يۇرت بولۇپ، قالغان ئۈچ تەرىپى ئاساسەن چەكسىز كەتكەن دۆڭلۈك ئىدى. مەكتەپ قۇرغان مەيداننىڭ گەمە ياتاقلىرىمۇ ئەنە شۇ دولان دەرياسى تەرەپتىكى يۇرت يېنىغا قۇرۇلغانىدى.

قوموش، قامغاقلار تىنماي شىلدىرلايتتى. بەش - ئون قەدەم ماڭسا - ماڭمايلا بىر دۆڭ ئۈچراپ تۇراتتى. تاھىر ئىتلار قاۋاشتىن توختاپ قالغان ۋاقىتلاردا، نىشاندىن ئېزىپ قالماسلىق ئۈچۈن دۆڭلەرنىڭ ئوستىدىن ئۇدۇللاپ توغرىسىغا كېسىپ ئۆتەتتى. ئۇ بىر دۆڭدىن چۈشۈۋاتقاندا، پۈتىنىڭ ئۈچىدىنلا بىر يەردىن تۈيۈقسىزلا بىر نەرسە «كۇررىدە» قىلىپ ئۇچۇپ كەتتى. يۇرىكى ئىختىيارسىزلا «قارت!» قىلىپ قالغان تاھىر دەرھال يېنىدىكى پىچاقنى قولىغا ئېلىپ ئەتراپقا سىنچىلاپ قارىدى. ئاي قاراڭغۇسىدا ھېچ نەرسىنى ئىلغا قىلغىلى بولمايتتى. تۇرۇپ - تۇرۇپ ئۇنىڭغا گويا بىر نەرسە ئەگىشىۋالغاندەك تۈيۈلۈپ ئىختىيارسىز ئارقىسىغا قاراپ قويياتتى. سىرلىق بىر قورقۇنچ ۋەھىمىسى ۋە ھەددىدىن ئارتۇق جىددىيلىك ئۇنى قورقۇتۇۋەتكەنىدى. خىيالىغا ھەرخىل ئويلار كېلىپ ۋۇجۇدىنى تىترەك باساتتى. يەنە شۇ ھامان «ئالۋاستى پىچاقتىن قورقىدۇ»

دېگەن گەپ يادىغا كېلىپ، كۆڭلى سەل توختىغاندەك بولاتتى. پىچىقىنى تېخىمۇ چىڭ تۇتۇپ تېز - تېز قەدەم ئالاتتى.

ئالاھازەل تۇن نىسپى بولغاندا، ئۇ مەيداننىڭ گەمە ياتاقلىرى ئالدىدىكى ئېگىز دۆڭنى تېپىپ كەلدى. دۆڭ ئۈستىگە ئۇزۇن بىر موما قادىلىپ ئۇچىغا قىزىل بايراق ئېسىپ قويۇلغانىدى. تېخىچە توختىماي چىقىۋاتقان غۇر - غۇر شامالدا، بايراقنىڭ تىنماي پالاقشىغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئۇ دۆڭنى ئايلىنىپ ئۆتۈپ، ئاۋۋال قىزلار ياتقى بولغان گەمە ئالدىغا كەلدى. ئىشىك مەھكەم تاقالغان، گەمە ئىچى جىمجىتلىققا چۆمگەنىدى. قومۇشلارنى قات - قات قىلىپ قوشۇمداپ ئەتكەن ئىشىكنىڭ يان ياغاچ يېنىدىكى بىر يەردىن ئىشىك ئېچىش ئۈچۈن قول پاتقۇدەك تۆشۈك قالدۇرۇپ قويۇلغانىدى. تۆشۈكتىن قولىنى تىقىپ زەنجىرگە ئۆتكۈزۈپ قويۇلغان ياغاچنى ئالدى، ئاندىن زەنجىرنى ئېچىپ پەم بىلەن ئىشىكنى ئىتتەردى، لېكىن ئىشىكنىڭ سەت غىچىرلىغان ئاۋازى بىلەن تەڭ دەرھال توختىۋالدى. گەمە ئىچىنى تىڭشاپ بېقىپ، ئىشىكنى ئۇستىگە كۆتۈرۈپ تۇرۇپ يەنە ئىتتەردى. ئەمدى ئىشىك غىچىرلىماي يېنىك ئېچىلدى. گەمە ئىچى تالادىنمۇ قاراڭغۇ بولۇپ، ھېچقانداق نەرسىنى پەرق قىلىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئۇ پەم بىلەن ئىشىكنى يېپىپ زەنجىرنى ئىلىپ قويدى. مەيدان مەسئۇلى بىلەن پاناھلىنىشقا قېچىپ ماڭغاندا يانچۇقىغا سېلىۋالغان سەرەڭگىنى ئېلىپ ياقتى، كىيىملىرىنى سالماي بىر - بىرىگە يۆلىنىپ ئولتۇرۇشقان بالىلار ئاشۇ ئولتۇرغان پېتى ئۇيقۇغا كەتكەنىدى. بىر تال سەرەڭگە تېلى كۆيۈپ تۈگىدى. ئىككىنچى تالنى يېقىپ ئامىنەمنى ئىزدىدى. لېكىن، باشقا كۈنلەردىكىدىن بىر ھەسسە كۆپىيىپ قالغان بۇ بالىلارنىڭ ئارىسىدا ئامىنەمنى پەرق قىلىپ بولغۇچە ئىككىنچى تال سەرەڭگىمۇ كۆيۈپ ئۆچتى. ئۇچىنچى تال سەرەڭگىنى يېقىپ ئاۋۋال گەمىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى تۈۋرۈككە

ئېسىپ قويۇلغان دالا چىرىغىنى يورۇتتى. ئادەتتە ئون بەش نەپەرلا قىزنىڭ ياتقى بولۇپ كېلىۋاتقان بۇ گەمە، ئوغۇل - قىزلار بىلەن تولۇپ كەتكەنىدى، ھەتتا بەزىلەر بىر - بىرىگە يۆزىنى يېقىپ ياتقان پېتى ئۇيقۇغا كەتكەن بولسا، يەنە بەزىلەر بىر - بىرىنىڭ قۇچقىغا بېشىنى قويۇۋالغانىدى.

تاھىر ئامىنەمنىڭ ئورنى بولغان سول تەرەپتىكى بۇلۇڭغا كېلىپ قارىدى. بۇلۇڭدا ئامىنەمنىڭ دوستى مېھرىنىسا پۇتلىرىنى تۇگكىنىچە ئۇخلاپ قالغان، ئۇنىڭ يېنىدا سول قولىنى مېھرىنىسانىڭ مۇرىسىگە ئارتىۋالغان ئامىنەم بىلىنەر - بىلىنمەس يېنىك نەپەس ئېلىپ شېرىن ئۇيقۇغا كەتكەنىدى. چىراغ تەرەپكە كەينىنى قىلىپ ياتقاچقا، يۆزىنى ئېنىق كۆرگىلى بولمايتتى. تاھىرنىڭ يۇرىكى تىل بىلەن ئېيتالمىغۇدەك بولغىلى بولمايدىغان تەڭداشسىز بىر لەززەتلىك تۇيغۇ ئىلكىدە تېز - تېز سوقۇشقا باشلىدى. ئادەتتە ئامىنەمگە تىكىلىپ قاراشقا جۇرئەت قىلالمايدىغان تاھىر ئۇخلاۋاتقان ئامىنەنىڭ چېھرىنى قانغۇچە كۆرۈۋېلىش ئۈچۈن، ئۇنىڭ مېھرىنىسانىڭ مۇرىسىگە ئارتىۋالغان قولىنى يانغا ئېلىۋەتمەكچى بولۇپ، ئاستا قولىنى سوزدى. لېكىن، دەل شۇ چاغدا ئامىنەم ئۇلۇغ بىر تىنىپ ئۆزى ئۆرۈلدى - دە، ئوڭدا بولدى. ئەمدى ئۇنىڭ قارلىغاچنىڭ قانىتىدەك قاپقارا ئەگىم قاشلىرى، ئىككى قېشى ئوتتۇرىسىدىكى يارىشىملىق مېڭى، مەھكەم يۇمۇلغان سۈزۈك قاپاقلىرى، سەل سوزۇنچاق ئاپئاق يۈزى ۋە ئاشۇ يۇزىگە ھۆسن قوشۇپ تۇرغان يۇمىلاقتىنا لەۋلىرى ئوچۇق كۆرۈنەتتى.

تاھىرنىڭ يۇرىكى ئۆزىنىڭ قۇلىقىغا ئاڭلانغۇدەك دەرىجىدە دۈپۈلدەپ سوقۇشقا باشلىدى. مەيدىسىدە قانداقتۇر ئىسسىقتىنا بىر نەرسە «شۇررىدە» ئېرىپ پەسكە ئېقىپ كېتىۋاتقاندەك بولدى. چۈنلىيەنگە ماشىنىدا ئولتۇرۇپ كېتىۋېتىپ ئامىنەمنىڭ ئىسسىق ۋە يۇمران كۆكسىنى ئالىقىنىغا ئالغاندا ئاشۇنداق بىر

سېزىم بولغاندى. ئىختىيارسىز ئېڭىشىپ ئامىنەمنىڭ لېۋىگە لېۋىنى يېقىن ئەكەلدى. ئامىنەمنىڭ تىنىقىدىن چىققان ئىسسىق ۋە مەززىلىك بىر نەپەس يۈزىگە ئۇرۇلدى. تاھىرنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى تىترەپ كەتتى. گېلىغا بىر نەرسە قاپلىشىۋالغاندەك، يۇتقان تۈكۈرۈكىمۇ ئۆتمەيتتى. ئىسسىق ۋە مەززىلىك پۇراق تارقىتىۋاتقان بۇرۇن ئاستىدىكى غۇنچىدەك لەۋلەر خۇددى «مېنى سۆيەلەمسىز؟» دەپ ئەركىلەۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. لېكىن، تاھىرنىڭ ئېچ - ئىچىدىن ئېتىلىپ چىقىۋاتقان ھېلىقى تىترەك ئۇنى توختىتىپ قويياتتى. ئۇ نېمە قىلىشىنى بىلمەي ئاشۇ ئېڭىشكەن ھالىتى بويىچە بىردەم تۇرۇپ قالدى. ئاخىر تاقىتى تۈگەپ كۆزلىرىنى چىڭ يۇمۇپ ئامىنەمنىڭ ئىسسىق ۋە يۇمشاق لەۋلىرىگە لېۋىنى ياقتى.

— ۋايجان! قايسىڭ سەن!

— مەن، ئامىنەم، بولدى، ۋارقىرىماڭ...

ئورنىدىن تۇرۇشقا تەمشىلىۋاتقان ئامىنەم تاھىرنىڭ ئاۋازىنى تونۇپ داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدى. ئاڭغىچە ئامىنەمنىڭ بايىقى ۋارقىرىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتكەن بالىلار، قورالىلىقلار كەپتۇ دەپ قاراپ، مەڭدەپ قوپۇپ كېتىشتى. ئۇيقۇسىزلىق ۋە ئېغىر ۋەھىمە ئاستىدىكى كۆزلەر گەمە ئىچىنىڭ ھەممە يېرىگە ئەنسىزلىك بىلەن تەكشى قارايتتى.

— قوقماڭلار، مەن كەلدىم، — دېدى تاھىر ئاغزى كالانپايلاشقان ھالدا.

ئۇيقۇسى ئېچىلىپ كەتكەن بالىلار بىر ھازاغچە قۇشقاچتەك جاۋلدىشىپ كەتتى. ھەممىسى تاھىردىن مەيدان مەسئۇلىنىڭ نەدە قالغانلىقىنى، تاھىرنىڭ يەنە كېتىش - كەتمەسلىكىنى، كەلگۈچە قورققان - قورقمىغانلىقىنى سورىشاتتى. بۇ سوئاللار سورىلىپ بىر يەرگە بارغاندىن كېيىن، ئۇلار كېچىنى ئۇخلىماي ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن ھېكايە - چۆچەك ئېيتىشقا كىرىشتى.

ئەمما، ئالاھازەل يەنە بىر سائەتلەردىن كېيىن كۆزلەر ئىختىيارسىز يۇمۇلۇپ، باشلار ساڭگىلىغىلى تۇردى. بۇلۇڭ - بۇلۇڭدىن ئەسنىگەن ئاۋازلار ئاڭلىناتتى. يەنە بىرئاز ۋاقىت ئۆتۈپ يېنىك خورەك ئاۋازلىرى ئاڭلىنىشقا باشلىغاندا، تاھىر سۆزلەۋاتقان چۆچەكنى توختىتىپ ئاستا بېرىپ چىراغنى ئۆچۈردى. ئامىنەمنىڭ يېنىدىكى بايا ئولتۇرغان يەرگە قايتىپ كېلىپ ئۆزىمۇ پەم بىلەن يانپاشلىدى. ئامىنەمۇ تېخى ئۇخلىمىغانىدى. تاھىر ئاستا قولىنى ئۇنىڭ بوينىدىن ئۆتكۈزۈپ ئۆزىگە تارتتى. ئىسسىق ۋە مەززىلىك تىنىق يەنە يۈزىگە ئۇرۇلدى. ئىككى لەۋ ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن جۈپلەشتى. ئەمما، تۇگمىلىرى مەھكەم ئېتىلگەن پاختىلىق چاپانلار ئۇلارغا خۇددى تاھىر بىلەن زۆھرەنىڭ قەبرىسى ئالدىدىكى ئازغانەدەك توسقۇنلۇق قىلماقتا ئىدى. تاھىر ئامىنەمنىڭ بوينى ئۇستىدىكى قولى بىلەن ئاۋۋال ئۇنىڭ تۇگمىلىرىنى يەشتى، ئاندىن ئۆزىنىڭ چاپان ئۇستىدىن باغلىۋالغان تاسمىسىنى بوشىتىپ، ھەر ئىككى چاپانىنىڭ پەشلىرىنى ئىككى تەرەپكە قايرىدى. ئىسسىق ئىچ كۆڭلەكلەر ئاستىدىكى ھارارەتلىك گەۋدىلەر بىر - بىرىگە چىڭ چاپلاشتى. بەيگىگە چۈشكەن ئاتتەك بەس - بەس بىلەن سوقۇۋاتقان ئىككى يۈرەكنىڭ گۈپۈلدىگەن تىنىمسىز ئاۋازى ئۇلارغا ئوچۇق ئاڭلىناتتى. ئاشۇ ھالەتتە بىر - بىرىنى چىڭ قۇچاقلىشىپ بىردەم يېتىشتى. تاھىرنىڭ شۇ تاپتا ئامىنەمنى تېخىمۇ چىڭ قۇچاقلىغۇسى، ئەگەر ئامىنەمنى دېمىسە قۇچاقلاش ئارقىلىق ئۇنى مىجىپ ئۆز ۋۇجۇدىغا مەڭگۈلۈك قېتىۋەتكۈسى كېلەتتى.

تاھىرنىڭ تېخى مۇھەببەتنىڭ تۇرلۇك شېرىن لەززەتلىرىدىن تولۇق بەھرە ئېلىپ باقمىغان يۈمران قەلبىدە يىگىتلىكنىڭ بېسىپ بولماس ئاجايىپ ئوتلۇق بىر ئىستىكى ئويغانغانىدى. بارغانسېرى ئۇلغىيىۋاتقان بۇ تەڭداشسىز لەززەتلىك شېرىن

تىلەك ئۇنىڭ پۇتۇن ۋۇجۇدىنى مەست قىلىۋەتكەندى. ئۇنىڭ ھەممە ئىختىيارىنى بارا - بارا ئاشۇ ئوتلۇق تىلەك ئۆز ئىلكىگە ئالدى. ئەمدى ئىككى گەۋدە ئارىلىقىدىكى ئىچ كۆڭلەكمۇ توسقۇنلۇق قىلىۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ، ھەر ئىككى ئىچ كۆڭلەكنى ئۇستۇنگە قايرىپ، ئامىنەمنىڭ يالىڭاچلانغان مامۇقتەك يۇمشاق كۆكسىگە مەيدىسىنى ياقتى. شۇ ھامان خۇددى ئاجايىپ لەززەتلىك بىر شېرىن توك كېلىپ سوقۇۋەتكەندەك بولۇپ، پۇتۇن ۋۇجۇدى سىمابتەك ئېرىدى. بار كۈچى بىلەن ئامىنەمنى ئۆزىگە قارىتىپ تارتىپ، يەنە لەۋلىرىگە لېۋىنى ياقتى. ئەمدى ئۇنىڭ يەنە ئارتۇقچە تاقەت قىلغۇدەك ھالى قالمىغانىدى، ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا قولىنى ئىختىيارسىز ئامىنەمنىڭ شىمىغا ئېلىپ باردى. بايىدىن بۇيان ئارتۇق قارشىلىق قىلمىغان ئامىنەم ئەمدى چۆچۈگەن ھالدا دەرھال تاھىرنىڭ قولىنى چىڭ تۇتۇۋالدى. ئىككى قول قاراڭغۇلۇقتا تىنماي ئېلىشاتتى. تاھىرنىڭ قولى ھەدەپ شىمنىڭ تاسمىسىنى ئىزدەيتتى. ئامىنەمنىڭ قولى تاھىرنىڭ قولىغا چىڭ ئېسىلىپ توسقۇنلۇق قىلاتتى. بىرھازا تىركىشىشلەردىن كېيىن، تاھىر ئامىنەمنىڭ شىمىنىڭ تاسمىسىز ئىكەنلىكىنى، سول تەرەپتىكى ئىككى تال تۇگمىنىڭ تاسما ئورنىدا ئىشلەيدىغانلىقىنى سەزدى. ئۇ تۇگمىنى ئىزمىدىن چىقىرىۋېتىش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىۋىدى، ئامىنەمنىڭ قولى جان - جەھلى بىلەن قارشىلىق قىلىپ زادىلا ئىمكانىيەت بەرمىدى. ئۇلار تەرلەپ - تەپچىرەپ، ھاسىرىشىپ كېتىشكەنىدى. شۇنچە قىلىپمۇ تۇگمىنى ئىزمىدىن چىقىرالمىغان تاھىر ئاخىر ئامىنەمنىڭ لېۋىنى چىشلەپ تۇرۇپ تىركىشىشكە كىرىشتى. ئامىنەم تاھىرنىڭ قولىنى تۇتۇۋالسا، تاھىر ئۇنىڭ لېۋىنى تاكى قولىنى قويۇپ بەرگەنگە قەدەر بارغانسېرى چىڭ چىشلەيتتى. لېۋىنىڭ ئاغرىقىغا چىدىيالمىغان ئامىنەم ئامالسىز تاھىرنىڭ قولىنى قويۇپ بېرىشكە مەجبۇر

بولاتتى، ئەمما قويۇپ بېرىپلا يەنە ئېسىلىۋالاتتى.

نىھايەت بىرەر - يېرىم سائەتچە ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، شىمنىڭ تۇگمىسىنى تاھىر مىڭ تەسلىكتە ئىزمىدىن چىقاردى. ئەمدى ئۆزىنىڭ تاسمىسىنى يېشىش ئۈچۈن قولىنى ئەكېلىپ تۇراتتى، قايسىبىر بۇلۇڭدىن كىملەرنىڭدۇر پىچىلداپ كۈلگەن ئاۋازى ئاڭلاندى. ئارقىدىن بىرى ئورنىدىن تۇرۇپ سەرەڭگە ياقتى. تۆۋرۈك يېنىغا كېلىپ چىراغنى يېقىپ قويۇپ ئۆزى سىرتقا چىقىپ كەتتى. ئەمدى تاھىر سىرتقا چىقىپ كەتكەن بالا كىرىپ ئۇخلىغۇچە يەنە تاقەت قىلىشقا مەجبۇر بولدى. مىڭ تەسلىكتە بىرەر - يېرىم سائەت ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈپ تاسمىنى يەشتى، ئەمما ئاشۇ ئارىلىقتا ئامىنەم تۇگمىنى يەنە ئېتىۋالغانىدى.

تاھىرنىڭ قەلبىدە تېخىچە يالقۇنلاۋاتقان ھېلىقى تەڭداشسىز لەززەتلىك شېرىن تىلەككە مانا ئەمدى رەنجىش ئىلكىدىكى بىر خىل مۇڭلۇق تۇيغۇ كېلىپ قوشۇلدى. ئۇ شۇ تاپتا ئۆزىنىڭ يالقۇن بولۇپ كۆيۈۋاتقان تەشنا قەلبىنى ئامىنەمنىڭ زادى نېمە ئۈچۈن چۈشەنمەيدىغانلىقىنى، نېمە ئۈچۈن مۇنچىلا قارشىلىق قىلىپ ئۆزىنى قىينايدىغانلىقىنى بىلمەيتتى. ئامىنەمگە ئۆز قەلبىنى چۈشەندۈرگۈسى، يالۋۇرغۇسى، ھەتتا ئەگەر ئامىنەمگىلا كېرەك بولىدىكەن، ئۆزىنىڭ ئىسسىق جېنىنىمۇ ئايمايدىغانلىقىنى ئېيتقۇسى كېلەتتى. ئەمما، «قايتا تەربىيە ئېلىۋاتقان زىيالىي ياشلار» بىلەن لىق تولغان بۇ گەمە ئىچىدە ئۇنچىلا ئەركىن پاراڭ قىلىش مۇمكىن ئەمەسلىكىمۇ ئۇنىڭغا ئايان ئىدى.

تاھىر يەنە يېڭىۋاشتىن شىمنىڭ تۇگمىسى بىلەن ھەپىلىشىشكە كىرىشتى. نېمە ئۈچۈنكىن، بۇ قېتىم ئۇنىڭ ھەرىكىتى قوپال ۋە قەتئىي ئىدى. ئامىنەمنىڭ قارشىلىق قىلىپ ئېسىلىۋاتقان قولىنى پات - پات سىلكىپ تاشلايتتى. ئەمدى

ئامىنەم تاھىرنىڭ قولىغا ئېسىلىۋېلىشىنى قويۇپ، شۇمنىڭ تۇغمىسىنى چىڭ تۇتۇپ تۇرۇۋالدى. تاھىر قانچە قىلىپمۇ ئۇنىڭ قولىنى ئاجرىتالمىدى. ئالدىنقى ئۇسۇلنى قوللانماقچى بولۇپ ئاغزىنى يېقىن ئەكېلىۋىدى، ئامىنەم لېۋىنى ئېلىپ قېچىپ زادىلا چىشلەتكۈزمىدى. شۇنچە قىلىپمۇ ھېچقانداق نەتىجە چىقىرالمىغان تاھىر ئەلەم بىلەن ئۇلۇغ - كىچىك تىنىۋېتىپ، ئامىنەمنىڭ بوينى ئاستىدىكى تېلىپ ئۇيۇشۇپ كەتكەن قولىنى تارتىۋېلىپ جىم بولۇپ قالدى. تاھىر جىمىپ ھايال ئۆتمەيلا مېھرىنىسا يانغا ئۆرۈلۈپ پۇشۇلداپ تىنىشقا باشلىدى. تاھىر ئۇنىڭ تىنىقلىرى بىلەن قولىنىڭ ئاللىقانداق بىر نەرسىنى تىنماي كىرتىلدىتىشىدىن بايىدىن بۇيان ئۇنىڭمۇئويغاق ئىكەنلىكىنى، ئامىنەمنىڭ نېمىشقا قارشىلىق قىلىپ تۇرۇۋالغانلىقىنى مانا ئەمدى سەزگەندەك بولدى.

تاڭ بارا - بارا سۈزۈلۈپ، گەمە ئىشىكىنىڭ يوچۇقلىرىدىن تېخى ئەمدىلەتىن ئاقىرىشقا باشلىغان سۇس ئاسمان كۆرۈنۈشكە باشلىدى. يىراق - يىراقلاردىن تورغايلارنىڭ چۈچۈلىغان يېقىملىق ئاۋازى بىلەن خورازلارنىڭ سوزۇپ - سوزۇپ چىللىغان ئاۋازى ئاڭلىناتتى. تاھىر مەيدان مەسئۇلىنىڭ بۇ چاغقا ئۆزىنى كۈتۈپ تاقىتى تاق بولۇپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلدى، ئورنىدىن تۇرماقچى بولۇپ تاسمىنى ئەتتى. كانىيىغچە سۈرۈپ قويۇلغان كۆڭلىكىنى پەسلىتىپ، ئەمدى بېشىنى كۆتۈرۈۋاتاتتى، ئامىنەم بوينىغا گىرە سېلىپ گويا «مەندىن رەنجىمەك» دېگەندەك ، يۇزىنى تاھىرنىڭ يۇزىگە چىڭ ياقتى. ئامىنەمنىڭ بۇ ھەرىكىتى تاھىر ئۈچۈن ئەمدى ئارتۇقچە بولغان بىر مەنىسىز ئىشتەك تۇيۇلسىمۇ، لېكىن نېمە ئۈچۈنكىن بۇ قېتىم ئۇ ئامىنەمنىڭ قوللىرىنى سىلكىمىدى. قىزنىڭ چۈڭۈلغان چاچلىرى گويا تاھىرغا ئەركىلەپ چاقچاق قىلىۋاتقاندەك تىنماي يۇزىنى غىدىقلايتتى. تاھىر چاچتىن يۇزىنى قاچۇرۇپ بوينىنى

تولغۇندى، ئىككى لەۋ يەنە جۈپلەشتى. مۇزلاشقا باشلىغان ۋۇجۇدقا يەنە يېڭىۋاشتىن ئاجايىپ لەززەتلىك بىر شېرىن سېزىم تارالدى.

ئىشىك تۇۋىدىن كېلىۋاتقان ئاياغ تىۋىشىنى ئاڭلاپ، ئۇلار كېلىشىپ قويغاندەك تەڭلا بېشىنى كۆتۈرۈشتى. ئەمدى بالىلىقتىكى تۇنجى مۇھەببەتنىڭ ئاشۇ مەڭگۈ ئەستىن چىقماس چەكسىز شېرىن مىنۇتلىرىنى ۋاقىتلىق ئاخىرلاشتۇرۇش پەيتى كېلىپ قالغانىدى. تاھىر ئامىنەمنى ئاخىرقى قېتىم ئالدىراپ بىرنى سۆيدى ـ دە، ئورنىدىن تۇردى. تاھىرنىڭ ئورنىدىن تۇرۇشى بىلەن تەڭ ئىشىك ئېچىلىپ، گەمە ئىچىگە سۇزۇلۇۋاتقان تاڭنىڭ سۇس يورۇقى چېچىلدى. بالىلارنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكى ئىشىكنىڭ غىچىلداپ ئېچىلىشى بىلەن تەڭ ئويغىنىپ كەتكەنىدى. كۆزلىرىنى ئۇۋۇلىشىپ بىرخىل ۋەھىمىلىك نەزەر بىلەن ئىشىككە قاراشتى. ئىشىكتىن كىرىپ كېلىۋاتقان كىشىنىڭ قانداقتۇر قوراللىق ئادەم بولماستىن، ئاخشام مەيدان مەسئۇلى بىلەن كەتكەن توختى ئىكەنلىكىنى تونۇپ، كىمدۇر بىرى سورىدى:

ـــ ھەممىڭلار يېنىپ كەلدىڭلىمۇ، توختى؟

ـــ ياق، قالغانلار قالدى، تاھىر كەلدىمۇ؟

ـــ مەن ئاخشام تۇن تەڭ بىلەن كەلگەن، ـــ دېدى تاھىر توختىنىڭ يېنىغا كېتىۋېتىپ.

ـــ سېنى بىرەر خەۋەر ئېلىپ كېلەمدىكىن دەپ كېچىنىڭياقى ئۆرە ئولتۇرىدۇق دېگىنە. سېنى يوقاپ كەتتى دەپ، ئاخىر چاڭجاڭ مېنى ئەۋەتتى.

ـــ ئاخشام كەلسەم بالىلارنىڭ كۆپ قىسمى مۇشۇ ياتاقتا يىغىلىپ ئۇخلاپ قاپتىكەن. مەنمۇ بىردەم كۆز يۇمۇۋېلىپ ئاندىن كېتەي دەپ يېتىپلا ئۇخلاپ قاپتىمەن.

توختى تاھىرغا قارىدى. ئەمەلىيەتتە تاھىرنىڭ قاپاقلىرى

ئۇيقۇسىزلىقتىن ئولتۇرۇشۇپ، كۆزلىرىمۇ قىزىرىپ كەتكەنىدى.

— قانداق، كېچىنىڭياقى بىرەر ۋەقە بولغانىدەكمۇ؟

— ياق، بىز كېلىدىكەن دەپ ئاڭلىغان رەھىم مەخەت سىلىڭبۇسىنىڭ قوراللىق ئادەملىرىنىڭ ئۆزى تۇگۇل قارىسىمۇ كۆرۈنمىدى.

— ئەمىسە سەن بېرىپ چاڭجاڭغا ئەھۋالنى دەپ، ئۇلارنى باشلاپ كەلگىن، مەن بەك ھېرىپ كەتتىم.

— ھېلىقى يەردىن يۆتكىلىپ كەتمىگەندۇ؟

— ياق، يەنە شۇ يەردە ساقلاپ تۇرماقچى، پات كېلىشىنى تاپىلىغان.

تاھىر تالاغا چىقىپ مۇزدەك سوغۇق سۇ بىلەن يۇزىنى يۇدى، ئاغزىنى غار - غار قىلىپ ئۇچ قېتىم چايقاپ بولۇپ، سۇدىن يېرىم كۇرۇشكا ئىچتى. كېچىنىڭياقى ئۇخلىمىغىنى ئۈچۈنمىكىن، بىر خىل ھارغىنلىق بىلەن ئۇسسۇزلۇق ئۇنىڭ ئىچىنى قىزىتىۋەتكەنىدى. ئۇسسۇزلۇقىنى پەسەيتىپ روھى بىرئاز تېتىكلەشتى. تۇنۇگۈن ئاخشام ياتاقنى تاشلاپ ماڭغاندا يانچۇقىغا سېلىۋالغان يېرىم گىردىنى ئېلىپ ناشتا قىلغاچ مەيدان مەسئۇلى پاناھلىنىپ ياتقان جايغا قاراپ ماڭدى.

ئۇلار ياتاقتا قايتىپ كەلگەندە كۇن نەيزە بويى ئۆرلىگەنىدى. ئاشپەز ئېلىپ قويغان تامىقىنى ئېلىپ چىقىپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا قويدى. تۇنۇگۈن ئاخشام «قوراللىقلار كېلىپ قالسا...» دەپ ئەتمەكچى بولغان پولۇ بۇگۇن ئەتىگەن ئېتىلگەنىدى. مەيدان قۇرۇلغاندىن بۇيان تېخى تۇنجى قېتىم گۆش بېسىپ ئېتىلگەن مەززىلىك پولۇنىڭ پۇرىقى ئىشتىھانى قوزغايتتى. كېچىچە ئۇخلىماي تاڭ ئاتقۇزۇپ قورساقلىرى ئېچىپ تارتىشىپ كەتكەن بالىلار يۇز - كۆزلىرىنى چالا - بۇلا يۇيۇپلا پولۇنى ئىشتىھا بىلەن يېيىشكە كىرىشتى.

ئەما، ئۇلار تېخى قاچىسىدىكى پولۇنىڭ يېرىمىنىمۇ يەپ بولالماستىن، ئەتراپتىن چېپىپ كېلىۋاتقان ئاتلارنىڭ ھەيۋەتلىك ئاياغ تىۋىشى ئاڭلىنىشقا باشلىدى. قىزلارنىڭ چىرايىنىڭ قېنى قېچىپ ھەممىسى ئۇدۇل گەمىسىگە يۈگۈرۈشتى. ھەتتا مەيدان مەسئۇلىمۇ يەۋاتقان پولۇنى تاشلاپ يېنىدىكى ئوغۇللارغا بىر نەرسىنى تاپىلاپلا قىزلار بىلەن بىللە گەمىگە كىرىپ كەتتى.

تاھىر نېمە قىلىشىنى بىلمەي، تۇرغان ئىزىدا تۇرۇپلا قالدى. ئامىنەمنى دېسە گەمىگە كىرىپ ئۇنىڭ يېنىدىن ئايرىلماي تۇرغۇسى بار ئىدى، لېكىن ئوغۇل بالا تۇرۇپ قورقۇپ، قىزلارنىڭ ياتقىغا كىرىۋېلىش ئۇنىڭغا ئۇياتلىق ئىش بولۇپ تۇيۇلاتتى. دۆڭ ئۇستىگە چىقىپ كېلىۋاتقان ئاتلىقلارغا قاراپ باققۇسى كەلدى، پىچىقىنى سىلاپ قويۇپ دۆڭگە قاراپ يۈگۈردى.

ـــ دۆڭگە چىقما، ئوق تېگىدۇ... ـــ دېدى كىمدۇر بىرى تاھىرنىڭ ئارقىسىدىن.

تاھىر ئارقىسىغا قاراپ، قازان بېشىدا ئولتۇرغان ئاشپەزنى كۆردى. ئۇ نېمە ئۈچۈنكى، ئالدىغا بايا تارتمىغان پەشتامىنى تارتىپ، قولىغا چۆمۈچ ئېلىۋالغانىدى. ئۇنىڭ يېنىدا پەقەت توختىلا يالغۇز تۇراتتى.

ـــ قاراپ بېقىپلا يېنىپ چۈشمەن، ـــ دېدى تاھىر يەنە يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ.

لېكىن، ئاڭغىچە تەرەپ ـ تەرەپتىن قورشاپ كېلىۋاتقان ئاتلىقلار قويۇق توپا توزۇتۇپ يېتىپ كېلىشتى. ئۇلارنىڭ قوللىرىدا پۇلاڭلاپ تۇرغان ئۇزۇن ـ ئۇزۇن مىلتىقلار بار ئىدى. يۈرىكى ئىختىيارسىز تېزلىشىشكە باشلىغان تاھىر پىچىقىنى يەنە بىر سىلاپ قويۇپ كەينىگە ياندى.

ـــ توختا ! قولۇڭنى كۆتۈر !

تاھىر ئۆزىگە قارىتىپ ئېيتىلىۋاتقان بۇ بۇيرۇقنىڭ ئوسمانىنىڭ ئاۋازىغا ئوخشاپ كېتىدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ

ئىتتىك كەينىگە قاربدى. دېگەندەك، مەيدىسىگە يېپىيېڭى بىر ئاپتوماتنى ئېسىۋالغان ئوسمان تەلەتىدىن مۇز ياغدۇرۇپ تاھىرغا قاراپ يېقىنلاپ كېلىۋاتاتتى. تاھىرنىڭ بەدىنى ئىختىيارسىز شۇركۇنۇپ كەتتى. غەزەپكە تولغان كۆزلىرىنى ئوسمانىنىڭ كۆزىگە تىكىپ، بىر قولىدا پىچىقىنىڭ دەستىسىنى چىڭ تۇتقىنىچە ئىزىدا جىم تۇرۇپ قالدى.

ــ ھەي كىچىك ئەكسىلئىنقىلابچى ! ساڭا قولۇڭنى كۆتۈر دەۋاتىمەن !

ــ ئەكسىلئىنقىلابچى دېگەن سەن ! نېمە قىلغان گۇناھىمغا قولۇمنى كۆتۈرەتتىم؟ !

ــ ھېلى قاپىقىڭنىڭ بېزىنى ئالمەن جۇمۇ، جۇڭاينىمەك !

ئوسمان ئاتتىن چۈشكەن پېتى يۇگۇرۇپ كېلىپ كاپ قىلىپلا تاھىرنىڭ قولىقىدىن تۇتتى ـ دە، سىلكىپ ـ سىلكىپ تۇرۇپ تىللاشقا باشلىدى. لېكىن، بۇ تىللاردىن كۆرە، قولىقىنىڭ ۋاژىلداپ ئاغرىشى تاھىرنىڭ جېنىدىن ئۆتمەكتە ئىدى. قولىنى ئىختىيارسىز قولىقىنىڭ يېنىغا ئاپاردى. قويۇق ۋە ئىسسىق كەلگەن شىرنىلىك بىر سۈيۇق نەرسە قولىغا يۇقۇپ، سىرغىپ پەسكە ئاقتى. بۇنىڭ يېرىلغان قولىقىدىن ئېقىۋاتقان قان ئىكەنلىكىنى سەزگەن تاھىر ئاچچىقىدا غىلاپتىن «شارتتىدە» پىچىقىنى سۇغۇردى. ئوسمان پىچاقنى كۆرۈپ كەينىگە ئىككى قەدەم داجىدى ـ دە، ئاپتوماتنىڭ ئاغزىنى تاھىرنىڭ كۆكسىگە توغرىلاپ تەپكىگە قولىنى ئاپاردى. تاھىر ئاپتوماتتىن ئېتىلغان ئوقنىڭ تەگكەن يەرنى تىتما ـ كاتاك قىلىۋېتىدىغانلىقىنى كىنولاردىن كۆپ كۆرگەن، ئۆزىمۇ «خەلق ئەسكىرى» بولۇپ بىر قېتىم ئوق ئېتىپ باققان، بىرىنچى پاي ئوقنى ئاتىدىغان چاغدا يۈرىكى دۈپۈلدەپ نېمىشقىدۇر قوللىرى تىترەپ كەتكەنىدى. كۆكرىكىگە توغرىلانغان ئاپتوماتنىڭ سۇرلۇك كۆكۈچ تۆشۈكىگە قاراپ، ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى جىغىلداپ كەتتى. «مەنمۇ ئاتامنى

ئۆلتۈرگەن مۇشۇ قاتىلنىڭ قولىدا ئۆلۈپ كېتەرمەنمۇ؟ !...»
دېگەن بىر پىكىر چاقماق تېزلىكىدە كاللىسىدىن ئۆتتى. «ياق !...
ھېچبولمىغاندىمۇ مۇشۇ غالچىنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ ئاندىن
ئۆلسەن ! ئۇ تەپكىنى بېسىپ بولغۇچە ئىتتىك بولاي !»
ــ ئوسمان! توختا !
ئوسمانغا تاشلىنىشقا تەييار بولغان تاھىر ئوسمان بىلەن
تەڭلا ئاۋاز چىققان تەرەپكە قارىدى. ئىدرىس ئۈلارغا قاراپ
يۈگۈرۈپ كېلىۋاتاتتى.
ــ ئوق چىقىرىۋېتەمدىكىن دەپ ئەجەب قورقتۇم، ھە، نېمە
گەپ بولدى؟
ــ ماۋۇ ئەكسىلئىنقىلابچىنىڭ ئىنىسى پىچاق تەڭلەپ
ئالدىمغا يۈگۈرۈپ كېلىۋاتىدۇ.
ــ سەنچۇ؟ ! سەن قانداق قىلدىڭ؟ !ــ تاھىر ئوسماننىڭ
گېپىنىڭ تۈگىشىنى كۈتمەيلا غەزەپ بىلەن ۋارقىرىدى ۋە
يىرتىلىپ پەسكە ساڭگىلاپ قالغان قۇلىقىنى تۇتۇپ قويدى.
ئۇنىڭ قۇلىقىدىن تېخىچە قان ئېقىۋاتاتتى. بوينىنى بويلاپ
پەسكە سىرغىپ چۈشۈۋاتقان قان ئاق كۆڭلىكىنىڭ ياقىسىنى
قىپقىزىل قىلىۋەتكەنىدى. ئىدرىس بۇ ھالنى كۆرۈپ ئوسمانغا
كايىشقا باشلىدى:
ــ يامان قىپسىز، ئوسمان بەنجاڭ، قاراپ تۇرۇپ قۇلاقنى
يىرتىلىپ كەتكۈچە تارتقان بارمۇ؟
ــ بىز بۇ يەرگە مېھماندارچىلىققا ئەمەس، لوبۇلارنى تىنتىش
قىلغىلى كەلدۇق، ئىدرىس پۇگەن[1]، بېرىپ سىلىڭلارغا ھېساب
بەرمىسەك بولمايدۇ.
ــ خەۋىرىم بار، مەخسەت سىلىڭ مېنى نېمىشقا قوشۇپ
قويدى، بىلىسىزغۇ دەيمەن؟ ! بۇ يەردىكى ئىشلارغا سىز ئانچە بەك
ئارىلىشىپ كەتمىسىڭىزمۇ بولىدۇ.
ــ شۇنداق گەپمىدى؟ بولىدۇ ئەمىسە، مېنىڭ ھېچ ئىش

---

① پۇگەن ــ كانۇاي، مۇھاپىزەتچى دېمەكچى.

بىلەن كارىم يوق. لېكىن، ما شۇمتەك بىلەن سىزنىڭ كارىڭىز بولمىسۇن.

ــ نېمە دېدىڭىز؟ بۇ مېنىڭ مەكتەپدىشىم ھەم بىر نەۋرە ئىنىم ! قاراپ تۇرۇپ قۇلىقىنى يىرتۋەتكىنىڭىزمۇ تېخى يەتمەمدۇ؟ !

ئوسمان ئىدرىسنىڭ كۆزىگە ئالىيىپ قارىغىنىچە جىم بولۇپ قالدى. ئىدرىس بىلەن تاھىر ئاۋۋال قۇلاقتىن ئېقىۋاتقان قانىنى توختىتىش ئۈچۈن ياتاققا قاراپ مېڭىشتى.

ــ بالىلار كۆرۈنمەيدۇغۇ؟ ــ دەپ سورىدى ئىدرىس كېتىۋېتىپ.

ــ سىلەرنىڭ ئات چاپتۇرۇپ كېلىۋاتقانلىقىنىڭلارنى كۆرۈپ قورقۇپ قېچىپ كېتىشتى.

ــ نەگە قېچىپ كەتتى؟

تاھىر ئىدرىسنىڭ كۆزىگە قاراپلا يەنە يەرگە قارىۋالدى. ئۇنىڭ ئىككىلىنىپ قېلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئىدرىس كۈلۈپ قويۇپ سورىدى:

ــ ماڭا تېخى ئىشەنمەيۋېتىپسەن ـ ھە؟

ــ ياق ... لېكىن...

ــ بىلىمەن، چاڭجاڭغا دېگىن، ھەرگىز قورقمىسۇن. ھەرقاچان مېنىڭ كەلگەنلىكىمنى ئاڭلاپ تېخىمۇ قورقۇپ كەتكەندۇ. بىر چاغلاردا بىزگە دەرس بەرگەندە ئىككىمىز ئۇرۇشۇپ قالغان. ئۇ ئىشلارغا كۆڭلۈمدە غۇم ساقلاپ يۈرگەن بولسام، ئوغۇل بالا بولماي كېتەي، مەن بۇ يەرگە ماڭۇ تەلۈلەرنىڭ سىلەرنى ئۇرۇپ قويۇشىدىن ئەنسىرەپلا بىللە كەلدىم.

تاھىر ئىدرىسنىڭ بۇ سەممىي سۆزلىرىنى ئاڭلاپ: «سەن تۇرۇپ تۇرغىن...» دەپلا قىزلار ياتقىغا يۈگۈرۈپ كىرىپ كەتتى ۋە بىردەمدىن كېيىن مەيدان مەسئۇلى ھەمدە ياتاقتىكى بارلىق ئوغۇل ـ قىزلارنى باشلاپ چىقتى.

www.uyghurkitap.com

ـــ قانداق چاڭجاڭ؟ تىنچلىقمۇ؟ يوقلاپ كەلسەك مۇشۇنداق مۆكۈنۈۋالىدىكەنلا ـ ھە؟

مەيدان مەسئۇلى ئىدرىسنىڭ چاقچىقىنى كۈلكىگە زورلاپ ئۆتكۈزۈۋەتكەن بولسىمۇ، لېكىن شۇ ھامان قىزىرىپ كەتتى. ئىدرىس ھەر بىر ساۋاقدىشىغا بىردىن چاقچاق قىلىپ، قىزغىن ۋە سەمىمىيلىك بىلەن كۆرۈشۈپ چىقتى. ئاندىن قورالللىقلار ياتاقتا باشلىنىپ، ئالدىغا داستىخان سېلىندى. ھېلىمۇ ياخشى پولۇ تېخى تۈگىمىگەنىدى، دەرھال لېگەنلەرگە ئۈسۈلۈپ ئېلىپ كېلىندى.

ـــ تۇۋا دەيمەن، ـــ دېدى مەيدان مەسئۇلىمۇ ئەمدى قورقۇنچتىن خالىي بولۇپ، ـــ ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ رىزقىنى يەيدۇ دەپ، بۇ پولۇنى تۈنۈگۈن ئاخشام سىلىنى كېلىدىكەن دەپ ئەتمەكچى بولغانىدۇق، تۈنۈگۈن كەلمىدىڭلار، ئەتىگەن ئۆزىمىز يەۋېتەيلى دەپ تۇرساق، كېلىپ قالغىنىڭلارنى دېمەمدىغان، بۇ پولۇدا راست سىلىنىڭ رىزقىڭلار بار ئىكەن جۇمۇ.

ـــ ئەمىسە بەلەن گەپ ئىكەن، ئۆز رىزقىمىزغا ئۇلگۈرۈپ كەپتۇق بۇرادەرلەر، قېنى چوڭ ـ چوڭ ئېلىڭلار!

ئۇلار كۈلكە ـ چاقچاقلار بىلەن پولۇنى يەپ تۈگىتىشتى. پىيالە بولمىغاچقا چوڭ قاچىلارغا قۇيۇلغان چايلارنى ئىچىشتى. چاي ئىچىپ ئولتۇرۇپ مەقسەت ـ مۇددىئا ھەققىدە چىرايلىق سۆزلەشكە كىرىشتى.

ـــ خوش، ئەمدى بۇ يەرگە كېلىشتىكى مەقسىتىمىزگە كەلسەك، سىلىڭبۇغا 1 ـ ئوتتۇرىنىڭ مىڭدۆڭدىكى نۇڭچاڭىدا قورال بار ئىكەن دېگەن خەۋەر بېرىپتىكەن، شۇنىڭ راست ـ يالغانلىقىنى ئۇقۇپ كېلىش ئۈچۈن سىلىڭلار بىزنى ئەۋەتتى. ئەگەر بالىلارنىڭ بىرەرى بىرەر ـ يېرىم تال قورال ساقلاۋاتقان بولسا، بىزگە تاپشۇرۇپ بەرسە.

ـــ سىز ـ بىز يالغان گەپ قىلىشمايمىز، ئىدرىس پۇگەن، بۇ بالىلار بىلەن بۇ يەرگە كېلىپ ئاكا ـ ئۇكىدەك بولۇشۇپ

قالدۇق. مېنىڭ بىلىشىمچە، قورال ساقلاۋاتقانلار يوق، ئەگەر قايسىڭلاردا قورال بولسا، هازىر ئىدرىس پۇگەنگە بېرىۋېتىڭلار!

— راست گەپنى دېسەم، سىلىنىڭ قورال ساقلىغىنىڭلارنىڭ هېچنېمىگە پايدىسى يوق، ئاغىنىلەر، قورال دېگەن جان ئالىدىغان نەرسە، ئۇ يا خەقنىڭ جېنىنى ئالىدۇ، يا قورال تۇتقان ئادەمنىڭ جېنىنى ئالىدۇ. بىزدەك قورال تۇتقان ئەخمەقلەرگە هەرگىز هەۋەس قىلماڭلار، هەممە ئىشنىڭ هېسابى بار. كېيىن ئەمەلىيەتنى كۆرۈپ ئاندىن راست ئىكەن دەپ قالارسىلەر. بىزگە ئەمدى ئامال يوق، قورالنى تاشلاپ سىلىڭبۇدىن چىقىپ كەتسەكمۇ، سەنسۇنىڭ ئادەملىرى بىزنى هامان تونۇيدۇ، خۇڭ ئەرسىنىڭ غوللۇق ئادىمى دەپ هەرگىز بوش قويمايدۇ. شۇڭا، بىزگە ئەمدى باشقا كەلگەننى كۆرمەكتىن باشقا ئامال يوق. لېكىن، سىلەر بىزنى دورىماڭلار، قورال بولسا تاپشۇرۇۋېتىڭلار.

— مەندە يالغان گىرانات بار، — دېدى توختى ئورنىدىن قوپۇۋېتىپ، — مېنىڭ مەشىقىگە ئاچىقماندا بىر جۇپ ئېلىۋالغان. بوزەك قىلىدىغانلارنى قورقۇتۇشقا لازىم بولار دەپ بۇ يەرگە ئەكەلگەنىدىم، هەرقاچان شۇنى كۆرگەنلەر بېرىپ خەۋەر قىلغان ئوخشايدۇ. ئاۋۇ دۆڭنىڭ ئارقىسىغا كۆمۈپ قويغانىدىم، بېرىپ ئەكېلەي.

ئوسمان توختىغا بىر ئادەم قوشتى. ئىككىسى چىقىپ دەستىلىرى شالاقلاپ كەتكەن بىر جۇپ يالغان گىراناتنى ئېلىپ كىرىشتى.

قوراللىقلار كۇن چۈشكىچە مىڭدۆڭدە مېهمان بولۇشتى. چۈشلۈك تاماقنى يەپ بولۇشقاندىن كېيىن ئون بىر ئادەم كېلىپ قولغا چۈشۈرگەن ئىككى تال مەشق گىراناتنى ئېلىپ قايتىپ كېتىشتى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا شېھىتتالدىكى گۈڭشې دوختۇرخانىسىغا بېرىپ قۇلىقىنى تاڭدۇرۇپ كېلىش ئۈچۈن ئىدرىس بىلەن بىر ئاتقا مىنگىشىپ ماڭغان تاهىرمۇ بار ئىدى.

كتاب نۇر يېڭى

36

دوپپا تىكىشىڭ چىرايلىق،
ئەكەل باشىمغا لايىق.
كىيىپ ئۆتەي كوچاڭدىن،
ھەيران قالسۇن خالايىق.

شۇندىن بېرى ۋەيرانمەن،
يار ئىشقىدا سەرسانمەن.

مەن ئۆزۈم غېرىب بەندە،
كىيىشىم كۆلاھ ـ جەندە.
ماڭا كەلگەن ئەلەمنى،
كىملەر قىلدى بەخشەندە !؟

شۇندىن بېرى ۋەيرانمەن،
يار ئىشقىدا سەرسانمەن ...

چەكسىز ھەسرەتلىك بىر ئاھاڭدا بوش ئېيتىلغان مۇڭلۇق ناخشا ئاستا ـ ئاستا توختىدى. تۇن شۇنچىلىك قاراڭغۇ ۋە شۇنچىلىك سۈرلۈك ئىدىكى، گويا نادىر ئوقۇغان بايىقى ھەسرەتلىك ناخشىنىمۇ ئاشۇ بالاخور قارا تۇن يالماپ يۇتۇپ كەتكەندەك بولدى. ئەتراپ جىمجىت، پۈتۈن جاھان گويا مەڭگۈ ئويغانمايدىغاندەك ئېغىر ئۇيقۇغا چۆمگەن؛ پەقەت ئىشىك تۈۋىدىكى چوشقىلارنىڭ تۇرۇپ ـ تۇرۇپ سەت خارتىلداپ قويۇشلىرى بىلەن يىراق ـ يىراقلاردىن ئىتلارنىڭ خۇددى نالە قىلغاندەك سۇس ھۇۋلاپ قويۇشلىرى ۋە قاياقتىندۇر ھاياتلىق ئۇچۇن، ئۆلىمەسلىك ئۇچۇن تىركىشىۋاتقان بىچارە دېھقان

چۆرۈۋاتقان يارغۇنچاقنىڭ مۇڭلۇق ئاۋازىلا ئاڭلىنىپ قالدۇ...
«ئاھ، بۇ نېمىدېگەن ئۇزۇن ۋە توگىمەس كېچە؟ ! بۇ زېرىكىشلىك كېچىنىڭ چېكى يوقمىدۇ؟ ! نېمىشقا تاڭ ئاتمايدىغاندۇ؟ !... شۇ تاپتا دۇنيانىڭ باشقا بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىدىمۇ بۇ زۇلمەتلىك كېچىدىن زېرىكىۋاتقان ماڭا ئوخشاش ئۇيقۇدىن بىدار بولغان بىرەر ئادەم بارمىدۇ؟ !...»

ئاۋۇال يىراقتىن سۇس ئاڭلىنىپ، كېيىن بارا - بارا يېقىنلاپ كېلىۋاتقان دۇپۇر - دۇپۇر ئاياغ تىۋىشى ۋە كىملەرنىڭدۇر ئەنسىز گۇدۇڭشىغان ئاۋازى نادىرنىڭ خىياللىرىنى ئۇزۇپ قويدى، بېشىنى سەل كۆتۈرۈپ ئەتراپقا دىققەت بىلەن قۇلاق سالدى. لېكىن، ئەمدى گۇدۇڭشىغان ئاۋاز يوقلىپ ئاياغ تىۋىشلىرى ئىشىك تۈۋىگە بارغانسېرى يېقىنلاپ كەلمەكتە ئىدى. نادىر يېقىنلاشقانسېرى ئوچۇق ئاڭلىنىۋاتقان ئاياغ تىۋىشىدىن كېلىۋاتقانلارنىڭ ئاز دېگەندىمۇ ئۇچتىن كەم چىقمايدىغانلىقىنى پەرەز قىلدى.

ئىشىك هايال ئۆتمەيلا ئەنسىز قېقىلدى.

— كىمۇ؟

— مەن ئابدۇللا، ئاداش، ئىشكىنى ئاچە...

نادىر ئۆز قۇلاقلىرىغا ئىشەنمەي هەيران بولدى. سىرتتىكى ئاۋاز ئابدۇللانىڭ ئاۋازىغا هېچ ئوخشمايتتى. يەنە كېلىپ ئابدۇللا بۈگۈن نامازشام ۋاقتى بىلەن نادىرغا بىر قاچا يوبدان ئالغاچ كېلىپ، خېلىغىچە پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ ئاندىن كەتكەن، گېپى بولسا شۇ چاغدا دېمەي، تۈن تەڭدىن ئاشقاندا يەنە كېلىپ يۇرەرمىدى؟... ياكى بىرەر هادىسىگە ئۇچراپ قالغانمىدۇ يا؟ ئۇنداقتا ئاۋازى نېمىشقا ئوخشمايدۇ...

ئىشىك يەنە قېقىلدى. ئىشكىنى ئېچىش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرۇپ بولغان نادىر ئىككىلىنىپ سورىدى:

— نېمە گەپ؟

— ناهايىتى جىددي بىر گەپ چىقىپ قالدى، ئىشكىنى

ئىتتىك ئاچە، ئاداش!

بۇ ئاۋاز نادىر ئاقكۆلدە زادىلا ئاڭلاپ باقمىغان بىر ئاۋاز ئىدى. «دېگەندەك، ئابدۇللانىڭ ئۆيىدە بىرەر ھادىسە بولۇپ قالغان بولسا، ئاشۇ جىددىيلىكتە ئۇنىڭ ئاۋازىمۇ ئۆزگىرىپ چىقىۋاتامدىغاندۇ يا؟ ياق، ئابدۇللانىڭ ئاۋازى ھەرقانچە ئۆزگىرىپ كەتكەن تەقدىردىمۇ يۈرىكىم تونۇۋالاتتى، لېكىن بۇ ئاۋاز...»

«جاڭ!» قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ ئىشىك تۈيۈقسىز جالاقلاپ ئېچىلىپ كەتتى. ئۇنى كىمدۇر بىرى تېپىپ ئېچىۋەتكەنىدى. ئۆي ئىچىگە كەينى - كەينىدىن ئۈچ - تۆت ئادەم كىرىپ ئىشىكنى ياپتى. ئۇلارنىڭ نادىرغا ئاڭلىنىۋاتقان ئادەتتىن تاشقىرى تېز - تېز تىنىقلىرى، ھەددىدىن ئارتۇق جىددىيلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىدىن دېرەك بېرىپ تۇراتتى. نادىرنىڭ قەلبىدە قانداقتۇر بىر نەرسە ئاشۇ تىنىقلارنىڭ ئارىسىدا ئوسمانىنىڭمۇ بەڭگىلەرگە خاس تىنىقىنىڭ بارلىقىدىن دالالەت بېرىپ تۇراتتى. نادىر كىرگەنلەرنىڭ كىملىكىنى كۆرۈۋېلىش ئۈچۈن، تەكىيىنىڭ ئاستىغا تىقىپ قويغان سەرەڭگىنى قولىغا ئالدى. ئەمما، سەرەڭگىنىڭ شاراقلىشى بىلەن تەڭلا قولچىرىغىنىڭ ئۆتكۈر نۇرى نادىرنىڭ كۆزلىرىگە يېقىلدى.

— نېمە گەپ؟ سىلەر كىم؟ — دەپ سوردى كۆزى چاقناپ ھېچنېمىنى كۆرەلمىگەن نادىر قولى بىلەن كۆزلىرىنى توسۇۋېلىپ.

— بىز پرولېتارىيات ئىنقىلابچىلىرى! ئۇقمىغان بولساڭ ئەمدى ئۇقۇپ قال، بىز ساڭا پرولېتارىياتنىڭ تۆمۈر مۇشتۇمىنىڭ تەمىنى تېتىتىپ قويغىلى كەلدۇق!...

نادىر بۇ ئاۋازنىڭ بايا ئىشىك قېقىلغان چاغدا ئۆزىنى «مەن ئابدۇللا...» دەۋاتقان ھېلىقى ناتونۇش ئادەمنىڭ ئاۋازى ئىكەنلىكىنى تونۇدى، ئەمما باشقا ھېچقانداق نەرسىنى ئويلاشقا ئۇلگۈرەلمەيلا، بېشىغا تۆمۈردەك قاتتىق بىر نەرسە كېلىپ تەگدى - دە، پۈتۈن بەدىنىگە «زىڭگىدە» قىلىپ چىدىغۇسىز بىر

ئاچچىق ئاغرىق تارىلىپ كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ كەتتى. ئۇ بېشىنى تۇتقىنىچە ئىزىدا ئولتۇرۇپلا قالدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭغا گويا پۈتۈن جاھان تىنماي پىرقىراۋاتقاندەك، ئۆيلەر، يېنىدىكى ھېيلىقى ناتونۇش ئادەملەر بىرده ئالدىغا، بىرده ئارقىسىغا لەپەڭشىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. قۇلاقلىرى بۇ جاھاندا ھېچقاچان ئاڭلاپ باقمىغان بىرخىل ئاۋاز بىلەن تىنماي غوڭۇلدايتتى.

ـــ ھۇ نامەرد خۇمسىلار ! غالچا...

نادىر ئەمدى سۆزىنىڭ ئاخىرىنى داۋاملاشتۇرالماي قالدى. مەيده، قورساق ۋە چاتىرىقىغا تېگىۋاتقان تېپىكلەر ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئۆچۈرۈۋەتكەنىدى. چىدىغۇسىز ئاچچىق ئاغرىق، ۋۇجۇدىغا سىغمايۋاتقان چەكسىز غەزەپ، «بىچاره ئانامنىڭ، ئۇكىلىرىمنىڭ يۈزىنى كۆرەلمەي ئۆلۈپ كېتەرمەنمۇ؟ !...» دېگەن ئېچىنىشلىق بىر ھەسرەت ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا ئاجايىپ كۈچ بەخش ئەتتى. جان ئاچچىقىدا ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ، ئالدىدا تىك تۇرغان بىر كۆلەڭگىنى بارلىق كۈچىنى ئوڭ قولىنىڭ مۇشتىغا يىغىپ غەزەپ بىلەن ئۇردى. «قاس!» قىلغان سادا بىلەن ھېيلىقى كۆلەڭگە ئارقىسىغا ئۇچۇپ چۈشتى، لېكىن تەرەپ ـ تەرەپتىن تېگىۋاتقان تاياق ـ توقماقلار نادىرنى يەنە يىقىتىپ قويدى. ئۇ ھەدەپ ئۆره بولۇشقا ئۇرۇناتتى. ئەمما، ئەتراپىدىكى ناتونۇش كۆلەڭگىلەر خۇددى خاماندا قوناق سوققاندەك دۇمبالىماقتا ئىدى.

نادىر ئەمدى ئورنىدىن تۇرالماي قالدى. ئۇنىڭ قۇلاق ـ مېڭىسى تىنماي غوڭۇلدايتتى. ئارقا ـ ئارقىدىن تېگىۋاتقان تاياق ـ توقماقلارمۇ ئەمدى ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ بولمىغان باشقا يات بىر جىسىمغا تېگىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. شۇ تاپتا ئۇ ئۆزىنى گويا بۇ دۇنيادا زادىلا كۆرمىگەن، ئاڭلىمىغان ۋە ئويلاپمۇ باقمىغان ئاجايىپ بىر قاراڭغۇ زۇلمەتلىك دۇنيانىڭ ھەسرەت ـ نادامەت قاپلىغان قانخور قوينىغا چۆكۈپ كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلاتتى. ئۇ ئاشۇ دەھشەتلىك قاراڭغۇلۇقنىڭ قان پۇراپ تۇرغان

نادامەتلىك قوينىغا چۈشۈپ چۆكۈپ كەتكۈچە، بۇ ۋاپاسىز دۇنيانىڭ جاپاسىنى يەتكۈچە تارتقان سۆيۈملۈك بىچارە ئانىسىنى ۋە شۇ لەنىتى دۇنيانىڭ كېيىنكى جاپاسى ئۈچۈن چوڭ بولۇۋاتقان گۆدەك ئۈكىلىرىنى بىر كۆرۈۋېلىشنى شۇنچىلىك خالايتتى. ھېچبولمىغاندا كۆزلىرى يۇمۇلۇپ بولغۇچە، ياراتقان ئۇلۇغ ئاللانىڭ بۇ قاراڭغۇ ئالەمنى بىر دەقىقە بولسىمۇ «پاللىدە يورۇتۇپ بېرىشىنى؛ ئاشۇ ئەڭ ئاخىرقى بىر دەقىقە يورۇقلۇق ئىچىدە ئۆيدىكى شۇ نامەرد خۇمسىلارنى بىر كۆرۈۋېلىشنى، ئاشۇ چەكسىز قاراڭغۇلۇق قوينىغا چۆكۈپ كېتىۋاتقان ۋۇجۇدىنىڭ ھەر بىر ھۈجەيرىسىگىچە ئۇمىد قىلاتتى...

لېكىن، رەھىمسىز قاراڭغۇلۇق ئاخىر ئۇنىڭ ئاجىزلىغان ۋۇجۇدىنى ئۆز قوينىغا چۆكۈرۈپ كەتتى. ھېلىقى «پرولېتارىيات ئىنقىلابچىلىرى» مىدىر ـ سىدىر قىلماي ياتقان جانسىز گەۋدىنى ئۇرۇشتىن توختاپ، قولچىرىغىنى نادىرىنىڭ يورۇقلۇقىغا تەشنا كۆزلىرىگە يورۇتتى. ئەتراپى قىپقىزىل قان داغلىرى بىلەن بويالغان غەزەپلىك كۆزلەر، گويا «ئەمدى بولسىمۇ يورۇقلۇقنى بىر كۆرۈۋالاي...» دېگەندەك ئوچۇق تۇراتتى. قولچىرىغىنىڭ نۇرى ئاشۇ ئوچۇق كۆزلەرنىڭ قارىچۇقلىرىغا چۈشكەندە، ۋۇجۇدىدىكى چەكسىز غەزەپ ـ نەپرەتنىڭ ھەممىسى يىغىلىپ قېتىپ قالغان ئاشۇ بىر جۈپ قارىچۇقتىن، ھەسرەتلىك ئەمما قورقۇنچلۇق بىر سوغۇق ئۇچقۇن چاقنىغاندەك بولدى. قولچىرىغى دەرھال ئۆچۈرۈلۈپ، ئۆي ئىچى جىمجىت كەتتى.

«پرولېتارىيات ئىنقىلابچىلىرى» ھېرىپ ھاسىرىشىپ كەتكەنىدى. بىرھازادىن كېيىن كىمدۇر بىرى بوش ئاۋازدا سورىدى:

ـــ ئەمدى قانداق قىلىمىز؟

ـــ قانداق قىلاتتۇق، باشتىكى پىلان بويىچە قىلىمىز...

ـــ ئەمىسە ئىتتىكرەك بولىلى، ھېلى تاڭ ئېتىپ قالمدۇ...

ـــ بىرىڭلار تانا ئالغاچ كەلدىڭلىمۇ؟

— ...

— قولچىرىغىنى ياقە، مەشەدە ئىزدەپ باقلى.

قولچىرىغى يەنە يورۇتۇلدى. زەي ۋە قان پۇراپ تۇرغان تار ئۆي ئىچىدە، نادىرنىڭ مىسسىل ئۇستىگىلا سېلىنغان يىرتىق كىگىزى ۋە يىرتىلىپ سامانلىرى چىقىپ قالغان قۇراق تەكىيىلىرى بىلەن كونىراپ جۇل - جۇل بولۇپ كەتكەن ھەربىيچە جۇۋىسىدىن باشقا ھېچقانداق نەرسە يوق ئىدى.

— ئاپلا، تانا تېپىلمىسا ئىش چاتاق بولىدۇ...

— نېمىشقا باشتا يادىمىزغا كەلمىگەندۇ؟

— ھۇ ئەقلى يوق، پوق يەيدىغان ھاڭۋاقتىلار! باشتا شۇنچە تاپىلىسامۇ قىلغان ئىشنى...

بۇ «ئوسمان بەنجاك»نىڭ ئاۋازى ئىدى. گەرچە ئاۋاز يىلتىزى ئانچە ئۆزگەرمىگەن بولسىمۇ، لېكىن بىر دەمنىڭ ئىچىدە ئۇنىڭ «ش» تاۋۇشىنى «س» دەيدىغان بولۇپ قالغانلىقىدىن ئەجەبلىنىپ، قولچىراغنىڭ ئىگىسى قولچىرىغىنى ئۇنىڭغا ياقتى. ئوسماننىڭ ئەسلىدىنلا كالاچتەك كەلگەن يوغان ئاغزى يەنە بىر ھەسسە يوغىناپ، ئۇستۇنكى كالپۇكى يېرىلغان؛ ئۇدۇلىدىكى قايتا سالدۇرغان يوغان - يوغان چىشلىرىنىڭ ئورنى سەت كامار بولۇپ ئېچىلىپ قالغان؛ ئاغزى - بۇرنى خۇددى گوداڭدا قان يالىغان ئىتتەك قارىغۇسىز بولۇپ كەتكەنىدى. «ئىنقىلابچىلار» نېمە دېيىشنى بىلمەي تۇرۇپ قېلىشتى.

— يەنە ھاڭۋېقىپ قاراپ تۇرۇشماي، ئايىغىنىڭ شوينىسىنى بولسىمۇ يېشىشمەمسەن !؟

قولچىرىغى نادىرنىڭ پۇتىغا قارىتىلىپ يېقىلدى. كىمدۇر بىرى بايا نادىر ئىشىكنى ئاچقىلى تۇرغاندا كىيىۋالغان چۇخەينىڭ چىگىلمىگەن شوينىسىنى يېشىشكە كىرىشتى. نەچچە يەردىن ئۇزۇلۇپ، قايتا ئۇلىنىپ توڭگىرەك بولۇپ كەتكەن شوينا چۇخەينىڭ كىچىككىنە پىستانلىرىدىن چىققىلى ئۇنمای ئاۋارە قىلاتتى. تاقىتى تاق بولغان ئوسماننىڭ بۇيرۇقى بىلەن

شوينىنىڭ توڭگىرەكلىرى كېسىپ تاشلىنىپ سۇغۇرۇۋېلىندى، ئاندىن بىر - بىرىگە قايتا ئۇلىنىپ تەييارلاندى. لېكىن، بىر تال چوكا تومۇقىدىكى چۇخەي شوينىسىنىڭ پۈتۈن بىر ئادەمنى كۆتۈرەلمەسلىكى ۋە ئۆي ئىچىدە شوينىنى ئاسقۇدەك ھېچ نەرسىنىڭ يوقلۇقى بۇ «پرولېتارىيات ئىنقىلابچىلىرى»نىڭ بېشىنى قاتۇردى. ئوسمان قولچىرىغىنى ئۆز قولىغا ئېلىپ، ئۆينىڭ تورۇس ۋە تاملىرىنىڭ ھەممە يېرىگە بىر قۇردىن قاراپ چىقتى. ئىشىك تەرەپتىكى تامنىڭ ئوتتۇرىسىغا بىر قوزۇق قېقىلىپ كىرسىن شېشىسى ئېسىپ قويۇلغانىدى. شېشىنى ئېلىپ تاشلاپ چۇخەي شوينىسىنىڭ بىر ئۇچىنى ئاشۇ قوزۇققا چىگدى. قالغانلار ئاڭغىچە نادىرنىڭ قانغا بويالغان جەسىتىنى قوزۇق يېنىغا ئېلىپ كېلىشكەنىدى. شوينىنىڭ بىر ئۇچىنى نادىرنىڭ كانىيىغا سىرتماق قىلىپ سېلىپ، خۇددى ئۆزىنى ئۆزى ئېسىپ ئۆلتۇرۇۋالغاندەك بىر ھالەتنى شەكىللەندۇرۇپ تامغا يۆلەپ ئولتۇرغۇزۇپ قويۇشتى، ئاندىن يۈز - كۆزلىرىدىكى تېخى قاتمىغان قان داغلىرىنى چالا - بۇلا سۈرتۈپ، ئۆي ئىچىدىكى يەرگە ئاقىقان قانلارنى سۈپۈرۈپ توپىسىنى ئېلىپ چىقىپ چوشقا قوتىنىغا تۆكۈۋېتىپ كېتىشتى. باش - كۆزىگە قانلىق توپا تۆكۈلگەن چوشقىلار چۆچۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ خېلىغىچە خورتۇلدىشىپ چىرقىراشتى. بۇ چوشقىلارنىڭ قورقۇپ كەتكىنىدىنمۇ ياكى كۆزىگە توپا كىرىپ كەتكىنىدىنمۇ ۋە ياكى ئادالەتسىزلىك بىلەن قان تۆككەن ئاشۇ «پرولېتارىيات ئىنقىلابچىلىرى»غا لەنەت ئوقۇغانلىقىمۇ، بۇنى بىلىپ بولمايتتى.

37

«بەختلىك» دادۇيىدە يەنە يېڭى - يېڭى گەپلەر تارىلىشقا باشلىدى.

— ناھىيىدە ھەربىي قورشاش ئېلىپ بېرىلىپتۇمىش، رەھىم، مەخمەت سىلىڭبۇسىنىڭ ئادەملىرىنىڭ بىرىنى قويماي تۇتۇپتۇمىش.

— بازارغا يېغىپ كەتكەن ھەربىي دېگەننىڭ ھۇدۇدى يوق دەيدۇ.

— رەھىم، مەخمەتلەر قانداق قىلغاندۇ؟

— ماشىنىغا چىقىپ قېچىپ ماڭغان يېرىدىن تۇتۇپ كەپتۇ.

— ماشىنىنى مەخمەت سىلىڭ ئۆزى ھەيدەپ مېڭىپتىكەن، ھەربىيلەر ئۆزى يولنىڭ ئىككى تەرىپىگە مۆكۈۋېلىپ، يولنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىغا بىر كالا ھارۋىسىنى باغلاپ قويۇپتۇ. مەخمەت سىلىڭ ماشىنىنى شۇنداق توختىتىشىغا تەرەپ - تەرەپتىن ھەربىي يېغىپ كېتىپتۇ. ماشىنىدىكى بىر ئادەمگە ئون - يىگىرمىدىن ھەربىي توغرا كېلىدۇ دەيدۇ. ماشىنىدىكىلەر ماشىنىغا تاشقى سودىنىڭ يۇك - تېرىلىرىنى بېسىپ قورالنى ئۇنىڭ ئاستىغا تىقىپ مېڭىپتىكەن، ھەممىسى مەست ئىكەن. ئىككى مەست ماشىنىغا چىقىۋاتقان ھەربىيلەرنىڭ قورالىنى تارتىۋېلىپ ئېتىشقا تەييار بولغاندا، مەخمەت سىلىڭ توختىتىۋاپتۇ. «ئەمدى بولغۇلۇق ھامان بولدى. بىزگە توغرىلانغان ئاۋۇ توپ - زەمبىرەك، پىلىموتلارنى كۆردۈڭلىمۇ؟ بىر پاي ئوق چىقىرىپ قويساڭلار، بىرىمىزمۇ ساق قالماي تېرىقتەك تىتىلىپ كېتىمىز. ئۇنىڭدىن كۆرە، بىر ئادەم بولسىمۇ ساق قالغىنى ياخشى. مېنى ھامىنى ئاتىدۇ. شۇڭا، بار - يوق ھەممە ئىشنى ماڭا ئارتىپ تۇرۇۋېرىڭلار، ئۆز گۇناھىڭلانى ئامال بار يەڭگىللىتىڭلار، كۇنىنىڭ سېرىقىنى

تېزرەك كۆرسىلەر...» دەپتۇ.

ــ راست ئېيتىۋېتەمدۇ؟

ــ ئۇچ ئايىنىڭ ئالدىدا «قىزىلبايراق»تا بولغان ئىش يادىڭدا بادۇ؟ ئېيتىنى ئۇنتۇپ قالدىم. ئىشقىلىپ، «قىزىلبايراق»نىڭ ھېلىقى بۇرۇتلۇق ھارۋىكىشىنى خۇڭۇبېيبۇلار: «ياشىسۇن ماۋجۇشى ! ھارۋىنى قات !» دېسە، ھارۋىكەش: «ئاتلانى تېخى ئەمدى ھارۋىدىن چىقاردىم، سەل ھاردۇق ئېلىۋالسۇن» دەپتۇ، خۇڭۇبېيبۇلار ئۇنىماي، يەنە: «ياشىسۇن ماۋجۇشى، ھارۋىنى قات» دەۋېرىپتۇ، ئاخىر ھارۋىكەش ئاچچىقىدا: «ياشىسۇن ماۋجۇشى! ھارۋىنى قوشمايمەن !» دەپ سالغىنىغا، قولغا ئېلىپ ئون بەش يىللىق كەستىيا؟ شۇ بىر ئېغىز گەپكە ئون بەش يىللىق سوت كەسكەن يەردە، ئۆزىگە قارىتىپ ئوق ئاتقان ئادەملەرنى بۇ ھۆكۈمەت ئاتماي قويامدۇ؟

ــ ئوسمان مۇدىرنى قانداق قىلا؟

ــ ۋايتاڭ، ئۇققىلى بولمايدۇ.

ــ بىزنىڭ ئوسمان مۇدىر ئۇنداق ئىشقا كەلگەندە بەك چاققان. تراكتور زەننى ھەربىيلەر قورشاشقا باشلىغان چاغدىمۇ ئۇقۇپ قېلىپ، بىر كۈرەك تۇماق بىلەن ئەسكى چاپانىنى كىيىۋېلىپلا، «مەن مۇشۇلارنىڭ ئېتىغا سامان ئەكەلگەن دېھقانىدىم» دەپ قېچىپ كەپتىكەن. كېيىنچە ئېنىقلىنىپ قېلىپ يەنە تۇتۇپ كېتىپتۇ. ھەرقاچان يەنە ھەربىيلەرنىڭ كۆزىنى بويىاپ يېنىپ چىقارمىكىن دەيمەن.

ــ قان قەرزى بولمىسا بىر گەپ، قان قەرزى بولۇپ قالسا ئېتىلىپ كېتىدۇ، جۇمۇ.

ــ قان قەرزى بار ـ يوقلۇقىنى بىز نېمە بىلىمىز، ئۆتكەندىغۇ زىۋىدىخاچام بىر گەپلەرنى قىلىپ يۈرەتتى.

ــ شۇنداق قىلىپ، رەھمەتلىك نادىرنىڭ قاتىلى تېخى تېپىلمىدى ـ ھە؟

ــ ئۆزى ئېسىلىپ ئۆلۈۋاپتۇ دەۋاتامتى؟

ـــ سەن تېخى ھېچنېمىنى بىلمەيدىكەنسەن، بۇ يەردە باشقا ئادەم يوق، رەھمەتلىكنىڭ مېيىتىنى ئاچقىقلى مەنمۇ كىرگەن. سەكسەن يەردىن ئۇزىلىپ جېنى كېچىككىنەم قالغان بىر چۇخەي شوينىسى پۇتۇن بىر ئەرنى كۆتۈرەلەمدۇ؟ يەنە كېلىپ رەھمەتلىكنىڭ باش ـ كۆز، دۇمبە، قورساقلىرىنىڭ ساق يېرى يوق دەڭلا. ھەممە يەردە تاياق ـ توقماقنىڭ ئىزى، ئېسىلىپ ئۆلۈۋالغان ئادەم ئۆزىنى ئۆزى ئۇرۇپ يۇرەمدۇ؟

ـــ شۇ بىچارىگە ئەجەب بەك ئۇۋال بولۇپ كەتتى، تېخى ئون گۇلىنىڭ بىرىمۇ ئېچىلمىغانىدى.

بۇ «بەختلىك دادۇي»دىكى دېھقانلارنىڭ 1971 ـ ۋە 1972 ـ يىللىرى يۇز بەرگەن ئىشلار ھەققىدىكى بىر قېتىملىق پارىڭى بولۇپ، ئۇلارنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى راست ئىدى. گەرچە ئاپتونوم رايون بويىچە بىر كۇن، بىر سائەت ئىچىدە ئومۇميۈزلۈك ھەربىي قورشاش ئېلىپ بېرىپ، ھەرقايسى تەشكىلاتلاردىكى قوراللار تەڭلا يىغۇۋېلىنغان ۋە ھەرقايسى تەشكىلاتلاردىن تەڭ نىسبەتتە ئادەم قاتناشتۇرۇلۇپ ۋاقىتلىق ئىنقىلابىي كومىتېتلار قۇرۇلغان بولسىمۇ، لېكىن بۇ ئىنقىلابىي كومىتېتلار «ئىنقىلاب»نى بارغانسېرى چوڭقۇرلاشتۇرۇشقا كىرىشتى. دادۇي ئىلگىرى كۇندۇزى ئىشلەپ، ئاخشىمى «ئىنقىلاب» بىلەن شۇغۇللانغان بولسا، مانا ئەمدى «ئىنقىلاب تۇتقا، تۇتقا تۇتۇلسا ھەممە ئىش يۇرۇشۇپ كېتىدۇ» دېگەن «ئەڭ ئالىي يوليورۇق»نى «ئىزچىل ئەمەلىيلەشتۇرۇپ»، بەزى چاغلاردا پۇتۇن كۇنلەپ ئىشلەپچىقىرىشنى توختىتىپ «ئىنقىلاب» قىلىدىغان بولدى. بۇ جەھەتتە ئىداره ـ جەمئىيەت، زاۋۇت، مەكتەپلەردىكى ۋەزىيەت «تېخىمۇ ياخشى» بولۇپ، ھەممە تاملار ھەرخىل «چوڭ خەتلىك گېزىت»لەر بىلەن بويىلىپ كەتكەنىدى. خۇددى ئاشۇ چاغلاردا چىققان بىر «ئەڭ ئالىي يوليورۇق»تا كۆرسىتىلگەندەك، «ئاتا بالا بىلەن، بالا ئانا بىلەن مۇنازىرىلىشىدىغان...»، ھەتتا بىر ـ بىرىنى پاش قىلىپ، بىر ـ

بىرىدىن «چەك ـ چېگرىنى ئېنىق ئايرىيدىغان»، بىر ـ بىرىدىن ۋاز كېچىدىغان دەرىجىگە بېرىپ يەتكەنىدى.

«كۇرەش قىلىش، پىپەن قىلىش، ئۆزگەرتىش» ۋە «بىرگە قارشى تۇرۇپ، ئۇچكە زەربە بېرىش» دەپ ئاتالغان ئەنە شۇ ھەربىكەتلەر داۋامىدا ئادەملەرنىڭ ئۇچتىن بىرى «ئاتام ـ ئانامدىن ئاڭلىمىغان» يېڭى ـ يېڭى جىنايەتلەر بىلەن قارىلىنىپ تۇرمىلەرگە قامالدى. تۇرمىلەر توشۇپ ئادەم سىغمايدىغان دەرىجىگە يەتكەنده، ھەرقايسى گۇڭشې ـ دادۇيلەر ئۆز ئالدىغا يەرلىك تۇرمىلەرنى قۇرۇپ «تۇرمە يېتىشمەسلىك» تىن ئىبارەت بۇ يېڭى قىيىنچىلىقنى «ئۆز كۈچىگە تايىنىپ» ھەل قىلىشتى. ئەنە شۇ تۇرمىلەردە قىيىن ـ قىستاق، تاياق ـ توقماق ۋە ئاچارچىلىق دەستىدىن بىئەجەل ئۆلۈپ كەتكەن گۇناھسىز كىشىلەرنىڭ سانى، ۋەھشىي جاللات شېڭ شىسەي ھەپسىگە ئېلىپ ئۆلتۈرگەن ئادەملەرنىڭ سانىدىنمۇ ئېشىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئۇچ يۈز مىڭ[1] غا يەتتى. قان قەرزى بار دەپ ئايرىلىپ، مەخەت ـ رەھىم سىلىكلار قاتاردا ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان سەككىز ئادەم؛ مەسلىسىنى ئېنىقلاپ بولغۇچە تۇرمىدە كېسەل بولۇپ ئۆلۈپ كەتكەن «ئىدرىس خادىۋەگ» ۋە «ئۆزى ئېسىلىپ ئۆلۈۋالغان» نادىرغا ئوخشاشلار تېخى بۇ سانىنىڭ ئىچىدە يوق ئىدى.

نادىرنىڭ «ئۆزى ئېسىلىپ ئۆلۈۋالغانلىقى»غا «بەختلىك دادۇي»دە ھېچكىم ئىشەنمەيتتى. چۈنكى، ئۇنىڭ چۈخەينىڭ بىر تال شوينىسىنى بوينىغا سىرتماق قىلىپ سېلىپ، تامدىكى ئاران ئادەمنىڭ مەيدىسىگە كېلىدىغان لىكشىپ تۇرغان كىچىككىنە قوزۇققا «ئېسىلىپ ئۆلۈۋالغانلىقى»نى، شۇنداقلا باش، كۆز، دۇمبە، پۇت ـ قوللىرىدىكى تاياق ـ توقماق ئىزىنى زىيادىخان ئاچا، ئابدۇللا ۋە مېيىتنى ئېچىشقا كىرگەن، يۇيۇشقا قاتناشقان

① بۇ سانمۇ زۇردۇن سابىرنىڭ خاتىرىسىدىن ئېلىندى.

كىشىلەرنىڭ ھەممىسى پۈتۈن «بەختلىك دادۇي»نگە يېيىۋەتكەنىدى. شۇڭا، ھەربىي قورشاش داۋامىدا ئوسمانىنى چاقىرىپ كەتكەندە بەزىلەر بۇنى نادىرنىڭ ئۆلۈمى بىلەن مۇناسىۋەتلىك دەپ قاراپ، زىۋىدىخان ئاچىغا تەسەللى ئېيتىشتى.

ئەمما، ئوسمان ھەربىيلەرنىڭ قورال تۇتقانلارغا ئاچقان ئىككى ھەپتىلىك ئۆگىنىش كۇرسىنى تۈگىتىپ يەنە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، كىشىلەر ھەيران قېلىشتى. بولۇپمۇ ھەقىقىي ئەھۋالنى چۈشەنمەي: «ئوسمانىنى ھۆكۈمەت تۇتۇپ كەتتى، بالامنىڭ قان قەرزىنى ئېلىپ بېرىدۇ» دېگەن ئۇمىدتىن تۇغۇلغان تەسەللىنى يۈرەك يارىسىغا مەلھەم قىلىپ، ئوسمانىنىڭ ھۆكۈمىنامىسىنى ئاڭلاشنى كۈتۈپ تۇرۇۋاتقان زىۋىدىخان ئاچا ئەمدى يېڭىۋاشتىن تۈگىشىپلا كەتتى. ئۇنىڭ يۈرەك - باغرىنى قانداقتۇر بىر نەرسە رەھىمسىزلىك بىلەن غاجاپ يەيتتى. بۇنى ئاز دەپ: «بۇ جاھاننىڭ ئىگىسى يوقمىدۇ !؟ بۇ ناھەقچىلىكلەرنى يارىتقان خۇدايىمنىڭ كۆزى كۆرمەمدىغاندۇ !؟ بۇ دۇنيادا ياۋاش ئادەملەرگە زادى كۇن يوقمىدۇ !؟ نېمىشقا ئوسمانغا ئوخشاش بەتنىيەتلەرگە خۇدايىم بالا - قازا بەرمەيدىغاندۇ؟ !...» دېگەن ئوي - سوئاللار ئۇنىڭ بىر نەرسە غاجاپ يەۋاتقان يۈرەك - باغرىنى تېخىمۇ ئازابلايتتى.

ئەمدى ئۇنىڭ كۆزىدىن ياش قۇرۇمايدىغان بولۇپ قالدى. يۈرەك - باغرى، ياق، يۈرەك - باغرىلا ئەمەس، پۈتۈن ۋۇجۇدى ھەسرەتلىك زەردىاب بىلەن تولۇپ كەتكەندەك؛ بۇ زەردابلار ياش تامچىسى بولۇپ كېچە - كۇندۇز ئاقسىمۇ تۇگەپ كەتمەيدىغاندەك ئىدى. ئاشۇ تۇگىمەس ياش تامچىلىرى خىرەلەشتۇرگەن كۆزلىرى، بۇ ۋاپاسىز ئالەمگە قاراشتىن بەزگەندەك زادىلا يەردىن ئۇستۇن قارىمايتتى. گەرچە ھەر ئەتىگىنى ئۆيدىن چىقىپ كېتىپ ئاخشىمى تۇن تەڭ بىلەن قايتىپ كېلىۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن ئۆزىنىڭ كەچكىچە نېمە ئىش قىلغانلىقىنى، قانچە نومۇر قويۇلغانلىقىنى ۋە كەچتىكى كۇرەش - پىپەن يىغىنلىرىدا نېمە

گەپلەرنىڭ بولغانلىقىنى بىلمەيتتى.

ئۇ بۇگۈن تاھىرنى كۆرۈپ سەل ھوشىغا كەلگەندەك بولدى. ئاكىسىغا قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشاپ چوڭ بولۇۋاتقان تاھىرنىڭ بويى زىۋىدىخان ئاچىدىن بىر غېرىچ ئېگىزلەپ، بۇرۇتلىرى خەت تارتىپ قالغانىدى. ئۇ ھەر قېتىم «مىڭدۆڭ»دىكى «قايتا تەربىيە ئېلىۋاتقان» يېرىدىن قايتىپ كەلگەندە، ئانىسىنىڭ كۆزلىرىدىكى ياشنى ئېرتىپ بىرمۇنچە تەسەللى بېرەتتى. بۇ قېتىم ئۆزىگە قانماي قاراۋاتقان ئاشۇ ياش يۈقى كۆزلەردىن ئانىسىنىڭ بىر نەرسە دېمەكچى بولۇۋاتقانلىقىنى سەزدى.

ـــ بالام، ـــ دېدى ئانا ياش يۈقى كۆزلىرىنى تاھىردىن ئۇزمەي، ـــ ئەمدى سىزنى ئۆيلەپ قويساق، مىڭدۆڭگە بارماڭ...

ئانا يەنە ئاللىقاندىق باھانە ـ سەۋەبلەر بىلەن تاھىردىنمۇ ئايرىلىپ قېلىشتىن قورققانىدى. بۇ جاھاندىن ئۆز ئائىلىسىنىڭ ئىزىنىڭ پۈتۈنلەي ئۆچۈپ كېتىشىنى خالىمايتتى. ئۇ ئۆز پۈشتىنىڭ داۋاملاشتۇرغۇچىسى بولغان تاھىرنى ئىتتىكرەك ئۆيلەپ، بالىلىق قىلىشىنى شۇنچە ئارزۇ قىلاتتى.

ـــ ياق، مەن ئوقۇشقا بارىمەن.

ـــ نېمە؟ نېمە دېدىڭىز، بالام؟! تېخى مېنى تاشلىۋېتىپ ئوقۇشقا كېتەمسىز؟ !

ئانىنىڭ كۆزلىرىدىن يەنە تاراملاپ ياش تۆكۈلدى. ئۇنىڭغا تاھىرنىڭ خۇي ـ مىجەزى بەش قولدەك ئايان ئىدى. ئۇ ئوقۇشقا بارىمەن دېدىمۇ، بولدى، ئەمدى ئۇنى ھېچقانداق قىلىپ گەپكە كىرگۈزۈش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. بۇندىن بەش ـ ئالتە يىللار ئىلگىرى چۈەنلىيەن دېگەن گەپ چىققاندىمۇ، ئۇ زىۋىدىخان ئانىنىڭ شۇنچە يالۋۇرۇپ يىغلاپ ـ قاقشىشىغا قارىماي كېتىۋەرگەن ئەمەسمىدى؟! ھەي ۋاپاسىز بالا! يالغۇز ئاناڭنى تاشلاپ كېتىشكە قانداق چىدايدىغانسەن؟! نېمىشقا بىچارە ئاناڭنىڭ كۆڭلىنى چۈشەنمەيدىغانسەن؟! نېمىشقا ۋاپاسىزلىق قىلىدىغانسەن؟ !...

زۇلەيخان ئانىنىڭ ئانىلىق قەلبىدە يەنە شۇ ھامان باشقا بىر پىكرىمۇ تۇغۇلدى، تاھىر بالام ۋاپاسىز ئەمەس، باشقا خەقنىڭ بالىلىرىغا ئوخشىمايدۇ. ھەر قېتىم كەلسە: «ئانا، يەپ باققىن» دەپ ئىسسىق گىردىلەرنى ئالغاچ كېلىدۇ. «ئانا، سەن بۇگۈن ھاردۇق ئېلىۋالغىن» دەپ مېنىڭ ئورنۇمغا ئىشقا چىقىدۇ. باشقا بالىلارغا ئوخشاش ئويىنغىلى قېچىپ كەتسە، بېشىغا كۆكۈلا قويۇۋېلىپ، قىز بالىغا ئوخشاش پۈتىغا ئالا ـ بۇلماچ پايپاقلارنى كىيىۋېلىپ پۇل دەپ قىستىسا قانداقمۇ قىلاتتىم؟ ئاشۇ بىر گېپىدە چىڭ تۇرۇۋېلىپ يانمايدىغان جاھىللىقىنى دېمىسە، بالىنىڭ باشقا ئەيبى يوق. ئاتىسى رەھمەتلىكمۇ «يولۋاس ئىزىدىن يانماس، يىگىت سۆزىدىن» دېگەن گەپنى ئاغزىدىن چۈشۈرمەيدىغان، «مال ئىگىسىنى دورىمىسا ھارام» دەپ، بۇ بالىمۇ ئاتىسىنى دوراپ قالدى...

زۇلەيخان ئانا ئۇن ـ تىنسىز تۇرغان تاھىرنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ قويۇپ دېدى:

ـــ بوپتۇ، بالام، بېرىڭ، خۇدادىن بىتەقدىر قىل تەۋرىمەيدۇ دەيدۇ. كىچىكلىكىڭىزدە ھەمىشە پېشانىڭىزگە سۆيۈپ خۇدايىمدىن مۇشۇ بالامنىڭ پېشانىسىنى ئاق قىلغىن دەپ تىلەيتتىم. خۇدايىم ئاشۇ ئوقۇشنى دىلىڭىزغا سالغان ئوخشايدۇ. ئاشۇ ئوقۇش باھانىسىدە خۇدايىم بەختىڭىزنى بېرىپ قالسا ئەجەب ئەمەس. مەن رازى، بالام، «ئاتا رازى، ئانا رازى ـــ خۇدا رازى» دەيدىغان گەپ بار، ئانا ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنسا بالىغا ئوبدان بولمايدۇ...

ـــ مانا بۇ گېپىڭ ناۋاتتەك گەپ بولدى ئەمەسمۇ، ئانا، مېنىڭمۇ سېنى تاشلىۋېتىپ كەتكۈم يوق. مەن سېنى دەپ قالغىنىم بىلەن يەنە شۇ ئوسمان بەڭگىنىڭ قولىغا قالمەن، ئۇنىڭدىن كۆرە...

ـــ مەن بۇنى ئويلىماپتىمەن، بالام، ئوقۇپ كەلسىڭىز، خۇدايىم بەختىڭىزنى بېرىپ چوڭ كادىر بولۇپ قالسىز، شۇ

ئوسمان بەڭگىنىڭ قولىغا قالمىسىڭىزلا، مەن مىڭ مەرتەم رازى، بالام.

ئۇلار خېلى ئۇزۇنغىچە مۇڭداشتى. ئانا ـ بالا ئىككىيلەننىڭ شۇنچىلىك ئېچىلىپ ـ يېيىلىپ مۇڭداشمىغىنىغىمۇ خېلى كۈنلەر بولۇپ قالغانىدى. ئەمدى ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىنىڭ كۆڭلى بىرئاز ئېچىلىپ قالغاندەك، ۋۇجۇدىنى بېسىپ تۇرغان ئېغىر غەم خېلىلا يېنىكلەپ قالغاندەك بولدى.

تاھىر ئۆيگە ئىككىنچى قېتىم كەلگەندە، يۈك ـ تاقىنى ئېلىپ كەلدى. چۈنكى، ئۇ ئەمدى راستىنلا ئوقۇشقا بارىدىغان بولۇپ، ئۆزى «قايتا تەربىيە» ئېلىۋاتقان ئورۇنىنىڭ باھالاش قەغىزىنىمۇ ئېلىپ كەلگەنىدى. ھەرقانداق بىر ئوتتۇرا تېخنىكوم ۋە ئالىي مەكتەپكە كىرىشتە ئىمتىھانىنىڭ ئورنىغا دەسسىتىلگەن ئاشۇ باھالاش قەغىزى بولسىلا، ئۇ زامانىدا ھەممە ئىش پۈتكەن ھېسابلىناتتى.

38

ئاق كەپتەر قايتىپ كەلدى. ئۇ زۇبەيدىخان ئانىغا نامەلۇم بولغان يىراق بىر جايدىن ئۇچۇرما بولغان ئۇچ باچكىسىنى باشلاپ قايتىپ كەلگەنىدى. بىرنەچچە كۈندىن بۇيان ساقسىز بولۇپ قېلىپ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالغان زۇبەيدىخان ئانا تۆڭلۈك بېشىنى چۆرگىلەپ «غۇق ـ غۇق» دەپ تىنماي ئۇنلەۋاتقان كەپتەرنى كۆرۈپ ھەيران قالدى. چۈنكى، ئۇنى تاھىر ئوقۇشقا ماڭىدىغان چاغدا سېتىۋېتىپ كەتكەنىدى. زۇبەيدىخان ئانا «بالامنىڭ كەپتىرى قايتىپ كەپتۇ !...» دەپ ئويلىدى ـ دە، تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ ئورنىدىن تۇردى...

تاھىرنىڭ ئوقۇشقا كەتكىنىگە بۈگۈن ساق توقسان يەتتە كۈن بولغانىدى. شۇندىن بۇيان زۇبەيدىخان ئانىغا تۆت قېتىم خەت كەلدى. تۆتىلا قېتىملىق خەتنى تاھىر ئۆزىنىڭ ناھىيىلىك

پوچتىخانىدا ئىشلەيدىغان بىر ئاغىنىسى ئارقىلىق ئەۋەتكەنىدى. شۇنداق قىلمىسا، «بەختلىك» دادۇيىنىڭ ئادرېسىغا ئەۋەتىلگەن خەتنىڭ ئانىسىنىڭ قولىغا تەگمەسلىكى ئۇنىڭغا ئايان ئىدى. ھەر قېتىم خەت كەلگەندە، تاھىرنىڭ پوچتىخانىدا ئىشلەيدىغان ھېلىقى ئاغىنىسى ۋېلىسىپىت بىلەن ئاتايىن «بەختلىك» دادۇيىگە كېلىپ خەتنى ئوقۇپ بېرەتتى ۋە زىۋىدىخان ئاننىڭ گەپ ـ سۆزلىرىنى يېزىۋېلىپ كېتىپ تاھىرغا ئەۋەتىپ بېرەتتى.

ئاتا ـ ئانا ئۇچۇن بۇ دۇنيادا ئۆز پەرزەنتىدىنمۇ ئارتۇق قىممەتلىك نەرسە بارمىدۇ؟ بۇنى پەقەت پەرزەنتىدىن ئايرىلىپ باققانلارلا ھەممىدىن بەك چۈشىنىدۇ. ئىنسانىنىڭ ئۆمرى نۇقتىسىدىن ئېيتقاندا، كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچىلىك ئۆتۈپ كېتىدىغان بۇ دۇنيادا، پەرزەنت ئاتا ـ ئاننىڭ تېخى ئەملگە ئاشۇرالمىغان ئارزۇ ـ ئىستەكلىرىنىڭ ئەملگە ئاشۇرغۇچىسىدۇر. پەرزەنتى بار ھەر بىر ئاتا ـ ئانا پەقەت شۇنىڭ ئۈچۈنلا، يەنە گەرچە ئۆزى نۇرغۇن ـ نۇرغۇن ئارزۇ ـ ئارمانلىرىنى قويۇپ بۇ دۇنيا بىلەن مەڭگۈلۈك خوشلىشىپ كېتىۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن ئۆز پۇشتىدىن بولغان پەرزەنتىنىڭ ئاشۇ ئارزۇ ـ ئارمانلارغا ۋارىسلىق قىلىپ ھاياتلىق شامىنى مەڭگۈ ئۆچۈرمەسلىكىدىن؛ گەرچە ئۆزىنىڭ كۆكسىدىكى يۇرەك ئەمدى ئاستا ـ ئاستا سوقۇشتىن توختاۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن ئاشۇ يۇرەكنىڭ بىر تامچە قېنىدىن پەيدا بولغان يەنە بىر جۇشقۇن ياش يۇرەكنىڭ بۇ دۇنيادا مەڭگۈ سوقۇپ تۇرىدىغانلىقى ئۈچۈنلا خۇشال بولىدۇ...

زىۋىدىخان ئاننىڭ خۇشلۇقىغا ھېچ نەرسىنى تەڭ قىلغىلى بولمايتتى. ئىككى، ئۈچ كۈندىن بۇيان بىر قوشۇق غىزا يېمەي بارغانچە يەرگە چاپلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىغا قارىماي، تامنى تۇتۇپ، بىردەمسەپ ـ ئىككى دەمسەپ تالاغا چىقتى. تۇمشۇق ۋە پۇتلىرىنىڭ سۇس قىزىللىقى بىلەن بىر تال چۆچۈرە

چوڭلۇقىدىكى يۇمىلاققىنا كەلگەن چىرايلىق بېشىنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىدىكى قاپقارا كۆزلىرىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، باشقا يەرلىرىنىڭ ھەممىسى سۈتتەك ئاپئاق كەلگەن تۆت كەپتەر ئۆگزىنىڭ گىرۋىكىدە بوينىنى سوزۇپ - سوزۇپ قويغىنىچە تەلمۈرۈپ قاراپ تۇرۇشاتتى. «بىچارىلەرنىڭ قورسىقى ئېچىپ كەتكەن ئوخشايدۇ، دان سېلىپ بېرەي...»

زۇلىدىخان ئانا يەنە تامنى تۇتۇپ ئارقىسىغا ياندى. ئۆيگە كىرىپ دادۇيدىن بەش كۇنلۇك نورما ئۇچۇن بەرگەن تۆت جىڭ سېرىق قوناقتىن بىر چاڭگال ئېلىپ چىقىپ يەرگە چاچتى. كەپتەرلەر شۇ ھامان كەينى - كەينىدىن ئۇچۇپ چۈشۈپ، ئۆزىگە خاس بىرخىل سىپتا قەدەم بىلەن سىلىق يۇرغىلىشىپ دانىنى تېرىپ يېيىشكە كىرىشتى. ئۇلار چىرايلىق بوينىنى تېز - تېز ئېگىپ، ھەر بىر تال دانىنى چوقۇپ يۇتقاندا زۇلىدىخان ئانىنىڭ كۆڭلى بىرخىل سۆيۈنۈش تۇيغۇسى بىلەن تولاتتى: «بالامنىڭ كەپتەرلىرى قېچىپ كەپتۇ، ئاشۇ تىلسىز جانىۋار جېنىدا دان بېرىپ باققان ئىگىسىنى ئۇنتۇماپتۇ، تېخى باچكىلىرىنمۇ ئەگەشتۇرۇپ كەپتۇ. تاھىر بالام بولغان بولسا، ئۆزى باققان كەپتەرلىرىنىڭ ئۇچ باچكىنى ئەگەشتۇرۇپ قېچىپ كەلگەنلىكىنى كۆرسە، قانچە خۇش بولۇپ كېتەر ئىدى؟...»

ــ ھەي زۇلىدە ئىسلام! ... زۇلىدىخان ئانا چۆچۈگەن ھالدا ئاۋاز چىققان تەرەپكە قارىدى. كەپتەرلەرمۇ شۇ ھامان ئۇچۇپ كېتىشتى. مەھەللىدىكى يولدا ئوسمان دېۋانىلەپ تۇراتتى.

ــ ئىشقا چىق دېسە، مەن كېسەل دەيسەن، ــ دېدى ئوسمان قاپاقلىرىنى تۇرۇپ سەت گۆلەيگىنىچە، ــ خەقنىڭ كەپتىرىنى گوللاپ تۇتىدىغان چاغدا ئەجەب ئاسان ساقىيىپ قالىدىكەنسەنيا؟ !

ــ بۇ خەقنىڭ كەپتىرى ئەمەس، ئۇكام، كەپتەر تۇتقۇدەك ھالىمۇ يوق، بالامنىڭ...

ــ تولا گەپ ساتماي ئەتە ئەتىگەندە ئىشقا چىق ! بولمىسا بىز سەتلىشىپ قالىمىز !...

ئوسمان زۇندىخان ئاننىڭ جاۋابىنىمۇ كۈتمەستىن دوكۇلداپ مېڭىپ كەتتى.

ئۇ ھەربىيلەر ئاچقان ئۆگىنىش كۇرسىنى تۈگىتىپ «بەختلىك» دادۇيىگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، دەسلەپتە كونا ئادىتى بويىچە ئىككى ئايغىچە تالا ـ تۈزگە چىقماي يېتىۋالدى. چۈنكى، «بەختلىك» دادۇيىدە تارالغان «ئوسمان مۇدىرنى تۈتۈپ كېتىپتۇ... قان قەرزى چىقىپ قاپتۇمىش...» دېگەندەك گەپ ـ سۆزلەر ئۇنىڭ قۇلىقىغىمۇ بېرىپ يەتكەنىدى. ئۇ ئۆيىدە ئاغرىپ قالدىم دەپ يېتىۋالغان ئاشۇ ئىككى ئاي داۋامىدا نامەت، ئوبۇلاخۇن قاتارلىق شېرىكلىرىنى ئىشقا سېلىپ نۇرغۇن خىزمەتلەرنى ئىشلىدى. ئاشۇ «خىزمەتلەر»نىڭ ئۇنۇم بېرىشى نەتىجىسىدە، ئوسمان ئاخىر يەنە «بەختلىك» دادۇي ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىقىنى قوبۇل قىلغۇزدى...

نېمە ئۈچۈن بۇ دۇنيادا ئوسمانغا ئوخشاش قارا نىيەت ئادەملەر مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ ۋە ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلەيدۇ؟ بۇنىڭدىكى سەۋەب ــ ئەڭ مۇھىمى، ئۇلارنىڭ ئاق كۆڭۈل ئادەملەرنىڭ ئاجىزلىقىدىن پايدىلىنىپ كەتكەنلىكىدىن بولىدۇ. ئاق كۆڭۈل ئادەملەر ئۈچۈن بۇ دۇنيادىكى ئىنسانلارنىڭ ھەممىسى خۇددى ئۆزىگە ئوخشاش ئاق كۆڭۈل بولۇپ كۆرۈنىدۇ. ئۇلار پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن ئۆز ئىشىغىلا بېرىلىپ كەتكەچكە، ھەتتا بەزىدە بۇ دۇنيادا قارا نىيەتلەرنىڭ بارلىقىنىمۇ ئۇنتۇپ قېلىشىدۇ. لېكىن، قارا نىيەتلەر بولسا دەل ئۇنىڭ ئەكسىچە سۈيىقەست بىلەن ھىيلە ـ مىكىرنى ئۆزىنىڭ ئۆمۈرلۈك كەسپى قىلىۋالغىنى ئۈچۈن، ئۇلار ئاق كۆڭۈل ئادەملەر تازا چۈشىنىپ يەتمەيدىغان ئاشۇ كەسپىگە تايىنىپ مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ ۋە بەزىدە ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلىۋالىدۇ. ئوسماننىڭ «بەختلىك» دادۇيىدە ئىزچىل تۇرده مۇدىر بولۇپ كېلەلىشىمۇ ئەنە شۇ سەۋەبتىن ئىدى. ئۇنىڭ بۇ «كەسپ»كە قوشۇۋالغان يەنە بىر ئۆزىگە خاس ھۇنىرىمۇ بار بولۇپ، ئۆزىدىن بىر دەرىجە

www.uyghurkitap.com

يۇقىرىلارغا دادۇيىنىڭ تېرەك، ئاشلىق ۋە ئوت ـ سامانلىرىنى هارۋا ـ هارۋىلاپ ئاپارغۇزۇپ بېرىدىغان «خۇشامەت» ئاتلىق بۇ «هۇنەرى»مۇ ئۇنىڭ مۇدىرلىقىنى ئىزچىل تۇرده ساقلاپ كېلىشىنىڭ بىر كاپالىتى بولۇپ كەلمەكته ئىدى.

ئوسمان كەتكەندىن كېيىن زۇلىدىخان ئانا كەپتەرلەرگە قارىدى. تېرەك بويى ئېگىزلىكته ئۇچۇشۇپ يۇرگەن تۆت كەپتەر پەغەز ئىزدەپ ئۆگزىدىلا ئايلىنىپ يۇرەتتى. كەپتەرنىڭ قۇيرۇقى ئۇستىگە ئورنىتىپ قويۇلغان غوڭ قاپاقتىن ئىسقىرتقانغا ئوخشاپ كېتىدىغان بىرخىل دولقۇنسىمان زىل ئاۋاز چىقىپ تۇراتتى. ئانا ئۆيگە كىرىپ يەنە بىر چاڭگال قوناق ئېلىپ چىقتى. ئۇ كەپتەرلەرنىڭ ئۇچۇپ كېتىپ قېلىشىدىن شۇنچىلىك ئەنسىرەيتتى. قوناقلارنى ئاز ـ ئازدىن چېچىپ، تاھىر كەپتەرلەرگە دان بېرىدىغان چاغدا ئېيتىدىغان سۆزنى تەكرارلىدى:

ـــ يەھ ـ يەھ ـ يەھ !...

كەپتەرلەر ئۆينى بىر ئايلىنىۋېتىپ ئاستا ـ ئاستا پەسلىدى ـ ده، قاناتلىرىنى تىك تۇتۇپ بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى يەرگە قونۇپ يەنە قوناقلارنى تېرىپ يېيىشكە باشلىدى. ئانا تاكى كەپتەرلەر قوناقنى يەپ بولغۇچە ئىشىك تۇۋىده سۆيۈنۈپ قاراپ ئولتۇردى. كەپتەرلەر دانىنى يەپ بولغاندىن كېيىن باشلىرىنى لىكىلدىتىپ ئۇيان ـ بۇيان قاراپ قويۇشتى ـ ده، بىردىنلا قانات قېقىپ ئۇچۇپ كېتىشتى. زۇلىدىخان ئانا ئىختىيارسىز ئورنىدىن تۇرۇپ كەپتەرلەرنىڭ ئارقىسىدىن قارىدى. كەپتەرلەر ئۆينى بىر ئايلىنىۋېتىپ ئەمدى كۆل تەرەپكە قاراپ ئۇچتى ۋە بارا ـ بارا پەسلەپ كۆزدىن غايىب بولۇشتى. «هە، ئوسساپ كېتىپتىكەنغۇ بىچارە جانىۋارلار. سۇ ئىچىۋېلىپ كېلىدىغان ئوخشايدۇ...» دەپ ئويلىدى زۇلىدىخان ئانا ئىچىده.

لېكىن، سۇ ئىچىپ بولۇپ كۆل بويىدىن ئۇچۇپ چىققان كەپتەرلەر گويا بىر نەرسىنى ئىزدەۋاتقانىدەك ئۆگزىنى يەنە بىر

نەچچە ئايلىنىپ چىقتى ـ دە، ئاخىر كۈنىپىتىش تامانغا ــ غەرب تەرەپكە قاراپ ئۇچۇپ كېتىشتى. زۇبەيدىخان ئانىسىنىڭ كۆڭلى يېرىم بولۇپ ۋۇجۇدىغا ئىختىيارسىز يىغا ئولاشتى. «... شۇنچە يەردىن بۇ ئۆيىنى تېپىپ كېلەلىگەن كەپتەرلەر يەنە نېمىشقا ئۇچۇپ كېتىدىغاندۇ؟ تاھىر بالامنىڭ ئەتكەن پەغىزى بولمىغاچقا ئۇچۇپ كەتكەنمىدۇ يا؟ ئىسىت، بىرەر قېتىم چاي قاينىتامسامۇ قاينىتاماي، شۇ پەغەزنى قالىۋەتمەي تۇرسام بوپتىكەن...»

زۇبەيدىخان ئانا ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىۋېلىپ يەنە تامنى تۇتقان پېتى ئۆيىگە يېنىپ كىردى. بايا ئۇ كەپتەرلەرگە قاراپ ھەتتا ئۆزىنىڭ ساقسىز بولۇپ قالغانلىقىنىمۇ ئۇنتۇپلا كەتكەنىدى، مانا ئەمدى باشلىرى قېيىپ، پۇت ـ قوللىرى تىترەپ، بايىقى ياتقان ئورنىغا مىڭ تەستە كېلەلىدى، يېتىپ كۆزلىرىنى يۇمۇپ باقتى، لېكىن ئوسمانىنىڭ مۇز يېغىپ تۇرغان سۆرۈن تەلەتى، نادىرنىڭ چەكسىز غەزەپ قېتىپ قالغان كۆز قارىچۇقلىرى ۋە تاھىرنىڭ ئوقۇشقا ماڭمىدىغان چاغدىكى: «يىغلىما ئانا، مەن ھەر تەتىلدە كېلىپ تۇرىمەن...» دېگەن سۆزلىرى يادىغا كېلىۋالاتتى. بۇلارنى ئاز دەپ مانا ئەمدى ئاق كەپتەرلەرمۇ ئانىنىڭ مىسكىن قەلبىنى بىر ئاۋۇندۇرۇپ قويۇپلا يەنە غەملىك ئويلارغا تاشلاپ ئۇچۇپ كېتىشتى. «... بالامنىڭ كەپتەرلىرى كەپتۇ دەپ خۇش بولۇپ دان سېلىپ بەردىم. كەپتەرلەر دانىنى يەۋېلىپلا يەنە يىراقلارغا ئۇچۇپ كېتىشتى... تاھىر بالامنىمۇ دايۆجىكىدە كېچىلىرى ئېتىزمۇ ئېتىز يۈدۈپ يۈرۈپ مىڭ بىر جاپادا بېقىپ چوڭ قىلغانىدىم، ھالا بۇگۈنكى كۈنگە كەلگەندە ئۇمۇ مېنى يالغۇز تاشلاپ، ئوقۇيمەن دەپ يىراقتا ئۇچۇپ كەتتى... ئادەم بۇ جاھانغا ھەمىشە دەرد ـ ئەلەم تارتقىلى تۇغۇلامدىغاندۇ؟... بۇ ئالەم دەرد ـ ئەلەم تۇگەپ ئۆتمەيدىغان ئالەم ئوخشايدۇ. شۇنچە ياشقا كەپتىمەن، باشلىرىم ئاقىرىپ، بەللىرىم مۇكچىيىپ، بىر پۇتۇم گۆرگە ساڭگىلاپتۇ، لېكىن ماڭا كېلىدىغان كەلگۈلۈك تېخى تۇگىمىدى. ئىككىلا پۇتۇم گۆرگە تىقىلغۇچە تېخى يەنە

كۆرىدىغان كۆرگۈلۈكۈم بار ئوخشايدۇ... تاھىر بالامغۇ خۇدا سالامەت قىلسا ئۈچ يىلنىمۇ تۇگىتىپ يېنىپ كېلەر، مەنمۇ ئەجىلىم توشمىسا يىغلاپ ـ قاقشاپ بۇ ئۇچ يىلنىمۇ تۇگىتەرمەن. شۇ ئاتىسى رەھمەتلىك بىلەن بىچارە نادىر بالامنىڭ كۆزلىرى ئوچۇق كەتتى. ئىسىت ـ ئىسىت ! تېخى نادىر بالامنىڭ ئون گۈلىنىڭ بىرىمۇ ئېچىلمىغانىدى...»

ئانىنىڭ كۆزلىرىدىن ئېقىۋاتقان ئىسسىق ياش ئۇنىڭ ئىككى چېكىسىدىكى قات ـ قات قورۇقلارنى ئارىلاپ پەسكە سىرغىپ چۈشۈپ تەكىيىنى ھۆل قىلىشقا باشلىدى، ئارقىدىن پۈتۈن بەدىنىگە ئىختىيارسىز تىترەك ئولىشىپ سوغۇق تەرلەپ كەتتى. قات ـ قات ياماقلار سېلىنغان كونا يوتقانىنى ئۈستۈنگە تارتىپ بېشىغا چۈمكىۋالدى. ئەمدى ئۇنىڭ كۆز ئالدى ئادەمنىڭ دېمىنى سىقىدىغان بۇرۇقتۇرمىلىق بىلەن تولغان چەكسىز قاراڭغۇلۇق دۇنياسىغا ئايلانغانىدى. ئاشۇ چەكسىز قاراڭغۇلۇقتا ئۇنىڭ قۇلىقىغا كۆرەش ـ پىچەن يىغىنلىرىدىكى شوئار ئاۋازلىرى، ئوسمانىنىڭ، توخسۇن سېكرېتارنىڭ، نامەتنىڭ ۋە تۇنىكە كانايىنىڭ قۇلاقلا خۇددى بىگىز تىقىقاندەك ئاڭلىنىدىغان ئاۋازلىرى ئاڭلانغاندەك بولاتتى. كۆزلىرىگە يەنىلا ئوسمانىنىڭ، نامەتنىڭ ۋە قىزىل يەڭ بەلگىسى تاقىۋالغان بىر توپ تەلۋىلەرنىڭ ۋەھىمسىزلىك ۋە نادانلىق يېغىپ تۇرغان سۆرۈن تەلەتلىرى كۆرۈنگەندەك بولاتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئويغاق ياكى ئۇيقۇلۇق ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتى. ئىككى كۈندىن بۇيانقى ئۇيقۇسىزلىق، كېسەل ئازابى ۋە ئۇستى ـ ئۇستىلەپ كېلىۋاتقان ئېغىر دەرد ـ ئەلەملەرنى يېتىپ ئاشقۇچە تارتقان ئاجىز جىسمى گويا چوغ ئۈستىگە تاشلانغان قىلدەك تولغىناتتى. ئۇ تۇرۇپ ـ تۇرۇپ جۆيلۈيتتى.

كاللىرىغا ھەلەپ بېرىپ بولۇپ، كەچلىك چېيىنى ئىچىۋېلىش ئۈچۈن ئۆيگە كىرگەن ناسىر، ئانىسىنىڭ جۆيلۈۋاتقان سۆزلىرىنى ئاڭلاپ قورقۇپ كەتتى. كۈن ئاللىقاچان ئولتۇرۇپ

نامازشام ۋاقتى بولۇپ قالغاندى. ئۇي ئىچى تېخىمۇ قاراڭغۇلىشىپ ھېچ نەرسىنى پەرق قىلغىلى بولمايتتى. ناسىر ئانىسىنى چاقىرىپ باقتى، لېكىن ئانا جاۋاب بېرىش ئورنىغا گويا باشقا بىرى بىلەن سۆزلىشىۋاتقاندەك غەلىتە سۆزلەرنى قىلاتتى. قورقۇپ كەتكەن ناسىر سەرەڭگىنى ئىزدەپ تاپالمىدى، بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ ئانىسىنىڭ يېنىغا كەلدى، يوتقانىنى سىلاشتۇرۇپ يۇرۇپ ئانىسىنىڭ پېشانىسىنى تۇتۇپ باقتى. چىلىق ـ چىلىق سۇ بولۇپ كەتكەن پېشانە مۇزدەك سوغۇق ئىدى. ناسىر دەرھال ئۆيدىن چىقىپ ئابدۇللانىڭ ئۆيىگە قاراپ يۈگۈردى.

ئەھۋالنى ئۇقۇپ ھايال بولمايلا يېتىپ كەلگەن ئابدۇللا مورا بېشىدىكى جىنچىراغنى يورۇتۇپ زۇلىدىخان ئانىنىڭ بېشىغا كەلدى.

ـــ زۇلىدىخاچا، زۇلىدىخاچا!

ـــ ھە، نادىرمۇ سەن؟ بالام، جېنىم بالام، ئىتتىك قاچ! ئوسمان قوغلاپ كېلىۋاتىدۇ، بىرمۇنچە ئادەملەرنى باشلاپ قوغلاپ كېلىۋاتىدۇ... ئاينىكا، ئۇ نادىرنىڭ قېنىنى ئىچمەن دەپ شوئار توۋلاۋاتىدۇ، قاچ بالام، ئىتتىك قاچ!...

ـــ مەن ئابدۇللا، زۇلىدىخاچا، كۆزىڭىزنى ئېچىڭا...

ـــ نېمە؟ تاھىرمۇ سەن بالام؟ ۋاي پوندەك بالام! مېنى يالغۇز تاشلىۋېتىپ كېتىشكە چىدىغان بالام!... بالام، ماڭ كەتكىن، قەشقەردىكى مەكتىپىڭگە كەتكىن! مەن سەندىن رازى، بالام، بۇ يەردە تۇرساڭ ئوسمان سېنىمۇ تۇتۇۋالىدۇ. ماڭ بالام، ماڭ!...

ئانا باشتا گويا تاھىرنىڭ باشلىرىنى سىلاۋاتقاندەك قوللىرىنى مۇلايىملىق بىلەن ھەركەتلەندۈردى، كېيىن بىردىنلا خۇددى تاھىرنىڭ مەيدىسىدىن ئىتتىرىۋاتقاندەك قوللىرىنى كۆچ بىلەن پۇلاڭلاتتى. ئابدۇللا ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشىك تۈۋىدىكى قاپاقتىن بىر ھېجىر سۇ قۇيۇپ كېلىپ زۇلىدىخان ئانىغا ئىچكۈزدى. ئانا ھەر بىر قوشۇق سۇنى يۇتۇپ بولۇپ بىر

جۆيلۇيتتى، جۆيلۇپ تۇرۇپ سۇدىن بىرنەچچە قوشۇق ئىچتى، ئاندىن ئاستا ـ ئاستا كۆزلىرىنى يۇمۇپ ئۇخلاپ قالدى.

نادىر «ئاقئانام» دەپ ئاتىلىدىغان زاراتگاھلىققا قويۇلغانىدى. ئۇزۇندىن ـ ئۇزۇنغا سوزۇلغان قۇم دۆڭىنىڭ باغرىدىكى بۇ قەدىمىي زاراتگاھلىق چوڭ ـ كىچىك، ئېگىز ـ پەس قەبرىلەر بىلەن تولۇپ كەتكەنىدى. بەزى قەبرىلەرنىڭ بېشىغا يۆگۈمە بولۇپ كەتكەن ھەيۋەتلىك قوچقار مۈڭگۈزلىرى قويۇپ قويۇلغان؛ بەزىلەرگە ئەتراپقا ھەرە چىشى شەكىللىك زىغىرتق تۇتۇلغان ئاق، سېرىق، كۆك ۋە يېشىل ئۇچ بۇرجەك تۇغ ـ ئەلەملەر قادالغان؛ بەزىلىرىنىڭ ئالدىغا كىچىككىنە كۆلچەك ياسىلىپ، جىگدە قاتارلىق مېۋىلىك دەرەخلەر تىكىپ قويۇلغان؛ يەنە بەزى قەبرىلەرنىڭ ئەتراپىغا يۇلغۇن، قومۇشلار ئۇنۇپ چىقىپ باراقسان بولۇپ كەتكەنىدى.

كۆز ئالدىدىكى بۇ سان ـ ساناقسىز قەبرىلەرگە قاراپ ئابدۇللانىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى: «شۇ چاغقىچە ئۇنچە دىققەت قىلماپتىمەن، بەختلىكتىكى ‹بەختلىك› دېھقانلارنىڭ تەڭدىن تولىسى ئۆلۈپ، بۇيەرگە كېلىپ بوپتۇ. شۇنچە كەڭ زاراتگاھلىق قەبرە بىلەن لىق تولۇپتۇ، ھايات قالغانلاردىن ئۆلۈپ كەتكەنلەر ئېشىپ كېتىپتۇ. مەنمۇ بىر كۈنى ئەمەس بىر كۈنى بۇ يەرگە كېلىپ نادىرغا ھەمراھ بولارمەن. ئاڭغىچىلىك ‹ئۇھ، خۇدايىم، بەرگەن شۇ كۈنلىرىڭىزگە شۈكرى› دېگۈدەك كۈنىمۇ كۆرەرمەنمۇ؟ يىگىرمە سەككىز جىڭ سېرىق قوناق ئوتتۇز بەش جىڭغا چىقىپمۇ ئۆتەرمۇ؟ ! بازاردىن بىر جىڭ گۆش ئەكېلىپ: ‹مە خوتۇن، ئاشقا توغرىغىن› دېگىلى بولىدىغان ۋاقىتمۇ بولارمۇ؟ ! بىر يىل ئىشلىگەن ئىش ھەقىمگە، بويىغا يېتىپ قالغان شۇ بالىلىرىمغا بىر ياقىلىقتىن يېڭى كىيىم ئېتىپ بەرگۈدەك چاغلارمۇ كېلەرمۇ؟ بۇ يەردە ياتقانلارنىڭ ئوندىن توققۇزى ئاشۇنداق كۈنلەرنى كۆرەلمەي ئۆلۈپ كەتتى، كۆرۈش

تۇگۇل خىيال قىلىشقىمۇ ئۇلگۇرەلمىدى. خۇدايىمنىڭ قۇدرىتى ئۇلۇغ ئىكەن، ئادەم ئۆلمىسىلا ئۇلگۇرەلمىگەن نى - نى ئىشلارنى كۆرگىلى بولىدىكەن. كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچىلىك تۇغۇپ بولىدىغان ئىككى كۇنلۇك ئۆمرىدە، بەزىلەر پادىشاھ بولۇپ ئۆتىدىكەن، بەزىلەر پۇقرا بولۇپ بىر نانغا زارلىنىپ ئۆلۈپمۇ كېتىدىكەن. ئەمما، يەر قوينىغا كىرگەندە ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى ئاخىرقى ھېسابتا تەڭ بولىدىكەن. بۇ دۇنيانى ئەسلىدىنلا خۇدايىم ئۆزى شۇنداق تەڭسىز قىلىپ ياراتقان ئوخشايدۇ. بەزى يەر ئېگىز دۆڭ ئىكەن؛ بەزى يەر چوڭقۇر ئويۇق ئىكەن؛ ھەممە يەر تەڭ بولسا دۇنيانى سۇ بېسىپ كېتىدۇ دەيدۇ. ئەگەر دۇنيانىڭ ئوندىن يەتتىسى سۇ دېگەن گەپ راست بولسا، ھەممە يەر تەڭ بولسا دۇنيانى سۇ بېسىپ كېتىدۇ دېگەن گەپمۇ راستقا ئوخشايدۇ. دېمەك، بۇ دۇنيا ئېگىز - پەسلىك، تەڭسىزلىكتىن قۇرۇلغان دۇنياغا ئوخشايدۇ. بۇ تەڭسىزلىك پەقەت ئۇ دۇنياغا بارغاندىلا ئاندىن تەڭشىلىدىغان ئوخشايدۇ. بۇ دۇنيادىكى تەڭسىزلىك تۇگىگەن كۇنى، دۇنيامۇ شۇنىڭ بىلەن بىللە تۇگەيدىغان ئوخشايدۇ...»

ئابدۇللا نادىرنىڭ قەبرىسى ئالدىغا كېلىپ قالغانىدى، ئىزىدا توختاپ ئەتراپقا قارىدى. سىم - سىم چۇشۇۋاتقان يامغۇر ئاللىقاچان توختاپ ھاۋا ئېچىلىپ كەتكەن، ئەتراپ جىمجىت ۋە خالىي ئىدى. ئۇ نادىرنىڭ روھىغا ئاتاپ خەتمىقۇرئان قىلىپ دۇئا قىلدى. ئاندىن يەنە ئورنىدىن تۇرۇپ ئەتراپقا سەپسالدى. ئەڭ چەتتىكى ئېگىز قەبرىنىڭ ئۇستىگە قونۇۋالغان بىر جۇپ ئالا قاغىدىن باشقا، ئەتراپتا ئىنىس - جىن كۆرۈنمەيتتى. شۇنداقتىمۇ ئېھتىيات نۇقتىسىدىن قايتا يۇكۇنۇپ ئولتۇردى. خۇددى مەسچىتتە ئەزان ئېيتىۋاتقان ئىمامغا ئوخشاش ئىككى قۇلىقىنى تۇتۇپ تۇرۇپ قەبرىگە قاراپ بار ئاۋازى بىلەن توۋلىدى:

— نادىر ! مېنىڭ قىيامەتلىك ئاغىنەم، نادىر ! ئون گۈلىنىڭ بىرىمۇ ئېچىلماي ئارماندا كەتكەن دوستۇم، نادىر !

ئابدۇللا سۆزىنى «... ئەمدى كۆزلىرىڭنى يۇمۇپ خاتىرجەم ياتقىن !» دېگەن گەپلەر بىلەن تۈگەتتى. ئورنىدىن تۇرۇپ زىۋىدىخان ئاننى يوقلاپ كېلىش ئۈچۈن ماڭدى.

بىچارە ئانا ئابدۇللانى كۆرۈپ يەنە نادىر ھەقىقىدە سۆزلەپ كەتتى:

— بالام، سەنمۇ ئاڭلىدىڭمۇ؟ رادىئو كانىيىدا ئەتىگەننىڭياقى بىكار تۇرماي نادىر ئىسلامنى يوقىتايلى دەپ كالدىرلاۋاتىدۇ. سەن ئۇنىڭ جان دوست ئاغىنىسى، بېرىپ شۇ بالامغا دەپ قويساڭ، ئوسمان ئۇنى تۇتۇۋالىدۇ، قېچىپ كەتسۇن، بېرىپ دەپ قويغىن، نادىر بالام قېچىپ كەتسۇن، ئوسمان ئۇنى يوقىتىۋەتمىسۇن...

— مەن بار، زىۋىدىخاچا، قورقماڭ، ئوسمان ئەمدى ھېچنېمە قىلالمايدۇ، — دېدى ئابدۇللا ئاننىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ.

ئانا ئاق كەپتەرلەر كېلىپ يەنە ئۇچۇپ كەتكەن چاغدا جۆيلۇپ يېتىپ قالغانچە، ئاشۇنداق سۆزلەيدىغان بولۇپ قالغانىدى. ئەمدى ئۇنى ئوسمانمۇ، نامەتمۇ ئىشقا ھەيدىمەيتتى. ئۇنىڭ ئارىلاپ - ئارىلاپ ئاقارغان چاچلىرى چۈۋۈلغان، ئىلگىرىكى مېھرىبانلىق، سەمىمىيلىك يېغىپ تۇرغان مۇلايىم كۆزلىرى مانا ئەمدى بىر نەرسىدىن قاتتىق قورقۇپ كەتكەن ئادەمنىڭ كۆزلىرىدەك، ئادەمگە ئالىيىش بىلەن چەكچىيىش ئارىلىقىدىكى غەيرىي بىر خىل قاراشتا قاراۋاتقاندەك تۇيۇلىدىغان بولۇپ قالغانىدى. نېرۋا سېزىملىرى كاردىن چىققاچقا، بىر قولى بىلەن بىر پۇتى يېرىم پالەچلىنىپ ھاسا تۇتمىسا ماڭالمايتتى. بۇ — دايۇجىڭدىن باشلىنىپ ئۇستى - ئۈستىلەپ كېلىۋاتقان ئىنسان چىدىغۇسىز دەھشەتلىك ئازاب - ئوقۇبەتنىڭ ئاق كۆڭۈل ئاننىڭ روھى ۋە جىسمىغا «ھەدىيە» قىلغان بىردىنبىر يادنامىسى ئىدى.

39

ناھىيە بويىچە ئىچىلغان «ئۇچ دەرىجىلىك كادىرلار يىغىنى»غا قاتناشقان ئۇچۇن كەلگەن ئوسمان، رەئىس سەھنىسىگە بىر قاراپلا ھەيران قالدى. چۇنكى، سەھنىنىڭ ئىككىنچى رەت قاپ ئوتتۇرىسىدا ئۆزىگە شۇنچە ياراشقان چېچى ئۇستىگە چىرايلىق چىمەندوپپا كىيگەن تاھىر ئولتۇراتتى. تېخى مۇندىن بەش - ئالتە يىل ئىلگىرىلا «تۆت كونا» قاتارىغا كىرگۈزۈلۈپ كىمنىڭ بېشىدا بولسا ئېلىپ يەرگە ئېتىپ دەسسەپ - چەيلىنىدىغان چىمەندوپپا ئوسمانىنىڭ كۆزىگە تېخىمۇ غەيرىي كۆرۈنمەكتە ئىدى. ئۇ تاھىرنىڭ نادىرغا قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشاپ قالغان چىرايىغا قاراپ تاھىر شۇ ئىكەن دېسە، رەئىس سەھنىسىدە ئولتۇرغىنىغا قاراپ، ئەمەس دەپ ھۆكۈم قىلاتتى. ئۇ ئەتراپىدىكىلەردىن سوراپمۇ باقتى، ھېچكىم پۈتۈن يىغىن مەيدانىدىكى بىردىنبىر چىمەندوپپا كىيگۈچى بۇ ياش يىگىتنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرەلمىدى.

يىغىن تۈگىگەندىن كېيىن ئوسمان ئاشخانىغا كېتىۋېتىپ، تەرجىماندىن سورىدى:

— ئىشخانىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى. ئۆتكەن يىلى قەشقەر پېداگوگىكا ئالىي تېخنىكومىنى پۈتتۈرۈپ كەلگەن ستۇدېنت، ئىسمى تاھىر — دېدى تەرجىمان كېتىۋېتىپ.

ئوسمان قۇلاقلىرىغا ئىشەنمەي قالدى. تاھىرنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرۈپ كەلگەنلىكىنى، ناھىيىدە بىر ئىدارىدە ئىشلەيدىغانلىقىنى ئاڭلىغان بولسىمۇ، مۇدىر بولغانلىقىنى ئاڭلىمىغانىدى. «توۋا، ئاشۇ سېرىق تۇك شۇملارنى ئىشخانا مۇدىرى قىلىپ ئۆستۈرگىنىنى، ئاشۇ زېۋىدە ساراڭنىڭ بالىسى ناھىيىدە ئىشخانا مۇدىرى ئىكەن دېسە، بىزنىڭ «بەختلىك»تە كىممۇ ئىشىنەر؟»

ئوسمان تاماقتىن كېيىن ئۆزىنىڭ ئېپى كېلىشمىدىغان بىر نەچچە مۇددىرنى تېپىپ ياتاقتا هاراق ئىچتى. ئۇ تاهىرنىڭ مۇدىر بولغانلىقىغا چىدىمايلا كەتكەنىدى. ئاشۇ هەسەت كۈچىدىن هاراقنى بولۇشىغا ئىچتى، ئەكىرگەن هاراقلىرىنى ئىچىپ بولۇپ قانماي، يەنە كوچىغا هاراققا ماڭدى. لېكىن، مېهمان كۈتۈشنىڭ كۈرۈشكىلىرىغا سۇ قۇيغاندەك لىقمۇلىق قۇيۇپ «ئەركىشىدەك» ئىچىلگەن هاراق ئۇنى تالاغا چىقىپ بىرەرىۋز مېتىرچە ماڭار - ماڭمايلا يىقىتىپ قويدى.

كەچلىك تاماقتىن كېيىنلا ئەتىكى يىغىنىنىڭ تۈرلۈك تەييارلىقلىرى بىلەن بولۇپ كەتكەن تاهىر، كەچ سائەت ئالتىدىن ئاشقاندا، ئەتە چوڭ يىغىندا سۆز قىلىدىغان گۇڭشې باشلىقلىرىغا ئۇقتۇرۇپ قويۇش ئۈچۈن مېهمانخانىغا قاراپ ماڭدى. مېهمانخانىغا ئاز قالغاندا يول ئۇستىدە ياتقان بىر گەۋدىنى كۆرۈپ يېنىغا باردى. ئەمما، قاراڭغۇدا ئۇنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى پەرق ئېتەلمەي سورىدى:

— بۇ يەردە ياتقان كىم؟

يول ئۇستىدە ياتقان ئادەم گويا جانسىز مۇردىدەك مىدىر - سىدىر قىلماي ئۇن - تىنسىز ياتاتتى. تاهىر زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ ياتقان ئادەمنىڭ يۈزىگە تېخىمۇ يېقىندىن قارىدى، قاڭسىق ۋە ئاچچىق هاراق قۇسۇقى گۇپپىدە بۇرنىغا ئۇرۇلدى. كۆڭلى ئاينىپ ئىتتىك بېشىنى كۆتۈردى ۋە مەست گەۋدىنى مىدىرلىتىپ تۇرۇپ يەنە سورىدى:

— بۇ يەردە ياتقان قايسىڭلا؟ ئورنۇڭلىدىن تۇرۇڭلا...

— قويەۋە خوتۇنۇڭنى... گۇي!

تاهىر بۇ ئاۋازنى تونۇپ غەزەپتىن تىترەپ كەتتى. ئىختىيارسىز مۇشتلىرى تۈگۈلۈپ چىشلىرى گىچىرلىدى. چۈنكى، بۇ ئاۋاز — دايۆجىڭدىن تا هازىرغىچە «بەختلىك» دادۇيىدە ۋارقىراپ - جارقىراپ كېلىۋاتقان، «بەختلىك» دادۇيىدىكى هەر بىر ئادەمنىڭ يۈرىكىگە مۇزدەك ئورناپ كەتكەن،

بىرخىل ۋەھشىيلىك، تەلۋىلىك، غالچىلىق چىقىپ تۇرىدىغان قوپال ئاۋاز ئىدى. دايۇجىڭدە رەھمەتلىك ئاتىسىنى «ئىشقا چىقمىدىك» دېگەن باھانە بىلەن ئېتىز ئۇستىدىلا ئۇرۇپ ئۆلتۈرگەن؛ مەرھۇم ئاكىسىنى تۇرمىگە تاشلاتقۇزۇپ، كېيىن بىر كېچىدىلا ئىز - دېرىكىنىمۇ قالدۇرماي يوقاتقان؛ بىچارە ئانىسىنى نېرۋىسىدىن ئازدىغان ھالەتكە كەلتۈرگەن ئاشۇ ئاۋاز ئىگىسى بۇگۈن غەرق مەست ھالدا تاھىرنىڭ ئالدىدا كۆچۈلا يېگەن ئىتتەك سوزۇلۇپ ياتاتتى.

تاھىر ئىختىيارسىز ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. ئۇنىڭ چىڭ تۇگۈلگەن مۇشتلىرىنى ئوسمانىنىڭ بەدىنى خۇددى ماگنىت بولۇپ تارتىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. پۈتلىرىمۇ گويا: «كانىيىڭغا دەسسەيمەن!» دەپ ئالدىراۋاتقاندەك تۇرالمايلا قالغاندى. ئەمما، ئۇ ئۆزىنى بېسىۋېلىشقا مەجبۇر ئىدى، چۈنكى، ئۇنىڭ ئىشخانىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىق ۋەزىپىسىلا ئەمەس، بەلكى چىن ئىنسانغا خاس پاك ۋىجدانىمۇ ئۇنداق قىلىشقا يول قويمايتتى. كۆڭلىدە قانداقتۇر بىر نەرسە: «بولدى، تاھىر، ئالدىڭدا ئىتتىن پەسلىشىپ خۇدىنى بىلمەي ياتقان بىر مەستنى ئۇرۇش ئوغۇل بالىلىق ئەمەس!» دەۋاتقاندەك قىلاتتى. كىچىك چېغىدا ئاتىسىنىڭ نادىرغا دېگەن بىر گېپى چۈشىدىكىدەك يادىغا كەلدى: «ياخشىلىقنىڭ خاسىيىتى چوڭ، بالام، بەندە بىلمىسە خۇدايىم ئۆزى بىلىدۇ. ياخشىلىق ھەرگىز يەردە قالمايدۇ. قولۇڭدىن كەلسىلا ھەممە ئادەمگە ياخشىلىق قىلىپ قويغىن. گېزى كەلسە ساڭا دۈشمەنلىك قىلغان ئادەمگىمۇ ياخشىلىق قىل، بۇ چىن ھەقىقىي ئوغۇل بالىنىڭ قولىدىن كېلىدۇ...»

تاھىر چىشلىرىنى چىڭ چىشلەپ، بوينىدىن باغلىغانداەك ئوسمانىنى يۆلەشتۇردى، ئەمما ئېغىز - بۇرۇن ۋە مەيدىلىرى غەرق قۇسۇق بولۇپ كەتكەن، ئۇنىڭ ئۇستىگە بېشىنى يۆلىسە قولى، قولىنى يۆلىسە بېشى چۈشۈپ كېتىۋاتقان ئوسمانىنى ھېچقانداق قىلىپ ئۆرە قىلالمىدى. ئوسمانىنىڭ جىسمى گەرچە

پېيى كېسىپ تاشلانغان ئادەمدەكلا بولۇپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ قىمار، نەشە، ھاراق، ھوقۇقپەرەسلىك، ھەسەت ۋە نەپسانىيەت بىلەن بۇلغانغان روھىنىڭ جارچىسى بولغان ئاغزى ھەدەپ ئىپلاس سۆزلەرنى قىلاتتى. تاھىر ئۇنىڭ بۇ ئېغىزغا ئالغۇسىز ئىپلاس سۆزلىرىگە چىداپ تۇرالمىدى. ئوسمانىنىڭ مىڭ تەستە يۆلەپ ئولتۇرغۇزغان گەۋدىسىنى قويۇپ بېرىپ ئورنىدىن تۇردى. ئوسمانىنىڭ يەنە ئىپلاس سۆزلەر چىقىۋاتقان ئاغزى، ئېغىرلاشقان جانسىز بېشى بىلەن ئالدىغا دۇم چۈشۈپ «مالاچچىدە» يەردىكى قۇسۇقنا چىلىشىپ قالدى. كۆڭلى ئېلىشىپ كەتكەن تاھىر ئالقىنى بىلەن ئىختىيارسىز بۇرنىنى ئەتكىنىچە مېھمانخانىغا بېرىپ ئادەم ئەۋەتىش ئۈچۈن تېز - تېز مېڭىپ كەتتى. كېتىۋېتىپ بىر پىكىر كۆڭلىدىن كەچتى: «دۇنيادا ئوسمانغا ئوخشاش شۇنداق رەزىل، لەنىتى ئىنسانلارمۇ بار، ئۇلارنى تىرىنقىدىن تارتىپ تاكى چېچىنىڭ ئۇچىغىچە قىيما - چىيما قىلىپ چانۇەتسىمۇ ئادەمنىڭ دەردى چىقمايدۇ. ئەمما، ئامالسىزلىقتىن ئۇلار بىلەن كۆندە نەچچە قېتىم ئۇچرىشىپ يەنە بىللە ياشاشقا مەجبۇرسەن. شۇنىڭ بىلەن بىللە بۇ دۇنيادا يەنە شۇنداق ياخشى ئادەملەرمۇ بارىكى، ئۇلارغا ھەتتا كۆكسۈڭدىكى ئىسسىق يۈرىكىڭنى سۇغۇرۇپ ئېلىپ سوۋغا قىلساڭمۇ ئازلىق قىلىدىغانىدەك تۇيۇلىدۇ. مۇنداقلار خۇددى چېرنىشۇسكى ئېيتقانىدەك، ئادەملەرنىڭ گۈللىرى، ھەر بىر يەردە ئوسمانىدەك ئادەم بولغىنىغا ئوخشاش، ئۇلارمۇ بۇ دۇنيانىڭ ھەممىلا يېرىدە بار، ئەمما ئۇلارنى ئىنسانلار ئاسانلىقچە پەرق قىلالمايدۇ. ئۇلار شۇنچە ئاق كۆڭۈل، تەمەسىز، پاك بولغىنى، كۆپىنچە ئاددىي - سادىدا يۈرگىنى، ھەتتا بەزىدە ئاچ - يالىڭاچمۇ قالىدىغىنى ئۈچۈن، كۆز ئالدىڭدا مانا مەن دەپ تۇرسىمۇ پەرق قىلالمايسەن. مەن بىلىدىغانلاردىن ئابدۇللاكام، سايىم سوپەك، گوياچام، يەنە «بەختلىك»تىكى... ياق، ئۇنىڭ نەرى بەختلىك بولسۇن؟ ئاقكۆلدىكى كۆپلىگەن دېھقانلار ئەنە شۇ ئادەملەرنىڭ

گۇللىرى، رەھمەتلىك ئاتام بىلەن ئاكام، ئىدىرىس خادابەگ، يەنە مەن بىلمىدىغان جىق - جىق كىشىلەر ئەنە شۇنداقلاردىن ئىدى. ئەمما جۇت - شۇبرغانلار ئۇلارنى — ئادەملەرنىڭ گۇللىرىنى نابۇت قىلىۋەتتى. بىراق، بۇ جاھاندىن، بىزنىڭ ناھىيىدىن، بىزنىڭ ئاقكۆلدىن گۇللەرنىڭ ئۇرۇقى تېخى تامامەن قۇرۇپ كەتكىنى يوق. دېھقانلارنىڭ، ئاشۇ ئەسكى چاپان ئىچىدىكى پاك قەلب ئىگىلىرىنىڭ ئارىسىدا تېخى ئالتۇنغا بەرگۈسىز نى - نى ئادەملەر بار. ئۇلار قوناقنىڭ يارمىسىنى ئۆزى ئايرىپ يەپ، يۇمشىقىنى مېھمانغا ئاتاپ ئېلىپ قويۇشىدۇ. ناداۋا ئۆيىگە بىرەر مېھمان كېلىپ قالمىغان بولسا، نەچچە يىللىق قان - تەرى بەدىلىگە كەلگەن بىر دىنبىر قويىنى، قويى بولمىسا تۇخۇملاپ بىر ئۇاتقان توخۇلىرىنى سويۇۋېتىدۇ. ئۇلارنىڭ توپىغا مىلەنگەن چىرايىغا، كىرلەشكەن كۆرۈمسىز ئۇستۇبشىغا قاراپ بەزىلەر ھەرخىل ئويلارنى ئويلىشى مۇمكىن. ئەمما، باغلىشىمەنكى، دېھقانلار ئۆمرىدە كۆرگەن ئېغىر كۈنلەرنىڭ پەقەت بىرى ئاشۇلارنىڭ بېشىغا كېلىپ قالمىغان بولسا، ئۇلار ئەتىسى ئورنىدىن تۇرالمىغان بولاتتى. ئىخ دېھقانلار، ئاددىي - ساددا ئۇلۇغ ئىنسان ! بۇ دۇنيادا سەندىنمۇ ھالال ياشايدىغان بىرەر جان ئىگىسى بارمىدۇ؟ ! سېنىڭ ئۆزۇڭ ياشىغان ئاشۇ بىپايان سۇزۇك سەھرادەك پاك ۋە كەڭ قەلبىڭگە ھامان ئىنساب، قانائەت ۋە دىيانەت ھەمراھ. گەرچە سېنىڭ ئاپتاپتا قارايغان، ئېغىر ئەمگەكتىن قاتقان ۋۇجۇدۇڭ بەزىلەرگە كۆرۈمسىز كۆرۈنسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ ھېچقانداق يېرىدىن ساختىپەزلىك، ھىيلە - مىكىر دېگەنلەرنىڭ ئۇۇغىنىمۇ تاپقىلى بولمايدۇ. سېنىڭ ئاشۇ ئەسكى چاپان ئىچىدىكى قاتقان - قارايغان ۋۇجۇدۇڭ — پاكلىق، مەردلىك، ئاددىي ئۇلۇغلۇقۇڭنىڭ تىرىك نامايەندىسى؛ سېنىڭ ئۆمۇر بويى قىلىدىغىنىڭ — جاپا - مۇشەققەت بىلەن ئېلىشىش؛ سېنىڭ ساددا، تۇز ۋە چىداملىق خاراكتېرىڭ شۇنداقلا قاداق باسقان تىنىم تاپماس ئىككى قولۇڭ ئالدىدا

يېڭى كتاب تور بېكىتى www.yenikitap.com

تاغدەك جاپا ـ مۇشەققەتلەرمۇ ئاخىر بەشىنى ئېگىشكە مەجبۇر بولىدۇ؛ سېنىڭ پاك ۋۇجۇدۇڭدىن ئېقىپ چىققان كۆمۈش تەر بىلەن بۇلغىنىۋاتقان بۇ پاك زېمىن پاكلانسا، مىننەتسىز ھالال ئەمگىكىڭنىڭ ئەجرى بىلەن جاھان كۆكسىرىپ باغۇ بوستانلىققا ئايلىنىدۇ...»

تاھىر مېھمان كۆتۈشكە كېلىپ قالغانىدى. قەلبىدىكى بۇلاقتەك ئۇرغۇۋاتقان ھېسسىياتلىرىنى زورىغا بېسىپ ياتاقلارغا كىردى. ئەتىكى چوڭ يىغىندا سۆزگە چىقىدىغانلارغا ئۇقتۇرۇش قىلىۋېتىپ، ئوسمانىنى ئەكېلىش ئۈچۈن ئادەم ئەۋەتتى.

لېكىن، شۇ كۈندىن باشلاپ ئوسمان پات ـ پات ھاراق ئىچىپ يېتىپ قالىدىغان بولۇپ قالدى. ھەتتا ناھىيە بازىرىدا بىرنەچچە قېتىم تاياق يەپ، بالىنېتسىلاردىمۇ بىرنەچچە ئايدىن يېتىپ چىقتى، ئەمما ئۇنىڭ بۇ خۇيى بارغانسېرى ئەۋجىگە كۆتۈرۈلۈپ بارماقتا ئىدى. چۈنكى، جاھان ئەمدى گويا ئۇنىڭ بىلەن قېرىشىۋاتقاندەك، بارغانسېرى دىتىغا ياقمايدىغان بولۇپ قېلىۋاتاتتى. بولۇپمۇ 1978 ـ يىلى مەركەزدە «تۆت كىشىلىك گۇرۇھ »يوقىتىلىپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ 11 ـ نۆۋەتلىك 3 ـ ئومۇمىي يىغىنى خىزمەتلەرنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى «سىنىپىي كۈرەشنى تۇتقا قىلىش»تىن سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىغا يۆتكەشنى قارار قىلغاندىن كېيىن، ئوسمان ئۈچۈن گويا ئاسمان يەر بولۇپ، يەر ئاسمانغا ئايلىنىپ قالغاندەكلا تۇيۇلدى. ئەڭ ئاۋۋال «بەختلىك» دېگەن سۆزنىڭ نام ئەسلىدىكى ئاقكۆڭۈل دېگەن تەبىئىي نامغا ئۆزگەرتىلدى، ئاندىن ئەزالارنى ئەترەت بويىچە يىغىۋېلىپ خۇددى تۇرمىدىكى جىنايەتچىلەرنى ئىشلەتكەندەك ھەيدەپ يۈرۈپ كوللېكتىپ ئىشلىتىدىغان تۈزۈم ئىسلاھ قىلىنىپ، مەھسۇلات ئاۋۋال گۇرۇپپىلارغا، ئاندىن تەدرىجىي ھالدا شەخسلەرگە كۆتۈرە بېرىلدى. ئاتخانىلار چېقىپ تاشلىنىپ، ئورۇقلۇقتىن ماڭالماس بولۇپ قېلىش دەرىجىسىگە يەتكەن بىچارە ئات ـ ئۇلاغلار،

خالىغانچە كېسىپ - چاتىلىپ، كۆندىن - كۆنگە ئازلاپ كېتىۋاتقان دەل - دەرەخلەرمۇ ئائىلىلەرگە ھۆددە بېرىلدى.

ئاقكۆلدە ئارقا - ئارقىدىن يۈز بېرىۋاتقان بۇ ماھىيەتلىك ئۆزگىرىشلەر ئوسمان ئۆچۈن پايدىسىز بولۇپلا قالماستىن، بەلكى ئېغىر روھىي زەربىمۇ بولماقتا ئىدى. چۈنكى، ئوسمان گەرچە ئۆز نەزىرىدە مۇدىرلىقتىن بىر دەرىجە ئۆسۈپ دادۇينىك سېكرېتارى بولغان بولسىمۇ، لېكىن ئەمدى ئەزالارنى بۇرۇنقىدەك ئالدىغا سېلىپ مالدەك ھەيدەپ يۈرۈپ ئۇرۇپ، تىللىيالمايتتى، چارۋىلارنى خالىغانچە ئۆلتۈرۈپ زىياپەت بېرەلمەيتتى. دەل - دەرەخلەرنى قالايمىقان كېسىپ سېتىپ خەجلىيەلمەيتتى ھەم خۇشامەتكە يوللاپ بېرەلمەيتتى. شۇڭا، ئۇ دەردىنى ئەمدى ھاراقتىن ئېلىپ، كەم دېگەندىمۇ ئۇلپەتلىرى بىلەن ئىككى - ئۈچ كۈندە بىر قېتىم يىغىلىپ دەرد - ئەلەمنى تۆكۈۋالمىسا چىدىيالمايدىغان بولۇپ قالغانىدى. خۇددى «زەھەرنى زەھەر ئالىدۇ» دېگەندەك، ئوسمانىنىڭ قەلبىگە بۇ دۇنيادا ئەمدى ھاراقتىن باشقا ھېچقانداق نەرسە ياقمايتتى.

ئەمما، ئانچە ئۇزاققا بارمايلا، خۇددى ئىككى چايانىنى بىر بوتۇلكىغا سېلىپ قويسا بىرىنى بىرى يەپ، ئاخىرقى ھېسابتا بىرلا قالغانغا ئوخشاش بىر ئىش يۈزبەردى. 1979 - يىلى قىشتا ئوسمان «3 - ئومۇمىي يىغىندىن بۇيانقى تۇنجى قېتىملىق ئۈچ دەرىجىلىك كادىرلار يىغىنى»غا قاتنىشىش ئۈچۈن يەنە ناھىيىگە كەلدى. يىغىن باشلىنىپ ئېچىلىش مۇراسىمى ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، ناھىيىلىك پارتكوم سېكرېتارى ئوسمانىنىڭ يۈرىكىگە نەشتەر بولۇپ سانجىلىدىغان بىر ئۇقتۇرۇشنى ئۇقتۇردى. ئۇلكوم تەشكىلات بۆلۈمى نامىدىكى بۇ ئۇقتۇرۇشتا، تاھىرنىڭ مۇئاۋىن ھاكىملىقتا تەينىلەنگەنلىكى قەيت قىلىنغانىدى. ئوسمانىنىڭ ئۇخلاپ چۈشىگىمۇ كىرمىگەن بۇ ئۇقتۇرۇش ئۇنىڭغا گويا ئۆزىنىڭ ئۆلۈم ھۆكۈمنامىسىدەك تۇيۇلۇپ كەتتى.

ئۇ شۇ كۈنى كۈننى ئاران كەچ قىلدى. كەچلىك تاماقتىن كېيىن ياتاقتا كىرىپلا يەنە «زەھەرنى زەھەر بىلەن يۇيۇش»قا باشلىدى. ئەمما، بۇ قېتىم ئۇنىڭ قەلبىدىكى زەھەرنىڭ مىقدارى باشقا ھەرقانداق ۋاقىتتىكىدىن ئېشىپ كەتكىنى ئۈچۈن ئىككىنچى قېتىم كوچىغا چىقىپ يەنە ھاراق سېتىۋالدى. ياتاقتا قايتىپ كەلگۈچە ئالدىراپ كېتىپ يولدىلا بىر بوتۇلكىنى ئىچىپ تۈگەتتى ـ دە، ئون ـ يىگىرمە قەدەم ماڭغايلا يىقىلىپ قالدى...

مەكتەپتىكى چېغىدىلا سەھەر تۇرۇپ چېنىقىشقا ئادەتلەنگەن تاھىر مۇئاۋىن ھاكىم بولغاندىن كېيىنمۇ بۇ ئادىتىنى داۋاملاشتۇرۇش ئۈچۈن، بۈگۈنمۇ يەنە تاڭ سەھەردىلا ئورنىدىن تۇرغانىدى. ھەر كۈنى تاھىر بىلەن تەڭ ئويغىنىپ بۇدرۇققىنە ئوماق قوللىرىنى يوتقاندىن چىقىرىپ پۇلاڭلاتقان ھالدا تاھىرنى ئۇزىتىپ قويىدىغان تۆت ياشلىق يادىكار بۈگۈن نېمە ئۈچۈندۇر «مەنمۇ سەن بىلەن چېنىقىشقا چىقىمەن» دەپ ئەگىشىپ تۇرۇۋالدى. تاھىر ئۆز ھاياتىنىڭ تۇنجى مېۋىسى بولغان بۇ ئوغلىغا بەكمۇ ئامراق ئىدى. ئۇنىڭ بۇ ئامراقلىقى مەرھۇم ئىسلامبەگ ئاكىنىڭ گويا دايۆجىڭ ۋاقتىدىكى تاھىرغا بولغان ئامراقلىقىغىلا ئوخشايتتى. ئەتىگەنلىك دولقۇنغا باڭ چالغاندا، رەھمەتلىك ئاتىسى بىلەن بىچارە ئانىسىنىڭ قەھرىتان سوغۇقتا يوتقانىنى يۇدۇپ ئىشقا ماڭغانلىرى، قىرمۇ قىر، ئېتىزمۇ ئېتىز يوتقانىنى يۆتكەپ يۈرگەنلىرى گويا چۈشىدىكىدەك غۇۋا ئېسىگە كەلدى. ئوماق نەۋرىسىنى كۆرۈشكە نىسبەتەن بولمىغان مەرھۇم ئاتىسىنىڭ ۋە بىچارە ئانىسىنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن يادىكارنى بۈگۈن بىر كۈن ئېلىپ چىقماقچى بولدى. لېكىن، تاھىرنىڭ كۆڭلىدىكىنى گۈلبەھرەم تولۇق چۈشەنمىگىنى ئۈچۈن ھەيران بولۇپ سورىدى:

ـــ چاقچاق قىلىۋاتامسىزيا؟ تالادا شۇنچە سوغۇق بولۇۋاتسا، مۇشتتەك بالىنى چېنىقىشقا ئېلىپ چىقامدۇ؟

ـــ ھېچقىسى يوق، خوتۇن، ـــ دېدى تاھىر يادىكارنىڭ كىيىملىرىنى كىيدۇرۇشكە ياردەملىشىۋېتىپ، ـــ مەنمۇ دايۇجىڭدە بۇنىڭدىن نەچچە ھەسسە يامان سوغۇقلاردا ئېتىزمۇئېتىز مۇدۇرۇپ - چوقۇرۇپ، يىغلاپ - قاقشاپ يۇرۇپ چوڭ بولغان. بۈگۈن بىر كۈن بىللە ئېلىپ چىققۇم كېلىۋاتىدۇ، بىر كۈنلۈككە ھېچنېمە بولمايدۇ...

گۈلبەھرەم بىلەن تاھىر قەشقەردە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىدا تونۇشۇپ، مەكتەپ پۈتتۈرۈپ قايتىپ كېلىپلا توي قىلىشقانىدى. گەرچە تاھىر دەسلەپتە تەسەۋۋۇرسىز تەقدىرنىڭ «چۈەنلىيەن» ناملىق چىغىر يوللىرىدا ئامىنەم بىلەن تونۇشقان ۋە مەكتەپكە بېرىپمۇ بىر مەزگىل خەت يېزىشىپ تۇرۇشقان بولسىمۇ، لېكىن كېيىن ئامىنەمنىڭ ئۆيىدىكىلىرى تاھىرنى «سەھرالىق بالا ئىكەن» دەپ ياراتماي، ئامىنەمنى ناھىيە بازىرىدىكى بىر يىگىتكە ياتلىق قىلىۋەتكەن. شۇنىڭدىن بۇيان تاھىر ياشلىق ھاياتىدىكى بۇ تۇنجى مۇھەببىتىنىڭ قىسقا سەھىپىسىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، يېڭىۋاشتىن مەڭگۈلىك سەھىپە ئېچىشقا مەجبۇر بولغانىدى.

ئۇ قېلىن كىيىندۇرۇلگەن يادىكارنى كۆتۈرۈپ تالاغا چىقتى. ناھىيە بازىرىنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان خەلق مەيدانىغا قاراپ ئاستا يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ، ھۆكۈمەت بىناسى بىلەن مەيدان ئارىلىقىدىكى چوڭ يولنىڭ سول قول تەرىپىدە بىرمۇنچە كىشىلەرنىڭ بىر يەرگە ئولىشىۋالغانلىقىنى كۆرۈپ شۇ يەرگە باردى. سوغۇقنىڭ يامانلىقىدىن مۇزدەك توڭلاپ قېتىپ كەتكەن توپا يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا بەدەنلىرى غەيرىي بىر كۆكۈچ رەڭگە كىرىپ قالغان قىپىيالىڭاچ بىر جەسەت گويا كىشىلەرگە قاراشتىن ئۇيالغاندەك دۈم ياتاتتى. ئۇنىڭ ئاندىن تۇغما

هالەتتىكى ئوچۇق كاسلىرىنىڭ ئۇ يەر - بۇ يېرىگە توڭلاپ مۇزغا ئايلىنىپ كەتكەن تۆكۈرۈك، مىشقىرىقلار چاپلىشىپ قالغانىدى.

— ئاتا - ئاتا، ئاۋۇ يالىڭاچ ياتقان ئادەم نېمە بوپتۇ؟ — دەپ سورىدى گۆدەك يادىكار كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ.

تاھىرنىڭ كۆڭلى گەرچە بىر نەرسىنى تۇيغاندەك قىلسىمۇ، لېكىن يادىكارنىڭ سوئالىغا جاۋاب بەرمىدى. ئەتراپقا ئولىشىۋالغانلاردىن كىمدۇر بىرى جەسەتنىڭ ئۆمۈرلۈك پۇشايمان بىلەن سەجدە قىلىۋاتقاندەك يەرگە يېقىپ ياتقان يۈزىنى يانغا ئۆرۈدى. ئاچچىق ھەسرەت بىلەن ھۆكۈرەپ يىغلاۋاتقاندەك چوڭ ئېچىلىپ قالغان ئاغزىدىكى پارقىراپ تۇرغان مېتال چىشلار؛ ھەمىشە تەلەتتىدىن مۇز ياغدۇرۇپ قاپىقىنى تۇرۇپ تۇرۇش نەتىجىسىدە ھاسىل بولغان پېشانە ۋە قوشۇمىلىرىدىكى قات - قات سىزىقلار؛ كەڭ ۋە چاسا كەلگەن ئېڭەك بىلەن قان دىدارى قالمىغان ياپىلاق يۈزلەر ئۇنىڭ ئوسمان ئىكەنلىكىنى سۆزسىز ئىسپاتلاپ تۇراتتى. ئۇ گەرچە ئۆمۈرلۈك پۇشايمان بىلەن ياتقان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭغا بىر چىمدىمىمۇ توپا يۇقمىغانىدى. بۇ قاتتىق سوغۇق دەستىدىن توپىلارنىڭ قېتىپ توڭلاپ كەتكىنىدىنمۇ، ياكى پۈتۈن ھاياتىنى غالچىلىق قىلىپ ئۆز يۇرتداشلىرىنى قاقشىتىش بىلەنلا ئۆتكۈزگەن بۇ لەنەتكار مۇرىدىنىڭ پۇشايمانلىق سەجدىسىنى ئانا يەرنىڭ قوبۇل قىلىشىنى خالىمىغىنىدىنمۇ، بۇنى بىلىپ بولمايتتى.

گۆدەك يادىكار بايىقى سوئالىنى يەنە تەكرارلىدى. تاھىر جاۋاب بېرىش ئورنىغا جەسەتتىن كۆزىنى ئۈزۈپ چوڭقۇر ئوي بىلەن كەڭ ئۇپۇققا قارىدى. ئانار سۇيى چاچراپ كەتكەندەك چىرايلىق رەڭگە كىرگەن شەرق ئاسمىنىنىڭ ئۇپۇق سىزىقىدا، تېخىچە تولۇق تارقاپ بولالمىغان گۇگۇملۇق پەردىلىرىنىڭ باغرىغا تارام -

تارام نۇر دەستىلىرىنى سانجىپ، كۆلگۈنچەك ئالتۇن قۇياش ئاستا ـ ئاستا كۆتۈرۈلۈپ چىقماقتا ئىدى.

ـــ قارا، ئوغلۇم، ئاۋۇ نېمە؟

يادىكار ئۇپۇق سىزىقىغا قاراپ قويۇپ جاۋاب بەردى:

ـــ كۈن.

ـــ توغرا، ئۇنىڭ يەنە بىر ئېتى قۇياش، سوئالىڭنى قۇياشتىن سورىساڭ، ئۇ ساڭا نۇرغۇن ـ نۇرغۇن نەرسىلەرنى دەپ بېرىدۇ. قارا، ئەنە، ئۇ ساڭا قاراپ كۈلۈۋاتىدۇ...

1988 ـ يىلى، مەكىت ـ لەنجۇ.

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

تەقدىر (رومان)

ئاپتورى: تۇرسۇنبەگ ئىبراھىم
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئادىلجان ئابدۇسالام
مۇھەررىرى: ئابدۇرۇسۇل ئۆمەر
تەكلىپلىك مۇھەررىرى: پاتىگۈل مىجىت
تەكلىپلىك كوررېكتورى: ۋەلى زەيدۇن
مۇقاۋىسىنى لايىھىلىگۈچى: مەمەت نەۋبەت
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى: شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
ئادرېسى: ئۇرۇمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 - نومۇر
تېلېفون: 2827472 - 0991
پوچتا نومۇرى: 830001
باسقۇچى: سىچۇەن شىنخۇا رەڭلىك مەتبەئەچىلىك چەكلىك شىركىتى
ساتقۇچى: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
فورماتى: 1230×880 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى: 13.75
قىستۇرما بېتى: 2
نەشرى: 2012 - يىلى 11 - ئاي 2 - نەشرى
باسمىسى: 2012 - يىلى 11 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى: 3000 - 1
كىتاب نومۇرى: ISBN 978 - 7 - 228 - 16080 - 8
باھاسى: 30.00 يۈەن

www.yurthuda.com

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : مەمەت نەۋبەت
خەتنات : سۇلايمان ئىسمايىل خالى

ISBN 978-7-228-16080-8

定价：30.00 元